

ISSN 1899-5829

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

Medical
Library
Forum

R. 1

2008

Nr 2

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH – Medical Library Forum:
półrocznik / red. nac. Ryszard Żmuda. Łódź: Uniw. Med., 2008 (Łódź: Druk.
i Introlig. „Oprawa”). – 2008 R. 1 nr 2 s. 534, il., portr., tab., wykr., bibliogr.,
Sum., 24 cm, 300 egz., 25 zł.

Rada Programowa: prof. dr hab. Leszek Bablok (Warszawa), prof. dr hab.
Michał Karasek – przewodniczący (Łódź), prof. dr hab. Maria Mazurkiewicz
(Lublin)

Członkowie Redakcji : mgr Renata Bircka (Lublin), mgr Dagmara Budek
(Szczecin), mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk (Białystok), dr Jerzy
Dyrda (Katowice), mgr inż. Anna Grygorowicz (Gdańsk), dr Krzysztof
Nierzwicki (Bydgoszcz), mgr Aniela Piotrowicz (Poznań), mgr Renata
Seweryniak (Warszawa) – sekretarz Redakcji, mgr Renata Sławińska
(Wrocław), mgr Irmina Utrata (Warszawa), mgr Anna Uryga (Kraków),
dr Ryszard Żmuda (Łódź) – redaktor naczelny

Recenzent: prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz

Projekt okładki: lic. Agnieszka Gwoździńska

Skład komputerowy: mgr Monika Opióła

Wersja on-line: Piotr K o ł o d z i e j s k i

Korekta: mgr Barbara Mikulska

ISSN 1899-5829

Wydawca: Uniwersytet Medyczny w Łodzi
90–419 Łódź, al. Kościuszki 4

Dział Wydawnictw i Poligrafii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
90–153 Łódź, ul. Kopcińskiego 22

tel. 042 678 70 25, e-mail: wydawum@csk.umed.lodz.pl

Druk: Drukarnia i Introligatornia OPRAWA Sp. z o.o
90–019 Łódź, ul. Dowborczyków 17,
tel. 607270411, e-mail: oprawa@oprawa.biz

Adres Redakcji: Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi
90-151 Łódź, ul. Muszyńskiego 2, tel. 042 677 92 62, fax 042 679 06 56
e-mail : biblio@bg.umed.lodz.pl; <http://www.bg.umed.lodz.pl>

SPIS TREŚCI

Forum Bibliotek Medycznych

Małgorzata Szniłowska: Przedmowa Prorektora ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą Akademii Medycznej w Gdańsku	7
Ryszard Żmuda: Od Redakcji <i>Forum Bibliotek Medycznych</i>	8

Artykuły

Jolanta Przyłuska: Biblioteka medyczna jako wsparcie intelektualne dla środowiska naukowego	11
Dagmara Budęk: Punktacja publikacji naukowych w uczelniach medycznych – próba ujednoczenia zasad	21
Wioletta Dyjas, Justyna Seiffert: Przykład praktycznego zastosowania oprogramowania Wiki w bibliotece medycznej	28
Agnieszka Czarnecka: Model usług desktop publishing w ofercie biblioteki akademickiej	34
Barbara Grala, Witold Kozakiewicz: Infobrokering, wyszukiwanie w Deep Web – nowa rola pracownika naukowej informacji medycznej.....	52
Roma Hajduk: Podręcznikowe bazy z zakresu medycyny wewnętrznej i chirurgii ACP Medicine i ACS Surgery	58
Marzena Malajka, Ewa Szczędzina: Baza cytowań publikacji pracowników Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach	61
Anna Radomska, Jolanta Przyłuska: Umiejętność budowania oferty informacyjnej zgodnie z potrzebami użytkowników. Doświadczenia Biblioteki Naukowej IMP w Łodzi	65
Sebastian Krzepkowski, Piotr Szepliński: Komputerowy katalog kartkowy	69
Bogumiła Bruc: System informacyjny w kanadyjskiej bibliotece korporacyjnej instytucji farmaceutycznej	74

Pokłosie zjazdów naukowych

XXIII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych: *Polityka gromadzenia i profilowania zbiorów w polskich bibliotekach medycznych w dobie nowoczesnych technologii informatycznych.* Gdańsk, 21–22 VI 2004 r. Akademia Medyczna w Gdańsku. Biblioteka Główna. Dyrektor – mgr inż. Anna Grygorowicz 81

Program s. 83, Sponsorzy s. 86, Fotografie s. 87, Referaty – Anna Grygorowicz: Zmiany jakościowe w gromadzeniu zbiorów wyzwaniem dla nowoczesnej biblioteki naukowej s. 111, Anna Grygorowicz, Magorzata Gorczewska, Kamila Mamorska: Gromadzenie zbiorów w polskich bibliotekach medycznych w latach 2000–2003: analiza wyników ankiety s. 116, Danuta Dąbrowska- Charytoniuk: Konsorcja jako nowy sposób gromadzenia dostępów do światowych zasobów informacji naukowej (historia konsorcjów i czasopism elektronicznych) s. 170, Jolanta Przyłuska: Gromadzenie zbiorów czy zapewnianie dostępu do źródeł wiedzy – kierunki działania Biblioteki Instytutu Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera w Łodzi s. 180, Anna Uryga, Beata Bator: Strategia rozwijania kolekcji i modelowania polityki gromadzenia zbiorów w świetle doświadczeń biblioteki medycznej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego s. 187, Krystyna Nyga, Alicja Strzelecka: Ocena współpracy Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu z wydawcami i dostawcami literatury polskiej i zagranicznej s. 200, Ewa Busse-Turczyńska, Renata Birska: Perspektywy gromadzenia zbiorów i ocena kolekcji w kontekście powszechnego stosowania medów elektronicznych w bibliotekach medycznych s. 206, Bolesław Howorka: Bibliotekarze wobec ustawy: „Prawo zamówień publicznych” s. 218, Barbara Niedźwiedzka: Czy informatyzacji dostępu do zbiorów towarzyszy w bibliotekach medycznych odpowiednia edukacja użytkowników? Wyniki sondażu s. 228, Iwona Fryzowska-Chrobot, Jolanta Lasocka: Centrum Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia w Głównej Bibliotece Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie s. 238, Ewa Nowak: Wymiana publikacji jako jedna z form współpracy bibliotek medycznych s. 244, Mirosława Modrzevska: Washington Research Library Consortium (WRLC) – wspólna polityka gromadzenia zbiorów s. 249, Artur Jazdon: Problematyka organizacji zasobów w nowoczesnej bibliotece akademickiej s. 255, Wnioski i postulaty z Konferencji w Gdańsku s. 269.

XXIV Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych: *Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników.* Białystok – Białowieża, 7–9 IX 2005 r. Akademia Medyczna w Białymstoku. Biblioteka Główna. Dyrektor – mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk 271

Program s. 273, Sponsorzy s. 276, Fotografie s. 277, Przemówienia okolicznościowe – Danuta Dąbrowska-Charytoniuk: Zmieniające się potrzeby użytkowników s. 305, Jan Górski: Wystąpienie Jego Magnificencji Rektora Akademii Medycznej w Białymstoku s. 306, Referaty – Henryk Hollender: Między utopią, chaosem i milczeniem: polityczne aspekty powszechnej cyfryzacji i bibliotek elektronicznych s. 307, Anna Abramowska: Konsorcjum – nowa forma realizacji dostaw czasopism s. 316, Irmina Utrata: Wybrane zagadnienia międzynarodowej współpracy bibliotek akademickich s. 318, Lucjan Stalmach, Anna Uryga: Wymiary międzynarodowej współpracy bibliotek czyli kwadratura koła s. 332, Barbara Grała: Międzynarodowa współpraca łódzkich bibliotek naukowych s. 347, Anna Uryga: European Association for Health Information & Libraries (EAHIL): wokół nowych przedsięwzięć oraz organizacji konferencji w Polsce s. 361, Ewa Grządzielwska: Udział Biblioteki Głównej Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu w konferencjach i szkoleniach europejskich s. 369, Maria Posadzy: Doświadczenia w zakresie realizacji zamówień użytkowników zagranicznych s. 374, Aniela Piotrowicz: Prezentacja systemu doc@med i oferta skierowana do bibliotek zagranicznych s. 376, Bolesław Howorka: Prawne uwarunkowania działania systemu doc@med w kraju i za granicą s. 388, Beata Chodzicka: Dlaczego studenci kserują podręczniki? s. 396, Meile Kretavičienė: Transfer of knowledge: A Nord-Baltic Cooperation Programme for Medical Libraries s. 399, Teresa Górecka-Klejs: Biblioteki medyczne wobec wyzwań globalizacji s. 403, Helena Bouzková, Eva Lesenková: Public Information Service in Health in the Czech Republic in the years 2005-2010 s. 413, Jolanta Przyłuska: Centra Dokumentacji WHO/ Europe w bibliotekach medycznych s. 418, Valery A. Taller, Alexander N. Kosinets, Valery P. Deikalo: Experience of establishment of the Electronic Library in Vitebsk State Order of Peoples' Friendship Medical University s. 424, Danuta Dąbrowska-Charytoniuk: Dysertacje on-line: doświadczenia bibliotek europejskich s. 426, Jolanta Przyłuska: Współpraca amerykańskich bibliotek medycznych w dziedzinie informacji toksykologicznej s. 443, Piotr Sobolewski, Marcin Jung: Narodowy Plan Rozwoju – prognoza programów operacyjnych na 2007-2013 s. 453, Ewa Nowak, Katarzyna Czabanowska: Teoretyczne i praktyczne podstawy pisania projektu do funduszy Unii Europejskiej: wybrane zagadnienia s. 458, Wnioski z Konferencji w Białymstoku s. 469.

Firmy wspierające działalność bibliotek

Medyczne oficyny wydawnicze	470
Wydawnictwo Lekarskie PZWL	472

Pośrednicy w gromadzeniu zbiorów	478
ABE Marketing	480
Suweco	505
 Księgarnie	 508
 Firmy komputerowe	 510
ProQuest	512
Splendor	519
 Sprzedawcy wyposażenia bibliotecznego	 522
Constructor Polska	524
Recenzja	
Hanna Tadeusiewicz: <i>Forum Bibliotek Medycznych</i> (2008 R. 1 nr 2)	530
Summary	
Olga Kałużyńska: Summary of the <i>Medical Library Forum</i>	533
Autorzy – Instytucje – Miejscowości	
Konrad Żurek: Wykaz Autorów	535
Skorowidze	
Izabela Szczecińska: Indeks osobowy i nazw geograficznych	538

Prof. dr hab. Małgorzata Sznitowska

**PRZEDMOWA PROREKTORA
DS. NAUKI I WSPÓŁPRACY Z ZAGRANICĄ
AKADEMII MEDYCZNEJ W GDAŃSKU**

Czasopismo pt. *Forum Bibliotek Medycznych* uświadamia nowoczesność współczesnego bibliotekarstwa, jego szeroki obszar działań i wielką wiedzę oraz umiejętności, którymi muszą legitymować się bibliotekarze wspierający naukę i szkolnictwo wyższe.

Tradycyjne zadanie bibliotek, tj. gromadzenie zbiorów, w obecnych czasach wymaga opracowania i realizacji skutecznej strategii, współpracy z wydawcami, znajomości prawa zamówień publicznych. Nowe metody są konieczne w organizacji zasobów, by sprawne było ich udostępnianie. Bibliotekarze w bibliotekach naukowych przede wszystkim realizują misję zapewnienia czytelnikom dostępu do wiedzy. Oczywiście media elektroniczne są tu niezastąpione, ale ich dynamiczny rozwój oznacza ciągłe modyfikacje sposobu korzystania z naukowych baz danych i rola edukacyjna bibliotekarza nieustannie rośnie. Biblioteka Akademii Medycznej w Gdańsku daje wspaniały przykład takiej działalności oferując studentom specjalistyczny program szkoleniowy.

Wśród codziennych trosk bibliotek na plan pierwszy wysuwają się problemy finansowe. Zdaję sobie z tego dobrze sprawę, przydzielając środki na funkcjonowanie biblioteki w naszej Uczelni. W obliczu rosnących kosztów dostępu do informacji naukowej szczególnie ważna jest współpraca pomiędzy bibliotekami przy wymianie publikacji i budowaniu konsorcjów ułatwiających zakup elektronicznych baz danych. Mam nadzieję, że zostanie zrealizowana przedstawiona w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego koncepcja scentralizowanych zakupów bibliograficznych baz danych z przeznaczeniem dla wszystkich bibliotek uniwersyteckich w Polsce.

Życzę medycznym bibliotekom naukowym pomnażania zasobów i rozwoju bazy lokalowej, a bibliotekarzom nieustającego zapału w budowaniu środowiska wiedzy, w którym naukowcy i studenci bez przeszkód będą rozwijać się i tworzyć.

Dr Ryszard Żmuda
Łódź – UM

**OD REDAKCJI
*FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH***

Z inicjatywy dyrektorów bibliotek uczelni medycznych na rynku wydawniczym w Polsce ukazuje się nowe czasopismo pt. *Forum Bibliotek Medycznych/Medical Library Forum*. Półrocznik jest również dostępny w wersji elektronicznej ze strony internetowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (<http://www.bg.umed.lodz.pl>).

W drugim numerze *Forum* za 2008 rok zaprezentowano dziesięć interesujących artykułów oraz trzydzieści pięć referatów, prezentacje, komunikaty i inne wypowiedzi z dwóch ogólnopolskich konferencji naukowych z udziałem gości zagranicznych.

Nadesłane do Redakcji artykuły zostały poświęcone problematyce z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej, zarówno w aspekcie ogólnym, jak również na konkretnych przykładach działalności instytucji krajowych (IMP – Łódź, SUM – Katowice) i zagranicznych (QLT Inc., Vancouver – Kanada). Dotyczą m.in. wewnątrzuczelnianych punktacji dorobku piśmienniczego, oprogramowania Wiki, usług desktop publishing, infobrokeringu, czasopism elektronicznych, baz danych: ACP Medicine i ACS Surgery (Poznań – UM), cytowań publikacji pracowników SUM.

Biblioteki uczelniane organizujące zjazdy naukowe: międzynarodowe, ogólnopolskie, regionalne i lokalne, starają się w różnej formie dokumentować w/w konferencje. Są to powielane streszczenia, publikacje książkowe, artykuły i sprawozdania zamieszczane w drukowanych i elektronicznych czasopismach. Niezależnie od tego faktu, będziemy je również ogłaszać drukiem na łamach *Forum*. Rozważamy także ewentualność przedruku, za zgodą Autorów i wydawców – wybranych, wcześniej ogłoszonych referatów, które nadal posiadają walory edukacyjne i poznawcze.

Obecnie prezentujemy materiały z XXIII i XXIV konferencji problemowych bibliotek medycznych, które zorganizowali dyrektorzy księżnic uczelni medycznych mgr inż. Anna Grygorowicz z Akademii Medycznej w Gdańsku (21-22 VI 2004 r.) i mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk z Akademii Medycznej w Białymstoku

(7-9 IX 2005 r.). Zamieszczono również fotografie, które ilustrują odbywające się narady i spotkania oraz uroczystości towarzyszące zjazdowi.

Tematyka Konferencji to gromadzenie zbiorów i międzynarodowa współpraca bibliotek. Była również mowa o konsorcjach, wydawcach i dostawcach publikacji, wymianie wydawnictw, bibliotekach elektronicznych, systemach komputerowych (doc@med.), organizacjach europejskich (EAHIL) i światowych (WHO), kserokopiowaniu materiałów dydaktycznych, dysertacjach on-line, projektach unijnych oraz aspektach prawnych interesującej nas problematyki.

Przydatne dla Czytelników i pracowników bibliotek oraz ośrodków informacji naukowej w naszym kraju powinny być także informacje dotyczące medycznych oficyn wydawniczych, pośredników w gromadzeniu zbiorów, firm komputerowych oraz sprzedawców wyposażenia bibliotecznego, które w zależności od zainteresowanych firm mogą być zamieszczane w następnych rocznikach naszego czasopisma. W tym numerze periodyku podajemy sygnałowe dane dotyczące 51 wybranych firm (nazwy, logo, adresy tradycyjne i elektroniczne) oraz zamieszczamy 6 prezentacji, które nadesłali do Redakcji *Forum Bibliotek Medycznych*: Wydawnictwo Lekarskie PZWL, ABEMarketing, Suweco, ProQuest, Splendor, Constructor Polska. Zachęcamy inne Firmy do tego typu promocji prowadzonej działalności.

W roku akademickim 2008/2009 odbyły się wybory nowych władz w szkołach wyższych. Nastąpiły m.in. zmiany Rektorów, Prorektorów ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą oraz Przewodniczących Rady Bibliotecznej, organu opiniotwórczo-doradczego Rektora, które mają decydujący wpływ na działalność i rozwój bibliotek uczelnianych, w tym na współfinansowanie redagowanego przez nas czasopisma.

Funkcję JM Rektorów pełnią: prof. dr hab. Jacek Nikliński (Białystok), prof. dr hab. Janusz Moryś (Gdańsk), prof. dr hab. Ewa Małecka-Tenderenda (Katowice), prof. dr hab. Karol Musioł (Kraków), prof. dr hab. Andrzej Książek (Lublin), prof. dr hab. Paweł Górski (Łódź), prof. dr hab. Jacek Wysocki (Poznań), prof. dr hab. Przemysław Nowacki (Szczecin), prof. dr hab. Andrzej Radziwiński (Toruń), prof. dr hab. Marek Krawczyk (Warszawa), prof. dr hab. Ryszard Andrzejak (Wrocław).

Prorektorami ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą zostali wybrani: prof. dr hab. Adam Jacek Krętowski (Białystok), prof. dr hab. Andrzej Tretyn (Bydgoszcz), prof. dr hab. Małgorzata Sznirowska (Gdańsk), prof. dr hab. Jan Duława (Katowice), prof. dr hab. Wojciech Nowak ds. Collegium Medicum UJ (Kraków), prof. dr hab. Szczepan Biliński ds. Badań i Współpracy Międzynarodowej (Kraków), prof. dr hab. Ryszard Maciejewski (Lublin), prof. dr hab. Radziśław Kordek (Łódź), prof. dr hab. Zenon J. Kokot (Poznań), prof. dr hab. Andrzej Ciechanowicz (Szczecin), prof. dr hab. Małgorzata Tafil-Klawe ds. Collegium Medicum (Toruń), prof. dr hab. Sławomir Majewski (Warszawa), prof. dr hab. Marek Ziętek (Wrocław).

Przewodniczącymi Rady Bibliotecznej są: prof. dr hab. Lech Chyczewski (Białystok), prof. dr hab. Włodzimierz Winclawski (Bydgoszcz), mgr inż. Anna Grygorowicz (Gdańsk), prof. dr hab. Władysław Pierzchała (Katowice), prof. dr hab. Michał du Vall (Kraków), prof. dr hab. Jacek Bartkowiak (Łódź), prof. dr hab. Zenon J. Kokot (Poznań), prof. dr hab. Maria Chosia (Szczecin), prof. dr hab. Maria Roszkowska-Blaim (Warszawa)

Bardzo prosimy Wasze Magnificencje Rektorów, Prorektorów ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą, Przewodniczących Rad Bibliecznych i Dyrektora Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, o dalszą życzliwość dla naszego – recenzowanego przez profesorów - periodyku o zasięgu ogólnopolskim i niezbędne dalsze wsparcie finansowe, które umożliwia nam wydawanie *Forum Bibliotek Medycznych*, zarówno w wersji drukowanej, m.in. na wymianę wydawnictw, jak i elektronicznej, z powszechnym dostępem on-line dla wszystkich zainteresowanych użytkowników informacji naukowej, które w skromny sposób przyczynia się również do promocji poszczególnych uczelni, bibliotek i pracowników. Do współfinansowania wydawania w/w czasopisma nie przystąpiły jeszcze uczelnie medyczne z Białegostoku – UM, Katowic – SUM, Krakowa – CM UJ i Szczecina – PAM.

Uprzejmie dziękuję prof. dr hab. Małgorzacie Sznitowskiej, Prorektorowi ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą Akademii Medycznej w Gdańsku za napisanie „Przedmowy” do naszego czasopisma, które jest platformą wymiany doświadczeń bibliotek akademickich i instytutów naukowo-badawczych w naszym kraju. Autorom artykułów, referatów, prezentacji i komunikatów składam gratulacje. Jestem również bardzo wdzięczny wszystkim Współpracownikom za pomoc w redagowaniu półrocznika. Należyne słowa uznania składam także mgr Monice Opioła za szybkie sporządzenie składu komputerowego, Piotrowi Kołodziejskiemu za przystosowanie pliku pdf do wersji on-line, lic. Agnieszce Gwoździńskiej za ciekawy projekt okładki, lek. Oldze Kałużyńskiej za anglojęzyczne streszczenie, Konradowi Żurkowi za Wykaz Autorów i Izabeli Szczecińskiej za opracowanie indeksu osobowego i nazw geograficznych. Szczególne podziękowanie kieruję pod adresem prof. dr hab. Hanny Tadeusiewicz, Kierownika Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego za napisanie „Recenzji” drugiego numeru naszego periodyku.

Serdecznie zapraszamy Szanownych Państwa, pracowników bibliotek i ośrodków informacji naukowej oraz instytucji uczestniczących w kształceniu studentów i podwyższaniu kwalifikacji osób zatrudnionych w księżnicach naukowych oraz doktorantów do ogłaszania drukiem artykułów na łamach *Forum Bibliotek Medycznych*.

ARTYKUŁY

Dr Jolanta Przyłuska
Łódź – IMP

BIBLIOTEKA MEDYCZNA JAKO WSPARCIE INTELEKTUALNE DLA ŚRODOWISKA NAUKOWEGO

Streszczenie

W działalności bibliotek medycznych istotne znaczenie mają wartości generowane w sposób pośredni jako efekt wsparcia intelektualnego w pracach badawczych środowiska naukowego. Zgromadzony zasób wiedzy, udostępnianie, rozpowszechnianie i wykorzystanie zbiorów stanowią podstawę funkcjonowania bibliotek. Natomiast celem nadrzędnym podejmowanych działań jest tworzenie nowych treści, koncepcji i inicjatyw badawczych. Szczególnie w bibliotekach instytutowych specjalizujących się w określonej dziedzinie wiedzy bardzo pomocne są umiejętności bibliotekarzy w zakresie wspomagania procesów edukacyjnych, badawczych, inspirowania i doradzania naukowcom. Od bibliotekarza oczekuje się znajomości danej dziedziny, tematyki podejmowanych badań, stosowanej terminologii, śledzenia bieżących doniesień naukowych z ośrodków badawczych z całego świata. Zaufanie do umiejętności bibliotekarza w zakresie twórczego wsparcia środowiska naukowego budowane jest poprzez właściwe reagowanie na potrzeby informacyjne, bliską współpracę i otwartą postawę wobec użytkowników.

W Bibliotece Naukowej Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi zaplecze informacyjne opiera się na tradycyjnym księgozbiornie, elektronicznej kolekcji czasopism, książek i baz danych dostępnych za pośrednictwem Internetu lub na komputerach stacjonarnych oraz na szeroko rozwiniętej współpracy międzybibliotecznej krajowej i zagranicznej. Odpowiednio skonfigurowane zbiory adresowane są do pracowników naukowych, pozwalają jednocześnie na podejmowanie dodatkowych zadań pomocnych w rozwoju danej dziedziny wiedzy.

W referacie omówiono rolę specjalistycznej biblioteki medycznej w zakresie wsparcia intelektualnego na przykładzie prac wykonanych w Bibliotece Naukowej IMP (badania bibliometryczne specjalistycznych czasopism na podstawie bazy Scopus, analiza bazy Medline na użytek podejmowanych badań, udział publikacji polskich w światowym piśmiennictwie

medycznym, analiza rozwoju medycyny pracy, badanie międzynarodowego charakteru badań).

Biblioteka medyczna w kulturze informacyjnej

Umiejętność czytania i pisania była kluczem do władzy i bogactwa już w starożytności. Nauczyciele pisma i skrybowie stanowili w Babilonii i Asyrii arystokratyczną klasę społeczną, potężniejszą niekiedy od dworzan i samego władcy. W dawnych Chinach niszczenie i palenie ksiąg było wykorzystywane po to, by osłabić działalność przeciwników i zahamować rozwój kulturowy. Miasto Pergamon dzięki rozważnej polityce swych władców osiągnęło wielki dobrobyt ludności i wysoki poziom kulturalny. Było drugim po Aleksandrii ośrodkiem nauki oraz kultury i sztuki hellenistycznej. Jego symbolem stała się biblioteka. Władcy Pergamonu starali się zapewnić swoim uczonym odpowiedni warsztat pracy badawczej w postaci ksiązek. Dbali by ich księgozbiór stale się pomnażał. Książki były przywożone często jako cenne zdobycze wojenne. Szukali nieznanych, wybitnych twórców we wszystkich zakątkach ówczesnego świata kulturalnego, zdobywali dostępne rękopisy, które nie trafiły jeszcze do konkurencyjnej biblioteki w Aleksandrii. Główne pomieszczenie biblioteki było salą reprezentacyjną, gdzie odbywały się przyjęcia i posiedzenia naukowe pracowników. Natomiast w starożytnym Rzymie dom ważniejszych Rzymian musiał koniecznie posiadać okazałą bibliotekę, w miarę możliwości wspaniale urządzonej, tak aby mogła dodać splendoru właścicielowi. Stopniowo zrodziła się tam tendencja do zakładania bibliotek publicznych, które współdziałały w organizowaniu życia kulturalnego wszystkich wykształconych obywateli. Biblioteki stały się narzędziem propagowania treści kulturowych.

Od czasów starożytnych biblioteka jest instytucją, która rozpowszechnia dorobek myśli ludzkiej udokumentowany w różnorodnej formie zapisu. Zmianie ulegają nośniki, cel pozostaje ten sam: zgromadzony i uporządkowany zbiór określonych dokumentów z utrwalonym przekazem informacji staje się środkiem komunikacji międzyludzkiej. Współczesna biblioteka opiera się na współistnieniu różnych form komunikacji. Dawniej wartość biblioteki stanowił własny księgozbiór, obecnie dzięki Internetowi biblioteka oferuje oprócz swoich zbiorów dostęp do różnorodnych źródeł wiedzy zgromadzonych w dowolnym miejscu na świecie. Wartością staje się informacja udostępniana poprzez bibliotekę. Środowisko wirtualne daje możliwość indywidualnego dopasowania się do potrzeb użytkownika. Coraz bardziej wyrafinowane narzędzia programowe i interfejsy użytkownika ułatwiają korzystanie z szerokich zasobów informacyjnych wychodząc naprzeciw oczekiwaniom odbiorcy. Jednak im więcej możliwości komunikowania się poprzez nowoczesne media tym, coraz większe ryzyko szumu informacyjnego. Dlatego też w bibliotekach naukowych bibliotekarz staje się przewodnikiem i nawigatorem, ma także możliwość analizowania i zarządzania dostarczaną wiedzą. Biblioteka jest organizacją intensywnie wykorzystująca wiedzę i im wyższy poziom kultury informacyjnej prezentuje biblioteka tym większe wsparcie

informacyjne otrzymuje użytkownik. Przejawem tego jest dbałość o informację, poszanowanie informacji jako własności intelektualnej, otwartość w systemie komunikacji, szybkie pozyskiwanie i przetwarzanie informacji, niwelowanie chaosu informacyjnego, korzystanie z wielu źródeł wiedzy i rozpowszechnianie jej [1, 2]. Bibliotekarza powinna cechować umiejętność poprawnego posługiwania się terminami i pojęciami odnoszącymi się do informacji, umiejętność korzystania z informacji pochodzących z różnych źródeł, poprawne interpretowanie informacji i właściwe jej wykorzystanie. Specyficzne, niematerialne zasoby informacji nadają bibliotekom medycznym unikatowy charakter a kultura informacyjna nierozzerwalnie związana ze sprawnością informacyjną sprawia, że biblioteka staje się miejscem wymiany pomysłów i rozbudza aktywne podejście do wiedzy [3].

Zaplecze intelektualne dla środowiska naukowego

Specjalistyczne biblioteki naukowe powstały w celu zapewnienia dostępu do źródeł wiedzy w określonej dziedzinie. Gromadzenie i magazynowanie książek jest dla nich czynnością pomocniczą, ważniejszy jest zasób informacji i umiejętność korzystania z niego. Celem nadrzędnym funkcjonowania bibliotek dziedzinowych jest wspieranie naukowców w tworzeniu nowych treści, koncepcji i inicjatyw badawczych. Użytkownik kierując swoje kroki do biblioteki lub wchodząc na stronę internetową biblioteki, poszukuje wiedzy, która potrzebna mu jest do twórczego działania na polu naukowym, do rozwiązania problemu badawczego. Skuteczność wykorzystania nabytej wiedzy w dużym stopniu zależy od wsparcia jakie uzyska w bibliotece. Pracownik naukowy skupiony jest na swojej dziedzinie badań, poszukiwanie piśmiennictwa stanowi dla niego istotną, ale drugorzędną sprawę. Mając zapewniony szeroki dostęp do informacji problemem jest dla niego rafinacja tej wiedzy i wyszukanie istotnych treści. Dlatego też bardzo pomocne są umiejętności bibliotekarzy w zakresie doradzania, inspirowania i wspomagania procesów badawczych. W bibliotece dziedzinowej zdefiniowany jest zakres udostępnianej wiedzy medycznej i jednocześnie istnieje możliwość integracji z szerokimi zasobami wiedzy ogólnej.

Rola biblioteki medycznej w rozwoju wiedzy

Chaotyczność i ulotność zasobów wiedzy dostępnej poprzez współczesne media elektroniczne wymaga od bibliotekarzy dodatkowych umiejętności w zakresie zarządzania informacją, wyszukiwania, filtrowania i oceny jakości informacji [4]. Jakość usług informacyjnych w bibliotece medycznej powinna odpowiadać poziomowi oczekiwań środowiska naukowego, dla którego działa. Współczesnych pracowników naukowych można podzielić na dwie zróżnicowane grupy: takich, którzy pozostają przy tradycyjnych formach usług bibliotecznych i są „elektronicznie bezradni” oraz na takich, którzy są „wyzwoleni elektronicznie” a ich kompetencje informacyjno-wyszukiwawcze są rozwijane niezależnie od oferty bibliotecznej [5]. Zarówno dla jednej jak i dla drugiej grupy użytkowników istotne są warunki realizacji

usług bibliotecznych – od tradycyjnych wypożyczeń na miejscu po elektroniczne wyszukiwania informacji o zasięgu globalnym. Bibliotekarz zapewnia nie tylko dostęp pracownikom naukowym do określonych zasobów, ale także potrafi pomóc w rozpoznaniu problemu, sformułowaniu go w postaci zapytania wyszukiwawczego i podpowiedzieć, gdzie można poszukiwać rozwiązań. Coraz częściej jednak pracownik naukowy jest aktywnym czytelnikiem mimo, iż nie przychodzi do biblioteki. Kanałem informacyjnym przez niego wykorzystywanym jest elektroniczny zasób wiedzy i elektroniczna forma porozumiewania się z biblioteką.

Komputeryzacja usług informacyjnych i powszechna dostępność do wiedzy, w tym również do wiedzy medycznej, niosą za sobą ryzyko powierzchownego traktowania problemów badawczych. Medialna potoczność, masowa komunikacja, ujednoczenie słownictwa, używanie gotowych formuł w systemach wyszukiwawczych, graniczą często z banałem i nie prowadzą do odkrywczego działania. Poznanie różnorodności problemów badawczych i zgłębianie problemów wymagają posługiwania się sprawdzonymi, specjalistycznymi technikami wyszukiwań i dotarcia do rzetelnej wiedzy medycznej.

Współczesna medyczna biblioteka akademicka jako instytucja oparta na wiedzy, stale się rozwija, dokształca i uczy, aktywnie włącza się procesy kształtowania umiejętności informacyjno-komunikacyjnych wśród swoich użytkowników. Zjawiska te są odpowiedzią na dynamikę zmian w otoczeniu biblioteki, na intensyfikację procesów informacyjnych i komunikacyjnych zachodzących w świecie nauki i edukacji oraz na związane z tym różnorodne potrzeby użytkowników [6, 7].

Specyfika małych bibliotek medycznych

W erze informacji zwanej też erą wiedzy, w której zasobem jest wiedza i informacja, istotną cechą biblioteki naukowej jest nie liczba wypożyczeń, statystyka odwiedzin danej strony internetowej, czy liczba pobranych publikacji w pełnym tekście z danej bazy lecz stopień przydatności udostępnianej wiedzy dla rozwoju badań naukowych. Czyli to, co najtrudniej zmierzyć i wyrazić bezpośrednio we wskaźnikach liczbowych. Wsparcie informacyjne jakie uzyskują pracownicy naukowcy w bibliotece medycznej owocuje w możliwości podejmowania nowych inicjatyw badawczych, tworzenia centrów naukowych, wykonywania ekspertyz i to co najistotniejsze, daje możliwość śledzenia postępów wiedzy medycznej na całym świecie.

Główną zaletą małych bibliotek instytutowych jest ich bliskość i otwartość na potrzeby czytelników. Dobrze dobrany i w miarę możliwości kompleksowy księgozbiór specjalistyczny oraz zapewnienie dostępu do fachowych źródeł zewnętrznych sprawiają, że mała biblioteka może wspomagać rozwój danej dziedziny wiedzy. Biblioteka taka powinna zapewnić możliwie pełną ofertę w wytyczonym zakresie specjalizacji i współpracować z większymi bibliotekami. Im mniejsza biblioteka tym większe znaczenie ma pośrednictwo w ofercie innych bibliotek i dostęp do zbiorów elektronicznych. Mała, ale dobrze wyposażona i posiadająca

najnowsze usługi elektroniczne biblioteka instytutowa może stać się ważnym centrum intelektualnym.

Bibliotekarz w bibliotece dziedzinowej

Właściwie dobrane zbiory bibliotek dziedzinowych są często bardziej wykorzystywane niż zbiory o tematyce ogólnej. Mała biblioteka jest mniej sformalizowana a bibliotekarz ma bliższy kontakt z czytelnikiem. W relacjach bezpośrednich można dokładniej poznać specyfikę zainteresowań czytelnika i pomóc mu w dotarciu do właściwych źródeł wiedzy. Wspomaganie procesów poznawczych środowiska naukowego nakłada na bibliotekarza dodatkowe zadania – powinien sprostać najnowszym technikom dostarczania wiedzy, zapewnić szybkość, skuteczność i wiarygodność wyszukiwań. W bibliotece instytutowej bibliotekarz zna tematy wykonywanych prac naukowych, poznaje nową terminologię biomedyczną, zapoznaje się z ofertą wydawniczą z danej dziedziny. Potrafi doradzać w zakresie jakości i rangi czasopism naukowych, specjalistycznych baz danych i serwisów internetowych. Uczestniczy w tworzeniu własnych baz danych, serwisów tematycznych, repozytoriów dziedzinowych. Powinien posiadać odpowiednią wiedzę akademicką, społeczną, kulturową, technologiczną, z zakresu zarządzania i usług informacyjnych „uszytych na miarę instytucji macierzystej”, w której funkcjonuje biblioteka. Oprócz umiejętności specjalistycznych posiadana wiedza ogólna o historii i kulturowych uwarunkowaniach środowiska lokalnego, regionu i kraju podnoszą rangę i prestiż zawodu bibliotekarza.

Szczególnie w małych bibliotekach instytutowych bardzo pomocne są umiejętności bibliotekarzy w zakresie wspomagania procesów edukacyjnych, badawczych, inspirowania i doradzania naukowcom. Od bibliotekarza oczekuje się znajomości danej dziedziny, tematyki podejmowanych badań, stosowanej terminologii, śledzenia bieżących doniesień naukowych z ośrodków badawczych z całego świata. Zaufanie do umiejętności bibliotekarza w zakresie twórczego wsparcia środowiska naukowego budowane jest poprzez właściwe reagowanie na potrzeby informacyjne, bliską współpracę, otwartą postawę wobec użytkowników i włączanie bibliotekarzy w prace związane z rozwojem danej dziedziny wiedzy.

Kilka słów o Bibliotece Naukowej IMP

Korzenie Biblioteki Naukowej IMP sięgają lat 1945/46. Impulsem do jej powołania była rozwijająca się nauka oraz rozrastające się prywatne księgozbiory nestorów polskiej toksykologii, higieny pracy i medycyny przemysłowej. Rozpoznawanie zagrożeń zdrowotnych w rozwijającym się przemyśle, postępy w diagnostyce toksykologicznej, zainteresowanie zdrowiem człowieka podczas wykonywanej pracy zawodowej były bodźcem do gromadzenia specjalistycznej wiedzy z całego świata. Celem funkcjonowania biblioteki było zapewnienie pracownikom naukowym Instytutu dostępu do szeroko pojmowanej wiedzy tematycznej z dziedziny zagrożeń

zdrowotnych spowodowanych wykonywaną pracą zawodową, toksykologii, higieny pracy, chorób zawodowych, psychologii, socjologii, epidemiologii, zanieczyszczeń środowiska i organizacji ochrony zdrowia. Głównym odbiorcą jest kadra naukowa, gromadzone są specjalistyczne publikacje informujące o najnowszych metodach i kierunkach prac badawczych w dziedzinach związanych z medycyną pracy w Polsce i na świecie. Pracownicy biblioteki włączają się w problematykę podejmowanych badań naukowych poprzez uczestnictwo w konferencjach tematycznych organizowanych przez Instytut, poprzez tworzenie bibliograficznej bazy obejmującej piśmiennictwo z medycyny pracy, analizę tematyczną baz danych, poprzez śledzenie nowych trendów i kierunków badań. Dzięki znajomości tematyki badawczej instytutu, specyfiki słownictwa naukowego, zrozumienie potrzeb informacyjnych środowiska naukowego jest łatwiejsze. Doradzanie i podpowiadanie naukowcom, gdzie mogą znaleźć piśmiennictwo na dany temat, jak wyznaczyć słowa kluczowe i jakie techniki wyszukiwania zastosować w bazach, aby dotrzeć do najważniejszych publikacji, staje się zadaniem bibliotekarza dziedzinowego. Dobra znajomość obszaru wiedzy specjalistycznej i posiadane umiejętności informacyjne pozwalają także na podejmowanie dodatkowych zadań wspomagających działania Instytutu.

Przykłady prac wykonanych w Bibliotece IMP

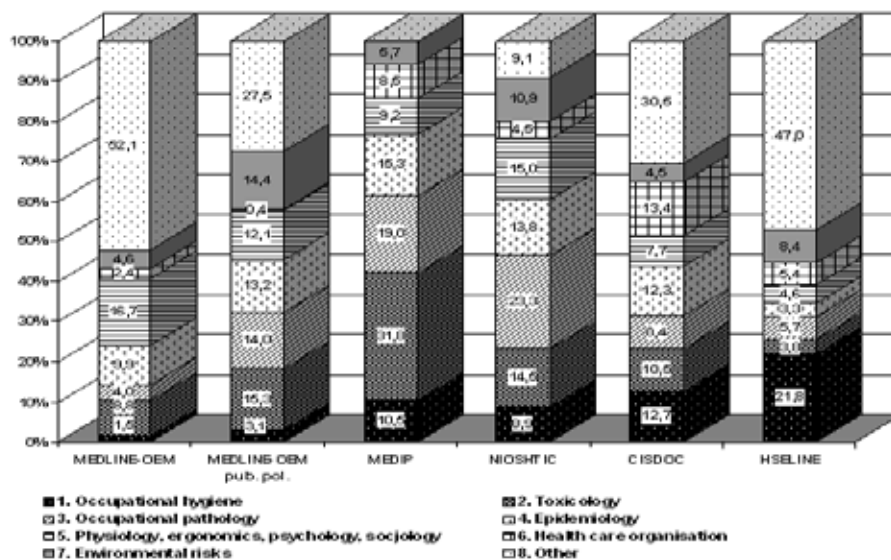
Rolę specjalistycznej biblioteki medycznej w zakresie wsparcia intelektualnego można przedstawić na przykładzie prac wykonanych w Bibliotece Naukowej IMP. Są to zadania związane z analizą bibliometryczną posiadanych baz danych, badaniem udziału polskich publikacji w światowych serwisach informacyjnych, analizą rozwoju medycyny pracy, czy międzynarodowego charakteru badań.

Przykład 1.

Analiza tematyki badań udokumentowanych w bazach bibliograficznych

Mając na uwadze fakt, iż nauka jako efekt działalności badawczej człowieka pozostaje w ścisłym związku z piśmiennictwem naukowym podjęto w bibliotece IMP próbę zbilansowania medycyny pracy na podstawie publikacji z czasopism naukowych udokumentowanych w bibliograficznych bazach danych. W tym celu opracowano model klasyfikacji tematycznej medycyny pracy jako nauki integrującej inne dziedziny wiedzy. Zastosowano utworzony model badawczy do analizy ilościowej piśmiennictwa zgromadzonego w bazach: MEDLINE-OEM, CISDOC, HSELINE, NIOSHTIC, MEDIP.

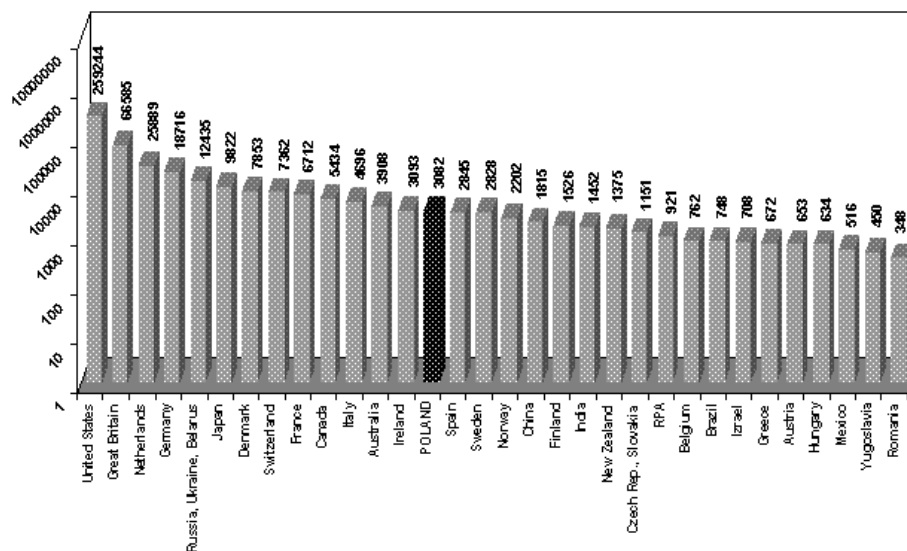
Analiza tematyczna prac udokumentowanych w bazach bibliograficznych (1998-97)

Przykład 2.

Wkład polskiego piśmiennictwa z medycyny pracy do światowej informacji – analiza kraju publikacji na podstawie adresu pierwszego autora.

Analiza bazy MEDLINE-OEM (1998-97) – kraj publikacji

Przykład 3.

Przenikanie wiedzy między ośrodkami badawczymi na przykładzie analizy cytowań w bazie Scopus polskich czasopism specjalistycznych INT J OCCUP MED ENVIRON HEALTH oraz MED PR [8,9,10].

Zasięg oddziaływania czasopisma INT J OCCUP MED ENVIRON HEALTH (na podstawie najczęściej cytowanej publikacji w 2006 r.)

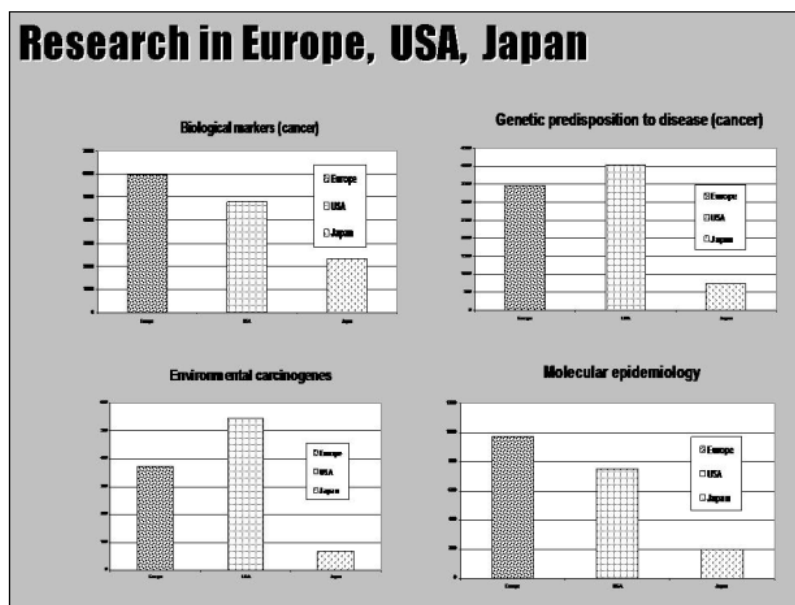

Zasięg oddziaływania czasopisma MED PR (na podstawie najczęściej cytowanych publikacji w 2006 r.)

Przykład 4.

Analiza ilościowa publikacji w PubMed dotyczących badań na dany temat wykonanych w Europie, USA i Japonii (biomarkers, genetic predisposition to disease, environmental carcinogenesis, molecular epidemiology).

Analiza ilościowa publikacji tematycznych w bazie PubMed (2006)

Podsumowanie

W jaki sposób zmierzyć wsparcie intelektualne dla użytkowników w bibliotece medycznej? Nie ma jednoznacznej odpowiedzi na tak postawione pytanie. Miarą są zapewne nowe wartości, które powstają w wyniku funkcjonowania biblioteki. Wśród nich jest pobudzanie procesów poznawczych wśród użytkowników, rozwój umiejętności twórczego a nie mechanicznego przetwarzania informacji, tworzenie nowych pojęć i szukanie powiązań między nimi, dostrzeganie zależności, relacji między nabytymi informacjami. W terminologii ekonomicznej dla określenia przyrostu wartości dóbr materialnych zastosowano termin wartości dodanej. W przypadku przyrostu wartości niematerialnych trudno je zmierzyć. Czasami przyrost ten bywa nazywany biblioteczną wartością naddaną [11] i obejmuje wszystkie wartości generowane w bibliotece będące wytworem myśli i pracy ludzkiego intelektu. Wsparcie intelektualne uzyskiwane w bibliotece daje impuls do zgłębiania wiedzy medycznej a także do tworzenia materialnego bogactwa z niematerialnej wiedzy, co rozumiano już w starożytności czyniąc z bibliotek miejsca szczególne.

Bibliografia

1. M a t e r s k a Katarzyna: Kultura informacyjna w organizacji opartej na wiedzy. W: Kultura organizacyjna w bibliotece: Ogólnopolska Konferencja Naukowa; 2007, Białystok: Biblioteka Uniwersytecka im. J. Giedroycia 2007
2. S t e f a n o w i c z Bogdan: Kultura informacyjna. W: Kultura Informatyczna w Społeczeństwie Globalnej Informacji: I Krajowa Konferencja Problemy Społeczeństwa Globalnej Informacji; 1998, Szczecin [on-line]. [dostęp 2 lipca 2007]. <http://iiwz.univ.szczecin.pl/zsgi/konferencje/1/>
3. W o j c i e c h o w s k a Maja: Kultura organizacyjna jako przedmiot zarządzania niematerialnymi wartościami organizacyjnymi biblioteki. W: Kultura organizacyjna w bibliotece: Ogólnopolska Konferencja Naukowa; 2007, Białystok: Biblioteka Uniwersytecka im. J. Giedroycia 2007
4. M a t e r s k a Katarzyna: Czy profesje informacyjne mają przyszłość? *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2002, 37, [dostęp 9 czerwca 2007]. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/matrska.php>
5. L i n d b e r g - S a n d Asa: Rozumienie znaczenia usług bibliotecznych dla rozwoju wiedzy na nowoczesnym uniwersytecie – pytanie o rolę sieci biblioteki uniwersyteckiej. *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2002, 30 [dostęp 9 czerwca 2007]. <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/30/asa.php>
6. J a s k o w s k a Bożena: Kreatywność i twórczość w bibliotece akademickiej. *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2005, 68 [dostęp 9 czerwca 2007]. <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/68/jaskowska.php>
7. K a m i ń s k a Joanna, Ż o ł ę d o w s k a Beata: Zarządzanie pracownikami wiedzy w bibliotece. *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2006, 80 [dostęp 9 czerwca 2007]. http://www.ebib.info/2006/80/a.php?kaminska_zoledowska
8. P r z y ł u s k a Jolanta: “International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health” in world documentation services: the Scopus based analysis of citation. *Int J Occup Med Environ Health* 2006 Vol. 19 nr 1 s.1-5
9. P r z y ł u s k a Jolanta: Analiza cytowań czasopisma „Medycyna Pracy” na podstawie bazy Scopus. *Medycyna Pracy* 2006 Vol. 57 nr 3 s. 303-309
10. P r z y ł u s k a Jolanta: Przenikanie wiedzy między ośrodkami badawczymi na przykładzie analizy bazy SCOPUS. W: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej. „Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy?”. Materiały Konferencyjne, Łódź, 19-21 czerwca 2006 r. Łódź: PŁ, 2006 s. 399-405
11. W o j c i e c h o w s k i Jacek: Biblioteczna wartość naddana. *Przegląd Biblioteczny* 2005 Vol. 73 nr 1 s. 17-29; – Toż UJ, Kraków 2006
12. P r z y ł u s k a Jolanta: Medical Library as Intellectual Support for Users. EAHIL Workshop, Kraków, Poland 12-15 September 2007. Dokument elektroniczny dostępny w World Wide Web: http://www.eahil.net/conferences/krakow_2007/www.bm.cm-uj.krakow.pl/eahil/proceedings/oral/Przyluska.pdf

Mgr Dagmara Budek
Szczecin – PAM

PUNKTACJA PUBLIKACJI NAUKOWYCH W UCZELNIACH MEDYCZNYCH – PRÓBA UJEDNOLICENIA ZASAD

W maju 2008 roku w Bibliotece Głównej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie odbyło się spotkanie robocze poświęcone zasadom punktacji publikacji naukowych pracowników uczelni medycznych, którego inicjatorami byli dyrektorzy księżnic uczelnianych a miała ona na celu ujednoczenie zasad punktacji przygotowywanych w mniejszym lub większym stopniu przez wszystkie biblioteki. Efektem tego spotkania było opracowanie projektu „Ujednoliconych zasad punktacji publikacji indywidualnego dorobku naukowego w uczelniach medycznych” (zwanego dalej „ujednoliconymi zasadami” – zamieszczony poniżej).

Próba wprowadzenia ujednoliconego systemu oceny dorobku indywidualnego w zakresie publikacji miała na celu zobiektywizowanie jego oceny oraz całkowite wyeliminowanie rozbieżności w punktacjach przeprowadzanych w różnych ośrodkach spowodowanych odmienną interpretacją zapisów. Ilość wykazów czasopism punktowanych oraz częste zmiany i uzupełnienia do nich (od 1999 r. ukazało się 7 wykazów oraz kilka aktualizacji) oraz brak szczegółowych zasad punktowania publikacji były i nadal są przyczyną różnej interpretacji przez poszczególne uczelnie, regulowane wewnętrznymi przepisami. Najwięcej wątpliwości pojawia się w odniesieniu do publikacji wydanych przed rokiem 1999, tzn. przed ukazaniem się pierwszej Listy polskich czasopism medycznych niepublikowanych w Liście Filadelfijskiej Zespołu Nauk Medycznych. W celu uproszczenia w ujednoliconych zasadach zaproponowano zastosowanie wykazu Index Copernicus Master List 2004 dla czasopism polskich bez wskaźnika impact factor (IF) dla publikacji wydanych do roku 2004, uznając tę listę za najbardziej kompletną, uwzględniającą największą liczbę czasopism (dla porównania lista z 1999 roku zawierała 214 tytułów czasopism, lista z 2000 roku - 345 tytułów, z roku 2002 - 361, z roku 2003 - 501, a z roku 2004 - 653). Kolejnym dylematem było rozstrzygnięcie, od którego roku należy stosować punktację wprowadzoną Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 października 2007 roku w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność statutową z wykazem wybranych

czasopism wraz z liczbą punktów za umieszczoną w nich publikację naukową z dnia 19 listopada 2007 r. Czy mimo, że rozporządzenie ukazało się pod koniec roku punktacja powinna zostać zastosowana dla wszystkich publikacji wydanych w tymże roku, czyli często już po opublikowaniu większości numerów czasopism? O przyjęciu rozwiązania dotyczącego zastosowania tego wykazu dla publikacji od 2007 roku przesądził fakt, że wytyczne zawarte w tym rozporządzeniu miały być wykorzystane do przyszłej oceny parametrycznej jednostki, której publikacje naukowe są częścią. W późniejszym okresie wystąpił kolejny problem związany z pojawiającymi się poprawkami i uzupełnieniami do wykazu, i podjęciem decyzji czy ta sama publikacja po raz kolejny w przeciągu ostatniego 1,5 roku powinna mieć zmienioną punktację (np. czasopismo *Neurologia i Neurochirurgia Polska* w wykazie opublikowanym 28 listopada 2007 r. otrzymało 4 punkty, w komunikacie nr 23 z dnia 28 listopada 2008 r. – 10 punktów, a w ujednoliconym wykazie z dnia 5 maja 2009 r. – 6 punktów). Wprowadzenie całkowicie jednolitych zasad wymaga rozstrzygnięcia jeszcze wielu kwestii, jak choćby jednoznaczne ustalenie co należy rozumieć pod pojęciem suplementu (rzecz o tyle istotna, że cytowane wyżej rozporządzenie wymieniło publikacje w suplementach i materiałach konferencyjnych jako niepodlegające punktacji). W pewnym stopniu wątpliwości rozwiewa „Oświadczenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie naruszania zasad dobrej praktyki naukowej przy stosowaniu bibliometrycznego wskaźnika impact factor do oceny dorobku jednostek naukowych” z dnia 11 lipca 2008 roku precyzujące iż „warunkiem koniecznym do uznawania dorobku publikowanego w takich suplementach musi być pewność, że w stosunku do niego stosowane są przez redakcje identyczne procedury peer review, jak wobec materiałów publikowanych w głównym czasopiśmie”. Pozostaje pytanie czy ta zasada ma być stosowana dla publikacji od 2007 roku czy również wydanych wcześniej? W ujednoliconych zasadach zastosowane to zostało dla publikacji od 2007 roku.

Niestety, ustalenia poczynione przez zespoły bibliograficzne bibliotek medycznych nie zostały w pełni przyjęte przez władze poszczególnych uczelni, z wyjątkiem Warszawy i Szczecina. W niektórych uczelniach wybiórczo stosuje się niektóre zapisy zaproponowane w projekcie ujednoliconych zasad.

Z perspektywy roku należy stwierdzić, że problem ujednolicenia punktacji jest nadal aktualny. Szczególnie w kontekście ostatnich wytycznych Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów wprowadzającej wzory formularzy dotyczących szczegółowej analizy bibliometrycznej publikacji kandydatów w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego oraz tytułu naukowego profesora. Przedstawione przez Komisję wytyczne zawierają wiele niejasności, a co za tym idzie stwarzają możliwość różnej ich interpretacji w poszczególnych ośrodkach, co dodatkowo utrudnia obiektywną ocenę przeprowadzaną przez recenzentów. W sytuacji niejednolitej punktacji zdarzają się też przypadki podważania przez recenzentów

prawidłowości przedstawionej punktacji, choć są one przygotowywane zgodnie z zasadami przyjętymi w poszczególnych uczelniach.

Nie bez znaczenia jest również fakt, że wszystkie uczelnie medyczne udostępniają na swoich stronach internetowych bibliografie publikacji swoich pracowników wraz z punktacją, co daje możliwość porównywania punktacji za określone publikacje w różnych uczelniach. Staje się to często powodem zarzucania nieżyczliwości czy wręcz nierzetelności w przygotowywaniu punktacji przez pracowników biblioteki.

Końcowy wniosek nasuwa się jeden: środowisko bibliotekarzy (jako najbardziej narażone na niezadowolenie pracowników naukowych wobec niejednoznacznych i ciągle zmieniających się zasadach punktacji publikacji) nie powinno być jedynym, któremu zależy na jasnych, przejrzystych, a przede wszystkim jednolitych zasadach oceny publikacji. Wspólne podjęcie działań z pracownikami administracji i prorektorami ds. nauki i współpracy z zagranicą w celu jak najszybszego wprowadzenia ich w życie powinno stać się priorytetem w zakresie analiz bibliometrycznych.

Ujednolicone zasady punktacji publikacji indywidualnego dorobku naukowego w uczelniach medycznych – projekt szczeciński (maj 2008)

Publikacje w czasopismach

Uwagi ogólne:

- Wartość wskaźnika IF należy podawać wg zasady: rok publikacji zgodny z rokiem edycji bazy JCR. W przypadku braku informacji dot. wysokości IF w danym roku należy podawać najbliższą chronologicznie znaną wartość IF (z roku kolejnego).
- Punktacji nie podlegają:
 - komentarze, recenzje, sprawozdania, komunikaty, głosy w dyskusji, wspomnienia pośmiertne, biogramy, tłumaczenia
 - streszczenia, postery;
 - prace wielośrodkowe, jeżeli autor nie jest wymieniony w polu autorskim.

Zasady punktacji:

- 1. Dla publikacji do 2004 r.** włącznie należy stosować punktację:
 - dla czasopism z IF – wg przelicznika zastosowanego w „Szczegółowych zasadach oceny parametrycznej jednostek naukowych wchodzących w zakres działań Zespołu Nauk Medycznych P05” z 2001 r. (Załącznik nr 1)
 - dla czasopism polskich bez IF - zgodnie z listą zaaprobowaną przez Zespół Medyczny P-05 za 2004 rok – Index Copernicus Master List 2004, czasopisma polskie z innych dziedzin wg list czasopism innych Zespołów KBN.
- 2. Dla publikacji z lat 2005 i 2006** należy stosować punktację na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 4 sierpnia 2005 r.

w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na naukę (zgodnie z wykazem wybranych czasopism wraz z liczbą punktów za umieszczoną w nich publikację naukową uwzględniający korekty wprowadzone przez Ministra Nauki i Informatyzacji komunikatem nr 5 z dnia 3 listopada 2005 r.).

- 3. Dla publikacji od roku 2007** należy stosować punktację na podstawie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 października 2007 r., w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na działalność statutową (zgodnie z wykazem wybranych czasopism wraz z liczbą punktów za umieszczoną w nich publikację naukową z dnia 19 listopada 2007 r., z uzupełnieniami). Punktacji nie podlegają publikacje w suplementach, zeszytach specjalnych, artykuły popularnonaukowe oraz materiały konferencyjne.

Monografie

Uwagi ogólne:

Punktacji nie podlegają: skrypty, ćwiczenia, hasła encyklopedyczne, rozprawy doktorskie, wstępy, przedmowy, tłumaczenia.

Kolejne wydania uaktualnione/poprawione/uzupełnione/unowocześnione/poszerzone otrzymują 50% wartości punktowej; wyjątek stanowi autorstwo nowych rozdziałów, dla których przyjmuje się 100% wartości punktowej.

Łączna liczba punktów za poszczególne rozdziały nie może przekroczyć liczby punktów za autorstwo monografii.

Zasady punktacji (Załącznik nr 2):

Monografie naukowe i podręczniki akademickie opublikowane do roku 2004 włącznie podlegają punktacji zgodnie ze „Szczegółowymi zasadami oceny parametrycznej jednostek naukowych wchodzących w zakres działań Zespołu Nauk Medycznych P05” z 2001 r.

Monografie naukowe i podręczniki akademickie opublikowane w latach 2005 i 2006 podlegają punktacji zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 4 sierpnia 2005 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na naukę.

Monografie naukowe i podręczniki akademickie opublikowane od roku 2007 podlegają punktacji zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 października 2007 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność statutową.

Załącznik nr 1

Publikacje w czasopismach do 2004 roku

1.1 Publikacje recenzowane zawarte w czasopismach i suplementach do czasopism zawartych na liście filadelfijskiego Instytutu Informacji Naukowej	
IF 0.000	6
IF 0.001-0.500	7
IF 0.501-1.000	8
IF 1.001-1.500	9
IF 1.501-2.000	10
IF 2.001-2.500	11
IF 2.501-3.000	12
IF 3.001-3.500	13
IF 3.501-4.000	14
IF 4.001-4.500	15
IF 4.501-5.000	16
IF 5.001-5.500	17
IF 5.501-6.000	18
IF 6.001-6.500	19
IF 6.501-7.000	20
IF 7.001-7.500	21
IF 7.501-8.000	22
IF 8.001-8.500	23
IF 8.501-	24
1.2 Publikacje w recenzowanych czasopismach zagranicznych (państwa Unii Europejskiej, Kanada, USA, Japonia) zawarte na innych listach informatycznych o zasięgu międzynarodowym: Medline, Excerpta Medica/Embase, Chemical Abstract, Analytical Abstract, oraz zawarte w zagranicznych wydawnictwach zbiorowych typu proceedings lub syllabus wydrukowane w formie pełnej pracy	6
1.3 Publikacje recenzowane zawarte w czasopismach polskich punktowane zgodnie z listą czasopism Zespołu P05	<i>zgodnie z listą zaaprobowaną przez Zespół Medyczny P-05 za 2004 rok – Index Copernicus Master List 2004, czasopisma polskie z innych dziedzin wg list czasopism innych Zespołów KBN</i>

Załącznik nr 2

Punktacja monografii naukowych i podręczników akademickich

	Monografie naukowe i podręczniki akademickie opublikowane do roku 2004 włącznie zgodnie ze „Szczegółowymi zasadami oceny parametrycznej jednostek naukowych wchodzących w zakres działań Zespołu Nauk Medycznych P05” z 2001 r.	Monografie naukowe i podręczniki akademickie opublikowane w latach 2005 i 2006 zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 4 sierpnia 2005 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na naukę	Monografie naukowe i podręczniki akademickie opublikowane od roku 2007 zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 października 2007 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania oraz rozliczania środków finansowych na działalność statutową.
1.1 Autorstwo monografii naukowej lub podręcznika akademickiego ¹⁾ publikowanym w języku: angielskim ³⁾ innym niż angielski	24 18	24 20	24 12
1.2 Autorstwo rozdziału w monografii naukowej lub podręczniku akademickim publikowanym w języku: angielskim ³⁾ innym niż angielski	12 3	12 6	7 3
1.3 Redakcja naukowa monografii lub podręcznika akademickiego	10	10	Redaktor naczelny wieloautorskich: monografii, podręcznika akademickiego lub serii wydaw. w języku: 5 angielskim ³⁾ 3 polskim i innym niż angielski

¹⁾ Definicja podręcznika akademickiego nie obejmuje: skryptów, wykładów i ćwiczeń, poradników zawodowych, książek popularyzujących wiedzę naukową. Za podręczniki uznaje się encyklopedie złożone z rozdziałów tematycznych oraz słowniki o charakterze naukowym (nie popularnonaukowym). Przez monografię należy rozumieć opracowanie naukowe (minimum 3 arkusze wydawnicze) opublikowane jako książka lub odrębny tom, omawiający jakieś zagadnienie w sposób wyczerpujący, oryginalny i twórczy. Za monografię mogą być uznane: edycje tekstów źródłowych, leksykografie. Za monografię nie uznaje monograficznych artykułów opublikowanych w czasopismach. Obowiązuje od roku 2007.

²⁾Przez rozdział w monografii lub podręczniku akademickim należy rozumieć opracowanie naukowe (minimum 0,5 arkusza wydawniczego). Obowiązuje od roku 2007.

³⁾ lub podstawowym dla danej dyscypliny. Obowiązuje od roku 2007.

Mgr Wioletta Dyjas

Mgr Justyna Seiffert

Katowice – SUM

PRZYKŁAD PRAKTYCZNEGO ZASTOSOWANIA OPROGRAMOWANIA WIKI W BIBLIOTECĘ MEDYCZNEJ

W 2007 r. w nowej edycji prestiżowego słownika Oxford English Dictionary (OED) pojawiło się 287 nowych słów, wśród nich znalazło się słowo „wiki”. W OED wiki opisane jest jako typ strony internetowej¹. Wiki to nazwa pewnego rodzaju stron internetowych, które można oglądać, ale także edytować i zmieniać bezpośrednio z poziomu przeglądarki internetowej. Terminem tym określa się też oprogramowanie umożliwiające współpracę wielu użytkowników przy tworzeniu treści internetowych. Hawajski zwrot wiki wiki oznacza bardzo szybko, autorem pojęcia i samej koncepcji był Ward Cunningham². To on stworzył pierwszą bazę danych pozwalającą każdemu użytkownikowi dopisywać i zmieniać treść. Dzisiaj Wikipedia jest najpopularniejszym przykładem zastosowania programu wiki – jest to internetowa, niezależna, największa w historii encyklopedia tworzona przez użytkowników Internetu. O skali zjawiska świadczy fakt, że Wikipedia doczekała się 253 wersji językowych, a na jej stronach rejestruje się 20 do 45 tysięcy wejść na sekundę. Z tego źródła informacji korzysta 36 procent amerykańskich internautów³. Polski odpowiednik Wikipedii tworzony jest od 2001 r. i ilość haseł (ponad 500 tysięcy) plasuje polską wersję na czwartym miejscu wśród encyklopedii Wiki na całym świecie⁴. W ramach tego samego projektu,

¹ „Wiki” w Oxford English Dictionary. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.ksiazka.net.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=9560> [dostęp 21 listopada 2008]

² Wikipedia – wolna encyklopedia [on-line]. Dostępny w WWW <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wiki> [dostęp 12 listopada]

³ Świat w stylu wiki. [on-line]. Dostępny w WWW <http://wiadomosci.onet.pl/1506075,720,1,kioskart.html> [dostęp 8 września 2008]

⁴ Wikipedia – wolna encyklopedia [on-line]. Dostępny w WWW <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wiki> [dostęp 12.11.2008]

pojawiło się kilka pomysłów, np.: Wikicytaty, Wikisłownik, Wikimapia, Wikiźródła, Wikibooks, Wikinews.

Wiki jako jeden z elementów Web 2.0 (rodzaj serwisów internetowych, których treść generowana jest przez samych użytkowników) zyskał ogromną popularność i od 2002 r. rozwija się bardzo dynamicznie. Na popularność oprogramowania składa się kilka elementów. Wiki jest dosyć proste i łatwe w użyciu. Również fakt, że istnieje wiele rodzajów oprogramowań tzw. *Open Source* ma duży wpływ na gwałtowny rozwój tego narzędzia⁵. Oprogramowania te mają różne możliwości i funkcje. Najpopularniejsze darmowe oprogramowania, które można zainstalować na serwerze to m.in.: MediaWiki (wykorzystywane przez wszystkie wikipedie), TWiki, DokuWiki, UseModWiki, PmWiki, PhpWiki⁶. Jeśli nie chcemy lub nie możemy instalować oprogramowania na serwerze, to innym rozwiązaniem jest skorzystanie z bezpłatnego serwisu (tzw. wikifarms) umożliwiającego uruchomienie projektu wiki np.: Wikia (od 2006 Wikicity)⁷, Google Sites, Wikispaces, PB Wiki⁸. Jak widać, wymagania techniczne nie stanowią bariery w tworzeniu serwisów wiki.

Użytkownicy serwisów opartych na mechanizmie Wiki podkreślają łatwość i szybkość tworzenia, edytowania, aktualizowania stron internetowych, korekty błędów, dodawania linków wewnętrznych i zewnętrznych oraz możliwość współpracy wielu użytkowników, czasem znajdujących się w różnych miejscach globu. Tworzenie serwisu Wiki może być zapoczątkowane przez każdego internautę, a sam serwis może dotyczyć każdego tematu, problemu, czy zagadnienia. Wiele serwisów nie wymaga autoryzacji, a w niektórych prosta i szybka rejestracja pozwala uzyskać dodatkowe możliwości. Istnieją też Wiki zamknięte i udostępniane jedynie określonej grupie użytkowników (np. dostępne w ramach jednej instytucji).

Wiki jest coraz bardziej cenionym narzędziem w szeroko rozumianej komunikacji społecznej. Jako element Web 2.0 - gdzie użytkownicy przestają być biernymi odbiorcami, a mogą dodawać, usuwać informacje, dzielić się wiedzą oraz wygłaszać opinie – narzędzie Wiki znalazło zastosowanie w e-learningu i jako pomoc w edukacji. Uczelnie zaczynają tworzyć własne, recenzowane treści edukacyjne oparte na programach Wiki (np. Encyklopedia Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego

⁵ Maged Kamel B o u l o s , Inocencio M a r a m b a , Steve W h e e l e r : Wikis, blogs and podcasts: a new generation of Web-based tools for virtual collaborative clinical practice and education. *BMC-Med Educ* 2006, 6, 41 [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.biomedcentral.com/1472-6920/6/41> [dostęp 21 listopada 2008]

⁶ Shlomi F i s h : Which open source wiki works for you? [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.onlamp.com/lpt/a/5290> [dostęp 12 listopada 2008]

⁷ Wikipedia – wolna encyklopedia [on-line]. Dostępny w WWW <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wikia> [dostęp 12 listopada 2008]

⁸ Daniel C i e ś l a k : Wiki dla biznesu: do wyboru, do koloru. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.networld.pl/news/druk/165306/Wiki.dla.biznesu.do.wyboru.do.koloru.html> [dostęp 21 listopada 2008]

w Krakowie <http://mfiles.ae.krakow.pl/pl/index.php>).⁹ Specjaliści podkreślają, że Wiki korzystnie wpływa na jakość interakcji w ramach współtworzącej grupy, poprawia komunikację i promuje współpracę zamiast konkurencji, może być miejscem prezentacji wiedzy w postaci baz danych, opracowań, bibliografii, informatorów, przewodników¹⁰.

Często tworzenie serwisów Wiki ma na celu wzbudzenie zainteresowania internautów (szczególnie Wiki instytucji komercyjnych), którzy zaczynają dyskutować, wymieniać opinie, proponować własne pomysły. Taki serwis jest wówczas kopalnią wiedzy i pomysłów wykorzystywanych podczas planowania rozwoju firmy i usprawniania jej działania, a jednocześnie stanowi środek komunikacji z użytkownikami, czy klientami.

Zalety i możliwości Wiki zostały dostrzeżone również w bibliotekach, gdzie program może pomóc we współpracy:

- bibliotek,
- personelu jednej instytucji (opracowywanie wspólnych dokumentów, projektów, instrukcji bez konieczności wielokrotnego przesyłania e-mailem, rozpowszechnianie wiedzy, dzielenie się doświadczeniami),
- komunikacji pomiędzy bibliotekarzami i czytelnikami (listy pytań czytelników i odpowiedzi ze strony bibliotekarzy, przewodniki dla czytelników, instrukcje, e-learning, informacje o organizacji i funkcjonowaniu biblioteki)^{11 12}

„Narzędzia sieciowe, takie jak: komunikatory, mechanizmy wiki, interaktywne mapy [...], współgrają z tradycyjną, realną biblioteką i jej misją polegającą na łączeniu ludzi z informacją. Prawdziwi bibliotekarze zawsze doceniali współpracę z użytkownikami i innymi bibliotekarzami.”¹³

Zdaniem amerykańskich bibliotekarzy, narzędzia Web 2.0 zmieniają nieodwracalnie oblicze bibliotekarstwa. Zmianie ulegną usługi (na bardziej dynamiczne, interaktywne),

⁹ Zbigniew E. Zieliński: Implementacja cech Web 2.0 w systemach e-learning. [on-line]. Dostępny w WWW: http://e-edukacja.net/czwarta/_referaty/sesja_IIB/13_e-edukacja.pdf [dostęp 22 września 2008]

¹⁰ Keoin R. Parker, Joseph T. Chao: Wiki as a teaching tool. *Interdisciplinary Journal of Knowledge and Learning Objects*. 2007, vol. 3 [on-line]. Dostępny w WWW: <http://ijklo.org/Volume3/IJKLOv3p057-072Parker284.pdf> [dostęp 15 października 2008]

¹¹ Isabelle Kaenel: New tools for an old challenge: can a Wiki help at a service desk? [on-line]. Dostępny w WWW: http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILpapers/Isabelle_de_Kaenel_paper.pdf, prezentacja http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILppt/Isabelle_de_Kaenel.pdf [dostęp 10 listopada 2008]

¹² Katja Hilska: How Wiki-intranet changes internal communication? [on-line]. Dostępny w WWW: http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILpapers/Katja_Hilska_paper.pdf, prezentacja http://www.terkko.helsinki.fi/bmf/EAHILppt/Katja_Hilska.pdf [dostęp 13 listopada 2008]

¹³ Darren Chale: Dynamiczny sharing z użyciem komunikatorów, mechanizmu wiki, interaktywnych map i serwisu Flickr. *EBIB* 2007,4. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.ebib.info/2007/85/a.php?chase> [dostęp 22 października 2008]

a także funkcje bibliotek (jedną z najważniejszych będzie rozwijanie kompetencji informacyjnych użytkowników). Natomiast blogi, jako pewna forma publikacji i wiki, jako często cenne źródło informacji, mogą stać się elementem zbiorów bibliotecznych¹⁴.

W 2008 r. Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (Biblioteka SUM) zdecydowała się na użycie technologii wiki do utworzenia strony z *Poradnikiem użytkownika Biblioteki SUM*. Dotychczasowa forma podręcznika (dokument Word) była sztywna i utrudniała przeszukiwanie zawartości. Wybierając technologię wiki chciano osiągnąć nielinearność, możliwość linkowania, przejrzystą budowę a także łatwość edycji ze strony bibliotekarza.

Szeroka gama programów do tworzenia wiki (przedstawiona w pierwszej części artykułu) daje możliwość wybrania produktu najbardziej dopasowanego do potrzeb projektu. Biblioteka SUM po zapoznaniu się z ofertą kilkunastu programów¹⁵ zdecydowała się na instalację wiki w systemie DokuWiki. O tym wyborze zdecydowało kilka czynników, z których najważniejszymi były łatwy język używany do tworzenia strony oraz pozytywne opinie internautów. DokuWiki jak większość programów do tworzenia wiki jest programem bezpłatnym – open source. Pobrane ze strony¹⁶ oprogramowanie zostało zainstalowane na serwerze. Następnie konieczne było stworzenie strony internetowej, na której widoczny jest poradnik użytkownika.

Przed przystąpieniem do tworzenia wiki, aby w pełni wykorzystać możliwości programu, pracownicy Biblioteki zapoznali się z podręcznikiem (instrukcją obsługi) dostępnym na stronie DokuWiki¹⁷. Podręcznik jest w języku angielskim i jest tworzony także w DokuWiki, co umożliwia obejrzenie od razu przykładu zastosowania oprogramowania. Strukturalny układ podręcznika oraz wyszukiwarka umożliwiają łatwe odnalezienie poszukiwanego zagadnienia. Przed rozpoczęciem tworzenia wiki zalecane jest zapoznanie się z treścią całości podręcznika, a potem wracanie w trakcie pracy do poszczególnych zagadnień.

DokuWiki umożliwia zastosowanie tzw. skórki (*template*) – jest to nakładka, która zmienia wygląd oraz częściowo funkcjonalność oryginalnego programu. Tworząc wiki należy wybrać skórkę na początku, ponieważ może ona mieć wpływ na strukturę strony. Biblioteka SUM zdecydowała się zastosować skórkę *Lilas*. Po zakończeniu budowania bazy wiedzy musieliśmy jednakże z niej zrezygnować,

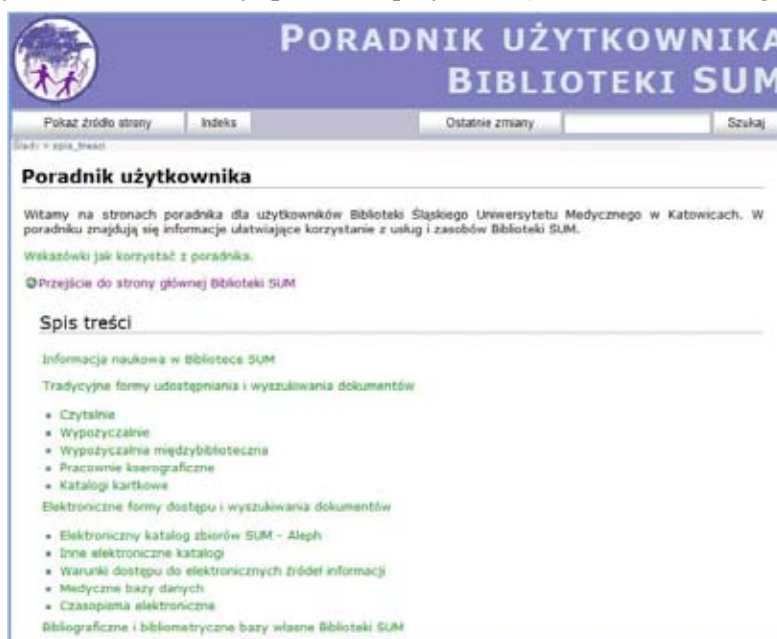
¹⁴ Agnieszka Koszowska: Jack Maness o teorii Biblioteki 2.0 oraz o tym, co Web 2.0 oznacza dla bibliotek. EBIB 2007, 4. [on-line]. Dostępny w WWW <http://www.ebib.info/2007/85/a.php?koszowska> [dostęp 22 października 2008]

¹⁵ WikiMatrix [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.wikimatrix.org/> [dostęp 23 października 2008]

¹⁶ Split Britain. [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.splitbrain.org/projects/dokuwiki> [dostęp 23 października 2008]

¹⁷ Dokuwiki. [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.dokuwiki.org/manual> [dostęp 23 października 2008]

ponieważ okazało się, że zawartość stron nie jest indeksowana, co powinno się odbywać automatycznie. Brak indeksowania uniemożliwiało przeszukiwanie stron po słowach na nich występujących. Możliwość przeszukiwania serwisu okazała się ważniejsza niż wygląd strony wiki. Ostatecznie przyjęto rozwiązanie pośrednie polegające na utworzeniu własnego wyglądu strony na podstawie domyślnego schematu (*template*). Wymagało to zmodyfikowania plików w programie, które to zadanie zostało powierzone informatykowi. Rezultatem jest nieznacznie zmieniona kolorystyka oraz układ strony (położenie przycisków), a także dodane logo.

Zdecydowano się utrzymać układ podręcznika, który obowiązywał w wersji tekstowej – podział na dwa działy tematyczne: tradycyjne formy udostępniania i elektroniczne formy udostępniania. Format strony internetowej jednak daje możliwość linkowania tematów między sobą, co znacznie ułatwia korzystanie z zawartości.

Kolejne partie tekstu następnie przenoszone były na poszczególne strony wiki z odpowiednim formatowaniem. Formatowanie w DokuWiki umożliwia m. in. tworzenie nagłówków (akapitów), wytłuszczanie i tworzenie list. Istnieje także możliwość umieszczania linków zarówno do innych stron podręcznika jak również zewnętrznych (np. bezpośrednio do baz danych). Wiki może być także wzbogacana o obrazki, tabele oraz elementy kodowane w PHP czy HTML. Większość możliwości

formatowania dostępna jest z paska narzędzi w trybie edycji strony. Możliwe jest także formatowanie „z ręki” przy użyciu stosownych znaków graficznych-kodów¹⁸.

DokuWiki daje możliwość strukturalizowania układu stron – oznacza to, że strony tworzone w ramach wiki mogą być pogrupowane w foldery czy katalogi (*namespaces*). Widoczne jest to w indeksie, gdzie rozwija się „drzewo” z podrzędnymi plikami-stronami.

Wiki zawierająca *Poradnik użytkownika SUM* może być przeglądana według indeksu, gdzie znajdują się hierarchicznie ułożone strony, według spisu treści podręcznika (strona startowa) a także przez funkcję *Szukaj*, która wyszukuje wpisaną frazę na wszystkich stronach *Poradnika*. Dużym ułatwieniem w poruszaniu się jest funkcja *Ślad* – jest to widoczny na każdej stronie zapis drogi w poradniku czyli zapis stron poradnika, które zostały odwiedzone w bieżącej sesji.

Jedną z podstawowych cech wiki jest możliwość jej edytowania przez każdego użytkownika, jednak w Bibliotece Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego z racji charakteru wiki funkcja ta została zablokowana – edytować *Poradnik* mogą tylko bibliotekarze, funkcja ta jest niedostępna dla czytelników. Przy tworzeniu wiki pracowali bibliotekarze z Działu Informacji Naukowej, jednak w przyszłości planowane jest przeszkolenie bibliotekarzy z innych działów, aby mogli sami aktualizować części dotyczące ich działalności.

¹⁸ Wyczerpująco opisane w podręczniku DokuWiki w rozdziale *Składnia (Syntax)*. [on-line]. Dostępny w WWW: <http://www.dokuwiki.org/syntax> [dostęp 23 października 2008]

Mgr Agnieszka Czarnecka
Warszawa – AM

MODEL USŁUG DESKTOP PUBLISHING W OFERCIE BIBLIOTEKI AKADEMICKIEJ

Streszczenie

Wzbogacenie oferty Biblioteki Centrum Biostruktury (BCB), o usługi skanowania, obróbki plików graficznych, oraz tworzenia i edycji dokumentów PDF, doprowadziło w krótkim czasie do spopularyzowania wśród użytkowników tego obszaru świadczeń bibliotecznych. Jest on zbieżny w swoim zakresie z wybranymi elementami usług, określanymi na rynku poligraficznym jako desktop publishing (DTP). Jednak ze względu na skromne zaplecze techniczne i ograniczone zasoby ludzkie, satysfakcjonująca użytkowników odpowiedź biblioteki w tym obszarze, okazała się niemożliwa.

Problem ten przyczynił się do opracowania modelu bibliotecznego studia DTP dla Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie (AMW), której filią jest BCB.

Do uzyskania informacji, niezbędnych dla skonstruowania modelu, posłużono się ankietą przeprowadzoną wśród użytkowników BCB. Dzięki temu, że Centrum Biostruktury jest jedną z największych jednostek naukowo-dydaktycznych AMW, wyniki badania można odnieść do szerszej społeczności akademickiej.

W celu optymalizacji budowanego modelu, dokonano również analizy centrów DTP na rynku polskim, w aspekcie ich organizacji, wyposażenia i świadczonych usług, oraz przeglądu oferty szkoleniowej w omawianym zakresie.

Zebrane informacje pozwoliły na potwierdzenie zapotrzebowania na usługi związane z komputerowym przygotowaniem prac do publikacji, ustalenie umiejętności, jakie powinni posiadać obsługujący studio specjaliści, sprecyzowanie oferowanych przez nich świadczeń, a także uzyskanie planu kosztów, związanych z zakupem sprzętu, oprogramowania i kierowaniem pracowników na specjalistyczne szkolenia.

W pracy omówiono również korzyści i problemy, które niesie ze sobą proces wdrażania omawianych usług, oraz kierunki rozwoju modelu.

Wstęp

Inspiracją do stworzenia niniejszego artykułu są doświadczenia w pracy z użytkownikami Biblioteki Centrum Biostruktury (BCB), jednej z filii Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie. Od dwóch lat, w BCB daje się zaobserwować coraz większe zainteresowanie użytkowników uzyskaniem pomocy w obrębie usług związanych z rozległym procesem końcowego przygotowania prac do druku, oraz tworzeniem prezentacji multimedialnych. Przyczyniło się to do opanowania przez bibliotekarza umiejętności obsługi skanera, programów graficznych,

biegłej znajomości pakietu Microsoft Office, oraz pozyskania podstawowej wiedzy z zakresu poligrafii.

Usługi jakie BCB świadczyło w omawianym obszarze w latach 2005-2007, to: skanowanie tekstu i grafiki, podstawowa obróbka materiałów graficznych, pomoc w przygotowywaniu prezentacji multimedialnych, konwersja plików DOC do formatu PDF, tworzenie i edycja dokumentów PDF.

Niestety wymagania użytkowników i ilość zleceń przewyższyły możliwości biblioteki, zarówno ze względu na skromne zaplecze sprzętowo-programowe i umiejętności bibliotekarza, jak też czasochłonność wymienionych wyżej prac, jakie wykonywała jedna zatrudniona tu osoba.

Omawiany obszar świadczeń jest zbieżny z wybranymi usługami oferowanymi przez studia Desktop Publishing (DTP). Termin DTP oznacza bowiem *komputerowe przygotowanie dokumentów do druku, również dokumentów do publikacji w postaci elektronicznej. Proces DTP rozpoczyna się wprowadzeniem do komputera tekstu i obrazu. Poszczególne obiekty graficzne podlegają następnie indywidualnej obróbce, a tekst jest łamany¹ i poddawany korekcie. Po połączeniu tak przetworzonych elementów powstaje gotowy projekt publikacji.*²

Do zadań pracowników studia DTP należy również doradztwo w zakresie doboru odpowiednich narzędzi sprzętowo-programowych, dostosowanych do specyfiki danego projektu, mające na celu wykonanie go w sposób najlepszy w możliwie najkrótszym czasie.

Cel pracy

Niniejsza praca jest próbą wyjścia naprzeciw zapotrzebowaniu pracowników naukowych i studentów w omawianym zakresie, poprzez opracowanie modelu bibliotecznego studia DTP działającego na potrzeby całej społeczności akademickiej. W tym celu miałyby ono zostać włączone w strukturę Oddziału Informacji Naukowej i Czasopism Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie (AMW).

Metoda

Do zebrania niezbędnych danych posłużono się anonimową ankietą (załącznik), przeprowadzoną wśród stu czytelników BCB – pięćdziesięciu pracowników naukowych i pięćdziesięciu studentów. Dzięki temu, że Centrum Biostruktury jest jedną z największych jednostek naukowo-dydaktycznych AMW, wyniki ankiety można uznać za reprezentatywne dla całej społeczności akademickiej. Dodatkowo w grupie pracowników naukowych, respondenci zostali zróżnicowani pod względem wieku, stopni naukowych, ilości prac przygotowywanych do druku/

¹W DTP łamanie tekstu oznacza tworzenie obrazu kolumny poprzez nadanie surowej zawartości tekstowej cech tekstu sformatowanego oraz połączenie tekstu z grafiką. źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%81amanie_tekstu

²źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/DTP>

prezentacji w ciągu roku. W grupie studentów natomiast, znaleźli się reprezentanci wszystkich wydziałów, zarówno ci, którzy już publikują artykuły (studenci z kół naukowych), jak i ci, którzy zainteresowani są usługami studia ze względu na pomoc w przygotowaniu prezentacji, pracy zaliczeniowej, licencjackiej, czy magisterskiej. Pytania dotyczyły następujących zagadnień:

- samodzielności ankietowanych w omawianym obszarze
- określenia przez nich najważniejszych problemów związanych z przygotowaniem prac do druku/prezentacji
- określenia posiadanego zaplecza sprzętowo – programowego przydatnego w omawianym obszarze
- uzyskania informacji na temat osób/instytucji wspierających dotychczas proces przygotowania prac do druku/prezentacji
- opinii na temat projektu utworzenia bibliotecznego studia DTP
- wytypowania przez ankietowanych najbardziej przydatnych dla nich usług bibliotecznego studia DTP

Mając na celu otrzymanie jak najszerszej informacji, każde pytanie zaopatrzone zostało w możliwość dodania własnego komentarza.

Wyniki ankiety uzupełniono o informacje uzyskane w trzech centrach DTP-BlackArt, Meritum i Yellow. Przeprowadzono również analizę ofert firm organizujących szkolenia z zakresu DTP, oraz dostawców sprzętu komputerowego i specjalistycznego oprogramowania. Zebrane wyniki pozwoliły na:

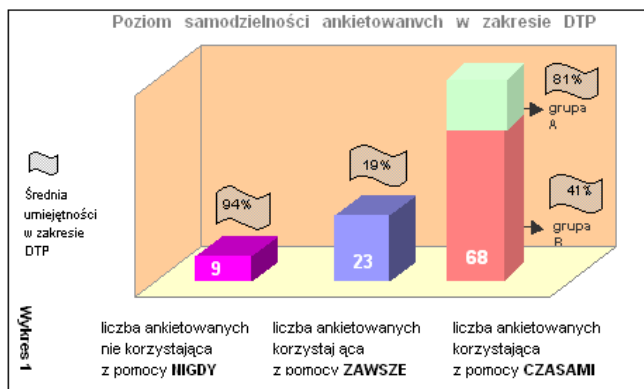
- określenie przyczyn wzrostu zainteresowania uzyskaniem pomocy w zakresie usług desktop publishing
- zebranie opinii respondentów na temat utworzenia bibliotecznego studia DTP
- określenie zakresu usług studia
- określenie schematu organizacyjnego
- określenie zaplecza sprzętowo-programowego
- wytypowanie odpowiednich kursów szkoleniowych z zakresu DTP
- określenie kosztów związanych z wdrożeniem projektu

Wyniki

Przyczyny wzrostu zainteresowania uzyskaniem pomocy w zakresie usług DTP

Wyniki analizy informacji uzyskanych od respondentów w omawianym obszarze, zdają się uzasadniać nasilenie zainteresowania usługami DTP w bibliotece (wykr.1).

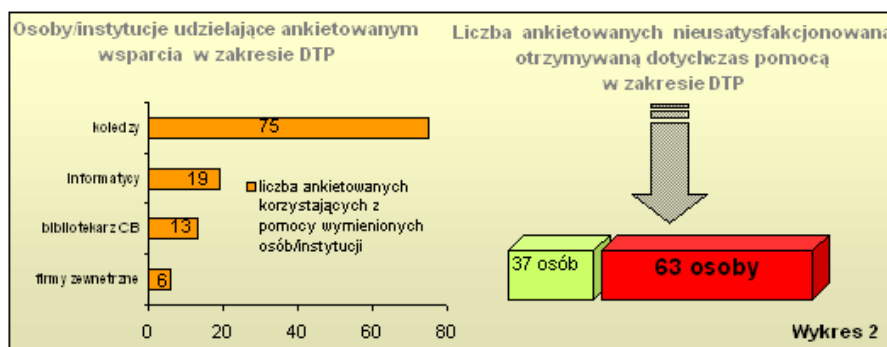
Zaledwie dziewięciu badanych zgłasza całkowitą samodzielność, którą potwierdza wysoka średnia ich umiejętności w zakresie DTP, kształtująca się na poziomie 94%. Podobną zależność można zaobserwować w grupie 23 ankietowanych deklarujących korzystanie z pomocy zawsze, dla których średnia umiejętności w omawianym obszarze jest rzeczywiście bardzo niska i wynosi tylko 19%. Mogłoby to sugerować,

iż większość klientów studia, będzie wywodzić się z tej właśnie grupy. Jednak analiza wyników ankiet 68 respondentów zgłaszających korzystanie z pomocy czasami, przyczyniła się do weryfikacji tego wniosku. W grupie tej widać wyraźne rozbićcie na dwie kategorie badanych. Osoby należące do pierwszej z nich (grupa

A), potrzebują wsparcia w niewielkim zakresie, jak np. skanowanie, czy konwersja pliku. Zgłaszają one znajomość wymienionych w ankiecie umiejętności na poziomie 81%. Niestety wartość tego parametru w odniesieniu do liczniejszej grupy (grupa B), to zaledwie 41 %. Respondenci z grupy B podkreślają, że zaznaczone w formularzu umiejętności opanowali tylko w stopniu podstawowym, co zmusza ich do częstego korzystania z pomocy.

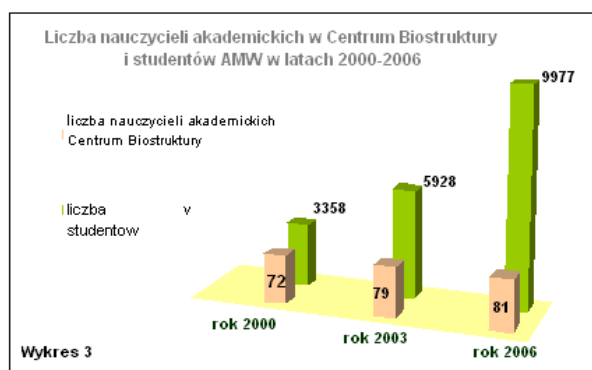
Najczęściej ankietowani zwracają się o nią do kolegów, informatyków, bibliotekarza BCB oraz sporadycznie do firm zewnętrznych (wykr. 2). Wśród osób korzystających z takiej pomocy, aż 63 % nie jest nią usatysfakcjonowana. W przypadku wsparcia

udzielanego przez kolegów i bibliotekarza, przyczynę stanowi ubogie zaplecze sprzętowo-programowe, oraz brak profesjonalizmu, wynikający z samodzielnego przyswojenia niezbędnych umiejętności. W odniesieniu do informatyków natomiast respondenci narzekają na brak dostatecznej ilości czasu, jaki mogą oni poświęcić ankietowanym, jak też niechęć wykraczania poza zakres podstawowych obowiązków. W obu przypadkach badani podkreślają skrupowanie koniecznością proszenia o pomoc i uciążliwość ciągłego uzależnienia wykonania pracy od dobrej woli innych.

W odniesieniu do firm zewnętrznych powodem niezadowolenia jest wysoka cena, dochodząca nawet do 100 zł za przygotowanie jednej strony projektu i lokalizacja poza uczelnią.

W grupie pracowników naukowych, wielu respondentów (67%) zwracało uwagę na konieczność szukania pomocy w zakresie usług DTP ze względu na przeciążenie obowiązkami związanymi z działalnością dydaktyczną. Dynamicznemu

wzrostowi liczby studentów, obserwowanemu od roku 2000, nie towarzyszyło bowiem zwiększenie liczby etatów dla wykładowców akademickich Centrum Biostruktury (wykr. 3).

Szukanie pomocy w omawianym zakresie wiąże się również z ubogim zapleczem programowym, jakim dysponują ankietowani. Szczególnie widać to na przykładzie

aplikacji graficznych w grupie studentów, gdzie zaledwie 17 % badanych posługuje się profesjonalnymi programami takimi jak CorelDraw, czy Photoshop. Pozostali respondenci najczęściej wymieniają aplikacje Microsoft - PhotoEditor, Paint i Picture Manager, oraz przeglądarki do zdjęć, zaopatrzone w podstawowe funkcje ich edycji – ACDSee, czy Picasa. W grupie pracowników naukowych wprawdzie 51% badanych korzysta z programów profesjonalnych, niestety umiejętność ich obsługi najczęściej nie wykracza poza znajomość kilku podstawowych funkcji. Problem stanowi również nieporadność, wynikająca ze sporadycznego stosowania oprogramowania tego typu.

Dla grupy studentów wypadkowa umiejętności posługiwania się programami

mi graficznymi deklarowana w ankiecie, wynosi 75 %, ale aż 27% badanych, głównie studentów zamiejscowych, nie ma dostępu do komputera. Wśród pozostałych osób tylko 15% dysponuje kolorową drukarką i 7% ma swobodny dostęp do skanera. W grupie naukowców dostęp do komputera i urządzeń

peryferyjnych nie stanowi problemu, niestety średnia umiejętności w zakresie prac związanych z obróbką graficzną wynosi dla tej grupy zaledwie 46 % (wykr. 4).

Opinie respondentów na temat utworzenia bibliotecznego studia DTP

Za rozszerzeniem usług bibliotecznych o serwis DTP opowiedziało się 97 % ankietowanych. Pozostałe 3% to osoby, które nigdy nie korzystają z pomocy w omawianym zakresie. Najczęściej pojawiające się w ankietach argumenty przemawiające za powstaniem bibliotecznego studia DTP to:

- uzyskanie profesjonalnej obsługi (profesjonalne zaplecze sprzętowo-programowe, przeszkolony personel)
- skrócenie czasu przygotowania projektu
- podniesienie jakości przygotowywanych materiałów
- możliwość uzyskania fachowej konsultacji
- możliwość złożenia profesjonalnego zlecenia, niwelująca problem zgłaszania się o pomoc do kolegów
- możliwość przygotowywania pracy w jednym miejscu, od wyszukiwania literatury, przez uzyskanie wskazówek dla autorów, po opracowanie techniczne
- lokalizacja studia DTP w obrębie uczelni
- przekonanie o większym zaangażowaniu w pracę osób związanych z uczelnią
- możliwość powierzenia prac osobom znającym specyfikę procesu przygotowywania pracy naukowej
- specjalizacja studia, wynikająca z przyjmowania zleceń od studentów i pracowników AMW, w przeciwieństwie do szeroko wyspecjalizowanych studiów DTP usytuowanych na zewnątrz

Duża grupa badanych (38 %), określiła wdrożenie projektu jako przedsięwzięcie, które odmieni ich życie zawodowe i postulowała jak najszybsze jego rozpoczęcie. Przeważająca część tych respondentów to osoby deklarujące niski stopień samodzielności w omawianym obszarze. Interesującym natomiast jest, że 10% tej grupy stanowią pracownicy naukowcy, którzy w wysokim stopniu opanowali wymienione w ankiecie umiejętności, co sprawia, że często proszeni są przez współpracowników o pomoc w zakresie prac związanych z DTP. W powstaniu studia upatrują oni wyzwolenia od nadmiaru tych obowiązków, które biorą na siebie, z racji niższej pozycji jaką zajmują w hierarchii zakładów i chęci zachowania poprawnych stosunków z kolegami.

Zakres usług bibliotecznego studia DTP

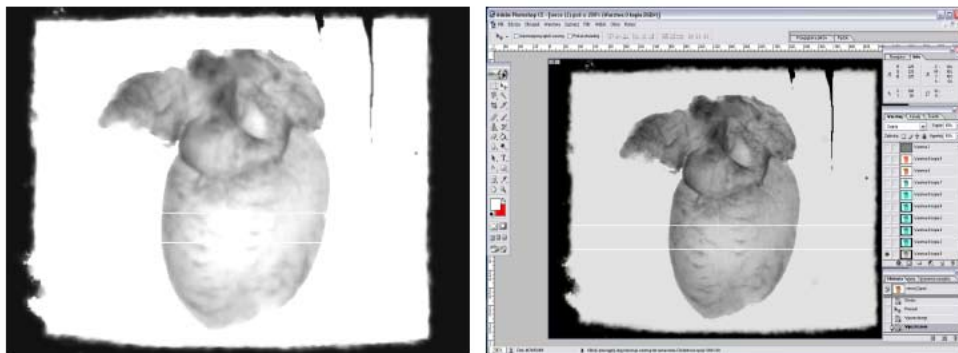
Na podstawie analizy dotychczasowych zleceń czytelników BCB z zakresu DTP, oraz przeglądu ofert wybranych warszawskich firm DTP, stworzona została lista usług, które miałyby świadczyć studio. Umieszczenie jej w ankiecie dało respondentom

możliwość opowiedzenia się za ich wprowadzeniem, jak też zamieszczenia własnych propozycji, co zaowocowało ustaleniem następującego zakresu usług studia:

Skanowanie

Usługą tą zainteresowanych jest średnio 70 % ankietowanych. Najliczniejszą grupę stanowią respondenci, którym problemy sprawia skanowanie grafiki w kolorze i odcieniach szarości. Ponad połowa badanych zgłasza też potrzebę skanowania klisz fotograficznych. Duży popyt na usługi studia DTP ankietowani wykazują jeśli chodzi o wykorzystanie funkcji przetwarzania zeskanowanego obrazu, które potrafi zastosować zaledwie 28 osób.

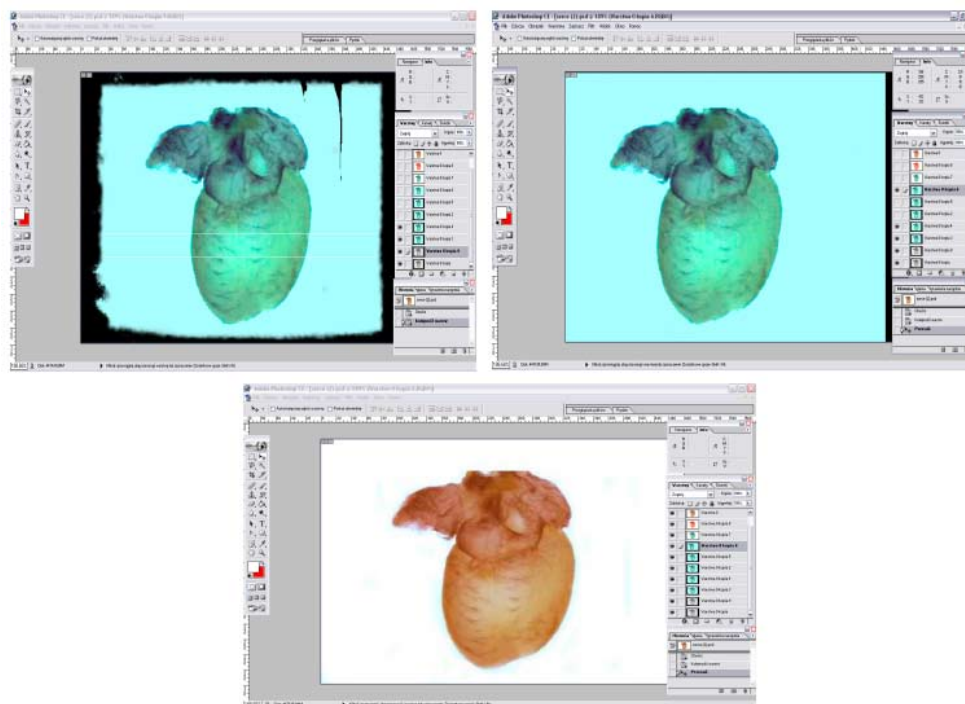
Poniżej znajduje się zdjęcie serca płodu mysiego, niskiej jakości – zniszczone, nieostre i przejawione (fot.1). Obok widać to samo zdjęcie po wykonaniu skanu przy użyciu wybranych narzędzi poprawy jakości skanowanego obiektu (fot.2).

Obróbka graficzna

Największą popularność zdobyła w tym zakresie możliwość zlecenia pracownikom studia wykonania grafiki 2D (86% respondentów) i 3D (85% respondentów). Liczna grupa ankietowanych (70%) deklarowała chęć uzyskania pomocy przy kadrowaniu i retuszu zdjęć.

Poniższe obiekty przetworzono za pomocą narzędzi programu Photoshop. Umożliwiło to przejście z kolorystyki czarno-białej do barwnej (fot. 2-5), oraz usunięcie z obiektu zbędnych elementów - zabrudzeń, uszkodzeń (fot. 3,4).

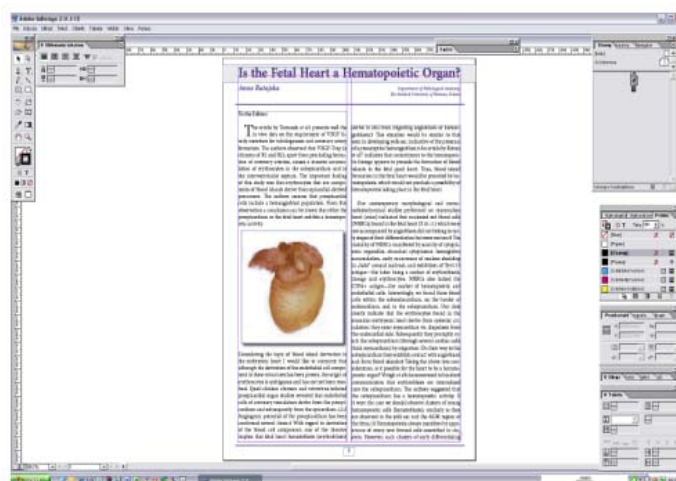
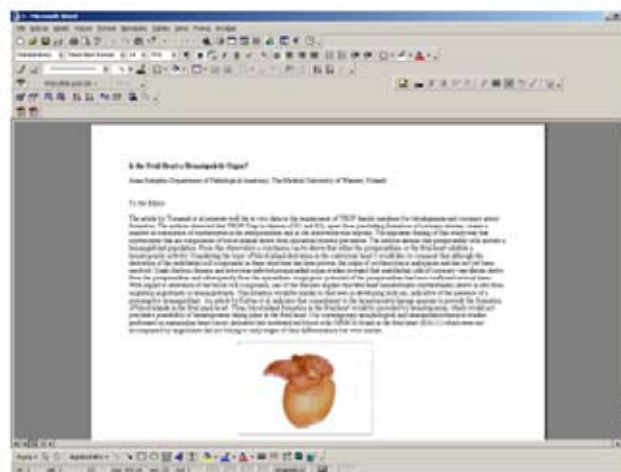
Przygotowanie prezentacji multimedialnej

Zainteresowanie tą usługą deklarowało 45% respondentów, których zlecenia w tym zakresie, dotyczyłyby głównie opcji niestandardowych, jak np. dodawanie animacji, czy plików filmowych, oraz tworzenie na potrzeby prezentacji obiektów 3D.

Skład tekstu

Zainteresowanie możliwością uzyskania pomocy w tym zakresie wykazało 19% ankietowanych. Są wśród nich autorzy książek, oraz osoby borykające się z problemem składu broszur i plakatów.

Poniższe ryciny przedstawiają materiał wyjściowy w postaci niesformatowanego tekstu i pliku graficznego (fot. 6), oraz gotowy do druku projekt, złożony z tych elementów w programie InDesign (fot.7).

Przygotowanie projektu graficznego

Potrzebę korzystania z usług w tej dziedzinie zgłosiło 75% badanych. Są wśród nich pracownicy naukowcy przygotowujący plakaty, osoby odpowiedzialne za wykonanie broszur okolicznościowych, oraz studenci studiów licencjackich i magisterskich, którzy przygotowując prace dyplomowe muszą zadbać również o projekt graficzny strony tytułowej.

Przygotowanie tabel i wykresów

Ponad 50 % badanych chciałoby uzyskać wsparcie ze strony studia w tym zakresie, mimo deklarowanej dużej samodzielności, wynoszącej dla tworzenia tabel 91%, a dla

wykresów 78%. Analiza komentarzy zamieszczanych przez respondentów, pozwoliła na sformułowanie wniosku, że klienci studia będą zwracali się o pomoc związaną z opcjami zaawansowanymi formatowania tabel i wykresów, oraz tworzeniem obiektów graficznych niedostępnych w MS Word i Excel.

Wykorzystanie programów do tworzenia bibliografii

Duża grupa respondentów (89 %), opowiedziała się za możliwością skorzystania z tego typu narzędzi. Wielu badanych z ankiety dowiedziało się o istnieniu aplikacji do tworzenia bibliografii. Ci, którzy już wykorzystują je w pracy, zainteresowani są możliwością korzystania z nich w studio DTP, ponieważ najczęściej posiadają wersje testowe.

Wśród usług studia ankietowani chętnie widzieliby również:
konwertowanie plików do innych formatów – 61% badanych
przygotowanie prac do druku w drukarni – 56% badanych
kolorowe wydruki – 74 % badanych
bindowanie – 67 % badanych
zapis na nośnikach zewnętrznych – 45 % badanych

Pracownicy studia

Wśród personelu studia DTP, powinna znaleźć się osoba odpowiedzialna za kontakty z klientami, grafik komputerowy, oraz fachowiec zajmujący się integrowaniem poszczególnych elementów w ostateczny projekt (specjalista od składu).

W przypadku małego, bibliotecznego studia, na każdym stanowisku będzie zatrudniona jedna osoba. Wszyscy członkowie zespołu, szczególnie osoby odpowiedzialne za grafikę i skład, powinni więc orientować się w czynnościach wykonywanych przez kolegów, aby absencja któregośkolwiek z nich nie dezorganizowała pracy studia.

Dla sprawnego funkcjonowania pracowni DTP, istotne znaczenie ma precyzyjny podział zadań między wymienionymi osobami.

Pracownik zajmujący się bezpośrednią obsługą klienta – pracownik recepcji, przyjmuje zlecenia i wydaje gotowe prace, odpowiada przed zleceniodawcą za jakość usług, zajmuje się rozliczeniami. Do jego obowiązków należy ustalanie z petentem szczegółów zamówienia, rozdzielanie przyjętych prac i przekazywanie ich odpowiednim członkom zespołu. W związku z tym, osoba zajmująca to stanowisko, poza podstawowymi umiejętnościami związanymi z obsługą klienta, biegłą znajomością programów i urządzeń biurowych, powinna również posiadać przekrojową wiedzę z zakresu desktop publishing. Mogłaby również zajmować się wstępnym przygotowaniem tekstu, wykonywaniem wydruków, kserokopii, prostych skanów, bindowaniem, nagrywaniem płyt, konwertowaniem plików.

Do zadań grafika komputerowego należy skanowanie i szeroko pojęta obróbka plików graficznych, oraz przygotowywanie projektów. Specjalista od składu

zajmuje się układaniem tekstu i grafiki na stronie, według wytycznych klienta, oraz przygotowaniem wysłania pracy do drukarni.

Warunki lokalowe i wyposażenie sprzętowo-programowe studia

Recepcja, w której odbywa się obsługa klienta, jest miejscem ruchliwym i głośnym. Powinna więc być oddzielona od pozostałej części studia, tak aby nie zakłócać pracy innym członkom zespołu. Należy zaprojektować ją z dbałością o komfort użytkownika, który powinien mieć możliwość swobodnej rozmowy w trakcie składania zlecenia, a także wygodnego rozłożenia przynoszonych materiałów i obejrzenia odbieranych prac.

Stanowiska pracy grafika i specjalisty od składu, powinny znajdować się w osobnym, cichym pomieszczeniu. Ważne jest zapewnienie odpowiednich warunków dla stanowisk graficznych, ze szczególnym uwzględnieniem właściwego oświetlenia i możliwością zaciemnienia pracowni, co ma kluczowe znaczenie dla prawidłowego widzenia barw.

Dla wszystkich stanowisk komputerowych należy zakupić pakiet MS Office, a dla stacji recepcjonisty dodatkowo program do wystawiania faktur. W tej części studia można też umieścić kserograf i drukarkę laserową czarno-białą.

Aby pracownia mogła wywiązać się z wykonania wymienionych wyżej usług, stacje graficzne powinny być zaopatrzone w komputery z monitorami wysokiej klasy, płaski skaner o wysokiej rozdzielczości, z możliwością skanowania formatów A3 i klisz fotograficznych, oraz drukarkę kolorową laserową, umożliwiającą wykonywanie wydruków w formacie 420 x 297 mm. Najbardziej ekonomicznym rozwiązaniem w kwestii oprogramowania, jest zakup pakietów zawierających większość potrzebnych w studio aplikacji. Poza zakupem programu CorelDraw Graphics Suite X3, stanowiska graficzne można więc zaopatrzyć w pakiety Creative Suite Designe Premium, w skład których wchodzi m.in. Adobe Photoshop CS3 Extended, Adobe Illustrator CS3, Adobe InDesign CS3, Adobe Acrobat 8 Professional. Niezbędny do pracy będzie również zestaw dodatkowych fontów, czyli czcionek.

Szkolenia dla pracowników studia

Do pracy w studio powinny zostać oddelegowane osoby, odznaczające się dobrą znajomością obsługi komputera, pakietu MS Office i zagadnień internetowych.

Na rynku szkoleń z zakresu grafiki komputerowej i DTP, najlepszą opinią cieszy się firma IT Media. Osoba oddelegowana na stanowisko grafika komputerowego, będzie tu mogła odbyć 14 godzinny kurs z obsługi programu Adobe Photoshop na poziomie podstawowym, z elementami szkolenia w zakresie skanowania. Informacje zdobyte na kursie umożliwiają uzyskanie najlepszej jakości z każdego obrazu, poprzez wszechstronną jego korekcję i przygotowanie do publikacji w dowolnym medium. Natomiast 21 godzinny kurs z obsługi programu CorelDraw X3, pozwoli pozyskać umiejętności potrzebne do profesjonalnego tworzenia i edycji grafiki, składu niewielkich dokumentów, a także tworzenia animacji.

Pracownik odpowiedzialny za skład dokumentów powinien odbyć szkolenie z zakresu technik DTP na poziomie podstawowym i w miarę możliwości finansowych na poziomie zaawansowanym. Łączny czas trwania obu kursów to 75 godzin. **Szkolenia pozwalają** szybko uzyskać szeroki zakres wiedzy i umiejętności niezbędnych do samodzielnej pracy na stanowisku operatora DTP, w oparciu o pakiet najpopularniejszego oprogramowania graficznego Adobe.

Pracownika recepcji należy zapoznać z najważniejszymi technikami działania w zakresie kontaktu z klientem, dotyczącymi m.in. autoprezentacji, efektywnej komunikacji interpersonalnej, zasad argumentacji handlowej i radzenia sobie z trudnymi sytuacjami w rozmowach z petentem. Kurs taki, trwający dwa dni oferuje m.in. warszawska firma High5 Training Group.

Dyskusja

Problemy związane z wdrażaniem projektu

Niewątpliwie największym wyzwaniem przy uruchomieniu pracy bibliotecznego studia DTP będzie pozyskanie środków finansowych. Wyniki przeprowadzonej ankiety mogą stanowić argument przetargowy w rozmowach z władzami AMW, dotyczącymi utworzenia studia DTP przy Bibliotece Głównej. Dodatkową okazję ku temu stwarza budowa nowego budynku biblioteki, której rozpoczęcie jest planowane na wiosnę 2008 roku.

Poniższa tabela obrazuje prognozę kosztów, jakie wiążą się z zaopatrzeniem studia w niezbędny sprzęt, oprogramowanie, materiały dodatkowe i wydatki związane ze specjalistycznymi szkoleniami dla pracowników.

SPRZĘT					
Dwa stanowiska komputerowe graficzne	Skaner	Drukarki: kolorowa laserowa, czarno-biała laserowa	Xero kolorowe, Bindownica	Kasa fiskalna	37 000 zł
Stanowisko komputerowe dla recepcjonisty					
OPROGRAMOWANIE					
Programy do grafiki i składu:	3 pakiety MS Office	Dodatkowy pakiet fontów	Program do tworzenia bibliografii	Program do wystawiania faktur	21 700 zł
dwa pakiety Creative Suite 3 Design Premium					
CorelDRAW Graphics Suite X3					

SZKOLENIA dla PRACOWNIKÓW					8 000 zł
MATERIAŁY DODATKOWE					
Wzornik kolorów	Linijki typograficzne (do mierzenia wielkości czcionek)	Katalogi z grafiką			1 000 zł
RAZEM 67 700 zł = 16 925 €					

Dodatkowe koszty będzie stanowiło wynagrodzenie pracowników studia. Pensje specjalistów DTP z firm zewnętrznych to około 4 000 zł (1000 €)^{3*}. Dla niedoświadczonego personelu naszej pracowni, mogłyby one wynosić około 2 500 zł (625 €) dla specjalisty od składu i grafika komputerowego oraz 2 000 PLN (500 €) dla osoby obsługującej recepcję. Stawki te powinny być satysfakcjonujące dla pracowników, ponieważ przewyższają one średnią pensję bibliotekarza. Na początku działalności studia, wskazane jednak byłoby zatrudnienie jednej osoby z dużym doświadczeniem, najlepiej na stanowisku specjalisty od składu. Poza gwarancją sprawnego działania firmy, obniżyłoby to koszty wyjściowe o cenę szkoleń dla pracownika na tym stanowisku o 5 100 zł (1 275 €). Oszczędności, w wysokości 8 000 zł (2 000 €) można również dokonać dzierżawiąc kserograf.

Trudno przewidzieć wydatki związane z materiałami eksploatacyjnymi (papier, tonery do drukarek, materiały do bindowania prac, płyty CD do archiwizacji danych), inwestycjami na rzecz ciągłych szkoleń pracowników, oraz aktualizacją oprogramowania i sprzętu. Problemem może być również burzliwy przyrost zleceń, nieproporcjonalny do nakładów finansowych jakie będzie można przeznaczyć na dalszy rozwój studia w aspekcie zaplecza ludzkiego i sprzętowo-programowego.

Należy również liczyć się z koniecznością przeznaczenia na pracownię powierzchni bibliotecznej nie mniejszej niż 50 m², jak też uszczupleniem zespołu bibliotecznego o osoby z dobrą znajomością obsługi komputera i Internetu.

Zalety wynikające z wdrożenia projektu

Wzbogacenie oferty o usługi desktop publishing przyczyni się do zwiększenia udziału biblioteki w procesie dydaktycznym i naukowym AMW, co powinno korzystnie wpłynąć na wizerunek biblioteki w środowisku uczelnianym. Realizacja projektu podniesie również konkurencyjność Biblioteki Głównej AWM w lokalnym środowisku bibliotecznym.

Studio DTP zapewni bibliotece obsługę związaną z przygotowywaniem druków okolicznościowych (plakaty, ulotki, broszury), materiałów do tablic informacyjnych, materiałów szkoleniowych dla pracowników uczelni i biblioteki. Pracę studia można

^{3*} wysokość wynagrodzeń podana została w kwotach netto

też wykorzystać w celu podniesienia atrakcyjności elementów graficznych strony WWW biblioteki.

Jest kwestią wciąż rozważaną egzekwowanie opłat za wykonywane usługi. Jednak nawet w przypadku ich wprowadzenia, będą one o wiele niższe niż w firmach zewnętrznych. Pozwoli to na utrzymanie satysfakcji użytkownika, przy jednoczesnym zapewnieniu bibliotece dochodów, które będzie można przeznaczyć chociażby na pokrycie kosztów materiałów eksploatacyjnych, czy kolejne szkolenia.

Profity płynące z działalności studia związane są również z perspektywami jego rozwoju.

Perspektywy rozwoju studia

Biblioteczne studio DTP, można będzie wykorzystać w celu planowanej w Bibliotece Głównej digitalizacji księgozbioru, w trakcie której obok skanowania dokumentów niezbędna będzie również obróbka cyfrowa. Profesjonalna obsługa studia pozwoli na uzyskanie wysokiej jakości opracowywanych materiałów, oraz krótki czas ich przygotowania.

Uruchomienie komórki DTP zapewni pozyskanie grupy wykwalifikowanych pracowników, którzy mogliby prowadzić kursy z podstaw desktop publishing dla nauczycieli akademickich, studentów i personelu bibliotecznego. W miarę oswojenia się użytkowników z istnieniem pracowni, prowadzenie działalności szkoleniowej dla pozostałych bibliotekarzy wydaje się wręcz nieodzowne, aby zapewnić redukcję najprostszycy zamówień. Rozwiązaniem tymczasowym, może być stworzenie strony WWW studia, na której użytkownicy mogliby znaleźć linki do darmowych programów z zakresu DTP, oraz listę najczęściej zadawanych pytań i udzielonych na nie odpowiedzi.

W przyszłości należałoby również rozwinąć usługę związaną z tworzeniem grafiki trójwymiarowej, z którą duże nadzieje wiąże 85% ankietowanych. Czasochłonność przygotowania takich projektów, w początkowej fazie działalności studia, pozwoli na wykonywanie jedynie najprostszycy projektów w tym zakresie.

Wzbogacenie świadczonych przez studio usług można będzie również osiągnąć poprzez nawiązanie współpracy z konsultantami merytorycznymi. Poza pomocą czysto techniczną bowiem, 67% respondentów chętnie widziałyby uzyskanie tu porady z zakresu statystyki medycznej, oraz poprawności językowej.

Podsumowanie

Wyniki badań przeprowadzonych wśród czytelników Biblioteki Centrum Biostruktury dowodzą, że zadania jakie dziś stawiają przed nami użytkownicy w aspekcie końcowego przygotowania prac do publikacji, sięgają o wiele dalej niż wyszukiwanie wskazówek dla autorów, czy sprawdzanie poprawności opisów bibliograficznych.

Sprostanie im, to przede wszystkim duży wysiłek finansowy i konieczność specjalistycznego kształcenia kadr bibliotecznych w zupełnie nowym obszarze -

w zakresie poligrafii. Za podjęciem tego wyzwania, zdaje się jednak przemawiać fakt, iż dążenie do realizowania nowych zadań i rozwijanie nowych umiejętności, od zawsze przesądzało o traktowaniu nas przez użytkowników w sposób partnerski, co w moim przekonaniu, zapewnia bibliotekarzom najwyższą satysfakcję z wykonywanej pracy.

Bibliografia

Zgodnie z zaleceniem recenzenta, artykuł został uzupełniony o spis literatury

B u s c h David D.: Skanowanie cyfrowe dla profesjonalistów. RM, Warszawa 2005

C o h e n Sandee, W i l l i a m s Robin: Skanowanie i drukowanie: jak to zrobić?. Helion, Gliwice 2007

C z a r n e c k a Agnieszka: Model of Desktop Publishing Services in the Modern Offer of an Academic Library. EAHIL Workshop, Kraków, Poland 12-15 September 2007. Dokument elektroniczny dostępny w World Wide Web: http://www.eahil.net/conferences/krakow_2007/www.bm.cm-uj.krakow.pl/eahil/proceedings/oral/Czarnecka.pdf

K a m i ń s k i Bogdan: Komputerowe przygotowanie publikacji. WSISiZ, Warszawa 2002

K v e r n Olav Martin, B l a t n e r David: Real World Adobe InDesign CS. Profesjonalne techniki projektowania i składu publikacji. Helion, Gliwice 2008

M c C u e Claudia: Profesjonalny druk: przygotowanie materiałów: poznaj profesjonalne narzędzia, techniki i procesy z dziedziny DTP. Helion, Gliwice 2007

O w c z a r z - D a d a n Anna: Photoshop CS3 PL. Helion, Gliwice 2008

T o m a s z e w s k a - A d a m a r e k Aleksandra, Z i m e k Roland: ABC grafiki komputerowej i obróbki zdjęć. Helion, Gliwice 2007

Z i m e k Roland: ABC CorelDraw X4 PL. Helion, Gliwice 2009

Załącznik

Szanowni Państwo,

obserwując nasilenie zainteresowania możliwościami uzyskania w bibliotece pomocy w przygotowaniu prac do druku/prezentacji, chciałabym dzięki niniejszej ankiecie zbadać rzeczywisty stopień zapotrzebowania Państwa na te usługi. Wyniki badania będą pomocne w podjęciu decyzji o ewentualnym rozszerzeniu usług naszej biblioteki w tym kierunku, jak też w zdobyciu finansów na zakup odpowiedniego oprogramowania, sprzętu i niezbędne szkolenia dla personelu bibliotecznego.

pracownik naukowy student

1. Czy przygotowując prace do druku/prezentacji (artykuły, plakaty, prezentacje multimedialne, prace zaliczeniowe, prace licencjackie, prace magisterskie) korzysta Pan/Pani z pomocy innych osób/ firm ?

CZASAMI ZAWSZE NIGDY

2. Jeśli samodzielnie przygotowuje Pan/Pani prace do druku/prezentacji, czy napotyka Pan/Pani na problemy? Jeśli tak, proszę je wymienić.

TAK NIE

.....
.....
.....

3. Jeśli korzysta Pan/Pani z pomocy w przygotowaniu prac do druku, proszę zaznaczyć właściwą opcję.

- kolegów
 Dział Fotomedyczny AM
 informatyków
 bibliotekarza CB
 firm zewnętrznych (proszę podać nazwy)

.....

inne

.....

4. Jeśli korzysta Pan/Pani z pomocy w przygotowaniu prac do druku/prezentacji, czy ocenia ją Pan/Pani jako w pełni odpowiadającą Pana/Pani potrzebom. W przypadku odpowiedzi przeczącej, proszę podać powód.

TAK NIE

.....

5. Czy potrafi Pan/Pani wykonać poniższe czynności:

Skanowanie:
tekstu

TAK

NIE

obrazów w kolorze	☐ TAK	☐ NIE
obrazów w odcieniach szarości	☐ TAK	☐ NIE
użycie funkcji przetwarzania zeskanowanego obrazu	☐ TAK	☐ NIE

Obróbka graficzna obrazu:

umieszczanie grafiki w dokumencie	☐ TAK	☐ NIE
kadrowanie zdjęć	☐ TAK	☐ NIE
retusz zdjęć	☐ TAK	☐ NIE
tworzenie grafiki 2D	☐ TAK	☐ NIE
tworzenie grafiki 3D	☐ TAK	☐ NIE
skład tekstu	☐ TAK	☐ NIE
tworzenie tabel	☐ TAK	☐ NIE
tworzenie wykresów	☐ TAK	☐ NIE
zmiana formatu plików (np. plików DOC na PDF)	☐ TAK	☐ NIE
przygotowanie prezentacji multimedialnej	☐ TAK	☐ NIE
przygotowanie projektu graficznego	☐ TAK	☐ NIE

Zapisanie pliku na nośniku zewnętrznym
Płyta CD

- TAK NIE

PenDrive

- TAK NIE

Przygotowanie pracy do druku w drukarni

- TAK NIE

6. Jakimi programami pomocnymi w przygotowaniu prac do druku/prezentacji Pan/Pani się posługuje ?

Programy graficzne

☐ CorelDraw	☐ TAK	☐ NIE
☐ Adobe Photoshop	☐ TAK	☐ NIE
☐ Adobe Illustrator	☐ TAK	☐ NIE
☐ Adobe InDesign	☐ TAK	☐ NIE
☐ MS Word	☐ TAK	☐ NIE
☐ MS PowerPoint	☐ TAK	☐ NIE
☐ Quark	☐ TAK	☐ NIE
☐ Paint	☐ TAK	☐ NIE
☐ Inne.....		

Programy do tworzenia bibliografii

☐ End Note	☐ TAK	☐ NIE
☐ Pro Cite	☐ TAK	☐ NIE
☐ Reference Manager	☐ TAK	☐ NIE
☐ Inne.....		

7. Czy uważa Pan/Pani za potrzebne udostępnienie w bibliotece usług z zakresu przygotowania prac do druku/prezentacji ? Jeśli tak, proszę zaznaczyć najbardziej dla Pani/Pana przydatne w tej kwestii obszary:

☐ skanowanie	☐ TAK	☐ NIE
☐ tekstu		
☐ obrazów w kolorze		
☐ obrazów w odcieniach szarości		
☐ użycie funkcji przetwarzania zeskanowanego obrazu		
☐ skład tekstu		
☐ tworzenie wykresów		
☐ tworzenie tabel		
☐ konwertowanie plików do innych formatów (np. plików DOC na PDF)		
☐ nawigacja po plikach PDF		
☐ pomoc w otwieraniu/edycji różnych plików graficznych, np. z rozszerzeniem PSD, CDR, QXP.		
☐ obróbka graficzna		
umieszczanie grafiki w dokumencie	☐ TAK	☐ NIE
kadrowanie zdjęć	☐ TAK	☐ NIE
retusz zdjęć	☐ TAK	☐ NIE
tworzenie grafiki 2D	☐ TAK	☐ NIE
tworzenie grafiki 3D	☐ TAK	☐ NIE
☐ projekt graficzny		
☐ obsługa programów do tworzenia bibliografii		
☐ przenoszenie plików na nośniki zewnętrzne		
☐ przygotowanie prac do druku w drukarni		
☐ przygotowanie prezentacji multimedialnych		
☐ wykonywanie wydruków		
☐ inne.....		

8. Jakie korzyści dostrzega Pan/Pani dla siebie w rozszerzeniu usług biblioteki o serwis zapewniający pomoc w przygotowaniu prac do druku/prezentacji ?

.....

.....

.....

9. Jeśli ma Pan/Pani uwagi odnośnie zagadnień związanych z usługami, których dotyczy ankieta, uprzejmie proszę o ich zamieszczenie w tym miejscu.

.....

.....

Mgr Barbara Grala

Mgr inż. Witold Kozakiewicz

Łódź – UM

INFOBROKERING, WYSZUKIWANIE W DEEP WEB – NOWA ROLA PRACOWNIKA NAUKOWEJ INFORMACJI MEDYCZNEJ

Streszczenie

Żyjemy w świecie nadmiaru informacji. Problemem w tej sytuacji jest trudność w dotarciu przez użytkownika do źródeł relewantnych. W dobie społeczeństwa informacyjnego, wiedza i informacja stają się poszukiwanym produktem na rynku. Prowadzi to do zastosowania nowych metod i narzędzi, które zapewnią odbiorcom dostęp do wyselekcjonowanych źródeł informacji. Dotyczy to również nauk medycznych. Celem pracy jest prezentacja nowych ról pracowników medycznej informacji naukowej. Jedną z nich jest broker informacji, który pośredniczy pomiędzy odbiorcą informacji a jej zasobami. W pracy zaprezentowano światowe trendy usług informacyjnych, metody efektywnego wyszukiwania, uwzględniając narzędzia do wyszukiwania zaawansowanego w Internecie. Referat podejmuje również problematykę permanentnej ewaluacji wizerunku Oddziału Informacji Naukowej. Jest próbą odpowiedzi na pytania czy pracownik informacji naukowej jest jeszcze bibliotekarzem czy już infobrokerem.

Abstract

In nowadays we live in the world of “information overload”. The problem in this situation is the difficulty in an access to the relevant information which a user needs. The area of information society, knowledge and information are products widely searched for on the market. It leads to applying new methods and management instruments which provide receivers an access to sources of information. It concerns also the medical sciences. The purpose of this article is to show new roles of employees of the Department of Medical Scientific Information. One of these is knowledge broker who acts between a receiver of information and their vast stores. In the paper have been presented the world trends of information services, the ways of the effective searching of information taking into consideration tools for advanced searching the Internet (The Deep Web). It also deals with problems of the permanent evaluation of a profile of the Department of Medical Scientific Information. It's the attempt of response to questions if the scientific information employee is still a librarian or infobroker

Do niedawna problemem było samo dotarcie do informacji. Rozwój technologii informacyjnych sprawił, że mamy do czynienia z potencjalnie łatwym dostępem do informacji. W Internecie pojawiają się masowo dokumenty, mające niekiedy znikomą lub wręcz żadną wartość informacyjną ; dzieje się tak dlatego, ponieważ przy automatycznym wyszukiwaniu są one traktowane przez program równorzędnie ze źródłami wiarygodnymi. W tej sytuacji nietrudno o informację bezużyteczną, niespójną, rozproszoną czyli o zjawisko „nadmiaru czy szumu informacyjnego”. Samo posiadanie informacji nie daje już konkurencyjnej przewagi na globalnym rynku, ponieważ wartość wyszukanych informacji może być niska, a nawet żadna. Informacja, aby spełniała oczekiwania użytkownika musi posiadać określoną wartość.¹ Musi być *wartościowa, powinna cechować ją adekwatność, kompletność, aktualność i wiarygodność.*

Jej poszukiwanie stało się niezwykle czasochłonne i absorbujące. Istotny jest sposób organizacji szerokiej oferty informacji dla łatwego i efektywnego dostępu do niej, aby przekształcić ją w wiedzę. Wymaga profesjonalnego przeszukiwania zasobów oraz konieczności zastosowania nowych metod i narzędzi zarządzania, które zapewnią odbiorcom dostęp do wyselekcjonowanych źródeł informacji.

Pomiędzy odbiorcą informacji, a światowymi jej zasobami konieczny jest pośrednik. W licznych opracowaniach uważa się, że taką rolę ma pełnić, infobroker, który ma zapewnić dostęp do informacji profesjonalnej. Podkreśla się jego ważną rolę w społeczeństwie informacyjnym i prognozuje się, według wielu rankingów, że jest to jego zawód przyszłości.

Broker informacji (knowledge broker, cyberian, freelance librarian, independent researcher, data dealer) jako zawód stał się znany w Stanach Zjednoczonych w latach 60 – tych. Infobrokerstwo definiuje się jako interdyscyplinarną dziedzinę nauki. Obejmuje ona teoretyczną i praktyczną wiedzę związaną ze znalezieniem i udostępnianiem informacji w środowisku zaawansowanych technologii on-line, szczególnie w Internecie.

Infobroker jest traktowany jako reprezentant profesji związanej z informacją i dlatego blisko współpracuje z producentami baz danych i innymi dostarczycielami źródeł informacji.

Podstawowymi jego atutami są metody opracowania, stosowanie efektywnych strategii wyszukiwawczych, trafność doboru źródeł informacji oraz umiejętność ich oceny. Traktuje on informację w aspekcie menadżerskim, komercyjnym, jako towar, który można, a wręcz trzeba sprzedawać. Dowolną informację łatwo znaleźć, ale sprzedać udaje się tylko taką, do której znalezienia wykorzystano wiedzę, odpowiednie umiejętności i doświadczenie.

¹ Katarzyna M a t e r s k a : Rola bibliotek w rozwiązywaniu informacyjnych problemów współczesności. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://www.coniw.wp.mil.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=446>

Podsumowując zadania infobrokera, jego praca składa się z następujących etapów:

- opracowanie strategii wyszukiwawczej,
- ocena trafności doboru źródeł informacji,
- wykorzystanie informacji,
- przetworzenie i analiza danych,
- akredytacja informacji,
- interpretacja informacji i przedstawienie po odpowiedniej analizie klientowi w formie wcześniej z nim ustalonej.

W tym miejscu pojawia się pytanie, gdzie jest miejsce dla pracownika informacji naukowej i jaka jest jego rola w społeczeństwie informacyjnym. Truizmem byłoby stwierdzenie, że zawód ten w społeczeństwie wiedzy ma ogromne znaczenie oraz że jego wizerunek we współczesnym bibliotekarstwie diametralnie się zmienił.

Problematyka permanentnego ewoluowania sylwetki pracownika informacji naukowej i bibliotekoznawstwa pojawia się na wielu konferencjach dotyczących kształcenia zawodowego bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej. Jest przedmiotem licznych artykułów, polemik i dyskusji. Konieczne jest zastanowienie się czy pracownik informacji naukowej różni się od brokera informacji.

Rola informacji, związana z zawodem pracownika informacji naukowej, jest niezmienna od wielu lat. Według *Kodu Etyki bibliotekarza i pracownika informacji naukowej* pracownicy informacji i bibliotekarze są ekspertami pośredniczącymi pomiędzy użytkownikami informacji a jej źródłami.

Użytkownik przychodząc do biblioteki, zawsze oczekiwał udzielenia porady w zakresie informacji a bibliotekarz zawsze udzielał mu pomocy. Wcześniej dysponował jedynie tradycyjnymi źródłami, które występowały w niewielkiej ilości. Podstawą poszukiwań były katalogi i kwerendy, dlatego nie było potrzeby ich oceny.

Obecnie, kiedy mamy do czynienia z nadmiarem informacji, konieczna jest selekcja i ocena źródeł, które zapewniają dostęp do wiedzy o określonej wartości. W tym celu należy posiadać umiejętności zarządzania odpowiednimi narzędziami, aby zapewnić efektywne wyszukiwanie informacji. Rozwój technologii informatycznych na całym świecie przyczynił się do tego, że dostęp do źródeł wiedzy jest łatwiejszy, zmienił się również proces komunikacji oraz zadania, jakie stanęły przed współczesnymi bibliotekami.

Biblioteka, która jest organizacją non-profit jednocześnie pełni rolę serwisu, gdzie informacja jest produktem a użytkownik staje się klientem. Posiadane kwalifikacje i umiejętności (zdolności komunikacji, erudycja i permanentna edukacja), ale również nowoczesne technologie informacyjne oraz kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego, mają wpływ na nowy wizerunek pracownika informacji naukowej.

Czy pracownik informacji naukowej jest infobrokerem? Nie ma sensu spierać się o definicję. Jego rola jako pośrednika między źródłami informacji a jej odbiorcą, związana z wyszukiwaniem, selekcją, transformacją i oceną, jest niezmienna.

Rolą bibliotekarza od zawsze była pomoc w odnalezieniu źródła informacji, wskazanie odpowiedniej książki, czasopisma, a obecnie pomoc w nawigacji po zasobach światowej pajęczyny.

Internet to olbrzymi zbiór informacji. Informacji nieuporządkowanej, podzielonej pomiędzy różne serwisy i strony, tworzonej i opracowywanej przez wielu użytkowników. Informacja, której szukamy najprawdopodobniej gdzieś w sieci została już opublikowana, pozostaje „tylko” ją znaleźć.

Zdecydowana większość użytkowników Internetu korzysta z prostych, popularnych wyszukiwarek typu Google. Fenomen popularności Google, Yahoo, MS Live Search polega na tym, że zapewniają one odpowiedź praktycznie na każde zadane pytanie, a użytkownik otrzymuje od kilkunastu do nawet kilku milionów odpowiedzi, wśród których zawsze znajdzie coś, co wydaje się spełniać jego potrzeby. Każdy przecież potrafi posługiwać się Googlem, każdy tam znajdzie jakąś odpowiedź. Ale mało kto zdaje sobie sprawę z tego, że poza standardowymi wyszukiwarkami istnieje dużo więcej, że można dotrzeć do dużo lepszych wyników sięgając po inne narzędzia wyszukiwawcze.

Mechanizm indeksowania stron stosowany w wyszukiwarkach spełnia swoje zadanie w przypadku prostych, popularnych zapytań, ale nie zawsze jest dostatecznie efektywny, gdy poszukujemy rozwiązania skomplikowanego problemu.

Google zwraca nam strony zawierające słowa, których poszukujemy, ale nie zawsze w takim kontekście, jakiego oczekujemy. Wyszukiwarki typu Yahoo, Live czy Google nie analizują bowiem kontekstu zapytania, a tylko występowanie szukanych słów na stronie. Taka strategia jest wystarczająca w przypadku prostych zapytań dotyczących popularnych zagadnień. Jednak im bardziej skomplikowany problem, tym trudniej uzyskać wartościową odpowiedź od zwykłych wyszukiwarek.

I choć można usprawnić działanie Google konstruując odpowiednie zapytania, tworząc skomplikowaną strategię wyszukiwania lepiej dostosowaną do potrzeb, to i tak nie ma gwarancji dotarcia do tych najbardziej wartościowych materiałów.

Google przestaje tutaj spełniać swoje zadanie, pojawia się konieczność sięgnięcia głębiej. Mało kto zdaje sobie sprawę, że Google i inne wyszukiwarki obejmują swym zasięgiem bardzo ograniczony obszar Internetu, poza ich indeksami znajduje się bardzo szeroki obszar sieci zwany Deep Web.

Mianem „Deep Web” określa się strony, których zwykle wyszukiwarki nie indeksują. Strony niepodlinkowane do innych, treści zawarte w plikach graficznych, audio, video. Strony tworzone dynamicznie przez skrypty php i asp, również witryny napisane we Flash, lub Javie.

Do niedawna poza zasięgiem wyszukiwarek znajdowały się także dokumenty typu *.doc, *.rtf, arkusze kalkulacyjne czy pliki PDF.

Częścią DeepWeb są również artykuły w czasopismach elektronicznych, w bardzo wielu przypadkach dostępne bezpłatnie i bez ograniczeń.

Część stron Deep Web jest indeksowana w różnego rodzaju katalogach tematycznych i bazach danych, takich jak np. serwisy typu PubMed, medic8, bazy bibliograficzne, wyszukiwarki książek Google Books, czy katalogi tematyczne (np. Yahoo Health). Jednak aby uzyskać dobry wynik należy przeszukać przynajmniej kilkanaście takich baz lub serwisów. O ich ilości świadczy indeks baz CompletePlanet. Jest to jednocześnie narzędzie pozwalające wybrać te, w których potencjalnie najszybciej znajdziemy interesujące nas zagadnienia.

Tutaj pomocne stają się metawyszukiwarki np. Mamma czy Friskr.com, serwisy wyszukujące jednocześnie w kilku takich bazach typu <http://www.worldwidescience.org/>, czy <http://science.gov>.

Niestety nie da się podać prostego algorytmu postępowania. Samo określenie strategii wyszukiwania nie zależy bowiem tylko od tego na jakie pytanie mamy znaleźć odpowiedź, ale także jaka ona ma być. Czy szukamy np. publikacji na dany temat, czy tylko definicji, albo osób zajmujących się danym tematem.

Stworzenie dobrej strategii wyszukiwania i dobór odpowiednich narzędzi staje się podstawą sukcesu. A do dyspozycji mamy sporo możliwości:

1. same możliwości wyszukiwarek, takie jak opcje wyszukiwania zaawansowanego lub odpowiednia konstrukcja zapytania
2. oferta specjalistycznych serwisów np. Google Scholar, Google Books, MS Live Search Academic, Yahoo Search Subscriptions,...
3. wyszukiwarki określonych typów plików, Yahoo Podcast Search, Picsearch, Everyzing Search
4. wyszukiwarki specjalistyczne i wyszukiwarki DeepWeb, takie jak CompletePlanet, BUBL, GoshMe, Intute, Science.gov, Scirus, PubMed, Medic8, WebMD
5. wykorzystanie bram tematycznych (subject gateways) typu *WorldWideScience*, Infomine, czy katalogi wyszukiwarek np. CompletePlanet
6. metawyszukiwarki, przeszukujące i grupujące indeksy innych wyszukiwarek – friskr.com, dogpile.com, clusty.com, mamma.com

Są to wszystko narzędzia mało znane bądź nieznane zwykłemu użytkownikowi internetu. A nawet jeśli spotkali się z tymi narzędziami to rzadko z nich korzystają. Dodatkowym utrudnieniem jest mnogość narzędzi wyszukiwawczych, w opinii użytkownika przyzwyczajonego do prostoty Googla, jest ich zbyt wiele i są one zbyt skomplikowane

Dlatego niezbędna staje się pomoc przy wyszukiwaniu informacji. To właśnie zadanie dla Infobrokera/pracownika Informacji Naukowej.

Kto wie, czy przy tak dużej dominacji Google i innych wyszukiwarek nie ważniejsze od samej umiejętności szukania informacji staje się edukowanie czytelników, wskazywanie istnienia innych narzędzi wyszukiwawczych, wskazywanie stron, do których Google nie potrafi dojść, nauczanie jak i do czego wykorzystywać odpowiednie serwisy.

Bibliografia:

He Bin, Patel Mitesh, Zhang Zhen, Chen - Chuan Chuan Kevin: Accessing the Deep Web: A Survey. Communications of the ACM. 2007 May [cited 2007 Aug 25] Vol. 50 No.5 94-101 Available from: <http://doi.acm.org/10.1145/1230819.1241670>

Derfert - Wolf Lidia: Odkrywanie niewidzialnych zasobów sieci: II seminarium z cyklu Infobroker – Wyszukiwanie i przetwarzanie informacji cyfrowej; 2007 Apr 17. Warszawa

Gill - Tarnowska Dorota: Librarian educational status - past and present [In:] Conference Scientific libraries in culture and civilization: activity and everyday life. Poznań, June 15 - 17, 2005 [online] [cited 2007 Jun 16]. Available from: http://www.ml.put.poznan.pl/2005/pdf/5_1.pdf

Grala Barbara, Kozakiewicz Witold: Infobrokering and Searching the Deep Web - the New Role of Employee of the Department of Medical Scientific Information. EAHIL Workshop, Kraków, Poland 12-15 September 2007. Dokument elektroniczny dostępny w World Wide Web: http://www.eahil.net/conferences/krakow_2007/www.bm.cm-uj.krakow.pl/eahil/proceedings/oral/Grala%20i%20Kozakiewicz.pdf

Grzyguc Ewa: Profesjonalista w świecie informacji: [online] [cited 2007 May 9]. Available from <http://www.egospodarka.pl/2301,Profesjonalista-w-swiecie-informacji,1,20,2.html>

Kanczak Agnieszka, Szołtyś Karina: Czy w bibliotece XXI wieku jest miejsce dla bibliotekarza [In:] II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej: Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy? Łódź, 19-21 czerwca 2006 r.[online] [cited 2007 Aug 20]. Available from: <http://www.ebib.info/publikacje/matkonf/biblio21/>

Kodak Etyki bibliotekarza i pracownika informacji: *EBIB* [online] [cited 2007 Sept 07]. Available from: <http://nowy.ebib.info/content/view/35/45/>

Kurek Beata: Bibliotekarz idealny: *EBIB* 2006 [on-line], nr 10 (80). [cited 2007 Sept 2] Available from: <http://www.ebib.info/2006/80/kurek.php>.

Materska Katarzyna: Rola bibliotek w rozwiązywaniu informacyjnych problemów współczesności: [on-line] [cited 2007 Jun 23]. Available from: <http://www.coniw.wp.mil.pl/modules.php?name=News&file=article&sid=446>

Nowak Alina: Bibliotekarz ery globalizacji – podmiotowość i kreatywność: Available from <http://www.gazeta-it.pl/2,4,469,indem.html>

Nowak Elżbieta P.: Od bibliotekarza do cyberiana – Internet generatorem nowego zawodu: [online] [cited 2007 Feb 12]. Available from: <http://www.ap.krakow.pl/ptn/ref2006/Nowak.pdf>.

Searching the Deep Web. [video file] U.S. Department of Energy Office of Scientific & Technical Information. Available from http://www.osti.gov/media/deepWebWM_256.html

Szczepańska Barbara: Broker informacji - zawód z przyszłością czy zawód z przeszłości?: *EBIB* 2002 [on line] [cited 2007 July 15] 11 (40). Available from: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/40/szczepanska.php>

Mgr Roma Hajduk
Poznań – UM

**PODRĘCZNIKOWE BAZY Z ZAKRESU
MEDYCYNY WEWNĘTRZNEJ I CHIRURGII
ACP MEDICINE I ACS SURGERY**

Aby sprostać obowiązkowi stałego uaktualniania wiedzy medycznej lekarze potrzebują nowoczesnych narzędzi umożliwiających szybki dostęp do medycznej informacji opartej na zweryfikowanych, wiarygodnych i aktualnych dowodach. Coraz częściej wykorzystywanym narzędziem w nauce są książki elektroniczne. Taka forma publikacji daje znacznie więcej możliwości niż tradycyjny druk.

Do cennych źródeł, szczególnie przydatnych dla lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, Internistów i chirurgów, można zaliczyć pełnotekstowe bazy podręcznikowe - ACP Medicine i ACS Surgery.

ACP Medicine jest pełnotekstową bazą podręcznikową z zakresu medycyny wewnętrznej wydawaną przez American College of Physicians. ACP Medicine przedstawia aktualny stan wiedzy, wykorzystuje najważniejsze informacje z ogólnych i specjalistycznych czasopism medycznych a doniesienia przygotowywane są przez doświadczonych klinicystów. Regularnie aktualizowany materiał jest „oparty na dowodach” czyli opracowywany zgodnie z zasadami Evidence Based Medicine.

Tekst wzbogacony jest ponad 1 100 ilustracjami i licznymi tabelami. Każdy rozdział posiada obszerną bibliografię. Podręcznik w wersji on-line aktualizowany jest raz w miesiącu, a wydzielona część Whats New pozwala na szybkie dotarcie do bieżących doniesień.

Materiał ACP Medicine podzielony jest na następujące rozdziały:

- Whats New
- Section Clinical Essentials
- Section 1 Cardiovascular Medicine
- Section 2 Dermatology
- Section 3 Endocrinology
- Section 4 Gastroenterology
- Section 5 Hematology
- Section 6 Immunology/Allergy

- Section 7 Infectious Disease
- Section 8 Interdisciplinary Medicine
- Section 9 Metabolism
- Section 10 Nephrology
- Section 11 Neurology
- Section 12 Oncology
- Section 13 Psychiatry
- Section 14 Respiratory Medicine
- Section 15 Rheumatology
- Section 16 Women's Health

Rozdziały są autoryzowane i posiadają datę aktualizacji. Są podzielone na bardzo szczegółowe podrozdziały. Strony tekstu dodatkowo zawierają zdjęcia, ilustracje i table.

ACP Medicine jest doskonałym źródłem dla osób kształcących się, lekarzy praktyków, klinicystów i przede wszystkim lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej.

ACS Surgery. Principles and Practice wydana przez American College of Surgeons jest aktualizowaną co miesiąc pełnotekstową bazą podręcznikową z zakresu najnowszej chirurgii. Wiedza chirurgiczna „oparta na dowodach” przekazywana jest przez ponad 200 chirurgów uznanych za „mistrzów” w tej dziedzinie. Baza zawiera ekspertyzy, informacje praktyczne z zakresu chirurgii oraz prezentowane za pomocą tabel algorytmy, niezbędne w podejmowaniu szybkich i trafnych decyzji leczniczych.

Materiał podzielony jest na rozdziały:

What's New

Section Elements of Contemporary Practice

Section 1 Basic Surgical and Perioperative Considerations

Section 2 Head and Neck

Section 3 Breast, Skin, and Soft Tissue

Section 4 Thorax

Section 5 Gastrointestinal Tract and Abdomen

Section 6 Vascular System

Section 7 Trauma and Thermal Injury

Section 8 Critical Care

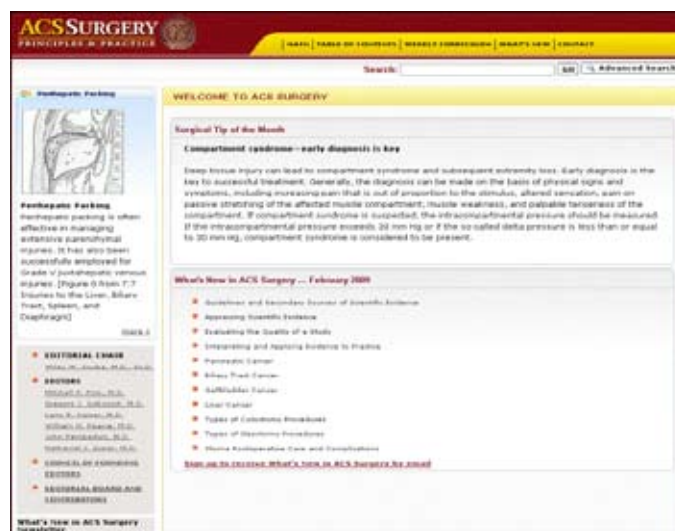
Section 9 Care in Special Situations

Rozdziały są autoryzowane, dzielą się na szczegółowe podrozdziały. Każdy rozdział zawiera obszerną bibliografię z odnośnikami. Materiał wzbogacony jest kolekcją kolorowych rysunków i zdjęć oraz licznymi tabelami. Podręcznik aktualizowany jest raz w miesiącu i aby ułatwić czytelnikom szybkie dotarcie do najnowszych doniesień, wyodrębniono je w części „Co nowego” w ACS Surgery. Jest to jednocześnie bezpłatny biuletyn elektroniczny.

ACS Surgery jest znakomitą bazą dla lekarzy chirurgów, bardzo przydatną w codziennej praktyce i podejmowaniu decyzji klinicznych.

Bazy ACP Medicine i ACS Surgery dostępne są w wersji on-line z miesięczną aktualizacją, na CD-ROM z kwartalną aktualizacją oraz corocznie aktualizowane podręczniki drukowane.

Podręczniki naukowe stwarzają dostęp do uogólnionej wiedzy na określony temat. W dobie konieczności limitowania zakupu materiałów źródłowych udostępnienie baz podręcznikowych w sieci uczelnianej wydaje się optymalnym rozwiązaniem.

Mgr Marzena Malajka

Mgr Ewa Szczędzina

Katowice – SUM

BAZA CYTOWAŃ PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW ŚLĄSKIEGO UNIWERSYTETU MEDYCZNEGO W KATOWICACH

Wymogi związane z oceną parametryczną jednostek naukowych zawierają coraz częściej postulat dokumentowania cytowanych prac. Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach jest pierwszą biblioteką medyczną w kraju, która podjęła się pełnej rejestracji cytowań pracowników własnej uczelni. Efektem tych działań jest baza *Cytowania Publikacji Pracowników Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach*, która jest jedynym tego typu indeksem cytowań z dziedziny medycyny powstającym w Polsce¹.

Materiałem źródłowym dla bazy *Cytowań* jest *Science Citation Index*. SCI to indeks cytowań dla nauk przyrodniczych i medycznych, ukazujący się regularnie od 1964 r., wydawany przez Institute for Scientific Information (ISI) w Filadelfii, obecnie będący częścią korporacji Thomson Reuters. Jego uzupełnienia dla nauk społecznych i humanistyki to: *Social Science Citation Index (SSCI)* i *Arts and Humanities Citation Index (AHCI)*, z których to baz również wprowadzone zostały cytowania dla pracowników zatrudnionych w katedrach zajmujących się np. historią medycyny. Obecnie *Science Citation Index Expanded* (wersja rozszerzona SCI) rejestruje prawie 5900 tytułów czasopism obejmujących swoim zakresem 150 dyscyplin naukowych.

Baza cytowań SUM tworzona jest z wykorzystaniem programu *Expertus*, w którym opracowywana jest *Bibliografia Publikacji Pracowników Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach*. Program ten powiększono o moduł *Cytowania*, do którego

¹ Dziedziny humanistyczne reprezentuje: *Indeks Cytowań Socjologii Polskiej* powstały na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, baza *Polska Literatura humanistyczna ARTON* tworzona w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz baza CYTBIN (*Cytowania w Bibliotekoznawstwie i Informacji Naukowej*) – również powstająca w Uniwersytecie Śląskim

wprowadzane są rekordy z SCI, a następnie wiązane z opisami wprowadzonymi wcześniej do bazy *Bibliografia*. Biblioteka SUM prenumeruje SCI od 2002 r., co oznacza, że dysponuje dostępem do opisów prac cytowanych od 2002 r., bez względu na czas ich powstania. W bazie *Cytowania* uwzględniono cytowania prac wcześniejszych, przyjmując jako datę graniczną rok 1991. Opisy za lata 1991–2001 pozyskano w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego, prenumerującej SCI od 1991 r. oraz w Bibliotece Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Program został tak skonstruowany, że widoczny jest pełny opis bibliograficzny pracy cytowanej autorstwa pracownika Uczelni, a dopiero pod nim wymienione są opisy prac, w których cytowana praca występuje. Prace nad projektem *Cytowania wg SCI publikacji pracowników ŚAM* rozpoczęto wiosną 2000 r., a bazę cytowań uruchomiono po roku przygotowań.

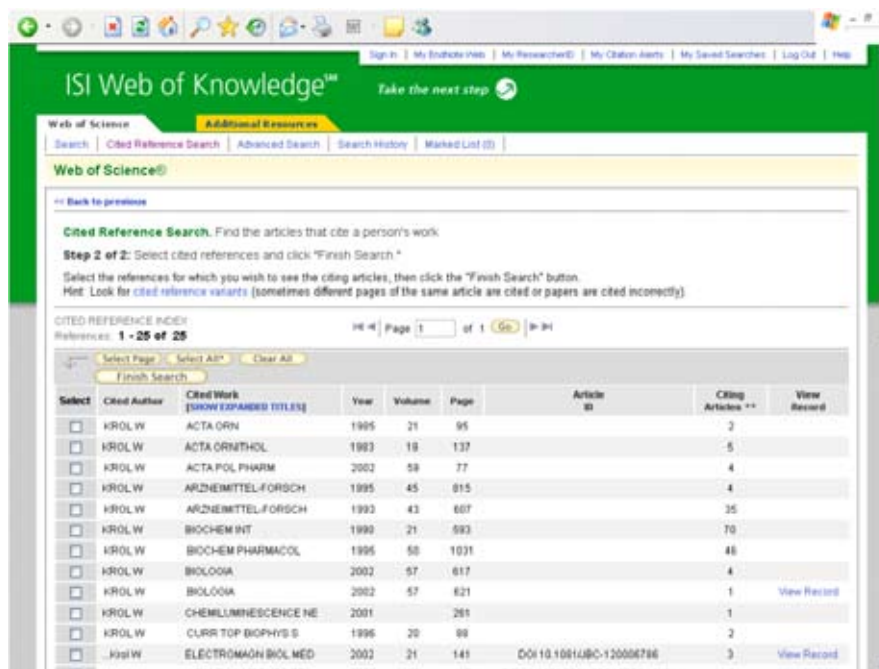
Baza spełnia podwójną rolę. Jest bazą rejestrującą, gdyż daje wykaz prac cytowanych danego autora wraz ze spisem prac cytujących. Dzięki niej każdy pracownik SUM może w prosty i szybki sposób dokonywać przeglądu własnych cytowań. Wystarczy wybrać nazwisko pracownika z indeksu i od razu pojawia się bieżący wykaz jego cytowanych w SCI publikacji².

Ryc. 1. Pierwsza strona cytowań prof. Wojciecha Króla w bazie *Cytowania Publikacji Pracowników Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach* (stan na 3.10.2008).

² Pełny wykaz publikacji każdego pracownika SUM jest sprawdzany w SCI pod kątem cytowań średnio raz na pół roku, jednak ze względu na liczne prace współautorskie w praktyce te uzupełnienia są o wiele częstsze

Dla porównania przedstawiamy wynik dla wybranego nazwiska w bazie SCI.

Ryc. 2. Wynik wyszukiwania cytowań publikacji w SCI. Aby wyszukać cytowania prof. Wojciecha Króla, wpisuje się tylko nazwisko bez polskich liter (KROL) i inicjał imienia. Wśród wyników są też cytowania Wiesława Króla z Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Krakowie (np. *Biologia* 2002;57:617).

Ze względu na ogromną liczbę danych tej bazy wynik prezentuje tylko publikacje, w których dana osoba jest pierwszym autorem, przy czym część lub nawet wszystkie pozycje mogą być autorstwa innej osoby o tym samym nazwisku i inicjale. Aby stwierdzić, czy dana pozycja jest autorstwa naszego pracownika, potrzebny jest pełny wykaz jego publikacji. Z tego wykazu publikacji trzeba jeszcze raz skorzystać w celu wyszukania cytowań publikacji, w których nasz pracownik nie jest pierwszym autorem.

Drugą funkcją bazy cytowań SUM jest jej użyteczność przy ocenie dorobku całej uczelni. Praktyka pokazuje, że analiza cytowań publikacji jest jednym z ważniejszych elementów oceny parametrycznej dorobku naukowego (Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 października 2007 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na działalność statutową – Dz. U. z 2007 r. Nr 205, poz. 1489). Zasoby bazy zostały wykorzystane przy wypełnianiu ankiety OPI za rok 2007 (w przyszłości do parametryzacji za lata 2005–2008). Na jej podstawie otrzymano dane odnośnie ilości cytowań wszystkich

pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych aktualnie w Śląskim Uniwersytecie Medycznym w Katowicach. Wykorzystując możliwość błyskawicznego uzyskania cytowań dla poszczególnych pracowników, po usunięciu dublujących się publikacji, można było w dość prosty sposób obliczyć liczbę cytowań, np. dla całej kliniki, a następnie wydziału.

Mimo, że analizy cytowań są powodem licznych kontrowersji, faktem jest, że w wielu krajach stanowią najczęściej używany wskaźnik przy ocenie dorobku pracownika nauki. Ilość publikacji traci znaczenie na korzyść ich „cytowalności”, na czym opierają się następujące wskaźniki: Impact Factor (używany do oceny czasopism naukowych), indeks h (współczynnik Hirsha), „okienka prawdy”, których pomysłodawcą jest Karol Życzkowski (w artykule *Indeksy cytowań i wiosła „Forum Akademickie”* 2008, nr 9, s. 22). W tym kontekście, aktualizowana na bieżąco baza cytowań pracowników Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach nabiera istotnego znaczenia dla środowiska naukowego uczelni.

Bibliografia

B o j k o Katarzyna: *Cytowania publikacji pracowników Śląskiej Akademii Medycznej jako jeden z elementów oceny parametrycznej dorobku naukowego*. W: *21 Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych – Biblioteki medyczne wobec problemu bibliometrycznej oceny dorobku naukowego*. Poznań 28–29 listopada 2002. Poznań 2002 s. 31–35

B o j k o Katarzyna, S e i f f e r t Justyna: Indeks cytowań – dopowiedzenia... *Biuletyn Informacyjny ŚAM* 2003 nr 2 s. 20–21

G a r f i e l d Eugene: The evolution of the Science Citation Index. *International Microbiology* 2007 Vol. 10 nr 1 s. 65–69

S t e f a n i a k Barbara, S w o b o d a Izabela: *Polskie indeksy cytowań – potrzeba tworzenia, dotychczasowe doświadczenia*. W: *Piąta Ogólnokrajowa Narada Bibliografów*. Warszawa 11–13 czerwca 2003. Warszawa 2003 s. 244–245

Ż y c k o w s k i Karol: Indeksy cytowań i wiosła. *Forum Akademickie* 2008 nr 9 s. 22–25; strona internetowa Thomson Reuters: <http://scientific.thomsonreuters.com/products/sci/>

Mgr Anna Radomska

Dr Jolanta Przyłuska

Łódź – IMP

**UMIEJĘTNOŚĆ BUDOWANIA OFERTY INFORMACYJNEJ
ZGODNIE Z POTRZEBAMI UŻYTKOWNIKÓW.
DOŚWIADCZENIA BIBLIOTEKI NAUKOWEJ IMP W ŁODZI**

Pozyskiwanie dokumentów dla użytkowników Biblioteki IMP

Biblioteki medyczne obsługują specyficzną grupę użytkowników oczekujących wiarygodnej, rzetelnej, często najnowszej wiedzy. Podstawą sprawnego i szybkiego pozyskiwania materiałów informacyjnych jest właściwie przygotowana własna kolekcja zbiorów, organizacja dostępu do odpowiednich tematycznie zasobów elektronicznych oraz korzystanie ze zbiorów innych bibliotek. Wobec integracji wielu dziedzin nauki i podejmowanych badań wielośrodkowych na potrzeby specjalistów nie wystarczają zbiory z dziedzin medycznych. Aby wesprzeć badania interdyscyplinarne bibliotekarz medyczny powinien posiadać umiejętność poruszania się po szerszych zasobach informacyjnych, w tym również technicznych i humanistycznych. Dynamiczny rozwój nauki umożliwia przeprowadzanie specjalistycznych, bardzo wnikliwych badań, powodując tym samym wąską specjalizację dziedzinową. Jednakże do rozwiązania wielu problemów badawczych potrzebna jest zarówno wiedza ogólna jak też synteza wyników badań z wielu wąskich dziedzin.

W Bibliotece Naukowej IMP specjalizującej się w szeroko pojętej medycynie pracy gromadzone są materiały z medycyny ogólnej, toksykologii, farmakologii, zdrowia publicznego, higieny pracy, organizacji ochrony zdrowia. Dodatkowo uzupełniane są zbiorami z psychologii, socjologii, epidemiologii, chemii i fizyki, prawa i bezpieczeństwa chemicznego. Na potrzeby pracowników Instytutu zamawiane są publikacje z innych bibliotek polskich i zagranicznych (np. przez serwis Subito).

Zapewnienie dostępu do zbiorów innych bibliotek wiąże się ze sprawnie działającą współpracą międzybiblioteczną i wykorzystaniem narzędzi do szybkiego przesyłania dokumentów. Praca przedstawia sieć bibliotek polskich współpracujących w latach 2000-2006 z Biblioteką IMP w zakresie pozyskiwania kopii dokumentów.

Analiza współpracy z innymi bibliotekami

W celu realizacji potrzeb informacyjnych pracowników naukowych IMP dostęp do publikacji budowano w oparciu o zbiory dużych bibliotek medycznych (doc@med), zbiory bibliotek akademickich uniwersytetów i uczelni technicznych a także z małych bibliotek posiadających wąsko sprofilowane zbiory. Do analizy kierunków współpracy międzybibliotecznej wykorzystano dane ze sprawozdań Biblioteki IMP dotyczące polskich bibliotek, z których pobierano publikacje w latach 2000-2006. Określono liczbę bibliotek, ich rodzaj, lokalizację oraz liczbę zrealizowanych zamówień.

Liczba bibliotek współpracujących:

W latach 2000 – 2006 Biblioteka IMP współpracowała ze 121 naukowymi bibliotekami w Polsce. Z tej liczby stałą współpracę nawiązano z 24 bibliotekami (20%). Ze zbiorów pozostałych placówek korzystano w miarę zaistniałych potrzeb.

Typy bibliotek:

Wyróżniono cztery główne typy bibliotek, z którymi współpracowała Biblioteka IMP:

- biblioteki medyczne (uczelni medycznych, instytutów medycznych, Główna Biblioteka Lekarska)
- biblioteki techniczne i przyrodnicze (uczelni technicznych i rolniczych oraz dziedzinowych instytutów naukowych)
- biblioteki humanistyczne i ekonomiczne (uniwersyteckie i uczelni ekonomicznych)
- pozostałe biblioteki (m.in. Biblioteka Narodowa).

Lokalizacja bibliotek (Fig. 1.):

Biblioteki, z którymi współpracuje Biblioteka IMP usytuowane są w całej Polsce (22 miasta). Najwięcej bibliotek, bo aż połowa, znajduje się w Warszawie. Pozostałe zlokalizowane są w największych polskich miastach (m.in. Kraków, Łódź, Poznań, Wrocław, Gdańsk, Szczecin) oraz kilku mniejszych miejscowościach, w których działają wyspecjalizowane ośrodki naukowe (np. Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa w Skierniewicach, Wyższa Szkoła Biznesu w Nowym Sączu, Instytut Podstaw Inżynierii Środowiska oraz Centrum Chemii Polimerów w Zabrze, Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu).

Fig. 1. Location of libraries cooperating with the NIOM Medical Library

Ilość pobranych publikacji (Fig. 2.):

Analiza wykazała, że 73% wszystkich zamówionych publikacji pozyskano z bibliotek medycznych, w tym 50% z uczelni medycznych a 23% z instytutów naukowych. Następne, pod względem liczby sprowadzonych publikacji, są biblioteki politechnik, uczelni rolniczych oraz dziedzinowych instytutów naukowych. Dostarczyły one łącznie 22% wszystkich sprowadzonych materiałów. Dopelnieniem tej liczby są publikacje zamówione w bibliotekach o profilu humanistycznym oraz ekonomicznym - 4%. Z pozostałych bibliotek pozyskano 1% artykułów.

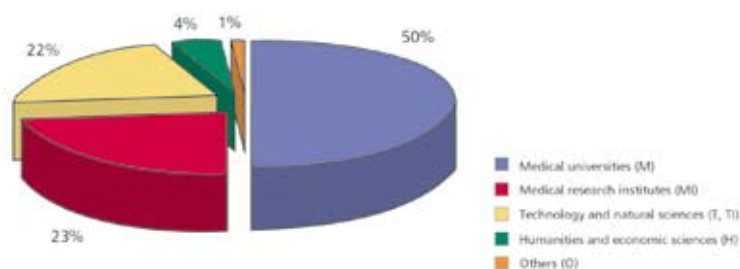

Fig. 2. A percentage share of individual libraries in filling orders of the NIOM Scientific Library.

Rola bibliotekarza medycznego w organizowaniu dostępu do wiedzy

Zadaniem bibliotekarza medycznego wobec wymagań współczesnych badań naukowych jest umiejętność wyszukiwania informacji nie tylko biomedycznej ale również z innych dziedzin (Fig. 3.).

Bibliotekarz medyczny powinien znać ofertę tematyczną bibliotek z różnych obszarów wiedzy. By zaspokoić interdyscyplinarne potrzeby współczesnych naukowców nie wystarczą kolekcje gromadzone w największych bibliotekach dziedzinowych. Niezbędna staje się współpraca z niewielkimi, wąsko wyspecjalizowanymi tematycznie bibliotekami. Często te placówki jako jedyne w kraju posiadają w swoich archiwach daną publikację, czy prenumerują określone czasopismo.

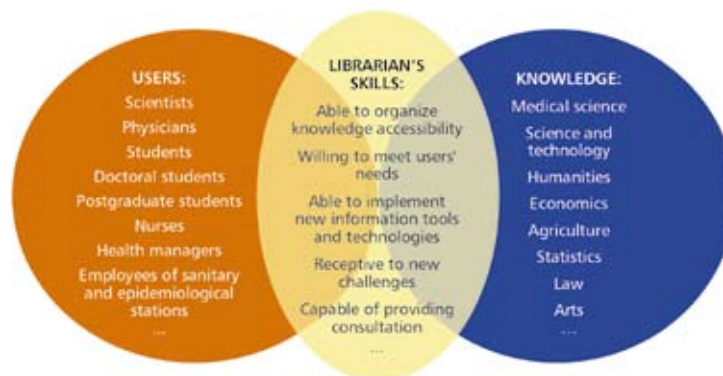

Fig. 3. The librarian's mediation role in the organization of the access to knowledge

Umiejętność budowania oferty informacyjnej wobec różnorodnych potrzeb użytkowników w małej bibliotece medycznej opiera się na:

- rozpoznaniu tematyki prowadzonych badań i potrzeb informacyjnych pracowników naukowych
- zgromadzeniu niezbędnych zasobów własnych
- zapewnieniu dostępu do źródeł zewnętrznych (print i electronic collection)
- nawiązaniu współpracy z akademickimi bibliotekami naukowymi ze wszystkich dziedzin

nawiązaniu współpracy z bibliotekami instytutów badawczych.

Wobec wzrastających możliwości dostępu do zewnętrznych źródeł elektronicznych istotne staje się budowanie właściwej kolekcji poprzez odpowiedni wybór pakietów tematycznych.

Mgr inż. Sebastian Krzepakowski

Mgr inż. Piotr Szepliński

Łódź – PŁ

KOMPUTEROWY KATALOG KARTKOWY

Od kilku lat w środowisku Łódzkiej Akademickiej Sieci Bibliotecznej obecny jest temat udostępnienia w sieci Internet tradycyjnych katalogów kartkowych, które z natury rzeczy są dostępne jedynie na miejscu w bibliotece.

Powodów rozważań tego zagadnienia jest kilka. Pierwszy i może najważniejszy z nich to chęć udostępnienia czytelnikowi pełnej informacji o księgozbiorze biblioteki. Pozycje skatalogowane w systemie bibliotecznym są dla czytelnika już dostępne, ale te, które czekają jeszcze na skatalogowanie - niestety nie, a tych zwłaszcza w dużych bibliotekach jest jeszcze dużo. Innym powodem zainteresowania komputeryzacją katalogu kartkowego jest chęć udostępnienia katalogów specjalnych, których system komputerowy sam w sobie nie obsługuje. Należą do nich np. katalogi topograficzne, katalogi wystaw lub wydzielone katalogi zbiorów specjalnych. W poszczególnych bibliotekach cieszą się one dużą popularnością, jednak ich niewątpliwym mankamentem jest dostępność tylko na miejscu.

Jeszcze innym powodem, nie mniej ważnym, jest stosunkowo mała pracochłonność przygotowania komputerowego katalogu kartkowego (KKK). Jednak warunkiem tej małej pracochłonności jest dostęp do sprzętu, który w sposób jak najbardziej automatyczny będzie mógł przygotować cyfrowe obrazy kart katalogowych. Takim sprzętem może być automatyczny skaner do kart, najlepiej z oprogramowaniem lub (co jest mniej wygodne) aparat cyfrowy na statywie. Udostępnienie zawartości KKK w sieci wymaga jeszcze stworzenia bazy danych i uruchomienia aplikacji prezentacyjnej. Wiąże się to jednak z nie tak wielkimi nakładami finansowymi i osobowymi.

Przygotowując się w środowisku łódzkim do uruchomienia KKK wykonaliśmy analizę potrzeb poszczególnych bibliotek w tym zakresie oraz dokonaliśmy przeglądu funkcjonujących w sieci Internet katalogów kartkowych innych bibliotek.

Z analizy potrzeb wynika, że wszystkie biblioteki są zainteresowane posiadaniem komputerowego katalogu kartkowego. Nie dotyczy to jedynie tych katalogów, które są albo bardzo zniszczone, albo nie aktualizowane ze względu na rozwijany katalog komputerowy.

Zapotrzebowanie na KKK zróżnicowane jest w zależności od przyczyny dla której powstało to zainteresowanie. Wyróżniliśmy 3 typy katalogów KKK:

1. *gasnący* – pełniący funkcję uzupełniającą i pomocniczą w stosunku do głównego katalogu systemowego. Po jednokrotnym zeskanowaniu kart, katalog jest sukcesywnie pomniejszany o skatalogowane pozycje.
2. *stały* – niezależny katalog, np. katalog wystaw lub katalog zbiorów specjalnych. Po jednokrotnym zeskanowaniu jego zawartości, nie występuje potrzeba jego aktualizacji. Z katalogu tego nie usuwa się też żadnych pozycji, bo nie są one przeważnie umieszczane w katalogu głównym.
3. *żywy* - równoległy do głównego katalogu komputerowego, pełny, uzupełniany na bieżąco katalog biblioteczny, np. katalog przedmiotowy lub topograficzny. Co ciekawe, jedną z przyczyn utrzymywania takiego katalogu jest jego niemała popularność wśród części kadry naukowej, która ceni sobie możliwość korzystania z biblioteki również w tradycyjny sposób.

Analiza funkcjonujących w sieci KKK, pozwoliła wyszczególnić kilka wspólnych cech tych katalogów, ale również zauważyć unikalność niektórych rozwiązań. Do analizy przyjęliśmy katalogi kartkowe następujących bibliotek:

- [1] Biblioteka Politechniki Łódzkiej - <http://bg.p.lodz.pl/KARTY/start.html>
- [2] Biblioteka Politechniki Warszawskiej - <http://katkart.bg.pw.edu.pl/przeszukiwanie.html>
- [3] Biblioteka Politechniki Krakowskiej - <http://alt.biblos.pk.edu.pl:8080/CiK/>
- [4] Biblioteka Politechniki Gdańskiej - <http://www.bg.pg.gda.pl/?cont=kk>
- [5] Biblioteka Politechniki Wrocławskiej - http://www.bg.pwr.wroc.pl/katalogi/565/katalogi_kartkowe.htm
- [6] Katalog Książnicy Pomorskiej w Szczecinie - <http://ftp.ksiaznica.szczecin.pl/karty>
- [7] Fundacja - Zakład Narodowy im. Ossolińskich - <http://graf.oss.wroc.pl>
- [8] Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska PAN Warszawa - <http://www.cbgios.pan.pl/katalogi/index.htm>
- [9] Biblioteka Publiczna M.St. Warszawy - <http://ikar1.koszykowa.pl>
- [10] Biblioteka Gdańska PAN - <http://digital.blue-project.pl/katalog2>
- [11] Biblioteka Narodowa Rosji - http://www.nlr.ru/e-case/search_extendede.php

Cechy wspólne analizowanych katalogów to:

1. wyszukiwanie po pierwszej literze hasła
2. ramka z literami do wyboru - [1], [3], [7], [8]
3. rozwijana lista liter - [4],
4. rozwijane drzewo liter i haseł - [9]
5. wybór początkowych liter hasła, np. A-Ad, Ae-Ale, Alf-Anc - [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8], [9], [10]
6. wybór rodzaju katalogu kartkowego (jeśli jest kilka) - [4], [5], [6], [7], [8], [10]
7. brak innego niż po literze alfabetu systemu wyszukiwania - oprócz [11]

Sposoby nawigacji to:

1. nawigacja Google, przewijana lista kilku kart - [6],[11]
2. nawigacja ze wskazaniem ilości kart do przeskoczenia [-50] [-10] [-1] [+1] [+10] [+50] - [2], [3], [4], [5], [9]
3. lista numerów wszystkich kart - [8] , [10]
4. inne - bardziej uproszczone - [1], [7]

Cechy szczególne, to:

1. możliwość złożenia zamówienia w komputerowym systemie bibliotecznym [1]
2. indeksy - możliwość wyszukiwania kart katalogowych wg zadanych kryteriów, nie tylko pierwszej litery alfabetu - [11]
3. wybór wielkości karty - [3]
4. wybór ilości kart na stronie - [3], [7], [9], [10]
5. pole wyszukiwawcze do wpisania poszukiwanego hasła - [3], [7], [11]

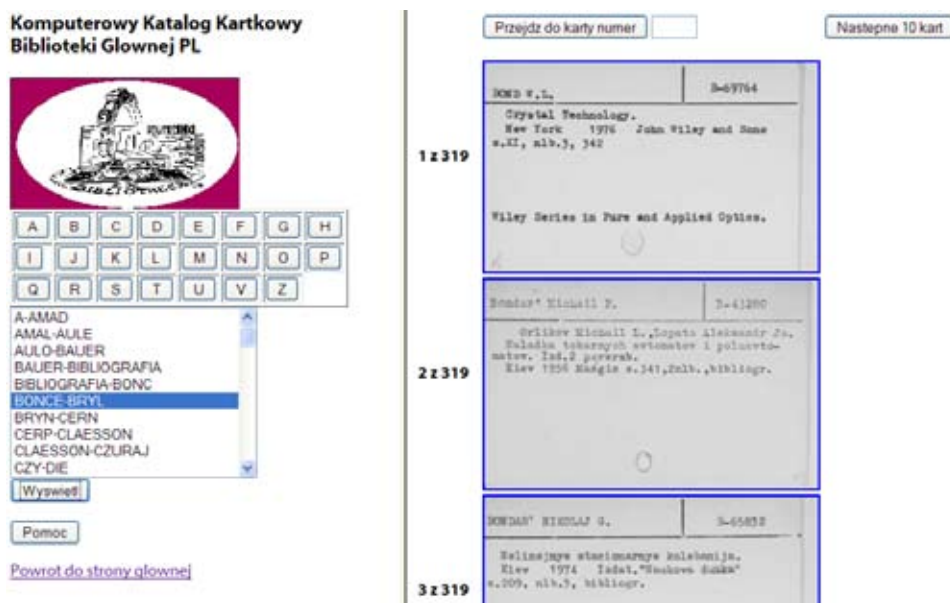
Kilka przykładowych witryn katalogów kartkowych zamieszczono na końcu tekstu.

Przy analizie komputerowych katalogów kartkowych różnych instytucji nie sposób nie oprzeć się wrażeniu, że katalogi te są przeniesione do sieci zupełnie bez zmian i z minimalnym rozszerzeniem możliwości w stosunku do prawdziwego katalogu kartkowego. Świadczy o tym tradycyjny sposób wyszukiwania, podobnie jak przeszukiwanie szufladek: według liter alfabetu ze skokiem co 5, 10, 50 kart w przód lub w tył. Wyszukiwanie takie jest bardzo intuicyjne, gdy stoi się przed szafką z szufladami, a tu jest przeniesione wprost do świata wirtualnego.

Jednak niektóre biblioteki zdecydowały się na poszerzenie funkcjonalności katalogu: Biblioteka Politechniki Łódzkiej dodając możliwość zamówienia pozycji z wypożyczalni oraz Narodowa Biblioteka Rosji podejmując się skonstruowania dodatkowych indeksów do utworzonej bazy katalogu kartkowego.

Jednak niska popularność dodatkowych rozwiązań świadczy o tym, że kartkowe katalogi biblioteczne są generalnie o tyle potrzebne, o ile ich stworzenie nie wygeneruje dużych kosztów. Biblioteki wolą dodatkowy nakład pracy przeznaczyć na uzupełnienie

głównego katalogu systemowego, realizując KKK niejako przy okazji i przenosząc tylko jego dostępność do sieci Internet.

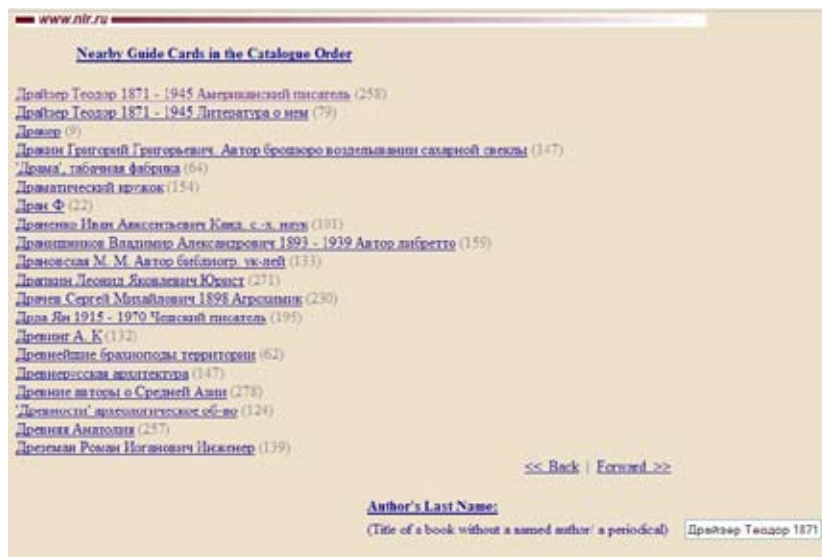
Rys. 1 – witryna KKK Biblioteki Politechniki Łódzkiej z funkcjonalnością: wyszukiwanie po pierwszej literze hasła (ramka z literami do wyboru), wybór początkowych liter hasła, nawigacja – przewijanie co 10 kart, możliwość złożenia zamówienia w komputerowym systemie bibliotecznym

Rys. 2 – witryna KKK Biblioteki Politechniki Wrocławskiej z funkcjonalnością: wybór początkowych liter hasła, wybór rodzaju katalogu kartkowego nawigacja ze wskazaniem ilości kart do przeskoczenia

Rys. 3 – witryna KKK Biblioteki Publicznej M.St. Warszawy z funkcjonalnością: wyszukiwanie po pierwszej literze hasła - rozwijane drzewo liter i hasła, wybór początkowych liter hasła, nawigacja ze wskazaniem ilości kart do przeskoczenia, wybór ilości kart na stronie

Rys. 4 – witryna KKK Biblioteki Narodowej Rosji z funkcjonalnością: indeksy - możliwość wyszukiwania kart katalogowych wg zadanych kryteriów, pole wyszukiwawcze do wpisania poszukiwanego hasła, nawigacja Google - przewijana lista kilku kart

Mgr Bogumiła Bruc
Łódź – UM

**SYSTEM INFORMACYJNY W KANADYJSKIEJ
BIBLIOTECE KORPORACYJNEJ
INSTYTUCJI FARMACEUTYCZNEJ**

Niniejszy artykuł powstał na bazie doświadczeń własnych w latach 1999-2005 w trakcie pracy w bibliotece specjalistycznej w kanadyjskiej firmie farmaceutycznej QLT Inc. mieszczącej się w Vancouver w Brytyjskiej Kolumbii. Instytucja ta zajmowała się wówczas, między innymi badaniami nad fotodynamicznymi lekami na raka i degeneracją plamki żółtej (age-related macular degeneration).

Północnoamerykańska literatura biblioteczna zawiera wiele artykułów na temat istotnej roli bibliotekarzy, którzy wspomagają naukowe i biznesowe osiągnięcia organizacji dla których pracują (Cendon i Jarvenpaa, 2001; Harnon i Schwartz, 2008; Riggs, 1999).

Według Williama Katza pracownik informacji to osoba, która odpowiada na pytania, interpretuje pytania, precyzyjnie identyfikuje źródło informacji i razem z użytkownikiem ocenia adekwatność odpowiedzi (Katz, 1992, vol.1 s.3). Wspomaga także administrację instytucji, naucza i podaje dostęp do źródeł (Katz, 1992, vol.1 s.6). Autor stwierdza także, że żadne z wykonywanych wyszukiwań czy odpowiedzi na pytania nie może być dokonane bez dokładnego przemyślenia problemu, co wymaga bliskiej współpracy bibliotekarza i osoby zainteresowanej. W związku z tym, użytkownicy bibliotek pragną wykorzystać kompetencje bibliotekarzy i rozumieją, że rozwiązywanie problemu z ekspertem zwiększa wartość merytoryczną uzyskanych informacji oraz zmniejsza czasochłonność i wkład finansowy (Katz, 1992, vol.2 s.154).

Kanadyjskie biblioteki biomedyczne wykonują różnorodne usługi informacyjne w zależności od potrzeb swoich użytkowników i instytucji w których się znajdują. Dla przykładu, biblioteki akademickie oferują swoim studentom i pracownikom usługi w zakresie nauczania i porad w kwerendach i wyszukiwaniu źródeł. W bardziej skomplikowanych przypadkach bibliotekarze dziedzinowi pomagają w wyszukiwaniu literatury naukowej. Bibliotekarze proponują swoim użytkownikom szkolenia, wskazują jak najefektywniej przeszukiwać źródła biblioteczne i gdzie zdobyć materiały. Komplet pisemnych instrukcji jest dostępny zarówno w bibliotece,

jak i na jej stronie internetowej w formacie PDF. Coraz popularniejszą formą pomocy użytkownikom są cyfrowe usługi informacyjne (digital reference services), on-line „chats” – informacyjne forum na żywo podczas których bibliotekarz informacji naukowej udziela odpowiedzi przez internet (Johnston, 2003; Minor i Dunning, 2006, Nilsen, 2006). Ta forma współpracy jest bardzo korzystna przede wszystkim dla studentów zaocznych, pracujących lub korespondencyjnych, dla których dostęp do biblioteki w godzinach jej urzędowania jest ograniczony.

Zupełnie inny zakres usług informacyjnych oferuje biblioteka korporacyjna. Pracownicy takiej biblioteki mają za zadanie wspomagać wszystkie działy instytucji, zarówno badawczo-naukowe, jak i administracyjne.

W środowisku bibliotekarskim, od czasu kiedy Internet stał się miejscem dostępu do informacji, najważniejszym czynnikiem oceniającym pracę bibliotekarza jest satysfakcja użytkownika z uzyskanych informacji, szybkość dostępu do poszukiwanych informacji oraz racjonalny wkład finansowy (Kuruppu, 2007).

W QLT Inc. odbywało się to kilkoma drogami. Po pierwsze, poprzez wyszukiwanie literatury naukowej przy użyciu bazy danych takich jak: DIALOG i PubMed. Po drugie, poprzez rozbudowaną formę wypożyczeń międzybibliotecznych (ILL) oraz dystrybucję spisów treści czasopism naukowych i alertów. Ważnym elementem usług informacyjnych było przeprowadzanie szkoleń bibliotecznych dla nowych i starszych pracowników, pisanie przewodników ułatwiających posługiwanie się bazami danych oraz wyszukiwanie nowych źródeł informacyjnych i zamieszczanie linków na korporacyjnym Intranecie.

Kwerendy literatury naukowej odbywały się po otrzymaniu od użytkownika słów kluczowych i określeniu jego oczekiwań. Bardzo ważnym czynnikiem było zadawanie dodatkowych pytań, aby uzyskać jak najwięcej informacji. Do wyszukiwania literatury naukowej bibliotekarze wykorzystywali najczęściej bazy danych Dialog i PubMed, LexisNexis i STN. Złożoną bazą danych jest Dialog, w skład której wchodzi różnorodne bazy z zakresu biznesu, nauk ścisłych, inżynierii i prawa. Ta platforma oferuje możliwość bardzo precyzyjnego uzyskiwania informacji z 2 bilionów rekordów i jest udostępniona przez Internet. Użytkownik otrzymuje artykuły, raporty z wielu baz danych w tym farmaceutycznych, chemicznych i medycznych. Główną zaletą Dialogu jest możliwość przeszukiwania na jednej platformie kilku wybranych baz danych jednocześnie. Ten komercyjny serwis, wymaga od bibliotekarza precyzji i doświadczenia. Do uzyskania jak najlepszych rezultatów potrzebna jest oprócz wiedzy merytorycznej, także wiedza na temat specjalistycznej metodyki wpisywania słów kluczowych i haseł. W labiryncie wszystkich dostępnych w Dialogu baz danych pomocne są tzw. Bluesheets¹, które opisują poszczególne bazy i cennik za korzystanie z nich. Dialog jest instytucją bardzo ekspansywną, adaptującą się

¹ <http://library.dialog.com/bluesheets/>

szybko do aktualnych osiągnięć technologicznych.² Jest także firmą bardzo przyjazną dla swoich klientów i regularnie organizuje szkolenia z dziedzin interesujących bibliotekarzy. Popularną formą są telekonferencje internetowe, w czasie których klient loguje się przez telefon, a później obserwuje na ekranie swojego PC cały instruktaż. W tego typu szkoleniach mogą uczestniczyć zainteresowane osoby z wielu odległych miejscowości. Organizuje także w grupach specjalistyczne szkolenia, odkrywające tajniki metodycznych wyszukiwań dla bardzo zawężonych specjalizacji np., farmaceutycznych.

Większość pracowników naukowych QLT została zaznajomiona z procedurą przeszukiwania PubMed. Najczęściej były to proste wyszukiwania, rzadko używano MESH'a lub zaawansowanych metod wyszukiwawczych. W tym momencie z pomocą przychodzili bibliotekarze, którzy nie tylko pomagali uzyskać precyzyjne informacje, ale także organizowali sesje szkoleniowe, w czasie których uczestnicy uczyli się wykorzystywania zaawansowanych technik.

Po otrzymaniu od użytkownika wykazu artykułów, którymi był zainteresowany, następowała weryfikacja tytułów czasopism i instytucji je posiadających. Pierwszym źródłem był księgozbiór własny biblioteki, zarówno czasopisma drukowane jak i elektroniczne. Jednym z głównych źródeł uzyskiwania artykułów był CISTI (Canada Institut for Scientific and Technical Information). Zbiory tego Instytutu należą do jednych z największych w Ameryce Północnej. Mieści się on w Ottawie i posiada zbiór czasopism naukowych, książek i raportów z całego świata. CISTI obsługuje w ramach ILL praktycznie całą Kanadę i USA. Biblioteka QLT zakupiła specjalny program Ariel³, który pozwalał na otrzymywanie dokumentów przez przystosowany do tego komputer i drukarkę. Zaletą współpracy z CISTI było to, że cała procedura zamówień ILL odbywała się za pomocą kilku prostych operacji komputerowych i była relatywnie tania. Następnym miejscem pozyskiwania artykułów była lokalna uczelnia, University of British Columbia, w której bibliotekarze bywali przynajmniej raz w tygodniu. Zamawiano także dokumenty z NLM – National Library of Medicine w Washingtonie, a także poprzez Narodową Bibliotekę Kanady, której serwis AMICUS⁴ pozwalał na przeszukanie wszystkich zarejestrowanych bibliotek kanadyjskich i lokalizację właściwego tytułu czasopisma i rocznika.

Obsługa ILL była zadaniem bardzo pracochłonnym tym bardziej, że dla celów statystycznych i organizacyjno-administracyjnych każdy zamówiony artykuł był wpisywany do bazy danych DB/TextWorks.

Poza indywidualnymi zamówieniami, biblioteka oferowała dodatkowe serwisy dostarczające spisy treści czasopism i alerty. Na początku każdego roku

² Znany i powszechnie używany w Ameryce Północnej, rozpoczął swoją działalność w 1966 roku. Thomson Reuters group sprzedał ten serwis informacyjny ProQuest w lipcu 2008 roku

³ http://cisti-icist.nrc-cnrc.gc.ca/docdel/ariel_e.html

⁴ <http://www.collectionscanada.gc.ca/amicus/006002-122-e.html>

kalendrzowego pracownicy deklarowali, którymi czasopismami byliby zainteresowani i spisy treści tych czasopism były zamawiane w CISI, a później drogą elektroniczną przekazywane do właściwych osób. Alerty na dany temat były modyfikowane zgodnie z aktualnymi badaniami instytucji i przychodziły elektronicznie na pocztę biblioteki raz w tygodniu.

Specjalny adres mailowy został zainstalowany nie tylko do otrzymywania literatury, ale także dla usprawnienia pracy korporacji. Pod ten adres trafiały pilne zamówienia artykułów i inne prośby pracowników. Biblioteka monitorowała tę skrzynkę kilkanaście razy dziennie celem udzielenia jak najszybszych odpowiedzi na postawione pytania.

W miarę wzrostu potrzeb pracowników dotarcia do elektronicznych źródeł ze swojego komputera, biblioteka szukała nowych rozwiązań. Zdecydowano więc zakupić EBSCO Electronic Journals Service⁵, którego użytkownicy przystosowywali do swoich potrzeb bez dodatkowego udziału bibliotekarzy. Żeby przybliżyć procedurę użycia tego serwisu, odpowiednio przygotowany przewodnik został umieszczony na korporacyjnym Intranecie.

Biblioteka utworzyła swoją stronę internetową. Użytkownik mógł tam znaleźć instrukcje w formacie pdf o korzystaniu z PubMed, EBSCO czy DB/TextWorks. Dla osób poszukujących wiadomości dotyczących medycyny umieszczono tematycznie ułożone linki do nieodpłatnych baz danych, słowników, listy organizowanych na świecie konferencji oraz kanadyjskich organizacji zajmujących się zdrowiem publicznym i medycyną. Czytelnik mógł tam znaleźć również linki do nieodpłatnych pełnotekstowych czasopism naukowych. Na stronie intranetowej biblioteka informowała o zbliżających się szkoleniach bibliotecznych, szkoleniach o PubMed i innych bazach danych oraz zamieszczała formularze do zakupu książek, zamawiania artykułów lub patentów.

Biblioteka dokumentowała publikacje pracowników naukowych zatrudnionych w QLT, a także ogólnoswiatowymi publikacjami prezentującymi wyniki badań z zakresu jej zainteresowań. Specjalnie utworzone alerty w Dialogu gromadziły bibliografie na ten temat, a później tytuły artykułów były wpisywane do bazy danych Inmagic DB/TextWorks⁶.

Wspomniany program jako tekstowa baza danych, pozwala na budowanie sieciowych i lokalnych baz, w których można przechowywać i odzyskiwać informacje tekstowe, fotografie lub multimedia. Umożliwia pisanie i drukowanie raportów i etykiet, sortowanie informacji, wyszukiwanie przez dowolne słowa kluczowe i wyświetlanie precyzyjnych rezultatów. Program ten pozwala także budować przeróżne tematycznie bazy danych, które można ze sobą łączyć polami, przez co eliminuje się zbędną pracę. Stosownie do potrzeb, można projektować raporty i etykiety oraz modyfikować

⁵ <http://ejournals.ebsco.com>

⁶ www.inmagic.com

i edytować grupy rekordów. W powiązaniu z DB/Text Web Publisher daje możliwość organizowania, wyszukiwania i publikowania informacji na własnej stronie internetowej lub w intranecie. Wykorzystując ten program na potrzeby biblioteki i korporacji, utworzono następujące bazy: katalog książkowy, katalog czasopism, wypożyczeń książek i czasopism, publikacji naukowych, wypożyczeń międzybibliotecznych (ILL), zamówień bibliotecznych i dostawców, linków internetowych, procedur bibliotecznych, zeszytów laboratoryjnych, konkurencyjnych instytucji biomedycznych, przeprowadzonych kwerend.

Program ten stworzony został przez firmę Inmagic, która istnieje 25 lat i jest pionierem w tworzeniu zaawansowanych narzędzi informacyjnych. Produkty tej instytucji wykorzystuje ponad 5 000 organizacji na świecie. Swoją siedzibę ma w Woburn, MA, USA.

W ramach dodatkowych usług informacyjnych bibliotekarze pełnili dyżury informacyjne na specjalnie przystosowanym i wyeksponowanym stanowisku (reference desk), aby w każdej chwili udzielać informacji zainteresowanym osobom.

Biblioteka w korporacyjnej firmie farmaceutycznej wykonywała odpowiedzialną pracę i wspomagała działy naukowo-badawcze i administracyjne. Odbywało się to poprzez dobór właściwych źródeł informacyjnych, rzetelnie przeprowadzanych kwerend i dobrą organizację pracy. Bibliotekarze poprzez swoją pracę udowodnili, że stanowili integralną część zespołu i wnieśli swój wkład w sukcesy naukowo finansowe tej instytucji.

Bibliografia

C e n d o n Beatriz Valadares, J a r v e n p a Sirkka L.: The development and exercise of power by leaders of support units in implementing information technology-based services. *Journal of Strategic Information Systems* 2001 nr 10 s. 121-158

H e r n o n Peter, S c h w a r t z Candy: Leadership: developing a research agenda for academic libraries. *Library & Information Science Research* 2008 nr 30 s. 243-249

J o h n s t o n Patricia E.: Digital reference as an instructional tool: just in time and just enough. *Searcher* 2008 Vol. 11 nr 3 s. 31-33

K a t z William A.: *Introduction to Reference Work, Vol. I: Basic Information Sources*. 6th ed. New York 1992

K a t z William A.: *Introduction to Reference Work, Vol. II: Reference Services and Reference Processes*. 6th ed. New York 1992

K u r p u Pali U.: Evaluation of reference services – a review. *The Journal of Academic Librarianship* 2007 Vol. 33 nr 3 s. 368-381

M i n o r Carolyn, D u n n i n g Beth.: Making virtual library staffing a reality. *Information Outlook*, 2006 Vol. 10 nr 7 s. 29-30

N i l s e n Kirsti: Comparing users' perspectives of in-person and virtual reference. *New Library World* 2006 Vol. 107 nr 3/4 s. 91-104

R i g g s Donald E.: Library leadership: observations and questions. *College & Research Libraries* 1999 Vol. 60 nr 1. [dostęp 24.01.2009 <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/crljournal/1999/january99/candrljanuary1999editorial.cfm>]

POKŁOSIE ZJAZDÓW NAUKOWYCH

Informacje ogólne, programy, sponsorzy, fotografie, wystąpienia, prezentacje, referaty i komunikaty z konferencji naukowych zorganizowanych w 2004 i 2005 roku przez dyrektorów bibliotek uczelnianych mgr inż. Annę Grygorowicz z Akademii Medycznej w Gdańsku i mgr Danutę Dąbrowską-Charytoniuk z Akademii Medycznej w Białymstoku.

Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku

Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Białymstoku

MATERIAŁY KONFERENCYJNE

**XXIII KONFERENCJA PROBLEMOWA
BIBLIOTEK MEDYCZNYCH**
POLITYKA GROMADZENIA I PROFILOWANIA ZBIORÓW
W POLSKICH BIBLIOTEKACH MEDYCZNYCH
W DOBIE NOWOCZESNYCH TECHNOLOGII INFORMATYCZNYCH

AKADEMIA MEDYCZNA W GDAŃSKU BIBLIOTEKA GŁÓWNA
80-952 Gdańsk, ul. Dębinki 1 tel. (0-58) 349 10 40 e-mail: bibbsekr@amg.gda.pl

XXIII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych
Gdańsk, 21 – 22 czerwca 2004 r.

Honorowy Patronat

prof. dr hab. Wiesław Makarewicz
JM Rektor Akademii Medycznej w Gdańsku

prof. dr hab. Roman Kaliszan
Prorektor ds. Nauki Akademii Medycznej w Gdańsku

prof. dr hab. Jadwiga Sadlak-Nowicka

prof. dr hab. Zbigniew Kmiec

Komitet Organizacyjny

mgr inż. Anna Grygorowicz
mgr Małgorzata Gorczewska
mgr Maryla Grzonka
mgr Teresa Kurdziel
mgr Ewa Michałowska

Biuro Organizacyjne

Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku
ul. Dębinki 1
80-952 GDAŃSK
tel. (58) 349-10-40
fax (58) 349-11-42
e-mail: konfbibl@amg.gda.pl
www.biblioteka.amg.gda.pl

*Redakcja zamieszczonych referatów została ograniczona
do korekty technicznej i ujednoczenia formy graficznej*

PROGRAM KONFERENCJI

21 czerwca 2004

SESJA I

09.30 - 10.00 uroczyste rozpoczęcie

10.00 - 11.15 obrady

1. Zmiany jakościowe w gromadzeniu zbiorów wyzwaniem dla nowoczesnej biblioteki naukowej
mgr inż. Anna Grygorowicz, BG AM Gdańsk
2. Gromadzenie zbiorów w polskich bibliotekach medycznych w latach 2000-2003 - analiza wyników ankiety
mgr inż. Anna Grygorowicz, mgr Małgorzata Gorczewska, BG AM Gdańsk
3. Konsorcja jako nowy sposób gromadzenia dostępów do światowych zasobów informacji naukowej (historia konsorcjów i czasopism elektronicznych)
mgr Danuta Dąbrowska - Charytoniuk, BG AM Białystok
4. Wydawnictwo Lekarskie PZWL (prezentacja)

11.15 - 11.40 przerwa na kawę

11.40 - 14.00 obrady

1. Gromadzenie zbiorów czy zapewnianie dostępu do źródeł wiedzy - kierunki działania
dr Jolanta Przyłuska, Biblioteka Instytutu Medycyny Pracy Łódź
2. Strategie rozwijania kolekcji i modelowania polityki gromadzenia zbiorów w świetle doświadczeń Biblioteki Medycznej CM UJ
mgr Anna Uryga, mgr Beata Bator, BM CM UJ Kraków
3. 3M Poland (prezentacja)
4. Ocena współpracy Biblioteki Głównej AM w Poznaniu z wydawcami i dostawcami literatury polskiej i zagranicznej
mgr Krytyna Nyga, mgr Alicja Strzelecka, BG AM Poznań
5. Splendor Systemy Informacyjne (prezentacja)
6. ABE Marketing (prezentacja)

14.00 - 15.00 obiad

21 czerwca 2004

SESJA II

15.00 - 15.40 obrady

1. Perspektywy gromadzenia zbiorów i oceny kolekcji w kontekście powszechnego stosowania mediów elektronicznych w bibliotekach medycznych
mgr Ewa Busse-Turczyńska, mgr Renata Birska, BG AM Lublin
2. Washington Research Library Consortium (WRLC)
wspólna polityka gromadzenia zbiorów
mgr Mirosława Modrzejewska, BG AM Gdańsk

15.40 - 16.00 przerwa na kawę

16.00 - 17.15 obrady

1. Problemy standaryzacji w bibliotekach medycznych
mgr Renata Sławińska, BG AM Wrocław
2. IPS International Publishing Service (prezentacja)
3. ProQuest (prezentacja)
4. Dyskusja

18.00 Wizyta w Bibliotece Głównej AMG,
spacer Traktem Królewskim połączony
z wysłuchaniem krótkiego koncertu carillonowego,
kolacja w Sali Dolomitowej
Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku
przy wtórze piosenek żeglarskich w wykonaniu
Gdańskiej Formacji Szantowej

22 czerwca 2004

SESJA III

09.00 - 11.00 obrady

1. Bibliotekarze wobec ustawy: *Prawo zamówień publicznych*
mgr Bolesław Howorka, BG AM Poznań
2. Czy informatyzacji dostępu do zbiorów towarzyszy
w bibliotekach medycznych odpowiednia edukacja
użytkowników? Wyniki sondażu
*dr Barbara Niedźwiedzka, Zakład Informacji Naukowej Instytutu
Zdrowia Publicznego CM UJ Kraków*
3. Centrum Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia
w Głównej Bibliotece Lekarskiej
*mgr Iwona Fryzowska - Chrobot, mgr Jolanta Lasocka,
GBL Warszawa*
4. Elsevier (prezentacja)
5. Dyskusja podsumowująca

11.00 - 11.30 przerwa na kawę

11.30 - 13.30 obrady

1. Narada Dyrektorów i sesja robocza (równolegle)
Wymiana publikacji jako jedna z form współpracy
bibliotek medycznych
mgr Ewa Nowak, BG ŚLAM Katowice
2. Dyskusja i zgłaszanie wniosków
3. EBSCO (prezentacja)
4. Merkator (prezentacja)
5. Wnioski z Konferencji
6. Zakończenie

13.30 - 14.30 obiad

3M Poland

akme

Konsylarz

merkator

POLFA TARCHOMIN S.A.

ProQuest
Information and Learning

semport | We proudly
sponsor this
meeting

FOTOGRAFIE

Mgr inż. Anna Grygorowicz
Dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku

Mgr Ewa Michałowska
Zastępca dyrektora Biblioteki Głównej AM

Prof. dr hab. Wiesław Makarewicz
JM Rektor Akademii Medycznej w Gdańsku

Prof. dr hab. Roman Kaliszan
Prorektor ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą AM

Mgr Bolesław Howorka, Poznań i dr Barbara Niedźwiedzka, Kraków

Od lewej: mgr inż. Anna Grygorowicz, Gdańsk, mgr Aniela Piotrowicz, Poznań

Lukas Mayerhoff, Elsevier B.V., Holandia, mgr Mirosława Modrzewska, Gdańsk

Jerzy Antosiewicz, Merkator, Warszawa

Mgr inż. Anna Grygorowicz, Gdańsk i mgr Renata Birska, Lublin

Mgr Ewa Busse-Turczyńska, Lublin

Mgr Mirosława Modrzewska, Gdańsk

Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk, Białystok

Obrady Konferencji

Mgr Anna Hus, Lublin, mgr Teresa Trzcianowska-Grzywacz,
mgr Maria Kuklińska, Wrocław

Mgr Ewa Busse-Turczyńska i mgr Elżbieta Wolanin, Lublin

Chwile relaksu z władzami Uczelni

Mgr Bolesław Howorka, Poznań, mgr Józefa de Laval, Gdańsk

Mgr Kamila Mamorska, mgr Jadwiga Ratkowska, Gdańsk

Od lewej: mgr Marek Kłębowski, mgr Krystyna Regulska,
mgr Józefa de Laval, Warszawa

Od lewej: mgr Mirosława Müldner-Kurpeta, mgr Anna Kot,
mgr Barbara Wójcik, Warszawa

Formacja Szantowa, Gdańsk

W marynarskim stylu – mgr Halina Wilczyńska, Warszawa

Od lewej: mgr Anna Komperda, Wrocław, mgr Maria Kulińska, Wrocław,
mgr Dagmara Budek, Szczecin

Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku

Ochotnicy przed turniejem

Mgr Anna Uryga, Kraków i mgr Krystyna Nyga, Poznań

Mgr Jacek Głębocki i mgr inż. Grzegorz Pietruszewski, Poznań

Jolanta Lasocka, Warszawa, Erik Jan van Kleef, Wojciech Przybylski

Od lewej: mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk, Białystok,
mgr inż. Anna Grygorowicz, mgr Ewa Michałowska, Gdańsk

Od lewej: mgr Elżbieta Kraszevska, mgr Kamila Mamorska, mgr Małgorzata
Gorczevska, mgr Aneta Świtaj, Gdańsk

Od lewej: mgr Anna Uryga (Kraków), mgr Dagmara Budek (Szczecin), mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk (Białystok), mgr inż. Anna Grygorowicz (Gdańsk), mgr Mirosława Müldner-Kurpeta (Warszawa), mgr Renata Birska (Lublin), mgr Aniela Piotrowicz (Poznań), mgr Bolesław Howorka (Poznań), mgr Renata Sławińska (Wrocław), dr Ryszard Żmuda (Łódź)

Od lewej: mgr Mirosława Müldner-Kurpeta, mgr Barbara Wójcik, Warszawa

Uczestnicy Konferencji w drodze na szanty

Uroczy Gdańsk nocą

REFERATY

*Mgr inż. Anna Grygorowicz
Gdańsk – AM*

ZMIANY JAKOŚCIOWE W GROMADZENIU ZBIORÓW WYZWANIEM DLA NOWOCZESNEJ BIBLIOTEKI NAUKOWEJ

Streszczenie

Dynamiczny rozwój elektroniki, informatyki i telekomunikacji jest przyczyną szeregu jakościowych zmian rzeczywistości, w której żyjemy. Te przemiany, w sposób znaczący wpływają na potrzeby „społeczeństwa informacyjnego”, a w konsekwencji na sposoby zapewniania przez biblioteki akademickie efektywnych usług bibliotecznych, zgodnych z oczekiwaniami środowiska naukowego. Zdobyte technologie informatycznych stwarzają nowe wyzwania dla bibliotek naukowych. Dotyczą one zarówno sfery gromadzenia zbiorów i dostępów do elektronicznych zasobów informacji naukowej, jak i zarządzania nimi, opracowywania, udostępniania, a także zapewniania ustawicznych szkoleń personelu bibliotecznego i użytkowników. Zmiany, jakie już zachodzą i jakie powinny nastąpić w bibliotekach akademickich w dziedzinie gromadzenia zbiorów czy raczej w organizacji dostępów do zasobów, będą tematem referatu.

Trwający od tysięcy lat rozwój cywilizacyjny jest przejawem twórczej inteligencji człowieka przemieniającej każdy wymiar jego życia, zgodnie z otrzymanym poleceniem, aby „czynić sobie Ziemię poddaną”. Obserwowany w ostatnich latach dynamiczny postęp w technologiach informatycznych oraz teleinformatycznych spowodował jakościowe zmiany w naszym życiu i otoczeniu, otwierając z jednej strony niespodziewane możliwości, z drugiej rodząc nowe dylematy.

Jesteśmy świadkami i czynnymi uczestnikami tych przemian. Informacja i wiedza są czynnikami przyspieszającymi rozwój społeczny, a bibliotekarze i pracownicy informacji naukowej mają swój bezpośredni udział w tworzeniu nowoczesnego społeczeństwa informacyjnego oraz cywilizacji wiedzy. Współczesne technologie oferują czytelnikowi dostęp do takich ilości informacji, z których nawet cząstki nie będzie mógł wykorzystać w całym swoim życiu. Rolą bibliotekarza od wieków jest pomoc w wyborze tych rzeczywiście poszukiwanych i najistotniejszych [8].

Nowa technologia wpływa na nasze procesy myślowe, weryfikuje dotychczasowe podejście do problemów, zmienia sposób mówienia i słownictwo, jakim się posługujemy. Odwiedzającego bibliotekę czytelnika coraz częściej nazywamy użytkownikiem lub klientem, a proces gromadzenia zbiorów organizacją dostępu [10].

Postęp technologiczny, jaki dokonuje się od lat 90. w sposób diametralny zmienia oblicze współczesnej medycyny, stymulując zarówno dynamiczny rozwój nauk podstawowych, jak i otwierając nowe możliwości w diagnostyce, terapii czy technikach medycznych.

Zadaniem nowoczesnej naukowej biblioteki medycznej jest zapewnienie naukowcom, pracownikom służby zdrowia, studentom, dostępu do wiarygodnych, najnowszych i pełnych źródeł wiedzy w oparciu o możliwości, jakie oferują technologie informatyczne [1].

Implementacja technologii informatycznych zmieniła sposób działania bibliotek medycznych. Pojawiły się Internet, katalogi online, istnieje możliwość tworzenia dokumentów multimedialnych; są: hipertekst, linki do źródeł w innych miejscach sieci, połączenia między dokumentami, poczta elektroniczna, internetowe fora i listy dyskusyjne, czaty, elektroniczne systemy dostarczania dokumentów, bazy danych, czasopisma w wersji elektronicznej, zintegrowane systemy biblioteczne z coraz bardziej przyjaznymi interfejsami, strony internetowe jako platformy świadczenia zintegrowanych usług bibliotecznych, digitalizacja [8]. Biblioteki współpracując ze sobą od wieków, teraz są w coraz ściślejszej łączności, bo wszyscy powiązani jesteśmy siecią internetową.

I właśnie dzięki możliwościom nowoczesnych technologii biblioteka połączona z wieloma źródłami informacji nie musi już wszystkiego posiadać w swoich zasobach, ale jej pracownicy muszą umieć zapewnić użytkownikom dostęp do poszukiwanego piśmiennictwa znajdującego się poza jej murami [4]. W chwili obecnej biblioteki, w tym biblioteki o profilu medycznym, realizują hybrydowy model gromadzenia, wprowadzając do zbiorów wydawnictwa w wersji drukowanej i równocześnie zapewniając nowoczesny dostęp do elektronicznych źródeł informacji. Wydaje się, że ten model nie zmieni się w najbliższym czasie. Z praktyki wiemy, że dla naszego czytelnika najbardziej cenna jest elektroniczna pełnotekstowa wersja poszukiwanej publikacji, dostępna z domowego komputera lub dostarczona za pomocą poczty elektronicznej do skrzynki mailowej [10]. Możliwość korzystania z dowolnego komputera, po dokonaniu autoryzacji, zapewnia w chwili obecnej coraz więcej twórców baz i nasi czytelnicy z tej opcji chętnie korzystają. Zwiększając liczbę udostępnianych źródeł na nośnikach cyfrowych, należy pamiętać o konieczności organizacji dostępu do tego typu zasobów [7]. Wymagają one odpowiedniej przestrzeni, drogiego sprzętu komputerowego, w który muszą być wyposażone stacje robocze w bibliotece, a także sprawnej sieci internetowej i szybkich łącz, co jest dodatkowym obciążeniem finansowym dla bibliotek. Miniaturyzacja sprzętu, rozwój technologii „papieru elektronicznego” czy postęp w sieciach bezprzewodowych pozwoli zapewne w niedalekiej przyszłości na korzystanie przez użytkowników z urządzeń przenośnych [3]. Gromadzenie zbiorów na nośnikach cyfrowych minimalizuje nakłady ponoszone przez biblioteki na ich magazynowanie, dając jednocześnie możliwość

efektywnego wykorzystania tych źródeł przez nieograniczoną ilość zainteresowanych w dogodnym dla nich czasie, nawet wtedy, gdy biblioteka jest nieczynna. Przykładem zmian jakościowych w gromadzeniu zbiorów są konsorcja ELSEVIER SCIENCE DIRECT i SPRINGER LINK. Już w ubiegłym roku biblioteki w nich uczestniczące zdecydowały o przyjęciu opcji „Internet only”, czyli dostępu do czasopisma online jako podstawowej postaci wydawnictwa ciągłego oferowanego czytelnikowi. Zapewnianie przez biblioteki dostępu do coraz liczniejszych baz wymaga organizowania ustawicznych szkoleń tak, by użytkownicy mogli osiąść umiejętność przeszukiwania różnorodnych źródeł informacji, potrafili ocenić jakość otrzymanych wyników i umiejętnie je zanalizować.

Problemem towarzyszącym gromadzeniu zasobów elektronicznych jest stale rosnący koszt i często niekorzystne warunki ich pozyskiwania. Uzyskanie centralnych dotacji bezpośrednio z Ministerstwa Nauki i Informatyzacji na finansowanie konsorcyjnych dostępu do baz danych dla wszystkich bibliotek w kraju stanowiłoby istotne odciążenie ich budżetów, szczególnie, gdyby zakup odbywał się w drodze np. ogólnopolskiego przetargu, przy realizacji postulatu dążenia do unifikacji platform dostępu do poszczególnych baz [7]. Nie do przewidzenia jest odpowiedź wydawców czasopism w wersji tradycyjnej na zachodzące zmiany na rynku wydawniczym, być może powinniśmy liczyć się ze wzrostem cen drukowanych wydawnictw ciągłych.

Należy zwrócić uwagę, że zmiany jakościowe w gromadzeniu zasobów wpływają na organizację, strukturę i funkcjonowanie bibliotek naukowych. Ograniczenie ilości egzemplarzy nabywanych tytułów wydawnictw zwartych powoduje zwiększenie prezencyjnej formy udostępniania zbiorów i pociąga za sobą wzrost liczby miejsc w czytelniach, skrócenie terminów wypożyczeń i obciąża dodatkowo personel biblioteczny. Z kolei rozbudowa zbiorów cyfrowych, szczególnie stworzenie zdigitalizowanego zasobu dydaktycznego, udostępnianego następnie zdalnie poprzez sieć, spowoduje spadek ilości posiadanych wydawnictw drukowanych i częstotliwości odwiedzin w bibliotece, co niekorzystnie odbije się nie tylko na wszelkich rankingach, ale także na tradycyjnie pojętej funkcji biblioteki [7].

Wszystkie biblioteki uczelni medycznych realizują centralny model gromadzenia zbiorów [9], najczęściej w oparciu o zapotrzebowania i dezyderaty płynące ze środowiska naukowego. Jest to zasadne pod względem merytorycznym i ekonomicznym, pozwala bowiem najlepiej zaspokajać potrzeby czytelników oraz obniżyć wydatki ponoszone na zakup zbiorów, dzięki uzyskiwanym upustom i rabatom u dostawców literatury medycznej.

Wielokrotnie podejmowany był problem specjalizacji i współpracy w gromadzeniu zbiorów. Bardzo rozległa oferta wydawnicza w dziedzinie nauk biomedycznych, stale rosnące ceny materiałów drukowanych i ograniczone środki finansowe, jakimi dysponują biblioteki medyczne, zmuszają do podjęcia wspólnych prób na polu jak najpełniejszego pozyskiwania zarówno zbiorów zwartych, jak i ciągłych. Ograniczenie

w skali całego kraju ilości nabywanych egzemplarzy jednego tytułu na korzyść wprowadzenia nowego, przyniosłoby znaczne wzbogacenie oferowanych wspólnie wydawnictw naukowych i większą ich kompletność. Niedostępne w macierzystej bibliotece materiały można przecież pozyskać w ciągu 48 godzin, sprowadzając je poprzez system elektronicznego dostarczania dokumentów medycznych DOC@MED, o ile znajdują się one w zasobach bibliotek w nim uczestniczących. Trudno dzisiaj ocenić, w jakim stopniu byłaby możliwa specjalizacja zbiorów w sieci bibliotek medycznych. Zasoby bibliotek instytutów medycznych ze względu na profil instytucji macierzystych, niejako z założenia mają charakter zbiorów wąsko specjalistycznych. W chwili obecnej w Bibliotece Głównej AMG trwają prace nad przejęciem zbiorów Biblioteki Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni w związku z włączeniem go w struktury AMG. Unikatowe zbiory Instytutu w dziedzinie medycyny hiperbarycznej, chorób tropikalnych, czy medycyny morskiej mogłyby być początkiem specjalizacji naszej biblioteki w skali kraju w gromadzeniu literatury z tego zakresu. Zapewne ustalenie wspólnej polityki gromadzenia jest łatwiejsze w odniesieniu do wydawnictw ciągłych. Względy racjonalne i ekonomiczne przemawiają za podjęciem takich prób po raz kolejny. Być może przekonanie środowiska naukowego w poszczególnych uczelniach do zaakceptowania sygnalizowanych zmian będzie trudne, ale wsparcia bibliotekom mogłaby w tej sprawie udzielić Rada Rektorów Uczelni Medycznych.

Działania optymalizujące proces gromadzenia powinny być podejmowane także w ramach współpracy regionalnej [11]. Dzięki ubiegłorocznej inicjatywie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego, zainteresowane biblioteki naukowe Trójmiasta, w tym także Biblioteka Główna AMG, pozyskały część otrzymywanego przez bibliotekę uniwersytecką egzemplarza obowiązkowego odpowiadającego ich profilom gromadzenia. Pragnę podkreślić, iż zbiór ten jest bardzo często wykorzystywany przez naszych czytelników.

Jak pokazuje praktyka, przyszłość należy do działań wspólnych. Najlepszym tego przykładem są wymierne korzyści, jakie są udziałem poszczególnych bibliotek zrzeszonych np. w Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych, czy w zbliżonych organizacjach we Wrocławiu i w Krakowie. Podobna inicjatywa zrodziła się w ubiegłym roku w Gdańsku. Powstający międzyuczelniany Zespół Bibliotek Naukowych Województwa Pomorskiego jest jeszcze ciągle w fazie organizacyjnej. Uzgodniony tekst porozumienia wymaga ostatecznej akceptacji poszczególnych rektorów. Tylko wspólne przedsięwzięcia mogą liczyć na pozyskanie znaczących środków finansowych.

Problemy związane ze zmianami, jakie mają miejsce w procesie gromadzenia zbiorów i sposobach funkcjonowania bibliotek naukowych, a wynikające z wpływu, jaki na ten proces mają nowoczesne technologie informatyczne, poruszył w swoim wystąpieniu w ramach konferencji „Nowoczesna biblioteka akademicka”

dr Artur Jazdon, dyrektor Biblioteki Głównej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Konferencja odbyła się w maju 2004 roku w Olsztynie, a jej organizatorem był Uniwersytet Warmińsko-Mazurski [7].

Kończąc, chciałabym podkreślić, że nowoczesne technologie informatyczne z pewnością są wyzwaniem dla bibliotek medycznych, są także ogromną szansą na jeszcze lepszą i pełniejszą realizację misji, jaką pełnią te placówki zapewniając medycznemu środowisku naukowemu i rzeszy lekarzy – praktyków dostęp do najnowszych informacji, do wiedzy, które nieustannie wykorzystywane są w służbie chorego i cierpiącego człowieka.

Bibliografia

1. B u s s e - T u r c z y ń s k a Ewa, B i r s k a Renata: Misja biblioteki naukowej a współpraca sieci bibliotek medycznych. W: Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników, Warszawa, 23–24 września 2002 r., http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/RBirska_EBusse-Turczynska.pdf
2. C e m p e l C.: Społeczeństwo wiedzy a wizja i misja szkół wyższych i bibliotek: próba określenia. W: Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce: potencjał, możliwości, potrzeby, Bydgoszcz – Klonowo, 15–17 maja 2002 r., s. 99–108
3. G ó r n y Mirosław: Czy społeczeństwo informacyjne w Polsce będzie potrzebowało bibliotek naukowych? W: Udział bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce: potencjał, możliwości, potrzeby, Bydgoszcz – Klonowo, 15–17 maja 2002 r., s. 109–117
4. G ó r n y Mirosław: Od gromadzenia zbiorów do zarządzania zasobami. W: Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Poznań 2002 s. 107–124
5. G r a l a Ewa: Metodyka opracowania zasad gromadzenia zbiorów w bibliotekach Stanów Zjednoczonych. (Czy warto skorzystać z amerykańskich podpowiedzi?). *Przegląd Biblioteczny* 1996 nr 2/3 s.143–157
6. F i l i p o w i c z Anna: Nowe media w pracy działu gromadzenia. *EBIB*, 1999, maj, <http://ebib.oss.wroc.pl/arc/e002-02.html>
7. J a z d o n Artur: Problematyka organizacji zasobów w nowoczesnej bibliotece akademickiej. W: Nowoczesna Biblioteka Akademicka, Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Olsztyn – Kortowo, 20–21 maja 2004, [http:// bart.uwm.edu.pl/konferencja/](http://bart.uwm.edu.pl/konferencja/)
8. N e w c o m e r A.P.: The technological transformation of health sciences libraries. W: Administration and management in health sciences libraries/ ed.Rick B.Forsman. Lanham 2000 s. 101–132
9. S a w i c k a Urszula: Przełamywanie schematów w zakresie gromadzenia zbiorów w bibliotekach akademickich. W: Problemy funkcjonowania bibliotek uniwersyteckich na przełomie wieków, Olsztyn – Lidzbark Warmiński, 28–29 maja 2001 roku, [http:// ebib.oss.wroc.pl/matkonf/bguwm/sawicka.html](http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/bguwm/sawicka.html)
10. S m o d e r e k Agnieszka, T r o j a n o w s k i Jacek: Koncepcja zmiany kwalifikacji: „czytelnik – klient biblioteki” w aspekcie zmieniających się standardów zachowań użytkownika biblioteki akademickiej XXI wieku. W: Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników, Warszawa, 23–24 września 2002 r., http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/ASmoderek_JTrojanowski.pdf
11. W o j c i e c h o w s k i Jacek: Z problemów organizacji zasobów bibliotecznych. *Przegląd Biblioteczny* 1998 nr 1 s. 5–15

*Mgr inż. Anna Grygorowicz
Mgr Małgorzata Gorczewska
Mgr Kamila Mamorska
Gdańsk–AM*

**GROMADZENIE ZBIORÓW W POLSKICH
BIBLIOTEKACH MEDYCZNYCH W LATACH 2000–2003
– ANALIZA WYNIKÓW ANKIETY**

Streszczenie

Gromadzenie to podstawowa czynność bibliotekarska służąca tworzeniu i rozwojowi księgozbioru zgodnie z ustaloną polityką i specjalizacją. W celu zbadania problemów związanych z realizacją procesu gromadzenia przygotowano ankietę, którą rozesłano do 11 bibliotek uczelni medycznych, GBL i 13 bibliotek instytutów medycznych. W oparciu o uzyskane wyniki dokonano analizy porównawczej (ilościowej, jakościowej i finansowej), którą przedstawia niniejszy referat.

Gromadzenie to podstawowa czynność bibliotekarska, służąca tworzeniu i rozwojowi księgozbioru zgodnie z ustaloną polityką i specjalizacją. Odbywa się drogą zakupu, wymiany, darów i egzemplarza obowiązkowego, otrzymywanego przez biblioteki w komplecie lub w wyborze. Gromadzenie jest więc działaniem mającym na celu zebranie i ewidencję nabytków i informacji.

Zważywszy na tendencje rozwijające się w Polsce jest to także proces organizowania dostępu do źródeł bibliograficznych i tekstowych zapisanych w formie elektronicznej, dostępnych w technologii cyfrowej w macierzystej bibliotece, posadowionych na własnym serwerze lub dostępnych z serwerów obcych.

W celu poznania wszystkich problemów związanych z gromadzeniem różnych typów zbiorów i zmian zachodzących w tym procesie przygotowano ankietę, którą rozesłano do 11 bibliotek uczelni medycznych w Polsce, Głównej Biblioteki Lekarskiej oraz 13 bibliotek instytutów medycznych.

W założeniu autorek ankiety chciano uzyskać odpowiedź na kilka pytań: na ile ostatnie lata zmieniły proces gromadzenia zbiorów, co jest tradycyjnym, uświęconym latami praktyki działaniem, a co nowego wymusza era gospodarki rynkowej, do czego prowadzą coroczne cięcia budżetowe dotyczące szkolnictwa wyższego i naukę, a przede wszystkim, jak na proces gromadzenia tj. na tworzenie zasobów bibliotecznych wpływa informatyzacja.

Ankieta – z obszerną ilością pytań, od bardzo ogólnych charakteryzujących bibliotekę do szczegółowych i nawet specyficznych – dostarczyła ogrom materiału, który po przeliczeniach i przeanalizowaniu pozwala na przedstawienie właściwie każdej biblioteki na tle pozostałych, a jednocześnie charakteryzuje procesy globalnie.

Analizę porównawczą oparto na odpowiedziach uzyskanych z 10 bibliotek uczelni medycznych (1 odpowiedź wpłynęła z tak dużym opóźnieniem, że nie została uwzględniona), z Głównej Biblioteki Lekarskiej i 4 bibliotek instytutowych: Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi (IMP), Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie (CMKP), Instytutu Pomnik-Centrum Zdrowia Dziecka w Warszawie (IP-CZD) i Instytutu Centrum Onkologii w Warszawie (COI).

Nie wszystkie biblioteki udzieliły odpowiedzi na każde postawione pytanie, co być może jest związane z ich specyficznym sposobem gromadzenia zbiorów.

Zestawienia tabelaryczne stanowią załącznik do niniejszej pracy.

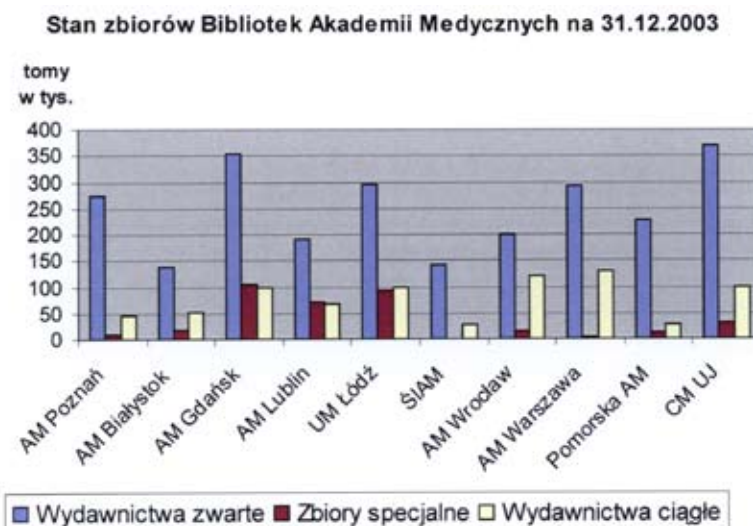
Stan zbiorów

Odpowiedzi na pierwsze pytania ankiety dają podstawowe informacje o badanych bibliotekach medycznych: o zbiorach i czytelnikach. Na tej podstawie możemy z dumą powiedzieć, że mamy bogate zasoby liczące łącznie ponad 3 700 000 jednostek i przeszło 69 tys. zarejestrowanych czytelników.

Wielkość zbiorów w bibliotekach uczelni medycznych jest zróżnicowana i waha się od ponad 170 tys. (w BG Śl. AM) do prawie 560 tys. jednostek (w BG AMG), co daje średnią 360 355 jednostek na jedną bibliotekę [tab. 1].

Udział procentowy poszczególnych typów zbiorów kształtuje się następująco:

wydawnictwa zwarte	od 58% (BG AM Lublin)	do 85% (PAM)
wydawnictwa ciągłe	od 10% (PAM)	do 35% (BG AM Wrocław)
zbiory specjalne	od 0,38% (BG Śl. AM)	do 21% (BG AM Lublin)

W ramach wydawnictw zwartych ilość podręczników waha się od 20 tys. (BG Śl. AM) do 136 tys. tomów (BG AM Poznań), co daje średnią na podstawie danych z 7 bibliotek - ok. 60 tys. tomów na bibliotekę.

Zbiory łączne GBL wynosiły 592 935 tomów, z czego 89% stanowią zbiory zwarte i ciągłe, natomiast w bibliotekach 4 instytutów znajduje się łącznie 130 150 jednostek.

Największy zasób materiałów drukowanych posiada CMKP a najmniejszy COI.

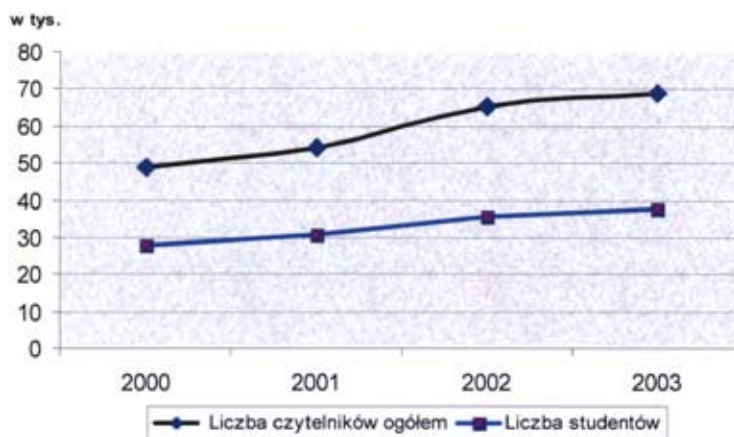
Wśród zbiorów specjalnych w bibliotekach uczelni medycznych zbiory na nośniku elektronicznym stanowią znikomy % ogółu zasobów i liczą od 42 (BG UM Łódź) do 1392 jednostek (BG AMG).

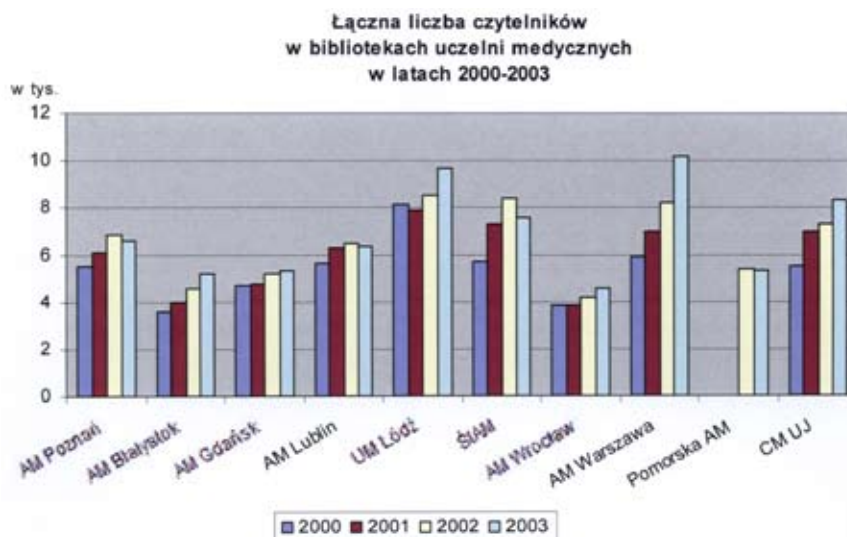
Zarejestrowani czytelnicy

Podstawowa działalność każdej biblioteki ukierunkowana jest na czytelnika (użytkownika). Rosnąca liczba użytkowników bibliotek jest niewątpliwie wynikiem rozszerzenia ofert dydaktycznych uczelni (nowe kierunki, typy studiów, np. licencjackie i form – zaoczne, dzienne, odpłatne itp.). Niestety fakt ten nie pociąga za sobą wzrostu nakładów asygnowanych przez uczelnie na uzupełnianie zbiorów.

W 2003 r. w bibliotekach uczelni medycznych zarejestrowanych było łącznie 69 121 czytelników, największą ilość wykazała BG AM w Warszawie (10 194), najmniejszą BG AM Wrocław (4 563), natomiast GBL ma 494 czytelników, a biblioteki instytutowe podały sumarycznie 5 334 czytelników [tab. 2].

Łączna liczba czytelników
w bibliotekach uczelni medycznych
w latach 2000-2003

Porównując dane z lat 2000 i 2003 średni przyrost czytelników w bibliotekach uczelni medycznych wyniósł 28%. Największy odnotowują BG AM Warszawa, BG CM UJ i BG AM Białystok.

GBL odnotował 29% wzrost czytelników, a biblioteki instytutowe CMKP, IP-CZD wzrost odpowiednio o 13,5% i 1,2 %, natomiast IMP i COI spadek o 27% i 44%.

Średni przyrost liczby studentów wśród czytelników porównując dane za rok 2000 i 2003 r. wyniósł 20%.

Z porównania wielkości zbiorów wydawnictw zwartych do ilości zarejestrowanych czytelników otrzymujemy interesujące wskaźniki:

- dla bibliotek uczelni medycznych
 - 35 tomów przypadających na 1 czytelnika
 - 13 podręczników na 1 studenta (na podstawie danych z 7 bibliotek)
- dla GBL - 1 067 tomów na 1 czytelnika (łącznie z wydawnictwami ciągłymi)
- dla bibliotek instytutowych 17 tomów na 1 czytelnika.

Gromadzenie zbiorów w strukturze organizacyjno-funkcjonalnej

Gromadzenie generalnie rozpatrywano w kilku aspektach:

- ilościowego uzupełniania różnego rodzaju zbiorów wydawnictw (zwartych, ciągłych, specjalnych);
- źródeł finansowania
- sposobów czerpania informacji o nowościach wydawniczych.

Pytania ankiety od 3 do 5 dotyczyły umiejscowienia gromadzenia zbiorów w strukturze organizacyjno-funkcjonalnej bibliotek.

We wszystkich bibliotekach uczelni medycznych i w GBL w strukturze organizacyjnej wyodrębniony jest dział gromadzenia zbiorów, w tym w 6 bibliotekach zajmuje się on gromadzeniem wszystkich typów zbiorów, a w 3 bibliotekach połączony jest z działem opracowania.

Gromadzenie wydawnictw ciągłych w 5 bibliotekach leży w kompetencjach działu czasopism, a w 3 bibliotekach (BG AM Lublin, BG AM Wrocław i BG AM Warszawa) dział informacji naukowej gromadzi bazy i e-czasopisma.

Odnotowuje się rozpiętość w ilości osób ściśle zajmujących się gromadzeniem od 1 (BG AM Białystok) do 6 (BG AM Wrocław i BG AM Warszawa) i 8 osób w GBL.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące osób mających wpływ na politykę gromadzenia zbiorów, wszystkie biblioteki na pierwszym miejscu wymieniły dyrektorów bibliotek, jedynie w bibliotece CMKP wpływ decydujący o zakupie mają pracownicy naukowo-dydaktyczni. Następne miejsca zajęli: kierownicy gromadzenia, pracownicy naukowo-dydaktyczni, a na ostatnim miejscu rada biblioteczna i studenci [tab. 3]

Czynniki decydujące o polityce gromadzenia zbiorów (Biblioteki AM)

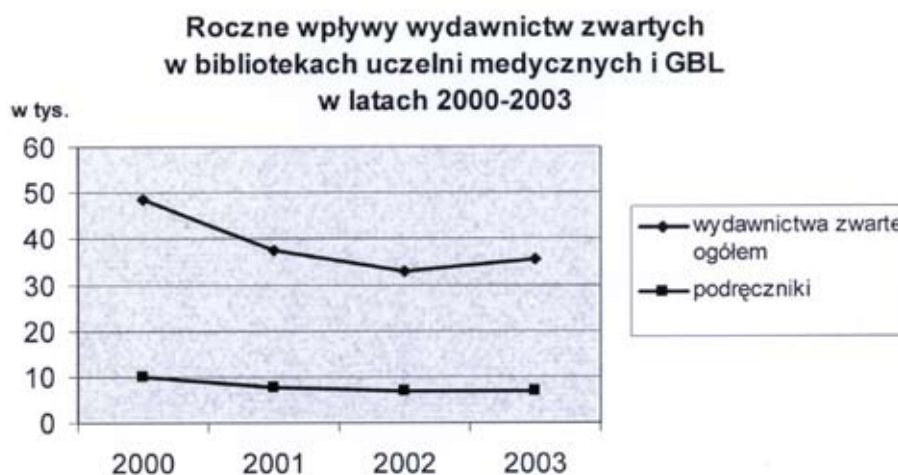
Na pytanie „Czy Biblioteka gromadzi centralnie zbiory?” wszystkie biblioteki udzieliły pozytywnej odpowiedzi.

Roczne wpływy poszczególnych typów zbiorów

Kolejne pytanie dotyczyło rocznych wpływów **wydawnictw** w latach 2000 – 2003. Odpowiedzi na pytanie o wielkość rocznych dopływów nowych zbiorów miały dać obraz sytuacji bibliotek medycznych w zakresie uzupełniania zbiorów w tak trudnych pod względem finansowym czasach.

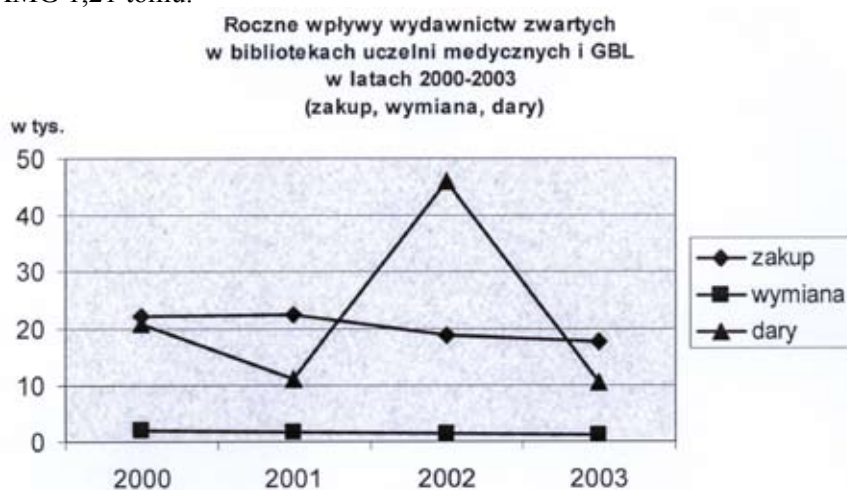
1. Wydawnictwa zwarte

Porównując dane z lat 2000, 2001, 2002 [tab. 4] należy odnotować 27% spadek ogółu wpływów, w tym polskich o 7%, a zagranicznych aż o 74%, natomiast trzeba zauważyć 7% wzrost wpływów w 2003 r.

Podane przez niektóre biblioteki ponad przeciętne wpływy roczne wydawnictw zagranicznych wynikają prawdopodobnie z dużej ilości otrzymywanych darów.

Z posiadanych danych wynika, że na 1 zarejestrowanego czytelnika we wszystkich bibliotekach uczelni medycznych wpłynęło w 2003 roku 0,46 tomu, tylko do BG AMG 1,21 tomu.

Podstawowym sposobem pozyskiwania zbiorów zwartych jest **zakup** [tab. 5]. Wpływy roczne z tego źródła wahały się w roku 2003 od 326 tomów (w GBL) do 3859 (w BG Śl. AM). Porównując dane z roku 2000 z danymi z roku 2003 zaobserwować można, iż wpływy z zakupu zmalały o 21%.

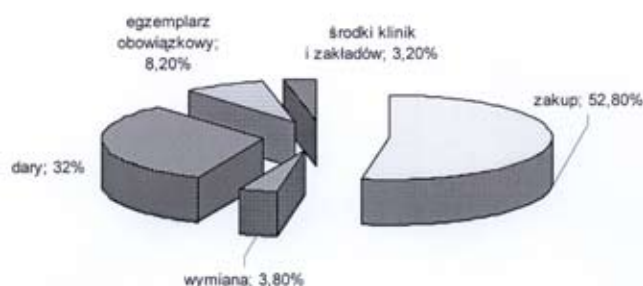
Drugim pod względem wielkości źródłem uzupełniania zbiorów są **dary**, ich ilość waha się w poszczególnych latach.

Duża ilość darów w latach 2002-2003 w BG UM Łódź wynika ze zmian organizacyjnych tzn. z połączenia AM Łódź z WAM i powstaniem Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, natomiast duża ilość darów w BG AMG w 2003 r. wiąże się z przejściem egzemplarza obowiązkowego z BG UG oraz zbiorów likwidowanych bibliotek policealnych szkół medycznych.

Tylko trzy biblioteki uczelni medycznych dokonują zakupu wydawnictw zwartych ze środków klinik i zakładów, a cztery powiększyły księgozbiór o egzemplarze obowiązkowe.

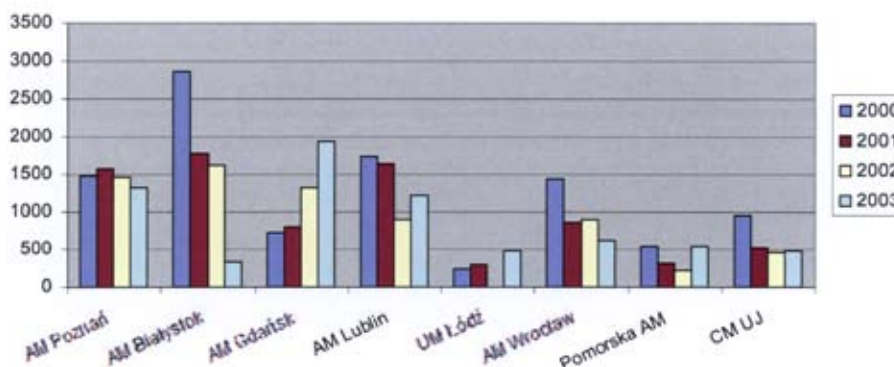
Trzecim źródłem uzupełniania wydawnictw zwartych jest **wymiana**. Porównując dane z roku 2000 do danych z roku 2003 ilość wydawnictw przekazanych drogą wymiany zmalała o 38%, jest to zapewne wynikiem działań oszczędnościowych.

Źródła wpływów wydawnictw zwartych w bibliotekach uczelni medycznych i GBL w roku 2003 w procentach

W zbiorach zwartych ważną grupą materiałów są podręczniki i skrypty. Dwie biblioteki nie prowadzą osobnej ewidencji dla tego typu materiałów, a jedna od 2002 r. ich nie inwentaryzuje.

Roczne wpływy podręczników i skryptów w bibliotekach uczelni medycznych w latach 2000-2003

Dane z 8 bibliotek wykazują, iż ilość pozyskanych egzemplarzy w r. 2003 waha się od 344 (BG AM Białystok) do 1938 tomów (BG AMG) [tab. 6], średnio pozyskano 869 egzemplarzy podręczników i skryptów, co stanowi 30% spadek w stosunku do r. 2000.

Nadesłane dane wykazują, że biblioteki ograniczają ilość nabywanych egzemplarzy poszczególnych tytułów podręczników; np. w 2003 roku w 5 bibliotekach kupowany był 1 tytuł średnio w 4 egzemplarzach. Zwiększone wpływy podręczników i skryptów w BG AMG są wynikiem przejścia bibliotek policealnych szkół medycznych.

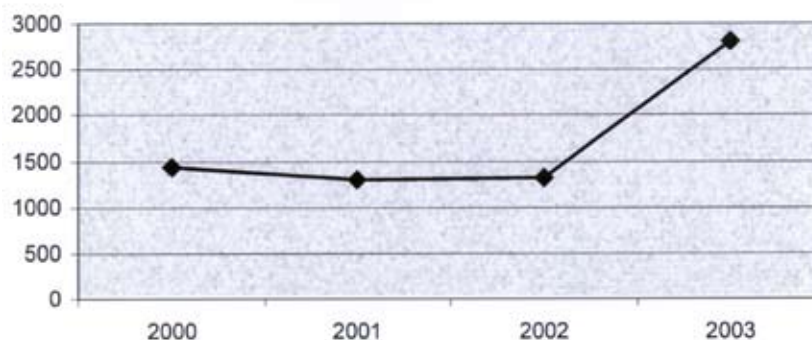
W 2003 r. wpływało statystycznie na 1 studenta 0,22 tomu tej kategorii zbiorów.

Biblioteki instytutowe także odnotowują spadek rocznych wpływów wydawnictw zwartych w latach 2000 – 2003 (8%), tylko IP-CZD notuje wzrost.

2. Zbiory specjalne

Porównując roczne wpływy **zbiorów specjalnych** tradycyjnych w latach 2000 i 2003 obserwuje się 123% wzrost i jest to zapewne związane z przekazywaniem bibliotekom prac licencjackich i magisterskich [tab. 7].

**Wpływy zbiorów specjalnych w latach 2000-2003
w bibliotekach uczelni medycznych i GBL**

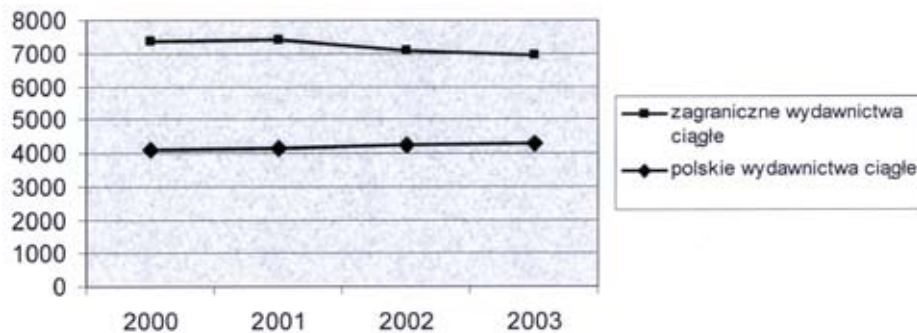
Niestety nie odnotowuje się wzrostu zbiorów specjalnych na nośnikach elektronicznych, są nabywane na przestrzeni ostatnich czterech lat na zbliżonym, bardzo niskim poziomie; dane dotyczą również bibliotek instytutowych.

3. Wydawnictwa ciągłe

W przypadku prenumerowanych **wydawnictw ciągłych**, w roku 2003 roczne wpływy polskich wydawnictw wahały się w poszczególnych bibliotekach pomiędzy 297 (AM Poznań) a 476 tytułami (AM Wrocław), natomiast wydawnictw zagranicznych pomiędzy 172 (AM Białystok) a 324 tytułami (CM UJ) [tab. 8].

Liczba prenumerowanych ciągłych wydawnictw polskich w roku 2003 w porównaniu z rokiem 2000 wzrosła o 4%, natomiast wydawnictw ciągłych zagranicznych zmalała o 19%.

**Łączne wpływy wydawnictw ciągłych
w bibliotekach uczelni medycznych i GBL
w latach 2000-2003**

Najmniejsza ilość skreśleń tytułów przypada na rok 2001.

Liczba nowych tytułów wprowadzonych do prenumeraty w roku 2000 waha się pomiędzy 5 (AM Poznań) a 75 (CM UJ), natomiast w roku 2003 pomiędzy 5 (AM Poznań) a 28 (BG AMG) [tab. 9]. Z porównania liczby skreśleń w ostatnich latach z liczbą nowych tytułów czasopism wynika, że skreśleń jest dwukrotnie więcej.

Zaznaczyć jednak należy, że wśród nowych tytułów dominują wydawnictwa ciągłe polskie, natomiast wśród skreśleń wydawnictwa zagraniczne.

W bibliotekach instytutów medycznych obserwujemy znaczący spadek polskich wydawnictw ciągłych. W odniesieniu do wydawnictw zagranicznych wzrost w latach 2000-2002, a niewielki spadek w roku 2003.

Zasoby elektroniczne

Analizując dane dotyczące czasopism pełnotekstowych w wersji elektronicznej widać wyraźnie, że biblioteki otrzymują dostęp głównie w ramach prenumeraty tytułów w wersji drukowanej oraz poprzez udział w konsorcjach [tab. 10].

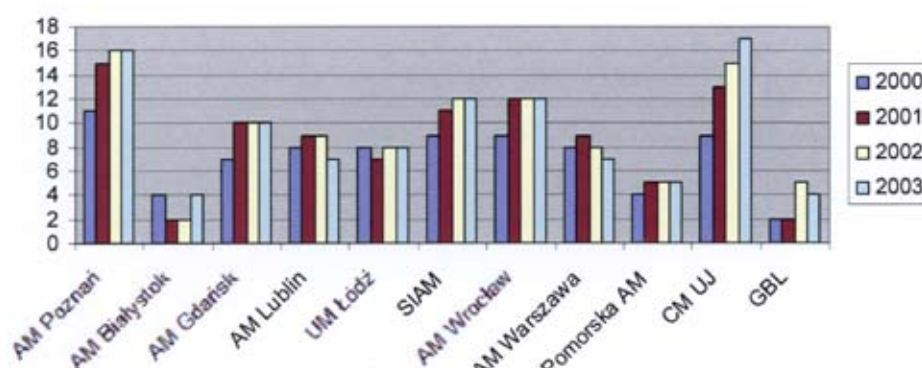
Tylko jedna biblioteka uczelniana (BG AMG) zakupiła w 2003 roku w wersji sieciowej dostęp do 2 tytułów z grupy NATURE, a biblioteka COI posiada 1 taki tytuł.

W 2003 roku wszystkie biblioteki miały dostęp do bazy bibliograficznej PBL; 8 bibliotek uczelnianych udostępniało w ramach konsorcjum bazę EMBASE, 7 bibliotek uczelnianych i wszystkie instytutowe – MEDLINE OVID, 6 – MEDLINE EIFL, 6-JCR.

Bazy czasopism pełnotekstowych:

Elsevier Science Direct	8 bibliotek
SpringerLINK	6 bibliotek
EIFL Direct	7 bibliotek
Blackwell/Synergy	6 bibliotek

Ilość baz w poszczególnych bibliotekach uczelni medycznych w latach 2000-2003

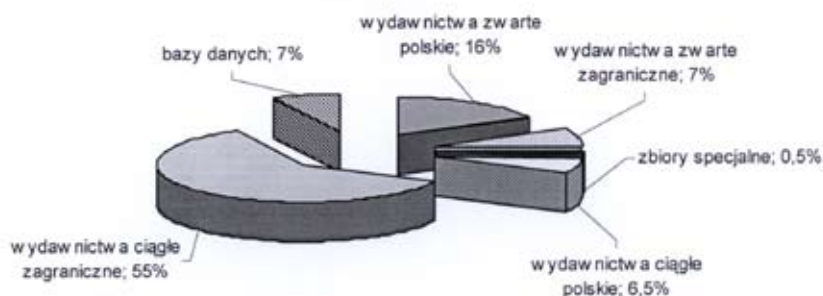

W 2003 roku najwięcej, bo aż 17 baz udostępniała BG CM UJ, na drugim miejscu jest BG AM Poznań z 16 bazami.

Na pytanie dotyczące elektronicznych wersji książek ankiety wykazują, że są one udostępniane jednostanowiskowo w pomieszczeniach bibliotek.

Wydatki na zakup poszczególnych typów zbiorów

Średni procentowy udział wydatków na gromadzenie poszczególnych typów zbiorów w bibliotekach uczelni medycznych w latach 2002-2003

Na pytanie dotyczące struktury wydatków odpowiedziało tylko 9 bibliotek uczelni medycznych. Z otrzymanych danych wynika, że największym obciążeniem dla budżetów bibliotek jest koszt prenumeraty wydawnictw ciągłych zagranicznych w wersji drukowanej. Stanowi on średnio 55% wydatków, na drugim miejscu znajdują się wydawnictwa zwarte polskie – 16%, na trzecim miejscu – bazy i wydawnictwa zwarte zagraniczne – po 7%, wydawnictwa ciągłe polskie 6,5% [tab. 12].

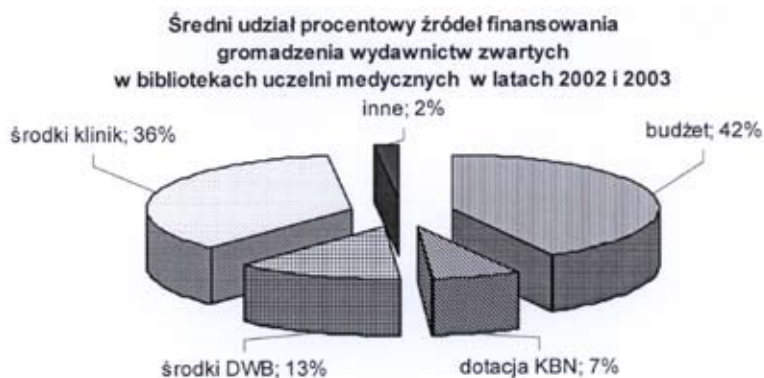
Średnią wydatków zawyża BG AM Warszawa wykazując wysokie koszty zakupu wydawnictw zwartych polskich.

Wydatki na gromadzenie zbiorów specjalnych, w tym na nośnikach elektronicznych są nikłe, nie wynoszą nawet 0,5%.

Pomimo że liczba kupowanych wydawnictw ciągłych zagranicznych zmalała o 7%, to wydatki z budżetu bibliotek zmalały tylko o 3%. Jest to zapewne związane z ciągłym wzrostem cen rocznej prenumeraty tytułów.

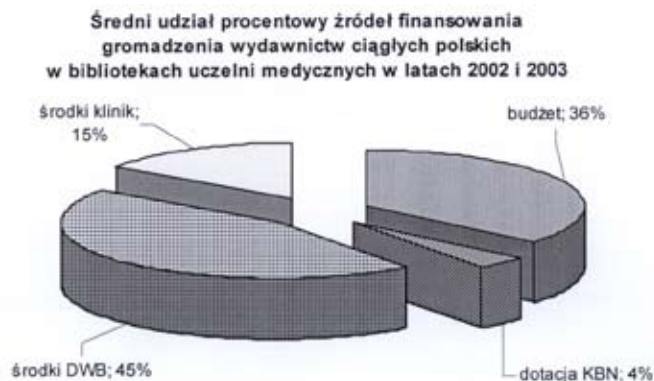
Źródła finansowania gromadzonych zbiorów w latach 2002-2003

Gromadzenie wydawnictw zwartych finansowane jest średnio w 42% z budżetu bibliotek, w ok. 36% ze środków zakładów i klinik, w 13% ze środków DWB i w 7% z dotacji KBN [tab. 13].

W bibliotekach instytutów głównym źródłem finansowania wydawnictw zwartych jest budżet instytutu, średnio w tym okresie w 47%.

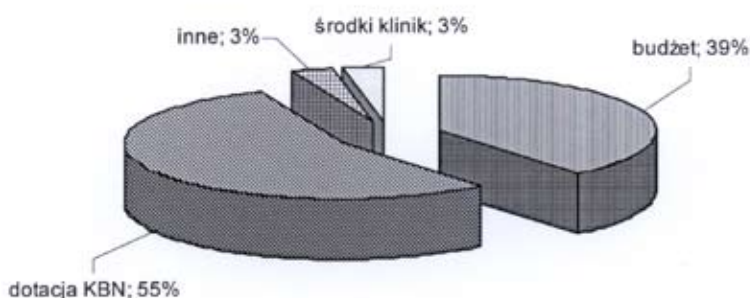
Analizując dane z bibliotek uczelni medycznych dotyczące zakupu zbiorów specjalnych, należy podkreślić, że w 2003 roku finansowanie z budżetów bibliotek zmalało w stosunku do poprzedniego roku o 35,5% na rzecz wzrastającego udziału środków klinik i zakładów o 79%.

Wydawnictwa ciągłe polskie średnio w 45% opłacane są z dotacji DWB, w 36% z budżetów bibliotek, a w 15% ze środków klinik i zakładów.

Trzy spośród ankietowanych bibliotek uzyskują tak duże środki z dotacji DWB, że umożliwiają im one realizację zakupu polskich wydawnictw ciągłych w 70 – 100%.

Średni udział procentowy źródeł finansowania gromadzenia wydawnictw ciągłych zagranicznych w bibliotekach uczelni medycznych w latach 2002 i 2003

Wydawnictwa ciągłe zagraniczne średnio w 55% finansowane są z dotacji KBN, w największym stopniu w BG AM Wrocław, BG UM Łódź oraz w BG AM Lublin, natomiast udział budżetów bibliotek wynosi średnio 39%. W niewielkim stopniu w finansowaniu wydawnictw ciągłych uczestniczą fundusze klinik i zakładów – w ok. 3%, lecz w Poznaniu aż w 10%.

Wydawnictwa ciągłe zagraniczne, także w bibliotekach instytutowych są finansowane głównie z dotacji KBN (średnio w 80%).

Bazy danych są finansowane średnio w 53% z budżetu biblioteki, w tym w 2003 roku w 100% w BG AM Warszawa. Środki z dotacji KBN pokrywają średnio 34% wydatków, w tym w 2003 roku w BG AMG i BG UM Łódź w 100%. W BG AM Lublin bazy danych nie obciążają budżetu biblioteki, są realizowane ze środków uczelni.

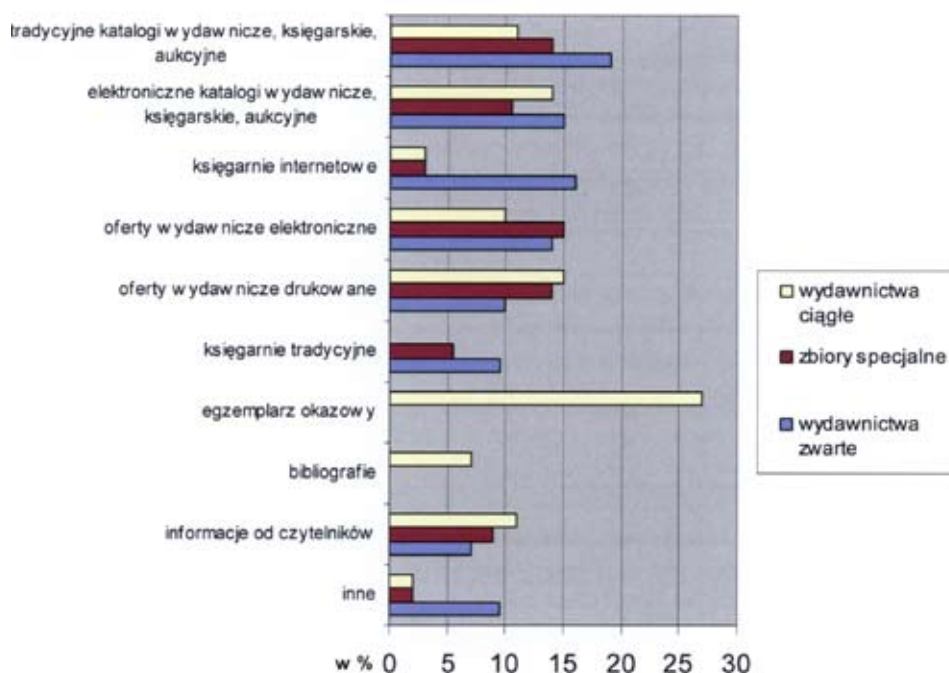
Analizując strukturę wydatków na bazy danych, daje się zauważyć obniżenie o ok. 5% kwot pochodzących z budżetu bibliotek na rzecz wzrostu dotacji KBN.

Tylko 2 biblioteki instytutowe podają źródła finansowania baz danych: COI w 100% z budżetu instytutu, a w IP-CZD w 100% z dotacji KBN.

Źródła pozyskiwania informacji o nowych wydawnictwach

Z odpowiedzi ankietowych na pytanie 14 wynika, że wśród źródeł pozyskiwania informacji o wydawnictwach zwartych dominują tradycyjne katalogi wydawnicze i księgarskie - średnio w 19%, na drugim miejscu plasują się informacje z księgarń internetowych – 16%, a na następnych elektroniczne oferty wydawnicze i elektroniczne katalogi po 15% [tab. 14].

Najważniejsze źródła pozyskiwania informacji o nowych wydawnictwach w bibliotekach uczelni medycznych i GBL

W odniesieniu do wydawnictw ciągłych rolę wiodącą spełniają egzemplarze okazowe (27%), dalsze miejsca zajmują drukowane oferty wydawnicze (15%), elektroniczne katalogi wydawnicze (14%), informacje od czytelników (11%). W przypadku zbiorów specjalnych dominują elektroniczne oferty wydawnicze (15%), następnie oferty i katalogi wydawnicze tradycyjne (po 14%). Wśród innych na uwagę zasługują: prasa, Internet, Brandon's Lists.

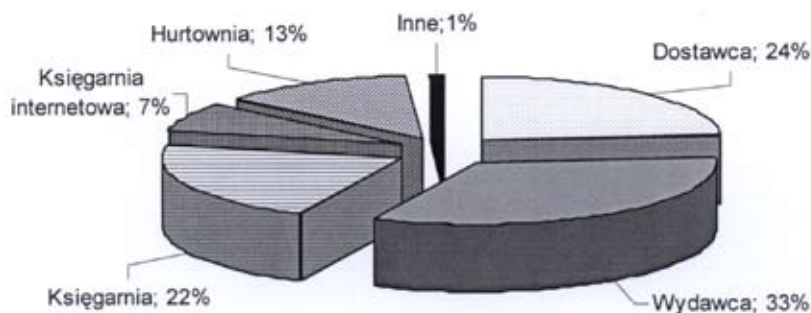
Głównym źródłem pozyskiwania informacji o nowych wydawnictwach zwartych w bibliotekach instytutowych są także tradycyjne katalogi wydawnicze. Na drugim miejscu plasują się elektroniczne oferty wydawnicze. Ważną rolę spełniają także informacje uzyskane od czytelników i księgarnie internetowe.

Źródła zakupu zbiorów w 2003 roku

Biblioteki uczelni medycznych i GBL najczęściej nabywają wydawnictwa zwarte u wydawców (średnio 33%), w tym BG PAM w 60%, BG AM Lublin w 55%, BG AM Poznań w 50% [tab. 15].

Siedem bibliotek kupuje w księgarniach internetowych, w tym 3 na poziomie 20-25% ogółu nabywanych wydawnictw zwartych, w hurtowniach zaopatruje się 7 bibliotek (średnio 13%), w tym dwie na poziomie 40-45%.

Główne źródła zakupu wydawnictw zwartych w bibliotekach uczelni medycznych i GBL

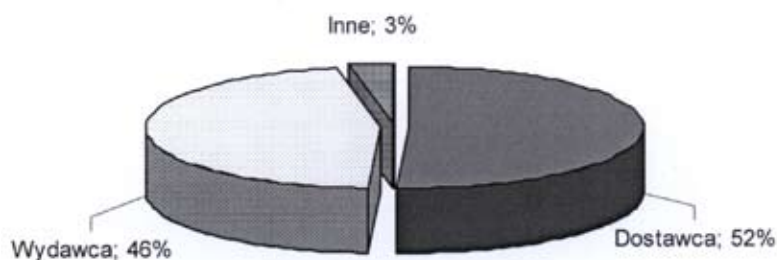
U dostawców nabywa się średnio 24% wydawnictw zwartych, ale w BG Śl. AM aż 77%, w księgarniach realizuje się średnio 22% zakupów, ale aż 70% w BG AMG i 51% w BG CM UJ.

Dominują tradycyjne źródła zakupu: u wydawcy, dostawcy, w księgarni i hurtowni, ale zwiększa się rola księgarni internetowych.

Biblioteki instytutowe najczęściej kupują książki w księgarniach, u dostawców i w księgarniach internetowych.

Realizując zakupy wydawnictw zwartych biblioteki poszukują najtańszych źródeł, nawet w księgarniach negocjują cenę i starają się uzyskać korzystne rabaty.

Źródła zakupu wydawnictw ciągłych w bibliotekach uczelni medycznych i GBL

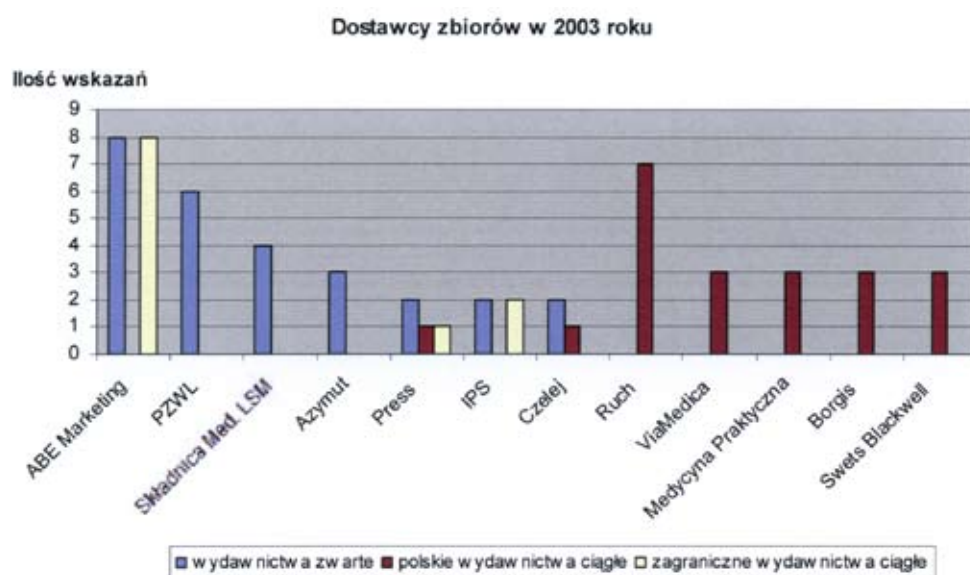
Przy zakupie wydawnictw ciągłych dominują dostawcy (52%) i wydawcy (46%).

Procedura zamawiania wydawnictw ciągłych

Przy zakupie wydawnictw ciągłych polskich dominuje tryb zakupu z wolnej ręki (10 wskazań), na drugim miejscu jest wymieniany tryb zapytania o cenę (4 wskazania). W trzech przypadkach stosuje się przetarg nieograniczony [tab. 16].

Przy zakupie czasopism zagranicznych wszystkie biblioteki stosują przetarg nieograniczony.

W bibliotekach instytutowych w przypadku czasopism polskich także dominuje zakup z wolnej ręki, w przypadku czasopism zagranicznych 3 biblioteki stosują tryb zapytania o cenę, 2 – przetarg nieograniczony i 1 – przetarg ograniczony.

Najwięksi dostawcy zbiorów

Wśród dostawców zbiorów zwartych dominuje firma ABE Marketing (8 wskazań). Drugim z kolei dostawcą jest PZWL (7 wskazań w 2002 r., 6 - w 2003 r.), na trzecie miejsce w 2003 r. wysunęła się Lubelska Składnica Medyczna (4 wskazania), następnie Azymut (w 2002 roku - 2 wskazania, a w 2003 r - 3 wskazania) [tab. 17].

ABE Marketing i PZWL są także największymi dostawcami wydawnictw zwartych w bibliotekach instytutów.

RUCH S.A. jest głównym dostawcą wydawnictw ciągłych polskich (8 wskazań w 2002 r., 7 - w 2003 r.), na kolejnych miejscach uplasowały się: VIA MEDICA (5 wskazań w 2002 r., 3 - w 2003 r.), Medycyna Praktyczna (po 3 wskazania w obu latach).

Instytutowe biblioteki również najczęściej zaopatrują się w wydawnictwa ciągłe polskie za pośrednictwem firmy RUCH.

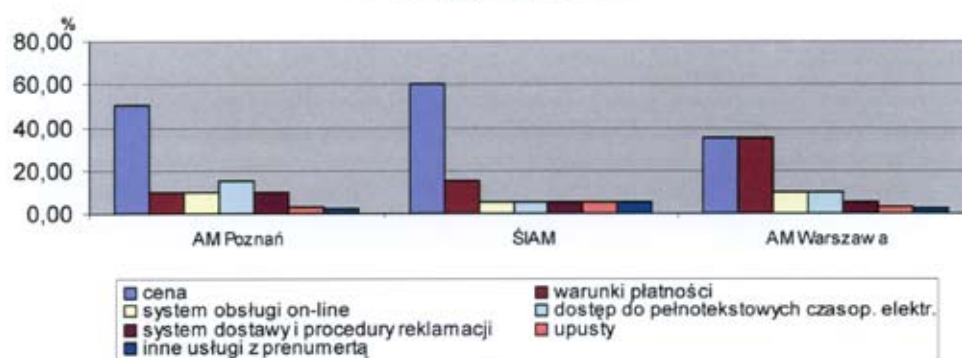
ABE Marketing jest największym dostawcą wydawnictw ciągłych zagranicznych (7 wskazań w 2002 r., 8 - w 2003 r.), następne miejsce zajmuje Swets Blackwell

(3 wskazania w obu latach), w 2002 r. trzecie miejsce zajmowała firma EBSCO (3 wskazania), w 2003 r. to miejsce przypadło firmie IPS (2 wskazania).

Należy więc stwierdzić, że największym dostawcą literatury medycznej, zarówno dla bibliotek uczelni medycznych, jak i bibliotek instytutowych jest ABE Marketing.

Kryteria wyboru dostawcy zagranicznych wydawnictw ciągłych

Kryteria doboru dostawcy zagranicznych wydawnictw ciągłych w wybranych bibliotekach

Ankiety wykazały, że przy wyborze dostawcy zagranicznych wydawnictw ciągłych w ramach przetargu 5 bibliotek jako jedyne kryterium stosuje cenę (100%) [tab. 18]. Tylko w BG AM Warszawa cena stanowi zaledwie 35%, tyle ile warunki płatności (35%).

Cztery biblioteki za ważne kryterium uznają system obsługi prenumeraty on-line, 6 bibliotek jako kryterium stosuje zapewnienie dostępu do wersji elektronicznych czasopism pełnotekstowych zamawianych w ramach prenumeraty drukowanej, 4 biorą pod uwagę system dostawy i procedury reklamacji, a 3 upusty, 5 bibliotek bierze pod uwagę inne usługi oferowane przez dostawcę w ramach prenumeraty, w tym 1 nadaje temu kryterium wartość 10%.

Cena jest głównym kryterium doboru dostawcy w bibliotekach instytutowych (80 – 100%).

Realizacja ustawy o podatku VAT

Na pytanie, w jaki sposób biblioteki realizują ustawę o podatku VAT, cztery biblioteki nie udzieliły żadnej odpowiedzi, a cztery inne realizują ustawę o podatku VAT zgodnie z jej wytycznymi.

Oplaty celne

Z przeprowadzonych badań wynika, że większość bibliotek nie dokonuje opłat celnych. Biblioteki BG Śl. AM, AM Wrocław i CM UJ robią to sporadycznie (przy

nietypowym sprowadzaniu materiałów lub przy zatrzymaniu przesyłki przez Urząd Celny).

Gromadzenie prac licencjackich, magisterskich i doktorskich

Wśród zbiorów specjalnych szczególne miejsce zajmują w bibliotekach medycznych prace licencjackie, magisterskie i doktorskie.

W związku z wzrastającą liczbą kończących studia pracą pisemną liczba tych materiałów wzrasta w sposób widoczny w naszych zbiorach i jest nowym problemem – jak je opracowywać, jak gromadzić i jak udostępniać.

Poniższy tekst ilustruje, jak radzą sobie z tym poszczególne biblioteki.

Trzy z bibliotek gromadzą prace licencjackie i opracowują je alfabetycznie, 2 - również przedmiotowo; 5 bibliotek gromadzi i opracowuje prace magisterskie, ale tylko 2 opracowują je przedmiotowo [tab. 19].

Prace doktorskie gromadzą wszystkie biblioteki, opracowują je alfabetycznie i z wyjątkiem jednej - przedmiotowo.

Spośród bibliotek instytutowych jedynie biblioteka IP-CZD gromadzi prace magisterskie i opracowuje je alfabetycznie i przedmiotowo.

Ten typ zbiorów ze względu na swój charakter udostępniany jest prezencyjnie na miejscu, zgodnie z ustawą o prawie autorskim.

Nie wszystkie biblioteki udostępniają prace doktorskie w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Należy podkreślić, że spotyka się to z niezadowoleniem czytelników.

Biblioteki wymagają pisemnej zgody autorów na udostępnianie prac doktorskich.

Stan mikrofisz

Badania ankietowe wykazują, że stan mikrofisz w bibliotekach w latach 2000 – 2003 uległ niewielkiemu zmniejszeniu jedynie o 1,3% [tab. 20]. Generalnie, są to zasoby mało wykorzystywane, można nawet bez większego błędu powiedzieć, że są w ogóle nie wykorzystywane, bo ich forma jest już przestarzała.

Selekcja zbiorów

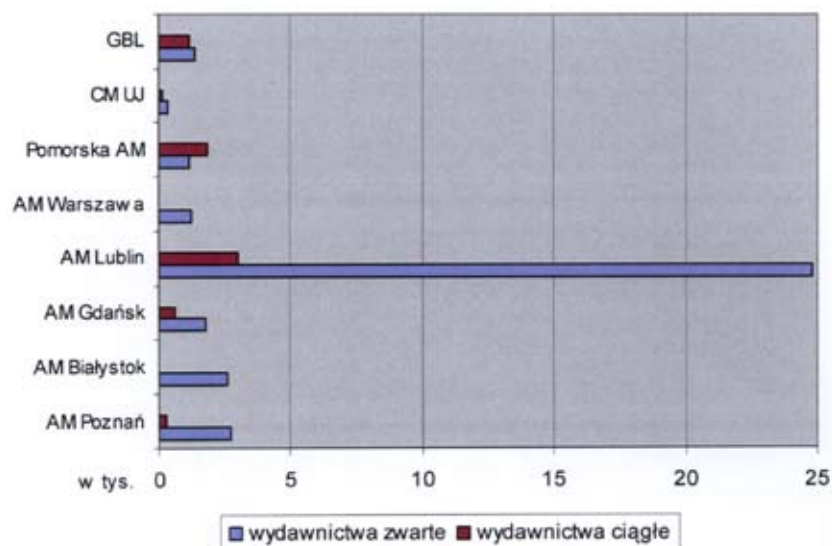
Z zebranych materiałów wynika, że biblioteki tylko w niewielkim stopniu dokonują selekcji zbiorów. Z pewnością wiąże się to z dużą prącochłonnością, czy brakiem dostatecznej liczby odpowiednio przygotowanych bibliotekarzy.

W 2003 roku usunięto ze zbiorów średnio 1,4% wydawnictw zwartych [tab. 21]. Należy zaznaczyć, że największej selekcji dokonała BG AM Lublin usuwając w latach 2000 – 2003 prawie 93 tys. tomów wydawnictw zwartych, w tym zapewne również zacytane i zdezaktualizowane podręczniki.

Brak szczegółowych danych nie pozwala dokonać pełnej analizy przeprowadzanych selekcji w grupie podręczników i skryptów. Najwięcej podręczników na przestrzeni ostatnich czterech lat usunięto w BG Śl. AM i BG AM Białostok. Dane z 6 bibliotek

w 2003 r. pozwalają na stwierdzenie, że średnio usunięto ze zbiorów w każdej z bibliotek po 908 tomów podręczników.

Ilość wycofanych zbiorów w 2003 roku

W 2003 r. ze zbiorów bibliotek uczelni medycznych usunięto średnio 0,8% wydawnictw ciągłych, w tym największe ilości usuniętych wykazują: BG AM Lublin oraz BG PAM.

Ze względu na przestarzały nośnik usuwa się ze zbiorów specjalnych głównie mikrofiszę, mikrofilmy, przeźrocza, taśmy magnetofonowe.

W bibliotekach instytutów tylko zbiory zwarte poddawane były selekcji. Najwięcej usunięto ich w r. 2000 – łącznie 2775 tomów (w tym 1555 podręczników), co stanowi ok. 3% całości zbiorów.

Analizując ilości zbiorów wpływających do ilości usuwanych zauważyć należy, że przyrost dominuje nad selekcją.

Środowiskowa polityka gromadzenia zbiorów

Formułując pytanie 24 autorzy ankiety mieli na uwadze współpracę pomiędzy bibliotekami różnych uczelni w regionie (o różnych profilach zbiorów), której przejawem jest np. w Trójmieście pozyskanie przez zainteresowane biblioteki egzemplarza obowiązkowego z BG UG zgodnego (z profilem ich gromadzenia) oraz konsultacje poprzedzające zakup zagranicznych wydawnictw ciągłych.

Pięć spośród 11 ankietowanych bibliotek nie prowadzi środowiskowej polityki gromadzenia zbiorów, sześć w różny sposób zinterpretowało pytanie.

Tylko BG CM UJ i BG AM Wrocław odpowiedziały zgodnie z intencjami autorów. W ramach konsorcjum bibliotek naukowych Wrocławia BG AM Wrocław zakupuje część baz danych.

Przedstawione wyniki badań pozwalają na podsumowanie i wyciągnięcie końcowych wniosków.

Wnioski:

1. Zbiory bibliotek medycznych, mimo często podkreślanych trudności finansowych, wykazują tendencje wzrostowe.
2. Znacznemu wzrostowi liczby czytelników nie odpowiada wzrost rocznych wpływów, co jest spowodowane ogólnie znaną trudną sytuacją finansową. Pomimo wzrastającej liczby studentów biblioteki ograniczają ilość nabywanych egzemplarzy podręczników. Zauważalny jest tylko niewielki przyrost zakupu wydawnictw ciągłych polskich, co łączyć należy z daleko posuniętą specjalizacją w medycynie i otwieraniem nowych kierunków studiów. Natomiast rośnie liczba nabywanych baz danych.
3. Największym obciążeniem dla budżetów bibliotek jest nadal finansowanie zakupu zagranicznych wydawnictw ciągłych w wersji drukowanej i elektronicznej. Wzrost cen tych wydawnictw powoduje spadek liczby prenumerowanych tytułów.
4. Dotacje KBN umożliwiają bibliotekom w decydującym stopniu zakup baz danych oraz drukowanych czasopism zagranicznych.
5. Zakup zbiorów w coraz większym stopniu jest finansowany ze środków klinik i zakładów.
6. Zwraca uwagę znikoma ilość nabywanych zbiorów specjalnych na nośniku elektronicznym.
7. Działania oszczędnościowe powodują spadek ilości wydawnictw przekazywanych drogą wymiany.
8. Informacje o nowościach w zasadzie otrzymujemy ze źródeł tradycyjnych, chociaż coraz częściej biblioteki sięgają do form elektronicznych.
9. Gospodarka rynkowa wymaga od bibliotek wyszukiwania i wybierania najkorzystniejszych źródeł nabycia (uzyskiwanie rabatów, upustów, zakup w hurtowniach, w ramach promocji itp.), stąd być może rynek bibliotek medycznych zdominowały następujące firmy: ABE Marketing, PZWL, Ruch, Via Medica.
10. W gromadzeniu zbiory specjalne zajmują szczególne miejsce. W ciągu ostatnich lat ich rodzaje zasadniczo się zmieniły. W odniesieniu do prac licencjackich, magisterskich i doktorskich postuluje się ujednoczenie sposobu ich gromadzenia, opracowania i udostępniania.
11. W zakresie dokumentów audio-wizualnych ostatnio zaszło najwięcej zmian. Gromadzone do niedawna (dla przykładu: mikrofisz, mikrofilmy, przeźrocza,

filmy szpulowe itp.) obciążają i zawyżają znacznie dane statystyczne podawane przez biblioteki. Stąd propozycja zastanowienia się nad przeprowadzeniem selekcji tego typu zbiorów, zwłaszcza, że stanowią one tzw. zasób martwy.

12. Wydaje się, że warto problemom selekcji poświęcić odrębną konferencję, pamiętając jednak o tym, co należy zachować, dlaczego i gdzie, bowiem doświadczeni bibliotekarze, pomni na smutną historię bezpowrotnego zniszczenia wielu tysięcy bezcennych zbiorów, zawsze z pewnymi oporami przystępują do selekcji i usuwania określonych partii z własnych bibliotek.
13. *Sumaryczne wyniki ankiet dostępne są w Bibliotece Głównej Akademii Medycznej w Gdańsku.*

Tabela 1
Stan zbiorów bibliotecznych na 31.12.2003.

	zwarte		w tym podreczniki		zbiory specjalne				ciągłe		Łączna ilość zbiorów	
	Bibl. Gl.	Bibl. Zakł. Razem	Bibl. Gl.	Bibl. Zakł. Razem	tradycyjne	Bibl. Zakł.	elektroniczne	Bibl. Gl. Razem	Bibl. Gl.	Bibl. Zakł. Razem		
AM Poznań	187937	86415	131773	4320	136073	8720	878	9598	29191	16779	45970	329920
AM Białystok	114511	22586	41934	421	42355	16745	91	16926	52079		52079	206102
AM Gdańsk	298955	55564	31997		31977	102684	437	104513	78762	19683	98445	357477
AM Lublin	136638	53233	189871			59446	9930	69442	38809	28881	67690	327003
UM Łódź	211109	83696	86739		86739	49319	43404	92765	64960	33646	98636	486208
SIAM		142905			70000	452	192	644	27016		27016	170565
AM Wrocław	145049	53918	198667			16556	76	16694	65504	54639	120143	335804
AM Warszawa	198734	93859	292593			3881	80	3941	108426	21032	129458	425992
Pomorsta AM	229054	229054	26236		26236	12067	69	12136	26445		26445	267635
CM ŁU	306485	62302	20000		20000	30790	41	30904	87720	9233	96953	496644
Suma	1828472	511573	338679	4741	413380	300640	53038	2505	480	578942	183893	3603348
Srednia	203163,56	63946,63	56446,50	2370,50	59054,29	30064,00	10787,60	250,50	240,00	57894,20	26270,43	360334,8
GBL	398082	128906				65872		65847	0	0	0	592935

	zwarte		w tym podreczniki		zbiory specjalne				ciągłe		Łączna ilość zbiorów	
	Bibl. Gl.	Bibl. Zakł. Razem	Bibl. Gl.	Bibl. Zakł. Razem	tradycyjne	Bibl. Zakł.	elektroniczne	Bibl. Gl. Razem	Bibl. Gl.	Bibl. Zakł. Razem		
IMP	18512	18512			2000			2000	12864		12864	33506
CMKP	47782	47782	5623		5623				2717		2717	50495
IP-CZD	12596	12596							5809		5809	18405
COI	9643	9643							10232		10232	27740
Suma	88533	88533	5623		5623	7151	714	7865	31752		31752	130150
Srednia	22133,25	22133,25	5623		5623	4575,5	714	4932,5	7938		7938	32537,5

Tabela 2
Zarejestrowani czytelnicy

	2000			2001			2002			2003					
	Stud.	Prac.	Razem	Stud.	Prac.	Razem	Stud.	Prac.	Razem	Stud.	Prac.	Razem			
AM Poznań	4525	396	210	5531	5290	330	6072	5884	552	405	6841	5523	626	467	6616
AM Białystok	2017	523	1077	3617	2306	581	3957	2547	610	1370	4527	2856	672	1543	5171
AM Gdańsk	3182	504	909	4555	3499	551	4768	3853	568	757	5178	3962	596	771	5329
AM Lublin	3212	2462		5674	3971	2318	6289	4155	2355		6510	4124	2217		6341
UM Łódź	3831	1203	3131	8165	3407	1152	3340	7856	4102	3303	8531	5117	1147	3431	9695
SIAM	3984	1132	616	5731	5254	1340	714	7308	5776	1419	1168	8363	5635	1244	7577
AM Wrocław	2789	222	507	3870	2706	181	587	3857	3055	220	470	4142	3414	224	4563
AM Warszawa				5902			6980				8230				10194
Pomorska AM								2460	2305	641	5406	2480	2133	687	5300
CM UJ	4047	466	1005	5518	4210	508	2249	6967	3647	572	7262	4510	652	3173	8335
Suma	27987	6908	7515	48661	30643	7083	9009	54088	35789	9727	10907	65040	37621	9511	11304
Srednia	3498,4	863,5	1073,6	5406,6	3830,4	885,4	1287,0	6010,9	3976,6	1080,8	1363,4	6504,0	4180,1	1056,8	1413,0
GBL				384			455	455			490	490		494	494

	2000			2001			2002			2003					
	Stud.	Prac.	Razem	Stud.	Prac.	Razem	Stud.	Prac.	Razem	Stud.	Prac.	Razem			
IMP		457			313		313		355		355		334		334
CMKP	1266	285	818	2369	1233	205	843	2281	1591	195	900	2686	1612	188	2688
IP-CZD				1901			1905				1887				1924
COI	188	140	362	690	114	180	376	670	204	132	378	714	170	212	306
Suma	1454	882	1180	5417	1347	698	1219	5169	1795	682	1278	5622	1782	734	1194
Srednia	7,77	2,94	5,90	1354,25	673,5	232,667	609,5	1292,25	897,5	227,33333	639	1405,5	891,244,66667	597	1333,5

Tabela 3

Kto ma decydujący wpływ na politykę gromadzenia zbiorów?

	AM Poznań	Am Białystok	Am Gdańsk	AM Lublin	UM Łódź	SIAM	AM Wrocław	AM Warszawa	Pomorska AM	CMUJ	GBL	Średnia
dyrektor	5	1	6	6	5	6	5	6	5	5	6	5,09
kier. gromad.	4	3	6	5	4	4	5	4	5	3	3	4,18
kier. udost.	4	1	3	4	4	4	2,3	4	5	5		3,7
rada bibl.	2	1	4	3	5	1						2,6
prac. nauk.-dyd.	3	1	3	6	4	3	5,6	5	6	6		4,3
studenci	1			6	1	1	1,2	3	4			2,5
komisja zak.	1				6						3	3,3
inni									5 (dziekani)			

	IMP	CMKP	IP-CZD	COI	Średnia
dyrektor	5	5	5	5	5
kier. gromad.	0	0	0	0	0
kier. udost.	0	4	0	0	1
rada bibl.	0	3	0	0	0,75
prac. nauk.-dyd.	3	6	3	0	3
studenci	0	1	0	0	0,25
komisja zak.	0	0	0	0	0
inni	2	0	0	6	2

inni - dyrektor instytutu

Biblioteki Akademii Medycznych

1. Dyrektor
2. Prac. nauk.-dyd.
3. Kier. Gromadz.
4. Kier. Udost.
5. Komisja Zakł.
6. Rada Bibl.
7. Studenci
8. Dziekani

Biblioteki Instytutów

1. Dyrektor
2. Prac. nauk.-dyd.
3. Dyrektor Instytutu
4. Rada Bibl.
5. Studenci

Tabela 4

Roczne wpływy wydawnictw zwrotnych

	2000			2001			2002			2003		
	pol	zagr.	razem	pol	zagr.	razem	pol	zagr.	razem	pol	zagr.	razem
AM Poznań	2574	6462	9036	3468	179	3667	4016	220	4236	3369	232	3621
AM Białystok	1901	344	2245	1779	202	1981	1601	168	1769	1168	179	1347
AM Gdańsk	2227	1479	3706	2608	587	3195	3078	394	3472	5985	464	6449
AM Lublin	3452	518	3970	1719	197	1916	1561	172	1733	2051	185	2236
UM Łódź	2089	1078	3167	1970	400	2370	37339	275	275	1487	386	1873
SIAM	3896	1005	4901	5867	614	6481	4133	180	4313	4381	183	4564
AM Wrocław	3679	985	4664	3093	866	3959	2559	482	3041	2786	508	3294
AM Warszawa	3746	423	4169	4217	68	4285	4814	56	4870	4113	40	4153
Pomorska AM	2869	730	3599	2033	347	2380	2218	442	2660	1963	300	2263
CM UJ	3057	1485	4543	2305	392	2697	2027	483	2510	1278	1279	2557
GRJ	4193	223	4416	4221	309	4530	4030	81	4111	3046	146	3192
Suma	33883	14733	48616	33300	4161	37461	67376	2953	32990	31647	3902	35549
Srednia	3080,27	1339,36	4419,64	3027,27	378,27	3405,55	6125,09	268,45	2999,09	2877,00	354,73	3231,73

	Ilość czytelni- ków w 2003	Przyrost ilości na 1 czytelni- ka
AM Poznań	6616	0,55
AM Białystok	5171	0,26
AM Gdańsk	5329	1,21
AM Lublin	6341	0,35
AM Łódź	9695	0,19
SIAM	7577	0,60
AM Wrocław	4563	0,72
AM Warszawa	10194	0,41
Pomorska AM	5300	0,43
CM UJ	8335	0,31
Suma	69121	5,03
Srednia	6912,10	0,46

	2000			2001			2002			2003		
	pol	zagr.	razem	pol	zagr.	razem	pol	zagr.	razem	pol	zagr.	razem
IMP			420			460			400			347
CMKP	334	0	334	275	0	275	189	0	189	252	0	252
IP-CZD	142	0	142	137	0	137	164	0	164	221	0	221
COI	26	8	34	28	11	39	13	16	29	15	17	32
Suma	502	8	930	440	11	911	366	16	782	488	17	852
Srednia	167,33	2,67	232,50	146,67	3,67	227,75	122,00	5,33	195,50	162,67	5,67	213,00

	Ilość czytelni- ków	Przyrost ilości na 1 czytelni- ka
IMP	334	1,04
CMKP	2688	0,09
IP-CZD	1924	0,11
COI	688	0,05
Srednia	1408,50	0,15

Tabela 5
Roczne wpływy wydawnictw zwartych (podział na źródła)

10	2000						2001						2002						2003							
	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	
AM Poznań	1391	68	8198	230		1788	27	1494	257		1775	29	2218	165		1943	1	1634	412							
AM Białystok	861	246	731	343		718	264	554	363		673	249	422	320		699	338	177	40							
AM Gdańsk	1048	206	1876		447	1199	287	1504		427	1450	247	1226		427	1656	221	1952	2088	453						
AM Lublin	3060		411		499	841		646		429	705		678		429	904		1021		311						
UM Łódź	1250	471	1341			924	351	1002			1109	199	36191			1411	156	202								
SIAM	4502	261	1051			6453	251	1152			4594	227	518			3859	209	803								
AM Wrocław	2694		2112			2323		1593			1921		977			1454		1746								
AM Warszawa	2535		1291	107		2558		1377	113		2816		1711	202		2922		778	202							
Pomorska AM	1959	250	904			1468	214	353			1518	251	502			1097	206	408								
CM UJ	2693	247	1394		204	2038	169	300		164	1780	175	299		254	1291	105	843								
GBL	287	258	1331			2161	256	999			429	80	1222			326		1080								
Suma	22280	2007	20640	680	1150	22471	1819	10974	733	1020	18770	1457	45964	687	1110	17562	1236	10644	2742	1080						
Srednia	2025	251	1876,36	226,67	383,33	2042,82	227	998	244	340	1706,364	182	4178,55	229	370	1596,545	177	967,636	895,5	360						

W zestawieniu nie uwzględniono danych z pozycji inne: egzemplarz okazowy, zbiory przyjęte za zagubione

10	2000						2001						2002						2003							
	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	zakup	wym.	dar	obow.	śr. klin.	
IMP	297		121			313		139			264		128			259		80								
CMKP	243		91			155		120			115		74			171		81								
IP-CZD	142					137					164					221										
COI	34					39					29					32										
Suma	716		212			644		259			572		202			683		161								
Srednia	179		106			161		130			143		101			171		81								

Tabela 6
Roczne wpływy podręczników i skryptów w latach 2000-2003

	2000		2001		2002		2003	
	tytułów	egz.	tytułów	egz.	tytułów	egz.	tytułów	egz.
AM Poznań	379	1488	441	1581	404	1464	406	1322
AM Białystok		2858		1789		1611		344
AM Gdansk	199	729	219	791	216	1321	344	1938
AM Lublin		1744		1647		907		1225
UM Łódź		235		291		*		488
AM Wrocław	292	1432	241	860	249	900	222	612
Pomorska AM	136	532	80	326	61	211	136	546
CM UJ	136	958	99	525	158	458	98	476
Srednia	228,4	1247	216	976,25	217,6	981,71	241,2	868,875

SIAM nie prowadzi inwentarzy skryptów od 2002 roku

AM Warszawa nie prowadzi osobnej ewidencji

GEL - zakupy wydawnictw zwartych są liczone ogólnie bez wyodrębnienia rodzajów książek

UM Łódź w 2002 roku przejęła 35766 egz. podręczników z Biblioteki WAM

	2000		2001		2002		2003	
	tytułów	egz.	tytułów	egz.	tytułów	egz.	tytułów	egz.
IMP								
CMKP	334	334	120	120	74	74	81	81
IP-CZD								
COI	33	34	39	39	29	29	32	32
Suma	367	368	159	159	103	103	113	113
Srednia	183,5	184	79,5	79,5	51,5	51,5	56,5	56,5

Tabela 7
Roczne wpływy zbiorów specjalnych w latach 2000-2003

	2000			2001			2002			2003		
	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem
AM Poznań		24	24	1	27	28	31	17	48	4	13	17
AM Białystok	313	27	340	12	24	36	1	12	13		6	6
AM Gdańsk	208	34	242	353	10	363	179	16	195	215	30	245
AM Lublin	181	7	188	308	8	316	441	8	449	571	8	579
UM Łódź	104	15	119	74	1	75	91	4	95	182	2	184
SIAM	11	51	62	5	20	25	7	59	66		23	23
AM Wrocław		20	20	184	4	188	58	9	67	1250	16	1266
AM Warszawa	136	22	158	63	9	72	76	10	86	91	10	101
Pomorska AM	243	7	250	167	3	170	264	18	282	339	13	352
CM UJ		39	39		29	29		23	23		35	35
Suma	1196	246	1442	1167	135	1302	1148	176	1324	2652	156	2808
Srednia	170,86	24,60	144,20	129,67	13,50	130,20	127,56	17,60	132,40	378,86	15,60	280,80

GBL - brak danych

	2000			2001			2002			2003		
	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem	nośnik trad.	nośnik elektr.	razem
IMP	101	0	0	70	0	70	78	0	78	137	0	137
CMKP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
IP-CZD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AM Lublin	41	0	41	47	0	47	36	0	36	25	4	29
Suma	142	0	41	117	0	117	114	0	114	162	4	166
Srednia	35,50	0,00	10,25	29,25	0,00	29,25	28,50	0,00	28,50	40,50	1,00	41,50

Tabela 8

Roczne wpływy wydawnictw ciągłych 2000-2003 (czasopisma w wersji drukowanej - ilość tytułów)

	2000			2001			2002			2003		
	pol.	zagr.	razem	pol.	zagr.	razem	pol.	zagr.	razem	pol.	zagr.	razem
AM Poznań	287	293	580	285	287	572	292	287	579	297	278	575
AM Białystok	371	234	605	380	222	602	350	195	546	368	172	540
AM Gdańsk	338	311	649	329	290	619	322	284	606	348	256	604
AM Lublin	406	287	693	390	280	670	414	216	630	416	197	613
UM Łódź	487	343	830	509	338	847	497	243	740	439	267	706
ŚAM	361	212	573	349	204	553	378	221	599	391	209	600
AM Wrocław	445	201	646	427	198	625	466	279	745	476	232	708
AM Warszawa	284	164	448	292	164	456	363	132	495	284	221	505
Pomorska AM	407	189	596	339	194	533	403	179	582	401	182	583
CM UJ	336	374	710	350	382	732	336	360	696	413	324	737
GEL	386	650	1036	501	689	1190	405	460	865	441	320	761
Suma	4108	3258	7366	4151	3248	7399	4226	2857	7083	4274	2658	6932
Srednia	373,45	296,18	669,64	377,36	295,27	672,64	384,18	259,73	643,91	388,55	241,64	630,18

	2000			2001			2002			2003		
	pol.	zagr.	razem	pol.	zagr.	razem	pol.	zagr.	razem	pol.	zagr.	razem
IMP	199	87	286	174	78	252	174	82	256	143	82	215
CMKP	144	39	183	137	39	176	137	32	169	126	32	158
IP-CZD	171	0	171	128	35	163	110	34	144	102	29	131
COI	31	92	123	38	96	134	43	101	144	37	91	128
Suma	545	218	763	477	248	725	464	249	713	408	234	632
Srednia	136,25	54,50	190,75	119,25	62,00	181,25	116,00	62,25	178,25	102,00	58,50	158,00

Tabela 9

Zakres zmian w prenumeracie wydawnictw ciągłych w latach 2000-2003.

	2000			2001			2002			2003		
	nowe	skresl.	tendencja	nowe	skresl.	tendencja	nowe	skresl.	tendencja	nowe	skresl.	tendencja
AM Poznań	5	0	+5	1	6	+5	11	4	+9	5	0	+5
AM Białystok	18	25	-7	20	24	-4	14	39	-25	13	28	-15
AM Gdańsk	10	83	-73	23	23	0	16	30	-14	28	1	+27
AM Lublin	50	18	+32	19	53	-34	32	70	-38	21	62	-41
UM Łódź	9	27	-18	12	23	-11	20	12	+8	25	19	+6
SIAM		22		8	7	+1	11	4	+5	8	13	-4
CM UJ	75	61	+6	18	51	-33	39	34	+5	10	58	-48
GBL	7	158	-151	37	0	+37	5	207	-202	10	154	-144
Srednia	24,86	49,25		17,25	23,38		18,50	50,00		15,00	41,88	

AM Warszawa - błędne dane - podano ilości wszystkich tytułów
AM Wrocław, Pomorska AM - brak odpowiedzi na pytanie

	2000			2001			2002			2003		
	nowe	skresl.	tendencja	nowe	skresl.	tendencja	nowe	skresl.	tendencja	nowe	skresl.	tendencja
IMP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CMKP	0	5	-5	0	7	-7	0	7	-7	0	11	-11
IP-CZD	2	0	+2	0	0	0	1	8	-7	3	5	-2
COI	3	3	0	13	2	+11	11	1	+10	2	18	-16
Srednia	1,25	2,00		3,25	2,25		3,00	4,00		1,25	8,50	

Tabela 10
Dostęp do czasopism pełnotekstowych w wersji elektronicznej

	2000			2001			2002			2003		
	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem
AM Poznań	23	408	431	48	2231	2279	123	2401	2524	143	3102	3245
AM Białystok							87		87	81		81
AM Gdańsk	20		20	25		25	26		26	32	2	34
UM Łódź	58		58	108		108	112		112	164		164
SIAM							5776			93		93
AM Wrocław							106		106	129		129
AM Warszawa		49	49		710	710		710	710	108	759	905
Pomorska AM	51		51	77	320	396	92	415	507	99	5000	5099
CM UJ	103	400	503	96	5545	5641	246	5805	6051	107	7443	7550
Suma	255	857	1112	354	8806	9162	6568	9331	10123	956	16306	17300
Srednia	51,00	285,67	185,33	70,80	2201,50	1527,00	821,00	2332,75	1265,38	106,22	3261,20	1922,22
GBL	108	203	300	240	200	440	160	300	460	102	370	472

Am Lublin - tylko wersja elektroniczna dodawana w ramach zakupu w wersji drukowanej, nie opłacane dodatkowo

prenumerowane łącznie z wersją drukowaną

prenumerowane tylko w wersji elektronicznej

AM Poznań, AM Warszawa, Pomorska AM, CM UJ, GBL - dane dotyczą czasopism dostępnych poprzez konsorcja i bazy

	2000			2001			2002			2003		
	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem	Pren. łącz. z dr.	Tylko elektr.	Razem
IMP	12	0	12	10	0	10	15	0	15	11	0	11
CMKP	0	0	0	0	0	0	2	0	2	3	0	3
IP-CZD	0	0	0	24	0	24	22	0	22	23	0	23
COI	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	1	1
SIAM	0	0	0	0	0	0	5776	0	5776	93	0	93
Srednia	2,4	0,2	2,6	5,8	0,2	7	1163	0,2	8	26	0,2	26,2

Nazwa bazy	AM Poznań	AM Białystok	AM Gdańsk	AM Lublin	UM Łódź	SIAM	AM Wrocław	AM Warszawa	Pomorska AM	CM UJ	GBL	liczb. wakacji
PBL	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Medline Ovid	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	3
Medline Proquest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Medline EIFL	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2
SpringerLink	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	1	5
ProQuest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EBase	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
ElsevierScienceDirect	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Blackwell/Synergy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
The Cochrane Library	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
Chemical Abstracts	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2
Kluwer Journals	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EFL Direct	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
SwetsWiso	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2
JCR	1	0	0	1	1	1	0	1	0	1	0	5
ScienceCitationIndex	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
CurrentContents	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0	5
dykufka	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
dykufka	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
dykufka	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
CINAHL	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
SilverLineDatabase	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Technet	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
MedlineWebSpis	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
MedlineWebSpis	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
AcademicPress	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
COVID Biomedical	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	3
Beilstein	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
IPA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Expertus	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
OECD Health Data	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Racem	11	4	7	8	8	9	9	8	4	9	2	2

Nazwa bazy	AM Poznań	AM Białystok	AM Gdańsk	AM Lublin	UM Łódź	SIAM	AM Wrocław	AM Warszawa	Pomorska AM	CM UJ	GBL	Ilość wyjazdów
PBL	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Medline Ovid	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1	0	4
Medline Proquest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Medline EIJL	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0	5
SpringerLink	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ProQuest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Embase	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
ElsevierScienceDirect	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	4
Blackwell/Synergy	1	0	1	1	0	0	1	0	1	0	0	4
The Cochrane Library	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	3
Chemical Abstracts	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2
Wiley Journals	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EJFL Direct	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	4
SwetsWise	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2
JCR	1	0	1	0	1	1	0	1	0	1	0	6
ScienceCitationIndex	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2
CurrentContents	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	4
Hyklopedia kniżki elektryczne	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
CINAHL	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
SilverLineDatabase	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Idisul	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
MedlineWinSpis	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9
MedlineWebSpis	0	0	1	1	1	1	1	0	1	0	0	6
AcademicPress	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
OVID Biomedical	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	3
Belsheim	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
IPA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Expertus	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
OECD Health Data	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Webmed Razem	1	2	10	9	7	11	12	9	5	13	2	1
	15	2	10	9	7	11	12	9	5	13	2	

Nazwa bazy	AM Poznan	AM Bialystok	AM Gdansk	AM Lublin	UM Lodz	SIAM	AM Wroclaw	AM Warszawa	Pomorska AM	CM UJ	GBL	Ilosc wykazow
PBL	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Medline Ovid	0	0	0	1	0	0	1	1	0	1	0	4
Medline Proquest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Medline EFL	1	0	0	1	1	0	1	0	0	1	1	6
SpringerLink	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	5
ProQuest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2
Embase	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	9
ElsevierScienceDirect	1	0	0	1	0	0	1	1	0	1	0	5
BlackwellSynergy	1	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	4
The Cochrane Library	1	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	3
Chemical Abstracts	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Kluwer Journals	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
EFL Direct	1	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	5
SweetsWise	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
JCR	1	0	1	0	1	1	0	1	0	1	0	6
ScienceCitationIndex	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	3
CurrentContents	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	3
Dyskielka Dostep sieciowy	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2
CINAHL	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
SilverLinerDatabase	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Idbal	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
MedlineWinSpis	0	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	8
MedlineWebSpis	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	6
AcademicPress	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
OVID Biomedical	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0	3
Bealstein	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	2
MESH	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Imagus MD	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
INIS DATE	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Experius	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
OECD Health Data	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Razem	16	2	10	9	8	12	12	8	5	15	5	5

Rok 2003

Nazwa bazy	AM Białystok	AM Poznań	AM Gdańsk	AM Lublin	UM Łódź	SIAM	AM Wrocław	AM Warszawa	Pomorska AM	CM UJ	GBL	Ilość wydawnictw
FBL	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Medline Oxid	0	0	1	1	1	0	1	1	0	1	0	7
Medline Proquest	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3
Medline EIFL	1	0	0	0	1	0	1	0	1	1	0	6
SpringerLink	1	0	1	0	0	0	1	0	0	1	1	5
ProQuest	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	1	4
Embase	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	0	8
ElsevierScienceDirect	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	0	7
Blackwell/Synergy	1	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	5
The Cochrane Library	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	3
Chemical Abstracts	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2
Kluwer Journals	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
EIFL Direct	1	0	0	1	1	0	1	0	1	1	0	6
SwetsWise	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
JCR	1	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	6
ScienceCitationIndex	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	3
CurrentContents	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	3
dyktando dostęp sieciowy	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3
CINAHL	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
SilverlineDatabase	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Idéal	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
MedlineWinSpirs	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	3
MedlineWebSpirs	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
OID Biomedical	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	3
Bellstein	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2
Mesh	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Images MD	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
INIS DATE	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Expertus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
OECD Health Data	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Razem	16	4	10	7	8	12	12	7	5	17	4	4

Tabela 11
Dostęp do baz bibliograficznych w bibliotekach instytutów medycznych

Rok 2000

Nazwa bazy		IMP	CMKP	IP-CZD	COI	Ilość wskazań
PBL		1	1	1	1	4
Medline Ovid		1	1	1	1	4
Medline EIFL		1	0	0	0	1
EIFL Direct		1	0	0	0	1
CurrentContents	dyskietka	1	0	0	1	2
MedlineWinSpirs		1	1	0	0	2
Suma		6	3	2	3	

Rok 2001

Nazwa bazy		IMP	CMKP	IP-CZD	COI	Ilość wskazań
PBL		1	1	1	1	4
Medline Ovid		1	1	1	1	4
Medline EIFL		1	0	0	0	1
EIFL Direct		1	0	0	0	1
CurrentContents	dyskietka	1	0	0	1	2
MedlineWinSpirs		1	0	0	0	1
Suma		6	2	2	3	

Rok 2002

Nazwa bazy		IMP	CMKP	IP-CZD	COI	ilość wskazań
PBL		1	1	1	1	4
Medline Ovid		1	1	1	1	4
Medline Proquest		0	0	0	0	2
ElsevierScienceDirect		0	0	1	0	1
Blackwell/Synergy		1	0	0	0	1
EIFL Direct		1	0	0	0	1
CurrentContents	dyskietka	1	0	0	1	2
Ideal		0	0	0	0	2
MedlineWinSpirs		1	0	0	0	1
Suma		6	2	3	3	

Rok 2003

Nazwa bazy		IMP	CMKP	IP-CZD	COI	ilość wskazań
PBL		1	1	1	1	4
Medline Ovid		1	1	1	1	4
Medline Proquest		0	1	1	0	2
Medline EIFL		1	0	0	0	1
SpringerLink		1	0	0	0	1
ProQuest		1	1	0	0	2
ElsevierScienceDirect		0	0	1	0	1
Blackwell/Synergy		1	0	0	0	1
The Cochrane Library		0	0	0	1	1
EIFL Direct		1	0	0	0	1
CurrentContents	dyskietka	1	0	0	1	2
MedlineWinSpirs		1	0	0	0	1
Suma		9	4	4	4	

Tabela 12

Wydatki na zakup poszczególnych typów zbiorów w bibliotekach uczelni medycznych

A. Wydawnictwa zwarte

	zwarte pol. (w %)		w tym podręczniki (w %)		zwarte zagr. (w %)		w tym podręczniki (w %)	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
AM Poznań	7,37	9,58	5,53	7,18	11,15	9,65	2,79	2,41
AM Gdańsk	8,59	8,77	3,35	6,6	9,6	10,27	0	0
UM Lublin	10	12	0	0	0	0	0	0
AM Łódź	4,8	5,8	0,5	1	10,5	10	0	1
SIAM	5	4,4	0	0	0,5	0,1	0	0
AM Wrocław	12,92	10,15	0	0	9,62	13,56	0	0
AM Warszawa	72,4	79,6	0	0	6,2	2,8	0	0
Pomorska AM	16,76	14,91	0	0	8,42	6,1	0	0
CM UJ	6,15	5,45	0,64	0,64	10,23	10,95	0	0
Srednia	16,00	16,74	1,11	1,71	7,36	7,05	0,31	0,38

AM Białystok - brak danych

GBL - brak danych

B. Zbiory specjalne, ciągle drukowane (w %)

	lit. spec. trad.		lit. spec. elektr.	
	2002	2003	2002	2003
AM Poznań	0,48	0,04	0,76	0,43
AM Gdańsk	0,01	0,03	0,01	0,5
AM Lublin	0	0	0,1	0
UM Łódź	0,1	0	0,2	0,07
SIAM	0,01	0,01	0,01	0,01
AM Wrocław	0	0	0,01	0,01
AM Warszawa	0	0	0,2	0
Pomorska AM				
CM UJ	0	0	0,31	0,18
Srednia	0,08	0,01	0,20	0,15

AM Białystok - brak danych

GBL - brak danych

	czasop. pol.		czasop. zagr.	
	2002	2003	2002	2003
AM Poznań	3,43	3,83	43	61,45
AM Gdańsk	3,6	5	68,5	51
AM Lublin	2	2	79	56
UM Łódź	5,8	10	41,5	40
SIAM	3	3,9	7	15,6
AM Wrocław	5,1	2,36	68,8	56,4
AM Warszawa	13,6	15,1	76,2	75,7
Pomorska AM	12,6	10,1	54,1	61,7
CM UJ	7,1	8,4	67,6	67,07
Srednia	6,25	6,74	56,20	53,88

podane łącznie z danymi dotyczącymi wydań ciągłych

C. Bazy, czasopisma elektroniczne (w %)

	bazy i czasop. elektr.	
	2002	2003
AM Poznań	9,49	10,43
AM Gdańsk	5,1	7,8
AM Lublin	0	0
UM Łódź	7,2	6,2
SIAM	3,7	3,7
AM Wrocław	13,4	13,7
AM Warszawa	10,1	9,1
Pomorska AM	7,9	7,09
CM UJ	8,5	7,9
Srednia	7,27	7,32

zakup przez Dział Aparatury

Tabela 13
 Źródła finansowania wydatków na gromadzenie zbiorów w latach 2002-2003 (procentowy udział w stosunku do całości wydatków)

A. Wydawnictwa zwarte

	2002					2003						
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
AM Poznań	16,83	0,00	6,64	76,53	0,00	100,00	36,65	0,00	6,13	57,22	0,00	100,00
AM Białystok	28,00	0,00	45,00	37,00	0,00	100,00	23,00	0,00	42,00	35,00	0,00	100,00
AM Gdańsk	57,00	0,00	9,00	34,00	0,00	100,00	59,00	0,00	8,00	33,00	0,00	100,00
AM Lublin	50,00	0,00	10,00	40,00	0,00	100,00	50,00	0,00	10,00	40,00	0,00	100,00
UM Łódź	20,00	0,00	30,00	50,00	0,00	100,00	20,00	0,00	30,00	50,00	0,00	100,00
SIAM	46,60	6,55	0,00	46,85	0,00	100,00	52,30	8,70	0,00	39,00	0,00	100,00
AM Wrocław	60,21	0,00	18,29	21,50	0,00	100,00	40,75	0,00	12,92	46,33	0,00	100,00
AM Warszawa	73,25	0,00	10,34	14,94	1,47	100,00	78,85	0,00	0,21	20,18	0,76	100,00
Pomorska AM	55,77	0,00	15,18	18,24	10,78	100,00	65,18	0,00	13,87	15,15	5,78	100,00
CM UJ	3,14	62,26	4,89	23,77	5,95	100,00	3,02	66,65	2,91	22,99	4,43	100,00
Srednia	41,08	6,88	14,93	36,28	1,82		42,88	7,54	12,50	35,89	1,10	

GBL nie udzielili odpowiedzi

	2002					2003						
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
CMKP	70,00	0,00	30,00	0,00	0,00	100,00	60,00	0,00	40,00	0,00	0,00	100,00
IP-CZP	10,00	75,00	10,00	5,00	0,00	100,00	10,00	70,00	10,00	10,00	0,00	100,00
COI	67,00	0,00	33,00	0,00	0,00	100,00	67,00	0,00	23,00	10,00	0,00	100,00
Srednia	49,00	25,00	24,33	1,67	0,00		45,67	23,33	24,33	6,67	0,00	

B. Zbiory specjalne

	2002						2003					
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
AM Poznań	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
AM Białystok	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Gdańsk	80,00	0,00	0,00	20,00	0,00	100,00	50,00	0,00	0,00	50,00	0,00	100,00
AM Lublin	30,00	0,00	0,00	70,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
UM Łódź	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
SIAM	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Wrocław	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	43,45	0,00	0,00	56,55	0,00	100,00
AM Warszawa	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Pomorska AM	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CM UJ	0,00	96,48	0,00	3,52	0,00	100,00	0,00	59,73	0,00	40,27	0,00	100,00
Srednia	61,00	9,65	0,00	19,35	0,00		39,35	5,97	0,00	34,68	0,00	

	2002						2003					
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
CMKP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
IP-CZD	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
CON	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Srednia	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	

C. Wydatnictwa ciągłe - polskie

	2002						2003					
	budżet	dolacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dolacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
AM Poznań	0,00	0,00	77,04	22,96	0,00	100,00	23,33	0,00	60,41	16,26	0,00	100,00
AM Białystok	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	100,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Gdańsk	16,50	0,00	83,00	0,50	0,00	100,00	51,00	0,00	49,00	50,00	0,00	100,00
AM Lublin	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
UM Łódź	40,00	0,00	30,00	30,00	0,00	100,00	40,00	0,00	30,00	30,00	0,00	100,00
SIAM	78,55	18,80	0,00	2,65	0,00	100,00	80,70	14,50	0,00	4,80	0,00	100,00
AM Wrocław	11,01	0,00	87,00	1,99	0,00	100,00	1,76	0,00	74,97	23,27	0,00	100,00
AM Warszawa	86,00	0,00	14,00	0,00	0,00	100,00	87,50	0,00	12,50	0,00	0,00	100,00
Pomorska AM	41,58	0,00	58,42	0,00	0,00	0,00	25,69	0,00	74,31	0,00	0,00	0,00
CM UJ	18,25	2,30	22,31	56,84	0,30	100,00	10,28	8,32	22,85	51,85	6,70	100,00
Srednia	34,19	7,11	47,18	11,49	0,03		37,03	7,28	42,40	17,62	0,67	

	2002						2003					
	budżet	dolacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dolacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
CMKP	50,00	0,00	50,00	0,00	0,00	100,00	50,00	0,00	50,00	0,00	0,00	100,00
IP-CZD	10,00	0,00	90,00	0,00	0,00	100,00	10,00	0,00	90,00	0,00	0,00	100,00
COI	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00	5,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
Srednia	20,00	0,00	80,00	0,00	0,00		21,67	0,00	80,00	0,00	0,00	

D. Wydawnictwa ciągłe - zagraniczne

	2002					2003						
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klimat	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klimat	Inne	Razem
AM Poznań	13,36	55,54	0,00	20,06	11,04	100,00	14,51	54,76	0,00	10,29	20,44	100,00
AM Białystok	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	100,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Gdańsk	68,00	32,00	0,00	0,00	0,00	100,00	65,00	35,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Lublin	35,00	65,00	0,00	0,00	0,00	100,00	20,00	80,00	0,00	0,00	0,00	100,00
UM Łódź	10,00	89,00	0,00	1,00	0,00	100,00	10,00	89,00	0,00	1,00	0,00	100,00
SIAM	44,80	44,90	0,00	10,30	0,00	100,00	46,20	45,30	0,00	8,50	0,00	100,00
AM Wrocław	12,81	86,53	0,00	0,66	0,00	100,00	0,68	96,79	0,00	2,53	0,00	100,00
AM Warszawa	44,20	53,90	0,00	1,90	0,00	100,00	41,90	57,60	0,00	0,50	0,00	100,00
Pomorska AM	45,45	54,55	0,00	0,00	0,00	0,00	54,96	45,04	0,00	0,00	0,00	0,00
CM UJ	77,72	10,57	0,00	7,12	4,59	100,00	79,05	9,77	0,00	6,44	4,74	100,00
Srednia	40,13	54,20	0,00	4,10	1,56		38,23	56,33	0,00	2,93	2,52	

	2002					2003						
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klimat	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klimat	Inne	Razem
CMKP	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
IP-CZD	0,00	90,00	0,00	10,00	0,00	100,00	0,00	90,00	0,00	10,00	0,00	100,00
COI	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	100,00	50,00	50,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Srednia	16,67	80,00	0,00	3,33	0,00		16,67	80,00	0,00	3,33	0,00	

E. Bazy danych

	2002						2003					
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
AM Poznań	53,29	0,00	7,04	22,04	17,63	100,00	98,51	0,00	1,49	0,00	0,00	100,00
AM Białystok	70,00	30,00	0,00	0,00	0,00	100,00	70,00	30,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Gdańsk	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Lublin	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00
UM Łódź	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
SIAM	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	40,00	60,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Wrocław	58,00	42,00	0,00	0,00	0,00	100,00	7,00	93,00	0,00	0,00	0,00	100,00
AM Warszawa	75,50	24,50	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Pomorska AM	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CM UJ	99,61	0,00	0,00	0,39	0,00	100,00	92,69	0,00	0,00	4,38	2,93	100,00
Srednia	55,64	29,65	0,70	2,24	11,76		50,82	38,30	0,15	0,44	10,29	

	2002						2003					
	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem	budżet	dotacja KBN	Środki DWB	Środki klinik	Inne	Razem
CMKP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
IP-CZD	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00
COI	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
Srednia	33,33	33,33	0,00	0,00	0,00		33,33	33,33	0,00	0,00	0,00	

Tabela 14
 Źródła pozyskiwania informacji o nowych wydawnictwach zwartych, ciągłych i zbiorach specjalnych (szacunkowo w procentach)

A. Wydawnictwa zwarte											
	bibliografie	oferty wyd. drukowane	oferty wyd. elektr.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne trad.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne elektr.	księgarnie trad.	księgarnie internet.	hurtownie	egz. okazowy	inf. od czytelników	inne (jakie)?
AM Poznań	5,00	10,00	10,00	50,00	10,00	0,00	10,00	0,00	0,00	5,00	0,00
AM Białystok	0,00	20,00	25,00	15,00	15,00	10,00	10,00	0,00	0,00	5,00	0,00
AM Gdańsk	0,00	15,00	5,00	20,00	5,00	35,00	5,00	0,00	0,00	15,00	0,00
AM Lublin	5,00	10,00	10,00	30,00	25,00	5,00	5,00	0,00	0,00	10,00	0,00
UM Łódź	0,00	10,00	40,00	10,00	15,00	0,00	10,00	10,00	0,00	5,00	0,00
ŚAM	0,00	0,50	0,50	1,00	1,50	0,00	40,00	0,00	7,50	0,00	2,00
AM Wrocław	0,00	3,00	20,00	2,00	50,00	5,00	3,00	0,00	1,00	10,00	6,00
AM Warszawa	0,00	10,00	0,00	35,00	0,00	20,00	10,00	5,00	5,00	15,00	0,00
Pomorska AM	0,00	10,00	30,00	10,00	20,00	0,00	20,00	0,00	0,00	10,00	0,00
CM UJ	0,00	10,00	12,00	15,00	20,00	10,00	30,00	0,00	0,00	1,00	2,00
GBL	5,00	10,00	5,00	20,00	3,00	20,00	30,00	0,00	5,00	2,00	0,00
Srednia	1,36	9,86	14,32	18,91	14,95	9,55	15,73	1,36	1,68	7,09	0,91

informacje w czasopismach drukowanych

B. Wydawnictwa ciągłe											
	bibliografie	oferty wyd. drukowane	oferty wyd. elektr.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne trad.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne elektr.	księgarnie trad.	księgarnie internet.	hurtownie	egz. okazowy	inf. od czytelników	inne (jakie)?
IMP	5,00	7,00	30,00	5,00	5,00	5,00	10,00	30,00	1,00	2,00	0,00
CMKP	5,00	5,00	8,00	10,00	10,00	10,00	40,00	2,00	2,00	8,00	0,00
IP-CZD	0,00	10,00	10,00	30,00	10,00	10,00	0,00	0,00	0,00	30,00	0,00
COI	0,00	12,00	20,00	25,00	0,00	5,00	0,00	0,00	0,00	15,00	3,00
Srednia	2,50	8,50	17,00	17,50	6,25	7,50	12,50	8,00	0,75	13,75	0,75

prasa, internet, Brandon's Lists

	bibliografie	oferty wyd. drukowane	oferty wyd. elektr.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne trad.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne elektr.	księgarnie trad.	księgarnie internet.	hurtownie	egz. okazowy	inf. od czytelników	inne (jakie)?
AM Poznań	1,00	0,00	0,00	30,00	65,00	0,00	0,00	0,00	3,00	1,00	0,00
AM Elbląsk	0,00	45,00	15,00	25,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00	5,00	0,00
AM Gdańsk	20,00	20,00	10,00	20,00	10,00	0,00	0,00	0,00	10,00	10,00	0,00
AM Lublin	0,00	15,00	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00	30,00	0,00
UM Łódź	10,00	25,00	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	25,00	20,00	0,00
ŚAM	0,00	0,50	0,50	3,00	0,00	0,00	0,00	0,00	40,00	51,00	0,00
AM Wrocław	1,00	2,00	8,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	87,00	1,00	1,00
AM Warszawa	40,00	20,00	5,00	5,00	0,00	0,00	0,00	20,00	10,00	0,00	0,00
Pomorska AM	0,00	5,00	40,00	5,00	40,00	0,00	0,00	0,00	5,00	5,00	0,00
CM UJ	5,00	15,00	20,00	20,00	30,00	0,00	8,00	0,00	2,00	0,00	0,00
GBL	0,00	20,00	5,00	0,00	10,00	0,00	0,00	0,00	60,00	5,00	0,00
Srednia	7,00	15,23	9,86	11,64	14,09	0,00	0,73	1,82	27,45	11,64	0,09

	bibliografie	oferty wyd. drukowane	oferty wyd. elektr.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne trad.	katalogi wydaw. ksiąg, aukcyjne elektr.	księgarnie trad.	księgarnie internet.	hurtownie	egz. okazowy	inf. od czytelników	inne (jakie)?
IMP	0,00	50,00	5,00	30,00	5,00	3,00	0,00	0,00	2,00	5,00	0,00
CMKP	10,00	20,00	10,00	10,00	20,00	0,00	10,00	0,00	10,00	10,00	0,00
IP CZD	0,00	0,00	0,00	90,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00	0,00
COI	0,00	0,00	30,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	48,00	2,00
Srednia	2,50	17,50	11,25	35,00	6,25	0,75	2,50	0,00	3,00	18,25	0,50

C. Zbiory specjalne

	bibliografia	oferty wyd. drukowane	oferty wyd. elektr.	katalogi wydaw. księg., aukcyjne trad.	katalogi wydaw. księg., aukcyjne elektr.	księgarnie trad.	księgarnie internet.	hurtownie	egz. okazowy	inf. od czytelników	inne (jakie)?
AM Poznań	0,00	10,00	50,00	5,00	0,00	5,00	0,00	0,00	0,00	30,00	0,00
AM Białystok	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Gdańsk	0,00	30,00	20,00	20,00	20,00	5,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00
AM Lublin	0,00	10,00	10,00	25,00	25,00	10,00	10,00	0,00	0,00	10,00	0,00
UM Łódź	0,00	30,00	30,00	20,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
SIAM	0,50	1,50	1,00	1,00	0,00	40,00	0,00	7,50	6,50	40,00	2,00
AM Wrocław	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Warszawa	0,00	50,00	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Pomorska AM	0,00	10,00	30,00	10,00	20,00	0,00	20,00	0,00	0,00	10,00	0,00
CM UJ	0,00	10,00	30,00	20,00	30,00	0,00	5,00	0,00	3,00	0,00	2,00
GBL	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Średnia	0,05	13,77	15,55	13,73	10,45	5,45	3,16	0,68	0,86	8,64	0,36

prasa, internet, Brandon's Lists
informacje w czasopiśmie drukowanych

	bibliografia	oferty wyd. drukowane	oferty wyd. elektr.	katalogi wydaw. księg., aukcyjne trad.	katalogi wydaw. księg., aukcyjne elektr.	księgarnie trad.	księgarnie internet.	hurtownie	egz. okazowy	inf. od czytelników	inne (jakie)?
IMP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CMKP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
IP-CZD	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
COI	0,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	50,00
Średnia	0,00	12,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	12,50

Tabela 15
Źródła zakupu (szacunkowo w procentach)

A. Wydawnictwa zwarte										
	Dostawca	Wydawca	Księgarnia	Księgarnia Internet.	Hurtownia	Składnica książek	Targi książek	Aukcja	Wystawa	Inne...
AM Poznań	30,00	50,00	5,00	5,00	5,00	4,00	0,00	0,00	1,00	0,00
AM Białystok	5,00	15,00	35,00	0,00	45,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Gdańsk	16,00	14,00	70,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Lublin	35,00	55,00	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00
UM Łódź	15,00	20,00	10,00	25,00	30,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
SIAM	76,65	6,75	0,00	6,64	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Wrocław	4,50	47,56	17,80	0,02	17,50	0,00	0,02	0,00	6,30	6,30
AM Warszawa	35,00	10,00	14,00	0,00	40,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00
Pomorska AM	20,00	60,00	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CM UJ	15,00	31,00	51,00	2,00	0,50	0,20	0,00	0,00	0,00	0,30
GBL	8,00	40,00	30,00	20,00	2,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Srednia	23,7	32,7	21,6	7,2	12,7	0,4	0,0	0,0	1,2	0,6

anonsy w czasopismach, targi antykwarjat

anonsy w czasopismach, targi antykwarjat										
	Dostawca	Wydawca	Księgarnia	Księgarnia Internet.	Hurtownia	Składnica książek	Targi książek	Aukcja	Wystawa	Inne...
IMP	0,00	10,00	30,00	10,00	50,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CMKP	10,00	10,00	15,00	40,00	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	0,00
IP-CZD	40,00	10,00	30,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	10,00	0,00
COI	50,00	5,00	45,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Srednia	25,00	8,75	30,00	15,00	12,50	0,00	1,25	0,00	2,50	0,00

B. Wydawnictwa ciągłe

	Dostawca	Wydawca	Księgarnia	Księgarnia Internet.	Hurtownia	Składnica książek	Targi książek	Aukcja	Wystawa	Inne...
AM Poznań	49,00	51,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Białystok	60,00	40,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Gdańsk	54,00	46,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Lublin	55,00	45,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00
UM Łódź	50,00	40,00	0,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
SIAM	80,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Wrocław	62,50	36,65	0,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Warszawa	40,00	50,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Pomorska AM	23,00	77,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CM UJ	85,00	14,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
GBL	10,00	90,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Srednia	51,2	46,3	1,1	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0

	Dostawca	Wydawca	Księgarnia	Księgarnia Internet.	Hurtownia	Składnica książek	Targi książek	Aukcja	Wystawa	Inne...
IMP	70,00	30,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CMKP	38,00	60,00	0,00	2,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
IP-CZD	40,00	60,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
COI	84,00	16,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Srednia	58,00	41,50	0,00	0,50	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabela 16
Jak wygląda procedura zamawiania wydawnictw ciągłych?

	polskie					zagraniczne				
	przetarg nieograniczony	przetarg ograniczony	tryb zapytania o cenę	zakup z wolnej ręki	inne	przetarg nieograniczony	przetarg ograniczony	tryb zapytania o cenę	zakup z wolnej ręki	inne
AM Poznań	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0
AM Białystok	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
AM Gdańsk	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0
AM Lublin	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0
UM Łódź	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0
SIAM	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
AM Wrocław	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0
AM Warszawa	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0
Pomorska AM	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
CM UJ	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0
GBL	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
Suma Bibliotek	3	0	4	10	0	11	0	2	0	0

	polskie					zagraniczne				
	przetarg nieograniczony	przetarg ograniczony	tryb zapytania o cenę	zakup z wolnej ręki	inne	przetarg nieograniczony	przetarg ograniczony	tryb zapytania o cenę	zakup z wolnej ręki	inne
IMP	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0
CMKP	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
IP-CZD	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
COI	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0
Suma Bibliotek	0	0	1	3	0	2	1	3	0	0

Tabela 17

Wymień trzech największych dostawców zbiorów zwartych i ciągłych w latach 2002-2003

A. Biblioteki uczelni medycznych i GBL

wydawnictwa zwarte	2002	2003
	liczba wskazań	liczba wskazań
ABE Marketing	8	8
PZWL	7	6
Azymut	2	3
Press	2	2
Księgarnia Med.	2	0
Lubelska Składnica Med.	2	4
Dom Książki	2	
IPS	1	2
Czelej	1	2
PWN	1	1
Księgarnia Internetowa Medyceusz	1	1
Księgarnia PWN	1	1
Księgarnia MDM	1	1
Medbook	1	1
Gł. Księg. Nauk.	1	1
Skarbnica	1	1
Kubicz	0	1

polskie wydawnictwa ciągłe	2002	2003
	liczba wskazań	liczba wskazań
Ruch	8	7
ViaMedica	5	3
Medycyna Praktyczna	3	3
Press	2	1
Orpan	1	1
Amos	1	1
DHN	1	1
Kolporter	1	1
Czelej	1	1
Volumed	1	1
Inmedio	1	1
Urban&Partner	1	1
DH Nauki	1	
AGAMA	1	1
Garmond	1	1
Borgis	1	3

zagraniczne wydawnictwa ciągłe	2002	2003
	liczba wskazań	liczba wskazań
ABE Marketing	7	8
SwetsBlackwell	3	3
EBSCO	3	1
IPS	1	2
Press	1	1
Elsevier	0	1

B. Biblioteki instytutów medycznych

wydawnictwa zwarte	2002	2003
	liczba wskazań	liczba wskazań
ABE Marketing	2	2
PZWL	2	2
Press	1	1
Urban&Partner	1	1
PWN	1	1
ViaMedica	1	1
Azymut	0	1

polskie wydawnictwa ciągłe	2000	2003
	liczba wskazań	liczba wskazań
Ruch	3	3
ViaMedica	1	1
Medycyna Praktyczna	1	1
DHW	1	1
INFOR	1	0
Urban&Partner	1	1
Press	1	1

zagraniczne wydawnictwa ciągłe	2000	2003
	liczba wskazań	liczba wskazań
ABE Marketing	2	2
Ars Polona	1	2
Sanders	1	1
Lippincot	1	1
Elsevier	1	1

Tabela 18
Kryteria doboru dostawcy zagranicznych wydawnictw ciągłych w ramach prenumeraty (udział procentowy)

	cena	warunki płatności	profesjonalizm świadczonych usług	system obsługi on-line	dostęp do pełnotekstowych czasop. elektr.	system dostawy i procedury reklamacji	upusty	inne usługi z prenumeratą
AM Poznań	50,00	10,00	0,00	10,00	15,00	10,00	3,00	2,00
AM Białystok	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Gdańsk	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
AM Lublin	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
UM Łódź	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
SIAM	60,00	15,00	0,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
AM Wrocław	50,00	5,00	0,00	0,00	20,00	20,00	0,00	5,00
AM Warszawa	35,00	35,00	0,00	10,00	10,00	5,00	3,00	2,00
Pomorska AM	60,00	10,00	0,00	15,00	5,00	0,00	0,00	10,00
CM UJ	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
GBL	80,00	0,00	0,00	0,00	20,00	0,00	0,00	0,00
Srednia	75,91	6,82	0,00	3,64	6,82	3,64	1,00	2,18

	cena	warunki płatności	profesjonalizm świadczonych usług	system obsługi on-line	dostęp do pełnotekstowych czasop. elektr.	system dostawy i procedury reklamacji	upusty	inne usługi z prenumeratą
IMP	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CMKP	80,00	0,00	0,00	15,00	5,00	0,00	0,00	0,00
IP-CZD	80,00	10,00	0,00	5,00	5,00	0,00	0,00	0,00
COI	80,00	20,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Srednia	85,00	7,50	0,00	5,00	2,50	0,00	0,00	0,00

Tabela 19
 Czy Biblioteka gromadzi niżej wymienione zbiory, jak je traktuje?

	PRACE LICENCJACKIE				PRACE MAGISTERSKIE				PRACE DOKTORSKIE			
	Opracowuje		przech. bez oprac.		Opracowuje		przech. bez oprac.		Opracowuje		przech. bez oprac.	
	alfabet.	przedmiot.	przech. bez oprac.	przech. bez oprac.	alfabet.	przedmiot.	przech. bez oprac.	przech. bez oprac.	alfabet.	przedmiot.	przech. bez oprac.	przech. bez oprac.
AM Poznan	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
AM Białystok	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
AM Gdańsk	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0
AM Lublin	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0
UM Łódź	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
ŚiAM	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
AM Wrocław	1	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0
AM Warszawa	1	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Pomorska AM	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
CM UJ	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0
GBL	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Suma Bibliotek	3	2	0	0	5	2	0	0	11	10	0	0

	PRACE LICENCJACKIE				PRACE MAGISTERSKIE				PRACE DOKTORSKIE			
	Opracowuje		przech. bez oprac.		Opracowuje		przech. bez oprac.		Opracowuje		przech. bez oprac.	
	alfabet.	przedmiot.	przech. bez oprac.	przech. bez oprac.	alfabet.	przedmiot.	przech. bez oprac.	przech. bez oprac.	alfabet.	przedmiot.	przech. bez oprac.	przech. bez oprac.
IMP	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
CMKP	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
IP-CZD	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0
COI	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Suma Bibliotek	0	0	0	0	1	1	0	0	4	2	0	0

Tabela 20
Stan mikrofiz w latach 2000-2003

	2000	2001	2002	2003
AM Poznań	1781	1781	1781	1781
AM Białystok	0	0	0	0
AM Gdańsk	92549	92549	92549	92549
AM Lublin	37726	37726	37726	37726
UM Łódź	0	0	0	0
ŚIAM	2768	0	0	0
AM Wrocław	11500	11500	11500	11500
AM Warszawa	0	0	0	0
Pomorska AM	552	552	0	0
CM UJ	24827	24828	24828	24828
GBL	43816	43816	43816	44246
Suma	215519	212752	212200	212630
Srednia	19592,64	19341,09	19290,91	19330,00

	2000	2001	2002	2003
IMP	0	0	0	0
CMKP	0	0	0	0
IP-CZD	11913	11913	11913	11913
COI	6537	6537	6537	6537
Suma	18450	18450	18450	18450
Srednia	4612,50	4612,50	4612,50	4612,50

Tabela 21
Ilość zbiorów skasowana w ramach selekcji w latach 2000-2002

	wydawnictwa zwarte			w tym podręczniki			wydawnictwa ciągłe			zbiory specjalne			
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2003
AM Poznań	6464	7132	5116	120	2214	45	315	0	331	2968	0	0	0
AM Białystok	1582	6262	5140	1416	2349	968	2576	0	0	0	39	5	0
AM Gdańsk	1386	2702	732	86	1049	176	732	1210	553	690	26	0	137
AM Lublin	8298	38504	20950	0	0	0	0	2391	2003	2946	133	0	0
UM Łódź	12	5	16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
SIAM	0	2931	1302	0	7366	1818	1308	0	528	0	0	10	22
AM Wrocław	0	0	688	0	0	688	0	0	0	0	0	0	0
AM Warszawa	1161	584	2978	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pomorska AM	1123	465	0	1147	0	0	188	3677	0	0	1821	0	3056
CM UJ	6	1656	571	336	1239	146	333	0	0	655	137	0	0
Suma	20032	60241	37493	34606	1622	14217	3841	5452	7278	3415	7259	198	15
Srednia	2003,20	6024,10	3749,30	3460,60	162,20	1421,70	384,10	545,20	727,80	341,50	725,90	19,80	1,50
GEL	0	8053	10427	1385	0	0	0	0	0	0	0	1125	0

depozyt, taśma magnetofonowa, tezy, rękopisy
filmy, grafika, przezroczka, CD, kasety
kasety magnetofonowe
mikrofilme, mikrofilmy, prace habilitacyjne

	wydawnictwa zwarte			w tym podręczniki			wydawnictwa ciągłe			zbiory specjalne			
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2003
IMP	1220	9	10	284	0	0	0	0	0	0	0	0	0
CMKP	1555	10	71	528	1555	10	71	528	0	0	0	0	0
IP-CZD	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
COI	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Srednia	693,75	4,75	20,25	203,00	388,75	2,50	17,75	132,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk
Białystok – AM

KONSORCJA JAKO NOWY SPOSÓB GROMADZENIA DOSTĘPÓW DO ŚWIATOWYCH ZASOBÓW INFORMACJI NAUKOWEJ (HISTORIA KONSORCJÓW I CZASOPISM ELEKTRONICZNYCH)

Streszczenie

Nazwą konsorcjum biblioteczne określane są różne rodzaje organizacji, od takich, w których powiązania uczestniczących w nim bibliotek są nieformalne, po instytucje o ustalonej strukturze organizacyjnej i sprecyzowanych zasadach. Konsorcja mogą łączyć biblioteki regionu, miasta, biblioteki określonego rodzaju oraz biblioteki zainteresowane umową z konkretnymi wydawcami.

Konsorcjum powinno gwarantować korzyści finansowe wszystkim swoim członkom i sprzyjać lepszej obsłudze użytkowników.

Idea współpracy bibliotek nie jest nowym pomysłem. Już w latach 80. XIX wieku czasopismo *Library Journal* wspierało projekty wspólnego zakupu, katalogowania oraz wypożyczania międzybibliotecznego. Znaczący wzrost konsorcjów bibliotek akademickich w Stanach Zjednoczonych nastąpił w późnych latach 60. XX wieku i wiązał się z automatyzacją biblioteki.

Nowy rodzaj konsorcjów bibliotek cyfrowych pojawił się w latach 90. Dzielenie się informacjami cyfrowymi jest jedną z cech charakteryzujących nowo powstające konsorcja. Korzystanie z nowoczesnych technologii usprawnia proces dzielenia się indywidualnymi zbiorami, np. dostarczanie kopii artykułów w wersji elektronicznej, katalogi on-line. Dzielenie się zbiorami było głównym impulsem rozwoju konsorcjów posiadających zbiory cyfrowe. Ważnym atutem współpracy konsorcyjnej jest negocjowanie cen zasobów cyfrowych oraz dialog z wydawcami. Na wspólne, szersze przedsięwzięcie łatwiej jest pozyskać środki finansowe. Tworzenie szerszych struktur i wspólne rozwiązywanie problemów jest uzasadnione ekonomicznie.

Współpraca bibliotek ma długą tradycję. Już w latach osiemdziesiątych XIX wieku czasopismo *Library Journal* publikowało artykuły o przedsięwzięciach bibliotek w zakresie dzielenia się zbiorami. *American Library Association (ALA)*, dostrzegając znaczenie wspólnych bibliotek w 1880 roku powołało Komitet ds. Kooperacji (*Cooperation Community*). [2]

Na początku XX wieku Biblioteka Kongresu zainicjowała współpracę w zakresie klasyfikacji przedmiotowej zbiorów (*Library of Congress Subject Headings*) oraz centralnej dystrybucji drukowanych kart katalogowych zrzeszonym bibliotekom. Ten projekt był wczesną formą konsorcyjnej współpracy bibliotek.

W 1972 roku *The United States Office of Education* przedstawiło informacje o głównych konsorcjach akademickich. Pierwszym spisem tych organizacji był „*The directory of academic library consortia*”. Następnie opublikowano książkę Ruth J. Patrick: „*Guidelines for library cooperation: development of academic library consortia*”. Książka podejmowała temat współpracy w bibliotekach akademickich

i identyfikowała 125 konsorcjów bibliotek akademickich. Około 90% z nich rozpoczęło działalność po 1960 roku. [1]

Znaczący rozwój konsorcjów w Stanach Zjednoczonych przypada na lata 60. i początek 70. Współpraca koncentruje się na automatyzacji bibliotek. Rodzi się inicjatywa zautomatyzowanego, centralnego katalogu bibliotek amerykańskich. Regionalny katalog Ohio College Library Center funkcjonujący od 1967 r., tworzony przez biblioteki różnych szkół wyższych, zostaje przekształcony w Online Computer Center (OCLC). [8] W realizację centralnego katalogu zaangażowało się kilka tysięcy bibliotek. W latach 90. katalog poszerzono o zasoby bibliotek światowych. To megakonsorcjum tworzy już kilka tysięcy bibliotek.

W latach 70. z inicjatywy Research Libraries Group (RLG) powołano sieć informacyjną bibliotek naukowych – Research Libraries Information Network (RLIN). Głównym celem była wspólna polityka gromadzenia, opracowania i udostępniania zbiorów oraz wybór jednolitego, zintegrowanego systemu bibliotecznego w największych bibliotekach uniwersyteckich w Stanach Zjednoczonych.

W 1985 roku powołano **Western Library Network (WLN)**, do którego mogły przystąpić wszystkie biblioteki północno-zachodniego Pacyfiku. [8]

Jednocześnie powstają konsorcja stanowe, takie jak: OhioLINK, MINITEX, WILS.

Dzielenie się zbiorami fizycznymi było głównym impulsem rozwoju konsorcjów do końca lat 80. Powstawały wówczas centralne katalogi oraz podejmowano inicjatywy związane z usprawnieniem wypożyczeń międzybibliotecznych.

Lata 90. to gwałtowny rozwój technologii komunikacyjnych, rozwój Internetu oraz powstanie czasopism elektronicznych.

Niektóre nowo powstające konsorcja wyznaczają sobie jeden cel, tj. zapewnienie dostępu do elektronicznych baz danych, inne wyznaczają sobie szersze zadania.

Działające od 1996 **GALILEO (Georgia Library Learnig Online)**, organizuje uczestniczącym bibliotekom dostęp do baz danych, włączając pełne teksty czasopism. GALILEO zapewnia swoim bibliotekom połączenia internetowe, oraz pomoc w realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych. [9]

Luisiana Library Network utrzymuje katalog online osiemnastu bibliotekom stanowym; zapewnia też zasoby elektroniczne bibliotekom publicznym i akademickim w całym stanie. Zabezpiecza dostęp do Internetu.

TEXSHARE jest wspólnym przedsięwzięciem uniwersytetów w Teksasie dla zapewnienia zestawu zasobów elektronicznych i przyspieszenia procesu fizycznego dzielenia się zbiorami. TEXSHARE zapewnia dostęp do konwencjonalnych, elektronicznych usług dostarczania dokumentów. Myślą przewodnią tej współpracy jest stworzenie równych szans dostępu do informacji wszystkim uniwersytetom w stanie Teksas.

VIVA (Virtual Library of Virginia) zapewnia zestaw elektronicznych zasobów i przyspieszenie wypożyczeń międzybibliotecznych. Niektóre bazy elektroniczne są umieszczane na serwerach konsorcjum, większość udostępniana jest z serwerów komercyjnych.

Fizyczne dzielenie się zasobami zostało ulepszone przez wykorzystanie systemu ARIEL i przekształcenie protokołu wypożyczeń międzybibliotecznych. Poza tym VIVA ma na uwadze współpracę nad projektami digitalizacji materiałów bibliotecznych. [9]

Konsorcja które powstały przed 1990 rokiem aktualnie dopisują do swoich celów udostępnianie zasobów elektronicznych.

OhioLINK powołane w 1974 roku, stawiało sobie za cel dzielenie się drukowanymi materiałami. Utrzymuje centralny katalog, a do realizacji zamówień z członkowskich bibliotek wykorzystuje służbę kurierską.

W latach 90. OhioLINK przystąpiło również do organizowania – swoim członkowskim bibliotekom – dostępu do baz elektronicznych. Aktualnie może się poszczycić pokaźną kolekcją elektronicznych źródeł. Dla sprawnej realizacji nowego zadania powołano Electronic Journal Center (EJC). Większość udostępnianych baz jest przechowywana na serwerach wydawców, tylko nieliczne utrzymywane są na własnym serwerze. OhioLINK uchodzi za najbardziej ambitne konsorcjum bibliotek akademickich w Stanach Zjednoczonych. Konsorcjum to przewiduje, że rozwijając na szeroką skalę usługi on-line znacznie obniży inwestycje kapitałowe w budynkach zrzeszonych bibliotek. [9]

Cechą charakterystyczną konsorcjów stanowych jest ich centralne finansowanie. Każde konsorcjum realizuje swoje zadania w odmienny sposób. Wszystkie mają na uwadze rozwijanie usług zmierzających do utworzenia Narodowej Wirtualnej Biblioteki.

Poza konsorcjami stanowymi i regionalnymi funkcjonują małe alianse zrzeszające kilka bibliotek. Jako przykład może posłużyć powstałe w 1933 roku **Triangle Research Librarians Network (TRLN)**. Aktualnie działają w nim cztery biblioteki uniwersyteckie w stanie Północna Karolina. [2] [7]

W 1999 roku Cooperative Reference Services Committee dokonał przeglądu konsorcjów bibliotecznych. Badaniem objęto amerykańskie konsorcja zrzeszone w International Coalition of Library Consortia (ICOLC).

Z osiemdziesięciu pięciu amerykańskich konsorcjów dwadzieścia powstało tylko w celu dzielenia się elektronicznymi zasobami. Okazało się, że tylko nieliczne (7) posiadają formalne umowy o współpracy.

Jako podstawowe przyczyny powstania sieci podaje się dzielenie się zasobami i doświadczeniem.

Większość konsorcjów deklaruje początki swojej współpracy na drugą połowę lat dziewięćdziesiątych. Geograficzna bliskość i rodzaj biblioteki to podstawowe kryterium przystąpienia do konsorcjów. [3]

Konsorcja konsorcjów

W latach 90. obserwuje się grupowanie różnych konsorcjów w nieformalne większe organizacje.

Od 1996 roku funkcjonuje Międzynarodowa Koalicja Konsorcjów Bibliotecznych (ICOLC). Zrzesza ponad 160 konsorcjów bibliotecznych z Ameryki Północnej, Europy, Australii, Azji i Afryki. ICOLC ułatwia dyskusję między konsorcjami w kwestii wspólnych interesów i organizuje rocznie dwa spotkania w Ameryce Północnej i jedno w Europie.

Organizacja ta koncentruje się na zasobach elektronicznych źródeł. Kontaktuje się z wydawcami i sprzedawcami tych źródeł.

Od 1998 roku ICOLC wydaje wytyczne i promuje najlepsze praktyki związane z nabywaniem i korzystaniem z cyfrowych zasobów.

W wydanym w grudniu 2001 roku dokumencie pod tytułem „Statement of current perspective and preferred practices for the selection and purchase of electronic information” ICOLC akcentuje potrzebę odejścia od łączenia dostępu online z wersją drukowaną, a cena online nie powinna przekraczać 80% wersji drukowanej.

Wskazuje również na potrzebę wprowadzenia modelu zakupu wybiórczego. Członkowie ICOLC chcieliby otrzymywać od wydawców oferty niekoniecznie oparte na tradycyjnym systemie subskrypcji tytułu za tytuł.

W dokumencie zwrócono również uwagę na praktyki niektórych wydawców – zamieszczania tych samych artykułów w kilku bazach.

Wskazano również na przypadki usuwania części zasobów z baz w okresie licencyjnym oraz stosowania embarga na niektóre tytuły.

ICOLC wyraża swoje stanowisko dotyczące długoterminowego dostępu i archiwum. Sugeruje, że licencjonowanie elektronicznej zawartości powinno gwarantować trwałe prawa dostępu. Dostrzega potrzebę współpracy z wydawcami celem wypracowania rozwiązań dla zapewnienia trwałego dostępu do czasopism elektronicznych.

ICOLC stoi na stanowisku, że zarówno konsorcja, jak i biblioteki narodowe oraz inne instytucje mogą przedstawiać projekty archiwizowania elektronicznych czasopism. [14]

Również w 2001 roku ICOLC wydało nowe wytyczne w sprawie statystyki Web. Każdy wydawca produktu elektronicznego powinien dostarczać informację administratorom konsorcjów o statystykach wykorzystania, które są niezbędne do analizy i podejmowania decyzji o przydatności danego źródła. Ustalono niezbędne elementy tych danych.

W czerwcu 2002 Międzynarodowa Koalicja Konsorcjów Bibliotecznych zatwierdziła nowy zestaw wytycznych dotyczących prywatności, do których powinny stosować się biblioteki realizujące usługi on-line.

Biblioteki podpisują licencje na elektroniczne informacje w imieniu swoich użytkowników. Dostęp do większości elektronicznych zasobów zapewniany jest przez sieć ogólnoswiatową, która stanowi źródło informacji dla firm o zainteresowaniach i przyzwyczajeniach użytkowników sieci.

Zdarza się, że takie informacje są gromadzone podczas korzystania z produktów sieci bez wiedzy i zezwolenia osoby korzystającej. Biblioteki muszą chronić prywatność swoich użytkowników korzystających z sieciowych baz.

Wytyczne zobowiązują wydawców do szanowania prywatności użytkowników ich produktów. Wydawca nie może ujawniać informacji o żadnym indywidualnym użytkowniku jego produktu, ani o jego poszukiwaniach osobom trzecim. Wydawca powinien ogłosić potwierdzenie zabezpieczenia prywatności na swojej stronie oraz zapewnić pełną kontrolę nad swoją stroną, aby zapobiec naruszeniu prywatności przez osoby trzecie, takie jak producenci reklam. Wydawca powinien regularnie sprawdzać funkcjonowanie swojej strony, aby upewnić się, że zabezpieczenie prywatności jest egzekwowane. [10]

Konsorcja w Polsce

W Polsce – podobnie jak na świecie – wczesna współpraca bibliotek polegała na dzieleniu się zasobami tradycyjnymi w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych oraz wymiany wydawnictw własnych uczelni. Tworzono centralne katalogi:

- czasopism polskich w zbiorach bibliotek polskich w latach 1661–1950
- książek zagranicznych w zbiorach bibliotek polskich w latach 1975–1986
- książek zagranicznych w zbiorach bibliotek polskich wydanych od roku 1987
- czasopism zagranicznych w zbiorach bibliotek polskich wydanych od roku 1986

W latach 80. trzydzieści bibliotek medycznych podjęło się opracowania centralnego katalogu czasopism zagranicznych (CKCZ). Drukiem ukazały się dane za lata 1975–1983, 1984–1986 oraz 1990–1992. Od 1993 prace nad katalogiem zautomatyzowano. Początkowo baza czasopism była rozpowszechniana na dyskietkach, a następnie przeniesiona do systemu PROLIB i udostępniana na stronie Głównej Biblioteki Lekarskiej.

Od 1998 roku CKCZ jest uzupełniany przez 59 bibliotek w trybie on-line. [17]

Wcześniej, bo w 1974 roku powstał projekt zautomatyzowanego systemu regionalnego KRAKUS, w ramach którego rozpoczęto tworzenie Centralnego Katalogu Czasopism Bibliotek Krakowa oraz Biblioteki Głównej Politechniki Świętokrzyskiej. [6]

Innym przykładem współpracy bibliotek w zakresie wspólnego tworzenia baz był projekt SYMPO rejestrujący materiały konferencyjne gromadzone w bibliotekach naukowych.

W latach 90. w Polsce rozpoczęto budowę sieci rozległej, która w pierwszej kolejności połączyła duże ośrodki akademickie. W tej sytuacji przed bibliotekami otworzyła się szansa na zaimplementowanie zintegrowanych systemów bibliotecznych. Biblioteki nawiązywały współpracę, której głównym celem było pozyskiwanie środków z fundacji zagranicznych na kosztowne systemy biblioteczne.

W 1992 roku Biblioteka Uniwersytetu w Warszawie, Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego, Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie zdecydowały o zakupie zintegrowanego systemu VTLS. [6]

W następnych latach pojawiły się kolejne systemy: Horizon, Aleph, Tinlib, Innopac.

Wdrożenie zintegrowanych systemów wiązało się z rozwiązywaniem wielu problemów natury technicznej i organizacyjnej. Następnie należało rozwiązać wiele problemów teoretycznych, takich jak np.: ustalenie formatów. Na tym gruncie zaczęto tworzyć ogólnopolskie konsorcja bibliotek, wdrażających ten sam system biblioteczny. Powołano wówczas Międzyuczelniany Zespół Koordynacyjny ds. Wdrażania VTLS (1993), zespół bibliotek wdrażających system Tinlib (1996), Porozumienie „Biblioteka z Horyzontem” (1997). Zorganizowała się również grupa bibliotek wykorzystująca system Aleph i bibliotek górnośląskich stosujących system Prolib.

Biblioteki reprezentujące różne specjalności połączył jeden cel, tj. wdrożenie i eksploatacja systemu bibliotecznego.

Poza ogólnokrajowymi konsorcjami, które grupowały biblioteki użytkujące ten sam system powstawały niezależne inicjatywy lokalne, których celem była również współpraca bibliotek w zakresie implementacji systemu bibliotecznego. W 1994 r. powołano Krakowski Zespół Biblioteczny (KZB), w skład którego weszło 14 bibliotek krakowskich i instytucji naukowych, w tym wszystkie uczelnie państwowe. [5]

Innym przykładem lokalnej współpracy bibliotek w zakresie wdrażania systemu bibliotecznego jest powołana w 1997 r. Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych. Obie lokalne organizacje wkrótce postawiły przed sobą nowe zadania i wciąż wspomagają biblioteki członkowskie w organizowaniu i doskonaleniu ich działalności.

Podobne porozumienia funkcjonowały przez kilka lat w Lublinie i Białymstoku. Prawdopodobnie taka współpraca miała miejsce w innych ośrodkach, lecz po uruchomieniu systemów została przerwana.

Po wdrożeniu zintegrowanych systemów zrodziła się nowa ogólnokrajowa inicjatywa, tj. tworzenie Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego polskich bibliotek naukowych – NUKat, opartego na współkatalogowaniu bibliotek członkowskich.

W latach dziewięćdziesiątych zawiązywały się również innego typu konsorcja. Są to środowiskowe lub regionalne systemy udostępniania baz danych poprzez sieć komputerową.

W 1996 roku uruchomiono system sieciowego rozpowszechniania baz CD-ROM w Konsorcjum Bibliotek Górnośląskich. Zainstalowano system Info-Ware CD/HD umożliwiający przeladowywanie baz danych z wielu dysków optycznych oraz baz własnych na dysk serwera, z którym poprzez sieć mogli łączyć się użytkownicy krajowych uczelni partnerskich. [25]

W tym samym roku rozpoczęto również sieciową obsługę środowiska naukowego Poznania z serwera Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego. W następnym roku, w Warszawie, powstało Konsorcjum CDROMWAN, obsługujące 8 bibliotek z Warszawy, Bydgoszczy i Krakowa. [19]

W 1999 roku uruchomiono Środowiskowy System Udostępniania Baz danych we Wrocławiu (ŚSUBD) obsługujący pięć bibliotek wrocławskich. [19]

Organizację konsorcyjnych usług sieciowych zaczęło też prowadzić Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego.

Poza inicjatywami ogólnopolskimi lub środowiskowymi, biblioteki podejmują współpracę w ramach swojej specjalności.

Dobrym przykładem są biblioteki medyczne, które od kilku lat pracują nad polską wersją kartoteki MESH. Ważną inicjatywą jest system elektronicznej dystrybucji dokumentów doc@med.

Koniec lat dziewięćdziesiątych to początek upowszechniania się czasopism elektronicznych w polskich bibliotekach. Biblioteki spotykają się z dwoma rodzajami ofert konsorcyjnych na czasopisma on-line. Pierwsza polega na transakcji związanej, tj. biblioteka musi posiadać prenumeratę drukowaną danego wydawcy, druga – jest niezależna od posiadanej prenumeraty.

Pierwsze polskie konsorcjum SpringerLINK udostępniające czasopisma on-line założono w 1999 roku. Koordynatorem przedsięwzięcia była Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Do konsorcjum przystąpiło 39 bibliotek, które otrzymały elektroniczny dostęp do artykułów z 464 tytułów czasopism. W roku 2001 powstały dwa następne konsorcja, tj. ScienceDirect, udostępniające czasopisma wydawnictwa Elsevier Science oraz IDEAL – wydawnictwa Academic Press.

Wszystkie umowy licencyjne zobowiązywały biblioteki członkowskie do utrzymywania prenumeraty drukowanej. Licencje również nie zezwalały na obsługę wypożyczeń międzybibliotecznych w oparciu o dostęp sieciowy.

Pierwsze konsorcja, które zawiązywano w Polsce – poza ScienceDirect – nie przewidywały archiwizacji. Aktualnie zarówno SpringerLINK, jak i Kluwer, zapewniają dostęp do całej kolekcji archiwum wszystkim członkom konsorcjum. Jedynie ScienceDirect ogranicza prawo dostępu do archiwum. Każdy uczestnik konsorcjum zachowuje wgląd tylko do tytułów, które posiada w prenumeracie. Bazy

są archiwizowane w ICM. Archiwizacji w Polsce podlega również OVID Biomedical Collection i niektóre bazy bibliograficzne.

Zupełnie odmiennie wygląda sprawa archiwum w Proquest. Archiwum otrzymujemy na CD-ROM, ale wydrukowanie każdego artykułu wiąże się z dodatkową opłatą.

W Stanach Zjednoczonych według sondażu przeprowadzonego przez ALA w 1994 roku aż 54% bibliotek naukowych dysponowało dostępem do archiwalnych kopii czasopism elektronicznych przechowywanych przez wydawcę lub własne konsorcjum. 26% bibliotek utrzymywało swoje archiwum. [7]

Siła konsorcjów tkwi w potencjale negocjacyjnym. Zawieranie dużych kontraktów daje możliwość nie tylko obniżania ceny i zapewniania szerszej kolekcji czasopism, ale również wpływania na zmiany w zapisach licencyjnych.

Wydawcy często usiłują tworzyć umowy licencyjne nie przystosowane do potrzeb interesów bibliotek. Jako przykład może posłużyć sprawa konsorcjum ScienceDirect (2004-2006). Jak wiadomo pierwsza umowa konsorcyjna była zawarta na lata 2001–2003. Udostępniono wówczas 600 tytułów czasopism, które były prenumerowane w wersji drukowanej przez instytucje członkowskie. Wszyscy uczestnicy mogli korzystać z całej kolekcji.

Oferta przedstawiona na okres 2004–2006 była zupełnie odmienna. Instytucje miały otrzymać dostęp tylko do swoich kolekcji, tzn. do tytułów, które miały w wersji drukowanej. Odbłyło się kilka spotkań, na których przedstawiciele wydawcy trwali przy swojej koncepcji. Dopiero deklaracja strony polskiej o wycofaniu się z rozmów doprowadziła do przedstawienia nowej oferty, którą biblioteki polskie zaakceptowały.

Aktualnie realizujemy model e-only z możliwością dokupienia – po promocyjnej cenie – wersji drukowanej.

Artykuły z bazy mogą być wysyłane w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Na starych zasadach zagwarantowano archiwizację bazy, tj. po rozwiązaniu konsorcjum każdy uczestnik zachowuje dostęp tylko do własnej kolekcji czasopism.

Uważam, że cena jaką płać polskie biblioteki za tę bazę jest wciąż zbyt wysoka. Jak zaleca ICOLC koszt prenumeraty elektronicznej nie powinien przekraczać 80% wartości drukowanej.

Statystyki wykorzystania czasopism on-line potwierdzają duże zainteresowanie tą formą komunikacji naukowej.

Możliwość korzystania z baz pełnotekstowych z jednej strony rekompensuje braki wielu tytułów w macierzystej bibliotece, z drugiej zaś pozwala na bardziej efektywne poszukiwania literatury i znaczną oszczędność czasu. Istotnym walorem jest dostępność kolekcji przez 24 godziny. Użytkownik nie musi dostosowywać się do godzin otwarcia biblioteki. W tym samym czasie wiele osób może korzystać z tego samego artykułu. Jednolity aparat wyszukiwawczy dla wielu tytułów czasopism,

wgląd w archiwalne roczniki i możliwość zapisu na dowolnym nośniku efektów przeszukiwań to kolejne atuty e-czasopism.

Biblioteki akademickie oferują swoim użytkownikom od kilkudziesięciu do kilkuset tytułów zagranicznych czasopism.

Poprzez konsorcyjne udostępnianie e-czasopism użytkownicy polskich bibliotek naukowych mogą korzystać nawet z kilku tysięcy tytułów.

W literaturze przedmiotu często poddaje się w wątpliwość czy dostęp do coraz bogatszej listy czasopism w ramach konsorcjów jest naprawdę potrzebny użytkownikom.

Biblioteka Akademii Medycznej w Białymstoku w 2003 roku przystąpiła do ScienceDirect. Wówczas nasi użytkownicy otrzymali dostęp do sześciuset tytułów czasopism. Analizując statystyki wykorzystania bazy okazało się, że średnio miesięcznie korzystano z około trzystu różnych tytułów. W 2004 ScienceDirect zawiera 1380 bieżących tytułów; liczba czytanych czasopism wzrosła do około pięciuset. Wymaga to oczywiście badań, czy nowe tytuły zostały ocenione pozytywnie, czy też zakwalifikowano je do grupy czasopism nieprzydatnych.

Gruntowna analiza statystyk dla całego konsorcjum może wykazać, jaki procent tytułów nie cieszy się zainteresowaniem. Wówczas warto zadać pytanie: czy jest sens utrzymywania do nich dostępu, a w przyszłości archiwizowania ich?

Rosnące koszty prenumeraty czasopism zmuszają biblioteki do zastanowienia się, czy celowe jest równoczesne prenumerowanie ich wersji drukowanej i cyfrowej.

W Finlandii powszechnie rezygnuje się z subskrypcji drukowanych czasopism naukowych na rzecz dostępu on-line. [12]

W wielu bibliotekach amerykańskich również nie dubluje się tych wersji.

Jednak niektóre badania, oparte na statystyce wypożyczeń, nie potwierdzają zasadności rezygnowania z wersji papierowej czasopism.

W 2001 roku S. D. Gyeszly badała statystyki wypożyczeń za okres 1998–2000 w Bibliotece Nauk Politycznych i Ekonomii Uniwersytetu Teksańskiego. Porównanie wykorzystania obu wersji czasopism wykazało zasadność utrzymywania prenumeraty w obu formatach. [11]

W bibliotekach polskich powinniśmy dokonać analizy wykorzystania zasobów, celem ustalenia czy zasadne jest gromadzenie obu wersji czasopisma w perspektywie.

Coraz częściej pojawiają się opinie, że tworzenie archiwum czasopism elektronicznych w wersji papierowej nie jest dobrym rozwiązaniem. Sądzę, że trwałe dostępy wkrótce staną się regułą. Tę sprawę silnie akcentuje Międzynarodowa Koalicja Konsorcjów.

Konsorcja zaczęto tworzyć przede wszystkim, aby dzielić się fizycznymi zasobami. Następnie zakres ich działalności uległ znacznemu poszerzeniu. Poza negocjowaniem cen publikacji i warunków licencji na produkty elektroniczne konsorcja mogą

zajmować się współkatalogowaniem, upowszechnianiem norm, tworzeniem systemów kopiowania i dostarczania dokumentów. Wiele konsorcjów angażuje się we wdrażanie nowych technologii w bibliotekach członkowskich. Coraz ważniejsze stają się szkolenia pracowników i użytkowników.

Konsorcja mogą być powoływane do realizacji jednego celu lub stawiać przed sobą wiele zadań.

Wszystkie działania konsorcyjne nie tylko obniżają koszty funkcjonowania członkowskich bibliotek, ale również poszerzają dostęp do informacji. Efektem wspólnych działań jest lepsza obsługa użytkowników współpracujących bibliotek.

Współczesna biblioteka zaczyna być utożsamiana z pełnioną funkcją, a nie miejscem lektury. Nacisk kładzie się na obsługę użytkownika, a nie na gromadzenie zasobów.

Zakres udostępnianej informacji ulega znacznemu poszerzeniu.

Biblioteki muszą promować swoje usługi oraz skoncentrować się na szkoleniu użytkowników w zakresie nowych źródeł informacji.

Ważnym elementem działalności współczesnej biblioteki jest analiza kosztów i wykorzystania zasobów oraz potrzeb użytkowników.

Bibliografia

1. A l b e r i c o Ralph: Academic library consortia in transition. *New Directions Hi. Educ.* 2002 nr 120 s. 63–72
2. B o s t i c k Sharon L.: The history and development of academic library consortia in the United States: an overview. *J. Acad. Librarianship* 2001 Vol. 27 nr 1 s. 128–130
3. C u r t i s Susan, M a n n Barbara: Cooperative reference. Is there a consortium model? *Refer. User Serv. Quart.* 2002 Vol. 41 nr 4 s. 344–349
4. D o b r z y ń s k a - L a n k o s z Ewa: Bibliograficzne i katalogowe bazy danych dla wspomagania nauki – możliwości powszechnego dostępu do informacji. W: *Infobazy 97. Bazy danych dla nauki.* Gdańsk 1992 s. 271–279
5. D o b r z y ń s k a - L a n k o s z Ewa: Nowa formuła współpracy bibliotek naukowych w ramach Krakowskiego Zespołu Bibliograficznego. W: *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników.* Warszawa 23–24 września 2002 r.
6. D o b r z y ń s k a - L a n k o s z Ewa: Wczoraj fantazja, dzisiaj – rzeczywistość, czyli o komputeryzacji polskich bibliotek akademickich słów kilka. W: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej Poznań, 13–15.11.2002.* Poznań 2002 s. 125–146
7. G ó r n y Mirosław: Od gromadzenia do zarządzania zasobami. W: *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej Poznań, 13–15.11.2002.* Poznań 2002 s. 107–124
8. G r a b o w s k a Marta: *Systemy on-line w bibliotekach,* Warszawa 1992.
9. G r a y William: Recent trends in statewide academic library consortia. *Libr. Trends* 1997 Vol. 45 nr 3 s. 416–419
10. Guidelines for web statistics in the U. S. and abroad. *Online Libr. Microcomputer* 2001 Vol. 19 nr 11 s. 1–4
11. G y e s z l y S. D. “Electronic or paper journals? W: Budgetary collection development and user satisfaction questions. *Collec. Build.* 2001 Vol. 20 nr 1 s. 5–10

12. Häkli E. H., Lehtinen H.: *Doctorial dissertations in the Internet: a good start in Finland*. LIBER Quart. 2000 Vol. 10 nr 1 s. 14–25
13. Hirschon A.: Libraries, consortia, and change management. *J. Acad. Librarianship* 1999 Vol. 25 nr 2 s. 124–126
14. ICOLC guidelines and preferred practices for selection and purchase of electronic resources. Online *Libr. Microcomputer* 2001 Vol. 19 nr 12 s. 1–4
15. ICOLC releases new privacy guidelines for online resources. Online *Libr. Microcomputer* 2002 Vol. 20 nr 6/7 s. 1–2
16. Peters T. A.: Consortia and their discontents. *J. Acad. Librarianship* 2003 Vol. 29 nr 2 s. 111–114
17. Piotrowicz Aniela, Grządzielowska Ewa, Torlińska Barbara: Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce. *EBIB* [http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/APiotrowicz_EGrzadziewska_BTorlinska.pdf]
18. Piotrowicz Grażyna: Konsorcja bibliotek uczelnianych – wczoraj, dziś i jutro. *EBIB* [<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/piotrowicz.php>]
19. Piotrowicz Grażyna: Środowiskowy system udostępniania baz danych (ŚSKBD) we Wrocławiu. W: *Infobazy 97, Bazy danych dla nauki*. Gdańsk 1992 s. 517–523
20. Piotrowska Ewa, Zając Renata: Czasopisma elektroniczne w bibliotekach naukowych. [<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/piotrowska.php>]
21. Stefaniak Barbara: Czasopisma zagraniczne (tradycyjne i elektroniczne) w polskich bibliotekach naukowych. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe* 2002 Vol. 20 nr 2 s. 34–44
22. Stepniak Jolanta: Konsorcjum Elsevier – sposób na dostęp do czasopism elektronicznych. [<http://ebib.oss.wroc.pl/2002/34/stepniak.php>]
23. Thornton Glenda A.: Impact of electronic resources on collection development, the roles of librarians, and library consortia. *Libry Trends* 2000 Vol. 48 nr 4 s. 842–856
24. Valaskaus Edward J.: Electronic journals and their roles on the Internet. *Ser. Libr.* 1998 Vol. 33 nr 1–2
25. Zajączkowska Barbara: Doświadczenia kontraktowe projektu systemu sieciowego rozpowszechniania baz CD-ROM w konsorcjum Bibliotek Górnośląskich. W: *Elektroniczne biblioteki dzisiaj. Elektroniczne wykorzystanie baz CD-ROM w sieciach komputerowych*. Katowice 2000 s. 119–125

Dr Jolanta Przyłuska
Łódź – IMP

GROMADZENIE ZBIORÓW CZY ZAPEWNIANIE DOSTĘPU DO ŹRÓDEŁ WIEDZY – KIERUNKI DZIAŁANIA BIBLIOTEKI INSTYTUTU MEDYCyny PRACY W ŁODZI

Streszczenie

Zasadniczą powinnością biblioteki jest gromadzenie i udostępnianie zbiorów. Nie określa to w sposób ostateczny ani sposobu gromadzenia, ani formy udostępniania, jak też nie definiuje postaci samych zbiorów. Zachodzące obecnie zmiany technologiczne powodują, że w bibliotekach obserwuje się stopniową zmianę sposobów działania bez naruszania podstawowych funkcji bibliotek. Procesy te

inspirowane postępowaniem techniki przyczyniają się do różnicowania form komunikowania się z czytelnikiem. Obok przekazu informacji wyrażonego w postaci druku współistnieje przekaz elektroniczny. Rola bibliotekarza zaznacza się coraz wyraźniej jako pośrednika pomiędzy źródłem wiedzy w dowolnej formie a odbiorcą. Rola biblioteki uwydatnia się w funkcji udostępniania wiedzy lub zapewnienia sposobów dostępu do źródeł wiedzy. W tak zmieniającej się sytuacji nie wszystkie materiały muszą być gromadzone na stałe i archiwizowane na miejscu. Dla czytelnika istotne staje się dotarcie do materiałów źródłowych, także tych zgromadzonych w odległych fizycznie zbiorach elektronicznych.

Wobec zachodzących zmian w dużych bibliotekach akademickich i oczekiwaniach środowiska naukowego zmieniają się także sposoby pracy w specjalistycznych bibliotekach instytutowych. W nich szczególnie uwydatnia się funkcja informacyjna biblioteki i sprawne dotarcie do źródeł. W celu prześledzenia zmian w Bibliotece Naukowej IMP przeanalizowałam metody tradycyjnego gromadzenia i porównałam z nowymi formami pozyskiwania dokumentów.

Pośrednictwo biblioteki w dotarciu do materiałów źródłowych

Zasadniczą powinnością biblioteki jest gromadzenie i udostępnianie zbiorów. Nie określa to w sposób ostateczny sposobu gromadzenia, formy udostępniania, jak też nie definiuje postaci samych zbiorów. Zachodzące obecnie zmiany technologiczne powodują, że w bibliotekach obserwuje się stopniową zmianę sposobów działania bez naruszania podstawowych funkcji bibliotek. Procesy te inspirowane postępowaniem techniki przyczyniają się do różnicowania form komunikowania się z czytelnikiem. Obok przekazu informacji wyrażonego w postaci druku współistnieje przekaz elektroniczny. Rola bibliotekarza zaznacza się coraz wyraźniej jako pośrednika pomiędzy źródłem wiedzy w dowolnej formie a odbiorcą. Rola biblioteki uwydatnia się w funkcji udostępniania wiedzy lub zapewnienia sposobów dostępu do źródeł wiedzy (1, 2). W tak zmieniającej się sytuacji nie wszystkie materiały muszą być gromadzone na stałe i archiwizowane na miejscu.

Dla czytelnika istotne staje się:

- dotarcie do materiałów źródłowych, także tych zgromadzonych w odległych fizycznie zbiorach elektronicznych
- możliwość dostępu do informacji z własnego komputera
- pozyskanie informacji pełnotekstowej, nie tylko bibliograficznej
- łatwość wyszukiwania, bez konieczności poznawania różnych platform programowych (3).

Pośrednictwo biblioteki w poszukiwaniu dokumentu źródłowego schematycznie przedstawia rys.1.

Wobec zachodzących zmian w dużych bibliotekach akademickich i oczekiwaniach środowiska naukowego zmieniają się także sposoby pracy w specjalistycznych bibliotekach instytutowych. W nich szczególnie uwydatnia się funkcja informacyjna biblioteki i sprawne dotarcie do źródeł. W celu prześledzenia zmian w Bibliotece Naukowej IMP przeanalizowałam metody tradycyjnego gromadzenia i porównałam z nowymi formami pozyskiwania dokumentów.

Rys. 1. Pośrednictwo biblioteki pomiędzy czytelnikiem a dokumentem źródłowym

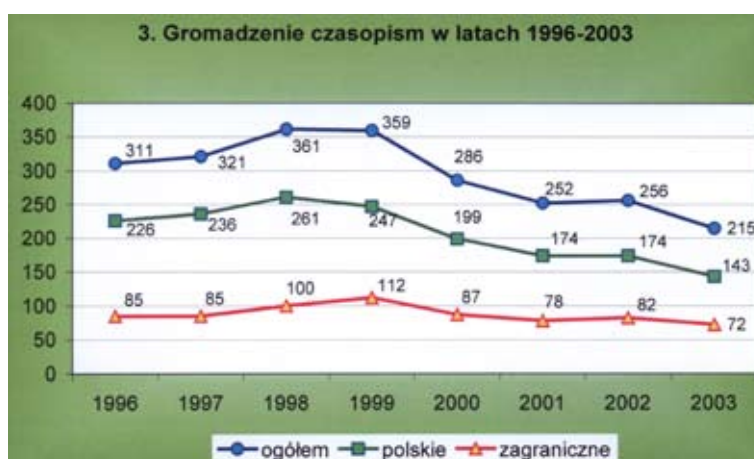
Tradycyjne metody gromadzenia Zakup książek

Polityka gromadzenia zbiorów poprzez zakup książek jest ściśle związana z rozpoznaniem potrzeb użytkowników Biblioteki IMP i możliwościami sfinansowania ich. Orientacja na rynku wydawniczym i szybka realizacja zakupów są ułatwione dzięki informacji za pomocą mediów elektronicznych, zanim książki dotrą do księgarń. Biblioteka IMP ogranicza się coraz częściej do zakupu pojedynczych egzemplarzy. W przypadku drogich wydawnictw zagranicznych rola Biblioteki sprowadza się do wysyłania informacji o najnowszych wydawnictwach związanych z tematyką badań Instytutu a zainteresowani czytelnicy włączają się w pozyskiwanie środków na ich zakup. Pomimo dążenia do gromadzenia najnowszych wydawnictw związanych z profilem księgozbioru od kilku lat obserwuje się wyraźny spadek nakładów finansowych na zakup książek. W stosunku do 1998 r. zmalały one prawie czterokrotnie w 2003 r. (rys. 2). Mimo trudności do zbiorów pozyskano wydawnictwa stanowiące podstawę warsztatu naukowego w dziedzinie toksykologii, np.: *Patty's Toxicology*, ed. E. Bingham, vol.1–9, 2001; *Patty's Industrial Hygiene*, ed. R.L. Harris, vol. 1–4, 2000; *Sax's Dangerous Properties of Industrial Materials*, R. J. Lewis, vol. 1–3, 2000; *Occupational Disorders of the Lung*, ed. D.J. Hendrick, 2002; *Clarke's Analysis of Drug and Poisons in Pharmaceuticals, Body Fluids and Postmortem Material*, ed. A. C. Moffat, 2004.

Gromadzenie czasopism

Pozyskiwanie czasopism o wąskiej tematyce medycznej zazębiającej się z wieloma innymi dziedzinami wiedzy takich jak toksykologia, fizyka, chemia, ergonomia, psychologia, czy socjologia, jest utrudnione ze względu na rozległość obszaru wiedzy. Kupowanie wydawnictw, w których tylko niektóre prace dotyczą zainteresowań badawczych Instytutu sprowadza się do tworzenia zbioru wykorzystywanego w niewielkim stopniu. Dlatego też wobec rosnących cen wydawnictw i rozwijających się możliwości szybkiego zakupu pojedynczych publikacji, kontynuacja prenumeraty drukowanej sprowadza się obecnie do zakupu tylko wybranych czasopism specjalistycznych. Tendencja spadkowa wyraźna jest zarówno w przypadku czasopism polskich jak i zagranicznych (rys. 3). Wydaje się, że modelem docelowym w Bibliotece IMP przez najbliższe lata będzie współistnienie wyspecjalizowanych zbiorów drukowanych wraz z pozyskiwaniem formy elektronicznej. Stopniowa zmiana warsztatu pracy biblioteki i pracowników naukowych wiąże się z zapewnieniem sprawnego sprzętu, odpowiedniego oprogramowania oraz opanowaniem przez użytkowników metod poruszania się w zbiorach elektronicznych.

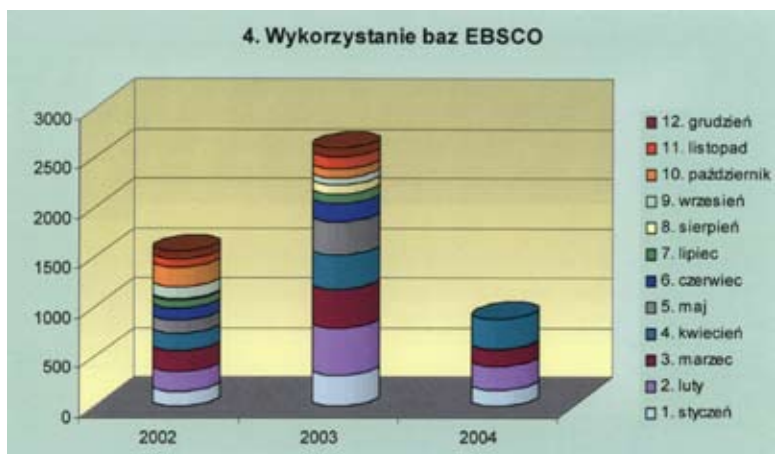

Zapewnienie dostępu do źródeł elektronicznych Bazy danych

Odmianą formą zapewnienia dostępu do publikacji naukowych są bazy danych. Wykorzystywane od wielu lat bazy bibliograficzne stanowią wstępną fazę zbierania informacji o piśmiennictwie. Kolejnym etapem jest dotarcie do tekstu źródłowego. Wśród użytkowników Biblioteki IMP można zaobserwować dwa nurty poszukiwań: pierwszy to przeglądanie spisów treści i bibliografii w znanych czasopismach oraz całkowite zawierzenie pracownikom biblioteki w poszukiwaniu formy elektronicznej, drugi to samodzielne poruszanie się po źródłach elektronicznych i oczekiwanie,

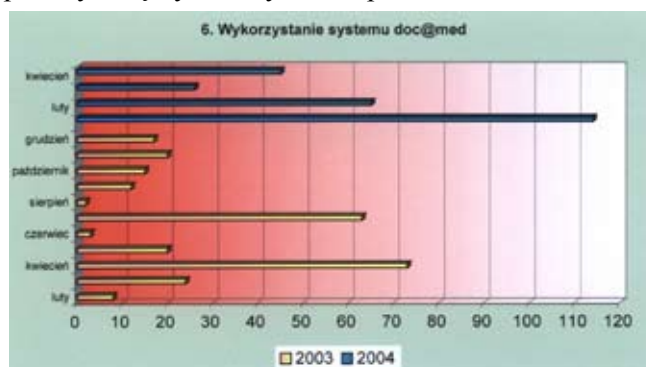
że dostęp do wiedzy za pomocą komputera będzie bardziej zintegrowany, bez konieczności przełączania się na różne platformy.

Jednym z serwisów użytkowanym od 2000 r. są bazy EBSCO. Kilkuletnie wykorzystywanie ich zaowocowało stopniowym zwiększaniem liczby pozyskanych tą drogą publikacji w pełnym tekście (rys. 4). Udostępnienie drugiego serwisu – ProQuest, spowodowało zmniejszenie zainteresowania bazami EBSCO. Fakt ten potwierdza dążenie czytelników do stosowania oprogramowania umożliwiającego jednoczesne przeszukiwanie kilku dostępnych źródeł lub kupowanie jednej bazy maksymalnie spełniającej oczekiwania czytelników. Konieczność nauczenia się poruszania się po różnych platformach, znajomość haseł, metod wyszukiwania są przez czytelników widziane jako dodatkowa trudność w dotarciu do dokumentu. Testowanie bazy ProQuest w 2003 r. i jej zakup w 2004 r. dało kolejną możliwość wykorzystania publikacji elektronicznych (rys.5).

Biblioteczne systemy dostarczania publikacji elektronicznych

Kolejnym sposobem na pozyskanie publikacji jest zamówienie jej poprzez biblioteczne systemy skanowania i wysyłania formy elektronicznej na adres biblioteki zamawiającej. Jeśli nie ma czasopisma w bibliotece macierzystej, nie ma dostępu do formy elektronicznej, to następnym krokiem poszukiwań są biblioteki w kraju, a później poza granicami. W tym celu najskuteczniej przeszukuje się system doc@med, SDDE i SUBITO. Wprowadzenie ich do usług Biblioteki IMP w 2003 r. spotkało się z dużym zainteresowaniem czytelników. Analiza liczby zamówionych publikacji w poszczególnych miesiącach wykazuje tendencję rosnącą (rys. 6, 7). Innym sposobem rzadziej stosowanym jest zakup publikacji poprzez płatne serwisy wydawców, po zalogowaniu i podaniu nr konta bankowego. Korzystanie z tej formy jest drogie, jak też wymaga sprawnych łącz i dobrych komputerów.

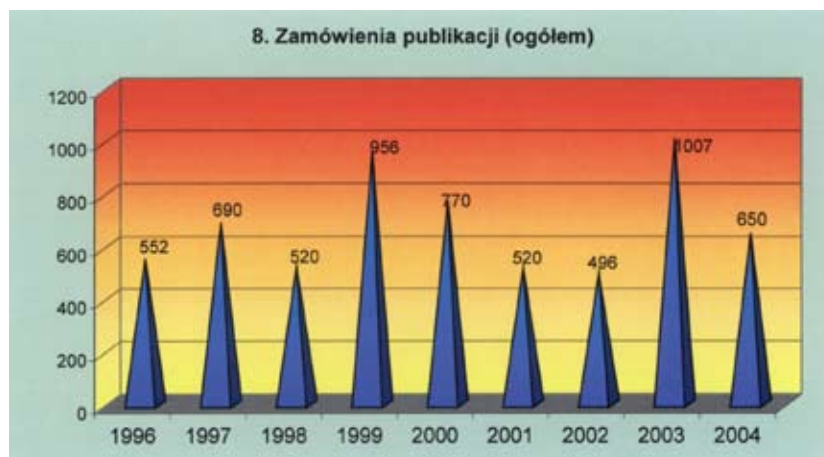
Innym źródłem publikacji są bezpłatne zasoby internetowe. Część wydawnictw udostępnia swoje publikacje w ramach wolnego dostępu lub czasowej promocji. Podobnie bezpośredni kontakt czytelników z autorem poprzez pocztę e-mail, w znacznym stopniu przyczynia się do gromadzenia piśmiennictwa dla pracowników IMP. Są to dodatkowe źródła danych nie podlegające rejestracji w bibliotece.

Kierunki działania Biblioteki IMP

Podsumowując przedstawione analizy można zauważyć, że rysuje się dość wyraźny obraz Biblioteki nastawionej na pośrednictwo w pozyskiwaniu informacji źródłowej. Szczególnie w 2003 r. wobec ograniczenia zakupu wydawnictw książkowych i czasopism drukowanych, a przy wprowadzeniu innych form dostępu do wiedzy (bazy danych, zamawianie elektroniczne z innych bibliotek) wyraźnie wzrosła liczba artykułów naukowych udostępnionych dla pracowników IMP (rys. 8). Do kwietnia 2004 r. sprowadzono ze źródeł zewnętrznych 650 prac, co w skali roku rokuje duże wykorzystanie nowych form pozyskiwania materiałów.

Przy przechodzeniu od tradycyjnego gromadzenia do zapewnienia dostępu do źródeł wiedzy, trzeba mieć na uwadze fakt, iż dostarczamy czytelnikowi kopie dokumentów, a nie oryginały. Czy ten proces można nazywać wypożyczeniem materiałów elektronicznych, czy powielaniem ich? Technika komputerowa spowodowała zwielokrotnienie kopii, oryginał widoczny jest tylko na ekranie. Za zwiększaniem wykorzystania form elektronicznych w stosunku do tradycyjnej przemawia w znacznym stopniu szybkość ukazywania się ich, aktualność informacji, możliwość dostępu do archiwum właściwie z własnego biurka, linki do materiałów źródłowych, interaktywność i wykorzystanie multimedialnych. Chociaż minusem jest czytanie z ekranu, to czytelnicy stopniowo zaczynają doceniać materiały zgromadzone za pośrednictwem Internetu. Wykorzystanie programów integrujących różne zasoby w sieci tzw. serwerów linkujących, czy komercyjnych systemów zarządzania czasopismami może ułatwiać czytelnikom poruszanie się w zewnętrznych źródłach, które stanowią uzupełnienie tradycyjnej biblioteki.

Bibliografia

- Wojciechowski Jacek: *Organizacja i zarządzanie w bibliotekach*. Warszawa: PWN, 1997
Tenże: *Idee i rzeczywistość: bibliotekarstwo pragmatyczne*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2002
Janiszewska Kamila: *Elektroniczne dostarczanie dokumentów*. Warszawa: Wydaw. SBP, 2003

Mgr Anna Uryga
Mgr Beata Bator
Kraków – CM UJ

STRATEGIA ROZWIJANIA I MODELOWANIA POLITYKI GROMADZENIA ZBIORÓW W ŚWIETLE DOŚWIADCZEŃ BIBLIOTEKI MEDYCZNEJ CM UJ

Streszczenie

Referat przedstawia wyniki niektórych analiz prowadzonych w Bibliotece Medycznej CM UJ w latach 1996–2003, które stanowiły istotny element opracowywanych planów strategicznych. Na tym tle zarysowana jest struktura i rozkład obecnych kosztów funkcjonowania biblioteki oraz źródła finansowania i pozyskiwania piśmiennictwa. Przedstawiona na tych faktach i liczbach sytuacja biblioteki stanowi punkt wyjścia do określenia typów zasobów i ich ważności w kontynuacji dotychczasowej polityki gromadzenia i modelowaniu nowej strategii. Omówione zostaną role (funkcje), jakie pełnią wykorzystywane metody i narzędzia wspomagające kształtowanie nowej organizacji takie jak np. baza akcesyjna, przewodniki po źródłach informacji w medycynie, farmacji i ochronie zdrowia oraz wdrażanie klasyfikacji tematycznych. Zwrócona zostanie również uwaga na najistotniejsze problemy oraz kierunki, w jakich będzie rozwijana strategia gromadzenia zasobów i źródeł informacji medycznej w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Niniejszy artykuł przedstawia wyniki niektórych analiz prowadzonych w Bibliotece Medycznej CM UJ w latach 1996–2003, które stanowiły istotny element opracowywanych planów strategicznych. Na tym tle zarysowana jest struktura i rozkład obecnych kosztów funkcjonowania biblioteki oraz źródła finansowania i pozyskiwania piśmiennictwa. Przedstawiona na tych faktach i liczbach sytuacja biblioteki stanowi punkt wyjścia do określenia typów zasobów i ich ważności w kontynuacji dotychczasowej polityki gromadzenia i modelowaniu nowej strategii.

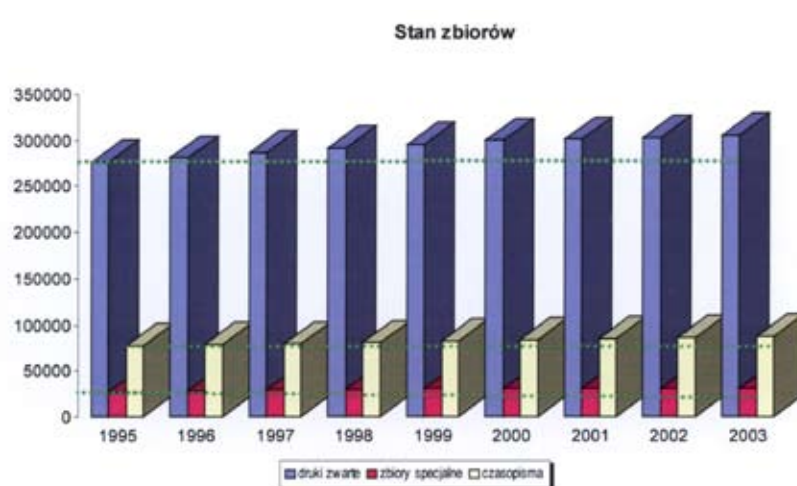
Druga część artykułu skupiona jest na omówieniu kontekstu zagadnień towarzyszących polityce gromadzenia zasobów w BM CMUJ oraz na uwypukleniu

szczególnie istotnych rezultatów przedsięwzięć dokonanych w latach 1996–2003, które miały za cel zmianę wizerunku Biblioteki.

Trzecia część wkracza w obszar problemów, które wiążą się z nowym podejściem do strategii rozwijania kolekcji pod kątem jakościowej oceny źródeł informacji. Omawia również aspekty wdrożenia wolnego dostępu do półek w odniesieniu do wszystkich zasobów bibliotecznych.

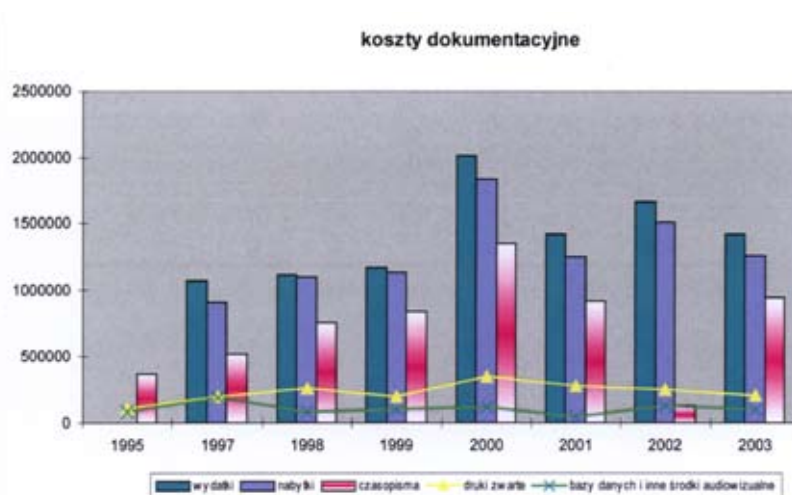
Przykłady niektórych analiz prowadzonych w latach 1996–2000

Wykres 1 – przedstawia ilościowy stan zbiorów Biblioteki Medycznej CM UJ w okresie od 1995–2003 roku na podstawie zapisów inwentarzowych.

Wskazuje na bardzo niewielki wzrost wolumenów w 2 kategoriach zbiorów: wydawnictwach ciągłych i zbiorach specjalnych. Większy wzrost ilościowy (ale i tak dość łagodny) występuje w grupie druków zwartych. Od punktu wyjściowego przybyło w grupach: druków zwartych – 30.136 vol., zbiorach specjalnych – 3743 jednostek inwentarzowych, czasopiśmie – 9954 vol. Średni wzrost inwentaryzowanej literatury wyniósł ok. 4870 vol. rocznie. Na tej podstawie można domniemywać, że tempo wzrostu zbiorów bibliotecznych (zwłaszcza w odniesieniu do druków zwartych) zmalało w stosunku do poprzednich dziesięcioleci. Tę zmianę można wychwycić zestawiając ze sobą wzrost pozycji w grupie druków zwartych między latami 1995–1996 (wzrost o 10.000 vol.), a latami 2002–2003 (wzrost o 2704 vol.). W przedstawionej wizualizacji graficznej ten niuans pozostaje nieuchwytny.

Wykres 2 – prezentuje proces kształtowania się kosztów dokumentacyjnych (wydatki na czasopisma, druki zwarte oraz elektroniczne źródła informacji) w latach 1995–2003.

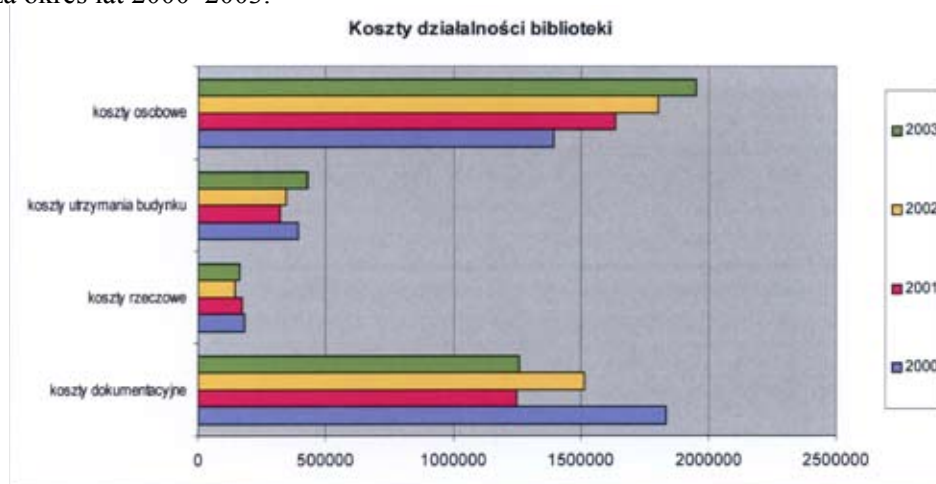

Od roku 1997 pojawiają się 3 kolumny, z których pierwsza obejmuje koszty dokumentacyjne i koszty na tzw. wydatki rzeczowe (usługi telekomunikacyjne, pocztowe, materiały biurowe, wyposażenie, środki czystości, delegacje, konserwacja infrastruktury). Druga kolumna zawiera koszty dokumentacyjne, które wynikają z realizacji przyznanego na ten cel budżetu oraz dodatkowych zabezpieczeń, kierowanych przez innych (niż biblioteka) dysponentów środków finansowych (np. właścicieli grantów badawczych, dziekanów, kierowników jednostek organizacyjnych CMUJ). Przyłgnięta do dwóch wcześniejszych - trzecia kolumna reprezentuje koszty dokumentacyjne związane z prenumeratą czasopism. Na tym tle zobrazowany został rozkład kosztów na zakup książek oraz elektronicznych źródeł informacji (baz danych i konsorcjów czasopism elektronicznych). Jak widać – prenumerata tradycyjnych czasopism wiąże się z najwyższymi obciążeniami wśród pozostałych wydatków dokumentacyjnych.

Analiza danych przedstawionych na tym wykresie prowadzi do wniosku, że moderowane (o minimalnej tendencji wzrostowej) zakupy czasopism i innych źródeł informacji, prowadzone w latach 1995–1999, osiągnęły swój maksymalny pułap w roku 2000. W tym właśnie roku rozpoczynają się różnorodne perturbacje, których źródłem są zarówno nowe zasady i procedury organizacji przetargów wynikające z zapisów Ustawy o Zamówieniach Publicznych, nie dość precyzyjne, a nawet mylące, zapisy o Podatku VAT, zmiany w polityce finansowej KBN (m.in. zniesienie celowych dotacji na zakup czasopism z importu i ukrycie ich w dotacji na realizację działalności statutowej dla poszczególnych wydziałów) a także (może i przede wszystkim)

odnotowywany każdego roku wzrost cen na czasopisma. W takiej sytuacji nakładanie się przedpłat na prenumeratę, kumulowanie kosztów z dwóch lat w jednym roku, stały wzrost wydatków na elektroniczne źródła informacji powodują rozchwianie preliminarzy budżetowych. Za tym idą trudne pertraktacje z władzami i służbami finansowymi uczelni oraz czasochłonne zabiegi nad ustaleniem listy prenumerowanych czasopism, aby pozostać w zgodzie z założeniami budżetu. Każdego roku następuje też niewielki, aczkolwiek stopniowy, spadek liczby prenumerowanych tytułów w postaci drukowanej. Jest on niewielki tylko dlatego, że kierownicy poszczególnych jednostek organizacyjnych oraz pracownicy naukowcy starają się, w miarę swoich możliwości, zabezpieczyć własne (dodatkowe) środki finansowe na ten cel.

Wykres 3 – dopełnia obraz i interpretację poprzedniego wykresu. Obejmuje dane za okres lat 2000–2003.

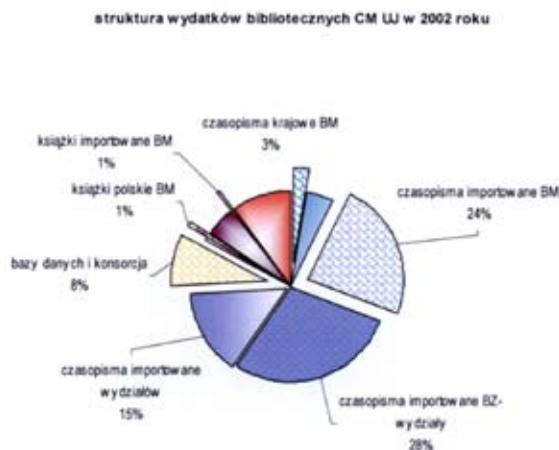
W cieniu kłopotów budżetowych, które wiążą się z wydatkami na zakup literatury, pozostają inne jeszcze problemy. Biblioteka zмага się z utrzymaniem kosztów rzeczowych na poziomie roku 2000. Staje się to przedmiotem szczególnej ekwilibrystyki, zważywszy na rosnące potrzeby w zakresie szybkiej i sprawnej komunikacji oraz na konieczność naprawy i odnawiania parku technologicznego Biblioteki. Szukanie oszczędności w wydatkach rzeczowych jest połączone ze stałym poszukiwaniem dodatkowych źródeł finansowych, które powinny pozwalać na choćby niewielkie inwestycje. Na koszty rzeczowe (zobrazowane na wykresie) składają się więc nie tylko koszty wydatkowane z przyznanego budżetu, ale także koszty pochodzące z wypracowywanych projektów. W tę grupę kosztową – od 2003 roku – wchodzi również dodatkowe obciążenia związane, po pierwsze, z migracją baz katalogowych z systemu VTLIS do VIRTUI; a po drugie, z utrzymaniem systemu bibliotecznego w latach następnych. Z góry wiadomo, że już w 2004 roku obciążenia

z tego tytułu podniosą koszty rzeczowe o 40 % w stosunku do lat ubiegłych. Konsekwencje płynące z tego wzrostu kosztów zostaną skrótowo omówione przy wykresie 4. Trzecia grupa kosztów przedstawionych na wykresie wiąże się z kosztami utrzymania budynku (amortyzacją i opłatami za media oraz niezbędnymi remontami). Ewentualne obniżanie lub ich powiększenie zależy w dużej mierze od służb technicznych i administracyjnych uczelni. Wszelkie regulacje w tym względzie uzależnione są jednak przede wszystkim od ogólnej kondycji finansowej uczelni. Jeśli więc w roku 2003 w Bibliotece wykonano I etap remontu sanitariatów i łazienek oraz modernizację infrastruktury przeciwpożarowej, to już w 2004 roku na żaden poważniejszy remont Biblioteka nie może liczyć.

Czwartym składnikiem kosztów funkcjonowania biblioteki są wreszcie koszty osobowe. Tutaj notowany jest (na całe szczęście) stały wzrost, dzięki czemu stopniowo regulują się różnorodne dysproporcje i elastycznie moderuje się system motywacyjny. Ten składnik pozwala wydobyć z pracowników większą kreatywność i podkreślić wagę zawodowych kompetencji.

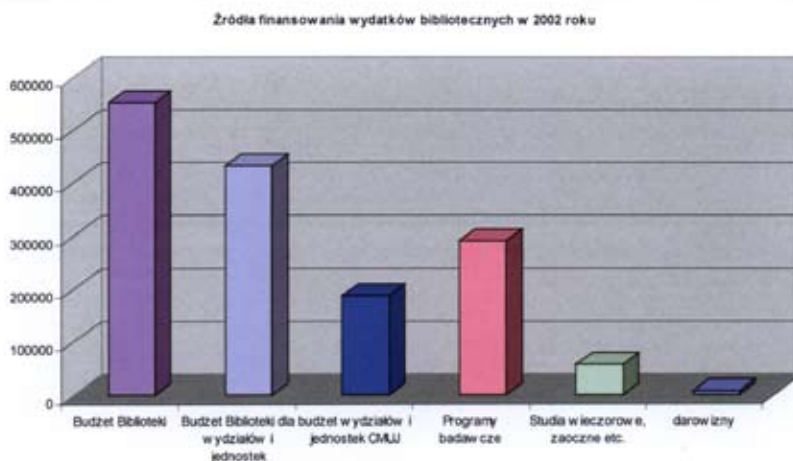
Przedstawienie i krótkie omówienie kosztów funkcjonowania biblioteki pomaga lepiej zrozumieć wzajemne relacje pomiędzy poszczególnymi grupami wydatków. Mniej lub bardziej świadoma ingerencja w kształt tych wydatków pozwala restrukturyzować różnorodne funkcje biblioteki oraz optymalizować strategię jej rozwoju.

Wykres 4 – przynosi szczegółowy rozkład wydatków dokumentacyjnych wykazanych w roku 2002. Podobna struktura wydatków utrzymuje się w 2003 roku.

Tutaj 80 % wydatków dokumentacyjnych stanowią koszty zakupu polskich i importowanych czasopism w formie drukowanej. Jeśli dorzucić do tego jeszcze 8 % wydatków na bazy danych i konsorcja czasopism elektronicznych – to pozostaje ok. 12 % wydatków, które obejmują zakupy w zakresie polskiego i zagranicznego piśmiennictwa naukowego (druki zwarte) oraz podręczników dla studentów (druki zwarte). Niestety tutaj tylko 2 % wydatków pozostaje w dyspozycji biblioteki. Pozostałe 10 % wydatków finansowanych jest z budżetów innych dysponentów. Literatura zakupiona w ramach tych 10 %, po rejestracji i opracowaniu metodami tradycyjnymi, zasila zbiory bibliotek poszczególnych dysponentów. W tym miejscu należy nawiązać do uwag sporządzonych przy omawianiu wykresu 3. Sytuacja, w której rocznie tylko 2 % nabytków z grupy druków zwartych trafia do komputerowej bazy katalogowej, budzi szczególną troskę i niepokój. Z kolei gwałtowny wzrost kosztów utrzymania zintegrowanego systemu bibliotecznego, pomimo swojej pewnej amortyzacji w postaci rekordów bibliograficznych i rekordów zasobu dla wydawnictw ciągłych, ciążyć będzie negatywnie na efektywności funkcjonowania całej biblioteki. Próba rozwiązania tego poważnego problemu stanowi punkt wyjścia dla „nowej” strategii rozwoju systemu biblioteczno-informacyjnego CMUJ w latach 2005–2007 i będzie jednym z jej najważniejszych wyzwań.

Wykres 5 – jest ostatnim (wykorzystanym w tej części artykułu) przykładem analiz. Informuje o źródłach finansowania kosztów dokumentacyjnych w roku 2002 i nie odbiega znacznie od zestawień z 2003 roku.

W przeciągu ostatnich 9-ciu lat obciążenia finansowe z tytułu kosztów dokumentacyjnych coraz lepiej przyjmowane są przez budżety innych (niż biblioteka) dysponentów. W partycypację kosztów wynikających z prenumeraty czasopism zaangażowani są zarówno właściciele grantów badawczych, jak i kierownicy

poszczególnych jednostek organizacyjnych oraz sami dziekani wydziałów. Proporcje kosztów ponoszonych z tego tytułu nie są jeszcze zadowalające, ale w coraz większym stopniu pojawia się zrozumienie i gotowość do zabezpieczenia dodatkowych środków oraz źródeł finansowania działania biblioteki. Biblioteka przestaje być postrzegana jako jednostka prokurująca koszty jedynie dla samej siebie, a jej obraz ulega pozytywnemu przeobrażeniu. Nowy, przygotowany obecnie, model rozkładu kosztów dokumentacyjnych pomiędzy różnych dysponentów środków finansowych będzie musiał uwzględniać zmiany w strukturze wydatków (wykazanych na wykresie 4). Proporcje kosztów na poszczególne typy zbiorów muszą zostać tak uregulowane, aby Biblioteka była zdolna zwiększyć zakupy podręczników i prowadzić stabilną politykę rozwijania kolekcji. Osiągnięcie tych celów wymaga licznych zabiegów i zmian organizacyjnych, które z jednej strony mają podtrzymać kierunek rozwoju biblioteki, a z drugiej wyeliminować niektóre niebezpieczne zjawiska i tendencje.

Podsumowującym akcentem tych analiz niech będą następujące uwagi:

1. Aktualna polityka gromadzenia w dużej mierze uzależniona jest od polityki finansowej uczelni, w której dominują zasady znacznej decentralizacji środków finansowych i rozłożenia decyzji w sprawie ich podziału.
2. Partycypacja w kosztach prenumeraty czasopism oraz zakupu druków zwartych przez poszczególne jednostki organizacyjne ma jednocześnie olbrzymi wpływ na politykę gromadzenia zbiorów (a więc na decyzje o zakupie określonych tytułów). Nie wnikając głębiej w pozytywne i negatywne aspekty takiej polityki, można jedynie stwierdzić, że takie postępowanie zapewnia spełnienie potrzeb informacyjnych wybranej (w pewnym stopniu ograniczonej jedynie do pracowników naukowych uczelni) grupy użytkowników.
3. Do ogólnych tendencji dotyczących ograniczania prenumeraty czasopism drukowanych na rzecz czasopism elektronicznych środowisko CM UJ podchodzi z dużą ostrożnością. Każda decyzja o rezygnacji z formy drukowanej poprzedzona zostaje konsultacją z Biblioteką. Ważne kwestie podnoszone podczas tych rozmów to zabezpieczenie dostępu do archiwum oraz gwarancja uczestnictwa Biblioteki w konsorcjalnym dostępie do pełnotekstowych baz danych.
4. Jednym z bardzo istotnych elementów analiz związanych z zakupem czasopism są również wskaźniki bibliometryczne takie jak Impact Factor oraz Index Copernicus.
5. W związku z ograniczonymi możliwościami finansowymi Biblioteka podejmuje decyzje o zakupie referencyjnych wydawnictw monograficznych i podręczników dopiero pod koniec roku (często posiłkując się tylko środkami na działalność bibliotek wynikającymi z przyznawanej co roku przez Ministerstwo Zdrowia dotacji wspomagającej badania). Zgodnie z potrzebami naszych użytkowników

polityka gromadzenia zbiorów powinna zapewniać aktualność i uwzględniać nie tylko zakup podręczników w języku polskim, ale i angielskim.

Kontekst zagadnień towarzyszących polityce gromadzenia zasobów w Bibliotece Medycznej Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego

W latach 1996–2003 zrealizowanych zostało wiele znaczących przedsięwzięć, które zrodziły się pod wpływem dwóch ważnych opracowań strategicznych. Pierwsza, wyjściowa analiza pt.: „Restrukturyzacja usług informacyjnych w systemie biblioteczno-informacyjnym CMUJ” została przygotowana w marcu 1996 roku¹. Druga, stanowiąca kontynuację i rozszerzenie poprzedniej, powstała w lutym 1999 roku pt.: „Strategia rozwoju systemu biblioteczno-informacyjnego CMUJ w latach 1999–2001”². Obie analizy głęboko (na podstawie szczegółowych danych) wniknęły w strukturę i w sposób realizacji wszystkich zadań bibliotecznych, określiły potrzeby organizacyjne i finansowe, wyznaczyły kierunki rozwoju oraz przygotowały scenariusze realizacji wybranych strategii. W wyniku realizacji wyznaczonych priorytetów dokonały się istotne przeobrażenia w funkcjonowaniu biblioteki, które można zamknąć w siedmiu punktach.

1. Optymalizacja dostępu do informacji:

- umożliwienie korzystania on-line ze wspólnej z Biblioteką Jagiellońską komputerowej bazy katalogowej wraz z wzajemnym rozszerzeniem praw dostępu do zbiorów dla wszystkich pracowników i studentów UJ
- udostępnienie bibliograficznych baz danych i czasopism elektronicznych w sieci komputerowej całej uczelni
- opracowanie oraz udostępnienie własnych baz i narzędzi informacyjnych
- świadczenie usług biblioteczno-informacyjnych na odległość

2. Rozwój metodyczny zbiorów bibliotecznych:

- wypracowanie i utrzymywanie w miarę stabilnej listy prenumerowanych czasopism w formie drukowanej
- wypracowanie wspólnej z BJ polityki w zakresie przystępowania do konsorcjów na użytkowanie baz danych i czasopism elektronicznych
- wdrożenie wolnego dostępu do półek na obszarze czytelnicy wraz z szerokim zastosowaniem klasyfikacji tematycznej do organizacji zbiorów w magazynach bibliotecznych i komputerowym katalogu
- wypracowanie nowych procedur selekcji i reinwentaryzacji zbiorów depozytowych

¹ Anna Uryga: Restrukturyzacja usług informacyjnych w systemie biblioteczno-informacyjnym Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1996 [Materiał w posiadaniu autora]

² Anna Uryga: Strategia rozwoju systemu biblioteczno-informacyjnego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1999-2001. Kraków 1999 [Materiał w posiadaniu autora]

- inwentaryzację i tworzenie scentralizowanej informacji katalogowej o starodrukach dostępnych w CM UJ
3. Sprawniejszy system organizacji zbiorów oraz realizacji usług bibliotecznych w jednostkach organizacyjnych CMUJ:
 - koordynację pracy bibliotekarzy zakładowych, ich szkolenie i związanie z biblioteką główną
 - wypracowywanie standardów dla różnych typów bibliotek (instytutowych, klinicznych, wydziałowych, szpitalnych etc.)
 - sukcesywną reorganizację bibliotek zakładowych wraz z częściową i/lub całościową likwidacją depozytów
 - zbiorowe i/lub indywidualne szkolenia użytkowników w ich macierzystym miejscu pracy
 4. Podniesienie kwalifikacji zawodowych personelu:
 - szkolenia wewnętrzne
 - uczestnictwo w organizowanych na zewnątrz szkoleniach i warsztatach
 - realizację wspólnych projektów i przedsięwzięć
 - aktywowanie i włączenie pracowników w różnorodne prace zespołowe
 - okresowe zmiany zakresów czynności i obowiązków zwłaszcza w odniesieniu do młodej kadry
 5. Podniesienie umiejętności w wyszukiwaniu informacji oraz korzystaniu z biblioteki na odległość:
 - szkolenia użytkowników
 - indywidualne konsultacje
 - opracowanie stron i narzędzi informacyjnych portalu internetowego biblioteki
 - organizację specjalistycznych kursów i zajęć dydaktycznych
 6. Wszechstronna współpraca z innymi bibliotekami oraz wszystkimi partnerami zainteresowanymi rozwojem informacji medycznej:
 - tworzenie rekordów i zasilanie danymi centralnych baz katalogowych oraz kartotek haseł wzorcowych
 - realizację wypożyczeń międzybibliotecznych i dostarczanie dokumentów drogą elektroniczną
 - zabezpieczanie niektórych pozycji piśmiennictwa dla podtrzymania wymiany międzybibliotecznej w kraju i za granicą
 - udział we wspólnych, ogólnopolskich i/lub regionalnych przedsięwzięciach
 - wymianę doświadczeń na konferencjach, szkoleniach i warsztatach
 - przygotowywanie wspólnych projektów
 7. Stabilniejsza organizacja i sprawny system zarządzania Biblioteką:
 - jasno sprecyzowane cele strategiczne

- motywowanie i dynamizowanie zespołu pracowniczego
- stałe poszukiwanie i zabezpieczanie środków finansowych na realizację inwestycji i przedsięwzięć
- partnerski styl kierowania

Wszystkie wykazane powyżej elementy przyczyniły się do zmiany oblicza biblioteki w okresie ostatnich ośmiu lat. Przekładają się one na (w miarę) efektywną realizację celów, osiągnięcie zamierzonych rezultatów i stworzenie konkretnych produktów. Można również obiektywnie stwierdzić, że dzięki konsekwentnie realizowanej strategii – Biblioteka Medyczna CMUJ – zapewniła sobie wiarygodną pozycję na arenie przemian zachodzących w środowisku własnej uczelni³.

Należy zauważyć również i to, że – dłużej niż 3 lata prowadzona konkretna strategia – może prowadzić do skostnienia niektórych struktur organizacyjnych i utrwalenia rutyny w czynnościach, które wymagają stałych zmian. Z kolei, prowadzone od pewnego czasu, analizy i oceny efektywności działania biblioteki, wskazują na liczne niedociągnięcia i konieczność zmian jakościowych. Motywem przewodnim obieranej obecnie strategii biblioteki staje się więc przede wszystkim JAKOŚCIOWA OCENA ŹRÓDEŁ INFORMACJI i ROZWÓJ KOLEKCJI wraz z opracowaniem nowych procedur towarzyszących polityce gromadzenia zasobów bibliotecznych. Polityka gromadzenia (wysunięta tutaj na pierwszy plan) łączyć się ma w spójną całość z pozostałymi misjami biblioteki: opracowywaniem, przechowywaniem, konserwacją, udostępnianiem i informowaniem o treści zbiorów.

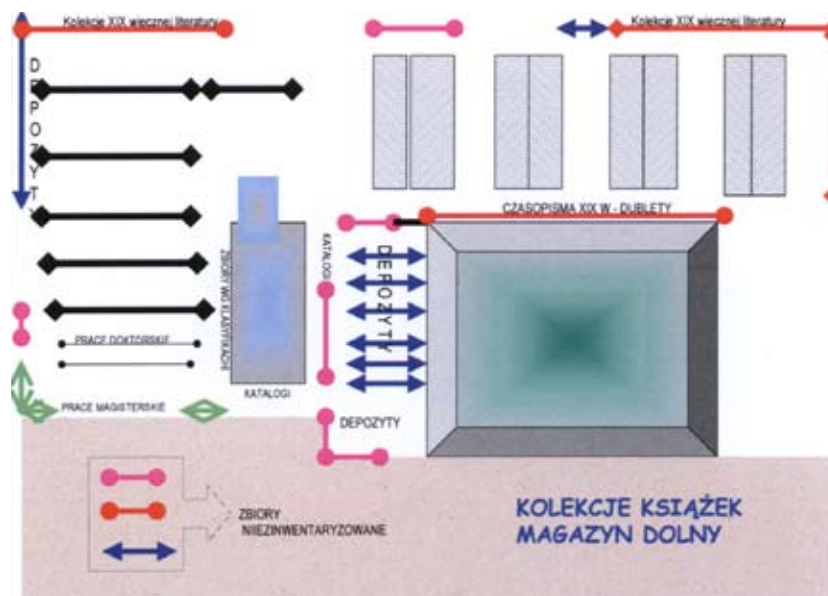
**Kierunki, metody i narzędzia wspomagające rozwój
nowej strategii gromadzenia zasobów i źródeł informacji medycznej
w Uniwersytecie Jagiellońskim**

Wypracowywana strategia na lata 2005–2007 będzie bazować na książce pt.: „Collection Development and Assessment in Health Sciences Libraries”⁴. Mamy również w stałej dyspozycji Collection Development Manual of the National Library of Medicine dostępny ze stron portalu NLM (<http://www.nlm.nih.gov/tsd/acquisitions/mainpage.html>). Przewodniki te pozwolą ogarnąć wszystkie aspekty towarzyszące polityce gromadzenia zbiorów i uporządkują metodycznie nasze dotychczasowe działania. Główne ostrze uwagi skoncentrowane zostanie jednak na sposobach zabezpieczenia i wdrożenia nowych metod i narzędzi.

³ Anna U r y g a: Les avantages et menaces: la restructuration de la bibliothèque medicale universitaire. In: Libraries without limits : Changing needs – changing roles. Proceedings of the 6th European Conference of medical and health Libraries, Utrecht, 22-27 June 1998. Kluwer Academic Publishers. Dordrecht 1999 p. 155-159

⁴ Daniel T. R i c h a r d s: Collection development and assessment in health sciences libraries / by Daniel T. Richards and Dottie Eakin. Lanham & London. 1997. (Current Practice in Health Sciences Librarianship. Vol. 4)

W tym miejscu należy nawiązać do wykresu 1, który przedstawia ilościowy stan zbiorów bibliotecznych. Zasadniczą barierą uniemożliwiającą nam szybkie zastosowanie metod i kryteriów jakościowej oceny źródeł informacji, a co za tym idzie skutecznej selekcji i pożądanego rozwoju kolekcji, jest przede wszystkim sposób uporządkowania zbiorów na półkach. Większość zinwentaryzowanych materiałów bibliotecznych, czyli to, co zostało zgromadzone przed 1996 rokiem, pozostaje zorganizowana według formatów i numerów wynikających z akcesji wpływów. Ten układ jest niefortunny i nieadekwatny zarówno do wzrastających wymagań użytkowników jak i do zapotrzebowań informacyjnych w dziedzinie medycyny, farmacji i ochrony zdrowia. Dodatkowym problemem biblioteki jest stale powiększający się zbiór niezinventaryzowanych pozycji, pochodzący głównie z likwidacji niektórych (często bardzo cennych) kolekcji bibliotek zakładowych CMUJ. Tę skomplikowaną sytuację ilustruje poniższy przykład:

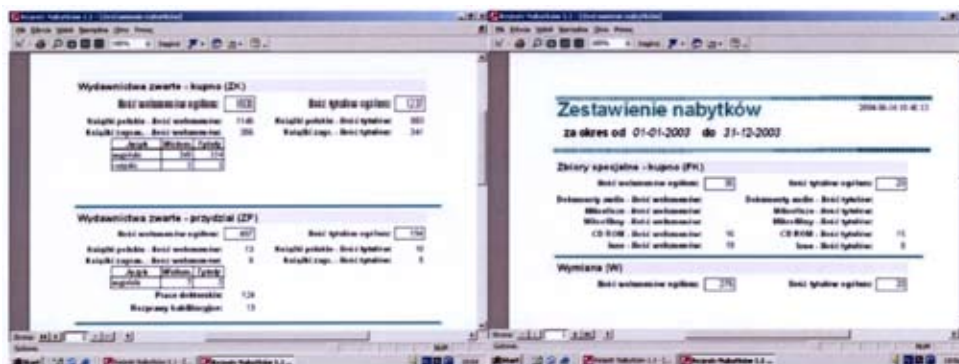

Zaplanowana reorganizacja zbiorów wraz z korzystniejszą optymalizacją dostępu do informacji łączyć się będzie z pełnym wdrożeniem klasyfikacji NLM do wszystkich typów zbiorów i na obszar całej biblioteki. Oznacza to także, że przyjęte procedury dotkną zarówno materiał gromadzony na bieżąco, jak i materiał archiwalny. Zdajemy sobie w pełni sprawę, że przedsięwzięcie to jest bardzo trudne do realizacji, tak od strony organizacyjnej, finansowej jak i konceptualnej. Wymaga nie tylko głębokiego wnikięcia w strukturę klasyfikacji NLM (<http://wwwcf.nlm.nih.gov/class/>), ale także w jej powiązania z Klasyfikacją Biblioteki Kongresu (<http://www.loc.gov/catdir/cpsol/lcco/lcco.html>), z kartoteką MeSH (<http://www.nlm.nih.gov/mesh/> i <http://www.nlm.nih.gov/mesh/>).

mesh.pl/) i innymi kartotekami hasel wzorcowych NUKAT (<http://www.nukat.edu.pl/>) oraz z Tablicami Cutter'a (<http://www.cuttertables.com>). Na razie trwają więc prace przygotowawcze: tłumaczone i adaptowane są dla naszych potrzeb procedury, przeprowadzany jest wstępny pilotaż, sporządzane są plany sytuujące różnorodne grupy zasobów w pomieszczeniach biblioteki oraz określane są szczegółowe potrzeby finansowe i kadrowe.

Jednocześnie – w odniesieniu do nowych zakupów literatury zagranicznej – jeśli tylko pojawią się większe możliwości nabywcze – utrzymana zostanie zasada zakupu literatury referencyjnej dobieranej z aktualizowanych co roku Brandon/Hill Selected List of Books and Journals <http://www.mssm.edu/library/brandon-hill/>. Biblioteka prowadzić będzie również selekcję zapotrzebowań na podstawie głębokiej lustracji poszczególnych działów tematycznych czytelników.

W ślad za stopniowym rozwojem metodycznym zbiorów bibliotecznych – wykorzystana zostanie również nasza baza akcesyjna, która już w tej chwili pozwala na dokonywanie jakościowych analiz.

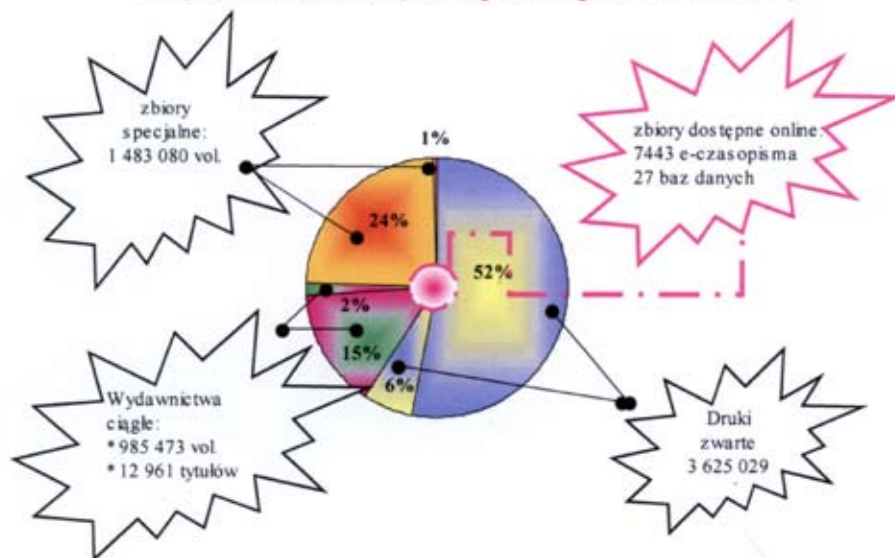

Wszystkie omówione powyżej metody i narzędzia wspomagają kształtowanie nowej organizacji biblioteki. Funkcje niektórych z nich i role, jakie odgrywają w zarządzaniu informacją zostały szeroko omówione w artykule i referacie prezentowanym podczas XIX Konferencji Bibliotek Medycznych we Wrocławiu w 2000 roku⁵. Tam też pojawił się szczegółowy opis przedsięwzięcia wdrażania wolnego dostępu do półek w latach 1996–1999, który jak widać trwa nieprzerwanie dotąd. Ciągłe otwierają się przed nami nowe obszary do zabudowywania i perspektywy dalszego rozwoju.

Choć zbiory biblioteczne Biblioteki Medycznej stanowią jedynie znikomą część (ok.10%) zasobów uniwersyteckich to jednak chyba warto wyeksponować ich wagę

⁵ Elżbieta Bohatkiewicz, Krystyna Jenner-Utrat, Alicja Krzyk, Anna Uryga: Model opracowania rzeczowego a organizacja i zarządzanie informacją w Bibliotece Medycznej CMUJ. *Biuletyn GBL* 2000 R. 46 nr 363 s. 13-29

zbiory biblioteczne Uniwersytetu Jagiellońskiego (stan na 31.12.2002)

na tle innych dziedzin, zwłaszcza że informacja o nich pozostanie we wspólnej z Biblioteką Jagiellońską bazie katalogowej.

Przemiany, jakie zachodzą w kształcie i funkcjach Biblioteki Medycznej CM UJ są odbiciem wybranej przed kilku laty strategii rozwoju, która opiera się na twórczym kreowaniu różnorodnych rozwiązań organizacyjnych i optymalnym wykorzystywaniu nowoczesnych technologii informatycznych. Nasza biblioteka coraz głębiej przeobraża się z archiwum wiedzy w ośrodek aktywnie tę wiedzę tworzący i przetwarzający. Zaangażowani w ten proces bibliotekarze i informatycy systematycznie poszukują nowatorskich zastosowań dla pojawiających się technologii, wspólnie budują wizję możliwych scenariuszy i model takiej biblioteki, która satysfakcjonuje zarówno jej pracowników jak i użytkowników.

Mamy to wszystko na uwadze – w obliczu zbliżającej się w 2010 roku dwusetnej rocznicy powstania Biblioteki Wydziału Lekarskiego UJ – której zbiory stanowią naukowe i kulturotwórcze zaplecze współczesnej wiedzy.

*Mgr Krystyna Nyga
Mgr Alicja Strzelecka
Poznań – AM*

OCENA WSPÓLPRACY BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ AKADEMII MEDYCZNEJ W POZNANIU Z WYDAWCAMI I DOSTAWCAMI LITERATURY POLSKIEJ I ZAGRANICZNEJ

Streszczenie

Biblioteka Główna Akademii Medycznej współpracuje z wieloma wydawcami i dostawcami literatury polskiej i zagranicznej. W referacie podjęta została próba oceny tej współpracy. Sporządzono i omówiono analizę statystyczną zakupów u wydawców i dostawców za lata 2000-2003. Omówiono politykę gromadzenia zbiorów, trudności w ich uzupełnianiu oraz sposoby komunikowania się z wydawcami. W zakresie gromadzenia druków ciągłych poruszono problem zabezpieczenia ciągłości dostępu do wersji print i on-line w przypadku zmiany dostawcy przy przetargach jednorocznych a także trudności wynikające z bezpośredniej współpracy z wydawcami zagranicznymi. Natomiast najważniejszą sprawą poruszoną w przypadku czasopism polskich jest pozyskiwanie suplementów. Na zakończenie sformułowano wnioski dotyczące dotychczasowej współpracy z wydawcami i dostawcami oraz postulaty biblioteki i środowiska akademickiego.

W dobie nowoczesnych technologii informatycznych nastąpił ogromny napływ szybkiej informacji, nadal jednak istnieje wiele trudności związanych ze sprowadzeniem potrzebnej literatury. Faktem jest, że bardzo szybko odnajdujemy informację o nowych tytułach, często jednak upływa dużo czasu, zanim książka czy czasopismo trafi do rąk zainteresowanego czytelnika. Szybki dostęp do informacji o tytułach nie zawsze jest równoznaczny z możliwością szybkiego ich otrzymania.

Biblioteka utrzymuje współpracę z wieloma wydawcami i dostawcami, z którymi kontaktujemy się najczęściej za pośrednictwem poczty elektronicznej. Jest to sprawdzony, najtańszy sposób składania zamówień. Zamawianie telefoniczne jest najszybsze, ale dość drogie. Nawet ograniczając się tylko do podania danych do faktury i adresu przesyłki oraz do tytułu zamawianego wydawnictwa, koszt takiego zamówienia jest wysoki. Zdarzają się jednak sytuacje, że zamówienia są realizowane dopiero po przesłaniu ich tradycyjną pocztą lub faksem. Chodzi tutaj o podpisy i pieczętki, czyli wiarygodność zamawiającego.

Poznańska Biblioteka, pomimo niskiego budżetu na zakup materiałów bibliotecznych, stara się zabezpieczyć czytelnikom pewien kanon potrzebnej literatury. Sytuacja ekonomiczna zmusza bibliotekarzy zajmujących się gromadzeniem zbiorów, do zwiększonego wysiłku w poszukiwaniu najkorzystniejszych ofert wydawców i dostawców, zwłaszcza ofert specjalnych, premiiowanych rabatami.

Materiały dydaktyczne dla studentów zakupuje się w oparciu o dezyderaty zgłaszane przez wykładowców, którzy na początku roku akademickiego tworzą listę potrzebnej literatury podstawowej i uzupełniającej. Literaturę uzupełniającą zakupuje się wyłącznie do księgozbioru podręcznego, obowiązujące podręczniki i skrypty kupowane są również do księgozbioru wypożyczalni, z reguły w niedostatecznej liczbie egzemplarzy.

Na początku ubiegłego roku akademickiego została przeprowadzona szczegółowa analiza, która wykazała ogromny niedobór w zakresie materiałów dydaktycznych. W oparciu o liczebność studentów, objętych określonym przedmiotem, przy zastosowaniu 30-procentowego wskaźnika, określającego optymalną liczbę egzemplarzy, wyliczona została wielkość potrzeb w zakresie materiałów dydaktycznych. Na podstawie katalogów wydawców, cenników księgarzy i informacji od pośredników ustalone zostały aktualne ceny poszczególnych tytułów. Obliczona kwota, potrzebna na uzupełnienie brakujących egzemplarzy w okresie 10 lat, wyniosła ponad 1.680 tys. zł. Oznacza to, że średni roczny niedobór środków finansowych na zakup materiałów dydaktycznych wynosi 168 tys. zł, co stanowi około 300% wydatków Biblioteki na zakup podręczników i skryptów.

Książki zagraniczne zamawiane są u dostawców wyłącznie na dezyderaty pracowników naukowych z określonym źródłem płatności (np. badania własne, granty), ponieważ Biblioteka nie dysponuje funduszem na zakup literatury naukowej. Książki zagraniczne nabywane są w oparciu o „przetarg wewnętrzny”. Drogą elektroniczną rozsyłane są zapytania o cenę do kilku dostawców i po uzyskaniu odpowiedzi zostaje wybrana najkorzystniejsza oferta.

Zachodzi tutaj konieczność zadania sobie pytania, czy wybór oferty najkorzystniejszej zawsze jest najlepszym rozwiązaniem. Czy korzystna cena i krótki czas realizacji deklarowany przez oferenta zawsze sprawdza się w praktyce. Negatywnym przykładem może być próba nawiązania kontaktów z firmą Polbooks z siedzibą w Bydgoszczy, której Dyrektor Generalny (tak się przedstawia) otrzymał od nas do realizacji zamówienie na znaczą liczbę tytułów. O złożeniu zamówienia u tego dostawcy zdecydowały najkorzystniejsze warunki, tj. czas realizacji oraz cena. Wszystko to jednak okazało się fikcją. Przez wiele miesięcy firma nie reagowała na monity. W rozmowach telefonicznych „obiecivano”, że realizacja następuje już, że w następnym tygodniu na pewno... Na prośby o pisemne wyjaśnienie, na czym polegają trudności ze sprowadzeniem zamawianej literatury, w celu poinformowania czytelnika na nią oczekującego, oburzony właściciel firmy reagował bardzo niegrzecznie. Po wielu miesiącach oczekiwania zamówienie u tego dostawcy zostało anulowane i sprawnie zrealizowane przez inną firmę. Właściciel Polbooksu odgrażał się wyciągnięciem konsekwencji w stosunku do Biblioteki. Sprawa ta w sposób jednoznaczny przekreśliła dalszą współpracę z tą firmą. Okazuje się, że możliwość zaoszczędzenia środków finansowych spowodowała wielomiesięczne bezskuteczne

oczekiwania i zakłóciła poprawne relacje pomiędzy zamawiającym a Biblioteką. Jak można „wyczuć” niesolidnego i nieuczciwego dostawcę, czy jesteśmy w stanie zapobiec takim nieprzyjemnym sytuacjom?

Zakres współpracy z dostawcami literatury zagranicznej w latach 2000–2003 ilustruje poniższa tabela.

Tabela I. Charakterystyka ilościowa dostaw literatury zagranicznej

Lp.	Dostawca	2000		2001		2002		2003	
		liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
1.	A.B.E.Marketing Warszawa	42	23,86	100	38,61	121	45,32	141	54,24
2.	Bookseller Poznań	15	8,52	50	19,30	69	25,84	76	29,23
3.	Gambit Kraków	5	2,84	14	5,40	16	5,99	8	3,08
4.	IPS Warszawa	24	13,65	22	8,49	22	8,24	16	6,15
5.	Kubicz Wrocław	1	0,57	16	6,18	1	0,37	-	-
6.	Omnibus Trading Poznań	22	12,50	19	7,34	24	8,99	14	5,38
7.	Polbooks Bydgoszcz	9	5,11	1	0,39	-	-	5	1,92
8.	Press Warszawa	6	3,41	-	-	-	-	-	-
9.	Sigma Aldrich Poznań	1	0,57	2	0,78	-	-	-	-
10.	TMC Kraków	51	28,98	35	13,51	11	4,13	-	-
Razem:		176	100,0	259	100,0	267	100,0	260	100,0

Spośród dostawców literatury zagranicznej, z którymi Biblioteka współpracowała w latach 2000-2003, pierwsze miejsce w dostawie literatury zagranicznej zajmuje A.B.E. Marketing z siedzibą w Warszawie, kolejne Bookseller z siedzibą w Poznaniu oraz IPS z Warszawy. Z każdym rokiem wzrastała liczba składanych przez nas zamówień w A.B.E. Marketing. Wieloletnie kontakty pozwoliły na wypracowanie przez obie strony takiego modelu, który pozwala na niemal bezkolizyjną współpracę. Dostawca spełnia większość naszych oczekiwań. Na bieżąco jesteśmy informowani o stanie realizacji zamówienia.

U pozostałych dostawców, jak pokazała praktyka, czas oczekiwania jest znacznie dłuższy, brak jest również bieżącej informacji o stanie realizacji złożonego zamówienia. Czas oczekiwania na książkę „dostępną od zaraz” dochodzi do 2 tygodni.

Kolejną ważną sprawą jest forma płatności. Przelew po otrzymaniu przesyłki jest dla nas idealnym rozwiązaniem. Taką formę płatności stosują prawie wszyscy dostawcy literatury zagranicznej. Biblioteka nie może dokonywać zakupów internetowych, czyli zamawiania książek z jednoczesną możliwością regulowania należności kartą, ponieważ taka forma płatności nie została zaakceptowana przez władze naszej Uczelni.

Trudności związane z nieterminową dostawą zamawianych tytułów wynikają często z błędnej realizacji zamówień przez wydawców (nie ten tytuł), opóźnień wydawniczych, współpracę wydawnictw z wybranymi dystrybutorami, którzy wydłużają czas oczekiwania poprzez realizowanie zamówień zbiorczych. Odrębną sprawą jest giniecie przesyłek między wydawcą a zamawiającym oraz błędne informacje o dostępności publikacji na stronach www.

Osobnym problemem są zróżnicowane ceny na ten sam tytuł w zależności od „strony świata”. Czytelnik nie bardzo rozumie, że mieszkając w Europie musi płacić więcej niż jego kolega z Ameryki, pomimo że w ofercie ma często podaną cenę niższą. Brak szczegółowej informacji na stronie wydawcy powoduje niepotrzebnie stresujące sytuacje.

Podczas gdy zakup literatury zagranicznej prowadzony jest niemal wyłącznie za pośrednictwem dostawców, publikacje polskich wydawnictw nabywane są zarówno u wydawców, jak i za pośrednictwem księgarń i hurtowni. Sprowadzając potrzebną literaturę bezpośrednio od wydawców, z pominięciem pośredników, uzyskuje się duże oszczędności, nawet do 30% cen katalogowych.

Tabela II. Charakterystyka ilościowa dostaw literatury polskiej

Lp.	Wydawca	2000		2001		2002		2003	
		Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
1.	Borgis Warszawa	1	0,43	3	0,36	-	-	-	-
2.	Czelej Lublin	-	-	-	-	39	3,85	30	2,56
3.	Górnicki Kraków	-	-	-	-	10	0,99	2	0,17
4.	Gdańskie Wydaw. Psychologiczne	6	2,57	2	1,99	-	-	26	2,22
5.	Fundacja Zdrowia Publ. Kraków	-	-	132	15,49	1	0,10	4	0,34
6.	Kurpisz Poznań	6	2,58	6	0,70	5	0,49	6	0,51
7.	PZWL Warszawa	3	1,29	267	31,33	512	50,55	616	52,65
8.	Urban & Partner Wrocław	1	0,43	153	17,96	63	6,22	152	12,99
9.	Volumed Wrocław	-	-	17	1,99	-	-	-	-
10.	Wyd. Nauk. UAM Poznań	27	11,59	44	5,17	65	6,42	45	3,85
11.	Wydaw. UJ Kraków	1	0,43	42	4,93	14	1,38	12	1,03
12.	Wydaw. różne	188	80,68	186	21,84	304	30,00	277	23,68
	Razem:	233	100,0	852	100,0	1013	100,0	1170	100,0

Wśród wielu wydawców literatury polskiej z zakresu medycyny i nauk pokrewnych wiodącym pozostaje Wydawnictwo Lekarskie PZWL z siedzibą w Warszawie, które w powyższej tabeli w ostatnich latach znalazło się na pierwszym miejscu w ilości zrealizowanych zamówień dla naszej Biblioteki. To najstarsze wydawnictwo lekarskie w Polsce z bogatą tradycją i doświadczeniem jest naszym największym dostawcą literatury medycznej. W roku 2003 Wydawnictwo to zrealizowało 52% naszych zamówień. O współpracy z PZWL można powiedzieć najkrócej: dziś zamówienie jutro jego realizacja. Korzystne rabaty udzielane Bibliotece powodują kierowanie coraz większej liczby zamówień do tego wydawnictwa. Biblioteka w ramach współpracy promuje wydawnictwo poprzez rozwieszanie plakatów, rozdawanie katalogów dla studentów pierwszych lat studiów oraz umieszczanie wszelkich informacji o nowościach wydawniczych w miejscach ogólnodostępnych dla czytelników.

Termin realizacji zamówień u pozostałych wydawców jest różny, ale jednak dłuższy niż w PZWL. Czas oczekiwania od momentu złożenia zamówienia wynosi średnio 14 dni roboczych, przy czym w mniejszym wydawnictwie jest znacznie krótszy niż w większym. Termin oczekiwania znacznie się wydłuża, kiedy wydawnictwa po

złożeniu zamówienia zobowiązują nas do dokonania przedpłaty lub dokonują przesyłki za zaliczeniem pocztowym bez rachunku.

Zdarza się również, że poszukiwana przez nas książka została wydana na konkretne zamówienie i cały nakład odebrał zleceniodawca, wówczas pozycja jest praktycznie nie do zdobycia. Czasem tylko przypadek sprawia, że ta informacja o książce dociera do biblioteki, niekiedy z ogromnym opóźnieniem, praktycznie uniemożliwiającym pozyskanie jej do zbiorów. Brak informacji dotyczy zarówno książek, jak i suplementów do czasopism. Te ostatnie często są rozprowadzone wśród uczestników różnych konferencji, zjazdów i sympozjów, a ich nakład nie zabezpiecza potrzeb prenumeratorów. Często egzemplarza archiwalnego nie posiada nawet wydawca tytułu czasopisma, pod którego szyldem suplement się ukazuje.

Współpraca z wydawcami obejmuje również nieodpłatne przekazywanie bibliotekom swoich nadwyżek wydawniczych. Naszymi darczyńcami są między innymi: Borgis, Urban & Partner oraz Termedia. Uzyskiwane w formie darów publikacje pozwalają na wzbogacanie księgozbioru i są udostępniane całemu środowisku medycznemu. Wydawnictwo Borgis nieodpłatnie przekazuje 4 egz. książek ukazujących się zgodnie z cyklem wydawniczym, a nadwyżki wydawanych czasopism są przekazywane studentom naszej Akademii Medycznej.

Nie zawsze jednak wszystko można kupić u wydawcy. W takich sytuacjach Biblioteka dokonuje zakupów w hurtowniach księgarskich, np. Azymut w Łodzi czy LSM w Lublinie, lub w księgarniach.

Prenumerata czasopism zagranicznych odbywa się w drodze przetargu. Procedura przetargowa trwa bardzo długo, a władze Uczelni nie wyrażają zgody na przetargi wieloletnie, pomimo poparcia naszych starań przez Radę Biblioteczną.

Coroczny przetarg powoduje częste zmiany dostawców, a w konsekwencji wiele problemów z zabezpieczeniem ciągłości dostępu do elektronicznej wersji czasopism. Przy zmianie dostawcy Biblioteka rejestrowana jest u wydawcy jako nowy odbiorca, a uruchomienie dostępu on-line dla nowego abonenta wymaga określonych procedur informatycznych.

Problem terminowych dostaw czasopism w wersji drukowanej nie zależy najczęściej od dostawcy, lecz od wydawcy. Z monitami lepiej radzą sobie małe wydawnictwa, reagując prawie natychmiastowo. Natomiast duże wydawnictwa kilkakrotnie trzeba informować o brakujących zeszytach czasopism. Mają one trudności z opanowaniem zasobów i wyszukiwaniem w magazynach. Często zdarza się, że zamiast monitowanego dostarczają zeszyt wcześniejszy lub późniejszy. Największe trudności stwarzają jednak dostawcy amerykańscy, którzy reagują na monity w tak powolnym tempie, jakby im wcale nie zależało na klientach.

Dużym utrudnieniem dla Biblioteki jest brak dokładnej informacji o cenach czasopism, na które organizowany jest przetarg. Również dostawcy nie znają cen katalogowych czasopism na rok następny i do przetargu przystępują z orientacyjną

wyceną. Zdarza się, że w ostatniej chwili dowiadują się o zmianie wydawcy danego tytułu, co w efekcie utrudnia ciągłość w dostawie prenumeraty.

Pomimo że prenumerata zagraniczna dostarczana jest przez firmy pośredniczące, Biblioteka zmuszona jest również do bezpośrednich kontaktów z wydawcami. Środowisko akademickie zainteresowane jest dostępem do czasopism on-line w sieci uczelnianej, co powoduje konieczność wynegocjowania z wydawcami dostępu dla wszystkich komputerów w sieci. Z powodu rozproszonej lokalizacji Uczelnia ma bardzo rozbudowaną sieć komputerową, a duża liczba zgłaszanych adresów IP powoduje nieufność i podejrzliwość niektórych wydawców zagranicznych nierozumiejących tego problemu. Niejednokrotnie Biblioteka zmuszona jest do składania stosownych oświadczeń, często potwierdzanych przez władze.

Aktualnie Biblioteka staje przed problemem zabezpieczenia dostępu on-line do czasopism takich wydawców, którzy wycofują się z dotychczasowego sposobu udostępniania wersji elektronicznej, proponując wysokie dopłaty do wersji on-line, dostęp ze specjalistycznych platform informatycznych albo wręcz rezygnację z wersji drukowanej.

Poszukując rozwiązania tego problemu Biblioteka rozpoznaje warunki uczestnictwa w różnego rodzaju konsorcjach bibliotecznych, organizujących dostęp do kolekcji czasopism pełnotekstowych, gdyż jest to najkorzystniejsza finansowo forma dostępu. Pozostaje jednak problem roczników archiwalnych, nie zawsze objętych umowami licencyjnymi.

Poważnym problemem jest konieczność zamawiania niektórych tytułów bezpośrednio u wydawców (np. czasopisma Elsevier), z którymi trzeba wymienić wiele korespondencji, aby uzyskać właściwe dokumenty finansowe. Pomimo że prenumerata bezpośrednio u wydawców jest korzystniejsza finansowo, Biblioteka większość prenumeraty zagranicznej załatwia za pośrednictwem dostawców.

Wnioski i postulaty

1. Oceniając dotychczasową współpracę z wydawcami i dostawcami, można stwierdzić, że z nielicznymi wyjątkami układa się ona dobrze. Istnieją jednak pewne problemy, które należałoby wyeliminować, aby dotychczasowa współpraca była jeszcze bardziej efektywna.
2. Wydawcy i dostawcy powinni zadbać o skrócenie terminów realizacji zamówień, ponieważ środowisko medyczne oczekuje szybkiej i aktualnej informacji źródłowej.
3. Biblioteki powinny starać się wymusić na mniejszych (nieprofesjonalnych) oficynach wystawianie faktur przelewowych.
4. Środowisko bibliotekarskie powinno informować się nawzajem o niesolidnych dostawcach w celu wyeliminowania ich z rynku.

5. Biblioteki powinny skierować apel do wydawców polskich czasopism medycznych o realizację prenumeraty w takich samych terminach, jak dla abonentów indywidualnych.
6. Wydawcy polskich czasopism, wzorem wydawców zagranicznych, powinni w ramach prenumeraty zabezpieczyć bibliotekom wszystkie suplementy do danego tytułu, niezależnie od miejsca ich wydania (ew. za dodatkową odpłatnością).

Mgr Ewa Busse-Turczyńska

Mgr Renata Birska

Lublin – AM

PERSPEKTYWY GROMADZENIA ZBIORÓW I OCENA KOLEKCJI W KONTEKŚCIE POWSZECHNEGO STOSOWANIA MEDIÓW ELEKTRONICZNYCH W BIBLIOTEKACH MEDYCZNYCH

Streszczenie

Niniejsza praca zawiera analizę ankiety rozesłanej do bibliotek uczelni medycznych nt. wykorzystania bibliotecznych systemów zintegrowanych do oceny zawartości gromadzonej kolekcji wydawnictw z biomedycyny oraz podstaw kształtowania polityki gromadzenia.

Publikacja przedstawia propozycje stosowanych rozwiązań w tym zakresie przez ankietowane biblioteki.

Systemy zintegrowane, dzięki bogatym możliwościom indeksowania, pozwalają na ich wykorzystanie do oszacowania zawartości zbiorów według dziedzin, specjalności, języka publikacji, typu publikacji oraz do sporządzania różnorodnych statystyk korzystania ze zbiorów. Szczegółowa ocena zawartości kolekcji oraz jej wykorzystania pozwalają na kształtowanie wnikliwej, popartej liczbowymi danymi, polityki gromadzenia zbiorów. Oprócz poznawczych i organizacyjnych korzyści dla konkretnej biblioteki, działania te mogą ułatwić współpracę bibliotek w zakresie formułowania wspólnej polityki gromadzenia opartej o przygotowywane standardy bibliotek medycznych.

W publikacji zaprezentowano również stosowaną w bibliotekach na świecie, metodę opisu i oceny gromadzonej kolekcji – *Conspectus*, niewykorzystywaną dotąd szerzej w Polsce.

Wstęp

Od biblioteki „zorientowanej na zbiory” do biblioteki „zorientowanej na użytkownika”

Do XIX wieku gromadzenie i dbałość o kolekcję stanowiły wyznacznik bibliotekarstwa światowego. W XX wieku rozwija się natomiast zainteresowanie czytelnikiem-użytkownikiem oraz tendencja doskonalenia procesu udostępniania

gromadzonych zbiorów. Bibliotekoznawstwo staje się nierozzerwalne z informacją naukową.

Ta fascynacja udostępnianiem, zarówno zbiorów jak informacji, zdaje się z kolei przesłaniać sam proces gromadzenia. Przegląd polskiego piśmiennictwa bibliotekarskiego wskazuje na fakt, że gromadzenie zbiorów nie jest tematyką dominującą. W bibliotekarstwie światowym natomiast, tej dziedzinie poświęcone są odrębne tytuły czasopism (np. *Library Acquisitions: Practice and Theory*, *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*), na wyższych uczelniach bibliotekarskich opracowano całe moduły kształcenia bibliotekarzy-menadżerów kolekcji.¹

Malejące w Polsce środki na naukę utrudniają prowadzenie planowej polityki gromadzenia, chociaż nie uniemożliwiają jej, bo właśnie konieczność nadmiernych oszczędności powinna wymuszać szczególnie przemyślane działania na tym polu.

Polityka gromadzenia zbiorów w Polsce została nieco zaniedbana, ponieważ biblioteki, w tym również medyczne, w latach 90. skoncentrowały się przede wszystkim na projektach automatyzacji, formatach i wymianie danych. Chociaż wprowadzane biblioteczne systemy zintegrowane dają możliwość wygodnego zautomatyzowania również samej procedury gromadzenia, to jednak w istocie samego gromadzenia nie chodzi wyłącznie o elektroniczne doskonalenie samego procesu zakupu (wzory fiszek, kartotek, bazy danych kooperantów itp.) Systemy zintegrowane dostarczają bowiem bibliotekarzom sprawnego narzędzia do wnikliwej oceny i charakterystyki kolekcji, poprzez możliwość sporządzania różnorodnych statystyk – reprezentacji dziedzin gromadzonych zbiorów, określenia stopnia tematycznego wykorzystania zbiorów przez różne grupy użytkowników itp. Bogactwo raportowania, jest nam znane z różnorodnych analiz bibliometrycznych, dokonywanych na bibliografiach publikacji pracowników uczelni. Pełniejsze wykorzystanie generowania automatycznych statystyk z bibliotecznych systemów zintegrowanych pozwoliłoby na zgromadzenie i usystematyzowanie szczegółowej wiedzy na temat gromadzonych zbiorów i stopnia ich wykorzystania w zależności od profilu użytkowników. Badanie takie przeprowadziła np. Biblioteka Główna ATH² obliczając wskaźniki aktywności czytelników, czy wskaźnik aktywności tytułu określony jako stosunek liczby wypożyczeń i prolongat do liczby egzemplarzy danego tytułu w wypożyczalni, a także wskazując reprezentację dziedzin wypożyczonych tytułów.

¹ Eric Forte, Cathy Chiu, Sherri Barnes [I in.] Developing a training program for collection managers. *Library Collections Acquisitions and Technical Services* 2002 Vol. 26 s. 299–306

² Bogumiła Grzeleczak: Analiza wykorzystania księgozbioru wypożyczalni Biblioteki Głównej Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej przez wybraną grupę studentów. *EBIB* 2004 nr 3

Inne ciekawe badanie związane z wykorzystaniem mediów elektronicznych dla gromadzenia było prowadzone w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej³. Dotyczyło ono badań trafności wyboru nabytków poprzez analizę zapytań katalogu OPAC odnoszących się do tytułów dopiero zamówionych książek lub tytułów posiadających status „w opracowaniu”. Na podstawie tych analiz pracownicy gromadzenia mogą sugerować również pracownikom wypożyczalni tytuły do odkupienia w zamian za egzemplarze zagubione przez czytelników. Przy prezentowanych online nowościach mogą być podawane dodatkowe informacje dotyczące ceny i możliwości nabycia.

Nie znaleziono tego typu publikacji odnoszących się do badań prowadzonych w polskich bibliotekach medycznych.

Media elektroniczne a gromadzenie

Chociaż najbliższa zainteresowaniom zawodowym autorem pozostaje działalność informacyjna, to właśnie z perspektywy jej rozwoju istotna jest polityka gromadzenia. Informowanie zależy przecież m.in. od bogactwa zasobu, jego uporządkowania i systematyzacji wiedzy o kolekcji. Dlatego niniejsza praca stanowi podjęcie próby wskazania powiązań obszarów gromadzenia z informacją naukową i nowymi technologiami/mediami elektronicznymi.

Wnioski sformułowano opierając się na przeglądzie piśmiennictwa dotyczącego kierunków rozwoju światowego bibliotekarstwa medycznego, przeglądzie stron internetowych oraz analizie ankiety opracowanej w Bibliotece AM w Lublinie.

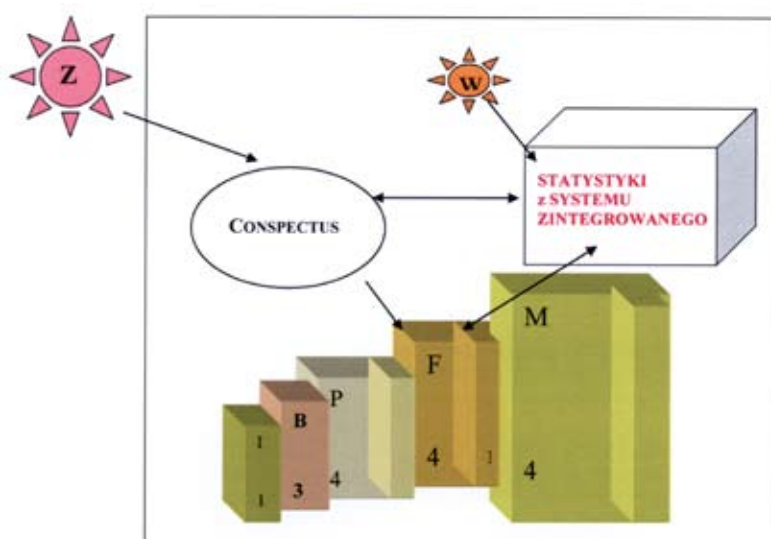
W pracy używany jest termin *media elektroniczne* w rozumieniu bibliotecznych systemów zintegrowanych, sieci komputerowych, elektronicznych zasobów CD HDD i online.

Można wyróżnić następujące związki gromadzenia z w/w technologiami:

- automatyzacja procedury gromadzenia – moduły „gromadzenie” w systemach zintegrowanych
- gromadzenie dokumentów elektronicznych – baz danych CD lub dostępów on-line
- powiązanie gromadzenia z opracowaniem – projektowanie struktury indeksowania gromadzonych zbiorów pod kątem analiz zawartości kolekcji
- powiązanie gromadzenia z udostępnianiem – (w module wypożyczalnia) projektowanie raportów i statystyk dla gromadzenia, pod kątem analiz wykorzystania zbiorów (typów dokumentów, dziedzin i specjalności przez określone grupy użytkowników)

³ Danuta D u d z i a k: Próba oceny dziesięcioletniej strategii optymalizacji procesu gromadzenia książek w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej i zarys planu operacyjnego. W: Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej. Materiały z konferencji. Kraków, 28–30 września 1998. s. 281–287, bibliogr. sum

Niniejsza praca nie koncentruje się na wyżej wymienionej analizie zasobu gromadzonych wydawnictw elektronicznych, ani na automatyzacji samej procedury gromadzenia. Nadrzędnym celem tej pracy jest próba zbudowania modelu polityki gromadzenia zbiorów opartego na wykorzystaniu bibliotecznego systemu zintegrowanego do oceny zawartości dziedzinowej kolekcji, jej wykorzystania przez grupy użytkowników wraz z uwzględnieniem metodologii Conspectusa i tzw. szerszego, niż tylko Uczelnia, kontekstu biblioteki. Poniżej przedstawiono graficznie model tak profilowanej kolekcji biblioteczej.

Rys. Przykładowa propozycja modelu gromadzenia zbiorów w bibliotece uczelni medycznej

Ankieta – perspektywy gromadzenia zbiorów i oceny kolekcji

W dyskusji współczesnego bibliotekarstwa dominuje opinia, że wprowadzenie i utrzymanie systemów zintegrowanych ma sens pod warunkiem, że nie będą one wyłącznie cyfrowym odwzorowaniem katalogów kartkowych, a swoją funkcjonalnością obejmą wszystkie procedury biblioteczne dodając jeszcze nowe elementy i nową jakość w postaci różnorodnych statystyk, jakich dotąd w bibliotekach nie prowadzono, a jakie mogą być przydatne bibliotekarzom np. przy opracowywaniu projektów rozwoju kolekcji. Tą funkcją systemów zintegrowanych, jak dotąd rzadko wykorzystywaną w naszym środowisku, jest prowadzenie analiz danych statystycznych uzyskiwanych z systemów dla opracowania zasad gromadzenia.

Do zastosowania takiego rozwiązania zachęca przegląd światowego piśmiennictwa bibliotekarskiego, gdzie w kierunkach zmian dla bibliotekarstwa medycznego na

XXI wiek zaznacza się dominującą tendencją Evidence-Based-Librarianship (tak jak Evidence-Based-Medicine) – bibliotekarstwa opartego na faktach naukowych.⁴

Standardy biblioteczne, również dla gromadzenia, na całym świecie coraz częściej opierają się na wynikach badań naukowych. Opracowanie tych standardów oraz uzasadnianie wniosków rozwoju systemów biblioteczno-informacyjnych poparte faktami, ułatwiają przekonywanie decydentów, że w czasie digitalizacji zbiorów i tworzenia bibliotek wirtualnych z dostępem do zbiorów globalnych, zasadne jest również tradycyjne gromadzenie zbiorów lokalnych i budowanie nowoczesnych obiektów bibliotecznych – tworzenie tzw. bibliotek hybrydowych.⁵

W związku z tym, że nie znaleziono w piśmiennictwie analiz wyników badań w powiązaniu z zasadami gromadzenia, aby ustalić czy biblioteki medyczne wykorzystują media elektroniczne do kształtowania polityki gromadzenia i w jakim stopniu zaawansowania są tego typu prace, rozesłano załączoną poniżej ankietę. Przy pytaniach zaznaczono odpowiedzi poszczególnych bibliotek.

Ankieta

1. W ciągu ostatnich 5 lat Biblioteka opracowała dokument lub jego projekt dotyczący zasad gromadzenia zbiorów
 - Tak
 - Nie L, PAM, ŚLAM, G, Kr, Wr, Bi, P, By, Wa
 - Jest w trakcie przygotowywania
2. Jeśli tak, dokument zatwierdziła
 - Rada Biblioteczna
 - Prorektor sprawujący pieczę nad Biblioteką
3. W systemie zintegrowanym stosowanym w Bibliotece opracowano strukturę indeksowania zbiorów pod kątem przyszłej oceny zawartości i wykorzystania kolekcji
 - Tak PAM, ŚLAM, Kr, P, By
 - Nie Wr, Bi, Wa
 - W trakcie przygotowania* L

*W przypadku wybrania ostatniej opcji odpowiedzi proszę o podanie przykładu podjętych prac

*Wr - typ dokumentu tylko przy dokumentach elektronicznych, rozprawach habilitacyjnych, doktorskich, magisterskich.

*Prace rozpoczęte przez Bibliotekę Główną AM w Lublinie w zakresie charakterystyki przedmiotowej pod kątem oceny reprezentacji dziedzin i typów publikacji w gromadzonej kolekcji

⁴ Jeff D. E l d r e d g e: Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Inf. Libr. J.* 2002 Vol. 19 s. 71–77

⁵ Grażyna P i o t r o w i c z: Polskie biblioteki uczelniane u progu XXI wieku. *Rocz. Bibl.* 2003 R. 47 s. 7

1. Pełna retrokonwersja zbioru prac doktorskich
2. Określanie specjalności dla prac doktorskich i magisterskich
3. Stosowanie wskaźnika formalnego (praca doktorska, praca magisterska, rozprawa habilitacyjna, podręczniki) w indeksach, wzorem Polskiej Bibliografii Lekarskiej w celu identyfikacji zawartości kolekcji pod względem typów gromadzonych publikacji.
4. W systemie zintegrowanym stosowanym w Bibliotece przygotowano strukturę raportów wypożyczeń z uwzględnieniem
 - Statystyka wypożyczeń wg specjalności zbiorów w obrębie różnych grup użytkowników PAM
 - Statystyka wypożyczeń wg wydawnictwa (PZWL, MOSBY...) w obrębie różnych grup użytkowników PAM
 - Statystyka wypożyczeń wg języka publikacji PAM
 - Inne statystyki mogące służyć analizie wykorzystania gromadzonego księgozbioru PAM, ŚLAM, Kr, P

Biblioteki wyszczególniły także:

- ilość wypożyczeń i zwrotów w obrębie miesiąca, L P
- ilość przeterminowanych wypożyczeń wg grup czytelników
- wykaz ilości sprawdzeń kont przez Internet P
- liczba aktualnych wypożyczeń L P
- kwota należna za przeterminowanie wypożyczonych pozycji P
- statystyka ilości przedłużonych książek L P

Sigle bibliotek PAM – Pomorska AM, ŚLAM- Śląska AM, Kr – Coll. Med.UJ, P- AM Poznań, By – AM Bydgoszcz, Wr – AM Wrocław, Bi – AM Białystok, Wa – AM Warszawa, L – AM Lublin, G – AM Gdańsk

Analiza wyników ankiety

Ankiety przesłano pocztą elektroniczną do 11 bibliotek uczelni medycznych. Otrzymano zwrot ankiety od 10 bibliotek. W wyniku analizy odpowiedzi stwierdzono, iż w bibliotekach tych nie opracowano odrębnego dokumentu dotyczącego zasad gromadzenia zbiorów.

Podpisany przez władze Uczelni dokument tego typu gwarantowałby rozwój kolekcji bibliotecznej według szczegółowo określonych zasad.

Polityka gromadzenia zbiorów mogłaby się bowiem opierać na odrębnym, wyszczególnionym dokumencie, o charakterze zgodnym z przyjętą misją Uczelni macierzystej. Uwzględniałby on, oprócz postulatów środowiska w formie dezyderatów, również wyniki opublikowanych własnych badań naukowych w zakresie potrzeb informacyjnych, wykorzystania zasobu, oraz zawierał omówienie światowych tendencji rozwoju bibliotekarstwa medycznego dotyczących polityki gromadzenia (np. rola bibliotek naukowych w promocji zdrowia w społeczeństwie, otoczenie

troską również użytkowników spoza Uczelni – pacjentów, nauczycieli zajmujących się kształceniem prozdrowotnym).

Dokument taki powinien zawierać również szczegółową charakterystykę zgromadzonej dotychczas kolekcji z uzasadnieniem kontynuowania tradycji gromadzenia zbiorów dla danego środowiska.

Jeśli chodzi o odpowiedzi na pytanie dotyczące struktury indeksowania zbiorów pod kątem oceny zawartości kolekcji, biblioteki potwierdziły opracowanie takiej struktury. Pełna tego typu ocena będzie możliwa, kiedy biblioteki zakończą retrokonwersję całości zbiorów. Aktualnie na podstawie wyszukiwania za pomocą systemu KARO nie można jeszcze określić np. proporcji dziedzinowej zawartości zbiorów w bibliotekach medycznych należących do systemu. Poniżej przedstawiono przykładowe wyszukiwania dziedzin wg pola hasło przedmiotowe (dn. 18.05.2004)

Farmacja

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	1593	
Akademia Medyczna w Poznaniu	171	
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN	4	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	6	

Biologia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	215	
Akademia Medyczna w Poznaniu	315	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	1	

Biochemia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	246	
Akademia Medyczna w Poznaniu	243	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	1	
Brak trafień		
Akademia Medyczna w Łodzi		

Kardiologia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	112	
Akademia Medyczna w Poznaniu	234	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	3	

Onkologia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	133	
Akademia Medyczna w Poznaniu	209	
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN	8	

Nowotwory

Znaleziono	
Akademia Medyczna w Lublinie	417
Akademia Medyczna w Poznaniu	1526
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN	14
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	3

Pediatrica

Znaleziono	
Akademia Medyczna w Lublinie	225
Akademia Medyczna w Poznaniu	342

Pielęgniarstwo

Znaleziono	
Akademia Medyczna w Lublinie	830
Akademia Medyczna w Poznaniu	366
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	2

Zwłaszcza przykład „nowotwory” i „onkologia” dowodzi, że nie stosuje się powszechnie w bibliotekach klasyfikacji dziedzinowej.

W większości ankietowanych bibliotek nie stosuje się jakościowych analiz porównawczych wypożyczeń tj. biblioteki nie badają wypożyczeń zbiorów pod kątem określenia dominującej proporcji udostępnianej specjalności, języka publikacji, typu publikacji.

Odpowiedzi bibliotek na pytanie dotyczące statystycznych modułów w bibliotecznych systemach zintegrowanych, potwierdziły obecność tego typu struktury indeksowania przydatnej dla kształtowania rozwoju polityki gromadzenia zbiorów.

Statystyki te jednak wykorzystywane są do ogólnych analiz ilościowych wypożyczeń np. wzrost/spadek ilości udostępnień w obrębie różnych grup użytkowników.

Brak na razie szerszych zastosowań analiz statystyk przy badaniach aktywności tytułu czy całej specjalności.

Warto może dokonać próby takich badań i analiz, o których wspomniano wcześniej (Biblioteka Główna ATH, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej), oraz publikować ich wyniki w czasopiśmie bibliotekarskich, by następnie wykorzystywać je przy uzasadnianiu projektów rozwoju kolekcji.

Conspectus – metoda opisu, oceny i rozwoju kolekcji

Systemy zintegrowane pozwalają na szersze ich wykorzystanie do oceny zasobów bibliotek. Jedną z niewykorzystywanych dotąd w Polsce metod opisu i oceny gromadzonej kolekcji jest Conspectus, opracowany w latach 70-tych ubiegłego wieku w Stanach Zjednoczonych. O doświadczeniach amerykańskich bibliotek

w pracach nad *Conspectusem* pisze E. Grala⁶. Metoda wykorzystuje umowne kody cyfrowe (i cyfrowo-literowe) określające poziom szczegółowości oraz kompletności gromadzonych wydawnictw z określonej dziedziny. W największym skrócie można powiedzieć, że poziom 0 oznacza brak dokumentów z danej dziedziny w kolekcji; poziom 1 – minimalny, zawiera bardzo ograniczoną reprezentację dziedziny: monografie i wydawnictwa informacyjne; poziom 2 – podstawowy, obejmuje dzieła o charakterze ogólnym, wprowadzającym: bibliografie, słowniki, encyklopedie i ograniczoną liczbę głównych periodyków; poziom 3 – szkoleniowy, przewiduje posiadanie obszernego wyboru zarówno pozycji podstawowych bieżących jak i retrospektywnych oraz reprezentatywny wybór czasopism; poziom 4 – naukowy, zakłada obecność w zbiorze wydawnictw zwartych i ciągłych wystarczających do prowadzenia samodzielnych badań naukowych z danej dziedziny wiedzy; zaś poziom 5 – pełny, przewiduje dążenie biblioteki do kompletności zasobów, tak pod względem języka publikacji jak i postaci dokumentów (zbiory specjalne). *Conspectus* definiuje istniejący stan kolekcji dla danej dziedziny, bieżące założenia przyjęte w polityce gromadzenia oraz zbiór pożądany (docelowy). Jest to narzędzie elastyczne, dające się dostosować do specyficznych potrzeb różnych typów bibliotek. W oparciu o schemat *Conspectusa* biblioteka jest w stanie przygotować raport charakteryzujący własne zbiory i kierunki ich gromadzenia, mogący pełnić funkcję informacyjną (np. dla użytkowników) oraz wspomagać proces planowania rozwoju kolekcji, wydatkowania środków finansowych, a nawet zarządzania zasobami, również elektronicznymi.

Poniżej podano fragment tabeli obrazujący projekt rozwoju kolekcji z zastosowaniem metody *Conspectus* w bibliotece uniwersyteckiej z Australii:

The University of Western Australia Library

Dewey class	Division, categories & subjects	Current collection	Desired level of acquisitions	Comment
610	Medical Sciences, Medicine	2	2	
610.1	Philosophy & Theory	2	2	
610.2	Miscellany	2	2	
610.3	Dictionaries, Encyclopedias	3	3	
610.5	Serial Publications			
610.6	Organizations, Management, Professions	1	1	

⁶ Ewa Grala: Czy zasady gromadzenia zbiorów są zasadne: użyteczność amerykańskiego doświadczenia. *Bibliotekarz* 1995 nr 7/8 s. 15–18; zob. też A. Wade: Wprowadzenie do *Conspectusa Roczn. BN* 1996 T. 32 s. 189–194

610.7	Education, Research, Nursing, Related Topics	0	0	3 for medical education and research. Nursing out of scope
610.8	History & Description Among Groups of People	3	3	The Rogerson Fund has been provided to the University to purchase books on the history of medicine.
610.9	Historical, Geographical, Persons Treatment	3	3	

Zastosowanie opisanej metody pozwoliłoby odpowiedzieć na elementarne pytania: co i w jakiej proporcji gromadzimy (aktualnie nie wszyscy jesteśmy w stanie nawet odpowiedzieć sobie jak przedstawia się rozkład procentowy naszych zbiorów, czy farmacja to 30% zbiorów, a pielęgniarstwo 15%?) oraz jakie mamy plany rozwoju naszej kolekcji? Czy jako medyczne biblioteki naukowe gromadzić będziemy medycynę i farmację wyłącznie na poziomie 4? Czy może powinniśmy kupować również wydawnictwa popularnonaukowe, jako biblioteki pełniące jednocześnie funkcje publicznych, otwarte na szerokie udostępnianie zbiorów i świadczenie usług informacyjnych, promując postawy prozdrowotne w społeczeństwie? Jednocześnie wobec ograniczonych środków na zakup zasobów, upowszechnienie *Conspectusa* mogłoby stworzyć szansę np. na specjalizację naszych bibliotek w obrębie różnych gałęzi biomedycyny.

Opracowanie koncepcji zasad gromadzenia oraz systematyczne opisywanie zbiorów według dziedzin w katalogach OPAC pozwoliłoby na rozszerzenie horyzontu strategii rozwoju kolekcji i wzbogacenie informacji o charakterze tych kolekcji, przyczyniając się do rozwoju informacji o szeroko pojętej nauce i kulturze.

Kierunki rozwoju polityki gromadzenia - podsumowanie

Biorąc pod uwagę tendencje rozwoju bibliotekarstwa XXI wieku, niniejsze wystąpienie ma na celu podkreślenie znaczenia wykorzystania wdrożonych systemów zintegrowanych do prowadzenia badań naukowych w bibliotekach i szerszego ich wykorzystania do tworzenia standardów i podstaw polityki gromadzenia zbiorów w polskich bibliotekach medycznych. Prowadzenie znaczących badań ilościowych i jakościowych wymaga pełnej retrokonwersji zbiorów. Imponujące tempo współpracy bibliotek w ramach NUKAT w zakresie współkatalogowania pozwala mieć nadzieję na realizację tego przedsięwzięcia w niedługim czasie. Pozostaje jeszcze uwzględnienie przy opracowaniu zbiorów struktury indeksowania: język publikacji, typ publikacji, nośnik, dziedzina/specjalność, co ułatwi uzyskanie pełnego obrazu kolekcji oraz zapewnienie pełnej funkcjonalności modułów statystycznych dla wypożyczalni

(analiza wykorzystania zasobów w zależności od dziedziny/specjalności zbiorów, typu publikacji, języka, w obrębie określonych grup użytkowników). Pełniejsze oszacowanie zawartości kolekcji pozwoliłoby na zbudowanie precyzyjnych zasad gromadzenia zbiorów z wykorzystaniem metody *Conspectusa*. Trudno przecież zaprzeczyć twierdzeniu, że wytrawny kolekcjoner powinien posiadać bogatą wiedzę o gromadzonej kolekcji.

Wiedza udokumentowana badaniami własnymi na temat stanu kolekcji i stopnia jej wykorzystania dostarcza argumentów do pozyskiwania funduszy na dalszy planowy rozwój kolekcji.

Politykę gromadzenia zbiorów kształtują czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Zwykle o polityce tej decydują: organizator biblioteki, priorytety kształcenia i kierunki rozwoju badań naukowych uczelni. W środowisku bibliotek medycznych należałoby również uwzględnić czynniki środowiska zewnętrznego takie jak: ogólne tendencje rozwoju nauk biomedycznych, w tym również bibliotekarstwa medycznego.

Analiza piśmiennictwa nt. podstaw bibliotekarstwa medycznego XXI wieku oraz przegląd zawartości stron internetowych bibliotek medycznych na świecie wskazuje na zainteresowanie bibliotek również grupami użytkowników spoza Uczelni, wynikające ze świadomej dbałości o zdrowotność społeczeństwa („Edukacja pacjenta” w menu internetowych stron uniwersyteckich bibliotek np. Oregon University <http://www.ohsu.edu/library/index.shtml>). Przedstawicielami tych grup są np. „pacjenci” oraz nauczyciele zajmujący się kształtowaniem postaw prozdrowotnych. Naukowa biblioteka medyczna zatrudnia specjalistów z dziedziny informacji medycznej, funkcjonuje ona nie tylko w społeczności akademickiej, stając się jednocześnie autorytetem dla szeroko pojętej społeczności lokalnej. Biblioteka uczelni medycznej posiada bowiem również charakter biblioteki publicznej, stara się gromadzić zbiory pod kątem potrzeb wymienionych grup użytkowników (typy publikacji: poradniki, tematyka: profilaktyka), przynajmniej na poziomie podstawowym (wg metody *Conspectus* poziom 1).

W kształtowaniu profilu gromadzenia pod kątem ogólnospołecznej użyteczności biblioteki uczelni medycznej, nie można pominąć również faktu dynamicznego rozwoju specjalności zdrowie publiczne zajmującej się badaniami w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia w społeczeństwie.

Wśród innych czynników zewnętrznych modelowania kolekcji zbiorów można uwzględnić czynniki zdeterminowane przez ustawodawstwo, czy różnego rodzaju rozporządzenia resortowe jak np.

1. Wskazane przez Komisję Europejską priorytetowe zadania w ochronie zdrowia⁷

⁷ Wiesław K a r l i Ń s k i: System informacji w ochronie zdrowia. Rozprawa doktorska Warszawa 2001. Inst. Matki i Dziecka s. 15

8 programów Unii Europejskiej w zakresie Zdrowia Publicznego:

- zwalczanie AIDS,
- nowotworów,
- uzależnień lekowych,
- promocja zdrowia,
- monitorowanie stanu zdrowia,
- zwalczanie chorób wynikających z zanieczyszczenia środowiska,
- zapobieganie wypadkom i urazom,
- oraz chorobom rzadko występującym.

2. Rozporządzenia w sprawie budowania podstaw społeczeństwa informacyjnego.

Bibliografia

D o r n e r Daniel G.: A study of the collection inventory assessment for psychology in the Canadian Conspectus database and an analysis of Conspectus methodology. *Library Information Science Research* 1994 Vol. 16 nr 4 s. 279–297

D u d z i a k Danuta: Próba oceny dziesięcioletniej strategii optymalizacji procesu gromadzenia książek w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej i zarys planu operacyjnego. W: Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej. Materiały z konferencji. Kraków, 28–30 września 1998 s. 281–287

E l d r e d g e Jonathan D.: Evidence-based librarianship: an overview. *Bull. Med. Libr. Assoc.* 2000 Vol. 88 nr 4 s. 289–302

E l d r e d g e Jonathan D.: Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Inf. Libr. J.* 2002 Vol. 19 s. 71–77

F o r t e Eric, C h i u Cathy, B a r n e s Sherri [I in.] Developing a training program for collection managers. *Library Collections Acquisitions and Technical Services* 2002 Vol. 26 s. 299–306

G r a l a Ewa: Czy zasady gromadzenia zbiorów są zasadne: użyteczność amerykańskiego doświadczenia. *Bibliotekarz* 1995 nr 7/8 s. 15–18

G r z e l c z a k Bogumiła: Analiza wykorzystania księgozbioru wypożyczalni Biblioteki Głównej Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej przez wybraną grupę studentów. *EBIB* 2004 nr 3

K a r l i Ń s k i Wiesław: System informacji w ochronie zdrowia. Praca doktorska Warszawa 2001, Inst. Matki i Dziecka ss. 231

O l s o n Georgine N.: Cooperative collection management: the conspectus approach. New York, London: Neal-Schuman 1994. [rec.:] Peasgood A. *J. Docum.* 1995 vol. 51 s. 441–442

P i o t r o w i c z Grażyna: Polskie biblioteki uczelniane u progu XXI wieku. *Rocz. Bibl.* 2003 R. 47 s. 3–15

S r i d h a r Mittanamelli S.: Role of conspectus in collection management and resource sharing. *Library Science with a Slant to Documentation and Information Studies* 1997 Vol. 34 nr 2 s. 91–99

W a d e Ann: Wprowadzenie do Conspectusa. *Rocz. BN* 1996 T. 32 s. 189–194

W o o d Richard J.: The conspectus: a collection analysis and development success. *Libr. Acq. Pract. Theor.* 1996 Vol. 20 nr 4 s. 429–453

Mgr Bolesław Howorka
Poznań – AM

BIBLIOTEKARZE WOBEC USTAWY „PRAWO ZAMÓWIEŃ PUBLICZNYCH”

Streszczenie

Po bez mała dziesięciu latach obowiązywania ustawy o zamówieniach publicznych (ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r.), aktu normatywnego osiemnaście razy zmienianego, **od dnia 2 marca 2004 r. obowiązuje nowa ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. „Prawo zamówień publicznych” ogłoszona w Dzienniku Ustaw Nr 19, poz. 117.** Uchylona ustawa była przedmiotem wielu uwag krytycznych. Zarzucano jej, że jest wewnętrznie niespójna, że zawiera ewidentne sprzeczności, że rodzi wiele kontrowersji interpretacyjnych, co powodowało w praktyce, różnice w sposobie jej stosowania. Przed autorami tego aktu normatywnego postawiono zadanie usunięcia tych słabości i braków oraz zharmonizowania jej przepisów z regulacjami Unii Europejskiej. Stało się to istotne w sytuacji, gdy wobec akcesji do Unii, obecny rynek zamówień musi ulec radykalnemu zwiększeniu, które stanowi konsekwencję powstania możliwości ubiegania się o „polskie” zamówienia przez podmioty zagraniczne, jak i ubiegania się przez podmioty krajowe o zamówienia na europejskim rynku zamówień publicznych.

Nowa ustawa zawiera szereg przepisów, które ograniczają liczbę aktów normatywnych – wykonawczych i jest, zdaniem ich autorów bardziej czytelna i łatwiejsza w stosowaniu. A jak to będzie w praktyce – okaże się!

W referacie tym autor:

1. przedstawił stanowisko Urzędu Zamówień Publicznych na temat ustawy,
2. omówił najistotniejsze (dla bibliotekarzy) postanowienia ustawy, sformułował wnioski dot. spraw stanowiących przedmiot konferencji.

Temat konferencji pozwala założyć, że jej uczestnikami są m.in. osoby pracujące w bibliotekach w komórkach zajmujących się gromadzeniem, bibliotekarze zainteresowani problemami związanymi ze stosowaniem nowej ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. „Prawo zamówień publicznych” ogłoszonej w Dzienniku Ustaw Nr 19, poz. 117. I dlatego pozwałam sobie na przedstawienie swoich uwag związanych z tym aktem normatywnym, uwag bibliotekarza, który jest jednocześnie radcą prawnym. W moim referacie zawarte zostały informacje o treści tych przepisów ustawy, które powinny być znane osobom zajmującym się problematyką „dostaw”, zakupów materiałów bibliotecznych oraz wnioski autora.

I. Po bez mała dziesięciu latach obowiązywania ustawy o zamówieniach publicznych (ustawa z dnia 10 czerwca 1994 r.), aktu normatywnego osiemnaście razy zmienianego, od dnia 2 marca 2004 r. obowiązuje nowa ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. „Prawo zamówień publicznych”. Uchylona ustawa była przedmiotem wielu uwag krytycznych. Zarzucano jej, że jest wewnętrznie niespójna, że zawiera ewidentne sprzeczności,

że rodzi wiele kontrowersji interpretacyjnych, co powodowało w praktyce, różnice w sposobie jej stosowania. Przed autorami tego aktu normatywnego postawiono zadanie usunięcia tych słabości i braków oraz zharmonizowania jej przepisów z regulacjami Unii Europejskiej. Stało się to istotne w sytuacji, gdy wobec akcesji do Unii, obecny rynek zamówień musi ulec radykalnemu zwiększeniu, które stanowi konsekwencję powstania możliwości ubiegania się o „polskie” zamówienia przez podmioty zagraniczne, jak i ubiegania się przez podmioty krajowe o zamówienia na europejskim rynku zamówień publicznych.

Wg oficjalnego stanowiska Urzędu Zamówień Publicznych zadaniem nowej ustawy jest:

1. zapewnienie spójnej, kompleksowej regulacji dotyczącej zamówień publicznych uwzględniającej zróżnicowanie mechanizmów udzielania zamówień zależnie od ich wartości;
2. pełne dostosowanie prawa polskiego dotyczącego zamówień publicznych do wymogów Unii Europejskiej;
3. rozszerzenie i umocnienie istniejących w systemie prawa mechanizmów ograniczających zjawiska korupcyjne;
4. likwidacja zbędnych obciążeń biurokratycznych i wprowadzenie rozwiązań ułatwiających przedsiębiorcom dostęp do rynku zamówień.¹

Nowa ustawa zawiera szereg przepisów, które ograniczają liczbę aktów normatywnych – wykonawczych i jest, zdaniem autorów, bardziej czytelna i łatwiejsza w stosowaniu (jak to jest naprawdę, pokaże praktyka).

II. W dziale I („Przepisy ogólne”; art. 1–13) zawarte zostały postanowienia wspólne dla wszystkich opisanych w ustawie procedur. Należy tu zwrócić uwagę na słowniczek z definicjami oraz na opis zasad udzielania zamówień.

1. Słowniczek [art. 2] wyjaśnia kilkanaście terminów, m.in. są tu definicje:
 - zamówień publicznych [pkt 13] – należy pod tym pojęciem rozumieć umowy odpłatne, zawierane między zamawiającym a wykonawcą, których przedmiotem są m.in. dostawy;
 - dostawy [pkt 2] to nabywanie rzeczy (m.in. materiałów bibliotecznych), praw (np. licencji, o których mowa w ustawie o prawie autorskim, m.in. na korzystanie z programów komputerowych) oraz innych dóbr na podstawie umowy sprzedaży, dostawy, najmu, dzierżawy oraz leasingu;
 - środki publiczne [pkt 9] to stosownie do postanowień ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych m.in. dochody budżetu i przychody budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek zaliczonych do sektora finansów publicznych, których

¹ Informacje pozyskane na szkoleniu Radców prawnych zorganizowanym przez Okręgową Izbę Radców Prawnych w Poznaniu w dniu 6 marca 2004 r.; wykładowca: Norbert Gill

pochodzenie wymienia art. 3 ust. 1 pkt 3 powołanej ustawy, środki, które mogą być przeznaczone na wydatki publiczne [art. 4 ust. 1 pkt. 1 ustawy]; stosownie do postanowień tej ustawy [art. 5] do sektora finansów publicznych zalicza się m.in. jednostki budżetowe, zakłady budżetowe i gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych, państwowe szkoły wyższe, państwowe lub samorządowe instytucje kultury oraz Polską Akademię Nauk i tworzone przez nią jednostki organizacyjne.

2. Zasady obowiązujące przy zamówieniach publicznych to:
 - zasada jawności postępowania [art. 8] (obowiązek zapewnienia pełnego dostępu do informacji wszystkim zainteresowanym podmiotom),
 - zasada uczciwej konkurencji,
 - zasada równego traktowania wykonawców [art. 7 ust. 1),
 - zasada bezstronności i obiektywizmu [art. 7 ust. 2],
 - zasada zachowania w toku postępowania o udzielenie zamówienia formy pisemnej (głównie w języku polskim), chyba, że przepisy ustawy stanowią wyjątkowo inaczej [art. 9].
3. W dziale tym została także omówiona sprawa ogłoszeń, o których mowa w ustawie [art. 11-13]. Przepisy tego rozdziału („3. Ogłoszenia”) mówią o przekazywaniu Prezesowi Urzędu Zamówień Publicznych bądź też Urzędowi Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich zamówień o określonej wartości. O ogłoszeniach stanowią także, szczegółowo, przepisy o trybie udzielania zamówień (dział II rozdział 3).
4. Znajdują się, w tym dziale, także przepisy stanowiące o stosowaniu ustawy, postanowienia mówiące [art. 3 ust. 1] kto ma obowiązek stosowania się do tych przepisów (m.in. jednostki sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy o finansach publicznych – Dz.U. 1998, Nr 155, poz. 1014; z późniejszymi zmianami), a także inne osoby prawne utworzone w szczególnym celu zaspokajania potrzeb o charakterze powszechnym niemających charakteru przemysłowego ani handlowego, jeżeli podmioty, o których mowa w tym przepisie, pojedynczo lub wspólnie, bezpośrednio lub pośrednio przez inny podmiot: a) finansują je w ponad 50%, lub b) posiadają ponad połowę udziałów albo akcji, lub c) sprawują nadzór nad organem zarządzającym, lub d) mają prawo do powoływania ponad połowy składu organu nadzorczego lub zarządzającego. Do tych podmiotów należą nasze biblioteki, które są zobowiązane do stosowania ustawy.
5. Są tutaj także postanowienia mówiące, w jakich sytuacjach ustawy się nie stosuje. Najważniejsze z nich to przepisy zawarte w art. 4 pkt 8, stanowiące, że ustawy nie stosuje się do zamówień, których wartość nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 6.000 euro (patrz: art. 53 ust. 2 ustawy).

6. Art. 10 ust. 1 wskazuje, że: „*Podstawowymi trybami udzielania zamówienia są przetarg nieograniczony oraz przetarg ograniczony*”.

III. Dział II („Postępowanie o udzielenie zamówienia”; art. 14–98) zawiera przepisy proceduralne. Znajdują się tu postanowienia dotyczące zamawiających i wykonawców.

1. Jest tu mowa o wspólnym udzielaniu zamówień [art. 18 ust. 1], moim zdaniem są to postanowienia ważne dla bibliotekarzy, stanowiące podstawę do tworzenia odpowiednich konsorcjów: „*Zamawiający mogą wspólnie przeprowadzić postępowanie i udzielić zamówienia, wyznaczając spośród siebie zamawiającego upoważnionego do przeprowadzenia postępowania i udzielenia zamówienia w ich imieniu i na ich rzecz*”.
2. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie i przeprowadzenie postępowania o udzielenie zamówienia jest zawsze kierownik jednostki zamawiającej [art. 18 ust. 1]. Wraz z nim odpowiedzialne są także inne osoby w takim zakresie, w jakim powierzono im czynności w postępowaniu oraz czynności związane z przygotowaniem postępowania, którym stosownego pisemnego pełnomocnictwa udzielił w ramach swoich kompetencji kierownik jednostki [art. 18 ust. 2]. Ustawa [art. 15 ust. 2] pozwala na to, by prowadzenie prac związanych z przygotowaniem albo przygotowaniem i przeprowadzeniem postępowania przetargowego prowadziła własna jednostka organizacyjna bądź też jednostka spoza własnej instytucji, osoba trzecia, inny upoważniony podmiot, kancelaria prawna i in.
3. Powołanie co najmniej trzyosobowej komisji przetargowej mającej charakter zespołu pomocniczego kierownika jednostki zamawiającej jest obowiązkowe w sytuacji, gdy wartość zamówienia przekracza wyrażoną w złotych równowartość kwoty 60.000 euro. W innych sytuacjach komisja może być powołana [art. 19]. Zadania komisji zostały określone w art. 20. Komisja musi mieć swój regulamin działania [art. 21 ust. 2].
4. Kolejne przepisy stanowią o wspólnym wykonawstwie [art. 23], o wykluczeniu z postępowania [art. 24], o sytuacjach, w których zamawiający ma prawo bądź obowiązek zażądania od wykonawcy stosownych dokumentów [art. 25-28].
5. Rozdział 2 omawianego działu stanowi o przygotowaniu postępowania. Ważne są tu przepisy mówiące o opisie przedmiotu zamówienia za pomocą cech technicznych i jakościowych, przy przestrzeganiu Polskich Norm, stosując nazwy i kody określone we Wspólnym Słowniku Zamówień [art. 30 ust. 1 i 4].

[Maszynopis „odręcznego” tłumaczenia „Słownika...” jest ogłoszony na stronach www.UZP (Słownik składa się m.in. z kodu numerycznego, w którym zawarte jest oznaczenie działu (dwie pierwsze cyfry), grupy (trzy pierwsze cyfry), klasy (cztery pierwsze cyfry) i kategorii (pięć pierwszych cyfr); cyfry od 6 do 8 to doprecyzowanie kategorii. Jest tu także cyfra dziewiąta (po myślniku) – weryfikująca poprzednie cyfry. W klasie oznaczonej cyfrą 22110000 mamy drukowane książki podzielone na kategorie:

22111000-1 „Podręczniki szkolne”, 2212000-8 „czytanki”, 22113000-5 „Książki biblioteczne” (sic!), 22114000 „Słowniki, mapy, zeszyty nutowe i inne książki” Klasa oznaczona: 22200000 to gazety, dzienniki, czasopisma i magazyny. W tej klasie mamy: 22210000-5 „Gazety”, 22211000-2 „Dzienniki”, 22212000-9 „Czasopisma”, 2221100-0 „Wydawnictwa seryjne” i 222130000-6 „Magazyny”].

Warto tu wspomnieć, że dotychczas ukazały się przepisy wykonawcze do artykułów ustawy, o których jest mowa w tym dziale, do:

1. art. 26 ust. 4 ustawy: rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 kwietnia 2004 r. w sprawie rodzajów dokumentów potwierdzających spełnianie warunków udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy (Dz. U. Nr 71, poz. 645);
2. art. 35 ust. 3 ustawy dot. przeliczania kwot w złotych na euro: rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 marca 2004 r. (Dz. U. Nr 40, poz. 356);
3. art. 96 ust. 5 ustawy: rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 kwietnia 2004 r. w sprawie protokołu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego (Dz. U. Nr 71, poz. 646).

IV. Dział III (art. 99–138) zawiera przepisy określające tryby udzielania zamówień. Są to:

1. przetarg nieograniczony [art. 39 i nast.] (to tryb udzielania zamówienia, w którym w odpowiedzi na publiczne ogłoszenie o zamówieniu oferty mogą składać wszyscy wykonawcy); publikacja ogłoszenia w Biuletynie Zamówień Publicznych jest obowiązkowa, jeśli wartość dostawy ma przekroczyć równowartość 60.000 euro;
2. przetarg ograniczony [art. 47 i nast.] (to tryb udzielania zamówienia, w którym w odpowiedzi na publiczne ogłoszenie o zamówieniu, wykonawcy składają wnioski o dopuszczenie do udziału w przetargu, a oferty mogą składać wykonawcy zaproszeni do składania ofert; występuje tu wstępna kwalifikacja wykonawców);
3. negocjacje z ogłoszeniem [art. 54 i nast.] (to tryb udzielania zamówienia, w którym, po publicznym ogłoszeniu o zamówieniu, zamawiający negocjuje warunki umowy w sprawie zamówienia publicznego z wybranymi przez siebie wykonawcami, a następnie zaprasza ich do składania ofert); przeprowadzenie postępowania w tym trybie uzależnione jest od tego czy zachodzą określone w ustawie [art. 55] okoliczności; jest to nowość - tryb określony w poprzednich przepisach jako „przetarg dwustopniowy”;
4. negocjacje bez ogłoszenia [art. 61 i nast.] (to tryb udzielania zamówienia, w którym zamawiający negocjuje warunki umowy w sprawie zamówienia publicznego z wybranymi przez siebie wykonawcami, a następnie zaprasza ich do składania ofert); tu także należy zwrócić uwagę na warunki, w których taka forma zamówienia może być stosowana [art. 62], forma ta może być zastosowana w sytuacji, gdy: „ze względu na pilną potrzebę udzielenia

zamówienia niewynikającą z przyczyn leżących po stronie zamawiającego, której wcześniej nie można było przewidzieć, nie można zachować terminów określonych dla przetargu nieograniczonego, przetargu ograniczonego lub negocjacji z ogłoszeniem” [art. 62 ust. 1 pkt 4]; także i ten tryb stanowi nowość – to dawniejsze negocjacje z zachowaniem konkurencji;

5. zamówienie z wolnej ręki [art. 66 i nast.] (to tryb udzielenia zamówienia, w którym zamawiający udziela zamówienia po negocjacjach tylko z jednym wykonawcą); także i tu muszą występować warunki pozwalające na udzielenie zamówienia w tym trybie, określone w art. 67, m.in. dostawy, które mogą być świadczone tylko przez jednego wykonawcę, bądź też, gdy „*względu na wyjątkową sytuację niewynikającą z przyczyn leżących po stronie zamawiającego, której nie mógł on przewidzieć, wymagane jest natychmiastowe wykonanie zamówienia, a nie można zachować terminów określonych dla innych trybów udzielenia zamówienia*” [art. 67 ust. 1 pkt 3]; zamówienie z wolnej ręki obejmuje także usługi, które zamawiającemu, np. bibliotece, świadczyć może artysta, m.in. plastyk, ta forma udzielania zamówienia obejmuje także działalność twórczą i artystyczną [art. 67 ust. 1 pkt 1 lit. c];
6. zapytanie o cenę [art. 69 i nast.] (to tryb udzielenia zamówienia, w którym zamawiający kieruje pytanie o cenę do wybieranych przez siebie wykonawców i zaprasza ich do składania ofert);
7. aukcja elektroniczna [art. 74 i nast.] (to nowy tryb udzielenia zamówienia, w którym za pomocą formularza umieszczonego na stronie internetowej, umożliwiającego wprowadzenie niezbędnych danych w trybie bezpośredniego połączenia z tą stroną, wykonawcy składają kolejne korzystniejsze oferty (postąpienia), podlegające automatycznej klasyfikacji; zamawiający może udzielić zamówienia w tym trybie, jeżeli jego przedmiotem są dostawy powszechnie dostępne o ustalonych standardach jakościowych, a wartość zamówienia nie przekracza wyrażonej w złotych równowartości kwoty 60.000 euro).

Nie ma w tej ustawie przepisów „wprost” nakazujących „agregację” przedmiotów dostaw, postanowień mówiących o konieczności obliczania łącznej wartości zamówień na dostawy „tej samej kategorii”.

Ustawa [art. 32 ust. 1] zobowiązuje udzielającego zamówienia do ustalenia, z należytą starannością, jego wartości w drodze oszacowania pełnego wynagrodzenia dostawcy, bez podatku od towarów i usług. Ale nie oznacza to, że nie ma w tej sprawie żadnych zakazów. Art. 32 ust. 2 „Prawa zamówień publicznych” stanowi: „*Zamawiający nie może w celu uniknięcia stosowania przepisów ustawy dzielić zamówienia na części lub zaniżać jego wartość.*” I dalej, w ust. 4 są następujące postanowienia: „*Jeżeli zamawiający dopuszcza możliwość składania ofert częściowych albo udziela zamówienia w częściach, z których każda stanowi przedmiot odrębnego*

postępowania, wartością zamówienia jest łączna wartość poszczególnych części zamówienia”.

Do dostaw powtarzających się okresowo, stosownie do art. 34 ustawy, jest zgodnie z wyborem zamawiającego łączna wartość zamówień, „których zamawiający zamierza udzielić w terminie 12 miesięcy następujących po pierwszej usłudze..., albo w czasie realizacji umowy w sprawie zamówienia publicznego, jeżeli jest on dłuższy niż 12 miesięcy”.

Kolejne przepisy, art. 34 ust. 2, stanowią: „Wybór podstawy ustalenia wartości zamówienia na usługi lub dostawy powtarzające się okresowo nie może być dokonany w celu uniknięcia stosowania przepisów ustawy”. Także ust. 3 i 4 art. 32 stanowiący o zamówieniach uzupełniających i o ofertach częściowych nakazuje, przy ustalaniu czy i jak ustawę stosować, przyjmować „łączną wartość poszczególnych części zamówienia”.

Warto tu wskazać, że postanowienia art. 32 ust. 2 brzmią podobnie, jak art. 3 ust. 2 uchylonej ustawy. Na szczęście nie ma w tym akcie normatywnym nieszczęsnych postanowień „starej ustawy” (art. 3a ust. 3) o „łączeniu” wartości dostaw „tej samej kategorii”, zresztą uchylonych przed dniem wejścia nowej ustawy w życie.

I jeszcze jedna uwaga. Nie wolno dowolnie ustalać kursu euro w stosunku do złotego. Nie można, także, kierować się, przy przeliczeniach kwot w złotych na euro aktualnym kursem ustalonym przez NBP. Ten problem regulują przepisy rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów wydawanego w oparciu o art. 35 ust. 3 ustawy, który co najmniej raz na dwa lata „określi... średni kurs złotego w stosunku do euro stanowiący podstawę przeliczania wartości zamówień, uwzględniając średni kurs euro ogłaszany przez Narodowy Bank Polski w ciągu ostatnich 24 miesięcy”.

V. Dział III to „Przepisy szczególne” (art. 99 – 138) nie dotyczące problemów budzących zainteresowanie bibliotekarzy. W dziale tym są postanowienia o przeprowadzaniu konkursu, o koncesjach na roboty budowlane, o zamówieniach sektorowych oraz o postępowaniu na zasadach szczególnych (udzielanych przez placówki zagraniczne).

VI. W dziale IV – „Umowy w sprawach zamówień publicznych” (art. 138–151) jest kilka postanowień ważnych także i dla bibliotekarzy. Art. 139 wskazuje, że do umów w tych sprawach stosuje się przepisy kodeksu cywilnego, jeżeli przepisy ustawy nie stanowią inaczej oraz na to, że umowy te są jawne i podlegają udostępnieniu na zasadach określonych przepisami o dostępie do informacji publicznej. Umowy zawiera się na czas oznaczony, bez zgody Prezesa UZP umowa może być zawarta na okres do trzech lat [art. 142]. Nie wolno sformułować umowy inaczej niż to było zamieszczone w ofercie [art. 144].

VII. Dział V (art. 152–178) stanowi o Prezesie Urzędu Zamówień Publicznych, o jego kompetencjach, m.in. kontrolnych [art. 161 i nast.], o Radzie Zamówień Publicznych, o arbitrach rozpatrujących odwołania od oddalenia lub odrzucenia

protestów wnoszonych w postępowaniu o udzielenie zamówienia, a także o niezależnych obserwatorach, sprawujących kontrole nad postępowaniami o dużej wartości (np. dostawy wartości ponad 5.000.000 euro).

VIII. Art. 179–198 składają się na dział VI stanowiący o środkach ochrony prawnej przysługujących wykonawcom i uczestnikom konkursu, także innym osobom, jeżeli ich interes prawny w uzyskaniu zamówienia doznał lub może doznać uszczerbku w wyniku naruszenia przez zamawiającego przepisów ustawy [art. 179 ust. 1]. Przepisy te stawiają tamę wszelkiemu pieniactwu, skorzystać z nich mogą, składając protest, odwołanie bądź też skargę do sądu, tylko osoby mające interes prawny.

IX. Dział VII (art. 199–203) stanowi o odpowiedzialności za naruszenie przepisów ustawy, o karach pieniężnych dla osób które popełnią czyny wymienione w art. 200. Są to kary wysokie, od 3.000,- do 150.000,- zł. Nakłada je Prezes UZP w drodze decyzji administracyjnej.

X. Ostatnie dwa działy (VIII: art. 204–219 i IX: art. 220–227) stanowią o zmianach w przepisach obowiązujących oraz o przepisach przejściowych i końcowych.

XI. Jakie wnioski, dla bibliotekarzy, wynikają z postanowień omówionej w tym referacie ustawy:

1. Tylko składający zamówienia, których wartość przekracza wyrażoną w złotych równowartość kwoty 6.000 euro, muszą stosować się do procedur, o których jest mowa w ustawie. Ale nie wolno „dowolnie” ustalać wartości euro, kierować się aktualnymi notowaniami NBP. Problem ten reguluje rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów (który co najmniej raz na dwa lata „określi... *średni kurs złotego w stosunku do euro stanowiący podstawę przeliczania wartości zamówień, uwzględniając średni kurs euro ogłaszany przez Narodowy Bank Polski w ciągu ostatnich 24 miesięcy*”). [art. 35 ust. 3]). Pierwsze rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów, z dnia 8 marca 2004 r., ogłoszone zostało w Dz. U. Nr 40, poz. 356 („§ 1. *Średni kurs złotego w stosunku do euro stanowiący podstawę przeliczania wartości zamówień publicznych wynosi 4,0468.*”). Jak z tego wynika są to wartości odbiegające znacząco od obowiązującego kursu NBP.
2. Wartość zamówienia stanowi całkowite szacunkowe wynagrodzenie dostawcy, bez podatku od towarów i usług. Nie wolno (np. dzieląc na części) zaniżyć wartości zamówienia w sytuacji, gdy takie nasze działanie nie jest uzasadnione charakterem dostaw (jest podyktowane względami organizacyjnymi, technicznymi lub gospodarczymi). Natomiast można składać nowe zamówienia, nie sumując ich wartości, jeśli działanie takie jest uzasadnione wspomnianymi względami i nie ma na celu „uniknięcia stosowania przepisów ustawy”. Poszczególne zamówienia materiałów bibliotecznych z zasady nie mają charakteru „jednorodnych” (dotyczących tych samych pozycji), powtarzających

się okresowo, zasadniczo różnią się między sobą treścią, inny jest „przedmiot zamówienia” (a jeśli nawet tak jest, że jakaś pozycja zamówienia się powtarza, to jest to uzasadnione), poszczególne pozycje zamówienia różnią się cechami technicznymi i jakościowymi przy przestrzeganiu Polskich Norm. Wykładnie Urzędu Zamówień Publicznych pozwalają na takie działania. Postanowienia art. 32 ust. 2 nowej ustawy brzmią podobnie jak art. 3 ust. 2 ustawy obowiązującej do dnia 2 marca 2004 r. i stanowią, że nie wolno dzielić zamówienia na części w celu uniknięcia stosowania przepisów ustawy. W tej sytuacji do nowych przepisów odnosi się także wykładnia Urzędu Zamówień Publicznych do art. 3 ust. 2 uchylonej ustawy (na stronach: www.uzp.gov.pl): „... *Jeżeli jednak podział zamówienia wynika z potrzeby realizacji innych celów, niż wymienione powyżej (uniknięcie stosowania ustawy lub uniknięcie procedur udzielania zamówień publicznych określonych ustawą) lub jeżeli podział nie prowadzi do zejścia poszczególnych zamówień poniżej ustawowych wartości progowych, czyli nie prowadzi do odstąpienia od właściwej dla zamówienia procedury albo uzyskania decyzji Prezesa UZP – dla przykładu podyktowany jest względami organizacyjnymi, technicznymi lub gospodarczymi, związanymi ze specyfiką działalności zamawiającego i dokonywanych przez niego zamówień - wówczas podział jest dopuszczalny...*”. Także nadal ważna jest wykładnia udzielona na pytanie przewodniczącej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Głównych Szkół Wyższych (pismo NrUZP/DP/O-ENI/6601/02 z dnia 12 lutego 2002 r.): „*Jeżeli jednak podział zamówienia wynika z realizacji innych celów, niż wymienione powyżej lub nie prowadzi do zejścia poszczególnych zamówień poniżej ustawowych wartości progowych, czyli nie prowadzi do odstąpienia od właściwej dla zamówienia procedury albo wymogu uzyskania decyzji Prezesa UZP – dla przykładu podyktowany jest względami organizacyjnymi, technicznymi lub gospodarczymi, związanymi ze specyfiką działalności zamawiającego i dokonywanych przez niego zamówień – wówczas podział ów jest dopuszczalny. Departament Prawny UZP wielokrotnie, w kierowanych do bibliotek opiniach wskazywał, art. 3 ust. 2 ustawy o zamówieniach publicznych nie zabrania dokonywania małych zakupów, jeżeli jest to uzasadnione specyfiką działalności zamawiającego i rodzajem dokonywanych przez niego zamówień.*”

3. Należy jednak pamiętać, że odstępstwo od „ustawowych zasad” powinno być uzasadnione „dla przykładu podyktowany jest względami organizacyjnymi, technicznymi lub gospodarczymi, związanymi ze specyfiką działalności zamawiającego i dokonywanych przez niego zamówień” (tak brzmi wykładnia UZP). Trzeba się zawsze liczyć z możliwością kontroli przestrzegania ustawy (np. patrz: art. 161 ust. 1 ustawy), także w bibliotece, m.in. dlatego, że uczelnia ma obowiązek zbierania informacji o udzielonych zamówieniach, a następnie, w trybie art. 98 ustawy, sporządzić roczne sprawozdanie

o udzielonych zamówieniach i przekazać je Prezesowi UZP w terminie do dnia 1 marca każdego roku następującego po roku, w którym zamówień udzielono. Dlatego warto (wskazują na to moje dotychczasowe kontakty z rewidentami, kontrolerami, którzy zbyt dosłownie stosują przepisy, nie rozumieją specyfiki naszej pracy bądź wykazują brak zrozumienia dla naszych działań; ale, co ważne, ostatecznie, po często długim tłumaczeniu, składaniu wyjaśnień „zwyjęstwo było po naszej stronie”), „z ostrożności” odnotowywać na zamówieniu lub załączyć do zamówienia krótką notatkę wskazującą na specyfikę zamówienia (bądź też dołączyć do zamówienia odpowiedni dokument, np. pismo kierownika zakładu – kliniki, kierownika pracy badawczej), dokumentującą, że zamówień nie można było udzielić łącznie, że zakupu trzeba było dokonać natychmiast. Podkreślam, jest to działanie wyłącznie „z ostrożności”, działanie uzasadnione doświadczeniem.

4. Do opisu przedmiotów zamówienia stosuje się nazwy i kody określone we „Wspólnym Słowniku Zamówień”. Zamawiający opisuje przedmiot zamówienia za pomocą cech technicznych i jakościowych przy przestrzeganiu Polskich Norm przenoszących europejskie normy zharmonizowane.
5. Art. 16 ust. 1 ustawy sankcjonuje tworzenie konsorcjów, których zadaniem byłoby wspólne przeprowadzenie postępowania i udzielenie zamówienia. Zasady działania takiego konsorcjum określałyby postanowienia stosownej umowy zawartej przez kierowników zainteresowanych jednostek (władz uczelni).
6. Art. 18 ust. 2 ustawy pozwala kierownictwu jednostki (władzom uczelni) na przekazanie czynności w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego raz czynności związanych z przygotowaniem postępowania innym osobom, np. dyrektorowi biblioteki głównej uczelni, bądź też konsorcjum, o którym mowa w punkcie 5 (osobie trzeciej, o której mowa w art. 15 ust. 2). Na terenie biblioteki może działać odpowiedni zespół uczelnianej (bądź konsorcjum) „komisji przetargowej”, którego zasady działania określałyby przepisy regulaminu, o którym mowa w art. 21 ust. 3 ustawy. Zespół ten (zespół specjalistów–bibliotekarzy) mógłby prowadzić wszystkie sprawy związane z zamawianiem książek i czasopism przez uczelnię (a nawet uczelnie tworzące konsorcjum).

Dr Barbara Niedźwiedzka
Kraków – CM UJ

CZY INFORMATYZACJI DOSTĘPU DO ZBIORÓW BIBLIOTEK MEDYCZNYCH TOWARZYSZY ODPOWIEDNIA EDUKACJA UŻYTKOWNIKÓW. WYNIKI SONDAŻU

Streszczenie

Współczesne gromadzenie zbiorów w coraz większym stopniu oznacza gromadzenie dostępu do elektronicznych źródeł informacji: baz pełnotekstowych czasopism, elektronicznych książek, kolekcji obrazów. I rzeczywiście, z każdym rokiem witryny internetowe polskich bibliotek medycznych dają coraz lepszy dostęp do światowych zasobów informacji, umożliwiają też przeszukiwanie własnych katalogów i baz bibliograficznych i pozwalają użytkownikom korzystać bezpośrednio z rozmaitych usług biblioteki. Twórcy witryn zakładają, że użytkownicy są w pełni samodzielni i potrafią korzystać z tych udogodnień. Ulegają przy tym złudzeniu, że powszechna współcześnie umiejętność posługiwania się komputerem równa się umiejętności skutecznego odszukiwania informacji. Nic bardziej mylnego. Często studenci nawet ostatnich lat studiów a i pracownicy naukowcy nie znają ani oferty biblioteki ani nie potrafią efektywnie korzystać z udostępnianych przez nią zbiorów i serwisów. Aby te usługi i zbiory były wykorzystywane konieczne są więc odpowiednie szkolenia i to dość szczegółowo wprowadzające użytkowników w techniki wyszukiwawcze, architekturę baz i serwisów, języki wyszukiwawcze. Czy biblioteki prowadzą takie szkolenia? Pod koniec 2003 roku przeprowadzono sondaż w głównych bibliotekach akademii medycznych, aby ustalić, czy i jakie szkolenia w zakresie umiejętności informacyjnych prowadzą. Obraz, jaki wyłonił się z tego sondażu jest bardzo niejednorodny. Są biblioteki, które prowadzą wiele rozmaitych szkoleń i planują dalszy ich rozwój, są jednak i takie, w których działalność szkoleniowa ogranicza się do 1,5 godzinnego przysposobienia bibliotecznego i to nie zawsze obejmującego wszystkich studentów. To oczywiste, że półtoro godzinny wykład na temat zasad korzystania z biblioteki to za mało, aby studenci nie gubili się w serwisach pełnotekstowych czasopism, potrafili efektywnie przeszukać bazę bibliograficzną, poznać charakterystykę poszczególnych źródeł, aby uwrażliwieni byli na problemy jakości informacji. W zestawieniu z ofertą szkoleniową wielu bibliotek medycznych w krajach zachodnich, edukacyjna działalność polskich bibliotek jest przeważnie uboga, a zawsze niekonsekwentna, jeśli chodzi o to, jakie grupy użytkowników obejmuje, na którym roku studiów ich uczestnicy są szkoleni i w jakim zakresie. Trudno o to winić wyłącznie biblioteki. To przede wszystkim władze uczelni medycznych oraz ich komisje do spraw nauczania powinny w końcu dostrzec konieczność wyposażania absolwentów studiów medycznych w zunifikowane umiejętności informacyjne. Realizacja paradygmatu „evidence based medicine”, a także stosowanie aktywnych metod nauczania, w tym tzw. nauczania problemowego, nie są możliwe bez odpowiedniego przygotowania studentów do samodzielnego wyszukiwania i korzystania z informacji. Wprowadzenie do programu studiów odpowiednich obowiązkowych kursów jest w gestii nauczycieli akademickich. Ale zadaniem dla bibliotek medycznych jest uświadamianie tej konieczności, skonstruowanie oferty zróżnicowanych i prowadzonych nowoczesnymi metodami szkoleń oraz zadbanie o odpowiednie metodyczne przygotowanie instruktorów.

Współczesne gromadzenie zbiorów w coraz większym stopniu oznacza zapewnianie dostępu do elektronicznych źródeł informacji. Gromadzimy mniej czasopism, książek, za to kupujemy dostęp do serwisów czasopism pełnotekstowych, kolekcji obrazów diagnostycznych, kupujemy programy i bazy. Z każdym rokiem witryny internetowe polskich bibliotek medycznych dają coraz lepszy dostęp do światowych zasobów informacji, umożliwiają też przeszukiwanie własnych katalogów, baz bibliograficznych, pozwalają użytkownikom korzystać via Internet z rozmaitych usług bibliotek. Witryny te nie zawsze są czytelne, niejednokrotnie posługują się językiem zrozumiałym jedynie dla ich projektantów i pracowników wtajemniczonych w meandry funkcjonowania biblioteki. Twórcy witryn śmiało zakładają, że użytkownicy (studenci, naukowcy) wykazują ten sam stopień wtajemniczenia, są samodzielni i potrafią korzystać z oferowanych udogodnień. Czy aby nie ulegają przy tym złudzeniu, że powszechna współcześnie umiejętność posługiwania się komputerem równa się umiejętności skutecznego odszukiwania informacji? Czy studenci i pracownicy naukowcy znają aby ofertę biblioteki i czy potrafią efektywnie korzystać z udostępnianych przez nią zbiorów i serwisów? Wieloletni kontakt zarówno z jednymi jak i drugimi pozwala autorce w to wątpić, gdyż zbyt często wykazują zupełny brak wiedzy o źródłach i usługach, a także elementarny brak umiejętności odszukiwania informacji. Obserwacje te nie zostały przeprowadzone metodycznie, ale są na tyle uderzające, że można odpowiedzialnie postawić hipotezę, że z wyjątkiem być może grup doświadczonych naukowców, którzy znają i umieją posługiwać się określonymi źródłami i kanałami przepływu informacji naukowej w swojej wąskiej dziedzinie, brak tzw. umiejętności informacyjnych (UI) jest zjawiskiem dość powszechnym w społeczności akademii medycznych. Hipotezę tę oczywiście należy udowodnić, ale zanim to nastąpi, w przekonaniu, że korzystanie z nowoczesnych usług bibliotek medycznych wymaga bezsprzecznie odpowiednich umiejętności użytkowników, w 2003 roku przeprowadzono sondaż w głównych bibliotekach akademii medycznych, którego celem było sprawdzenie, czy biblioteki prowadzą szkolenia w zakresie wspomnianych umiejętności informacyjnych. Byłyby to szkolenia dające wiedzę o źródłach i usługach informacyjnych, wprowadzające użytkowników m.in. w techniki wyszukiwawcze, architekturę baz i serwisów, języki wyszukiwawcze. Celem sondażu było także ustalenie, czy szkolenia te, ich forma i zawartość, odpowiadają obserwowanym na świecie trendom.

Sondaż przeprowadzono pod koniec 2003 roku, wysyłając pocztą e-mail ankietę do dyrektorów 11 Bibliotek Głównych Akademii Medycznych oraz przeglądając ofertę szkoleń na ich stronach internetowych. Aby dokonać przeglądu literatury przedmiotu przeszukano Polską Bibliografię Lekarską oraz ręcznie polskie czasopisma z dziedziny informacji naukowej, a także źródła internetowe. W celu dokonania porównania z innymi krajami przeszukano witryny internetowe kilkunastu bibliotek europejskich i amerykańskich wyższych szkół medycznych, a prac na interesujący temat szukano w bazach: Medline, LISA i ERIC.

Wyniki

Odpowiedzi na pytania ankiety przeanalizowano i uzupełniono o wyjaśnienia pochodzące z wywiadów z dyrektorami niektórych bibliotek medycznych. W bazie polskiej odnaleziono jedynie materiały Konferencji na temat „Dydaktycznych funkcji biblioteki głównej akademii medycznej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych” oraz informację o podręcznikach wydanych przez AM w Bydgoszczy oraz Collegium Medicum w Krakowie. W bazach zagranicznych odszukano ponad tysiąc publikacji, z których wybrano publikacje pogładowe w języku angielskim, dające ogólny opis zagadnienia w poszczególnych krajach. Przegląd zagranicznego piśmiennictwa, a także analiza oferty szkoleniowej kilku renomowanych uczelni medycznych na świecie pozwoliła na zbudowanie porównawczego tła dla opisu sytuacji w Polsce.

Edukacja w zakresie UI prowadzona przez biblioteki uczelni medycznych w Polsce.

Analiza odpowiedzi udzielonych w ankiecie wykazała wielkie zróżnicowanie szkoleń prowadzonych przez biblioteki AM. Dotyczy to zarówno oferty szkoleń, jak ich umiejscowienia w programie studiów, obowiązkowości oraz zawartości programowej.

Większość bibliotek prowadzi tzw. przysposobienie biblioteczne dla studentów pierwszego roku studiów. Jest to zwykle 1,5-2 godzinne wprowadzenie w regulamin korzystania ze zbiorów i usług biblioteki, informacja o systemie biblioteczno-informacyjnym, sieciach międzybibliotecznych, niekiedy pokaz witryny internetowej biblioteki, a kończy się wpisem do indeksu. Czas trwania zajęć wskazuje na to, że dają one informację sygnałną i nie obejmują ćwiczeń czy prezentacji. Zajęcia przeważnie prowadzone są w średniej wielkości grupach i mają formę wykładu, któremu niekiedy towarzyszy komputerowy pokaz. Prowadzą je przeważnie pracownicy działu informacji naukowej, ale bywają włączeni w nie także inni pracownicy. Przysposobienie biblioteczne nie obejmuje studentów wszystkich kierunków, a dwie biblioteki w ogóle go nie prowadzą z powodu ograniczeń kadrowych lub z powodu nie uwzględnienia tego szkolenia w programie nauczania. Rzadkością jest przysposobienie biblioteczne prowadzone przy komputerach w małych grupach. Robi to tylko jedna biblioteka w grupach 20-osobowych przy 10 komputerach.

7 z 11 bibliotek prowadzi specjalistyczne szkolenia, po zarejestrowaniu się odpowiedniej liczby chętnych. Odbywają się one w małych grupach i mają charakter praktycznych ćwiczeń przy komputerach. Oferta tych szkoleń jest bardzo zróżnicowana. Są to albo szkolenia ogólne w przeszukiwaniu baz (np. PBL, Medline, Embase, baz pełnotekstowych czasopism) lub też w wyszukiwaniu informacji w danej dziedzinie wiedzy. Są to krótkie, zwykle godzinne kursy. Według dyrektorów bibliotek cieszą się one dużym zainteresowaniem, zwłaszcza młodych naukowców i studentów piszących

prace dyplomowe. Dwie biblioteki prowadzą szkolenia w instytutach lub zakładach uczelni. Szkolenia te są wygodne dla użytkowników i stąd cieszą się powodzeniem. Jedna z bibliotek w 2003 roku zrealizowała 240 godzin tego rodzaju szkoleń. 7 z 11 bibliotek prowadzi obowiązkowe zajęcia dla słuchaczy studiów doktoranckich. Wymiar godzin jest tu bardzo zróżnicowany (od 2-10 godzin), podobnie zakres tematów i kształconych umiejętności, od krótkiej orientacji odnośnie do źródeł i usług, do zajęć obejmujących techniki wyszukiwawcze, problemy oceny jakości, a także np. zasady konstrukcji pracy naukowej. Szkolenia takie organizowane są też na zamówienie kół naukowych, a prowadzone przeważnie przez pracowników działów informacji naukowej, rzadziej (w 3 bibliotekach) przez bibliotekarzy ze statusem dydaktycznym lub naukowo-dydaktycznym, w dwóch przypadkach także przez informatyka.

Rzadkością też jest prowadzenie przez biblioteki regularnych szkoleń dla pracowników naukowych lub lekarzy praktyków. Tylko 3 biblioteki prowadzą je w ramach programów kształcenia podyplomowego, z czego jedna ma w tym zakresie stałą ofertę 12 godzinnych szkoleń. Obejmują one elementy krytycznej analizy publikacji naukowych. Bywa, że biblioteki doraźnie organizują pokazy baz i usług mające na celu pozyskanie akceptacji środowiska naukowego dla ich zakupu. We wszystkich bibliotekach możliwe są indywidualne konsultacje w zakresie korzystania z biblioteki i udostępnianych przez nią źródeł.

Kilka (6) bibliotek planuje poszerzenie oferty szkoleń. Np. 1 z bibliotek planuje wprowadzenie oprócz obowiązkowego PB na 1 roku studiów, wprowadzenie do programu studiów, na wyższych latach obowiązkowego szkolenia z przeszukiwania baz bibliograficznych, inna zamierza prowadzić systematyczne szkolenia wśród pracowników naukowych w ich miejscu pracy. Dyrektorzy uzależniają to od możliwości kadrowych. Prawie wszyscy skarżą się na zbyt małą liczbę pracowników, którzy mogliby prowadzić takie kursy, jednak tylko w 2 przypadkach dyrektorzy zwrócili uwagę na niedostatki dydaktycznych kwalifikacji pracowników biblioteki.

Poważną przeszkodą dla prawie wszystkich bibliotek jest brak odpowiedniej informatycznej infrastruktury: sal wyposażonych w odpowiednią liczbę komputerów, przestarzały sprzęt i oprogramowanie lub brak odpowiednio szybkiego dostępu do Internetu. Tylko jedna z badanych bibliotek deklaruje, że nie ma ograniczeń lokalowych, sprzętowych ani kadrowych.

Obecne zróżnicowanie zakresu i usytuowania szkoleń w programie studiów świadczy o tym, że nie ma jednolitego stanowiska zespołów ds. programów kształcenia odnośnie roli i zakresu działalności szkoleniowej bibliotek. Nie dokonano też najwidoczniej analizy, w jakim momencie studiów szkolenia takie powinny się odbywać. Oto kilka charakterystycznych przykładów: na jednej z uczelni tylko studenci Pielęgniarstwa III roku są obowiązkowo szkoleni w zakresie informacji naukowej w wymiarze 10 godzin, szkolenie takie otrzymują studenci Analityki Medycznej już w wymiarze obowiązkowych 15 godzin, a dla studentów Medycyny

zajęcia te są nieobowiązkowe. Na innej uczelni obowiązkowe 3 godzinne zajęcia mają studenci III roku Farmacji, a 15 godzinne studenci I roku Analityki Medycznej, na drugim roku studiów magisterskich 15 godzinne szkolenia otrzymują pielęgniarki, studenci zdrowia publicznego i rehabilitacji, a studenci Farmacji na 5 roku. Na tej samej uczelni studenci Medycyny w ogóle nie mają tego rodzaju szkoleń. Skrajnym przypadkiem jest uczelnia, w której studenci Zdrowia Publicznego otrzymują obowiązkowy 60 godzinny kurs informacji naukowej, a studenci Medycyny nie mają nawet przysposobienia bibliotecznego. To tylko kilka przykładów zupełnego braku unormowania zarówno odnośnie do usytuowania szkoleń w programie nauczania jak i ich zawartości. Niektóre programy kursów są bardzo rozbudowane i obejmują nawet teoretyczne podstawy nauki o informacji, inne ograniczają się do pobieżnego, sądząc z wymiaru godzin, wprowadzenia do pewnych technicznych umiejętności wyszukiwania w bazach piśmiennictwa naukowego.

Wprowadzenie do programu nauczania omawianych szkoleń jest więc prawdopodobnie wynikiem indywidualnej aktywności dyrektorów bibliotek i tego, jaką wagę przywiązują do nich poszczególni członkowie komisji ds. programów nauczania. Trudno jest bowiem znaleźć inne uzasadnienie, dlaczego na tej samej uczelni studenci na pewnych kierunkach nie mają w ogóle szkoleń, a na innych obowiązują studentów obszerne obowiązkowe kursy.

Zaistnienie na jednej z uczelni, trwającego cały semestr przedmiotu obejmującego: wprowadzenie do zasad „evidence based practice”, informację o źródłach ich konstrukcji, kryteria oceny jakości źródeł informacji, techniki wyszukiwania, praktyczne wyszukiwanie w czołowych bazach bibliograficznych, problemy jakości i upowszechniania informacji, itp., było wynikiem sprzyjającej koincydencji: tworzenia nowego kierunku, woli władz wydziału oraz osobistej motywacji osób prowadzących ten przedmiot.

Przeprowadzony sondaż wskazuje więc, że wyposażanie studentów i przyszłych praktyków w umiejętności informacyjne, pozwalające im w pełni wykorzystywać elektroniczne zbiory i usługi bibliotek jest na razie „oddolną” inicjatywą, co bardziej energicznych i świadomych dyrektorów tych bibliotek i potrzebą indywidualnych wykładowców. Na pewno nie jest kierunkiem polityki edukacyjnej uczelni, za którą szłyby zmiany w programach nauczania, środki na infrastrukturę informatyczną i przygotowanie instruktorów.

Szkolenia w zakresie umiejętności informacyjnych na uczelniach medycznych za granicą

Analizując problem kształcenia w zakresie „information literacy” na uczelniach zagranicznych mniejszą wagę przywiązywano do analizy oferty poszczególnych bibliotek, która jest podobnie jak w Polsce bardzo zróżnicowana, a większą do wychwycenia kierunków rozwoju szkoleń i trendów. W krajach postkomunistycznych,

(Czechy, Bułgaria, Węgry, Serbia, Litwa), sytuacja jest bardzo podobna do tej obserwowanej na uczelniach rodzimych. Widoczny jest brak jakichkolwiek ogólnych standardów oraz regulacji. Biblioteki zwykle prowadzą przysposobienie biblioteczne, a niekiedy oferują krótkie kursy informacji naukowej uwzględniające instruktaż w zakresie przeszukiwania baz komputerowych. Szkolenia te, podobnie jak w Polsce, nie zawsze są obowiązkowe, prowadzone są nie na wszystkich kierunkach i na rozmaitych latach studiów. Oferowane są też, choć rzadko, szkolenia małych grup użytkowników, np. w przeszukiwaniu konkretnej bazy bibliograficznej, Internetu, czy zbiorów czasopism elektronicznych. Wyjątkowe są bardziej rozbudowane kursy, takie jak prowadzony na Uniwersytecie Semmelweis w Budapeszcie 28 godzinny kurs „Methods of literature research”, czy 5 modułowy kurs „Course Outline for Library Informatics” na uniwersytecie w Debreczynie. Za zaliczenie tych kursów studenci otrzymują punkty kredytowe. Od 1993 roku Kenezy Library (Debreczyn, Węgry) prowadzi też 10 godzinny obowiązkowy kurs informacji naukowej na 1 roku studiów medycznych (Viragos 2002).

Inaczej przedstawia się sytuacja w krajach zachodnich, zwłaszcza tych, w których informatyzacja ma długą, blisko 30-letnią historię. Najbardziej rozwiniętą i ugruntowaną działalność w omawianym zakresie mają uczelnie medyczne w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Australii. W krajach tych już w latach 70. szkolenia tego rodzaju były prowadzone przez biblioteki, a od lat 80. zaczęto wprowadzać ideę zintegrowania szkoleń w zakresie UI z programem studiów. Polega to na dostarczaniu przez bibliotekę odpowiedniego szkolenia na życzenie prowadzącego przedmiot, w czasie, który ten uznaje za stosowny i najkorzystniejszy dla studentów. Uważa się bowiem, że umiejscowienie kursów UI w programie studiów jest kluczowe dla ich efektywności. Studenci, którzy szkoleni są zbyt wcześnie, aby nabyte powierzchownie umiejętności zastosować w praktyce, łatwo zapominają podane im informacje i techniki, jeżeli zbyt późno – nie praktykują ich i nie wykorzystują w czasie studiów. Korzystne wydaje się więc rozbić szkoleń i wplecenie ich w program studiów, wszędzie tam, gdzie umiejętności te wykorzystywane są przez prowadzących zajęcia i gdzie mogą być kształcone w kontekście rzeczywistych konkretnych potrzeb informacyjnych (Bainton, 2001). Możliwe jest to tylko w ścisłej współpracy z wykładowcami przedmiotów dziedzinowych.

Minione 20 lat informatyzacji bibliotek medycznych na świecie pozwoliło na wypracowanie rozmaitych form współpracy między bibliotekarzami, wykładowcami i informatykami, aby jak najlepiej wykorzystać i ich kompetencje i zasoby bibliotek. Potrzeba kształcenia UI została nie tylko dostrzeżona przez wykładowców i władze tych szkół, ale znalazła swój wyraz w dokumentach programowych. Jednym z celów edukacyjnych, uzgodnionych przez społeczność amerykańskich szkół medycznych (Association of American Medical Colleges) jest, aby „absolwent studiów medycznych posiadał umiejętność uzyskiwania, zarządzania i wykorzystywania informacji

biomedycznej w celu rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji związanych z opieką nad pacjentem i ochroną zdrowia całej populacji. Uznano, że umiejętności te powinny być bazą i nieodłącznym elementem realizacji całego programu nauczania (Raport AAMC, 1998). Na większości uczelni w Ameryce Północnej ukończenie kursu w zakresie umiejętności informacyjnych jest obowiązkowe i/lub daje kredyty liczące się w ogólnej punktacji. Najbogatsza i daleko wykraczająca poza typowe szkolenia w zakresie przeszukiwania baz bibliograficznych, źródeł internetowych, problemów jakości informacji, krytycznej analizy tekstu, czy zarządzania referencjami, jest oferta szkoleniowa biblioteki Uniwersytetu Harvarda. Oferuje ona ponad trzydzieści rodzajów szkoleń, cyklicznie powtarzanych, w tym także w stosowaniu programów bio-informatycznych, cyfrowym obrazowaniu czy zarządzaniu rekordami medycznymi. Wchodzi więc w zakres informatyki medycznej, co jest specyficzną cechą amerykańskich uczelni, gdzie informacja naukowa o wiele ściślej łączy się z informatyką medyczną, czy wiedzą dotyczącą systemów informacji w ochronie zdrowia niż w szkołach europejskich, choć i tu zachodzą zmiany. Niektóre kraje Europy Zachodniej, takie, jak np. Wielka Brytania, Niemcy czy Dania nie pozostały daleko w tyle, inne np.: Hiszpania, Portugalia, Grecja dopiero w ostatnich latach termin „information literacy” wprowadziły na stałe do języka edukacji.

Biblioteki akademickie w Wielkiej Brytanii w większości uznają uczenie UI jako ważny element ich zadań, a dane statystyczne mówią, że w ciągu ostatnich lat liczba godzin szkoleń w zakresie UI stale rośnie. Trend ten jest bardzo wyraźny, szczególnie na nowo otwieranych kierunkach, a biblioteki coraz częściej organizują w swojej strukturze specjalne oddziały szkoleniowe. Coraz częściej biblioteki szkolą także pracowników naukowych i wychodzą ze szkoleniami poza obręb swoich pracowni prowadząc je na żądanie w dowolnym, wyposażonym w komputery miejscu uczelni. Generalnie w kształceniu UI dominuje obecnie anglo-amerykańska koncepcja „information literacy”, polegająca na odejściu od odrębnych, prowadzonych przez biblioteki szkoleń w posługiwaniu się konkretnym źródłem (lub na wbudowaniu modułu informacji naukowej w program studiów, na określonym roku) na rzecz międzyprzedmiotowej ścieżki nauczania UI. Więcej o tym piszę w artykule: „Kształcenie w zakresie umiejętności informacyjnych w akademiach medycznych w Polsce na tle innych krajów”, przyjętym do druku w PTINT, 2004.

Szkolenia w zakresie UI stanowią stały element procesu dydaktycznego szczególnie tam, gdzie nauczanie problemowe i inne metody aktywne, ukierunkowane na kształcenie samodzielności studiowania, są naczelnymi metodami nauczania, m.in. na uniwersytetach McMaster czy Queen's w Kanadzie, Harvard University, Oxford, czy w szwedzkich szkołach medycznych.

Wnioski

Porównanie oferty udostępnianych przez witryny bibliotek medycznych zasobów i informacji bibliograficznej nie wypada dla polskich uczelni medycznych źle.

Dostępne są wszystkie ważne międzynarodowe bazy bibliograficzne, stopniowo w coraz większym zakresie katalogi i usługi wyszukiwania, kopiowania, wypożyczeń międzybibliotecznych itp. Natomiast w zakresie szkoleń, które powinny towarzyszyć tak bogatej ofercie można stwierdzić nasze w tym względzie opóźnienie, zwłaszcza w stosunku do najbardziej renomowanych uczelni krajów zachodnich.

Słaby rozwój działalności szkoleniowej bibliotek spowodowany jest wieloma przyczynami. Jedną z nich to brak jednoznacznych i jednolitych w skali kraju dyrektyw programowych w tym obszarze edukacji. Wynika to prawdopodobnie z nie uświadamiania sobie w pełni przez decydentów uczelni (czy jeszcze ogólniej, władz edukacyjnych i zdrowotnych) rozziemu między zasobami i technologicznymi możliwościami bibliotek a wiedzą i umiejętnościami użytkowników. W wyniku tego relacja wydatek-korzyść (między pieniędzmi wydawanymi na bazy, programy, elektroniczne źródła i ich wykorzystaniem przez użytkowników) nie może być dobra. Inne przyczyny niedostatku szkoleń, mające swoje korzenie w tej pierwszej, to: braki infrastruktury technologicznej (nowocześnie oprogramowanych komputerów, stanowisk sieciowych, pomieszczeń) oraz odpowiedniej liczby odpowiednio przygotowanych bibliotekarzy-instruktorów. Wprowadzenie szkoleń w zakresie UI, jako jednego z ważnych elementów edukacji na uczelniach medycznych uwzględniłoby więc zmiany form, w jakich obecnie prezentowane są zasoby wiedzy i informacji a także zmiany zachodzące w metodach nauczania i zniwelowałoby rozdźwięk między tym co robią i co kupują biblioteki, a tym w jakim stopniu jest to wykorzystywane. Uświadomienie sobie konieczności zintensyfikowania i unormowania szkoleń UI przez władze uczelni zapewne spowodowałoby i zwiększenie środków finansowych na infrastrukturę i odpowiednią politykę kadrową, a także wymusiłoby kształcenie instruktorów w zakresie UI. Odpowiednie przygotowanie kadry nauczającej jest bowiem, podobnie jak w przedmiotach dziedzinowych, czynnikiem decydującym o efektywności szkoleń.

Jaka jest rola bibliotek w przeprowadzaniu tej zmiany? Wydaje się, że początkowo, wobec rozmaitych trudności: finansowych i wynikających z oporu tradycjonalistycznej struktury akademii medycznych, przede wszystkim informacyjno-uświadamiająca. Oznacza to wyjście z prezentacjami elektronicznych zasobów i potencjalnych możliwości usługowych bibliotek na szerokie forum. Pokazywanie tych możliwości na konferencjach dziedzinowych oraz tych dotyczących edukacji medycznej. Zwracanie uwagi na trudności, jakie napotyka nieprzeszkoleni użytkownicy. Krokiem następnym powinna być konsultacja ze środowiskiem nauczycieli akademickich i studentów odnośnie formy i zakresu potrzebnych szkoleń, a w końcu, wejście bibliotek z konkretną ofertą szkoleń w programy nauczania. Warunkiem sukcesu jest tu i współpraca z wykładowcami uczelni i odpowiednie pedagogiczne/metodyczne przygotowanie instruktorów.

Jak widać z sondażu, biblioteki medyczne w Polsce świadome są rosnących potrzeb i znajdują się na etapie budowania oferty szkoleń. Jednocześnie programy nauczania na uczelniach medycznych są dostosowywane do wymogów procesu bolońskiego. Powinno się więc właśnie teraz pokusić o ujednoczenie ramowych wymogów i określenie; co student medycyny i nauk pokrewnych powinien umieć i wiedzieć, aby efektywnie korzystać z informacji naukowej, oraz o wprowadzenie odpowiednich szkoleń do programów.

Zintensyfikowanie bibliotecznej działalności edukacyjnej wydaje się bowiem konieczne i dla efektywności nauczania w ogóle, a i z powodu, aby dziesiątki i setki tysięcy złotych wydawane na bazy fachowej literatury i komputeryzację zasobów i usług były efektywnie spożytkowane.

Bibliografia

American Library Association. Presidential Committee on Information Literacy. Final Report. Chicago, *American Library Association* 1989. [Dok. elektr.] <http://www.ala.org/acri/nili/ilit1st.html> (10.01.2003)

Audunson Roger, Nordile Roger: Information literacy: the case or non-case of Norway? *Library Review* 2003 Vol. 52 nr 7 s. 19–325

Bainton Toby: Information literacy and academic libraries: the SCONUL approach (UK/Ireland). Proceedings of 67th IFLA Council and General Conference, August 16–25 2001. [Dok. elektr.] <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/016-126e.pdf> (10.01.2003)

Brettle Alison: Information skills training: a systematic review of the literature. *Health Information and Libraries Journal* 2003 Vol. 20 suppl. 1 s. 3–9

Brown Janis F., Nelson Janet L.: Integration of information literacy into a revised medical school curriculum. *Medical Reference Services Quarterly* 2003 Vol. 22 nr 3 s. 63–74

Bruce Christine S.: Information literacy as a catalyst for educational change. A background paper. July 2002, White paper prepared for UNESCO, the U.S. National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic. [Dok. elektr.] <http://www.nclis.gov/lininter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf> (10.01.2003)

Chalon Patricia, Delvenne Catherine: An information retrieval training tool targeting the PBL students at the University of Liege. Proceedings of 8th European Conference of Medical and Health Libraries, September 16–21 2002, Kolonia, Niemcy

Council of Australian University Librarians (CAUL), 2001. [Dok. elektr.] www.aab.es/51n68a4.pdf (10.01.2003)

Dąbrowiecki Stanisław, Janowicz Eugeniusz, Malukiewicz -Wiśniewska Grażyna: Jak wyszukiwać i krytycznie oceniać naukowe publikacje medyczne. Akademia Medyczna w Bydgoszczy 1996

Dzier Marshall, Brown Fiona J.L.: Web-based information skills tutorials for evidence based learning and practice. Proceedings of 8th European Conference of Medical and Health Libraries, September 16–21, 2002, Kolonia, Niemcy. Materiały: Edinburgh University Library. [Dok. elektr.] www.lib.ed.ac.uk/howto/infoskills.shtml (10.01.2003)

Dydałtyczne funkcje biblioteki głównej akademii medycznej z uwzględnieniem wykorzystania technik informatycznych: Materiały XVII Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych. Poznań, 3–5 czerwca 1998/ red. Aniela Piotrowicz

- E a r l Martha FF. & N e u t e n s James A.: Evidence-based medicine training for residents and students at a teaching hospital: the library's role in turning evidence into action. *Bulletin of the Medical Library Association* 1999 Vol. 87 s. 211–4
- G h a l i W.A., S a i t z R., E s k e w A.H., G u p t a M., Q u a n H., H e r s h m a n W.Y.: Successful teaching in evidence-based medicine. *Medical Education* 2000 Vol. 34 s. 18–22
- G i b s o n Kenneth E., S i l v e r b e r g Michael: A two year experience teaching computer literacy to first-year medical students using skill based cohorts. *Bulletin of Medical Library Association* 2000 Vol. 88 s. 157–64
- G r a n t Kathryn L., H e r r i e r Richard N., A r m s t r o n g Edward P.: Teaching a systematic search strategies improves literature retrieval skills of pharmacy students. *American Journal of Pharmaceutical Education* 1996 Vol. 60 s. 281–286
- H a r a l d s t a d Anna-Marie: Information literacy-curriculum integration with medical school's syllabus. "Liber Quarterly: The journal of European Research Libraries". 2002 Vol. 12 nr 2–3 s. 192–198.
- I n f o r m a c j a naukowa w zdrowiu publicznym/ red. Piotr Franaszek. Wydaw. UJ, Kraków 2001
- I n f o r m a t i c s in Health Sciences Curricula. Compiled by Janis F. Brown and Gale G. Hannigan. Medical Library Association DocKit #11 Chicago 1999
- Information literacy Competency Standards for Higher Education. Association of College & Research Libraries, Chicago 2000
- L a m b e r t - L a n n i n g Anita, W a t s o n Lynn, E v a n s Mike F.: Integrating medical informatics into the undergraduate curriculum. *Bibliotheca Medica Canadiana* 2000 Vol. 21 nr 3 s. 16–19
- N a t i o n a l Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic. [Dok. elektr.] <http://www.nclis.gov/lininter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf> (10.01.2003)
- N i e d Ź w i e d z k a Barbara: „Kształcenie w zakresie umiejętności informacyjnych w akademiach medycznych w Polsce na tle innych krajów”. PTINT 2004 (artykuł przyjęty do druku).
- S c h w a r t z Diane G., S c h w a r t z Stanley A.: Medline training for medical students integrated into the clinical curriculum. *Medical Education* 1995 Vol. 29 s. 133–8
- S c o t t Craig S., S c h a a d Douglas C., M a n d e l Lynne S., B r o c k Douglas M., K i m Sara: Information and informatics literacy: skills, timing, and estimates of competence. *Teaching & Learning in Medicine* 2000 Vol. 12 nr 2 s. 85–90
- SCONUL (Standing Conference of National and University Libraries), 1999. SCONUL Briefing paper. Information Skills in Higher Education. SCONUL
- S n a v e l y Loanne: Information literacy standards for higher education: an international perspective. 67th IFLA Council and General Conference, August 16–25 2001. [Dok. elektr.] <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/073-126e.pdf> (10.01.2003)
- S t e a d William: Positioning the library at the epicenter of networked biomedical enterprise. *Bulletin of the Medical Library Association* 1998 Vol. 86 s. 26–30
- T a y l o r S., K r o g M.: Problem-based learning at medical libraries. *DF Revy* 2000 Vol. 23 nr 9 s. 257–259
- T o v o t e Christina: Customer or refined student. Reflections on the “customer” metaphor in the academic environment and the new pedagogical challenge to the libraries and librarians. 67th IFLA Council and General Conference, August 16–25, 2001. [Dok. elektr.] <http://www.ifla.org/IV/ifla67/papers/071-126e.pdf> (10.01.2003)

V i r a g o s Marta: Problem based user education in the medical library: how much for whom and Colegewhen. Proceedings of 8th European Conference of Medical and Health Libraries, September 16–21 2002, Kolonia, Niemcy

W e i g h t m a n Alison: Development and evaluation of a library skills programme for postgraduates: an example of evidence based librarianship. Proceedings of 8th European Conference of Medical and Health Libraries, September 16–21, 2002 Kolonia, Niemcy

W r o s c h Jacqueline A., M o r g a n Lynn Kasner, S u l l i v a n t Jean, L e w i s Dana M.: Instruction of evidence-based medicine searching skills during first-year epidemiology. *Medical Reference Services Quarterly* 1998 Vol. 17 nr 3 s. 49–57

Mgr Iwona Fryzowska-Chrobot
Jolanta Lasocka
Warszawa – GBL

CENTRUM DOKUMENTACJI ŚWIATOWEJ ORGANIZACJI ZDROWIA W GŁÓWNEJ BIBLIOTECE LEKARSKIEJ W WARSZAWIE

Streszczenie

W styczniu 2003 roku Główna Biblioteka Lekarska otrzymała status Centrum Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia. Z Biura Łącznika ŚOZ przejęto księgozbiór liczący ok. 1 400 woluminów, na który składają się dokumenty i publikacje powstałe w instytucjach Światowej Organizacji Zdrowia oraz materiały opracowane przez ekspertów z różnych dziedzin na zlecenie tej Organizacji.

Biuro Regionalne ŚOZ dla Europy z siedzibą w Kopenhadze nadsyła systematycznie do GBL najnowsze publikacje dotyczące polityki zdrowotnej Światowej Organizacji Zdrowia.

W referacie omówiono rolę i zadania, jakie pełni Centrum Dokumentacji ŚOZ, poddano analizie tematykę przechowywanych tu publikacji, wskazano na konieczność opracowania księgozbioru w systemie komputerowym (prace w tym zakresie zostały już rozpoczęte) w celu zapewnienia wszystkim zainteresowanym łatwego dostępu do publikacji.

Polska jest krajem członkowskim Światowej Organizacji Zdrowia od początku jej istnienia, tj. od 7 kwietnia 1948 roku. Organizacja ta jest światowym autorytetem w sprawach zdrowia publicznego. Jej wytyczne, zalecenia i opinie mają decydujący wpływ na kształtowanie polityki zdrowotnej w poszczególnych krajach i tworzenie narodowych programów zdrowia.

Dlatego propagowanie jej dokumentów i publikacji oraz promocja polityki ŚOZ w środowisku medycznym jest niezwykle istotna, a korzyści płynące z dostępu do tych materiałów oczywiste.

Centrum Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia zostało powołane na mocy decyzji Biura Regionalnego WHO w Kopenhadze w 1998 roku. Głównym zadaniem Ośrodka jest gromadzenie, opracowywanie i przechowywanie literatury wydawanej przez ŚOZ oraz udostępnianie jej instytucjom medycznym, placówkom naukowym, bibliotekom, pracownikom służby zdrowia oraz wszystkim zainteresowanym problematyką zdrowia. Początkowo zbiory Centrum mieściły się w Biurze Łącznika Światowej Organizacji Zdrowia przy ulicy Długiej w Warszawie. W 2002 roku zostały przeniesione do gmachu Głównej Biblioteki Lekarskiej, a w styczniu 2003 GBL

otrzymała status Ośrodka Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia na okres pięciu lat. Jednym z warunków, jakie należało spełnić było wydzielenie publikacji ŚOZ ze zbiorów własnych biblioteki, dlatego księgozbiór został usytuowany w Czytelni Ogólnej GBL z wolnym dostępem do półek i stanowi odrębną całość. Biuro Regionalne ŚOZ dla Europy z siedzibą w Kopenhadze nadsyła systematycznie do GBL dokumenty oraz wydawnictwa powstające w instytucjach ŚOZ oraz materiały opracowane przez ekspertów z różnych dziedzin na zlecenie tej Organizacji. Posiadamy m. in.:

- raporty zdrowia (publikowane corocznie przez ŚOZ)
- programy zdrowotne
- statystyki z zakresu sytuacji zdrowotnej i zapadalności na różnego rodzaju choroby
- opracowania i analizy dotyczące różnych zagadnień medycznych
- materiały ze zjazdów, konferencji i spotkań organizowanych przez ŚOZ
- programy budżetowe
- normy i przepisy prawne

Księgozbiór liczy obecnie 1600 vol. wydawnictw zwartych i ok. 200 vol. czasopism. Wpływ w 2003 roku wyniósł 424 vol., co stanowiło 30% całego zbioru.

Wśród publikacji znajdują się m. in. czasopisma.: „Bulletin of the World Health Organization”, „International Digest of Health Legislation”, „World Health Statistics Quarterly”, „World Health Forum” oraz serie wydawnicze: „The Environmental Health Criteria Series”, „WHO Technical Report Series”, „WHO Regional Publications European Series”. Otrzymywane wydawnictwa występują głównie w języku angielskim, tylko nieliczne we francuskim, niemieckim czy rosyjskim. Posiadamy także tłumaczenia niektórych publikacji na język polski oraz polskie opracowania tematów podejmowanych przez ŚOZ. Całość przejętego księgozbioru ułożona jest tematycznie wg następujących haseł oznaczonych symbolami:

Żywność, Odżywianie	Food, Nutrition	F
Woda	Water	W
Narkotyki	Narcotics	N
Zdrowie dla Wszystkich	Health for All	HFA
Pielęgniarstwo	Nursing	N
Gruźlica	Tuberculosis	T
Choroby zakaźne, Epidemiologia	Communicable Diseases and Their Control	CD
Podstawowe dokumenty ŚOZ	Basic WHO Documents	DOC
Niepełnosprawni, Rehabilitacja	Disabled, Rehabilitation	R
Alkohol	Alcohol	A
Tytoń, Palenie Tytoniu	Tobacco, Smoking	T
Zdrowa Szkoła	Healthy Schools	HS
Podstawowa opieka zdrowotna	The Primary Health Care	PH

AIDS/HIV	AIDS/HIV	HIV
Zdrowie psychiczne	Mental Health	MH
Opieka nad dzieckiem	Child Care	CH
Zdrowe Miasto	Healthy Cities	CIT
Polityka zdrowotna	Health Policy	HP
Promocja zdrowia	Health Promotion	HPROM
Szpitala a zdrowie	Hospitals and Health	HO
Tematyka ogólna-społeczna	General and Social Problems	SP
Różne	Diverse	IN
Farmacja	Pharmacy	PHA
Leki	Drugs (Medicines)	D
Nowotwory	Cancer	CA
Środowisko	Environment	EN
Problemy Kobiet, Rozrodczość	Women's Situation, Reproductive Health	WaR
Medycyna pracy	Occupational Health	OH

Korzystanie z księgozbioru w formie w jakiej został on przejęty z Biura Łącznika ŚOZ sprawia pewne trudności zarówno bibliotekarzom jak i czytelnikom. Niektóre działy takie jak „Tematyka ogólna - społeczna” czy „Różne” zawierają publikacje o bardzo rozległej tematyce i trudno zakwalifikować je do konkretnego istniejącego działu. Należy więc rozbudować je o bardziej szczegółowe hasła w celu łatwiejszego wyszukiwania publikacji.

Planujemy również opracowanie księgozbioru ŚOZ w systemie komputerowym Prolib. Każda pozycja zostanie wprowadzona do bazy, opracowana formalnie oraz rzeczowo przy wykorzystaniu haseł przedmiotowych GBL. Dzięki temu możliwe stanie się szybkie i wielostronne wyszukiwanie wydawnictw w katalogu OPAC według istniejących tam kryteriów: tytuł, osoba, instytucja, impreza, hasło przedmiotowe, kraj, język. Publikacje ŚOZ otrzymają ponadto odrębną sygnaturę i oddzielny inwentarz. Tak uporządkowany księgozbiór stanie się bardziej przyjazny dla użytkownika. Chcemy również zamieścić na naszej stronie www informację o publikacjach, jakimi dysponuje Ośrodek, aby umożliwić czytelnikowi wgląd do całości posiadanego przez nas księgozbioru ŚOZ.

Jednym z zadań Centrum jest również propagowanie posiadanych publikacji ŚOZ i promocja jej polityki zdrowotnej. Wyodrębnione tematy, wg których ułożone zostały publikacje sygnalizują problemy jakimi zajmuje się ta Organizacja. Realizuje ona wiele programów zdrowotnych m.in. zakrojony na szeroką skalę program „Zdrowie 21. Zdrowie dla Wszystkich w XXI wieku”, którego obecny etap obejmuje lata 2000–2015 i któremu podporządkowane są inne programy.

Do priorytetowych problemów i zagadnień poruszanych w publikacjach i dokumentach ŚOZ należą:

- poprawa sposobu żywienia ludności i jakości zdrowotnej produktów żywnościowych,
- zapobieganie i zwalczanie zanieczyszczeń żywności (środkami toksycznymi, bakteriami, wirusami), odpowiedni nadzór sanitarny nad procesem jej wytwarzania i przygotowywania, normy i przepisy prawne na ten temat
- ograniczenie palenia tytoniu
- ŚOZ realizuje plan „Europa wolna od tytoniu”. Obejmuje on zakaz reklamowania i sponsorowania papierosów, tworzenie przestrzeni wolnych od dymu tytoniowego, podniesienie cen na wyroby tytoniowe, redukcję skutków palenia, zwiększenie dostępności terapii antynikotynowych oraz ograniczenie liczby przedwczesnych zgonów spowodowanych paleniem tytoniu
- walka z alkoholizmem poprzez tworzenie programów przeciwalkoholowych, zwiększenie roli mass mediów w profilaktyce i zwalczaniu alkoholizmu, poprawę skuteczności terapii osób uzależnionych, ograniczenie dostępności alkoholu oraz kontrolę rynku alkoholowego
- ograniczenie używania substancji psychoaktywnych i związanych z tym szkód zdrowotnych Szczególną uwagę zwraca się na zmniejszenie podaży substancji psychoaktywnych przez działania legislacyjne, policyjne i celne oraz wdrażanie programów skutecznej detoksykacji, leczenia i rehabilitacji osób uzależnionych
- zapobieganie i zwalczanie chorób zakaźnych takich jak: malaria, wirusowe zapalenie wątroby typu B, porażenie dziecięce Polio, zapalenie opon mózgowych i wielu innych, wprowadzenie skutecznych programów szczepień przeciw tym chorobom
- szeroko omawiane są programy prewencyjne i terapeutyczne przeciw gruźlicy, HIV/AIDS oraz chorób przenoszonych drogą płciową
- zapobieganie i zwalczanie chorób nowotworowych poprzez wdrażanie odpowiednich programów, wczesne wykrywanie nowotworów dzięki badaniom skринningowym, wiele uwagi poświęca się leczeniu bólu nowotworowego i opiece paliatywnej nad chorymi
- ograniczenie rozpowszechnienia i skutków chorób układu krążenia, przewlekłych chorób obturacyjnych płuc oraz astmy
- niepełnosprawność i rehabilitacja
- ŚOZ podkreśla konieczność stworzenia warunków umożliwiających osobom niepełnosprawnym włączenie się lub całkowity powrót do czynnego życia poprzez usunięcie wszelkiego rodzaju barier (urbanistycznych, architektonicznych i komunikacyjnych) w celu ułatwienia inwalidom poruszania

się, usprawnienie edukacji osób niepełnosprawnych oraz polepszenie systemu rehabilitacji

- promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie występowaniu zaburzeń psychicznych polegająca na wczesnym wykrywaniu i leczeniu depresji, walce ze stresem, obniżaniu liczby samobójstw spowodowanych dolegliwościami psychicznymi
- promocja zdrowia i edukacja zdrowotna, propagowanie zdrowego stylu życia, przyjęcie tzw. „siedliskowego” podejścia do działań na rzecz zdrowia, tworzenie programów „Zdrowy Dom”, „Zdrowa Szkoła”, „Zdrowe Miasto”, „Zdrowe Przedsiębiorstwo”

Ponadto w publikacjach ŚOZ omawianych jest wiele innych zagadnień takich jak choroby zawodowe, planowanie rodziny, antykoncepcja, aborcja, środowisko naturalne i jego wpływ na zdrowie, czystość powietrza, wody i gleby, normy i przepisy prawne odnośnie jakości leków oraz bezpieczeństwa i skuteczności ich stosowania.

Oprócz wydawnictw, które otrzymaliśmy i które wpływają do GBL z racji pełnionej przez nas funkcji Ośrodka Dokumentacji ŚOZ, posiadamy również w zbiorach własnych publikacje wydawane przez tę Organizację nadsyłane do GBL przez Bibliotekę ŚOZ w Genewie, z którą od lat prowadzimy wymianę zagraniczną. W latach 1990-2003 otrzymaliśmy 800 vol. wydawnictw zwartych i kilka tytułów czasopism: „Bulletin of the World Health Organization”, „International Digest of Health Legislation”, „World Health Forum”, „World Health Statistics”, „WHO Drug Information”. My natomiast wysyłamy do Biblioteki ŚOZ w Genewie czasopisma: „Folia Histochemica et Cytobiologica”, „Ginekologia Polska”, „Medycyna Doświadczalna i Mikrobiologia”, „Nowotwory”, „Pediatria Polska”, „Pneumonologia i Alergologia Polska”, „Przegląd Lekarski”, „Przegląd Dermatologiczny”, „Przegląd Epidemiologiczny”, „Zdrowie Publiczne”, „Żywność Człowieka i Metabolizm”; „Polską Bibliografię Lekarską” oraz Dziennik Urzędowy MZiOS.

Polska jest krajem członkowskim ŚOZ od początku jej istnienia tj. od 7 kwietnia 1948 roku. Działa w niej sieć ośrodków współpracujących ze ŚOZ (Collaborating Centres, Counterparts i Focal Points), koordynowanych przez Biuro Łącznika WHO (Liaison Office). Ośrodki te współpracują ze ŚOZ w następującym zakresie:

- badania nad niedoborem jodu
WHO Collaborating Centre for Studies Associated with Iodine Deficiency (Akademia Medyczna w Poznaniu)
- zdrowie środowiskowe
WHO Collaborating Centre for Environmental Health Impact Assessment & Training in Environmental Health (Instytut Medycyny Pracy i Zdrowia Środowiskowego w Sosnowcu)
- realizacja planu „Europa wolna od tytoniu”
WHO Collaborating Centre for the Action Plan for a Tobacco-Free Europe

- (Centrum Onkologii–Instytut im. Marii Curie Skłodowskiej w Warszawie)
- zdrowie psychiczne
WHO Collaborating Centre for Research & Training in Mental Health
(Instytut Psychiatrii i Neurologii w Warszawie)
- gruźlica
WHO Collaborating Centre for Tuberculosis
(Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc w Warszawie)
- zapobieganie chorobom niezakaźnym i ich kontrola
WHO Collaborating Centre for Noncommunicable Disease Prevention and Control
(Uniwersytet Medyczny w Łodzi)
- medycyna pracy
WHO Collaborating Centre for Occupational Health
(Instytut Medycyny Pracy w Łodzi)
- medycyna morska
WHO Collaborating Center for Interregional Research Coordination in Occupational Maritime Health
(Międzywydziałowy Instytut Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni, Akademia Medyczna Gdańsk)
- monitorowanie zanieczyszczeń żywności
WHO Collaborating Centre for Food Contamination Monitoring
(Instytut Żywności i Żywienia w Warszawie)

Światowa Organizacja Zdrowia jest autorytetem w sprawach zdrowia publicznego. Jej wytyczne, zalecenia i opinie mają decydujący wpływ na kształtowanie polityki zdrowotnej w poszczególnych krajach i tworzenie narodowych programów zdrowia. W związku z tym zainteresowanie polskich placówek naukowych publikacjami ŚOZ sukcesywnie wzrasta. Jej programy powinny być przedmiotem szczegółowych studiów w resortowych instytutach naukowo-badawczych, w akademiach medycznych i innych placówkach zainteresowanych współpracą z tą Organizacją. Dlatego uważamy za celowe propagowanie dokumentów i publikacji Światowej Organizacji Zdrowia w środowisku medycznym oraz stworzenie łatwego dostępu do posiadanych przez nas materiałów.

Bibliografia

C i ę ż a k Monika, K a r s k i Jerzy, K o r o n k i e w i c z Andrzej: Analiza porównawcza narodowego Programu Zdrowia 1996–2005 i programu Światowej Organizacji Zdrowia. *Zdrowie 21 – Zdrowie dla wszystkich w XXI wieku. Zdrowie Publiczne* 1999 T. 109 nr 9 s. 301–306

I w a n i c k a Iwona, R o c z e k Elżbieta: Program Światowej Organizacji Zdrowia „Zdrowe Miasta”. *Zdrowie i Zarządzanie* 2001 T. 3 nr 6 s. 24–28

L e o w s k i Jerzy: 50–lecie Światowej Organizacji Zdrowia (1948-1998). *Zdrowie Publiczne* 1998 T. 108 nr 6 s. 237–242

O s t r o w s k a Aurelia: Ośrodki współpracujące z WHO tzw. „WHO Collaborating Centres”. *Antidotum* 1998 T. 7 nr 2 s. 89–90

Ś w i a t o w a Organizacja Zdrowia. Zdrowie 21 – zdrowie dla wszystkich w XXI wieku. *Zdrowie Publiczne* 1999 T. 109 supl. 1

Z d r o w i e 21 : zdrowie dla wszystkich w XXI wieku/ oprac. Jerzy Karski, Andrzej Koronkiewicz. – Warszawa, 1999

Z d r o w i e 21 : zdrowie dla wszystkich w XXI wieku / [red. wyd. pol. Adam Kozierekiewicz]. Warszawa; Kraków, 2001

Strona internetowa Biura Łącznika ŚOZ www.who.un.org.pl (dane z dnia 19.05.2004)

Mgr Ewa Nowak
Katowice – ŚAM

WYMIANA PUBLIKACJI JAKO JEDNA Z FORM WSPÓLPRACY BIBLIOTEK MEDYCZNYCH

Streszczenie

Międzyuczelniana wymiana publikacji była od początku postrzegana jako istotne źródło pozyskiwania prac wydawanych przez inne uczelnie i stwarzała możliwość rozpowszechniania i promocji własnych publikacji. Referat omawia wymianę bieżących wydawnictw uczelni medycznych, takich jak podręczniki, skrypty, materiały zjazdowe i inne wydawnictwa okolicznościowe. Wyniki rozesłanej w kwietniu 2004 r. do wszystkich bibliotek uczelni medycznych ankiety oraz przeprowadzonej analizy wykorzystania w Bibliotece Śląskiej Akademii Medycznej otrzymywanych w ciągu ostatnich 5 lat wydawnictw pokazują, że we współpracy bibliotek medycznych opartej dotąd na dobrej woli i nieformalnych ustaleniach stron pojawiły się reguły obowiązujące w gospodarce rynkowej. Widoczne jest stopniowe odchodzenie bibliotek medycznych od pierwotnej zasady „wszystko wszystkim”. Popyt wśród własnych czytelników często przesądza o zaniechaniu wysłania konkretnego tytułu. Zastosowanie w bibliotekach komputerów i stworzenie dostępu do Internetu dało zupełnie inne, pełniejsze możliwości wykorzystania zasobów różnych uczelni. Możliwe stały się szybki dostęp do źródeł, podgląd katalogów, szybkie porozumiewanie się i przekazywanie danych.

Podobny zakres tematyczny księgozbioru oraz realizowane zadania sprawiły, że krajowe biblioteki medyczne – od początków swego istnienia – nawiązały ścisłą współpracę, która początkowo polegała na wymianie wydawnictw uczelnianych i dubletów oraz wzajemnym przysyłaniu wykazów nowych nabytków. Z upływem lat współpraca zaczęła nabierać nowych form.

W 1981 r. odbyła się pierwsza z planowanych corocznych konferencji bibliotek medycznych. Spotkania te miały na celu rozwiązywanie wspólnych problemów i wypracowywanie ujednoczonych procedur funkcjonowania w zakresie prenumeraty czasopism, gromadzenia i udostępniania zbiorów, wypożyczeń międzybibliotecznych,

opracowywania bibliografii, naukowej informacji medycznej, szkoleń bibliotecznych studentów, a nieco później automatyzacji procesów bibliotecznych.

Termin „wymiana międzybiblioteczna” jest w literaturze bibliotekarskiej często używany w dość szerokim znaczeniu, nie tylko na określenie wymiany bieżących wydawnictw uczelnianych, ale też jako wymiana dubletów książek, czasopism i innych zbędnych materiałów oraz jako wypożyczenia międzybiblioteczne. Referat ogranicza się do omówienia wymiany bieżących wydawnictw uczelnianych, takich jak podręczniki, skrypty, materiały zjazdowe i inne wydawnictwa okolicznościowe. Oparty został na wynikach ankiety – rozesłanej w kwietniu 2004 r. pocztą elektroniczną do wszystkich bibliotek uczelni medycznych – oraz przeprowadzonej analizy wykorzystania w Bibliotece Śląskiej Akademii Medycznej (dalej Bibliotece ŚAM) otrzymywanych w ciągu ostatnich 5 lat wydawnictw.

Międzyuczelniana wymiana publikacji była od początku postrzegana jako istotne źródło pozyskiwania prac wydawanych przez inne uczelnie i stwarzała możliwość rozpowszechniania i promocji własnych publikacji. Pod koniec lat 80-tych lista kontrahentów krajowych Biblioteki ŚAM obejmowała kilkadziesiąt ośrodków. Były wśród nich biblioteki akademii medycznych, Główna Biblioteka Lekarska wraz z oddziałami, kilkanaście bibliotek medycznych instytutów naukowych, kilka bibliotek uniwersyteckich, dwie biblioteki publiczne, jedna biblioteka akademii wychowania fizycznego oraz Biblioteka Śląska i oczywiście Biblioteka Narodowa. Tam wysyłano wszystkie publikacje wydawane przez uczelnię. W zamian otrzymywano publikacje prawie wyłącznie z bibliotek akademii medycznych. Do prowadzenia wymiany wykorzystywana była kartoteka kontrahentów, którą tworzyły karty z adresami i listą wysyłanych i otrzymanych wydawnictw. Wysyłając jedną lub kilka publikacji odnotowywane były ich tytuły i liczba na wszystkich odpowiednich kartach. Była to bardzo pracochłonna czynność. Dobrą okazją do zarzucenia tej metody był zakup komputera do Działu Gromadzenia w 1991 roku.

Od tej pory rejestracja wymiany odbywała się elektronicznie. W edytorze tekstu „Norton Edytor” została powielona lista kontrahentów, a tytuły wysyłanych pozycji były wklejane przy pomocy klawiszy funkcyjnych pod kodami kolejnych odbiorców. W ten sam sposób rejestrowane były tytuły przychodzące. Wraz z dostępem do lepszych narzędzi informatycznych zmieniał się i nadal się zmienia sposób rejestrowania wymiany, choć Biblioteka nie dysponuje jeszcze odrębnym programem dla potrzeb wysyłki, ani modulem w ramach zintegrowanego systemu bibliotecznego.

Regularność wysyłania kolejnych pozycji była uzależniona od rytmiczności ich wydawania. Do 2002 r. Biblioteka otrzymywała za darmo publikacje wydawane przez naszą uczelnię. Jednak od 2003 r. za każdą publikację Biblioteka płaci cenę rynkową, co spowodowało zmianę podejścia do zasad prowadzenia wymiany. Przede wszystkim ograniczona została liczba stałych odbiorców – kierowano się w tym względzie liczbą otrzymywanych tytułów. We współpracy bibliotek medycznych opartej dotąd

na dobrej woli i nieformalnych ustaleniach stron, pojawiły się reguły obowiązujące w gospodarce rynkowej. Biblioteka stanęła wobec pytania, czy powinna pozbywać się – poprzez skierowanie do wymiany – poszukiwanych przez własnych czytelników pozycji? Dysponując określoną, coraz mniejszą liczbą egzemplarzy każdego tytułu biblioteka została zmuszona do drastycznego ograniczenia wymiany.

Wymiana międzybiblioteczna – wyniki ankiety z kwietnia 2004 r.¹

1.	Czy wymiana wydawnictw należy do obowiązków działu gromadzenia?						
	tak			nie			
2.	Liczba osób zajmujących się wymianą						
	1 osoba			2 osoby			
3.	Rodzaj placówek krajowych objętych wymianą						
	akad. med.	GBL	GBL z oddz.	instytuty med.	uniwersytety	inne	
4.	Rodzaje publikacji objętych wymianą						
	monografie	habilitacje	podręczniki	skrypty	roczniki	biuletyny	mat. Zjazd
5.	tak			nie			
6.	tak			nie			
7.	tak			nie			
8.	tak	raczej tak	raczej nie	nie			
9.	tak			nie			
10.	tak			nie			
11.	tak			nie			
12.	tak			nie			
13.	tak			nie			
14.	tak			nie			
15.	tak			nie			

¹ Większość punktów tabeli nie wymaga komentarza. Wyraźnie widać ile spośród bibliotek akademii medycznych udzieliło jakich odpowiedzi. Są jednak punkty, których pełnej treści nie udało się zawrzeć w schemacie tabeli. Np. w punkcie 3 są podane liczby bibliotek deklarujących wysyłanie publikacji do określonych instytucji. I została tu ujęta jako wysyłająca biblioteka prowadząca wymianę z jednym uniwersytem jak i ta, prowadząca wymianę z ponad dwudziestoma bibliotekami uniwersyteckimi. Taki rozrzut liczby placówek objętych wymianą przez biblioteki medyczne dotyczy również oddziałów GBL, instytutów medycznych i tzw. innych.

Punkty 10 i 11 ściśle wiążą się z pytaniem w punkcie 9 i dlatego suma liczb w kolumnach jest równa liczbie 6. Podobna sytuacja jest z punktem 15, w którym suma liczb w kolumnach równa 8 odpowiada liczbie bibliotek rejestrujących wymianę w sposób elektroniczny.

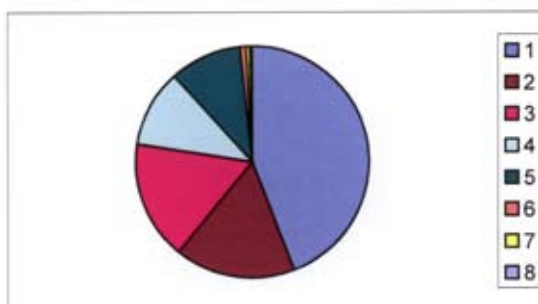
Wyjaśnienia wymaga też zapis w punkcie 13. W dwóch kolumnach zapis „+1” oznacza, że jedna biblioteka część publikacji otrzymuje za darmo, a inne musi kupić.

Rozkład odpowiedzi w ankiecie ujawnił stopniowe odchodzenie bibliotek medycznych od pierwotnej zasady „wszystko wszystkim”. Popyt wśród własnych czytelników często przesądza o zaniechaniu wysłania konkretnego tytułu.

W 2000 roku w Bibliotece Śląskiej Akademii Medycznej został wdrożony zintegrowany system biblioteczny Aleph. Stworzył on ogromne możliwości sprawdzania zbiorów poprzez różnorodne zestawienia. Dla potrzeb niniejszego referatu została przeprowadzona analiza wykorzystania publikacji wydawanych przez inne uczelnie i spływających w ramach wymiany od 2000 r. Publikacje zostały podzielone na następujące typy: habilitacje, dysertacje, monografie, skrypty, materiały zjazdowe, bibliografie, składy osobowe i pozostałe (np. sprawozdania, wykazy nabytków, plany nauczania itp.).

Struktura wymiany według typów publikacji przedstawia się w latach 2000-2003 następująco:

1.	habilitacje	44,1
2.	skrypty	16,8
3.	monografie	16,7
4.	inne	10,6
5.	materiały zjazdowe	10,0
6.	składy osobowe	0,9
7.	bibliografie	0,7
8.	dysertacje	0,2
	razem:	100,0

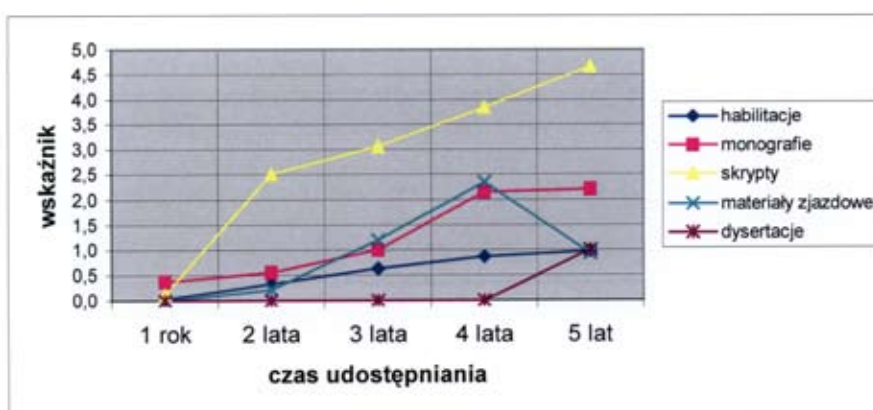

Nie wszystkie wpływające do Biblioteki publikacje są wpisywane do inwentarzy. Do zbiorów przeznaczają się habilitacje, dysertacje, monografie, skrypty i materiały zjazdowe zawierające pełne teksty referatów. Pozostałe wydawnictwa otrzymują status „do użytku służbowego”. Rocznie Biblioteka otrzymuje w ramach wymiany ok. 243 egz. publikacji. Niektóre tytuły są polecane przez wykładowców Akademii jako podręczniki i w związku z tym są dodatkowo kupowane do zbiorów.

Analizę wykorzystania można było przeprowadzić wyłącznie w oparciu o publikacje wprowadzone do katalogu. Przyjęta została następująca metoda: przeglądano listy tytułów otrzymanych w ramach wymiany, następnie wyszukiwano je w katalogu i korzystając z podglądu udostępnień wszystkich egzemplarzy (otrzymanych

z wymiany i kupionych) odnotowywano liczbę udostępnień w wypożyczalni i w czytelni za okres 2000–2004. Wskaźniki te obrazuje poniższy wykres:

data wpływu publikacji	2004	2003	2002	2001	2000
czas udostępniania	1 rok	2 lata	3 lata	4 lata	5 lat
habilitacje	0,0	0,3	0,6	0,9	1,0
monografie	0,4	0,6	1,0	2,2	2,2
skrypty	0,1	2,5	3,1	3,8	4,7
materiały zjazdowe	0,0	0,2	1,2	2,4	0,9
dysertacje	0,0 x	x	x	x	1,0

Na wykresie widać jak wraz z upływem czasu liniowo wzrasta wykorzystanie różnych publikacji oraz, że to wykorzystanie jest bardzo małe. Stosunkowo najlepsze wartości osiąga wskaźnik wykorzystania skryptów. Przyczyną jest tu duży popyt wśród studentów Śląskiej Akademii Medycznej na wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wśród udostępnianych skryptów otrzymywanych z innych niż własna uczelnia prawie 77% stanowią skrypty UJ. Prawie wszystkie otrzymane skrypty tego wydawnictwa (97%) są udostępniane. Skrypty innych wydawców są wykorzystywane w znacznie mniejszym stopniu, tylko 56% wpływających egzemplarzy trafia do rąk czytelnika.

Poniższa tabela ukazuje procent wykorzystania w kolejnych latach 2000–2004 poszczególnych typów publikacji:

data wpływu publikacji	2000	2001	2002	2003	2004
habilitacje	59,4	61,2	38,9	25,0	3,2
monografie	79,2	63,0	41,0	35,3	37,5
skrypty	92,3	80,3	79,8	78,6	5,9
materiały zjazdowe	71,9	63,6	50,0	22,2	x
dysertacje	100,0	x	x	x	0

Wymiana międzybiblioteczna jest niewątpliwie znaczącym źródłem publikacji zasilającym zbiory biblioteczne. Choć u jej podstaw nie leżą regulacje prawne tylko nieformalne ustalenia, okazała się bardzo trwałym składnikiem gromadzenia zbiorów. Zmiany ekonomiczne ostatnich lat zmuszają jednak do uwzględnienia w polityce gromadzenia zbiorów aspektów finansowych. Czy opłaca się wysyłać własne, poszukiwane tytuły, by w zamian otrzymywać tytuły zdecydowanie mniej „chodliwe”? Czy warto zapełniać magazyny „martwymi” woluminami?

Zastosowanie w bibliotekach komputerów i stworzenie dostępu do Internetu dało zupełnie inne, pełniejsze możliwości wykorzystania zasobów różnych uczelni. Możliwy stał się szybki dostęp do źródeł, podgląd katalogów, szybkie porozumiewanie się i przekazywanie danych. Można stworzyć na stronach bibliotecznych listę publikacji proponowanych do wymiany. Wymiana mogłaby się odbywać tak jak dotychczas – bezgotówkowo, na zasadzie barteru, z zachowaniem ekwiwalencji cen, ale z możliwością porozumienia się dwóch stron co do wyboru pozycji. Byłoby to chyba najkorzystniejsze rozwiązanie, pozwalające efektywnie prowadzić wymianę międzybiblioteczną.

Bibliografia

B i l i Ń s k i Lucjan: Czy potrzebne są regulacje prawne w sprawie wymiany materiałów bibliotecznych? *Bibliotekarz* 2003 z. 7/8 s. 46

K u z i e l a Małgorzata: Wymiana na nowe. <http://ebib.oss.wroc.pl/arc/es01-06.html>

L a v a l Józefa de: 20 lat współpracy bibliotek medycznych. Refleksje jubileuszowe. *Biul. GBL* 2001 z. 365 s. 3–15

P i o t r o w i c z Aniela, G r z ą d z i e l e w s k a Ewa, T o r l i Ń s k a Barbara: Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce. http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/APiotrowicz_EGrzadzielewska_BTorlinska.pdf

Ś l i w i Ń s k a Maria: Współpraca bibliotek: więcej korzyści dla „własnych” czy „obcych” użytkowników? <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/MSliwinska.pdf>

Mgr Mirosława Modrzewska
Gdańsk – AM

WASHINGTON RESEARCH LIBRARY CONSORTIUM WRLC – WYBRANE ZAGADNIENIA POLITYKI GROMADZENIA ZBIORÓW

Streszczenie

Biblioteki amerykańskie mają długoletnią tradycję w tworzeniu konsorcjów. Jednym z przykładów takiego wspólnego działania jest utworzone w 1987 roku Washington Research Library Consortium (WRLC). W jego skład weszły biblioteki naukowe z Waszyngtonu: American University, The Catholic University of America, Gallaudet University, George Washington University, Georgetown University,

Marymount University. Są to biblioteki zarówno uczelni prywatnych jak i państwowych, różniące się wielkością swoich zbiorów i profilem gromadzenia.

W referacie przedstawiono założenia pierwotnego planu strategicznego z 1992 roku i jego dalsze modyfikacje. W szerszy sposób omówiono dwa programy związane z realizacją powyższego planu:

- wspólna polityka gromadzenia zbiorów;
- wspólny magazyn składowy.

Historia tworzenia konsorcjów przez biblioteki w Stanach Zjednoczonych ma wieloletnią tradycję, sięgającą lat osiemdziesiątych XIX wieku.

Do najstarszych należą prace nad ujednoczeniem katalogowania zbiorów. W tym celu na początku XX w. Biblioteka Kongresu rozpoczęła rozsyłanie kart katalogowych do bibliotek z nią współpracujących, inicjując w ten sposób proces rozpowszechnienia słownika haseł przedmiotowych - znanego nam wszystkim jako LC Subject Headings.

Większość konsorcjów bibliotek akademickich Stanów Zjednoczonych powstało w latach sześćdziesiątych XX w. Główną ich misją było dzielenie się gromadzonymi zasobami. Dotyczy to również Konsorcjum Bibliotek Naukowych Waszyngtonu – Washington Research Library Consortium – WRLC.

Konsorcjum waszyngtońskie jest dobrowolnym zrzeszeniem prywatnych i publicznych uniwersytetów i powstało na gruncie wieloletniej współpracy bibliotek siedmiu uniwersytetów:

American University
The Catholic University of America
Gallaudet University
George Mason University
George Washington University
Marymount University
The University of the District of Columbia

Do konsorcjum w późniejszym okresie przystąpił Georgetown University.

Zarząd konsorcjum WRLC powołano w 1987 r. i początkowo reprezentował interesy bibliotek w kontaktach z wydawcami.

W następnych latach działalność jego została zintensyfikowana. W 1989 r. członkowie-założyciele pokryli koszty trzyletniego projektu wdrożenia wspólnego systemu bibliotecznego i programów go uzupełniających; w 1990 r. uruchomiono katalog online ALADIN – Access to Library and Database Information Network, w 1991 r. uzupełniony o abstraktowe bazy danych, a od 1994 r. uruchomiono dostęp do zasobów pełnotekstowych.

W 1992 r. uniwersytety podpisały umowę konsorcyjną.

W 1994 r. dzięki funduszom Ministerstwa Edukacji i bezpłatnemu przekazaniu gruntu przez władze Prince George County powstał wspólny magazyn składowy.

W 2002 r. rozpoczęto wdrażanie projektu digitalizacji zbiorów.

Podpisana w 1992 r. umowa konsorcyjna określała zakres usług świadczonych przez Zarząd WRLC instytucjom biorącym udział w konsorcjum oraz obowiązki bibliotek wobec zarządu.

Zarząd WRLC składa się z dyrektora i ok. 20 pracowników, m.in. informatyków, administratorów sieci, pracowników magazynu składowego oraz bibliotekarzy systemowych. Nadzór nad działalnością Zarządu WRLC sprawuje Kolegium Dyrektorów Bibliotek Konsorcjum.

Finansowanie usług WRLC

Konsorcjum jest finansowane przez instytucje w nim uczestniczące.

Część środków pozyskiwana jest jednak z dotacji rządowych (np. granty na budowę magazynu składowego).

Roczna składka opłacana przez biblioteki obejmuje koszty związane z:

- wspólnym elektronicznym systemem bibliotecznym ALADIN (w tym oprogramowanie, sieć telekomunikacyjna, pracownicy potrzebni do obsługi systemu);
- wspólną polityką gromadzenia zbiorów: roczne subskrypcje do zasobów informacji dostępnych dla wszystkich członków konsorcjum;
- konwersją kart katalogowych do formatu elektronicznego;
- składowaniem zbiorów;
- udostępnianiem zbiorów (codzienne rozwożenie zamówionych/zwróconych książek do odpowiednich bibliotek).

Każda z bibliotek, ze środków własnych, mogła zakupić dodatkowe usługi związane:

- z posadowieniem bazy danych lokalnie;
- ze sporządzeniem inwentarzy dla materiałów przechowywanych w magazynie składowym;
- z zakupem uzupełniającym, np. naklejki do kodów paskowych, dodatkowy sprzęt komputerowy.

Dyrektor WRLC przedstawia do akceptacji komisji dyrektorów projekt budżetu operacyjnego na bieżący rok wraz z projektem planowanego budżetu na dwa kolejne lata.

Uczelnie obowiązuje trzyletni okres wypowiedzenia udziału w konsorcjum, w którym jednak wpłacają należne składki.

W latach 1991–1997 koszt udziału w konsorcjum pozostawał na tym samym mniej więcej poziomie. W roku 1998, w związku z planem zakupu nowego systemu bibliotecznego i sprzętu komputerowego, zatwierdzono wzrost rocznej składki.

Porozumienie uczestników wymaga, aby komisja dyrektorów korygowała plan podziału budżetu co najmniej raz na pięć lat. Po raz pierwszy zrobiono to w roku 1997, ustalając schemat podziału:

- 60% dzieli się proporcjonalnie do wykorzystania usług WRLC, biorąc pod uwagę wskaźnik FTE, tzn. wielkość uczelni;
- 20% dzieli się proporcjonalnie według wydatków poniesionych w każdej z bibliotek (im większe nakłady, tym mniejsza opłata);
- 20% dzieli się równomiernie pomiędzy członków konsorcjum.

Cele i zadania Konsorcjum

Plan strategiczny z 1992 r. wyznaczył główne cele Konsorcjum na najbliższe lata i obejmował:

- wspieranie procesów kształcenia i badań naukowych uczelni poprzez wzbogacanie zasobów bibliotecznych i informacyjnych;
- poprawę jakości usług dostarczanych członkom społeczności akademickiej;
- efektywne gospodarowanie funduszami przydzielonymi bibliotekom przez uczelnie.

Wraz z rozwojem procesów automatyzacji bibliotek i technologii informatycznych modyfikacji uległy także cele konsorcjum, dlatego w 1997 r. pierwotny plan uzupełniono o zagadnienia związane:

- z rozwojem nowych technologii informatycznych (oprogramowanie, sprzęt, sieć);
- z eksplozją informacji dostępnej w formie elektronicznej (reprinty online i oryginalne publikacje);
- z szerokim dostępem do informacji online poprzez sieć lokalną, regionalną i Internet.

Cele i zadania zmodyfikowanego planu zawarto w sześciu programach:

1. Wspólny elektroniczny system biblioteczny
2. Rozwój wspólnej kolekcji
3. Usługi związane z wzajemnym udostępnianiem zbiorów
4. Wspólny magazyn składowy
5. Inne wspólne projekty
6. Usługi dla instytucji spoza konsorcjum

Nawiązując do tematyki naszej Konferencji bardziej szczegółowo omówiony zostanie program 2: *Rozwój wspólnej kolekcji*.

Polityka gromadzenia zbiorów w Konsorcjum

Jednym z celów konsorcjum jest rozszerzenie zakresu i wzbogacanie źródeł informacji przeznaczonych dla studentów i pracowników naukowych WRLC dostępnych w różnych mediach.

Realizuje się to przez:

- zapewnienie odpowiedniego poziomu funduszy na gromadzenie zbiorów, aby zachować podstawowe potrzeby każdej biblioteki i pokryć zobowiązania związane ze wspólną kolekcją;

- określenie profilu gromadzenia zbiorów każdej z bibliotek, w zależności od poziomu kształcenia i dziedzin naukowych specyficznych dla danej uczelni;
- prowadzenie wspólnej polityki gromadzenia i finansowania zakupu wydawnictw elektronicznych, drukowanych, itp. w celu obniżenia kosztów;
- porozumienia z dostawcami książek w celu wynegocjowania jak najkorzystniejszych warunków zakupu;
- stworzenie rekordów katalogowych dla wcześniej nieskatalogowanych zbiorów, aby zapewnić dostęp do informacji o całych zasobach.
- zmniejszenie liczby dublujących się tytułów.

Efektom realizacji powyższego zadania było opracowanie wspólnej polityki w zakresie gromadzenia czasopism w bibliotekach konsorcjum.

Członkowie WRLC utrzymali prenumeratę zadeklarowanych wiodących tytułów czasopism z wybranych dziedzin, którym przyznano tzw. „status chroniony”.

Taki status jest przyznawany co najmniej jednemu zasobowi w zbiorach na okres pięciu lat.

Nadając tytułowi czasopisma „status chronionego” bierze się pod uwagę m.in. następujące kryteria:

- znaczenie treści czasopisma i jego poziomu naukowego w odniesieniu do misji kształcenia i badań naukowych instytucji WRLC;
- bieżący koszt subskrypcji i historię wzrostu cen z ostatnich lat;
- zasięg dostępności online w sieci WRLC;
- bieżące i potencjalne wykorzystanie i/lub liczbę cytowań w literaturze naukowej;

Biblioteka nie może dowolnie skreślać z prenumeraty takiego tytułu, zwłaszcza, jeśli np.:

- tytuł pochodzi z zadeklarowanego w ramach konsorcjum profilu dziedzinowego;
- wspomaga profil kształcenia macierzystej instytucji i spełnia wymogi akredytacji;
- zdekompletowałyby to zasoby danego tytułu.

Jeśli wniosek o skreślenie z prenumeraty czasopisma posiadającego „status chroniony” zostanie odrzucony, a biblioteka nie ma środków na kontynuację prenumeraty (i jest jedyną biblioteką, która posiada ten tytuł), komitet może zdecydować o pokryciu kosztów zakupu z dostępnych funduszy konsorcjum.

Osiągnięcia Konsorcjum

Współpracujące w ramach konsorcjum biblioteki zrealizowały m.in.:

- ALADIN – elektroniczny system biblioteczny;
- ARIEL – system przesyłania dokumentów;
- standard wypożyczeń międzybibliotecznych;

- sfinansowanie konwersji retrospektywnej, dzięki której do katalogu online dodano 500.000 rekordów;
- zakup baz danych dla konsorcjum;
- zarządzanie prenumeratą czasopism, gwarantującą utrzymanie wiodących tytułów czasopism w wybranych dziedzinach;
- katalogowania w formacie MARC;
- digitalizację zbiorów;
- magazyn składowy.

Wspólny magazyn składowy

Magazyn składowy WRLC

Magazyn składowy znajduje się w Upper Marlboro, Maryland. Oddano go do użytku w kwietniu 1994 roku. Jest jednocześnie siedzibą Zarządu WRLC.

Obiekt składa się z:

- biura zarządu WRLC
- centrum komputerowego
- miejsca pracy dla obsługi magazynu
- magazynu (z możliwością dobudowy dwóch dalszych modułów).

Magazyn został zbudowany w celu zwolnienia powierzchni w bibliotekach Konsorcjum. Przechowuje się tu głównie druki zwarte, czasopisma, materiały audio-wizualne i archiwalia. W pierwszym roku działalności zgromadzono w nim ok. 500.000 jednostek inwentarzowych, co stanowiło 1/3 jego pojemności.

Do 2002 r. z wynajmu powierzchni instytucjom spoza konsorcjum uzyskiwano dodatkowe środki.

Magazyn jest przykładem nowoczesnej techniki wysokiego składowania zbiorów. Zbudowany z 6 rzędów regałów, każdy o długości ok. 426 m i wysokości ok. 9 metrów. Zainstalowany system klimatyzacji zapewnia stałą temperaturę, wilgotność, ochronę przed kurzem. Magazyn jest całkowicie zautomatyzowany. Materiały są umieszczane w specjalnych pojemnikach i ustawiane według wielkości. Automatyczne przenośniki sterowane przez system zarządzania magazynem transportują wyszukaną pozycję do stanowisk obsługi magazynu.

Każda jednostka, zanim trafi na półkę, jest oznakowywana kodem paskowym. W ten sposób powstał inwentarz zbiorów znajdujących się w magazynie.

Na miejscu znajduje się niewielka czytelnia, natomiast kopie artykułów z czasopism tu przechowywanych przesyłane są w systemie ARIEL.

Prezentowane konsorcjum jest jeszcze jednym przykładem efektów działań wspólnych, dodajmy jednak – działań instytucji, których możliwości finansowe i organizacyjne znacznie odbiegają od tych, w których funkcjonują polskie biblioteki.

Bibliografia

B o s t i c k Sharon L.: The history and development of academic library consortia in the United States: an overview. *The Journal of Academic Librarianship*, 2000 Vol. 27 nr 1 s. 128-130

P i o t r o w i c z Grażyna: Konsorcja bibliotek uczelnianych – wczoraj, dziś i jutro. *EBIB* 2002 nr 7

E x e c u t i v e summary of WRLC Strategic Plan 1997. Materiały niepublikowane
W R L C Action Plan 1997–98. Materiały niepublikowane

Dr Artur Jazdon
Poznań – UAM

PROBLEMATYKA ORGANIZACJI ZASOBÓW W NOWOCZESNEJ BIBLIOTECE AKADEMICKIEJ

Kiedy kilka lat temu mówiliśmy o tradycyjnej (nie nazywając jej tak) bibliotece, mówiliśmy z reguły oddzielnie o problemach gromadzenia zbiorów i ich przechowywania oraz sprawach związanych z ich użytkowaniem. Dziś, kiedy świadomie lub nie mówimy o nowoczesnej bibliotece, używamy w zasadzie innego słownictwa, które oddaje nasz zmieniony sposób podejścia do tych problemów. Po pierwsze, mówimy nie tyle o gromadzeniu, co o organizacji dostępu, i nie tyle o zbiorach, co o zasobach. Oczywiście nie oznacza to, że pojęcia: gromadzenie i zbiory wyrzuciliśmy z naszego bibliotekarskiego słownika. Jednak nowe określenia lepiej oddają ducha przemian i nasze podejście do zagadnienia. Drugim, często przywoływanym stwierdzeniem jest to, że biblioteka dziś nie ma być magazynem, a więc nie musi mieć „czegoś” konkretnie, ale jej pracownicy mają wiedzieć, jak dostęp do tego „czegoś” zapewnić swoim użytkownikom. To stwierdzenie jest szczególnie lubiane przez organizatorów bibliotek, którzy mówią z nadzieją, że jak czegoś nie ma, to nie trzeba płacić za zdobycie, opracowanie, przechowanie, podanie czytelnikowi, a więc jest tanie. Jest to ważne w kontekście najczęściej towarzyszącej temu opinii, że środków nie ma albo jest ich mało, a będzie jeszcze mniej. I to w sytuacji, gdy

budżety naszych bibliotek stanowią 3,9% budżetów uczelni, z których tylko 29% przeznaczonych jest na gromadzenie! Oznacza to, że nasze uczelnie na gromadzenie zbiorów przeznaczają z budżetów 1,3% środków.¹ Gdybyśmy chcieli z tych przesłanek wyciągnąć wniosek, to przybrałby on taką mniej więcej postać: zapewnienie obsługi użytkownikom to bezpłatne lub tanie zorganizowanie dostępu do czegoś, co jest poza biblioteką, a więc – co dodatkowo przynosi spore korzyści finansowe – związane z innymi działaniami bibliotekarskimi lub miejscem (na magazyn, czytelnie, obsługę). Jakie to proste! Oczywiście wiemy także, że to stwierdzenie, tak jak na pozór jest proste, tak jest nieprawdziwe! Wiemy, jak proste było to dawne, nienowoczesne gromadzenie – prawie wyłącznie – drukowanych książek, czasopism (a czasem zbiorów specjalnych), realizowane samodzielnie przez bibliotekarzy w oparciu o katalog Składnicy Księgarskiej, ze środków płynących właściwie z jednego źródła, bez zastanawiania się nad specjalizacją i współpracą w zakresie gromadzenia, bez dokładnego określania, kto ma być użytkownikiem zasobu, bez wolnego dostępu do zbiorów, bez liczenia kosztów pozyskania i wskaźników efektywności wykorzystania różnego rodzaju źródeł, bez specjalistycznego sprzętu potrzebnego do ich odczytu (sic!) i nawoływania do realizacji zerowego modelu przyrostu zbiorów. W tym właśnie tkwi problem związany z interesującym nas zagadnieniem.

Problematyka ta była w ostatnich latach poruszana dość często. Dlatego w moim referacie, który ma charakter przeglądowy, postaram się sprawy te zebrać i przedstawić zgodnie z moim punktem widzenia, bazując na własnych doświadczeniach i opierając się na wielu ciekawych, prowadzonych w środowisku przy różnych okazjach dyskusjach. Dlatego też nie będę odwoływał się do całej bogatej literatury przedmiotu, za co zainteresowanych przepraszam (spadną im przeze mnie wskaźniki w indeksach cytowań!).

Problem pierwszy, co nie oznacza, że automatycznie najważniejszy, to rozstrzygnięcie dylematu, w jakim stopniu będziemy realizować tradycyjne gromadzenie z jego wszystkimi konsekwencjami, a w jakim stopniu organizować nowoczesny dostęp do źródeł. Nie ma dla mnie bowiem wątpliwości, że przez długie jeszcze lata w wielu bibliotekach będziemy realizować hybrydowy model dostępu. Nie da się uniknąć sytuacji gromadzenia pewnych materiałów w postaci print, a niektórych w wersjach elektronicznych. Wpływ na to będzie miało wiele elementów, z tak oczywistymi, jak charakter biblioteki, np. uniwersytecka gromadząca wiele materiałów dla humanistów i medyczna czy politechniczna, w których zasób źródeł print może być mniejszy. Takich sytuacji nie da się uniknąć. Rozważając to zagadnienie, nie da się uciec od problemu kosztów, który wielokrotnie będzie powracał. Tu warto znowu wskazać, że w chwili obecnej badane biblioteki wskazały, że na zakup materiałów bibliotecznych

¹ Przytoczone dane opracowano w oparciu o 16 ankiet bibliotek polskich, które aktywnie odpowiedziały na apel Zespołu ds. Standaryzacji, prowadzącego ogólnopolskie badania

na jednego użytkownika wydają rocznie 48 zł (mediana), z czego na książki 10,50 zł, co pozwala na zakupienie statystycznie na każdego z nich... 0,24 wol. nowych nabytków. Z drugiej strony tylko 10% spośród wszystkich środków, przeznaczanych na gromadzenie zbiorów, pozwala im (średnio) na zapewnienie dostępu do przeszło 6,7 tys. tytułów czasopism elektronicznych. Ten przykład wskazuje skalę problemu, przed którym stoimy przy podejmowaniu decyzji o modelu organizacji dostępu.

Podejmując tę decyzję, nie można uciec od pytania o stan wyposażenia technicznego samej biblioteki, ale i jej sieci, pracowni i laboratoriów, a także akademików, czy wreszcie dostęp naukowców czy studentów do Internetu w ich prywatnych domach. Musimy również pamiętać, że – spełniając nawet te techniczne wymogi – nie zawsze będziemy mogli swobodnie korzystać ze źródeł, bo nie wszyscy ich twórcy czy właściciele nam na to pozwolą. Nie ma prostej metody pozwalającej wyliczyć właściwe proporcje w tych dwóch rodzajach źródeł. Każdy z nas musi sam dokonywać symulacji i podejmować właściwą decyzję. Dokonywanie wspomnianych symulacji w celu szukania optymalnych rozwiązań to nasze nowe zadanie, którego nie wykonamy bez rzetelnych analiz realizowanych w oparciu o nowocześnie zebrane dane. Tu raz jeszcze warto zaapelować o coroczne wypełnianie wszystkich formularzy przygotowanych w ramach badań „Analiza funkcjonowania polskich bibliotek naukowych”, prowadzonych przez Zespół ds. Standaryzacji, działający pod egidą Konferencji Dyrektorów Bibliotek Szkół Wyższych.

Oczywiście podjęciu decyzji będzie sprzyjało udzielenie odpowiedzi na wcześniej postawione pytanie: w jakim zakresie zamierzamy realizować postulat kompletności w dostępie do zasobów. To kolejny trudny problem, szczególnie dla bibliotek o charakterze uniwersalnym, ponieważ:

- dążenie do kompletności kosztuje,
- spotykamy się z zalewem informacji, a więc i trudnościami w doborze,
- użytkownicy chcą mieć dostęp do jak najpełniejszego zasobu informacji,
- pozyskanie dostępu do źródeł elektronicznych oraz organizacja technicznych warunków do ich wykorzystywania też... kosztuje.

Czy znajdujemy się w związku z tym w sytuacji bez wyjścia albo bardzo trudnej? Nie jest ona łatwa, ale naszą odpowiedzią na ten problem musi być specjalizacja w gromadzeniu, uzgadnianie miejsca lokalizacji dokumentu w sieci uczelnianej, lokalnej, regionalnej, organizacja i współpraca w ramach sprawnych systemów wymiany dokumentów. System DocMed obejmuje obecnie prawie wyłącznie biblioteki medyczne, ale stanowi dla wszystkich innych typów bibliotek przykład, w jakim kierunku powinniśmy działać. Łatwiejsze rozwiązania będą możliwe np. w bibliotekach technicznych (bazujących w większym stopniu na czasopismach jako najważniejszym źródle informacji) niż w uniwersyteckich, ale musimy próbować.

Problem specjalizacji i współpracy nie ogranicza się do ostatniego zagadnienia. Praktycznie chyba wszystkie biblioteki akademickie działają w ośrodkach, w których

funkcjonuje więcej niż jedna biblioteka szkoły wyższej czy publiczna, zaliczana do naukowych lub o takim charakterze. Toteż dążąc do pewnej założonej kompletności w gromadzeniu źródeł z określonej czy określonych dziedzin, musimy pozostałym poświęcić mniejszą uwagę. Przy tak specjalistycznym gromadzeniu, czytelnik zostaje jak pisał R. Cybulski „skanalizowany”, tzn. szuka interesujących go materiałów w jednej, specjalistycznej bibliotece.

Takiej organizacji dostępu do zasobu sprzyja komputeryzacja bibliotek, udostępnianie katalogów przez Internet. Także w obrębie jednej uczelni, jeśli istnieje w niej sieć bibliotek, następować musi pomiędzy nimi podział gromadzonych materiałów. Nawet jeśli zarządzam Biblioteką Uniwersytecką, która otrzymuje egzemplarz obowiązkowy, dzielę wpływy dziedzinowo pomiędzy wszystkie jednostki sieci. I nie przekonują mnie ci, którzy mówią, że tego typu biblioteka powinna mieć wszystko u siebie na miejscu. Oczywiście takie podejście wymaga rozwiązania zupełnie innego, wydawałoby się bardzo odległego problemu, jaki stanowi... ustalenie jednolitych zasad udostępniania! Nie może być bowiem tak, że materiał, który zostaje przekazany do biblioteki specjalistycznej, jest w niej niedostępny, bo obsługuje ona tylko „swoich” czytelników. Musimy specjalizować się w obsługiwanych dziedzinach, a „globalizować”, jeśli chodzi o obsługę użytkowników.

Problem specjalizacji i współpracy pojawi się także przy temacie organizacji konsorcjalnych zakupów, dostępu do źródeł elektronicznych.

Pozostając jeszcze na poziomie jednej uczelni, musimy spojrzeć na problem wewnętrznej organizacji gromadzenia. Optymalne wydaje się budowanie jednej biblioteki centralnej i jak najmniejszej liczby, porównywalnych organizacyjnie, bibliotek sieci. Jeśli sieć jest zbyt rozległa, a przy tym składająca się z bibliotek np. wydziałowych, instytutowych i katedralnych, to organizowanie zasobu będzie trudne. Wiem, że nie zawsze jest to możliwe, ale sądzę, że powinniśmy dążyć do likwidacji sieci (np. AE Poznań) lub ograniczenia jej do poziomu: biblioteka centralna – biblioteki wydziałowe, gdzie niekoniecznie – o czym za chwilę – ta centralna oznacza tą najważniejszą – w rozumieniu: tą, do której „chodzi się po książki”. W tak zorganizowanej sieci będzie można rozwiązać kilka ważnych problemów:

- specjalizacji dziedzinowej eliminującej dublowanie,
- „kanalizacji” czytelników,
- osiągnięcia efektywności kosztowej,
- pokrywania kosztów (przy nasilającej się tendencji do przekazywania środków na uczelnie w ramach środków statutowych dalej dystrybuowanych na wydziały) przez zainteresowane materiałami jednostki organizacyjne,
- organizacji systemu zamówień na zakupy źródeł.

Szczególnie ważny wydaje mi się ostatni problem. Sądzę, że musimy w coraz większym stopniu zastanawiać się (i patrzeć na tych, którzy tak działają), czy najlepszym (bo najbardziej ekonomicznym) systemem nie jest system gromadzenia

jednopoziomowego. Rozumiem pod tym pojęciem centralne gromadzenie. Wiem, jaką reakcję w naszych tradycyjnie zorganizowanych uczelniach wywoła ten postulat (sam jej doświadczyłem u siebie). Ale czy takiej organizacji nie sprzyja tak przez nas nie lubiana Ustawa o zamówieniach publicznych? Chyba w większości uczelni w oparciu o nią – centralnie już – kupujemy czasopisma i bazy oraz dostępy konsorcyjne. Dlaczego by tego nie zastosować do zakupu książek, w pierwszym może zagranicznych, a później i polskich? Doświadczenie uczy mnie, że jeśli np. Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu (a więc centralna) uzyskuje do 40% rabatu w księgarni, bo kupuje w niej książki „na tony”, to mała biblioteka sieci takiego rabatu uzyskać nie może, bo kupuje „na dekagramy”. Powiem dalej coś, co moich współpracowników z Oddziału Gromadzenia przyprawia o zawrót głowy. Otóż ten posadowiony w centrali Oddział Gromadzenia, uważany do niedawna za „centrum świata” i „biblioteczny pępek”, powinien wykonywać głównie czynności techniczne. Decyzje dotyczące wyboru konkretnych tytułów do zakupu, powinni podejmować bibliotekarze merytorycznie najlepiej przygotowani do obsługi poszczególnych dziedzin, a więc pracownicy (kierownicy) bibliotek wydziałowych, jeśli takie będą, lub oddziałów: opracowania rzeczowego, informacji, zbiorów specjalnych biblioteki centralnej, których głównym zadaniem powinno stać się stałe konsultowanie tych problemów z pracownikami nauki. Powinno więc następować coraz większe przenoszenie odpowiedzialności na użytkowników bibliotek (szczególnie pracowników nauki) za podejmowanie decyzji merytorycznych, co wymaga wypracowania przez nas systemu współpracy. Chyba że mamy do czynienia z takim rozlokowaniem uczelni, jaki obserwowałem w Uniwersytecie w Bayreuth, gdzie centralnym budynkiem kampusu jest biblioteka, wokół której satelitarne rozmieszczone są wydziały. Tam specjaliści dziedzinowi, pełniący funkcje kierowników bibliotek wydziałowych, pracują wspólnie, na jednym piętrze w gmachu centralnym. Ale jeśli w przypadku Poznania centralę od nowego kampusu dzieli 18 kilometrów, to jak często mam okazję w centrali zobaczyć profesora i z nim porozmawiać na temat jego potrzeb czytelniczych? Rezultatem pobocznym będzie zapewne zmniejszenie w całym systemie zatrudnienia w gromadzeniu, a także zmiana struktury wykształcenia czy przygotowania zawodowego jego personelu!

W takim układzie zmiany w zakresie podejmowania decyzji są związane z zasadniczymi zmianami na linii biblioteka centralna – biblioteki wydziałowe. Wzrasta ranga merytorycznych działań bibliotekarzy bibliotek wydziałowych (a więc nie mogą tam pracować „zesłańcy”), z drugiej strony ranga centrali jako jednostki troszczącej się o minimalizację kosztów. Obawy bibliotekarzy centrali o to, co oni będą robić, czy tylko organizować przetargi i „latać” po księgarniach, co bardzo pomniejszy ich rolę, staram się rozwiać następująco. Po pierwsze, to że oszczędzimy jakieś środki dla uczelni, stanowi ogromnie ważną sprawę (choć sam nie wierzę, że ktoś to specjalnie zauważy). Z drugiej strony jednak fakt, iż w coraz większym stopniu będziemy przechodzili na dostępy elektroniczne, wzmocni

pozycję centrali! Jeśli nawet „ktoś” podejmie decyzję, że należy zakupić dostęp do bazy czy czasopisma elektronicznego, to centrala to zrealizuje, opíše rachunek, sporządzi link do własnej strony WWW, udostępni łącze i.... będzie liczyć statystyki udostępniania! A więc zarzuty, że w tak realizowanej polityce gromadzenia i obsługi czytelników całą śmietankę spijać będzie sieć, stają się płonne. Choć podkreślę w tym miejscu to, co do znudzenia przypominam swoim współpracownikom: przy takiej organizacji pracy musimy zapamiętać o częstym podziale my i wy: my w centrali i wy w sieci lub na odwrót. A to wydaje mi się jednym z trudniejszych zadań, szczególnie w sytuacji obowiązywania zasady autonomii bibliotek sieci w stosunku do centrali i podporządkowania w dużym zakresie dziekanom.

Jeśli nawet w sposób idealny rozwiążemy problem wpływu pracowników nauki (poprzez biblioteki sieci) na dobór literatury, to po jakimś czasie staniemy przed problemami lokalizacji, przemieszczania i selekcji. Wydaje się, że logicznym jest, aby dany materiał znajdował się najbliżej podstawowej grupy użytkowników tak długo, jak jest im bezwzględnie potrzebny. W przypadku dostępów elektronicznych ze zmianą lokalizacji nie ma problemu, co daje im pewną przewagę nad tradycyjnymi. W przypadku zbiorów tradycyjnych można spodziewać się zwiększenia częstotliwości i zakresu zmian w określaniu lokalizacji najbardziej „chodliwych” materiałów, które będą gromadzone i udostępniane w bibliotekach sieci. Jest to dla mnie jak najbardziej logiczne. W przypadku źródeł print ważne jest wprowadzenie systemu badania struktury księgozbioru (jej zgodności z oczekiwaniami czytelników), częstotliwości jego wykorzystywania, tak aby móc powiedzieć, czy dany tytuł ma znajdować się w bibliotece wydziałowej, w czytelni albo w magazynie składowym biblioteki centralnej. Wprowadzony na świecie, a także u nas, system pozwalający przy wolnym dostępie na samodzielne zabieranie tomu z półki, ale zakazujący samodzielnego odkładania na nią wykorzystanych książek, pozwala także (poprzez zaznaczenie chociażby datownikiem faktu wykorzystania) badać aktywność księgozbioru. Książka tracąca aktualność powinna być z czytelni czy wolnego dostępu wycofywana do magazynu zamkniętego, a w ostateczności do magazynu składowego, znajdującego się w gestii biblioteki centralnej. Tam materiały te powinny być poddawane selekcji i archiwizowane (jeśli uznajemy to za konieczność) w jednym egzemplarzu. Zamiast archiwizowania wersji print można pomyśleć o ich skanowaniu i przechowywaniu w wersji elektronicznej. Materiały zbędne (szczególnie dydaktyczne) powinny być selekcyjonowane bez obowiązku archiwizowania. Taka organizacja raz jeszcze pokazuje wyraźny podział ról pomiędzy jednostkami organizacyjnymi sieci.

Wspomniany przed chwilą problem materiałów dydaktycznych wymaga oddzielnego potraktowania. Jestem przekonany, że jest to ten rodzaj materiałów bibliotecznych, który w najbliższej przyszłości winien być publikowany i udostępniany wyłącznie w postaci elektronicznej. Przemawia za tym:

- rachunek ekonomiczny, związany z ich wydawaniem na uczelni, opracowywaniem i przechowywaniem dziesiątków egzemplarzy tego samego wydania,
- duże obciążenia personelu związane z ich udostępnianiem,
- częste wprowadzanie w nich zmian (krótki okres ich żywotności),
- względna łatwość organizacji takiego systemu ich wydawania na uczelni (podejmowanie decyzji przez dziekana z reguły finansującego jego napisanie).

Oczywiście tworzenie bibliotek cyfrowych nie ogranicza się do tekstów dydaktycznych. Obecnie został zgłoszony na naszej uczelni wniosek, aby zaprzestać wydawania własnych czasopism uczelnianych w wersji print, a publikować je wyłącznie w postaci elektronicznej. Miałyby to przynieść oszczędności na kosztach druku w naszych deficytowych z reguły wydawnictwach, ale także poważne oszczędności w naszych bibliotekach (zakup, przechowywanie, opracowanie, udostępnianie, wymiana). Sprzyja temu zapowiedź Ministerstwa Edukacji Narodowej wydania rozporządzenia regulującego te problemy. Skanować powinniśmy także materiały szczególnie dla nas wartościowe, cenne, jednostkowe, słowem te, które chcemy z różnych powodów chronić w szczególny sposób. Tylko w tej postaci winny być one udostępniane. Ale także wyłącznie w wersji elektronicznej powinno się przechowywać prace magisterskie czy licencjackie, co oprócz wspomnianych powyżej korzyści, powinno – przy np. jednostanowiskowym czy inaczej organizowanym udostępnianiu – zapewnić tak potrzebny element kontroli ich udostępniania! Wspomniany powyżej temat tworzenia bibliotek cyfrowych jest kolejną, bardzo ważną przesłanką na rzecz współpracy (uzgadnianie zakresów skanowanych materiałów w poszczególnych bibliotekach, aby w konsekwencji razem jak najszybciej tworzyć wspólnie wykorzystywany zasób).

Nie da się zaprzeczyć, że kluczowym, przenikającym wiele problemów poruszanych powyżej zagadnieniem, jest sprawa finansów. I to finansów rozumianych bardzo szeroko.

Jedno z pierwszych zagadnień związane jest z oczekiwaniami naszych organizatorów, że jako biblioteki akademickie będziemy podejmować wiele działań na rzecz oszczędnego wydatkowania przyznanych budżetów (o czym częściowo już mówiliśmy) oraz że będziemy starali się podejmować działania na rzecz znalezienia dodatkowych źródeł finansowania. Te dwie sprawy w moim rozumieniu w jakiś sposób się łączą, ale zacznijmy od drugiej z nich. Dodatkowe źródła finansowania? Skąd je uzyskać? Wszyscy mamy przetarte ścieżki, jeśli chodzi o kołatanie do określonych fundacji, sponsorów. O tym więc nie mówmy, choć trzeba dodać, że być może łatwiej je pozyskać, gdy chcemy zakupić szczególnie interesujący obiekt z zakresu zbiorów specjalnych lub gdy budujemy wydzieloną kolekcję. Trudno natomiast budować w oparciu o nie „zwykły” księgozbiór. Jeśli chodzi o sławne środki unijne, to wiemy, że nie tak łatwo je uzyskać, szczególnie gdy próbujemy to uczynić samodzielnie.

A więc po raz kolejny powraca hasło (do którego powrócimy za chwilę) – łączmy się w grupy, zespoły dla wspólnego zdobywania środków w celu organizacji zasobów czy dostępu do nich.

Poszukując dodatkowych źródeł wpływów, konsekwentnie pobieramy opłaty karne, wprowadzamy opłaty za karty czy legitymacje, wprowadzamy wysokie opłaty za odbitki kserograficzne czy wykonywane skany. Zaczynamy również myśleć o mikropłatnościach za udostępniane materiały elektroniczne. Mikropłatności mogą rozwiązać problem obaw autorów skryptów czy podręczników pojawiających się przy apelu o ich publikowanie w postaci elektronicznej w bibliotekach dydaktycznych. Mogą one również być zastosowane w przypadku skanowania i udostępniania najbardziej „chodliwych” zbiorów specjalnych, np. materiałów ikonograficznych czy kartograficznych. Zysk z mikropłatności pobieranej przy ich udostępnianiu (bardzo często służą one do ilustracyjnego wzbogacania wydawanych publikacji naukowych) mógłby służyć szybszemu ich skanowaniu, a tym samym zwiększaniu stopnia ich ochrony (co jest problemem coraz poważniejszym w zakresie organizacji zasobu zbiorów starych - ochrona przed kradzieżą, zacytaniem, niszczeniem przez kopiowanie itd.) i poszerzeniu kręgu osób materiały te wykorzystujących! Pobieranie mikropłatności, to nie tylko problem techniczny, czy bez mała etyczno-polityczny, ale także natury ekonomicznej. Mikropłatności mogą bowiem spowodować tak zwiększenie (dostępność zbiorów dla większej grupy użytkowników), jak i zmniejszenie stopnia wykorzystania naszych zbiorów (nie stać czytelnika na płacenie za dostęp), ale jak będzie naprawdę – nie wiemy!

Poruszony przed chwilą problem gromadzenia zbiorów specjalnych szeroko przedstawiłem podczas konferencji poznańskiej. Tu nie będę powtarzał omówionych wówczas spraw, przypomnę tylko rzecz podstawową: gromadzenie zbiorów specjalnych i organizowanie kompleksu spraw związanych z ich „obsługą” to narodowy obowiązek, ale i luksus. Dlatego też zbiory specjalne w bibliotekach akademickich nie powinny być czymś... zwyczajnym i zajmowanie się nimi powinno być starannie przemyślane, a co się z tym wiąże, ograniczone do niedużej grupy tych bibliotek. Nie mówię tu oczywiście o takich kategoriach zbiorów specjalnych, jak: normy, opisy patentowe i prace magisterskie oraz licencjackie, które to kategorie materiałów zalicza się do zbiorów specjalnych na równi z rękopisami i starymi drukami.

Powracając do problemu oszczędzania kosztów, przypomnijmy wyniki badań sprzed 10 lat, które wykazały, że w wielu badanych bibliotekach koszt wykorzystania jednego woluminu print przechowywanego w bibliotece wynosił kilkadziesiąt złotych (od 30 do 45 zł).² Takie wyliczenia dokonywane w następnych latach przez poszczególne biblioteki spowodowały ograniczanie zakupów źródeł rzadko

² Odwołania do danych sprzed 10 lat zob.: Artur J a z d o n : Zdobądź i... pozbań się, czyli uwag kilka o problemach zarządzania zbiorami w Polsce/ red. Joan Day, Maria Śliwińska: Rola i funkcje nowoczesnej biblioteki akademickiej. Toruń 1996 s. 179–191 Wydawnictwo UMK

wykorzystywanych. (Potwierdzenie sensu prowadzenia analiz!). Korzystniejsze w wielu wypadkach okazało się sprowadzenie materiału drogą wypożyczenia międzybibliotecznego (którego okres realizacji coraz bardziej się skraca dzięki Internetowi), pozyskanie pliku lub zamówienie tańszej z reguły postaci elektronicznej. Dziś ten wskaźnik wyliczamy średnio na 11–12 zł, przy poprzednio wyrażonych zastrzeżeniach co do porównywalności prowadzonych badań i przy przypomnieniu, że liczba użytkowników naszych bibliotek praktycznie się od tego okresu podwoiła. Zmiana modelu gromadzenia czasopism w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu z modelu: dostęp print i dokupywany do niego dostęp elektroniczny, na model: dostęp elektroniczny jako podstawowy i dokupywany do niego w przypadkach koniecznych egzemplarz print, dało praktycznie podwojenie oferty (do 9,4 tys. tytułów, z których 6,6 tys. jest dostępnych elektronicznie w postaci pełnego tekstu) przy utrzymaniu tego samego poziomu wydatków. Podkreślmy, wydatków na zapewnienie dostępu. Nie możemy bowiem nie liczyć kosztów związanych z:

- zorganizowaniem specjalnego stanowiska pracy ds. czasopism elektronicznych,
- zakupem sprzętu (to stanowi głównie koszt wydziałów, a więc choć nie nasz biblioteczny, to jednak naszej uczelni),
- zwiększonym zapotrzebowaniem na szkolenia z tego zakresu, obsługiwane głównie przez Oddział Informacji Naukowej.

Oczywiście korzyści są znaczne, bo oszczędzamy na magazynowaniu, opracowaniu. Zyskujemy również rzecz niebagatelną: równoczesne korzystanie przez wielu użytkowników oraz korzystanie z tych materiałów codziennie o każdej porze dnia i nocy. I to stanowi ogromny zysk użytkownika przy takiej organizacji dostępu. Oczywiście, są także i inne minusy. Jeden nie do końca jeszcze rozpoznany stanowić będzie polityka dotychczasowych dostawców czasopism tradycyjnych, którym kurczy się rynek zbytu. Czy za czasopisma, które będziemy pozyskiwać w wersji print, nie będziemy płacić przypadkiem więcej? Tego nie wiemy.

Jeśli chcemy organizować nieograniczone dostępy sieciowe do źródeł elektronicznych, musimy liczyć się ze wzrostem cen oraz z pewnym stawianiem nas pod ścianą przez wydawców czy dostawców, narzucających nam swe warunki. Sądzę, że najważniejszym problemem do rozwiązania, z którym – jak w większości wiemy – próbujemy się ostatnio zmierzyć, jest zawiązywanie konsorcjów ogólnopolskich i określanie przez nas warunków, na jakich jesteśmy gotowi pozyskiwać dostęp do rzeczy nas interesujących. Nie uciekniemy tu chyba przed próbą rozwiązania tego na wzór skandynawski, tj. poprzez powołanie jednostki organizującej centralnie przetargi na dostępy konsorcjalne. Gdyby jeszcze udało się osiągnąć następny cel, jaki stanowi pokrywanie kosztów dostępu do tych konsorcjów ogólnopolskich bezpośrednio przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji (a więc eliminacja walki na uczelni o środki na ten cel), korzyść dla nas i naszych użytkowników byłaby niemała.

Jeśli nawet MNIi nie chciałoby centralnie pokrywać kosztów w 100%, a tylko w 70, 50 czy 30%, i mając świadomość, że koszt zakupu dostępu w ramach konsorcjum jest wyższy (choć zawsze lub w większości wypadków mniejszy od sumy naszych niższych opłat jednostkowych), to jednostkowa opłata składkowa w każdej bibliotece będzie mniejsza niż w przypadku opłaty za samodzielne uzyskanie dostępu. Przy tym w większym stopniu będziemy mogli mówić o specjalizacji, dokonywaniu uzgodnień z innymi itp.

Sprawa elektronicznych dostępów oznacza również staranie o to, aby do jak największej liczby źródeł można było uzyskiwać dostęp z tej samej platformy (ułatwienie dla użytkowników i dla bibliotekarzy) oraz, niestety, sprawa VAT-u. O ile np. czasopisma naukowe w wersji print nadal będą miały stawkę 0%, to te same czasopisma dostarczane w wersji elektronicznej – stawkę 22%. Ten fakt musimy uwzględniać w naszych kalkulacjach przy podejmowaniu decyzji.

Będziemy musieli także spróbować rozwiązać ważny problem liczenia stopnia wykorzystania źródeł. Jeśli statystyki wykorzystania mają być dla nas ważnym powodem podejmowania decyzji o dalszym zakupie danego źródła czy dostępu do niego, to musimy je liczyć w sposób standaryzowany. W przypadku print nie stanowi to problemu. Ale co liczyć w przypadku źródeł elektronicznych? Ten problem czeka na rozwiązanie.

Problem stanowią także koszty przechowywania. W przywoływanych badaniach sprzed 10 lat średni koszt przechowywania wyniósł ok. 2,2 zł. To kazało myśleć o selekcji zbiorów, o prowadzeniu modelu zerowego przyrostu zbiorów. Wielu z nas tak pracuje do dziś, wiedząc, że ta polityka przynosi korzyść w postaci globalnie mniejszych kosztów magazynowania. Spotykamy się jednak z paradoksalną sytuacją, że koszt przechowywania jednego woluminu jest obecnie w bibliotekach... statystycznie wyższy i wynosi... blisko 6–7 zł (co wynika z rosnących ogólnie budżetów przy mniejszej liczbie woluminów, rosnącym dostępie do zasobów elektronicznych, nieujmowanych w statystykach, przy koniecznym jednak uświadomieniu braku bezpośredniej porównywalności tych badań z uwagi na zmienioną grupę badanych bibliotek!). Równocześnie jednak biblioteki te doświadczają, że prowadzenie selekcji, zagospodarowywania druków zbędnych też kosztuje. A więc ponownie kłania się rachunek zysków i strat, tak ekonomicznych, jak i pozaekonomicznych. Choć moim zdaniem, rachunek zysków społecznych przeważa w tym wypadku nad wynikami rachunku ekonomicznego.

Ten rachunek każe także zastanawiać się nam w przypadku gromadzenia tradycyjnych materiałów bibliotecznych nad drogami ich pozyskiwania. Optymalne wydaje się dążenie do wyłącznego ich zakupu, a więc rezygnowanie z wpływów „bezfinańsowych”. W naszej bibliotece drastycznie zredukowaliśmy partnerów wymiany. Ograniczyliśmy z siedmiu do jednego stanowiska zespół zajmujący się prowadzeniem wymiany, oszczędziliśmy duże środki wydawane dotąd na portoria,

ograniczyliśmy znacznie liczbę wpływów do biblioteki, z których duża część uznawana za zbyt dużą, była selekcyjnie wyselekcjonowana i... pracownie zagospodarowywana poprzez przygotowywanie i rozsyłanie ofert innym bibliotekom. Za oszczędzone środki możemy celowo kupować więcej wskazanych przez pracowników książek. Same zyski: mniej pracy, mniej zbiorów zbędnych, więcej celowo kupionych książek, książek, po które czytelnicy przychodzą do biblioteki (a więc wzrost czytelnictwa). Etaty zwolnione w ten sposób służyły m.in. zbudowaniu zespołu kontroli zasobu.

Powołanie tego zespołu uważam za jeden z większych sukcesów organizacyjnych ostatnich lat. Stanowią go, obok trzech osób zajmujących się tradycyjnym skontrum, cztery osoby parające się stałym porządkowaniem starego zbioru. Do zadań tego zespołu należy m.in.:

- scalanie ciągów czasopism przed retrokonwersją,
- scalanie niepełnych kompletów wydawnictw wielotomowych w komplety i zagospodarowywanie pozostałych, pojedynczych tomów,
- wyznaczanie materiałów jednoegzemplarzowych do wyłącznego korzystania na miejscu,
- proponowanie materiałów do zmiany lokalizacji (głównie: przekazanie do bibliotek sieci),
- przyjmowanie zwrotów z bibliotek sieci, ich selekcja,
- samodzielne wykonywanie drobnych retrokonwersji,
- wyznaczanie materiałów do oprawy lub skanowania.

Innym sposobem na zarządzanie starym zasobem, a konkretnie mówiąc, na zmniejszenie kosztów związanych z uzupełnianiem zbiorów, jest system, który wprowadziliśmy w życie w roku bieżącym. Założona baza braków, do której wpisujemy tytuły interesujących nas pozycji, jest udostępniona 10 wybranym antykwariuszom w całej Polsce. Oni przeglądając ją, prześcigają się w składaniu nam ofert dostarczania konkretnych tytułów. Wykonują więc za nas prace związane z poszukiwaniem pozycji na rynku, my natomiast wybieramy ofertę dla nas najkorzystniejszą.

W podobny sposób zamierzamy zmienić sposób zagospodarowywania naszych dubletów, rezygnując z przygotowywania list i wysyłania ich do wielu bibliotek w Polsce, na rzecz umieszczania ich wykazu na naszej stronie WWW. Każdy zainteresowany będzie mógł się do nas zwrócić w sprawie ich pozyskania.

Bardzo nośnym hasłem jest wolny dostęp do półek. Tam, gdzie możemy, staramy się go wprowadzić, widząc wiele korzyści:

- uzyskanie szerszej informacji przez czytelnika o zasobie z interesującej go dziedziny,
- mniejszy personel potrzebny do obsługi zbioru,
- ułatwienie pracy personelu.

System ten ma jednak także pewne wady:

- celowe zagubienia (przestawienia) książek,

- konieczność zachowania większych rezerw na półkach (tak w magazynach, jak i w czytelniach – zwiększenie kosztów przechowywania),
- konieczność zatrudniania personelu do prac porządkowych.

Te sprawy dają się jednak wyliczyć i zapewne rachunek zysków jest tu większy niż rachunek strat.

Trzeba się jednak zastanowić nad przyszłością tego systemu i otwieraniem całych zbiorów w ten sposób dla czytelników. Pomijając inne wątpliwości, trzeba bowiem wskazać na problem, który pojawił się już i będzie się powiększał, wynikający z postępującego sposobu przygotowywania przez nas pogłębionej informacji o zasobie, a także tworzenia jego elektronicznych odpowiedników. Jeśli bowiem będziemy, o czym się już nie tylko mówi, ale i w niektórych bibliotekach robi, skanować np. spisy treści czasopism i książek i podawać je jako poszerzenie opisu w bazach, to jak zareaguje na to czytelnik? Sądzę, że siedząc w domu i przeglądając tak dokładne informacje o zasobie, nie będzie chciał do nas przyjsć i biec na ósme piętro po interesujący go dokument. Będzie wołał poprosić mailowo o jego elektroniczną kopię. Wówczas sprawny magazynier szybciej niż on znajdzie dany dokument na półce, sprawnie go zeskanuje i za parę groszy (mikropłatności) wyśle na wskazany adres. Prowadzona baza najczęściej wykorzystywanych, zeskanowanych materiałów pozwoli i te prace ograniczyć, poprzez wielokrotne wykorzystywanie tych samych plików. Czy wówczas wolny dostęp, ze swoim dodatkowym miejscem na półkach, dodatkowymi służbami porządkowymi będzie nam niezbędny? Będziemy musieli to przemyśleć i przeliczyć.

Mówiliśmy już, że przy takiej organizacji zasobu – tradycyjnego czy elektronicznego – powinniśmy uzgodnić zasady udostępniania w sieci. Ale to także wiąże się z podjęciem koniecznych decyzji dotyczących zmian form stosowanych w tym zakresie. Jednym z najczęściej przywoływanych zadań jest wprowadzenie rezerwacji na zamawiane materiały. Gromadzę (zgodnie ze specjalizacją i dążeniem do efektywności ekonomicznej) pojedyncze egzemplarze poszczególnych tułów. Czytelnik zamawia internetowo egzemplarz do wypożyczalni czy czytelnicy i... po tygodniu po niego przyjdzie. Jest on więc dla innych zablokowany! Stanowić to będzie poważny problem! Taki lean management w organizacji zasobu sprawi również, że spotkamy się z naciskami na wydłużenie godzin otwarcia dostępu naszych czytelników. Gromadząc bowiem ograniczone ilości egzemplarzy, sami będziemy dążyli do jak największej prezencyjności w ich udostępnianiu. Tu na przeszkodzie stanie niewystarczająca liczba miejsc w czytelniach (na jedno miejsce w Polsce obecnie przypada średnio 80 czytelników), a także brak kadry dla obsługi dyżurów. To może z kolei wpływać na przechodzenie na krótsze terminy wypożyczeń (obecnie średnio 100 dni), czyli weekendowe czy nocne, co z kolei zwiększy znowu obciążenia personelu. Może także wywołać u nas dążenie do zwiększenia stopnia zakupu (lub samodzielnego wykonania poprzez skanowanie) dostępu do źródeł elektronicznych.

To z kolei spowoduje konieczność organizacji czytelní nowego typu, tj. z du¿ą iloŒci¿ nowocześnie wyposa¿onych stanowisk komputerowych, daj¿cych mo¿liwoŒć sieciowego wykorzystywania całego bogactwa Źródeł elektronicznych. Wywołuje to w konsekwencji pytanie, jak siê ustrzec przed zamian¿ naszych naukowych bibliotek w... tanié kawiarenki internetowe! Próba odpowiedzi na to pytanie wraz z koniecznoŒci¿ ochrony zbiorów dostêpnych w wolnym dostêpie, ka¿e nam budować mniej lub bardziej skomplikowane systemy zabezpieczeñ zbiorów i wejŒć do biblioteki (problemy powstaj¿ce z powodu karty, która pozwala tak¿e uzyskać dostêp do komputera lub kserografu; karty wydawane tylko upowa¿nionym, coraz bardziej ograniczanym grupom u¿ytkowników, co prowadzi do odchodzenia od powszechnej dostêpnoŒci zbiorów). Reakcj¿ mo¿e wiêc być budowanie e-zasobów, aby jak najwiêcej osóbk mo¿ło skorzystać ze zbiorów zdalnie, poprzez siêć (co zapewnia dostêpnoŒć do nich przy równoczesnej ich ochronie!), ale co tak¿e sprawi, ¿e mniej osóbk... odwiedzi bibliotekê! Wówczas mo¿e paŒć pytanie naszych organizatorów: po co utrzymywać bibliotekê, jej personel itp., jeŒli coraz mniej ludzi j¿ odwiedza? (Nie mówiac ju¿ o tym, co napiszemy organizatorom naszych sławnych rankingów, którzy pytaj¿ nas przecie¿, ile mamy ksi¿zek i ile z nich rocznie zostało wypo¿yczonych!). Taka organizacja dostêpu naka¿e nam tak¿e – o czym krótko wspominałem – na powa¿nie zajać siê problematyk¿ wypo¿yczeñ miêdzybibliotecznych (w jakiejkolwiek formie), która to dziedzina tak na dobr¿ sprawê w naszych bibliotekach nie jest rozwiniêta.

Nowe podejŒcie do organizacji zasobu (szczególnie w zakresie organizacji dostêpu do ró¿norodnych zasobów elektronicznych) wywołać musi tak¿e powa¿ne reperkusje w zakresie podejŒcia do kształcenia naszych u¿ytkowników. To nie tylko koniecznoŒć powołania stanowiska konsultanta, a wiêc osoby, która bêdzie zajmowała siê rozpoznawaniem potrzeb u¿ytkowników, rozwi¿zywaniem ich podstawowych problemów lub kierowaniem ich do specjalistów. To tak¿e koniecznoŒć rozbudowy (z personelu zbêdnego z powodu redukcji obci¿eñ innymi pracami bibliotecznymi) zespołu szkol¿cego i specjalizacji jego członków w zakresie dziedzin czy obsłu¿i specjalnych typów Źródeł, Œcie¿ek dostêpów, przygotowywania szkoleñ specjalistycznych, szczególowych, wąskotematycznych. Taka organizacja pracy to z kolei poło¿enie wiêkszego nacisku na... nieustaj¿ce szkolenia wlasnego personelu!

Podsumowuj¿c, łatwo mo¿na zauwa¿yć, ¿e problematyka organizacji zasobu w nowoczesnej bibliotece akademickiej stanowi zespół wielu przenikaj¿cych siê zagadnieñ, dot¿d jakby niełączonych z dziedzinami praktycznej dzia¿alnoŒci bibliotek. Mo¿na jednak spróbować zebrać je w kilka zasadniczych grup:

- orientowanie siê na organizacjê dostêpów do zasobów elektronicznych,
- liczenie ponoszonych kosztów, badanie efektywnoŒci i podejmowanie w oparciu o nie merytorycznych decyzji,

- rozwiązywanie problemów natury organizacyjno-technicznej w bibliotece oraz sieci biblioteczno-informacyjnej macierzystej uczelni,
- szukanie rozwiązań lokalnych, krajowych w celu osiągnięcia wyższej jakości w organizacji i pracy własnej instytucji oraz zaspakajania potrzeb użytkowników przy zwiększonej specjalizacji,
- uświadamianie sobie, że wprowadzanie zmian w zakresie organizacji dostępu oznacza zmiany w strukturze biblioteki, organizacji procedur, zmiany w strukturze zatrudnienia kadry i w jej wykształceniu, ciągłe jej szkolenie, ale nade wszystko systematyczne szkolenie użytkowników,
- postrzeganie spraw gromadzenia w szerszym kontekście magazynowania, udostępniania, komputeryzacji, a tym samym uświadamianie sobie faktu wielostronnego czy wielowarstwowego, wzajemnego oddziaływania i wpływania na siebie (także w zakresie organizacji zasobu) zmian dokonywanych w strukturze czy zasadach działania biblioteki.

Referat wygłoszony na Konferencji „Nowoczesna biblioteka akademicka”,
Olsztyn, 20-21 maja 2004 roku.

**WNIOSKI I POSTULATY Z XXIII KONFERENCJI PROBLEMOWEJ
BIBLIOTEK MEDYCZNYCH**

**„Polityka gromadzenia i profilowania zbiorów w polskich bibliotekach
medycznych w dobie nowowczesnych technologii informatycznych”**

Gdańsk, 21-22 VI 2004 r.

1. Przyszłość bibliotek należy wiązać z konsorcjami. Należałoby wspólnie zastanowić się nad sposobem tworzenia konsorcjów silnych, z którymi wydawcy będą się liczyć.

2. Powraca problem specjalizacji zbiorów wobec ograniczonych środków finansowych i przy lawinowym wzroście piśmiennictwa. Poszczególne biblioteki powinny podjąć próbę wskazania dominującego profilu swoich zbiorów (np. medycyna hiperbaryczna, zarządzanie w służbie zdrowia itp.) zwłaszcza, że system doc@med pozwala na błyskawiczne dostarczanie dokumentów.

3. Należy zastanowić się nad sformalizowaniem współpracy w zakresie gromadzenia zagranicznych wydawnictw ciągłych w bibliotekach uczelni medycznych uzgadniając wspólnie listy nowych tytułów do prenumeraty i tytułów do skreślenia.

4. W odniesieniu do prac licencjackich, magisterskich i doktorskich postuluje się ujednoczenie sposobu ich gromadzenia, opracowania i udostępniania.

5. W ramach racjonalizacji procesu gromadzenia zbiorów należy wykorzystać w pełni zintegrowane systemy pozwalające na oszacowanie zawartości kolekcji każdej z bibliotek i stopnia jej wykorzystania, celem prawidłowego uzupełniania zasobu.

6. Biblioteki w ramach współpracy powinny przekazywać sobie informacje o niesolidnych dostawcach w celu wyeliminowania ich z rynku.

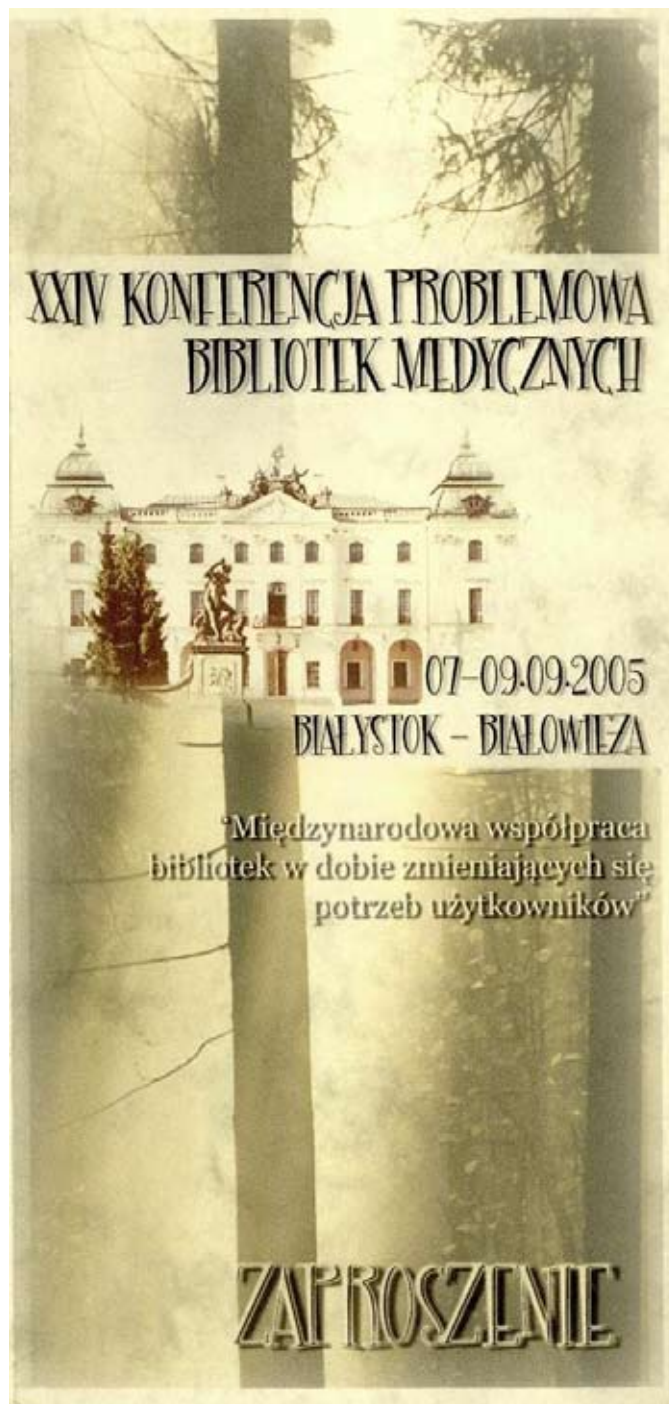
7. Konferencja Bibliotek Medycznych powinna zwrócić się do gremium wiodącego (Krajowa Rada Biblioteczna, Biblioteka Narodowa, Ministerstwo Edukacji lub Ministerstwo Nauki i Informatyzacji) o ujednoczone i zobowiązujące stanowisko wobec interpretacji ustawy o VAT w kontekście usług bibliotecznych.

8. Zwiększenie oferty dostępu do źródeł informacji elektronicznej powinno być połączone z promocją usług i szkoleniem użytkowników.

9. Postuluje się powołanie Komisji ds. Standaryzacji Nauczania Użytkowników celem ujednoczenia metod kształcenia w zakresie korzystania z zasobów wiedzy.

10. Mimo trudności finansowych zachowanie wymiany pomiędzy bibliotekami uczelni medycznych jest celowe.

11. Warto zastanowić się nad problemem selekcji, czy nie poświęcić temu zagadnieniu osobnej konferencji zwłaszcza, że biblioteki uczelniane nie mają obowiązku archiwizowania zbiorów, dysponują coraz mniejszą ilością miejsca magazynowego przechowują tzw. zasób martwy (np. dokumenty audiowizualne).

*Biblioteka Główna
Akademii Medycznej
ul. Kilińskiego 1
15-089 Białystok*

tel./fax (85) 748-54-48

tel. (85) 748-54-47

e-mail: bibamb@amb.edu.pl

<http://www.biblioteka.amb.edu.pl>

RAD-POL
MEBLE STYLÓWE

THOMSON

AGNELLA
DYWANY I WYKŁADZINY

WILEY
InterScience
DISCOVER SOMETHING GREAT

PROGRAM KONFERENCJI

Środa 07.09.2005:

11.00-12.00 rejestracja uczestników w Pałacu Branickich w Białymstoku

12.00-12.30 uroczyste rozpoczęcie Konferencji (Aula Wielka)

Sesja I:

12.30-12.50 **H. Hollender**, Między utopią, chaosem i milczeniem. Polityczne aspekty powszechnej cyfryzacji i bibliotek elektronicznych.

12.50-13.15 **O. Kahler - Elsevier**, Scopus – międzydyscyplinarna baza danych Elsevier. Co w niej nowego?

13.15-13.40 **R. Dziubecka - ALEPH**, Informacja naukowa w elektronicznym świecie multimediów-nowe narzędzia dla bibliotekarzy i naukowców.

13.40-14.05 **E. J. van Kleef - OVID**, American Medical Journals and British Medical Journals on Journals@Ovid.

14.05-14.30 **H. Ovaskainen - Wiley**, Oferta firmy Wiley.

14.30-14.35 **M. i T. Bugala - Tomaco-Intro**, Prezentacja firmy.

14.35-15.05 *počestunek – tradycyjne potrawy tatarskie*

15.05-15.30 **J. Kukawska - Akme Archive**, Wykorzystanie dysertacji do podniesienia rangi uczelni.

15.30-15.45 **T. Kozak - IPS**, Rola dostawy bibliotecznej w dobie nowych technologii.

15.45-16.00 **A. Broniek - Urban&Partner**, Wydawnictwo Urban&Partner – autoprezentacja.

16.00-16.15 **J. Kupiszak - MCB**, Nowoczesne systemy magazynowania zwarte stosowane w bibliotekach i archiwach.

16.15-16.40 **S. Staniszewski - 3M Poland**, Twoja biblioteka, Twój wybór.

16.40-17.00 **K. Murawski - Blackwell's Book Services**, Książki elektroniczne w szkolnictwie wyższym.

17.00-17.15 **J. Głęboki, G. Pietruszewski - Splendor**, Przegląd zastosowań systemu bibliograficznego Expertus ze szczególnym uwzględnieniem sprawozdawczości.

17.15-17.30 **B. Czubak - ABE Marketing**

- High Impact Collection – Lippincott Williams & Wilkins TOP- 50.
- Embase 2006 - oferta konsorcyjna na platformach Ovid/Silverplatter.
- Blackwell Science- kolekcja STM 2006.

17.40 wyjazd z Białegostoku do Białowieży

20.00 uroczysta kolacja w restauracji hotelu Żubrówka *

Czwartek 08.09.2005;

7.30-8.30 śniadanie

Sesja II:

- 8.30-8.50 **J. Gilchrist - ProQuest**, Rozwiązania dla bibliotek medycznych: wzbogacenie zasobów i platformy ProQuest.
- 8.50-9.10 **I. Utrata**, Wybrane zagadnienia międzynarodowej współpracy bibliotek akademickich.
- 9.10-9.30 **L. Stalmach, A. Uryga**, Wymiary międzynarodowej współpracy bibliotek czyli kwadratura koła.
- 9.30-9.50 **B. Grała**, Międzynarodowa współpraca łódzkich bibliotek naukowych.
- 9.50-10.10 **A. Uryga**, European association for health information & libraries - wokół nowych przedsięwzięć oraz organizacji konferencji w Polsce.
- 10.10-10.25 **E. Grządzielewska**, Udział Biblioteki Głównej AM w Poznaniu w konferencjach i szkoleniach europejskich.
- 10.25-10.50 **dyskusja**
- 10.30-11.15 **E. J. van Kleef - OVID**, Federated Search Solver.

11.15-11.45 bufet kawowy

- 11.45-11.55 **M. Posadzy**, Doświadczenia w zakresie realizacji zamówień użytkowników zagranicznych.
- 11.55-12.15 **A. Piotrowicz**, Prezentacja systemu doc@med i oferta skierowana do bibliotek zagranicznych.
- 12.15-12.30 **B. Howorka**, Prawne uwarunkowania działania systemu doc@med w kraju i za granicą.
- 12.30-12.50 **B. Chodzicka - PZWL**, Problem kserowania książek przez studentów AM.
- M. Grzeszczyk**, Zmiany w ustawie Prawo Autorskie.
- 12.50-13.20 **dyskusja**
- 13.20-13.40 **M. Kretavičienė**, Transfer of Knowledge: a Nordic-Baltic Cooperation programme for medical libraries.
- 13.40-14.00 **T. Górecka-Klejjs - EBSCO**, Biblioteki medyczne wobec wyzwań globalizacji.

14.00-15.00 obiad

Sesja III:

- 15.00-15.15 **J. Przyłuska**, Centra Dokumentacji WHO/Europe w bibliotekach medycznych.
- 15.15-15.25 **V.A. Taller, A.N. Kosinets, V.P. Deikalo**, Experience of establishment of the electronic library in Vitebsk State Order of Peoples' Friendship Medical University.
- 15.25-15.40 **D. Dąbrowska-Charytoniuk**, Dysertacje online – doświadczenia bibliotek europejskich.

- 15.40-15.55 **J. Przyłuska**, Współpraca amerykańskich bibliotek medycznych w dziedzinie informacji toksykologicznej.
 15.55-16.10 **dyskusja**
 16.10-16.20 **P. Batalik – Suweco**, Suweco online. Informacje podstawowe.
 17.00 **przejażdżka bryczkami po Puszczy Białowieskiej**
 19.00 **ognisko staropolskie***

Piątek 09.09.2005:

7.30-8.30 **śniadanie**

Sesja IV:

- 8.30-9.00 **P. Sobolewski**, Fundusze strukturalne w Polsce w latach 2007-2013.
 9.00-10.30 **E. Nowak, K. Czabanowska**
 • Przegląd istniejących funduszy i możliwości aplikowania o projekty.
 • Przykład "najlepszej praktyki" - Projekt pilotażowy Leonardo da Vinci "Poprawa zatrudnienia absolwentów zdrowia publicznego".
 10.30-10.40 **dyskusja**
 10.40-11.00 **bufet kawowy**
 11.00-12.30 **E. Nowak, K. Czabanowska**
 • Przygotowanie aplikacji projektowej. Jakie elementy należy wziąć pod uwagę? (Aspekty merytoryczne, tematyczne i techniczne).
 • Kryteria jakości: innowacyjność, transferowalność, wymiar europejski, wartość dodana, partnerstwo.
 • Jak zapracować na sukces?
 12.30-12.40 **dyskusja**
 12.40-12.50 przedstawienie wniosków z Konferencji
 12.50-13.00 **zakończenie Konferencji**
 13.00-14.00 **obiad**
 14.00 **wyjazd z Białowięży do Białegostoku**

*) oprawa muzyczna – Kapela Jankicła

SPONSOR GŁÓWNY:

60 LAT

Jubileuszowy rok
Wydawnictwa
Lekarskiego PZWL
(1945 - 2005)

SPONSORZY:

3M Poland

akme
archive

OVID

ELSEVIER

EBSCO
INFORMATION SERVICES

BLACKWELL'S
BOOK SERVICES

ProQuest
Information and Learning

U&P

LIFT
Systemy z przyszłością

Tomaco
INTRA

Jurta
"Tatarska Jurta"

FOTOGRAFIE

Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk
Dyrektor Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Białymstoku

Od lewej: mgr Aniela Piotrowicz, Poznań, mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk,
mgr Anna Misiukiewicz mgr inż. Piotr Godlewski, Białystok

Prof. dr hab. Jan Górski
JM Rektor Akademii Medycznej w Białymstoku

Prof. dr hab. Jacek Nikliński
Prorektor ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą

Prof. dr hab. Lech Chyczewski
Przewodniczący Rady Bibliotecznej Akademii Medycznej w Białymstoku

Stoją od lewej: Urszula Kuryś, mgr Małgorzata Matejczuk, mgr Eliza Makarewicz, mgr Dorota Kulik, Alicja Łepmicka, Ewa Wyszyńska, mgr inż. Monika Fiedorowicz, mgr Magdalena Grassmann, Elżbieta Chomicka; siedzą od lewej: mgr Anna Filimoniuk, mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk, prof. dr hab. Lech Chyczewski, mgr Danuta Ślósarska, mgr Zofia Bereściuk.

Monika Mileszczycz oraz Hannele Ovaskainen, Londyn (Wiley)

Dr Krzysztof Murawski, Blackwell, mgr Dorota Kulik
i Teresa Zienkiewicz, Białystok

Od lewej: mgr Bogdan Czubak, mgr Marek Nowakowski, Warszawa (ABE)

Mgr Elżbieta Tomasiak, Warszawa (IPS)

Mgr inż. Sylwester Staniszewski, (3M Poland)

Tomasz i Mirosław Bugała, Radomsko (Tomaco Intro)

Ove Kahler i Lukas Mayerhoff, Wrocław (Elsevier)

Mgr Katarzyna Lenczewska, Wrocław (Urban&Partner)

Mgr inż. Piotr Godlewski, Jacqui Gilchrist (ProQuest) i mgr Joanna Kukawska (Akme Archive), Warszawa

Mgr Barbara Bugajska, Warszawa, dr Jolanta Przyłuska, Łódź

Dr Henryk Hollender, Warszawa i inni uczestnicy Konferencji

Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk, Białystok

Mgr Ewa Nowak i dr Katarzyna Czabanowska, Kraków

Mgr Bolesław Howorka, Poznań

Prof. Taller Vadim,
Vitebsk State Medical University

Mgr inż. Sylwester Staniszewski,
(3M Poland)

Mgr Marcin Jung, (Podlaskie
Centrum Informacji Europejskiej)

Mgr Danuta Jaworska, Szczecin

Mgr Leszek Czerwiński, Poznań

Mgr Jacek Głębocki, Poznań

Dr Jolanta Przyłuska, Łódź

Hannele Ovaskainen i Monika Mileszczyk (Wiley)

Mgr Teresa Górecka-Kleijs, Aalsneer EBSCO, Holandia
i mgr inż. Piotr Godlewski, Białystok

Erik Jan van Kleef, Berlin (OVID)

Dr Pavol Batálik, Praha (SUWECO)

Mgr inż. Piotr Godlewski, Białystok i mgr Beata Chodzicka, Warszawa (PZWL)

Mgr inż. Piotr Godlewski, Białystok i mgr Aniela Piotrowicz, Poznań

Jubileusz medycznej oficyny wydawniczej

Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk, Białystok
i mgr Krystyna Regulska, Warszawa

Mgr Krystyna Regulska i mgr Marek Kłębowski, Warszawa

Mgr Krystyna Regulska, Prezes Wydawnictwa Lekarskiego PZWL
wręcza uczestnikom Konferencji okolicznościowe medale

Mgr Bolesław Howorka, Poznań

Mgr Danuta Jaworska, Szczecin

Mgr Beata Bator, Kraków

Dr Ryszard Żmuda, Łódź

Zespół Fletów Prostych „Cantio Polonica”, Białystok

Kapela Jankiela, Białystok

Mgr Jadwiga Brandys i mgr Renata Seweryniak, Warszawa

W Puszczy Białowieskiej

Pałac Branickich, Białystok

Izba Pamięci ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli

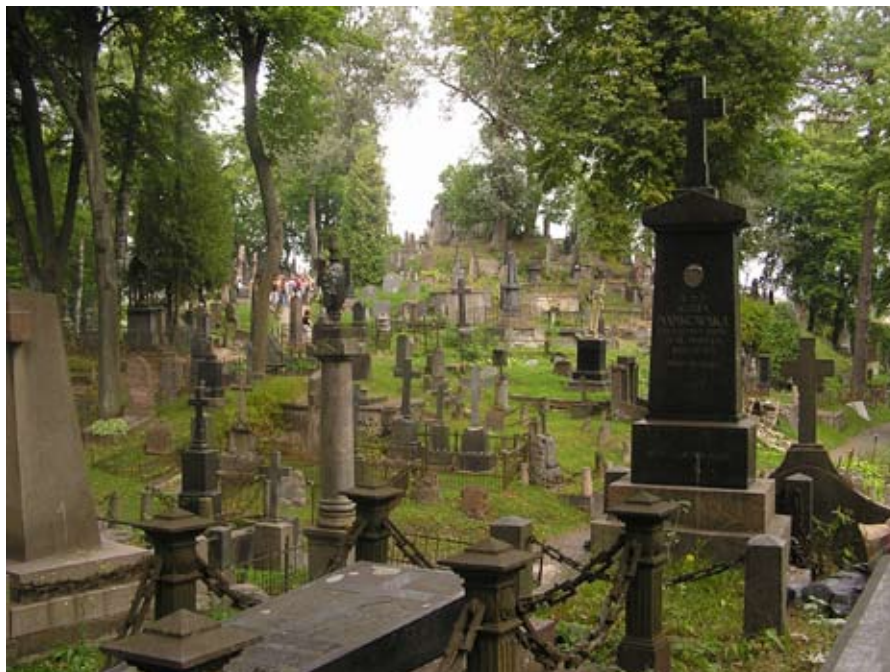

Suchowola, woj. podlaskie – geometryczny środek Europy

Wilno

Cmentarz na Rossie w Wilnie

Mauzoleum Matka i Serce Syna, Wilno – Rossa Maria z Billewiczów i Józef Klemens Piłsudski

*Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk
Białystok – AM*

ZMIENIAJĄCE SIĘ POTRZEBY UŻYTKOWNIKÓW

Elektroniczne bazy bibliograficzne, które do niedawna stanowiły doskonałe źródło informacji pracownika naukowego, dziś postrzegane są jako archaiczne.

Aktualnie użytkownicy żądają dostępu do całej grupy informacji w wersji pełnotekstowej w trybie on-line i nie zadawają się już samymi abstraktami lub kilkoma słowami kluczowymi. Pełnotekstowe elektroniczne czasopisma są dziś standardem w bibliotekach naukowych.

Coraz powszechniej wprowadza się również naukowe książki w wersji elektronicznej. Użytkownicy nie lubią przemieszczania się z bazy do bazy w poszukiwaniu potrzebnych materiałów. Żądają jednego interfejsu pozwalającego przeszukać wszystkie zasoby. Czytelnik nie życzy sobie też przeszukania każdej strony bibliotecznej osobno.

Pożądanym rozwiązaniem jest wirtualna biblioteka łącząca jak największe zasoby np. narodowe, a jeszcze chętniej ogólnoświatowe, oczywiście profilowane.

Aktualnie nasi naukowcy wyrażają swoje niezadowolenie, że niektórzy dystrybutorzy baz zezwalają jedynie na korzystanie z zasobów elektronicznych wyłącznie z komputerów pracujących w sieci akademickiej. Oczekuje się indywidualnych haseł dostępu. Sądzę, że wkrótce bazy bez tej opcji będą uznawane za mało przyjazne.

Eskalacja żądań użytkowników bibliotek naukowych jest tak duża, że postanowiłam zorganizować konferencję z udziałem międzynarodowym nie tylko bibliotekarzy, ale i producentów baz. Zastanowimy się wspólnie jak sprostać rosnącym oczekiwaniom naszych użytkowników. Wszak dążenie do zadowolenia użytkowników jest naczelną misją współczesnych bibliotek naukowych.

Prof. dr hab. Jan Górski
Białystok – AM

**WYSTĄPIENIE JEGO MAGNIFICENCJI
REKTORA AKADEMII MEDYCZNEJ W BIAŁYMSTOKU**

Pani Przewodnicząca, Szanowni Zebrani,

Biblioteki naukowe są miejscem gromadzenia i przechowywania wiedzy, są sercem każdej Uczelni. Wydaje się, że istnieją, w różnych formach, odkąd człowiek nauczył się posługiwać się pismem. Nawet tym najprostszym. Jak choćby najstarsze biblioteki starożytności zawierające gliniane tabliczki z pismem klinowym czy też biblioteki klasztorne. Techniki informatyczne zmieniły całkowicie sposób funkcjonowania bibliotek, poszerzyły nieprawdopodobnie dostęp do ich zasobów na całym świecie. Rozrósł się ogromnie zakres ich działań. Czego nigdy nie było, dzisiaj zasoby bibliotek stały się dostępne przez 24 godziny na dobę i przez wszystkie dni roku. Można też korzystać z nich bez konieczności udawania się do biblioteki. Większość z tych rozwiązań dostępna jest już w naszym Kraju a także w Bibliotece AMB. Kierowany przez Panią Dyrektor Danutę Dąbrowską-Charytoniuk zespół pracowników naszej Biblioteki dokonał, w ciągu ostatnich kilku lat, autentycznej rewolucji. Dzisiaj udostępnia się w sieci akademickiej bazy pełnotekstowe, bibliograficzne i faktograficzne, wdrożono nową wersję zintegrowanego systemu bibliotecznego ALEPH 500, system elektronicznego przesyłania artykułów doc@med., uruchomiono pracownię multimedialną, trwa remont pomieszczeń i magazynów. Biblioteka przez udział w konsorcjach udostępnia ze wszystkich komputerów sieci akademickiej kilka tysięcy czasopism w wersji on-line. Prowadzona jest rekonwersja katalogów kartkowych. To ogromna praca. Korzystając z okazji, pragnę złożyć Pani Dyrektor Dąbrowskiej i wszystkim Jej Współpracownikom wyrazy najwyższego uznania i podziękowania za wprowadzenie naszej Biblioteki we współczesność. Pomocy merytorycznej udzielali nam pracownicy innych Bibliotek i za tą pomoc chciałbym również bardzo serdecznie podziękować.

Szanowni Zebrani,

Jak powiedziała Pani Dyrektor, informatyzacji bibliotek towarzyszą różne ważne i trudne problemy. Wyrażam nadzieję, że obecna Konferencja przyczyni się znacząco do ich rozwiązania. Życzę Państwu owocnych obrad, i przyjemnego spędzenia czasu wolnego. Zapraszam ponownie do naszej Uczelni. Dziękuję za uwagę.

REFERATY

Dr Henryk Hollender
Warszawa – PW

MIĘDZY UTOPIĄ, CHAOSEM I MILCZENIEM. POLITYCZNE ASPEKTY Powszechniej Cyfryzacji I Bibliotek Elektronicznych

Streszczenie

Przejęcie na nośniki cyfrowe jest nieuchronnym zjawiskiem cywilizacyjnym. Może ono jednak przebiegać według trzech zasadniczo odmiennych scenariuszy. Wykonalna staje się (1) daleko posunięta integracja wszechświatowych zasobów bibliotecznych, ale również może ugruntować się (2) znany z Internetu chaos, polegający na tym, że współdostępne będą dokumenty różnej rangi merytorycznej i różnego stopnia faktycznej pełnotekstowości. Pojawia się też (3) zagrożenie trwałego wyłączenia z obiegu tych treści kultury, które nie zostaną włączone do cyfryzacji lub zostaną włączone w sposób niestandardowy. W regionach świata, w których oddolnie organizowane procesy publikowania elektronicznego i digitalizacji nie zapewniają harmonijnego przyrostu dostępnych zasobów cyfrowych, niezbędna jest centralna koordynacja i planowe wzmacnianie dostępności tekstów o znaczeniu strategicznym. Wybór takich tekstów ze sfery nauk praktycznych, zwłaszcza - medycznych, musi być poprzedzony poznaniem faktycznych dróg obiegu informacji naukowej w obrębie kraju, tak by powstał system zdolny do samoregulacji i rozwoju.

Abstracts

A shift from print to digital is what future has for us all. It can, however, happen according to different scenarios. We can imagine (1) advanced integration of all the world's textual resources, (2) Internet-like chaos, integrating what better remained scattered, or (3) lost of valuable heritage because it will remain non-digital, or it will become digital but fail to meet mainstream standards, and thus escape communication networks. We are in the region in which bottom-up activities in electronic publishing and e-content production are insufficient for catching up with the trends. Several projects in the field of electronic libraries in Poland are characterized, and a better deal for access to electronic texts is proposed, with a stress on science, technology and medicine publications. What is needed is a self-regulating system which would feed vital scientific communities with online full-text information while respecting traditional patterns of science writing and publishing.

Informacja naukowa jest dziś domeną łączności elektronicznej i dokumentów, których cyfrowa natura i cyfrowy sposób wytwarzania są doskonale widoczne zza ich tradycyjnej i nieuniknionej ze względu na właściwości ludzkiego umysłu postaci – tekstowej lub graficznej. Kierunek ten wydaje się już określony, a próby negocjowania

go wynikają z ignorancji lub nostalgii. Dokument drukowany zaczyna być kopią – często ogromnie poręczną i przydatną – dokumentu cyfrowego, ale już wkrótce nie będzie odgrywał nawet takiej roli, jaką w XVI odgrywał rękopis. Wskazuje na to rachunek ekonomiczny. Sporządzenie jednego odpisu było zawsze tańsze niż wydrukowanie książki lub artykułu w jednym egzemplarzu, podczas druk jednego artykułu czy książki, jeśli uwzględnimy użycie koloru i oprawy, byłby droższy niż opublikowanie tego samego w Internecie – chyba, że całą internetową infrastrukturę utrzymywalibyśmy jedynie do publikowania. Tak oczywiście się nie dzieje. Komputer z peryferiami ma dziś szersze zastosowanie niż najlepsza drukarnia sprzed lat 60-tych ubiegłego stulecia. Przedstawiciel nauk przyrodniczych, medycznych i technicznych prowadzi badania naukowe w laboratorium, w którym ma multimedialną maszynę połączoną z milionami podobnych maszyn na świecie, jednym zaś z wielu zadań, do których można z łatwością zaprząć to urządzenie, jest dostarczanie uczonemu wszystkich niezbędnych mu informacji.

W dodatku nie mówimy już tylko o informacji bibliograficznej, której uzyskanie jeszcze dwadzieścia lat temu było tylko wstępem do pozyskania i lektury właściwego tekstu, ale o dostępności całego wyobraźnego materiału na ekranie jednego komputera. Nasuwa się tu porównanie z dawnym Królewcem jako miejscem, z którego można było się nie ruszać, a mimo to pozostawać „na bieżąco” ze wszystkimi najnowszymi publikacjami naukowymi. Każdy pracownik nauki w swoim należycie wyposażonym laboratorium może czuć się równie dobrze poinformowany co Immanuel Kant w swoim mieście. Całoroczne funkcjonowanie bałtyckiego portu Königsberg, w pełni ukształtowane czasopiśmiennictwo naukowe i rozwinięty handel księgarski dawały mu na miejscu dostęp do wszystkiego, czego mógł wówczas potrzebować filozof. Dziś podobne poczucie tutaj, w Białowieży, mogą mieć pracownicy Zakładu Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk.

Jeśli nie otworzymy się na tendencję do powszechnej i kompletnej informatyzacji wszystkich działań na polu organizacji wiedzy, skażemy się sami na utrzymywanie poboczny i manowców informacji naukowej. Tak jak polski Komitet Badań Naukowych, który w połowie lat dziewięćdziesiątych nie zgodził się finansować baz danych nie przeznaczonych do udostępniania w Internecie, tak dziś my wszyscy powinniśmy oczekiwać, że dostępne już w Internecie bazy biblio-graficzne będą prowadziły natychmiast do pełnych tekstów. „Polską Bibliografię Lekarską” trzeba zatem pytać o to, kiedy będzie dostępna jej wersja internetowa – nie tylko w wersji testowej i nie tylko za rok 2002, a w pogotowiu powinno się też mieć pytanie zasadnicze: czy jest szansa na uczynienie z niej narzędzia wyszukiwania pełnotekstowego. To samo pytanie o pełne teksty dotyczy baz już dobrze funkcjonujących w Internecie: „Polish Scientific Journal Contents” i „BazTech”. Oczywiście prezentacji pełnotekstowej jako standardu cywilizacyjnego możemy żądać jedynie od opracowań wyników badań naukowych oraz od materiałów dydaktycznych. Nie może w tym samym stopniu dotyczyć ono

materiałów klinicznych i innych zestawów danych, które ze względu na przyjęte w nauce procedury albo ochronę własności intelektualnej czy danych osobowych nie nadają się do udostępnienia anonimowemu odbiorcy, nawet płacącemu za serwis.

Coraz bardziej nasuwająca się wizja przyszłości to Königsberg na ekranie komputera – całe lub prawie całe (czyli bez części, którą wolno nam uznać za nieistotną) zasoby ludzkiej myśli otwierające się jako dokumenty elektroniczne zdalnego dostępu. Oznacza to między innymi, że nie będzie już czegoś takiego, jak dokumenty, o których nie wiedzieliśmy. Teoretycznie mamy mieć wszystko. Bibliotekarze, wydawcy, pracownicy serwisów bibliograficznych, „integratorzy” i „agregatorzy” zasobów pełnotekstowych dokładają wysiłków, aby nie było wartościowej literatury niedostępnej. Odchodzi w przeszłość dawny model pracy uczonego, w którym, nawet jeśli wyszukiwanie informacji nie stanowiło fazy ani najtrudniejszej, ani najciekawszej, ani najpiękniejszej – wszystkie te bowiem cechy miało przede wszystkim samo odkrycie, a następnie obudowanie go teorią o dużej sile wyjaśniania – to w każdym razie było źródłem przygód i niespodzianek. W początkach nauki nowożytnej uczeni nie mieli jeszcze w ogóle świadomości, iż w ich fachu potrzebne jest nowatorstwo, nawet jeśli faktycznie byli nowatorami; wydawało im się raczej, że ich praca prowadzi do odkrywania zapomnianych prawd znanych wcześniej gigantom starożytności, i dotarcie do ich tekstów lub ich rekonstrukcja to właściwie cała robota do wykonania. Ukształtowany w XIX w. wzorec pracy naukowej dopuszczał, iż uczeni nie są równi w swoim dostępie do zasobów literatury; nieformalne kontakty sprzyjały badaczom uznanym, którzy mieli szerszy krąg korespondentów i przyjaciół oraz lepsze „dojścia” do bibliotek. Elementem tego wzorca, z którego folklorystycznymi pozostałościami mamy jeszcze dziś do czynienia, jest traktowanie dobrego źródła informacji jako czegoś, co może, ale nie musi się zdarzyć, należy bowiem raczej do świata szczęśliwych przypadków. W poszukiwaniu pierwszorzędnych informacji uczeni peregrynowali – na początku wszyscy, później zwłaszcza ci ze słabszych ośrodków, poszukując nie tylko wielkich mistrzów i inspirujących seminariów, ale także lepiej zaopatrzonych bibliotek. Przeczesywali zawartość księgarń, sięgali do niepisanej wiedzy ludowej. Duża liczba medyków, którzy oddawali się pisarstwu czy naukom społecznym, wynikała nie tylko z ich szczególnej wrażliwości (jak to nam zwykle przedstawiano) i erudycji, ale też z tego, że uczyli się oni uzyskiwania informacji o schorzeniach, dziwach natury i środkach terapeutycznych z najrozmaitszych źródeł i w każdych warunkach. Prostą konsekwencją takiego pojmowania literatury naukowej była akceptacja dublowania badań, które zostały wykonane gdzie indziej i o których istnieniu nie można było powziąć informacji, a nawet przyzwolenie na wykonywanie badań drugiej jakości, nie opartych na pełnej literaturze przedmiotu i przeznaczonych dla mniej ambitnych wydawnictw.

Proponując pracownikom nauki wyrafinowane techniki szybkiej rekonstrukcji pełnych tekstów publikacji dostosowanych do zamierzonego przedsięwzięcia badawczego, współczesny bibliotekarz traktuje społeczność naukową w sposób maksymalnie egalitarny. Szam otwiera się dla wszystkich, którzy stać na zakup klucza i którzy chcą nauczyć się instrukcji obsługi. I otwiera się zawsze w taki sam sposób, ukazując tę samą zawartość. Uwolnieni od zabiegów o informację, uczeni mogą skupić się na projektowaniu badań. Wyścig uczonych o oryginalność i pierwszeństwo zaczyna się w laboratorium, a nie w bibliotece. Jeśli korzystają z usług instytucji, która ma dostęp do wszystkich liczących się zasobów pełnotekstowych oraz narzędzia do należytego scalania, grupowania i filtrowania informacji, to nie brakuje im niczego – poza, być może, sprawnością w posługiwaniu się całym tym aparatem.

Ale wyszukiwanie, przeprowadzone według algorytmów informatycznych, samo jest algorytmem i ma zawsze jakiś wymierny wynik. Jeśli korzystamy ze znanstwem z dostępnych nam baz, swobodnie przemieszamy się od artykułu do artykułu i jesteśmy pewni używanych terminów oraz gramatyki, to milczenie systemu oznacza zaledwie, że nikt przed nami nie poruszył interesującego nas tematu. Nie oznacza natomiast np., że mieliśmy słabego protektora lub zawodne „dojścia”, czy że staliśmy się ofiarą cięć budżetowych lub cenzury politycznej. Gramy w grę komputerową „wyszukiwanie informacji” i mamy takie same szanse co inni badacze; z pomocą pracownika informacji lub bez niej możemy osiągnąć w niej biegłość lub pozostać w tyle za innymi, choćby mniej utytułowanymi, mniej doświadczonymi czy mniej twórczymi.

Mówiąc w uproszczeniu, wydawcy, bibliografowie i biblioteki przygotowują nam pewien automat wyszukiwawczy, który wszystkich obsługuje tak samo i dla każdego pytania ma swój najlepszy wynik; jeśli go nie osiągamy, to dlatego, że nie potrafiliśmy się w pełni posłużyć tym automatem. Maestria w posługiwaniu się nim jest jednak niczym w porównaniu z maestrią w tworzeniu, przetwarzaniu i obróbce danych empirycznych. Choć łamigłówki naukowe, jak chce Thomas Kuhn („Struktura rewolucji naukowych”), też mają ograniczoną liczbę uprawnionych rozwiązań i każdy pracowity badacz zostanie w końcu nagrodzony trafieniem na właściwe, to jednak rozwiązywanie problemów naukowych jest procesem o wiele bardziej złożonym. Ich wynik jest z reguły otwarty, a porównywanie wyników nie podlega algorytmom, lecz po prostu przejawia się wysoką cytowalnością jednych prac i przepadaniem drugich. (Rzecz jasna, mówiąc o danych empirycznych, usuwamy z zasięgu naszych rozważań matematykę, do których większość tych uwag odnosić się nie może.)

Ale uproszczenie, w jakim przedstawiamy współczesną informację naukową, nie obejmuje rozmaitych przypadków szczególnych; przypadkiem takim są np. kraje o niskich nakładach na naukę i narzędzia służące jej rozwijaniu.

Opisywana tu zamiana wyszukiwania informacji naukowej w grę komputerową w realnym życiu dotyczy nie wszystkich badaczy. Raczej – najlepsze uczelnie w najzamożniejszych krajach, gdzie biblioteki nie tylko udostępniają najszerzej światowe zasoby literatury, ale też korzystają z narzędzi umożliwiających właśnie dokonywanie subtelnych operacji na tym zbiorze, pozwalając na głęboką penetrację tekstów dla wyłonienia wszystkich istotnych odniesień i dopomagając badaczowi w przeformułowaniu zapytania badawczego dla uzyskania precyzyjniejszych wyników i lepszego przygotowania eksperymentalnej fazy poszukiwań. Nasuwa się wszakże pytanie, czy nawet tam możliwe jest stworzenie takiego systemu w postaci skończonej i zamkniętej, a następnie objęcie nim całego świata, tak by rywalizacja pomiędzy badaczami toczyła się na polu ich inwencji badawczej i umiejętności wyjaśniania zjawisk, a nie na polu heurystyki informacyjnej.

Oczywiście pewne wewnętrzne przyczyny sprawiają, że taki system nigdy nie będzie całkowicie spójny. Nie mamy tu wszak do czynienia z katalogiem bibliotecznym, gdzie odpowiedź jest zasadniczo zawsze tylko „tak” lub „nie”, lecz z piśmiennictwem o bogatej i zmieniającej się, żyjącej terminologii (pomijając już kapitalny problem przekładu). Skuteczność wyszukiwań nie jest jedynie kwestią składni, ale i stosowanego nazewnictwa i całego tego intuicyjnego styku ludzkiego umysłu ze światem wiedzy, który nie poddaje się algorytmizacji. Nawet najprecyzyjniej zaprojektowane i najbieglej zrealizowane wyszukiwanie przyniesie dokumenty o różnym stopniu relewantności – w skrajnym przypadku od pełnej do zerowej – i choć zaawansowane systemy potrafią na ogół szeregować wyniki wyszukiwania w kolejności od najprzydatniejszych do najmniej przydatnych, zawsze należy się spodziewać niespodzianek, polegających na tym, że automat nas nie zrozumiał i np. przygotował nam do lektury (wskazując jako na relewantne) dokumenty, które przy „fizycznej” półce bibliotecznej odrzucilibyśmy w ułamku sekundy, ledwo na nie spoglądając. Często takie niezrozumienie wynika z tego, że sami nie rozumiemy naszych potrzeb informacyjnych i żądamy rzeczy sprzecznych lub nieistniejących. Jeśli taki szum występuje w obrębie systemów, gdzie całe używane w wyszukiwaniu słownictwo jest kontrolowane (np. językiem haseł przedmiotowych MeSH), to możemy winą obarczyć jakoś indeksu. Ale w dominujących dziś wyszukiwaniach pełnotekstowych nie ma winnego; zarzucanie chaotyczności narzędziom takim jak Google wynika z niezrozumienia ich zasad działania, gdyby bowiem nie wyszukiwały one niekonsekwentnie, to nie wyszukiwałyby niczego. Nie chcemy przez to powiedzieć, że badacz jest dziś skazany na przetrząsanie zawartości śmietnika, bowiem sprawność wyszukiwawczą systemów jak i sprawności wyszukiwawcze żywych ludzi można mierzyć i porównywać; warto wybierać lepsze systemy, sprawniejszych partnerów-bibliotekarzy, no i szkolić się samemu. Ale jakość ma tu zawsze charakter statystyczny: pełna jest nieosiągalna, niedostateczna jest nie do przyjęcia, a słabo przygotowany badacz miota się między tymi skrajnościami, nie orientując się, z jaką ma aktualnie

do czynienia. Wskaźniki efektywności funkcjonowania bibliotek i używanych przez nie narzędzi, dane bibliometryczne na temat dostępnej literatury i samoświadomość naukoznawcza uczonych to trzy czynniki, które – w połączeniu – tę bezradność mogą zmniejszyć.

Tym samym jednak musimy sięgnąć głębiej i ocenić warunki, w jakich sami uprawiamy naukę. Medycyny nie ma w zwyczaju nauczać bez prowadzenia badań naukowych – wymóg, który tradycyjnie uchyla się przy nauczaniu różnych sprawności praktycznych, np. handlowych czy finansowych, a także dużej części nauk społecznych i humanistycznych. Badania naukowe bywają jednak różnej jakości. Akademie medyczne różnią się nie tylko systemami biblioteczno-informacyjnymi, dostępnymi zasobami informacji i narzędziami do zarządzania tymi zasobami, nie tylko wielkością i specjalnościami, ale i miejscem w światowym łańdźcu publikowania i cytowania; co więcej, nie ma ścisłej bezpośredniej zależności między tymi czynnikami i nie da się z roku na rok poprawić miejsca danej uczelni w precyzyjnie budowanych rankingach poprzez zaopatrzenie jej w taki czy inny pakiet, usługę, gateway, portal itd. Istnieją rozmaite obserwacje dotyczące produktywności uczonych w skali światowej, nakładów na badania i udziału poszczególnych krajów w międzynarodowym podziale cytowań. Możemy np. skorzystać z nowego badania nad produktywnością Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej w zakresie podstawowej grupy nauk biomedycznych,¹ z którego wynika, że w latach 1994–2004 produktywność UE stanowiła – w proporcji do ludności – 76% produktywności USA, ale gdyby uwzględnić publikacje naukowe 10 krajów, które w 2004 r. wstąpiły do UE, to wskaźnik ten wyniósłby zaledwie 66%, zaś gdyby jeszcze dodatkowo włączyć tu Bułgarię, Rumunię, Chorwację i Turcję, traktowane umownie jako kraje oczekujące na członkostwo, to wskaźnik ten spadłby do 55%. Takie grupowanie krajów nie obrazuje jednak całego ich zróżnicowania, bowiem wyniki niektórych spośród nowych członków UE (Czech, Estonii, Słowenii i Węgier), choć gorsze niż liderów w grupie „dawnych” członków UE (kraje skandynawskie i Holandia), są lepsze niż najsłabszych krajów w tej grupie.

Dla autorów tego badania słabość nauk biomedycznych w krajach takich jak Polska wyraża się w tym, że stosunkowo niewiele powstaje tu prac, które trafiają do cytowanych czasopism naukowych. Naturalnym odruchem pracownika informacji naukowej wydaje się zapewnienie dostępu do tego zasobu i osiągnięcie swobody w poruszaniu się po nim. Oczywistym celem tych starań jest udzielenie uczonym

¹ Elpidoforos S. Soteriades, Matthew E. Falagas: *Comparison of amount of biomedical research originating from the European Union and the United States* [dokument elektroniczny], *BMJ* 2005 nr 331 (23 lipca) s. 192-194, <http://bmj.bmjournals.com/cgi/content/full/331/7510/192#TBL1>, notowane 14 sierpnia 2005 r. Dyscypliny obejmują: biologię i biochemię, medycynę kliniczną, immunologię, mikro-biologię, biologię molekularną, genetykę, neurologię i badania behawioralne, psychologię i psychiatrię, farmakologię i toksykologię oraz badania interdyscyplinarne

takiego wsparcia, aby mogli oni na równi z innymi uczestniczyć w komputerowej grze o informację i aby sprawnie zgromadziwszy wystarczające dawki tej informacji, mogli skupić się na projektowaniu własnych badań empirycznych. Myślę jednak, że jest i cel drugi, poboczny: dostarczenie najlepszych wzorców literatury naukowej, których naśladowanie może zbliżyć do nadania wysokiej cytowalności własnym pracom.

Mając na uwadze te dwa cele, pracownik informacji staje przed nieuniknionymi dylematami. Na Thomson Scientific Master Journal List („lista filadelfijska”) znajduje się dziś 13680 tytułów czasopism naukowych.² Określona część z nich to czasopisma przydatne w badaniach biomedycznych i pokrewnych. Nie ma w tej chwili znaczenia, czy tych czasopism jest 1,5 tys. czy 3 tys.; można to obliczyć na różne sposoby. Jest ważne, że liczbę tę wyznaczamy za pomocą pewnej techniki, a następnie kierujemy się nią w trosce o kompletność naszych usług. Innymi słowy, jeśli ustalimy, że obsługiwanej przez nas społeczności potrzeba 1,5 tys. tytułów czasopism naukowych, to w obrębie tej liczby musimy poprowadzić naszą grę komputerową – z pełnymi tekstami, wyszukiwaniami wskrośnymi i linkowaniem, jeśli nasi „zawodnicy” mają wywalczyć sobie jakiegokolwiek punktowane miejsce. Powtórzmy: choć miejsce to zależy nie od tego, co oni zdołają przeczytać, ale od tego, co oni potrafią napisać, to jednak wierzymy, że jedno wiąże się ściśle, choć nietrywialnie z drugim i że szybkie zwycięstwo w komputerowej grze o informację umożliwia zaplanowanie i realizację konkurencyjnych badań naukowych.

Ale czy gra komputerowa w obrębie tysiąca czasopism zamiast 1,5 tys. jest o jedną trzecią gorsza? Czy lepsza jest większa baza, ale „zwykła”, bibliograficzna, czy mniejsza baza ze wszystkimi narzędziami, które w zamyśle projektantów mają uniemożliwić nam przeoczenie istotnej informacji? Tego nie wiemy, bo takich badań się w Polsce nie prowadzi. Intuicyjnie wiemy, że potrzeba baz i większych, i bardziej wyrafinowanych, i że muszą mieć one swoje miejsce w wydatkach na badania naukowe. Ile jednak badania naukowe powinny kosztować, tego nie wie nikt na świecie, poza tym, że więcej niż kosztują. W Europie panuje dotkliwe poczucie nie przeznaczania na badania naukowe takich kwot, jakie by zapewniły nauce konkurencyjność równą amerykańskiej; mówi się wiele o tym, że ze względu na gotowość państw azjatyckich do ponoszenia takich wydatków Stary Świat w ogóle przestaje się już liczyć w tym wyścigu.

W Polsce ukazuje się ok. 1200 czasopism naukowych, z których część osiąga bardzo niski nakład i stanowi przedsięwzięcie głównie o wymiarze towarzyskim. Zgłaszając postulat włączenia ich do elektronicznego obiegu informacji, i to na cywilizowanych warunkach, nie mamy oczywiście na myśli zamiany ich wszystkich na bazy pełnotekstowe, włączane do powstających bibliotek cyfrowych i obejmowane ujednoliconymi systemami głębokiego przeszukiwania. Musimy

² <http://www.isinet.com/cgi-bin/jrnlst/jlresults.cgi?PC=MASTER>, notowane 14 sierpnia 2005 r.

natomiast na nowo określić kwestie oceny jakości i przydatności tych materiałów. Trudności z określeniem wzorcowych dawek informacji niezbędnych dla utrzymania i rozwoju nauki w Polsce wynikają z tego, że dysponujemy tu różnymi obiegami piśmiennictwa naukowego. Jest obieg „duży”, polegający na dostępie do pewnej liczby renomowanych tytułów, z których korzysta cały świat. I jest obieg „mały” – produkcja, prenumerata i lektura tytułów nieznanych na świecie, ale zajmujących niekiedy znaczne miejsce w świadomości zawodowej pracowników nauki.

W naukach humanistycznych jest normalne, że korzysta się z czasopism, które nie trafią na żadną „listę filadelfijską”, nie tylko z powodów językowych, ale także ze względu na lokalny zakres tematyczny. Można tu z łatwością abstrahować od pojęcia lokalności, zauważając jedynie, że są to po prostu czasopisma o wysokim stopniu specjalizacji, mogące liczyć w skali światowej na wyjątkowo nikły krąg autorów i wąskie audytorium. Nie ma co mierzyć jakości takich czasopism poprzez wskaźnik cytowalności zawartych w nich publikacji. Jeśli jednak niską wpływowość (*impact factor*) osiąga czasopismo wydawane w języku angielskim, które reprezentuje zakres tematyczny będący przedmiotem zainteresowania na całym świecie (a do takich należy przeważająca większość czasopism medycznych), jeśli to czasopismo jest dostępne na rynku od dłuższego czasu i dysponuje dobrym aparatem promocji i dystrybucji, to trzeba po prostu zapytać o jakość publikowanych w nim materiałów. Nie można natomiast wykluczyć istnienia czasopism publikowanych w języku polskim, które publikują materiały wartościowe w sensie obiektywnym; problem polega na tym, że tej wartości nie sposób mierzyć inaczej jak cytowalnością lokalną, to znaczy wewnątrz jednej społeczności językowej. W kontekście ponadnarodowego charakteru działalności naukowej to nie jest jednak żadna miara. W sensie lokalnych czy narodowych tradycji naukowych – chyba może być; są np. tytuły, które wyrobiły sobie poziom i markę przed okresem globalizacji nauki i osiągnięcia przez język angielski jego dzisiejszej rangi. Jeśli byłoby jakieś narzędzie oceny faktycznej wartości tych tytułów, trzeba by tak budować nasze narzędzia informacji naukowej, by nie tylko nie były one przemilczane w bazach danych, ale by korzystanie z ich miało równie głęboki, wnikliwy, penetrujący charakter co w wypadku zawartości profesjonalnie przygotowanych, współczesnych baz pełnotekstowych i bibliotek elektronicznych.

Spośród ok. 800 czasopism uwzględnianych przez Index Copernicus znajdują się liczne, których domagają się biblioteki i które na pewno są potrzebne uczonym, ale których nie znajdziemy na międzynarodowych listach wzorcowych i w międzynarodowych bazach danych. Określenie, na czym polega ta potrzeba, wymagałoby jednak rozległych i całościowych badań jakościowych i ilościowych. Wydaje się, że przy podejmowaniu decyzji o zakupie takiego czasopisma (mówimy tu w większości o czasopismach drukowanych) kierujemy się intuicją lub naciskami lokalnej społeczności naukowej. Jeśli chcemy je dalej kupować, to musimy przyjąć założenie, że zawierają one cenny materiał, który z różnych powodów nie

został skierowany do czasopism bardziej wpływowych. Jeśli jednak ten materiał jest faktycznie cenny, to musimy objąć go narzędziami zalgorytmizowanego wyszukiwania informacji naukowej – tych dostępnych na rynku lub tych, które dopiero pozostaje zbudować. Dalej, należy ewentualne nowe narzędzia tak scalić z wcześniej dostępnymi, by wszelkie wyszukiwanie odbywało się na raz, zgodnie z zasadą „one stop shopping”. Inaczej nasze instrumentarium informacyjne będzie utrzymywało i utrzymywało podział na dwa obiegi: międzynarodowy i krajowy, profesjonalny i pomocniczy, drogi i tani, szybki i powolny. Z czasem może to przynieść tłumienie oryginalnych idei, które z jakichś powodów nie trafiły do obiegu międzynarodowego, lub też odwrotnie – zaniedbanie powszechnych standardów informacji naukowej na rzecz troski o dostępność materiałów lokalnych, kojarzonych z konkretnymi, choć niekoniecznie znaczącymi środowiskami.

Jeśli nauka jest jedna, nie można już dziś w to instrumentarium nie inwestować. Rozważamy zatem zakup nowych kosztownych serwisów, które wcale niełatwo będzie nam wykorzystywać w sposób pełny i intensywny. Budujemy też własne serwisy, takie jak biblioteki cyfrowe – Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego, Wielkopolską, Kujawsko-Pomorską, wyższych uczelni technicznych. Pod hasłem dygitalizacji kryje się wielki proces retrospektywnej konwersji zasobów pełnotekstowych do postaci cyfrowej. Już wkrótce dokumenty nieskonwertowane pokryją się patyną niepamięci, tak jak karty katalogowe w nieskonwertowanych katalogach. Potrzeba precyzyjnych ustaleń z zakresu polityki informacyjnej, co dygitalizować i co publikować na bieżąco w postaci cyfrowej. Innymi słowy – czym bazy te napełnić i gdzie nakreślić kres tego napełniania, a także – jak zharmonizować obsługujący je aparat informacyjno-wyszukiwawczy z aparatem baz komercyjnie dostępnych oraz najlepszych produktów nurtu Open Access. Prowadzić to musi między innymi do utworzenia rozległego, wzorcowego, doskonale przeszukiwalnego zasobu literatury medycznej, dostępnego na równych prawach w obrębie wszystkich ośrodków badawczych i dydaktycznych. Za kilka lat to, co się w tym zasobie nie znajdzie, nie będzie po prostu „trudniej dostępne”, lecz będzie najzwyczajniej niedostępne. Mając do wyboru utopię i milczenie, wybierzmy utopię; jeśli zrobimy to z determinacją, damy przy okazji radę i chaosowi.

Mgr Anna Abramowska
Warszawa – IPS

KONSORCJUM – NOWA FORMA REALIZACJI DOSTAW CZASOPISM

Streszczenie

International Publishing Service Sp. z o.o. z upoważnienia Wiley & Sons Ltd podjęła kroki w celu utworzenia Konsorcjum polskich bibliotek akademickich. Głównym celem Konsorcjum jest zapewnienie jak największej liczbie odbiorców z kręgu akademickiego dostępu do elektronicznej bazy pełnotekstowej. Poniżej prezentujemy główne zasady funkcjonowania projektu.

Abstracts

International Publishing Service Sp. z o.o., authorized by Wiley & Sons Ltd, has undertaken measures to establish a Consortium of Polish academic libraries. The objective of the Consortium is to provide access to the electronic full-text database for the wide range of recipients of the Polish academic circles. In this text the main rules of the project are presented .

International Publishing Service Sp. z o.o. jest polską firmą działającą na rynku od 1990 roku. Zajmujemy się importem zagranicznych publikacji naukowych oraz eksportem książek i czasopism polskich. Współpracujemy z wiodącymi oficynami wydawniczymi w Polsce i na świecie, dostarczając poszukiwane publikacje dla bibliotek wyższych uczelni, instytutów naukowo-badawczych, instytucji rządowych, parlamentarnych, banków oraz przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Przez 15 lat naszej działalności obserwowaliśmy zmieniające się zapotrzebowanie naszych klientów. Szczególnie dynamiczne zmiany dotyczyły czasopism. Większość wydawców w ostatnich latach zaczęła udostępniać je w formie elektronicznej. Okazało się, że zainteresowanie przedsięwzięciami, które zapewniają polskim bibliotekom dostęp do czasopism naukowych z wykorzystaniem najnowszych technologii jest bardzo duże. Nie sposób także przecenić korzyści płynących z tego typu inicjatyw. Czytelnicy zyskali niejednokrotnie łatwy i szybki dostęp do bogatszej oferty w interesującym ich zakresie tematycznym. Zasoby dostępne dla czytelników powiększały się dodatkowo poprzez utworzenie tzw. konsorcjów.

Konsorcjum zorganizowane przez IPS Sp. z o.o. z firmą Wiley & Sons Ltd uznanym wydawcą publikacji naukowych - spotkało się z dużym zainteresowaniem zarówno ze względu na zawartość merytoryczną publikacji, jak i proponowaną formę współpracy. Konsorcjum rozpoczęło działalność w 2005 roku. Chętni mogą przystąpić do Konsorcjum na lata 2006 i 2007.

Korzystając z zaproszenia na Konferencję chciałabym przedstawić zasady funkcjonowania projektu.

Przedmiot

Głównym celem Konsorcjum jest zapewnienie polskim instytucjom naukowym dostępu do elektronicznych wersji czasopism wydawanych przez Wiley&Sons Ltd poprzez system Wiley InterScience oraz możliwości korzystania z dodatkowych usług objętych Umową Licencyjną (Enhanced Access License EAL) zwanej dalej „Umową”.

Podpisanie Umowy gwarantuje każdemu Licencjobiorcy dostęp do czasopism wydawnictwa Wiley, prenumerowanych przez któregośkolwiek z Uczestników Konsorcjum (także do tytułów nowo zamawianych) w okresie trwania Umowy. Każdy z uczestników zyskuje dostęp do wielu dodatkowych tytułów, które są udostępniane w ramach zakresów IP każdej uczelni.

Uczestnicy Konsorcjum

Uczestnikami Konsorcjum są biblioteki szkół wyższych i instytutów Polskiej Akademii Nauk, prenumerujący czasopism wydawnictwa Wiley oraz inni zainteresowani, dla których warunkiem uczestnictwa, oprócz podpisania Umowy, jest wniesienie ustalonej minimalnej opłaty licencyjnej (na 2006 rok wyniesie ona \$3710).

Organizacja Konsorcjum

Na terenie Polski firma Wiley & Sons Ltd wyznaczyła na organizatora konsorcjum firmę International Publishing Service Sp. z o.o. Do zadań organizatora należy zapewnienie prawidłowego funkcjonowania przedsięwzięcia, a zwłaszcza:

- prowadzenie korespondencji i przekazywanie informacji między uczestnikami Konsorcjum a firmą Wiley & Sons Ltd, w tym ustalenie szczegółów wyceny kosztów uczestnictwa, zapoznanie z warunkami udziału, wyjaśnianie zasad i warunków przystąpienia do Konsorcjum,
- uzgadnianie warunków realizacji przedsięwzięcia,
- prowadzenie rozliczeń z uczestnikami Konsorcjum,
- w wypadkach przewidzianych obowiązującym prawem uzyskanie stosownych zgód lub zezwoleń (uzyskaliśmy zgodę Prezesa UZP na tryb zamówienia publicznego z wolnej ręki na dostawę serwisu Wiley InterScience na lata 2005-2007).

Rozliczenia finansowe

Podstawą naliczenia opłaty licencyjnej jest lista tytułów Wiley & Sons Ltd prenumerowanych przez Licencjobiorcę w 2004 roku.

Wartość opłaty wyliczana jest według następującego wzoru:

Łączna opłata EAL = koszt zawartości + koszt dostępu elektronicznego,

gdzie:

**koszt zawartości* = koszt całej listy czasopism prenumerowanych przez członka konsorcjum w roku 2004 obliczony na podstawie cen 2005 r. wersji drukowanych (wg cen dla USA)

**koszt dostępu elektronicznego* = 4 % kosztu zawartości

Ostateczna wysokość opłat z tytułu uczestnictwa w konsorcjum na poszczególne lata jest określona dla każdego uczestnika w Umowie Licencyjnej (EAL). Na uwagę zasługuje fakt, iż maksymalny wzrost cen na lata 2006 i 2007 wyniesie nie więcej niż 6 % i jest mniejszy niż szacowany dla wersji drukowanych.

Istotne dla uczestników Konsorcjum z pewnością jest to, iż po wygaśnięciu trzyletniej Umowy, Wiley & Sons Ltd zapewnia każdemu Licencjobiorcy nieograniczony dostęp do archiwów z lat 1997-2007 przez swój serwer (istnieje możliwość zapisania i udostępniania zbiorów, np. na dyskach CD za dodatkową opłatą, pokrywającą koszt nośnika).

Licencjobiorcy mogą dokupić wersje drukowane dowolnych tytułów po cenie obniżonej do 10 % wartości wersji drukowanej, za pośrednictwem wybranego agenta lub bezpośrednio w firmie Wiley & Sons Ltd.

Uczestnicy Konsorcjum nie ponoszą żadnych opłat na rzecz koordynatora (IPS Sp. z o.o.)

W imieniu firmy Wiley & Sons Ltd i własnym International Publishing Service Sp. z o.o., chciałabym zachęcić i zaprosić do rozważenia oferty przystąpienia do Konsorcjum. Jako organizator chętnie udzielimy wszelkich dodatkowych informacji.

*Mgr Irmína Utrata
Warszawa – AM*

WYBRANE ZAGADNIENIA MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY BIBLIOTEK AKADEMICKICH

Streszczenie

Polskie biblioteki akademickie świadome swojej roli w procesie stymulacji rozwoju społeczeństwa informacyjnego i w budowie Europy Wiedzy podejmują działania, w efekcie których ich użytkownicy będą mieli zapewniony stały, profesjonalny dostęp do najnowszych zasobów wiedzy. Zdając sobie sprawę z niemożności zgromadzenia w jednej bibliotece całości piśmiennictwa podejmują współpracę z bibliotekami czy organizacjami zagranicznymi, bowiem tylko pracując razem mogą zbudować wspólne na miarę oczekiwań zasoby wiedzy i płaszczyzny komunikacji.

Celem referatu jest przedstawienie obszarów, form oraz kierunków aktualnej i przyszłej współpracy bibliotek akademickich, ukazanie jej wagi oraz pokazanie wymiernych korzyści wynikających ze współpracy zwłaszcza tym, którzy jej jeszcze nie podjęli. Prezentowany materiał został zebrany przy pomocy ankiety rozesłanej do poszczególnych bibliotek.

Abstracts

The main aim of this paper is to show areas, forms and directions of today's and future's academic library's cooperation. To present importance of this cooperation and following from it benefits. This materials have been collected with help of the survey, which had been sent to other libraries.

W dobie dynamicznego rozwoju społeczeństwa informacyjnego, technologii informacyjnych oraz znaczącego poszerzenia działalności wydawniczej niezmiernie trudne jest funkcjonowanie pojedynczych bibliotek, które byłyby w stanie zgromadzić całość piśmiennictwa. To między innymi skłania biblioteki na całym świecie do podejmowania współpracy zarówno o charakterze lokalnym, krajowym jak i międzynarodowym a tym samym do budowania wspólnych zasobów wiedzy i płaszczyzn komunikacji. Już obecnie międzynarodowa współpraca bibliotek jest znacząco rozwinięta i ma charakter globalny. Oznacza to między innymi inicjowanie wspólnych przedsięwzięć, daje możliwości wymiany doświadczeń, pomysłów, informacji zarówno o osiągnięciach jak i pojawiających się trudnościach. Dzięki tej współpracy jednoczone są wysiłki dla skutecznego rozwiązywania problemów, tak aby zapewnić użytkownikom jak najlepsze usługi, wyjść naprzeciw oraz sprostać ich potrzebom, oczekiwaniom i wymaganiom. Jedynie pracując razem biblioteki mogą pokonać liczne techniczne, informacyjne czy ekonomiczne problemy (nawet najbogatsze biblioteki cierpią na niedosyt wystarczających środków finansowych).

Udokumentowane początki międzynarodowej współpracy bibliotek sięgają drugiej połowy XIX wieku, okresu intensywnego rozwoju nauki, techniki oraz wymiany kulturowej. Jednym z pierwszych jej przejawów była organizacja międzynarodowej konferencji bibliotecznej w 1853 r. w Nowy Jorku, następnie rozpoczął się proces tworzenia Stowarzyszeń Bibliotekarzy - 1876 r. USA; 1877 r. Wielka Brytania. W 1895 r. w Brukseli powstała pierwsza międzynarodowa organizacja - Instytut Bibliograficzny. W ciągu XX wieku na świecie stopniowo zawiązywało się coraz więcej organizacji, towarzystw, fundacji narodowych i międzynarodowych, które próbowały wspólnie rozwiązywać szereg istotnych dla środowiska zagadnień. Trend ten obejmował również ziemie polskie, np. w 1917 r. powstał Związek Bibliotekarzy Polskich.

Bibliotekarstwo polskie w okresie po II wojnie światowej borykało się z problemami ustrojowymi i finansowymi, pozostało zacofane wobec poziomu bibliotekarstwa krajów najwyżej rozwiniętych gospodarczo. Dopiero w latach 90-tych w wyniku zmian politycznych i ekonomicznych otworzyły się dla Polski szeroko nowe możliwości współpracy zmierzającej do wyrównania poziomu naszego bibliotekarstwa z czołową europejską i światową. Realizacja ta jest jednak bez wątpienia trudna do urzeczywistnienia, bowiem kraje zamożniejsze nieustannie jeszcze przez wiele lat będą wyprzedzać Polskę o przysłowiowy „krok”. Dziś prawie niemożliwym jest aby jakakolwiek biblioteka aspirująca do miana postępowej, zbliżona poziomem

do bibliotekarstwa europejskiego, nie uczestniczyła we współpracy i nie korzystała z jej efektów.

W celu zebrania informacji obrazujących aktualną europejską współpracę polskich bibliotek szkół wyższych o profilu medycznym, technicznym i uniwersyteckim z bibliotekami i organizacjami zagranicznymi została opracowana i rozesłana ankieta zarówno w kraju jak i za granicą pocztą elektroniczną. Głównym celem była próba określenia obszaru, form oraz kierunków aktualnej i przyszłej współpracy w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników a w szczególności uzyskanie odpowiedzi na pytania:

- z jakimi bibliotekami lub organizacjami nawiązywana jest współpraca,
- jakie są powody podjęcia współpracy,
- jakie są obszary współpracy,
- jakie przedsięwzięcia zrealizowano w ramach współpracy,
- jakie rzeczywiste korzyści uzyskali użytkownicy,
- jakie są plany i perspektywy dalszego działania w/w zakresie,
- jak oceniana jest współpraca.

Na ankietę odpowiedziało 30 z 59 bibliotek polskich i zagranicznych, do których ją skierowano. Tylko jedna zagraniczna (Fachreferat Psychologic Universitätsbibliothek z Niemiec) przesłała informację zwrotną, że nie współpracuje z polskimi bibliotekami czy organizacjami i nie planuje nawiązania jej w najbliższej przyszłości.

Zaistniała sytuacja nie pozwoliła na przygotowanie materiału obrazującego europejską współpracę bibliotek, przez co została ograniczona do przedstawienia wybranych zagadnień współpracy polskich bibliotek akademickich z bibliotekami i organizacjami zagranicznymi.

W związku z brakiem kompleksowych odpowiedzi od wszystkich respondentów praca nie jest w pełni autorytatywna. Nie mniej jest na tyle reprezentatywna aby przedstawić podstawowe aspekty poruszanych zagadnień.

Na pytanie „Czy prowadzona jest przez Państwa współpraca z bibliotekami lub organizacjami zagranicznymi ?” –**tak** - odpowiedziało 25 bibliotek –**nie** - 5 , zatem 83% bibliotek, które odpowiedziały na ankietę prowadzi współpracę zagraniczną. Głównymi partnerami w Europie są biblioteki i organizacje z krajów: Austria, Białoruś, Bułgaria, Czechy, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Rosja, Rumunia, Słowacja, Szwajcaria, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania oraz USA, Kanada, niektóre kraje Azji i Australia.

Biblioteki prowadzące wymianę wydawnictw współpracują często z licznymi ośrodkami zagranicznymi, niemalże z całego świata, można więc pokusić się o stwierdzenie, że współpraca ma jak zaznaczyłam na wstępie charakter globalny. Wielość krajów, z którymi polskie biblioteki nawiązały współpracę świadczy o chęci korzystania z dorobku, doświadczeń, rozwiązań i wzorców sprawdzonych w innych krajach, własnej promocji oraz konfrontacji swoich doświadczeń.

Pytanie skierowane do bibliotek, które dotychczas nie podjęły współpracy „*Jeśli nie podjęliście Państwo współpracy, to czy zamierzacie uczynić to w przyszłości? Proszę podać motywy*” – pozostało bez odpowiedzi. Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu oraz Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej – już współpracujące wyraziły natomiast gotowość rozszerzenia współpracy w celu wymiany doświadczeń, poznania nowych metod pracy, rozwijania umiejętności i podwyższania kwalifikacji a BGAM w Poznaniu w przyszłości zamierza nawiązać współpracę z bibliotekami medycznymi ze wszystkich sąsiednich krajów.

Kolejne pytanie dotyczyło przedstawienia przyczyn nawiązywania współpracy z partnerami zagranicznymi. Główne powody wymienione przez respondentów, to:

- uzupełnianie zbiorów drogą darów i wymiany,
- wymiana doświadczeń zawodowych (staże, konferencje, warsztaty),
- dostęp do zagranicznej informacji naukowej,
- udział w programach i projektach,
- współpraca przy zabezpieczaniu zbiorów specjalnych,
- opracowanie zbiorów specjalnych,
- wymiana doświadczeń w zakresie wspólnego oprogramowania,
- poszerzenie oferty wydawniczej, porozumienie wydawnictw,
- poznanie nowych metod pracy,
- rozwijanie umiejętności i podwyższanie kwalifikacji,
- wykorzystanie doświadczeń zdobytych w zagranicznych bibliotekach przy wdrażaniu systemów komputerowych,
- SUBITO – nawiązanie współpracy w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych,
- własne zainteresowania i kontakty zawodowe,
- pozyskiwanie kopii dokumentów,
- współpraca na poziomie uczelni o podobnych zakresach tematycznych nauczania i jednostki – Biblioteki Głównej,
- współpraca w dziedzinie informacji i kultury,
- popularyzacja zbiorów,
- propagowanie dorobku naukowego uczelni,
- trudności finansowe.

Mam więc podstawy do stwierdzenia, że tak licznie wymienione powody wskazują te obszary działalności, w których biblioteki odczuwają pewne niedostatki bądź braki i szukają stosownych rozwiązań dla powstałych problemów czy trudności. Widzą w kontaktach z innymi krajami korzystne warunki do wymiany myśli, doświadczeń, promocji, pogłębiania kontaktów zawodowych i osobistych.

Zadając pytanie „*Która ze stron zgłosiła inicjatywę współpracy*” przypuszczałam wskazania polskich bibliotek, co jednak nie do końca okazało się prawdą. Siedem bibliotek odpowiedziało, że była to inicjatywa obustronna, pozostałe wskazały po równo stronę

zagraniczną bądź polską. To zdecydowanie obala dominujący pogląd, że to tylko polskie biblioteki szukają pomocy i wsparcia oraz oczekują na inicjatywy. Zdaje się, że dzisiaj znacząca część bibliotek na świecie docenia korzyści jakie przynosi współpraca, widzą możliwości tworzenia międzynarodowych sieci, które umożliwiają dostarczanie dokumentów, poszerzają dostęp do wspólnych zasobów, wnoszą nowe wartości.

Ważne dla poznania istoty omawianego problemu okazały się odpowiedzi na pytanie „*Jeśli inicjatywa nie wyszła od Państwa, to czy partnerska biblioteka lub organizacja podała powody zainicjowania współpracy i jakie one były?*”. Z wymienionych niżej powodów wynika, że jesteśmy interesującym partnerem i nie tylko bibliotekarstwo zachodnie ma moc inspirującą:

- wymiana wydawnictw,
- poszerzenie współpracy między uczelniami,
- realizacja wspólnego projektu europejskiego,
- zainteresowanie sytuacją bibliotek Europy Centralnej,
- korzystanie z polskich zbiorów,
- możliwość zamówień artykułów pocztą elektroniczną,
- AM w Białymstoku z partnerami z Wilna, Grodna i Mińska powołała Euroregionalny Ośrodek Medyczny w Zakresie Badań i Edukacji,
- podniesienie poziomu polskich bibliotek naukowych oraz kształcenia,
- organizacja warsztatów EAHIL (European Association for Health Informations and Libraries) w 2007 r. w Krakowie,
- cel edukacyjny,
- wspólne obszary badawcze,
- przemiany strategiczne,
- zainteresowanie polskimi publikacjami,
- dostęp do źródeł informacji naukowej,
- chęć zapoznania się z organizacją nowoczesnej biblioteki akademickiej,
- wspólne rozwiązywanie problemów dotyczących oprogramowania VTLIS Users' Group,
- posiadanie biblioteki deponowanej na terenie Polski – IMF (International Monetary Fund),
- chęć poszerzenia współpracy – Förderkreis für West-Ost Informations-transfer.

Na pytanie „*Czy współpraca jest sformalizowana?*“, 10 bibliotek odpowiedziało – *tak* -, 8 – *nie*-, dwie, że – *częściowo* -. Następne pytanie dotyczyło tylko tych respondentów, którzy odpowiedzieli pozytywnie „*Jeśli tak, to proszę podkreślić odpowiedni rodzaj dokumentu lub/i wskazać inny*”. Z odpowiedzi wynika, że współpraca realizowana jest głównie w oparciu o porozumienia, umowy wieloletnie, roczne oraz inne dokumenty, jak: listy intencyjne, umowy w ramach projektów czy

organizacji, aneksy do umowy o współpracy pomiędzy uczelniami, korespondencyjne ustalenia, typu: propozycja i zgoda na nią.

Respondenci podkreślając „*odpowiednie obszary współpracy lub/i wskazując inne*” najczęściej deklarowali następujące dziedziny współpracy:

1. wymiana wydawnictw,
2. wymiana doświadczeń i informacji,
3. wspólne szkolenia i warsztaty,
4. wyjazdy na konferencje zagraniczne i wymiana osobowa pracowników,
5. wymiana materiałów informacyjnych i metodycznych,
6. organizowanie i wymiana wystaw,

oraz:

- wypożyczenia międzybiblioteczne,
- materiały promocyjne uczelniane,
- telekonferencje satelitarne,
- wspólne projekty i prace nad ich przygotowaniem,
- osobiste kontakty.

Jedną z najstarszych i najbardziej rozwiniętych form współpracy prowadzoną niemal przez wszystkie biblioteki jest wymiana wydawnictw. W okresach trudności dewizowych wymiana publikacji była głównym źródłem zaopatrzenia bibliotek szkół wyższych w czasopisma i książki zagraniczne. Dzisiaj biblioteki bardziej selektywnie podchodzą do wymiany, bowiem często zdarza się, że otrzymują nie do końca przydatne tytuły. Również wymiana informacji i wypożyczenia międzybiblioteczne stanowią zwyczajowy element współpracy międzynarodowej. Kooperacja nadal stale się rozwija, pojawiają się nowe możliwości, jak np. telekonferencje satelitarne.

Na pytanie „*Czy w trakcie współpracy zaszła konieczność modyfikacji jej charakteru ze względu na zmieniające się potrzeby użytkowników*” – większość bibliotek odpowiedziało – **nie** -, 7 – **tak**-. Rozbudową tej kwestii była prośba skierowana do wszystkich tych respondentów, którzy odpowiedzieli pozytywnie. „*Jeśli tak, to proszę o wyszczególnienie tych potrzeb i przyporządkowanie im wprowadzonych zmian*”.

Poniżej przytaczam wypowiedzi respondentów:

- powstanie nowych obszarów współpracy: komputeryzacja, standaryzacja, digitalizacja, finansowanie bibliotek,
- mniejsze zainteresowanie strony polskiej dysertacjami obcojęzycznymi,
- mniejsze grono czytelników literatury polskojęzycznej,
- powstanie nowej formy przesyłania dokumentów – poczta elektroniczna, która pozwoliła zmniejszyć lub wyeliminować środki finansowe,
- przesyłanie przez Bibliotekę Kongresu Stanów Zjednoczonych wykazów publikacji przeznaczonych na wymianę, co pozwala dokonywać trafniejszego doboru pozycji do zbiorów biblioteki,

- zmiany zostały spowodowane wizytami bibliotekarzy obu krajów i koniecznością zaprezentowania tematów bardziej szczegółowych i miejsc także spoza miast organizujących współpracę (wyjazdy do innych miejscowości celem zwiedzania innych bibliotek),
- zmiany zainteresowań i profilu nauki lub kształcenia powodujące rezygnację ze współpracy lub poszukiwania nowych partnerów,
- zmiany wynikały ze zmieniającego się profilu wydawnictwa.

Bardzo istotną a może nawet najważniejszą sprawą jest posiadanie wystarczających źródeł finansowania współpracy międzynarodowej. Bez odpowiednich funduszy biblioteki samodzielnie niewiele mogą zdziałać, a więc w kolejnym punkcie poprosiłam o „*określenie sposobów finansowania przedsięwzięć realizowanych w ramach podjętej/nawiązanej współpracy*”. Środki finansowe pozyskiwane są ze:

- środków własnych uczelni,
- środków własnych bibliotek (budżet, granty),
- funduszy na badania własne,
- funduszy uzyskanych z Unii Europejskiej,
- funduszy uzyskanych z programów, projektów, fundacji,
- funduszy sponsorów,
- funduszy uczelni i bibliotek partnerskich,
- funduszy prywatnych, pokrywających koszt wypożyczeń międzybibliotecznych.

Działalność każdej biblioteki adresowana jest do jej potencjalnych użytkowników, którym trzeba zapewnić nowe narzędzia informacyjne, czy dostęp do literatury specjalistycznej. Zadając pytanie „*Proszę wymienić korzyści użytkowników biblioteki osiągnięte dzięki podjętej/nawiązanej współpracy*” chciałam je (walory) ukazać między innymi po to, aby biblioteki, które nie podjęły do tej pory współpracy z pełnym przekonaniem ją rozpoczęły. Poniżej zostały przedstawione wymienione przez ankietowanych korzyści:

- wzbogacanie i uzupełnianie zbiorów,
- wymiana doświadczeń i informacji,
- poprawa jakości usług bibliotecznych,
- zapoznanie się z bibliotekarstwem innych krajów, sposobami pracy, rozwiązaniami architektonicznymi,
- inspiracje do nowych działań i nowatorskie pomysły,
- dostęp do informacji o zbiorach poprzez komputerowe bazy katalogowe,
- dostęp do dorobku naukowego pracowników uczelni i instytucji zagranicznych,
- promocja dorobku naukowego pracowników macierzystej uczelni,
- przygotowanie nowych form szkoleń dla użytkowników (indywidualizacja potrzeb),

- nowe narzędzia informacyjne zbudowane w oparciu o szkolenia zawodowe,
- nowe zasady organizacji strony domowej,
- szybsze i sprawniejsze uzyskanie dostępu do Internetu,
- dostęp do specjalistycznej literatury trudnodostępnej,
- wzbogacenie oferty w zakresie elektronicznych źródeł naukowej informacji,
- możliwość prawie 100% realizacji zamówień użytkowników na poszukiwane dokumenty,
- rozwijanie umiejętności językowych w dziedzinie bibliotekoznawstwa,
- poszerzenie wiedzy w zakresie edukacji bibliotekarzy,
- utworzenie nowoczesnych warsztatów pracy,
- zbiór kaset video z nagraniem konferencjami,
- korzyści zawodowe: wiedza, nowe umiejętności, kontakty, satysfakcja.

Omawiane zagadnienia współpracy międzynarodowej skłoniły mnie do postawienia zapytania – co dalej ?, jakie są perspektywy i plany dalszego działania w tym temacie ? Cele na przyszłość w większości wynikają z realizowanych już zadań, i tak biblioteki chcą podtrzymywać i pogłębiać dotychczasowe kontakty zwłaszcza w obszarach: wymiany doświadczeń i informacji, wymiany wydawnictw, wyjazdów szkoleniowych, udziału w konferencjach, organizowaniu wystaw oraz poszerzenie jej o nowe kontakty dzisiaj, co jeszcze kilka lat temu nie było w „modzie” zwłaszcza z Europą Wschodnią, uczestnictwo w programach i projektach Unii Europejskiej. Dobrym przykładem planowanych na najbliższe lata kontaktów z zagranicą realizowanych notabene na obszarze Polski są przygotowania do realizacji w Krakowie w 2007 r. warsztatów EAHIL oraz organizacji międzynarodowej konferencji EAHIL, w które angażują się polskie biblioteki medyczne (Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego, Biblioteka Główna Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach). Zakres współpracy, mam nadzieję, będzie sukcesywnie uzupełniany w ciągu lat o nowe obszary, tematy w miarę otrzymywania kolejnych propozycji od partnerów zagranicznych oraz nowych własnych inicjatyw.

Rozwój współpracy międzynarodowej w początkach lat 90-tych był, okresem niezwykle korzystnym dla polskich bibliotek. Różne organizacje, fundacje, czy same „biblioteki zachodnie” często w ramach specjalnych programów udzielały nam wsparcia finansowego i merytorycznego. To spowodowało wytworzenie się jednokierunkowego przepływu szeroko pojętej pomocy, stąd też pytanie „*Jak określiłoby państwo stosunek usług świadczonych do usług pozyskiwanych ?* I tu się okazało, że polskie biblioteki, które początkowo szukały w kooperacji sposobu na poprawę swojej sytuacji przy niewielkim zaangażowaniu i znikomych własnych nakładach finansowych aby stać się partnerem, zaczęły odchodzić od modelu tylko biorcy. Zdecydowana większość bibliotek odpowiedziała, że obecnie wzajemne usługi

są na poziomie wyrównanym. To zdaje się świadczyć o stopniowym zwiększeniu się atrakcyjności polskich bibliotek akademickich na rynku międzynarodowym.

Ostatnie pytanie dotyczyło oceny współpracy „*Jak oceniają Państwo przebieg współpracy?*” Biblioteki prawie zgodnie określiły współpracę jako dobrą.

Jest ona już dzisiaj w miarę wszechstronna, pogłębiona, ukierunkowana na wielu partnerów co rokuje nadzieję na jej dalszy, dynamiczny rozwój.

Podsumowanie

Po stosunkowo długim okresie częściowej izolacji od krajów gospodarczo rozwiniętych polskie biblioteki akademickie przeszły głęboką transformację. Nastąpiła dezintegracja dotychczasowych form współpracy międzynarodowej ukształtowanych w ramach RWPG (Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej), zaczęto w większym zakresie pogłębiać, zacieśniać i rozwijać kontakty z krajami zachodnimi, które uświadomiły naszej społeczności bibliotecznej liczne braki, zwłaszcza w dziedzinie komputeryzacji, informacji, tworzeniu elektronicznych baz danych, standaryzacji, zarządzaniu, digitalizacji, ochrony, konserwacji i wielu innych. Konfrontacja własnych doświadczeń z doświadczeniami innych zmobilizowała nas do podjęcia wysiłków ułatwiających poszukiwanie dróg zmierzających do zniwelowania różnic. Zmiany, które się dokonały w polskich bibliotekach i których nadal doświadczają, świadczą o świadomej realizacji swojej misji w budowie społeczeństwa informacyjnego. Biblioteki akademickie pełnią dzisiaj rolę głównego źródła wiedzy, a zatem wymaga się od nich ogromnego zaangażowania w dostępie i popularyzacji zasobów wiedzy przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii informacji i komunikacji. Aby mogły one aktywnie uczestniczyć w budowie Europy Wiedzy powinny mieć zapewnione w sposób ciągły środki finansowe, pełniej wykorzystywać własne bazy danych poprzez budowę sieci współpracy krajowej oraz zwiększyć swoją atrakcyjność na arenie międzynarodowej.

Choć w wyniku ankiety nie udało się uzyskać pełnego obrazu współpracy polskich bibliotek akademickich z zagranicą, jednak z zebranych danych jasno wynika, że ich aktywność międzynarodową można uznać za znaczącą. Większa część bibliotek prowadzi współpracę zagraniczną od wielu lat, niektóre ograniczają się tylko do wymiany wydawnictw, lecz są i takie, które do tej pory nie nawiązały żadnej współpracy. Przedstawione konkretne korzyści i efekty uzyskane przez biblioteki powinny stać się zachętą dla innych do jej podjęcia. W ankiecie zabrakło pytania „*Jeśli Państwo nie podjęli współpracy, to z jakiej przyczyny?*” Mogę tylko spekulować, że brak współpracy spowodowany jest między innymi: trudnościami finansowymi, brakiem odpowiedniego poziomu znajomości języków obcych, trudnościami proceduralnymi i autobiurokracją, niedostateczną umiejętnością zdobywania pieniędzy z fundacji, programów czy funduszy Unii Europejskiej, brakiem własnej inicjatywy, zbyt niskiej aktywności czy atrakcyjności oferty jaką mogą przedstawić przyszłym partnerom. Pominęłam też sprawę trudności i problemów jakie niewątpliwie

występują w prowadzeniu takiej działalności, skupiając się przede wszystkim na zobrazowaniu dokonań polskich bibliotek na tym polu i wykazaniu, że bez rozwoju współpracy międzynarodowej nasze bibliotekarstwo nie osiągnęłoby dzisiejszego poziomu. Respondenci oceniając współpracę jako dobrą, tym samym potwierdzili, że osiągnięte przez nas dokonania są zadawalające, lecz mimo to jest jeszcze wiele do zrobienia zwłaszcza na szczeblu europejskim a nawet światowym, np.: kwestia prawa autorskiego, prawa użyczenia, problemy tworzenia konsorcjów oraz sprawy związane z międzynarodowymi wypożyczeniami międzybibliotecznymi.

Bibliografia:

W o ł o s z Jan: *Biblioteczna współpraca międzynarodowa: wybrane problemy*, Warszawa 1987 (SINTO, Materiały Metodyczne; 34)

Tabela. Dotychczasowa i aktualna współpraca polskich bibliotek akademickich

Nazwa Biblioteki prowadzącej współpracę	Partner zagraniczny. Data podjęcia współpracy	Przedsięwzięcia zrealizowane w ramach współpracy
Biblioteka Główna AM Białystok	Uniwersytet Medyczny w Grodnie, 2003	możliwość zamówienia i przesłania dla pracowników naukowych Uniwersytetu Medycznego w Grodnie 20 artykułów w plikach PDF w ciągu miesiąca
Biblioteka Główna AM Gdańsk	od wielu lat z około 40 bibliotekami i instytucjami ze świata; od 2005 r. dodatkowo ze 130 odbiorcami International Maritime Health	wymiana wydawnictw zagranicznych
Biblioteka Główna Śląskiej Akademii Medycznej Katowice	EAHIL /European Association for Health Informations and Libraries/ - luty 2005.	uczestnictwo w programie TEMPUS-COMPACT MEASURES GRANT w 1999: wymiana osobowa między bibliotekami Londynu i Madrytu, zorganizowanie konferencji naukowej z udziałem międzynarodowym, uruchomienie strony internetowej i przygotowanie publikacji
Biblioteka Główna AM Lublin	z około 68 bibliotekami ze świata, SUBITO 2001-2004	rozsyłanie wydawnictwa uczelnianego Annales UMCS, SUBITO - realizacja 122 zamówień
Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego Łódź	Biblioteka Wydz. Lekarskiego Katolickiego Uniwersytetu w Nijmegen –Holandia 24.X.1993, Fundacja EuroTransMed 1992-2001	konferencja międzynarodowa, wymiana osobowa
Biblioteka Główna AM Warszawa	Bibliothèque National de France – 1999, Library University of Adelaide – Australia, Tokushima University School of Medicine - Japonia	udział w szkoleniu, wymiana wydawnictw
Biblioteka Główna AM Wrocław	Uniwersytet Bibliothek - Marburg, Institut für Geschichte Medizin der Universität – Wiedeń	kilkuletnia wymiana dysertacji, realizacja kwerend, współpraca osobowa z prof. W. Kozuschkiem /Uniwersytet w Bochum/

<p>Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego / wraz z Biblioteką Instytutu Zdrowia Publicznego/, Kraków</p>	<p>Biblioteka Medyczna: Centre d'Information Medicale et Pharmaceutique de la Pharmacie Centrale des Hopitaux de Paris 1995, Bibliotheque de Science et de la Vie de Bordeaux 1995, European Association for Health Information & Libraries /Int./ 1996, Biblioteque Interuniversitaire de Medicine – Paris 1997, British Medical Association Library – London 1997, Biblioteca Universitatea de Medicina si Farmacie /Targu Mures-RO/ 2004, Biblioteka Instytutu Zdrowia Publicznego: Centre de Documentation de L'Ecole Nationale de la Sante Publique / Rennes FR/ 1991, Centre Regionale de L'Information sur Les Medicaments de Pont-Chaillou /Rennes FR/ 1993, Centre de Recherche et Documentation en L'Economie de la Sante –Paris 1993, Information Resources of the School of Health & Related Research University of Sheffield /UK/ 1997.</p>	<p>EAHIL – postery i prezentacje na konferencjach, organizacja wizyty Prezydenta EAHIL, przygotowanie materiałów promocyjnych workshopu, organizacja międzynarodowego komitetu programowego CRIM Pont-Chaillou, CREDES, CIMP PCH – przygotowanie materiałów dokumentacyjnych i modułu edukacyjnego z zakresu naukowej informacji w ramach kształcenia Inspektorów Farmacji, staże zawodowe BIUM i BSV de Bordeaux – staże zawodowe i szkoleniowe przygotowujące do zarządzania BM CMUJ BMAL – współpraca w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych BUMF /Targu Mures/- organizacja stażu zawodowego, wymiana literatury, wypożyczenia międzybiblioteczne CeDoc ENSP – wdrożenia w zakresie organizacji centrum dokumentacyjnego / klasyfikacja baz danych, narzędzia informacyjne/, staże zawodowe, wymiana literatury, warsztaty i konferencje IRSCHARR – moduł edukacyjny i wydanie podręcznika „Informacja naukowa w zdrowiu publicznym” Leonardo da Vinci Community Training Action Program: The establishment of a sustainable train the trainer development programme for medical and healthcare library and information services staff to support the delivery of high quality patient care. Joint project between Poland and The United Kingdom</p>
<p>Biblioteka Główna Politechniki Częstochowskiej</p>	<p>Biblioteki i instytucje naukowe – Niemcy, USA, Rosja, Ukraina, Czechy, Słowacja, Bułgaria, Rumunia, Litwa, Węgry – od lat siedemdziesiątych – 33 instytucje</p>	<p>dostęp do dorobku naukowego pracowników uczelni i instytucji zagranicznych, znajdującego się w publikacjach uczelnianych</p>
<p>Biblioteka Główna Politechniki Gdańskiej</p>	<p>Library of Congress – 1975, Technical University of Civil Engineering – Bukareszt 1963, Universitätsbibliothek – Hannover 1977, Tallin Iniversity of Technology 1979, Vysoka Škola Bańska – Czechy 1974</p>	<p>cykliczne wystawy wydawnictw uczelnianych, praktyka zawodowa pracownika w Library Congress, wspólna konferencja nt. zbiorów zabytkowych w 2000 r.</p>

Biblioteka Główna AM Poznań	Universitäts und Landesbibliothek -Halle 1986 Chemical Abstracts Service Library - Columbus 1986-1998, The Library Congress - Washington 1989, Libraries Polonaise - France 1992, Polish Medical Association - London 1996, European Association for Health Information and Libraries 1999, World Health Organization Library in Geneva – 2000, Uniwersytet Medyczny - Gdno 2000, grupa bibliotek niemieckich w ramach SUBITO - 2000, Biblioteka Uniwersytetu Ekologicznego - Mińsk 2002, Iniwersytet Medyczny - Witebsk 2002, Uniwersytet Medyczny - Lwów 2004.	udział w warsztatach SUBITO - wdrożenie systemu dla użytkowników polskich, udział w warsztatach i konferencjach EAHL, udział w konferencji Związku Medycznych Bibliotek Niemieckich - Drezno, udział w INFORUM 2005 - Praga, kilka transportów darów dla bibliotek białoruskich, zorganizowanie przesyłania dubletów czasopism dla bibliotek białoruskich i ukraińskich /inicjatywa BGAM we współpracy z wydawcami polskimi/, realizacja zamówień na kopie artykułów
Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im Stanisława Staszica - Kraków	Technische Universität Biblioteka Główna – Clausthal-Zellerfeld – Niemcy 1982.	coroczne wyjazdy pracowników obu współpracujących bibliotek
Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej	University of Strathclyde, Andersonian Library Glasgow, W-ka Brytania 1980-2000, Polish Cultural Centre, University of Strathclyde 1995-2000, Hatfield University W-ka Brytania 1995-1997 /w ramach projektu Joint European Project + (JEP+), Bibliothèque University de L'Université Francja 1995-1997, Fundacja Soros'a, Open Society Institute 2000-2003, IATUL -członkostwo od 2002 , udział w konferencjach od 2000, IFLA – 2000-2002 oraz z 40 instytucji w Europie, 4 w Azji, 6 w Ameryce Płn. – od kilkudziesięciu lat	implementacja systemu bibliotecznego, zaimplementowanie pierwszych łącz komputerowych i stacji internetowych dzięki JEP+07853-94, wprowadzenie bieżących usprawnień w BGPL, czynny udział w konferencjach, wymiana wydawnictw oraz darów
Biblioteka Główna Akademii Morskiej w Szczecinie	Food and Agriculture Organization - Rome 1982., The Library of Congress –Washington 1985, Technische Informationsbibliothek und Universitätsbibliothek – Hannover (TIB/ UB) 2005.	wymiana wydawnictw

Biblioteka Główna Politechniki Opolskiej	Deutsche Forschungsgemeinschaft Bonn –1995, Biblioteka Uniwersytetu Carlosa III Madryt w ramach TEMPUS 1997-1998, Technische Informationsbibliothek und Universitätsbibliothek Hannover – 1997, L'vivskij Nacional'naj Universitet im. I.Franka LVIV – 2003.	wymiana doświadczeń, wymiana zbiorów,
Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej	University of Exeter Library – X.2004 Wielka Brytania, IATUL /International Association of Technological University/– 2003, LIBER / Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche/ - 2003 Dania	udział w warsztatach prowadzonych przez Exeter, pobyt pracowników BGPW w Exeter, udział w konferencjach i ich przygotowaniu -LIBER
Biblioteka Główna Uniwersytetu Gdańskiego	VTLS User's Group –1993, International Monetary Fund – 2001 USA, Förderkreis für West-Ost Informationstransfer -2002	zorganizowano: polską grupę użytkowników VTLS, konferencję dla europejskiej grupy użytkowników VTLS, Bibliotekę Depozytową IMF; cykliczne urządzenie wystaw publikacji IMF
Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego	Anglia, Francja, Niemcy, Włochy, kraje skandynawskie, USA –1922, ok. 15 kontaktów wymiennych –1954, ok. 300 kontaktów –1959, ok. 400 kontaktów –1969, ponad 600 kontaktów z 67 państw wszystkich kontynentów – 2005.	wymiana, darowizny, wystawy
Biblioteka Główna Uniwersytetu Śląskiego Katowice		wymiana wydawnictw, wypożyczenia międzybiblioteczne
Biblioteka Główna Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego Olsztyn	Biblioteki instytutów naukowych i szkół wyższych ok. 60 placówek – ok. 1970.	wymiana wydawnictw
Biblioteka Główna Uniwersytetu Opolskiego	Uniwersytecka Biblioteka w Hradec Kralove /Republika Czeska/ -1985, Universitätsbibliothek –Potsdam 1986, Biblioteka Uniwersytecka F.Rabelais, Tours /Francja/ 1995, Sorbisches Institut w Bentzen /Norwegia/ 1999, Uniwersytecka Biblioteka w Ołomuńcu / Czechy/ 2000 oraz kilkanaście innych ośrodków	wzbogacono zbiory biblioteczne, skorzystano z doświadczeń w zakresie organizacji pracy w latach 1995-1997, wspólnie z bibliotekami Francji, Niemiec, Belgii, Wielkiej Brytanii i Hiszpanii realizowano program TEMPUS – temat: informacyjne bazy danych i kształcenie użytkowników informacji

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu	Biblioteka Uniwersytecka w Halle / Niemcy/- 1983, Książnica Morawska w Brnie /Republika Czeska/ - 1986, Biblioteka Uniwersytetu im.Humboldta w Berlinie /Niemcy/ -1986, Państwowa Biblioteka Naukowa w Aarhus – Dania 1987, Biblioteka Uniwersytecka w Bayreuth /Niemcy/ - 1989, Muzeum i Biblioteka Wolnomularska w Bayreuth /Niemcy/ - 1989, Biblioteka Uniwersytecka w Sankt Petersburgu / Rosja/ -1989, Biblioteka Uniwersytecka w Rydze /Łotwa/ - 1990, Biblioteka Uniwersytecka w Tartu /Estonia/ - 1990, Biblioteka Fundacji Martina Opitz'a w Herne / Niemcy/ -1993, Biblioteka Uniwersytecka w Bambergu /Niemcy/ -1994, Biblioteka Uniwersytecka w Leeds /Wielka Brytania/- 1994, Biblioteka Uniwersytetu Europejskiego Viadrina, Frankfurt n. Odrą /Niemcy/ - 1996	dyskusja i spotkanie z przedstawicielami bibliotek duńskich na temat standaryzacji w bibliotekach, przygotowanie katalogu masoników wspólnie z Biblioteką i Muzeum Wolnomularskim w Bayreuth, warsztaty polsko-niemieckie na temat organizacji i zarządzania oraz digitalizacji zbiorów, opracowanie historycznej kolekcji Kaiser Wilhelm Bibliothek we współpracy ze Staatsbibliothek w Berlinie, stała wymiana doświadczeń zawodowych, głównie związanych ze sprawami regionalnymi z Biblioteką Uniwersytetu Europejskiego Viadrina
Biblioteka Uniwersytetu Rzeszowskiego	The Library of Congress – Washington 1980, UB /Universitätsbibliothek/ -Augsburg – Niemcy 2003, Konstanz, Passu – Niemcy 2000, ABO AKADEMI – Finlandia –2004, Neuchatel –Szwajcaria 2005,	wymiana wydawnictw, wypożyczenia międzybiblioteczne

Mgr inż. Lucjan Stalmach
Mgr Anna Uryga
Kraków – CM UJ

WYMIARY MIĘDZYNARODOWEJ WSPÓŁPRACY BIBLIOTEK CZYLI KWADRATURA KOŁA

Streszczenie

W referacie autorzy prezentują niektóre z przedsięwzięć o charakterze międzynarodowym, w których dotychczas brali udział, wskazując na różne formy i drogi rozwijania współpracy. Tem dokonanej analizy są wyjazdy studyjne, staże zawodowe, szkolenia, konferencje i warsztaty międzynarodowe (zwłaszcza te, organizowane pod patronatem EAHIL). Ponadto zostały przedstawione prace związane

z przygotowywaniem projektów oraz uwypuklone pozytywne i negatywne doświadczenia nabyte w trakcie ich tworzenia. Bazując na nich, wskazano różnorodne czynniki, które utrudniają bibliotekom zarówno inicjowanie jak i realizowanie przedsięwzięć z partnerami zewnętrznymi. Na zakończenie autorzy podjęli także próbę wskazania dróg prowadzących do rozwiązań, które zwiększają szanse na intensyfikację współpracy krajowej i międzynarodowej.

Abstracts

The purpose of our lecture was to present some international initiatives in which we took part and to point out that collaboration could be realised through many ways. The object of analysis performed were study visits, professional trainings, scholarships, conferences, and international workshops (especially those organised under the auspices of EAHIL). Moreover, some problems concerning project preparation and implementation were discussed and the experience (positive and negative) we gained then described. We also discussed various obstacles to initiate and realise projects of libraries with external partners. In conclusion an attempt was made to show some solutions which could intensify the domestic and international co-operation.

Wprowadzenie

Od pamiętnego raportu Bangemanna z 1994 roku, który upowszechnił ideę społeczeństwa informacyjnego oraz nakreślił działania i kierunki rozwoju wynikające z dynamicznie rozwijających się technologii informacyjnych, upłynęło już 12 lat. W ślad za tym powstało wiele dokumentów strategicznych i planów działań o wymiarze międzynarodowym, z których najważniejszy to „*eEurope – An Information Society for All*”. Następnie zostały otwarte fundusze Unii Europejskiej na realizację wytyczonych zadań w ramach różnorodnych programów, do których mogli zacząć przystępować partnerzy z krajów kandydujących do Unii Europejskiej. Proces ten z kolei zaczął zataczać kolejne kręgi, co wyraża się opublikowaniem we wszystkich krajach jednoczącej się Europy podobnych dokumentów, tyle tylko, że odnoszących się do lokalnego, narodowego wymiaru oraz uruchomieniem środków finansowych na realizację konkretnych wdrożeń. Podobnie w Polsce, we wrześniu 2001 r. Rada Ministrów RP przyjęła dokument przygotowany przez Ministerstwo Gospodarki pt. „*e-Polska – plan działań na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*”, rok wcześniej ruszył też program „*PIONIER: Polski Internet Optyczny – Zaawansowane Aplikacje, Usługi i Technologie dla Społeczeństwa Informacyjnego*”.

Niezależnie od tego strategia przemian dotknęła wszystkie działy gospodarki i sfery życia człowieka. Ma to swoje przełożenie na to, że również i w Polsce powstał „*Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004-2006*”, który nakreśla przyszły rozwój, a każde ministerstwo i także każde województwo opracowało własne dokumenty, aby w ślad za nimi rozpocząć nabory wniosków na realizację poszczególnych priorytetów. Realizacja jest możliwa w ramach Zintegrowanych Programów Operacyjnych Rozwoju Regionalnego oraz różnorodnych mechanizmów finansowania działań.

Z tej właśnie perspektywy wysnuwają się podstawowe dla dalszych rozważań pytania:

Czy i jak gwałtowne przyspieszenie przemian może stawać się szansą dla polskich bibliotek medycznych?

Pytanie to jest tym bardziej uzasadnione, gdyż często odnosimy wrażenie, że otwierają się drzwi, przez które nie bardzo wiemy jak wejść, a pola, na których aktywność bibliotekarzy mogłaby być bardzo ważna są nakreślone zbyt ogólnikowo. Jeżeli nawet odnajdziemy swoje miejsce w jakimś programie, to z kolei piętrzą się przed nami inne, zwłaszcza proceduralne bariery, które nas onieśmielają i wydają się nam nie do pokonania.

Gdzie w funkcjach biblioteki społeczeństwa informacyjnego znaleźć miejsce na współpracę międzynarodową bibliotek ?

Czy w tym kontekście chodzi nam o podniesienie poziomu obsługi użytkownika poprzez dostarczenie mu nieobecnych w naszych zbiorach źródeł informacji, czy też o podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności zawodowych pracowników informacji ?

Jak połączyć tę „globalną, ale i tym samym europejską optykę” z olbrzymimi zasobami wiedzy w zakresie informacji naukowej?

Jakie jest w tym wszystkim miejsce zasobów polskich, a jaka rola polskich bibliotekarzy ?

Czy biblioteki mogą być aktywnymi aktorami na polu zarządzania wiedzą?

Jeśli odpowiedź jest pozytywna, to z kim biblioteki ewentualnie powinny się sprzymierzyć w zdobywaniu środków na implementację zarządzania wiedzą ?

Jakie są, dla większości bibliotek, czynniki stanowiące hamulec w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej i uczestnictwa w projektach?

Czy zespoły pracownicze naszych bibliotek są dobrze przygotowane do wyzwań rozwoju społeczeństwa informacyjnego?

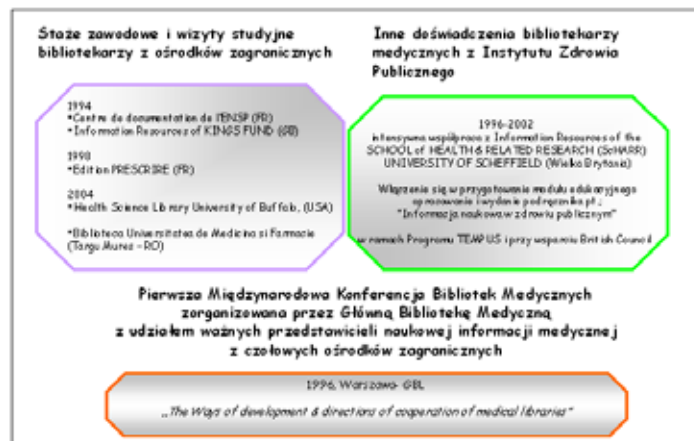
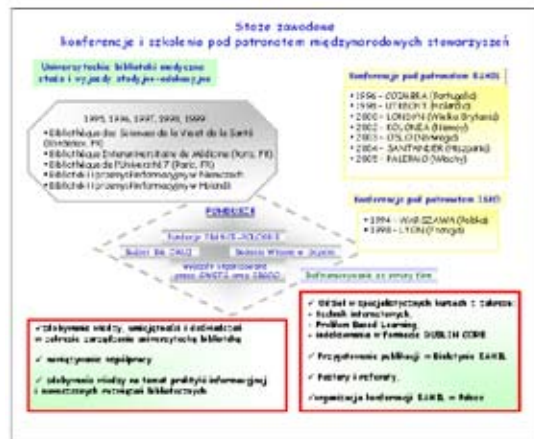
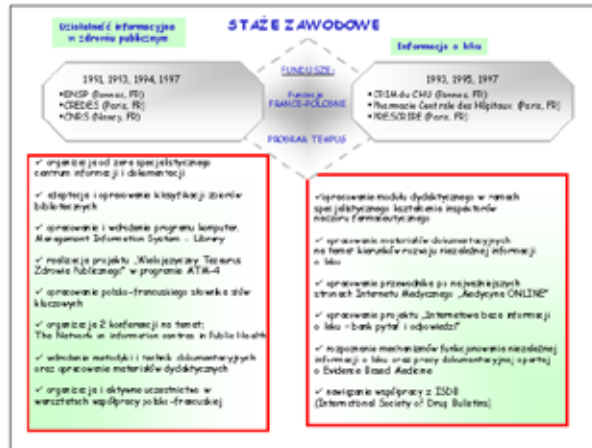
Jak wielu pracowników zna obce języki, prowadzi prace o charakterze badawczym czy eksperymentalnym, ma doświadczenie w przygotowywaniu wniosków projektowych, a następnie ich realizacji?

Czy otoczenie, dla którego dana Biblioteka pracuje i które ją finansuje tworzy przyjazny klimat dla jej działań i wspiera je?

Czy biblioteki ubiegają się o granty badawcze wewnątrzuczelniane, nie wspominając o projektach zewnętrznych?

Dzieląc się naszym kilkunastoletnim doświadczeniem zawodowym – niekoniecznie związanym bezpośrednio z biblioteką, w której aktualnie pracujemy, ale które tak mocno przesiąkniętym jest zmianami zachodzącymi w Polsce po 1989 roku – próbujemy znaleźć odpowiedź na wiele postawionych tutaj pytań.

Formy i drogi rozwijania współpracy – przegląd doświadczeń

**Inicjatywy i projekty w latach 1996-2005 bazujące na doświadczeniach
zdobytych w ramach współpracy międzynarodowej**

Projekty wewnętrzne	1.	Restrukturyzacja usług informacyjnych w systemie biblioteczno-informacyjnym CMUJ na lata 1996-1999.	Finansowanie FNRP, Budżet BM CMUJ, DOT, DWB, Badania własne, Centralna Rezerwa Rektora Badań Własnych
	2.	Strategia rozwoju systemu biblioteczno-informacyjnego CMUJ na lata 1999-2001.	
	3.	Modernizacja biblioteki Medycznej CMUJ – wdrożenia infrastrukturalne finansowane ze środków Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej w ramach programu „LIBRARIUS” oraz opracowanie i wdrożenie koncepcji wolnego dostępu do półek (własna klasyfikacja przedmiotowa).	
	4.	Wdrożenie kilku modułów zintegrowanego systemu bibliotecznego VTLS oraz opracowanie wspólnej z Biblioteką Jagiellońską bazy katalogowej online w ścisłej współpracy z bibliotekami Konsorcjum Polskich Użytkowników VTLS/VIRTUA i NUKAT. Udział w spotkaniach Europejskiej Grupy Użytkowników VTLS/VIRTUA.	
	5.	Modernizacja procesu wypożyczeń międzybibliecznych. Wdrożenie systemu elektronicznej dystrybucji i skanowania materiałów bibliecznych SDDE oraz systemu OMIS - organizacji medycznej informacji w sieci komputerowej CMUJ. Współpraca z British Medical Association Library w zakresie dostarczania kopii artykułów nieobecnych w zbiorach polskich bibliotek.	
	6.	Wdrożenia rozwiązań i narzędzi opartych o nowe technologie informacyjne w ramach współpracy biblioteki z Centrum Komputerowym CMUJ	
	7.	Długofalowe badania w zakresie języków informacyjno-wyszukiwawczych w dziedzinie medycyny (MeSH, Klasyfikacja NLM), które owocują następującymi działaniami praktycznymi wewnątrz i na zewnątrz biblioteki:	
	7.1	Stworzenie zespołu wdrażającego klasyfikację NLM z notacją alfanumeryczną i tablic Cutter'a na obszar całej biblioteki.	
Działania zewnętrzne	7.2	Stworzenie 5-cio osobowego zespołu ds. opracowania rzeczowego pracującego nad adaptacją kartoteki MeSH w wersji polsko-angielskiej.	
	7.3	Organizacja współpracy wokół opracowania i wdrożeń elektronicznej kartoteki hasel wzorcowych MeSH wraz z warsztatami metodologicznymi.	
	7.4	Nawiązanie kontaktów z zespołem opracowującym MeSH w NLM (USA) oraz ośrodkami wdrażającymi narodowe wersje DIMDI (Niemcy), INSERM i Bibliothèque Médicale du CHU de Rouen	
	7.5	Opracowanie ekspertyz i wniosku na ustanowienie projektu badawczego zamawianego	
	7.6	Opracowanie publikacji i stworzenie specjalistycznego warsztatu dokumentacyjnego z zakresu tematyki jiw w obszarze ochrony zdrowia	
	7.7	Opracowanie umowy na ustanowienie Konsorcjum MeSH-PL	
Projekt zewnętrzny	8.	Organizacja we współpracy z wydawnictwem „Medycyna Praktyczna” klubów internetowych dla Lekarzy i szkoleń z zakresu technik informacyjnych ze środków Fundacji Stefana Batorego	

INNE INICJATYWY	9.	<p>LEONARDO DA VINCI COMMUNITY TRAINING ACTION PROGRAM: The establishment of a sustainable train the trainer development programme for medical and healthcare library and information services staff to support the delivery of high quality patient care. Joint project between Poland, Romania and The United Kingdom”</p> <p>Wniosek projektowy opracowywany we współpracy z London Library & Information Development Unit oraz Biblioteka Centrala „Valeriu Bologna” Universitatea de Medicina si Farmacie Cluj Napoca.</p> <p>Na etapie oceny nie uzyskał wystarczającej punktacji. Otrzymaliśmy jednak wskazówki i uwagi ekspertów, jak ten wniosek ewentualnie przemodelować, aby mógł wziąć udział w następnych konkursach.</p>
	10.	<p>ZPORR – Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego Województwa Małopolskiego na lata 2004-2006</p> <p>Działanie 1.5. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego</p> <p>„Digitalizacja i udostępnianie zasobów bibliotecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego poprzez Internet”</p> <p>Na etapie oceny wniosek nie uzyskał wystarczającej punktacji. Otrzymaliśmy wyniki punktacji z uzasadnieniami.</p> <p>Drugie podejście zakończyło się kolejnym niepowodzeniem (tym razem BM CMUJ nie uczestniczyła w opracowaniu wniosku)</p> <p>Obecnie trwają przygotowania do wniosku konsorcjalnego w ramach Norweskiego lub Szwajcarskiego Mechanizmu Finansowania</p>

Wymiary i poziomy współpracy

- **Wizja, misja, mity i stereotypy**

Rozwój technologii informacyjnych, różnorodność form komunikacyjnych oraz otwarcie świata, w którym dominuje wizja globalizacji i powszechnej standaryzacji cieszy, a zarazem niepokoi polskie biblioteki, gdyż konfrontuje naszą działalność z rzeczywistością. Rzeczywistość ta wymaga od nas coraz większych kompetencji i umiejętności zawodowych.. Mamy pełną świadomość, że od naszych kolegów pracujących w dziedzinie informacji medycznej w zagranicznych ośrodkach możemy dużo uzyskać. Ale budowanie ram wzajemnej współpracy musi być okupione ceną stałego wysiłku, koncentracji, świadomości celu, gotowości ryzyka.

To prawda, że łatwość i dostępność komunikacyjna stwarzają warunki do wzbogacającej wymiany międzykulturowej, do wzajemnych inspiracji i współdziałań. Jednak inicjatywy rozwoju współpracy zazwyczaj wynikają z realnych szans finansowania współpracy w obszarach ustalonych przez obie strony. Tam, gdzie zdefiniowane są źródła finansowania łatwiej jest znaleźć liczne powody, dla których powstaje dany projekt: np. cel edukacyjny, wspólne obszary badawcze i wdrożeniowe, przemiany strategiczne, promocja naszych lub wspólnych rozwiązań.

W planowaniu efektywnej i racjonalnej współpracy podstawą wyjściową zawsze musi być umiejętność patrzenia w przyszłość. Aby więc wybiegać w przyszłość trzeba umieć budować przede wszystkim własne zaplecze organizatorskie. Biblioteka może być inkubatorem wielu inicjatyw, ale muszą być one oparte o realne przesłanki społeczne, polityczne, ekonomiczne i doświadczenia wyniesione z przeszłości. Instytucja (w ramach

której działa biblioteka) jest przedsiębiorstwem opartym na wiedzy, gdzie bibliotekarze mogą współtworzyć, samodzielnie kreować projekty lub uczestniczyć we wdrażaniu różnych aplikacji. Co prawda znajdujemy się jeszcze czasami we władaniu stereotypu, że głównym zadaniem biblioteki jest wspieranie dydaktyki i badań naukowych poprzez działalność usługową, a tam nie ma przecież miejsca na jakąkolwiek kreatywność i twórczość. Naszą odpowiedzią powinno być jednak systematyczne prezentowanie i szeroka promocja efektów naszych nowatorskich przedsięwzięć, choćby na stronie internetowej naszej biblioteki. Ten stereotyp należy więc obrócić w nasz atut, który daje nam prawo do ubiegania się o różnorodne granty i wsparcie uczelni w działaniach na rzecz rozwijania wielodyscyplinarnej współpracy, także w aspekcie międzynarodowym.

Nie musimy się wzajemnie przekonywać, że wszystkie biblioteki w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, rozpoczęły swój marsz ku nowoczesności niejako *skokiem do rozpedzonego pociągu informatyzacji*. Większość z nas ma też przekonanie, iż partnerzy zagraniczni są znacznie bardziej zaawansowani i wobec tego niewiele jesteśmy w stanie im zaoferować. Jest to rzeczywiście realna przeszkoda, zważywszy, że udział we wspólnych, zaawansowanych technologicznie przedsięwzięciach wymaga wykazania się specjalistyczną wiedzą, doświadczeniem i dorobkiem w zakresie przedmiotu aplikowanego wniosku o grant. Kiedy na forum 6-tej konferencji EAHIL w Utrechcie w 1998 roku zaprezentowaliśmy wyniki analizy otwarcia restrukturyzacji wraz z efektami obranej strategii w Bibliotece Medycznej CMUJ, wielu kolegów z innych ośrodków zagranicznych mówiło nam, że w ich krajach są podobne trudności i nie powinniśmy mieć żadnego kompleksu. Co więcej niektórzy z nich byli zainteresowani podjęciem wspólnych prac projektowych, ale pomimo pewnych prób nawiązania współpracy nie znaleźliśmy w tym czasie szans na stabilne jej finansowanie.

Działalność polskich bibliotek powinna wiele czerpać z międzynarodowych standardów i rozwiązań płynących zwłaszcza z tych krajów, które nadają ton współczesnemu rozwojowi systemów informacji medycznej, czyli Stanom Zjednoczonym oraz Wielkiej Brytanii. Polskie bibliotekarstwo medyczne musi się racjonalnie rozwijać, zmieniać i wzbogacać poprzez szukanie wspólnych rozwiązań i współpracę z naszymi kolegami z zagranicy także po to, aby nasze polskie doświadczenia wpisać w międzynarodową przestrzeń. Jednak pośród ogromnej ilości i tematyki artykułów związanych z informacją w dziedzinie ochrony zdrowia, które rejestrują międzynarodowe serwisy bibliograficzne, trudno jest znaleźć doniesienia przedstawiające kulturę organizacyjną polskiego bibliotekarstwa medycznego czy wyniki prowadzonych w Polsce analogicznych badań. Rozwój wiarygodnej współpracy między ewentualnymi partnerami zależy i coraz więcej będzie zależał od umiędzynarodowienia własnego dorobku i prakseologicznych wartości naszej praktyki zawodowej.

- **Problemy, przeszkody, kręgi zagrożeń, przelamywanie barier**

- Opóźnienie - czynnik o charakterze systemowym i nie do wyeliminowania

Wielokrotnie Biblioteka Medyczna CM UJ miała odczucie, że nasza gotowość do działań w pewnych tematach następowała 2-4 lata po tym, jak tematy te były intensywnie rozwijane w świecie. Wówczas, gdy my zaczynaliśmy się interesować wprowadzaniem systemów usprawniających współpracę międzybiblioteczną (ILL), projekty o tej tematyce wchodziły w Europie w fazę końcowej implementacji. Gdy 2 lata temu zaczęliśmy myśleć o digitalizacji zasobów, linia tematyczna związana z zachowaniem dziedzictwa kulturowego w 6 Programie Ramowym stopniowo wygasła. Wydaje się, jakbyśmy zawsze byli „o rok za późno”. Dodatkowo wiele projektów ma charakter długofalowy i włączenie się do nich w trakcie ich trwania jest trudne. Mimo, że to opóźnienie stanowi istotne utrudnienie, nie eliminuje nas całkowicie. Nawet nie mogąc wnieść istotnego wkładu merytorycznego, możemy być atrakcyjnym partnerem oferując nasze biblioteki jako miejsce wdrożeń rezultatów wielu projektów. Ponadto coraz częściej pojawiają się programy, których celem jest wspieranie transferu wiedzy z ośrodków o dużym doświadczeniu do ośrodków mniej zaawansowanych (np. program Leonardo da Vinci).

Wewnętrzna organizacja uczelni

Problem postrzegania biblioteki jako jednostki usługowej, pełniącej rolę jedynie służebną wobec innych jednostek uczelni zaczyna się stopniowo usuwać w cień. Biblioteki stają się jednostkami prowadzącymi działalność badawczą nakierowaną na ich rozwój, wprowadzanie nowych usług, poprawę ich jakości. Wiele w tym zakresie zależy od regulacji obowiązujących w uczelni i dobrej współpracy z biurem obsługującym prowadzone badania. Dla przykładu w Collegium Medicum UJ od co najmniej 1998 roku podjęliśmy starania o przyznawanie nam środków finansowych na tzw. wewnętrzne badania własne uczelni i projekty realizowane ze środków tzw. centralnej rezerwy rektora. Większość składanych przez nas wniosków otrzymała odpowiadające naszym potrzebom gwarancje finansowania. Łączna wysokość tych środków w latach 1998-2005 była rzędu 265 tys. zł. Nie jest to być może kwota zbyt wielka patrząc na koszty naszej rocznej działalności podstawowej, ale dzięki tym środkom udało się zrealizować kilka ważnych wdrożeń takich jak np. system skanowania i dystrybucji dokumentów elektronicznych SDDE, dostęp do baz danych spoza sieci poprzez proxy serwer czy uruchomić kilka istotnych przedsięwzięć związanych z opracowaniem kartoteki MeSH w wersji polsko-angielskiej. Ponadto składaliśmy dość rozbudowane wnioski o dofinansowanie działalności wspomagającej badania (DOT, DWB) na działalność bibliotek i ekspertyzy przeznaczając większość otrzymanych środków na umowy o dzieło z pracownikami zaangażowanymi w proces różnorodnych wdrożeń. To prawda, że o granty badawcze zasadniczo mogą ubiegać się jedynie pracownicy naukowcy biblioteki pracujący na pełnym etacie, ale i to już udało się przełamać

w tym roku. Oznacza to, że nie tylko jedna osoba będzie mogła występować o środki na własne badania.

Nie należy również pomijać współpracy z uczelnianymi biurami współpracy zagranicznej. Jednostki te w istotny sposób mogą pomóc bibliotekom w dotarciu do potencjalnych partnerów, a przynajmniej do informacji o możliwościach współpracy. Mogą one często wskazać programy, których tematyka obejmuje obszar działania bibliotek. Mogą także pomóc w przygotowaniu wniosków. Bez wykazywania zainteresowania ze strony bibliotek jednostki te ograniczać się będą jedynie do gromadzenia informacji o projektach w obszarze medycznym, nie próbując dotrzeć do informacji o możliwości pozyskania grantów w tematyce istotnej dla bibliotek.

Dobra współpraca z działami współpracy zagranicznej pomóc może również w zaistnieniu bibliotek w umowach partnerskich między uczelniami. Umowy takie stwarzają dodatkowe możliwości wymiany doświadczeń, staży i wspólnych przedsięwzięć. Póki co, rzadko kiedy biblioteki uwzględniane są w tego typu umowach, koncentrujących się głównie na współpracy naukowo-badawczej, dydaktycznej a w najlepszym razie dotyczą również zagadnień administracji uczelnią. Stanowi to kolejną niewykorzystaną szansę na rozwój współpracy międzynarodowej. Uniwersytet Jagielloński wraz z Collegium Medicum współpracuje czynnie z 130 uczelniami zagranicznymi. Większa część tej współpracy realizowana jest w oparciu o umowy zawarte na szczeblu uniwersyteckim, instytutowym lub wydziałowym. W samym Collegium Medicum UJ realizowanych jest obecnie 10 projektów Programu Leonardo da Vinci. W każdym z tych projektów – mogliby się z powodzeniem uczestniczyć także bibliotekarze, którzy wnosząc swoją wiedzę i umiejętności powiększają tym samym wartość projektu – ale tylko kierownik jednego z nich zauważył taką potrzebę i zgłosił na to zapotrzebowanie. Być może należałoby podjąć samemu starania, aby tego typu praktyk było więcej.

Przygotowanie merytoryczne i techniczne do udziału w projektach

Pozyskanie informacji o programach grantowych z zakresu działalności bibliotek czy też pozyskanie partnerów to jedynie początek ciężkiej pracy. Najtrudniejsze zadanie to przygotowanie wniosku projektowego w taki sposób, aby szanse na zdobycie funduszy były duże. Nie jest to niestety zadanie proste. Biblioteki najczęściej nie posiadają pracowników przygotowanych całościowo do takich zadań. Rzadko zdarza się, aby jedna osoba łączyła w sobie umiejętność sprawnej komunikacji w języku angielskim, znawstwo przedmiotu w aplikowanym obszarze działań i dobrą orientację w procedurach obowiązujących w danym programie grantowym. Istotne jest więc raczej budowanie zespołu ludzi nastawionego na realizację nowatorskich przedsięwzięć, kreatywnych i posiadających różne kwalifikacje wzajemnie uzupełniające się.

Jak wynika z naszego doświadczenia bardzo ważne jest stopniowe angażowanie zarówno osób już pracujących w bibliotece jak i zabezpieczanie dodatkowych etatów

na zatrudnianie pracowników, którzy specjalizowaliby się w przygotowywaniu wniosków, a następnie ich administrowaniu. W trakcie przygotowywania wniosku do Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego doświadczyliśmy udrczenia stale zmieniającymi się wytycznymi co do opracowania wniosków, ich formy, interpretacji oraz oczekiwaniami na odpowiednie regulacje prawne i publikacje istotnych dokumentów przez ministerstwa czy Urząd Marszałkowski. Konieczne jest więc śledzenie na bieżąco wszelkich zmian w procedurach oraz monitorowanie wszystkich pojawiających się możliwości startu w naborze wniosków do konkretnych priorytetów.

Istotne jest również zapewnianie członkom bibliotecznego zespołu projektowego udziału w szkoleniach dotyczących metodologii przygotowywania wniosków. Nie przecenialibyśmy jednak zbytnio tych wszystkich jedno lub dwudniowych płatnych kursów, których ogłoszenia jak „*grzyby po deszczu*” pojawiają się w naszych skrzynkach pocztowych, faksach i rozsyłanych zaproszeniach. Uczestniczyliśmy już w kilku z nich, mając nadzieję, że pozyskamy dodatkową wiedzę, ale przekonaliśmy się, że własne doświadczenie jest dla nas o wiele bardziej wartościowe niż informacja, którą i tak można przeczytać z odpowiednich stron internetowych. Również zaprezentowanie na szkoleniu zestawu możliwych funduszy, w których mogą uczestniczyć biblioteki, niewiele wnosi, bowiem bez posiadania szczegółowej wiedzy na temat mechanizmów funkcjonowania współczesnej biblioteki i pomysłu na projekt, tego typu informacje stają się dla nas zbyt ogólnikowe. Potrzebne szkolenia to raczej kilkumiesięczne kursy edukacyjne, które odwołują się do wiedzy obcej bibliotekarzom, a bliższej menadżerom czy ekonomistom. Musimy być może jeszcze chwilę poczekać, aby ruszyły ogłoszenia naboru na tego typu szkolenia organizowane przez specjalistyczne ośrodki edukacyjne. To już się dzieje. Na przykład w Collegium Medicum UJ rozpoczął się w marcu tego roku „*kurs języka angielskiego dla pracowników administracyjnych zatrudnionych w jednostkach medycznych*”, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach ZPORR. Dzięki temu, sześć osób z naszej Biblioteki podnosi swoje kwalifikacje językowe wnosząc opłatę za roczny cykl szkoleniową w wysokości 10% wartości kursu tj. około 400 zł.

Poważną barierą w przystępowaniu bibliotek do projektów zarówno krajowych jak i międzynarodowych jest konieczność wniesienia do projektu, najczęściej niemałego, finansowego wkładu własnego. Obecnie jest to z reguły 25% tzw. kosztów kwalifikowanych. W pierwszej chwili wydaje się, iż zagwarantowanie przez bibliotekę środków w wysokości np. 300 tys. zł. jest nieosiągalne i z góry przedsięwzięcie należy uznać za nierealne. Jednakże może okazać się, że jako wkład finansowy można zaliczyć koszt udostępnienia pomieszczeń bibliotecznych, infrastruktury teleinformatycznej, pracę pracowników biblioteki. Konieczny wkład finansowy może w ten sposób być zredukowany do stosunkowo niewielkiej kwoty. Należy również pamiętać, że większość wniosków wymaga załączenia tzw. studium wykonalności (feasibility

study), zawierającego w znacznej mierze analizy ekonomiczne dotyczące projektu. Z naszego doświadczenia wynika również i to, że przy aplikowaniu do niektórych programów, wymagających szczególnie rozbudowanych analiz ekonomicznych rozważyć należy wykorzystanie zewnętrznej firmy konsultingowej, która takie analizy przygotowuje dla biblioteki. Decyzja ta jednak powinna zapaść po wykreowaniu naszego pomysłu projektowego i w miarę dokładnym zdefiniowaniu naszych potrzeb i oczekiwań.

Drogi prowadzące do najlepszych rozwiązań i szanse na sukces

Naszym zdaniem, przyszedł ważny moment dla realizacji nowatorskich idei, kreowania nowej rzeczywistości i podejmowania nowych wyzwań. Z tych wszystkich idei na papierze, konkretnych działań, które są w toku realizacji, różnorodnych inicjatyw zbiorowych i sfery naszych indywidualnych pomysłów musimy „lepić” projekty: i te wewnętrzne lub zewnętrzne, i te zorientowane procesowo lub obiektowo, i te o niskim lub wysokim stopniu nowości, i te wielkie, duże lub małe, wreszcie i te „twarde lub miękkie”. Niektóre z nich mogą być wyłącznie zależne od decyzji dyrektorów bibliotek, inne z kolei wymagają wsparcia ze strony budżetu centralnego uczelni. Wszystkie zewnętrzne inicjatywy zgłaszane przez biblioteki muszą przejść skomplikowane procedury administracyjne a następnie uzyskać akceptację władz uczelni. Każdy projekt startujący w jakimkolwiek konkursie będzie przechodził ostrą selekcję i będzie narażony *a priori* na liczne trudności lub porażkę. Nie zrażeni surowymi kryteriami oceny projektów przez grupy ekspertów innych branż, bibliotekarze powinni się zastanowić z kim się sprzymierzyć i w jakich tematach zgłaszać projekty. Można zacząć ambitnie od włączenia się w różne programy Unii Europejskiej lub międzynarodowych organizacji. Można też zacząć skromniej, od analizy „własnego podwórka”.

Projekty można zgłaszać samodzielnie, i/lub przez inne jednostki macierzystej uczelni, i/lub grupy konsorcjalne obejmujące różnych partnerów instytucjonalnych i sektorowych. Alianse pomiędzy często odległymi sferami działalności poszczególnych partnerów są możliwe – trzeba tylko znaleźć wspólny punkt, wokół którego powstaje projekt i wykorzystać do maksimum możliwości, które będą miały znaczenie dla rozwoju własnej organizacji. Należy mieć również świadomość, że weszły w życie zupełnie nowe konstrukcje i mechanizmy finansowania poszczególnych przedsięwzięć, wśród których występują takie rozwiązania jak np. rozdysponowywanie środków na poziomie samorządów lokalnych i województw, rozdział środków poprzez instytucje pozarządowe, systemy finansowania z wielu źródeł, zwłaszcza publicznych i prywatnych oraz finansowanie pośrednie poprzez mecenat i sponsoring.

Najlepszym scenariuszem, aby biblioteki stawały się coraz bardziej wiarygodne dla partnerów i instytucji finansujących poszczególne działania jest ich długofalowy program transformacji poprzez:

- **Działania wewnątrz instytucji**

A więc kreowanie projektów, mobilizowanie zespołów, delegowanie obowiązków i organizowanie pracy zespołowej wokół „miękkich i małych” projektów.

- **Działania na zewnątrz**

Pielęgnowanie dotychczasowych i rozwijanie nowych form współpracy i partnerstwa międzyinstytucjonalnego. Ważną rolę powinna tutaj odegrać Konferencja Dyrektorów Bibliotek Medycznych skutecznie dynamizująca, wspierająca i promująca wspólne przedsięwzięcia oraz kształtująca naukową informację medyczną. W pierwszym rzędzie musi ona jednak odświeżyć swoje ramy organizacyjne i odpowiedzieć na pytanie jakie priorytety, pola i obszary wzajemnej współpracy i działania będą dominować na przestrzeni najbliższych lat. Przed nami stoją bowiem takie wyzwania jak choćby podpisanie umowy Konsorcjum MeSH-PL i realizacja jej postanowień, powołanie konsorcjum do spraw wspólnych zakupów licencji na użytkowanie produktów naukowej informacji medycznej w wersji elektronicznej czy opracowanie planów strategicznych dla polskich bibliotek medycznych i rozwoju medycznej informacji naukowej. Czy jest to możliwe i potrzebne?, czy możemy podzielić się zadaniami?, gdzie razem a gdzie osobno? co kto robi w tej materii? Bez odpowiedzi na te pytania i podjęcia odpowiednich kroków wciąż nie będziemy gotowi do zmiernienia się z procedurami projektów na dużą skalę.

- **Pobudzanie aktywności zawodowych poprzez pracę w organizacjach pozarządowych**

Rozwojowi każdej dziedziny działalności towarzyszą nieustannie różnorodne wysiłki ludzi, których pasją zawodowa i chęć podejmowania działań zbiorowych skupia się wokół organizacji pozarządowej. Kim jesteśmy w chwili obecnej? Ilu nas jest ... bibliotekarzy,... informatyków,... pracowników administracyjnych... dyrektorów. Pochodzimy z różnych miast Polski, kształceni byliśmy w różnych dyscyplinach, nieraz odległych od dziedziny bibliotekoznawstwa. Ważymy wiele ton i można nas ustawiać w kilometrowe słupki, a ile mamy razem lat – tego już nie będziemy drażyć. To co możesz zrobić w grupie okazuje się często większą wartością niż działanie w pojedynkę.

Czy warto więc budować stowarzyszenie na rzecz rozwoju informacji w ochronie zdrowia wzorem innych krajów i łączyć się w sieć z innymi partnerskimi organizacjami ?

Uważamy, że tak, bo tutaj jest miejsce na pełny rozwój kreatywności ludzi oraz podejmowanie nowych przedsięwzięć i inicjatyw w skali regionalnej, narodowej i wielonarodowej. Stowarzyszenie daje nam poczucie siły, sprzyja rozwojowi ustawicznego kształcenia i może stać się naszym dodatkowym sprzymierzeńcem w staraniach o środki i subwencje finansowe.

- **Obcowanie z wolnością – partnerstwo międzysektorowe**

Nadszedł również czas na wytworzenie synergii i poszerzenie pola rozwoju nowych inicjatyw w oparciu o wszechstronną współpracę z partnerami komercyjnymi. Działając jako konsorcjum czy stowarzyszenie jesteśmy niezwykle dla nich ważni. Używając swojej siły możemy uzyskać więcej dla naszych instytucji i ukształtować rozwój wydarzeń odpowiednio do naszych potrzeb, gdyż im większy fragment rynku reprezentujemy, im więcej kupujemy, tym osiągamy niższą cenę na poszczególne produkty zgodnie ze sztuką negocjacji i na warunkach pełnej demokracji. Trzeba również zauważyć, że coraz częściej firmy, i te pozostające w naszym otoczeniu od dawna i te zupełnie dla nas nowe, zaczynają szukać w bibliotekach sprzymierzeńców do realizacji własnych pomysłów oraz starań o różnorodne fundusze.

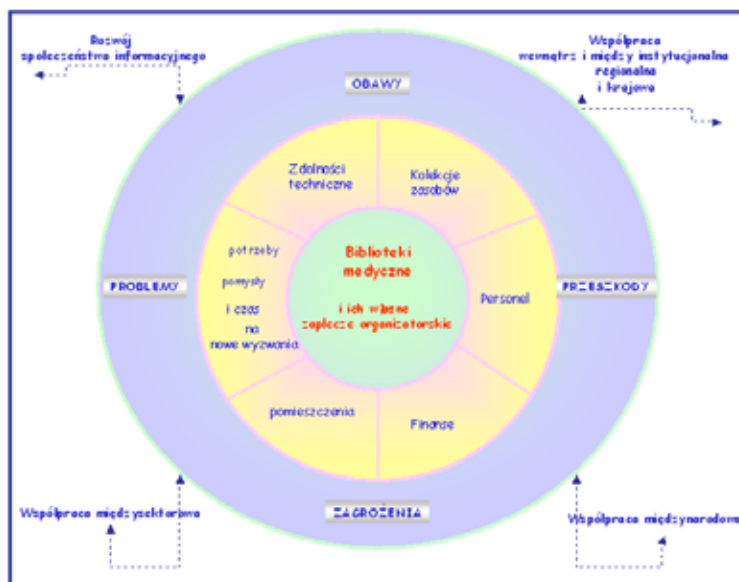
Wiele instytucji szuka partnerów o zbieżnych zainteresowaniach. Istnieje bardzo duży rynek związany z potrzebami dydaktycznymi, naukowymi, ale także specjalistycznymi obszarami wiedzy na pograniczu różnych sektorów. W kręgu odbiorców informacji medycznej są pracownicy takich zawodów jak lekarze, farmaceuci, pielęgniarki, rehabilitanci, chemicy, biologowie, administracja i kadra zarządzająca (a więc coraz częściej ekonomiści, prawnicy, inżynierowie, informatycy). Konieczna staje się dobra identyfikacja partnerów i orientacja w tym z kim się sprzymierzyć dla swojego rozwoju. Ważne jest również prawidłowe zidentyfikowanie ewentualnych beneficjentów naszego projektu, aby wskaźniki planowanego oddziaływania i planowanych rezultatów odpowiednio wpisać w logikę naszego projektu.

Normalną praktyką dla naszych bibliotek musi stać pozyskiwanie zainteresowania samodzielnych pracowników naukowych, osób pracujących na rzecz informacji w zdrowiu publicznym oraz relacje zarówno ze środowiskami medycznymi, jak i administracją rządową, samorządową, izbami zawodowymi, szkołami, instytucjami kultury i dziennikarzami.

- **Dialog**

Ogniskowanie wiedzy pochodzącej z praktyki oraz ze środowisk naukowych, a jednocześnie zapisywanie i badanie przemian w zakresie informacji medycznej w Polsce regularnie musi się odbywać na łamach naszego „nowego” biuletynu. Należy wypełnić próżnię jaka powstała po zaprzestaniu ukazywania się towarzyszącego nam przez wiele lat „*Biuletynu Głównej Biblioteki Lekarskiej*”. Komunikowanie się za pomocą tego „*na nowo utworzonego narzędzia*” pomoże w tym, aby poszczególne inicjatywy i zasoby nie nakładały się na siebie, lecz wzajemnie uzupełniały i powiększały wspólny zasób i potencjał. Ważne są również zabiegi, aby co jakiś czas biuletyn ten ukazywał się również w wersji angielskiej. Nasze projekty mogą stać się inspiracją dla podejmowania przedsięwzięć wspólnie z naszymi kolegami z zagranicy, ale wcześniej informacja o nich musi do nich trafić. Liczy się również dobra promocja naszych przedsięwzięć w czasopiśmie do zasięgu międzynarodowym i na międzynarodowych konferencjach.

TRANSFORMACJA

Trudno się dziwić, że taki kształt rysunku może już pierwszym jego odbiorcom, uczestnikom konferencji pt.: „*Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników*”, nasunąć skojarzenie z „kwadraturą koła”. Określa się tym wyrażeniem coś niewykonalnego, rzecz nie do osiągnięcia. Zapewne to skojarzenie jest uzasadnione naszym idealistycznym podejściem do dyskutowanej tutaj problematyki. Utrafia ono jednak – nieoczekiwanie dla autorów tego modelu – w istotę trwałej antynomii układu między kręgiem otaczających człowieka barier i jego stałym wysiłkiem na rzecz ich przełamywania.

Bibliografia

L i s Stanisław: *Kultura – rozwój – integracja europejska. Miejsce kultury w polityce regionalnej i integracji europejskiej 2004-2013*. Tamów-Zakopane 2003

R y ś Andrzej, S z e t e l a Anna: *10 lat Krakowskiej Szkoły Zdrowia Publicznego*. Kraków 2001

U d z i a ł bibliotek akademickich w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego w Polsce – potencjał, możliwości, potrzeby. Materiały z konferencji naukowej z okazji 50-lecia Akademii Techniczno-Rolniczej im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich, Bydgoszcz- Klonowo, 15-17 maja 2002. Bydgoszcz 2002

U r y g a Z.: *Przełamywanie kryzysu – kwadratura koła*. W: *Obcowanie z wolnością 2. Dialogi literackie polsko-niemieckie*. Poznań-Berlin 2001 s. 309-314

T h e Ways of Development and Directions of Cooperation of Medical Libraries. An International Conference, 16-18 May, 1996, Warsaw, Poland. Warszawa 1996

Z a r z ą d z a n i e projektem. Model najlepszych praktyk. Kraków 2003

Wykaz użytych w artykule nazw własnych instytucji i ich skrótów

1. BIUM – Bibliothèque Interuniversitaire de Médecine <http://www.bium.univ-paris5.fr/>
2. Biblioteca Centrala „Valeriu Bologa” Universitatea de Medicina si Farmacie Cluj Napoca. <http://www.bib.umfcluj.ro/bibumf/>
3. Bibliothèque de Sciences de la Vie et de la Santé - Université Victor Segelan Bordeaux 2 <http://www.u-bordeaux2.fr/ufr/medecine.html>
4. Bibliothèque Médicale du Centre Hospitalier Universitaire de Rouen <http://www.chu-rouen.fr/documed/bibchu.html>
5. Bibliothèque de l'Université Paris 7 <http://www.sigu7.jussieu.fr/comm/biblip7C.htm>
6. British Council Poland <http://www.britishcouncil.org/poland.htm>
7. British Medical Association Library <http://www.bma.org.uk/ap.nsf/content/splashpage>
8. CNRS - Centre Nationale de la Recherche Scientifique (Nancy) <http://www.cnrs.fr/>
9. CREDES – Centre de Recherche et Documentation en Economie de la Santé (Paris) <http://www.irdes.fr/>
10. CRIM – Centre Régional d'Information sur les Médicaments, Centre Hospitalier Régional de Pontchaillou/Rennes <http://www.chu-rennes.fr/>
11. DIMDI – Deutsche Institut für Medizinische Dokumentation und Information <http://www.dimdi.de/dynamic/de/>
12. EAHIL – European Association for Health Information and libraries <http://www.eahil.net/>
13. ENSP – Ecole Nationale de la Santé Publique (Rennes) <http://www.ensp.fr/>
14. Fondation France-Pologne (Paris) <http://www.france-pologne.cg86.fr/>
15. Fundacja im. Stefana Batorego <http://www.batory.org.pl/>
16. Fundacja na Rzecz Nauki Polskiej <http://www.fnp.org.pl/>
17. GBL - Główna Biblioteka Lekarska <http://www.gbl.waw.pl/>
18. Health Science Library University of Buffalo <http://ublib.buffalo.edu/libraries/units/hsl/>
19. INSERM – Institut Nationale de la Santé et de la Recherche Médicale <http://www.inserm.fr/fr/partenaires/ist/mesh/>
20. ISDB – International Society of Drug Development <http://66.71.191.169/isdbweb/pag/index.php>
21. ISKO – International Society of Knowledge Organization <http://is.gseis.ucla.edu/orgs/isko/>
22. Information Resource of King's Found (London) <http://www.kcl.ac.uk/>
23. Information Resources of the School of Health & Related Research (SchARR) - University of Scheffield <http://www.shef.ac.uk/scharr/>

24. London Library & Information Development Unit <http://www.londonlinks.ac.uk/>
25. NLM – National Library of Medicine <http://www.nlm.nih.gov/mesh/>
26. Pharmacie Centrale Assistance Publique des Hôpitaux de Paris - Centre d'Information Médicale et Pharmaceutique (Paris) - <http://www.aphp.fr/>
27. Portal Funduszy Strukturalnych - <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/>
28. PRESCRIRE – La revue Prescrire. (Paris) <http://www.prescrire.org/>
29. Program Leonardo da Vinci <http://www.bkkk-cofund.org.pl/index.php?gr=2>
30. Universitatea de Medicina si Farmacie Targu Mures – Biblioteca <http://www.umftgm.ro/>
31. Wydawnictwo “Medycyna praktyczna” <http://www.mp.pl/>

Mgr Barbara Grala
Łódź – UM

MIĘDZYKARODOWA WSPÓLPRACA ŁÓDZKICH BIBLIOTEK NAUKOWYCH

Streszczenie

Referat podejmuje problematykę kierunków i form współpracy łódzkich bibliotek naukowych z zagranicznymi bibliotekami i innymi instytucjami kulturowymi oraz osobami, które uczestniczą indywidualnie w międzynarodowych projektach bibliotecznych. Materiał do pracy zgromadzono na podstawie wywiadów przeprowadzonych z dyrekcją łódzkich bibliotek oraz kierownikami Oddziałów Gromadzenia i Wypożyczalni Międzybibliotecznych. Celem referatu jest analiza międzynarodowej współpracy łódzkiego środowiska bibliotekarskiego oraz wykazanie na czym polegała wcześniej a obecnie.

Abstracts

The paper presents trends and forms of the cooperation of Lodz scientific libraries with foreign libraries and other cultural institutions and persons who participate individually in the international library projects. The material for the paper was collected on the basis of interviews conducted with the directors of Lodz scientific libraries and the heads of Acquisition Departments and Interlibrary Loan Sections. The aim of this paper was to analyse the international cooperation of Lodz library environment and to illustrate what it relied on previously and at present.

Wprowadzenie

Współpraca jest jednym z ważniejszych aspektów w każdej dziedzinie. W erze postępu technologicznego, tworzenia społeczeństwa informacyjnego oraz postępujących procesów globalizacji staje coraz częściej używanym terminem.

Łódzkie biblioteki naukowe prowadziły międzynarodową współpracę od początku swego istnienia. Na początku ograniczała się ona głównie do wymiany zagranicznej wydawnictw i darów, do wypożyczeń międzybibliotecznych oraz wymiany osobowej pracowników. Wraz z rozwojem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i Internetu rozszerzył się również charakter i możliwości współpracy.

W pracy przeanalizowano współpracę sześciu bibliotek naukowych:

- Biblioteki Głównej Uniwersytetu Łódzkiego
- Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej
- Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego
- Biblioteki Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej i Filmowej
- Biblioteki Instytutu Medycyny Pracy
- Biblioteki Wojewódzkiej i Miejskiej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego

Biblioteka Akademii Sztuk Pięknych i Biblioteka Akademii Muzycznej nie prowadzi żadnej formy współpracy, natomiast Biblioteka Instytutu Centrum Zdrowia Matki Polki nie podała danych. Do przeprowadzenia analizy wykorzystano materiał zebrany na podstawie wywiadów z dyrekcją i kierownictwem bibliotek szkół wyższych (PŁ, UŁ, UM) oraz jednostek naukowo-badawczych (IMP, WiMBP), sprawozdań rocznych bibliotek. Uwzględniono również informacje zawarte na stronach WWW omawianych bibliotek.

Charakter współpracy

Współpraca może mieć charakter formalny – określony umową oraz okazjonalny, wynikający z aktualnych potrzeb danej instytucji.

Biblioteki szkół wyższych, nie stanowiące jednostek autonomicznych, prowadzą współpracę na podstawie umów między uczelniami o bezpośredniej współpracy. Umowy te mają charakter ogólnouczelniany, jednak jest w nich określona dziedzina kontaktów. Na podstawie danych Biura ds. Współpracy z Zagranicą umowa powinna zawierać precyzyjnie określone zadania i cele oraz zasady współpracy dla obu stron. Kontakty z ośrodkami zagranicznymi na zasadzie umowy o bezpośredniej współpracy w środowisku łódzkim realizują Biblioteka Główna Uniwersytetu Łódzkiego, Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej oraz Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego. Umowy te w przypadku bibliotek dotyczą głównie wymiany pracowników na staże w celu wymiany doświadczeń.

Najwcześniej, w 1978 roku współpracę rozpoczęła BG UŁ. Prowadzi kontakty z niemieckimi bibliotekami - Biblioteką Uniwersytetu im Justusa Liebiga w Giessen oraz z Biblioteką Uniwersytetu w Regensburgu. W latach 80-tych współpracę

w ramach umowy uczelnianej realizuje również BG PŁ, podejmując współpracę z licznymi ośrodkami w Wielkiej Brytanii oraz Francji. W 1991 roku kontakty z Katolickim Uniwersytetem w Nijmegen w Holandii rozpoczęła BG UM. Stronę polską reprezentował prof. Michał Karasek, a koordynatorem grantów i kontaktów Katolickiego Uniwersytetu w Nijmegen dr Jan de Koning.

Formalnie również rozwiązana jest kwestia wymiany zagranicznej. Prawne podstawy dla międzynarodowej wymiany wydawnictw stworzyły *Konwencje paryskie*, przyjęte przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, na jej dziesiątej sesji w Paryżu (w dniach od 4 listopada do 5 grudnia 1958 roku). Pierwsza konwencja dotyczyła międzynarodowej wymiany wydawnictw, druga międzynarodowej wymiany wydawnictw urzędowych i dokumentów rządowych (Dz.U. z 1971 r. nr 8, poz.88 i poz.89). (ratyfikowane przez Radę Ministrów PRL w dniu 17 stycznia 1970). Zgodnie z postanowieniami art. 1 Konwencji, umawiające się państwa zobowiązują się „popierać i ułatwiać wymianę wydawnictw zarówno między organami rządowymi, jaki i między pozarządowymi instytucjami oświatowymi, naukowymi i technicznymi lub kulturalnymi, których działalność nie ma celów dochodowych”.¹

Warto wspomnieć, że w początkowym okresie wymiana nie była rozwiązywana w sposób uregulowany. Pracownicy naukowcy uczelni wyjeżdżający wówczas za granicę na staże naukowe czy konferencje nawiązywali bezpośrednie kontakty z innymi naukowcami. W porozumieniu zainteresowanych stron wymieniano określone dokumenty. Liczba kontrahentów i tytułów była znacznie większa niż obecnie ze względu na modę prowadzenia szerokiej wymiany pomiędzy krajami dawnego bloku socjalistycznego. Wymieniano również publikacje z krajami zachodnimi. Dawało to możliwość gromadzenia trudnej do zdobycia literatury. Prowadzenie wymiany zagranicznej podnosiło prestiż bibliotek. Obecnie gromadzenie literatury odbywa się w ściśle określony sposób. Biblioteki zawierają umowy formalne, ustalając dokładne tytuły przesyłanych publikacji. Najczęściej wzajemna współpraca polega na wysłaniu tzw. materiałów własnych w zamian za materiały własne innej instytucji.

W praktyce biblioteki rozwiązują kwestię wymiany w różny sposób. Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego podjęła wymianę instytucjonalną w latach 1947-1949 na zasadzie zawierania umów z bibliotekami uniwersyteckimi, PAN oraz narodowymi. Wymianę zainicjowała BG UŁ, wysyłając listy intencyjne, w których instytucje ustaliły między sobą wspólne zasady, dochodząc do consensusu. Biblioteka Politechniki Łódzkiej i Uniwersytetu Medycznego prowadzi wymianę na podstawie dobrowolnej umowy kontrahentów, którzy zobowiązują się przysyłać sobie wzajemnie publikacje.

¹ Vademecum Bibliotekarza : praktyczne i aktualne informacje dla bibliotekarzy / pod red. Lucjana Bilińskiego. Warszawa : Wydaw. Verlag Dashöfer, 2005, część 6, rozdz. 1, podrozdz. 2.2, s. 1-2

Odbywa się na zasadzie wymiany ofert między bibliotekami uczelnianymi, które mają podobny profil zbiorów oraz placówkami naukowo-badawczymi.

Trzecią platformą współpracy, która funkcjonuje w oparciu o regulacje prawne są wypożyczenia międzybiblioteczne. Ustalenia proceduralne zawarte są w *Dekrecie o bibliotekach z 1946 roku*² następnie w *Ustawie o bibliotekach z 1968 roku*³ oraz jej nowszymi wersjami z 1997 roku⁴. Zobowiązują one biblioteki do udostępniania zbiorów użytkownikom z innych bibliotek. Liczne postulaty podjęto na *Ogólnopolskiej konferencji na temat wypożyczeń międzybibliotecznych* zorganizowanej przez Bibliotekę Narodową w Warszawie w 1991 roku. Zasady współpracy w zakresie wypożyczeń międzybibliotecznych określone są również w regulaminach udostępniania zbiorów poszczególnych uczelni. Przykładowo Wypożyczalnia Międzybiblioteczna Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego funkcjonuje w oparciu o *Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi*. Regulamin określa, że „wypożyczanie materiałów bibliotecznych z innych bibliotek i instytucji odbywa się na prawach wzajemności. Instytucja wypożyczająca ponosi wszelką odpowiedzialność za całość wypożyczonych materiałów oraz przestrzegania regulaminu i specjalnych życzeń instytucji wysyłającej materiały”⁵.

Oprócz współpracy formalnej, instytucjonalnej rozwija się również współpraca okazjonalna, wynikająca z bieżących potrzeb i możliwości danej instytucji, mająca charakter nieformalny. Taką formę współpracy realizują Biblioteka PWSTiF, Biblioteka WiMBP oraz w niektórych aspektach BG PŁ .

Zakres współpracy

Współpracę na początku działalności bibliotek naukowych w środowisku łódzkim wyznaczały trzy podstawowe formy: wymiana zagraniczna wydawnictw, wypożyczenia międzybiblioteczne oraz wymiana osobowa. W 1989 roku nastąpił wzrost zainteresowania i bezpośrednich kontaktów z krajami zachodnimi. Pomimo niekwestionowanych osiągnięć bibliotekarstwa „okresu powojennego”⁶, szczególnie dotkliwe były braki polskich bibliotek w dziedzinie komputeryzacji. Na początku lat 90-tych zakres współpracy rozszerzył się o modernizację bibliotek. Powstało wiele organizacji rządowych przede wszystkim w Wielkiej Brytanii i USA, które miały ułatwić wdrożenie zintegrowanych systemów bibliotecznych. Inicjatywę

² Dekret o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi z dnia 17 kwietnia 1946 r. Dz.U. 1946 nr 26, poz. 163

³ Ustawa o bibliotekach z dnia 9 kwietnia 1968 r. Dz.U. 1968 nr 12, poz. 63

⁴ Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. Dz.U. nr 85, poz. 539

⁵ Regulamin systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Łódź 2004, s. 11

⁶ Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska: Międzynarodowa współpraca bibliotek. *Bibliotekarz* 1998 nr 1 s. 5

taką podjęły Fundacja Sorosa oraz Fundacja Mellona, przekazując środki na w/w przedsięwzięcia.

Gromadzenie zbiorów

Jak wspomniano wcześniej biblioteki uczelniane - Biblioteka Politechniki Łódzkiej, Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego oraz Biblioteka Uniwersytetu Medycznego - od początku swojego istnienia (lata 1945-49) jako jednostki naukowe prowadzą współpracę międzynarodową w zakresie wymiany zagranicznej i darów. Głównym zadaniem Sekcji Wymiany Zagranicznej było i jest prowadzenie bezdewizowej wymiany wydawnictw urzędowych i naukowych pomiędzy bibliotekami i instytucjami zagranicznymi na podstawie wspomnianej Konwencji Paryskiej. Profile wymiany wyznacza charakter uczelni. Biblioteki prowadzą regularną obustronną wymianę. W BG UŁ wymieniane są wydawnictwa o charakterze ogólnonaukowym, poczynając od nauk humanistycznych do przedmiotów ścisłych. Biblioteka PŁ i UM zgodnie z profilem uczelni przeprowadza ścisłą selekcję dziedzinową, gromadząc jedynie wydawnictwa zgodne ich z kierunkiem badawczym.

W ramach Sekcji Wymiany Zagranicznej prowadzona jest wymiana następujących rodzajów publikacji:

- ◇ czasopism
- ◇ materiałów konferencyjnych,
- ◇ wydawnictw albumowych
- ◇ oraz monografii.

Dominują wydawnictwa uczelniane oraz instytutów – m.in. *Folia Medica Lodziensis*, *Annales Universitatis Medicae Lodziensis*, *Acta Universitatis Lodziensis* *Zeszyty ŁTN*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Łódzkiej*, *Medycyna Pracy*, *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*.

Wymiana ma zasięg ogólnoświatowy. BG UŁ prowadzi kontakty ze 150 bibliotekami uniwersyteckimi, narodowymi i PAN z całego świata m.in. *Library of Congress*, Biblioteką Polską w Londynie. BG PŁ nawiązała współpracę z 51 instytucjami (21 regularna wymiana w obie strony; dary zagraniczne do 9 instytucji Biblioteka wysyła, a z 21 instytucji otrzymuje). Głównymi ośrodkami wymiany w Bibliotece PŁ są: biblioteki techniczne oraz placówki naukowo-badawcze w USA, Meksyku, Japonii, Francji, Anglii, Niemiec, Szwajcarii, a także naszych sąsiadów: Czech, Litwy Ukrainy i Rosji. BG UM współpracuje z 26 kontrahentami m.in. ze Światową Organizacją Zdrowia w Genewie, z bibliotekami i instytucjami medycznymi w Japonii, Francji, Danii oraz z Katolickim Uniwersytem w Nijmegen w Holandii.

Materiały otrzymywane w drodze wymiany i darów stanowią : w przypadku BG PŁ 20% zbiorów, BUŁ 15%, BUM-10%

Zagraniczną wymianę prowadzi także Biblioteka IMP oraz Biblioteka WiMBP - ma ona charakter nieformalny.

Wykazy instytucji, z którymi jest prowadzona wymiana:

Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej (w wyborze):

- Library of Congress , USA
- Textille Machinery Society Osaka in Science Technology, Japan
- Universitätsbibliothek und Technische Information Bibliothek Hannover, Germany
- Linda Hall Library Cansas City, USA
- Budapest University of Technology, Library of Information Centre, Hungary
- Rossijskaja Gosudarstvennaja Biblioteka, Moskva, Russia
- Library of Kovnas, University of Technology , Lithuania
- Academy of Sciences of Czech Republic, Institute of Organic Chemistry and Biochemistry, Prague, Czech Republic
- American Chemical Society, USA

Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego (w wyborze):

- World Health Organization, Geneva, Swiss
- National Library in Prague, Czech Republic
- Danish National Library of Science and Medicine, Copenhagen, Denmark
- Syndicat des Biologistes L'Eurobiologiste, Paris, France
- Nihon University School of Dentistry, Tokyo, Japan
- Japanese Pharmacological Society, Kyoto, Japan
- Library Tokyo Medical and Dental University, Tokyo, Japan
- Tokyo Dental College, Chiba, Japan
- Katholieke Universitet Nijmegen, Nederland

Instytut Medycyny Pracy:

- Institute for Medical Research and Occupational Health, University of Zagreb, Croatia
- Canada Institute for Scientific and Technical Information, National Research Council, Ottawa, Canada
- Moody Medical Library, University of Texas Medical Branch, Galveston, Texas, USA
- Hiroshima University, Medical Library, Japan.
- International Labour Office. Periodicals Section, Library, Geneva, Switzerland
- University of Occupational and Environmental Health, Japan
- Department of Occupational and Social Medicine, University Hospital Tübingen and the Medical Faculty of the Eberhard Karls University, Tübingen, Germany
- National Institute of Public Health. Library, Tokyo, Japan
- Finnish Institute of Occupational Health (FIOH), Helsinki, Finland
- Istituto Superiore di Sanita, Rome, Italy

- SPF Sante publique. Bibliotheque Vesale (Federal Public Service Health, Food Chain Safety and Environment, The Vesalius Library), Bruxelles, Belgique
- Ministry of Health. Institute of Public Health Iasi, Iasi, Romania
- Starnberger Institut zur Erforschung globaler Strukturen, Entwicklungen und Krisen, Starnberg, Germany
- Instituto Nacional de Salud Publica, Morelos, Mexico

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka J. Piłsudskiego w Łodzi. Wykaz instytucji i osób (w wyborze):

- Ambasada Niemiec
- Ambasada Szwajcarii
- Biblioteka Narodowa Litwy
- Łucka Anna, Polska Misja Katolicka w Paryżu
- Martin-Opitz-Bibliothek, Herne
- Nowe Życie, Chicago
- Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu, Rzym
- Polski Instytut Naukowy w Kanadzie
- Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce
- Unia Polskiej Kultury, Wiedeń
- Urantia Foundation, Chicago

Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów Biblioteki Głównej Uniwersytetu Łódzkiego nie podał danych.

Udostępnianie zbiorów

Formą współpracy w zakresie udostępniania zbiorów są wypożyczenia międzybiblioteczne. Wymianę zagraniczną w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych realizują BG PŁ oraz BG UŁ. Zasady wypożyczeń ustalone są w regulaminach w/w uczelni; zgodnie z regulaminem Udostępniania Zbiorów Wypożyczalni Międzybibliotecznej mogą korzystać: pracownicy, doktoranci i dyplomanci. Obecnie istnieje możliwość współpracy ze wszystkim bibliotekami na świecie, głównie naukowymi. Kontakty prowadzone są głównie z bibliotekami uniwersyteckimi.

Wypożyczalnie wysyłają i sprowadzają następujące rodzaje publikacji :

- a) wysyłane
 - artykuły z Zeszytów Naukowych Politechniki Łódzkiej oraz czasopism wydawanych przez UŁ
 - artykuły z czasopism polskich
 - książki polskie
 - rozprawy doktorskie pracowników Politechniki Łódzkiej, Uniwersytetu Łódzkiego
- b) sprowadzane
 - artykuły z czasopism zagranicznych
 - referaty z materiałów konferencyjnych

- książki zachodnie

Zamówienia dotyczące artykułów realizowane są w formie kserokopii i plików elektronicznych.

BG UŁ i BG PŁ prowadzi stały kontakt z :

BG UŁ sprowadza materiały z:	BG UŁ wysyła materiały do :
Nationale Bibliothek Wien; Austria	<i>Harvard College Library Cambridge, Wielka Brytania</i>
Universitätsbibliothek Salzburg ; Austria	Bibliothek Campus Sint-Andries w Antwerpii, Belgia
Bibliothèque Université de Louvain; Belgia	Bibliothèque Nationale Luxemburg
Bibliothèque Universitaire de Savoie Chamber; Francja	<i>Bibliothèque Universitaire de Lettres des Arts Bordeaux, Francja</i>
Bibliothèque Interuniversitaire de Lyon; Francja	Stockholms Universitetsbibliotek Stockholm, Szwecja
Bibliothèque de la Sorbonne Paris; Francja	Statni Vedecka Knihovna Olomouce, Czechy
Biblioteca Nazionale Torino; Włochy	<i>Univerzitna Kniznica Bratislava, Słowacja</i>
Universidad Complutense Faculty de Clinical Biologieas Cindat Universitatoria Madrid; Hiszpania	
Biblioteca de Valencia; Hiszpania	
Biblioteca Universitaria di Padova; Włochy	
Universitätsbibliothek Utrecht ; Holandia	
Biblioteki Uniwersyteckie w Bielfield , Kassel, Greifswald, Freiburg, Frankfurt, Erlangen, Gottingen; Hamburg	

BG PŁ sprowadza materiały z :	BG PŁ wysyła materiały do:
The British Library, Boston Spa, Wielka Brytania	Vedecka Knihovna, Olomouc, Czeska Republica
Universität Bamberg, Niemcy Niemcy	Statni Technicka Knihovna Praga, Czech Republik
Technical Universitäts Clausthal, Niemcy	University of Exeter, Wielka Brytania
Universitäts- und Forschungsbibliothek Erfurt, Niemcy	Helsinki University of Technology,
Technische Universität Freiberg, Niemcy	University of Tasmania Library, Australia
Thüringer Universitäts und Landesbibliothek Jena, Niemcy	Ecole des Mines Paris, Francja
Universität Weimar , Niemcy	National Research Council Canada
Technische Universität Ilmenau, Niemcy	Information Delivery, CISTI
Universität Luneburg , Niemcy	Infonetwork , Inc. Los Angeles, USA
Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Gottingen, Niemcy	INIST Diffusion, Francja
ZBW. Deutsche Zentralbibliothek für Wirtschaftswissenschaften, Niemcy	
Universität Osnabrück, Niemcy	
Fachhochschule Schmalkalden, Niemcy	
Hochschule Harz Wernigerode, Niemcy	
Rossijskaja Gosudarstvennaja Biblioteka, Moskwa, Rosja	
National Library of Russia, St. Petersburg, Rosja	
Université Brest, Francja	
Université La Rochelle, Francja	
Université Strasbourg, Francja	

Statni Technicka Knihovna Praga, Czechy	
University Microfilms International USA	
National University of Singapore	

Wymiana osobowa

Kontakty między uczelniami podejmowane były już w latach 70-tych. Realizowane były w ramach umów między uczelniami o bezpośredniej współpracy, która dotyczyła głównie wyjazdów na staże w celu wymiany doświadczeń. Biblioteki nawiązały kontakt z następującymi instytucjami:

BG PŁ – University of Strathclyde, Andersonian Library; Glasgow, Wielka Brytania; Polish Cultural Centre, University of Strathclyde; Bibliotheque Universitaire de L'Universite: Claude Bernard, Lyon, Francja; Jean Moulin, Lyon, Francja; Jean Monnet,; ponadto: 40 instytucji w Europie, 4 instytucje w Azji, 6 instytucji w Ameryce Północnej.

BG UŁ – Uniwersytet im. Justusa Leibiga w Giessen, Niemcy, Uniwersytet w Regensburgu, Niemcy.

BG UM – Katolicki Uniwersytet w Nejmigen, Holandia.

Wymiana osobowa odbywała się również w ramach programów wspierających współpracę między uczelniami z krajów Unii Europejskiej – programu TEMPUS i programu TEMPRA oraz Fundacji A.W. Mellona. Na przełomie lat 1996-1998 fundacja przekazała środowisku łódzkich bibliotek naukowych grant na ich komputeryzację.

W latach 90-tych charakterystyczną formą bibliotecznymi kontaktów międzynarodowych były wyjazdy indywidualne i grupowe pracowników Bibliotek PŁ i UŁ do bibliotek zachodnioeuropejskich, mające na celu wdrażanie zintegrowanego systemu bibliotecznego HORIZON. Pracownicy odbywali szkolenia, związane z wprowadzaniem komputeryzacji w bibliotekach polskich, w ramach programu TEMPUS (Joint European Project+) oraz programu TEMPRA. Uczestniczono również w konferencjach i spotkaniach dotyczących nowoczesnych rozwiązań w zakresie automatyzacji bibliotek.

Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej

1995

- **Hatfield University** (Wielka Brytania) 4-9.09 Konferencja i wystawa LIBTECH'95 (TEMPUS)
- Staże we Francji Lyon, St.Etienne (TEMPRA)

1996

- **Hatfield University** (Wielka Brytania) 2-9.09 Konferencja LIBTECH'96 (TEMPUS)

1997

- **Warszawa** 15-18.10 Konferencja nt. automatyzacji bibliotek organizowana przez Fundację A.W.Mellona-
- Referat: Feret B.The Union Catalog. Different Library Systems – Different Solutions.

1998

- **Budapeszt** 20-24.05 Spotkanie z bibliotekarzami węgierskimi w sprawie rozpoznania projektu katalogu centralnego bibliotek węgierskich. (Grant Fundacji A.W.Mellona)
- **USA** 25.06-17.07 Staż w bibliotekach USA (fundacja A.W.Mellona)

2000

- **Warszawa** 28.03 Ogólnopolskie spotkanie sprawozdawcze z przedstawicielem Fundacji A.W.Mellona

Biblioteka Główna UŁ

1994

- **Newcastle**, Wielka Brytania -wyjazd na warsztaty szkoleniowe w ramach programu TEMPUS (Joint European Project+):
- **Hull**, Wielka Brytania (wyjazd mający na celu zapoznanie się ze strategią współpracy brytyjskich bibliotek w zakresie opracowania zarysu planu współpracy dla bibliotek polskich wprowadzających komputeryzację

1995

- **Hull**, Wielka Brytania – warsztaty szkoleniowe w ramach TEMPUS

1996

- **Newcastle**, Wielka Brytania – kurs dotyczący organizacji i zarządzania bibliotekami Cambridge University Library- staż, Bath University Library – staż

Udział w fundacjach

Biblioteka Główna Politechniki Łódzkiej zaangażowana jest w działalność Open Society Institute (OSI) w Budapeszcie, uczestnicząc indywidualnie w osobie dyrektora mgr inż. Błażeja Fereta w zespole roboczym Projektu Sorosa ds. Zawartości Baz (Content Task Force). OSI oraz firma EBSCO Publishing w 1999 roku zawarły porozumienie w sprawie współpracy przy tworzeniu największego w świecie konsorcjum informacyjnego. Wspólna inicjatywa została nazwana *Electronic Information for Libraries Direct eFIL Direct*. Projekt miał na celu ocenę dotychczasowych usług i zawartości baz EBSCO oraz wybór baz technicznych (Science Technology). Współpraca odbywa się na poziomie udziału w konferencjach, dyskusji i spotkań z wydawcami.

2000

- Glasgow 24.06-03.07 Staż krótkoterminowy (w ramach grantu Open Society Institute z fundacji Soros'a)

2001

- Boston 19-26.08 67th IFLA Council and General Conference. Librarians and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age.
- Referat: Feret B. eIFL- electronic information for libraries. A global initiative of the Soros foundations network.
- Budapeszt 24-27.02 Spotkanie zespołu roboczego ds. zawartości baz danych w projekcie eIFL.
- Budapeszt 14-17.06 Open Society Institute Spotkanie organizacyjne dot. Projektu eIFL.
- Amsterdam 23-28.07 Projekt eIFL.
- Budapeszt 13-16.10 Spotkanie koordynatorów i konsultantów projektu eIFL.

Członkostwo w stowarzyszeniach bibliotekarskich

IATUL

Biblioteka Główna PŁ jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Uniwersytetów Technicznych IATUL (International Association of Technology University Libraries). IATUL jako międzynarodowe forum do wymiany doświadczeń, poglądów, opinii współpracuje również z IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). Platforma współpracy dotyczy czynnego udziału dyrektora BG PŁ mgr inż. Błażeja Fereta w konferencjach.

1999

- **Kreta** 15-22.05 20th IATUL Conference „The Future of Libraries in Human Communication” Referat: Feret B. The future of the academic library and the academic librarian: a DELPHI study”.

2004

- **Kraków** 30.05-4.06 25th Annual IATUL Conference “Library Management in Changing Environment.” (Zarządzanie biblioteką w zmieniającym się środowisku) Referat: Feret B., Szczepańska B.: Internet in the library – the sky is not blue. Comments on the selected library problems when offering patrons Access Internet.

2005

- **Quebec** 29.05 – 2.06 26th Annual IATUL Conference. Université Laval, Quebec City. Referat: Feret B., Szczepańska B.: The Future of the academic librarian: the DEPLHI study reloaded.

EAHIL

Instytut Medycyny Pracy jest członkiem EAHIL (European Association of Health Information and Libraries).

Uczestnictwo w Centrum Dokumentacji WHO (Światowa Organizacja Zdrowia).

Pozostałe formy: Organizowanie wystaw, konferencje

W 2004 r. Barbara Czajka - dyrektor WiMBP nawiązała współpracę z Instytutem Hoovera działającym przy Stanford University w Palo Alto w Kalifornii. Efektem tej współpracy była wystawa „Herbert Hoover a Polska”, która ze względu na bogactwo zbiorów nie mogła być eksponowana w WiMBP i została zorganizowana w Muzeum Historii Miasta Łodzi od 15 lutego do 13 marca 2005r. Otwarcie wystawy poprzedziła 14 lutego sesja popularnonaukowa w WiMBP, w programie, której były referaty:

- ▶ Herbert Hoover a Polska - Zbigniew Stańczyk (Instytut Hoovera),
- ▶ Amerykańska pomoc dla dzieci polskich po I wojnie światowej oraz inne formy pomocy w latach 1919-1923 – Gabriela Rybarczyk (Łódź),
- ▶ Instytut Hoovera – zbiory i działalność – Maciej Siekiński (Instytut Hoovera),
- ▶ WiMBP przygotowała – we współpracy z Instytutem Hoovera, wystawę towarzyszącą sesji w WiMBP.

Instytut Hoovera zapowiedział również przekazanie w darze WiMBP kolekcji wydawnictw drugiego obiegu w Polsce (1976-1989 r.), która wzbogaci i uzupełni dotychczasowe zbiory. WiMBP w Łodzi jako jedna z dwóch bibliotek z Polski (drugą jest Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego) została zaproszona do nominowania książek do prestiżowej Nagrody „The IMPAC Dublin Literary Award”.

WiMBP zgłosiła do Nagrody w poszczególnych latach:

- The IMPAC Dublin Literary Award 2004 - „House of Day, House of Night” (Olga Tokarczuk),
- The IMPAC Dublin Literary Award 2005: „The Da Vinci code” (Dan Brown), Eleven minutes (Paulo Coelho), “The way to paradise” (Mario Vargas Llosa),
- The IMPAC Dublin Literary Award 2006: „Author, author” (David Lodge), „A tale of love and darkness” (Amos Oz), „Transmission” (Hari Kunzru).

WiMBP udziela również informacji na zapytania z zagranicy kierowane głównie pocztą elektroniczną dotyczącą informacji o zbiorach biblioteki lub informacji związanych z Łodzią i regionem łódzkim, w tym dotyczące okresu II wojny światowej. Jak na razie są to jednak w skali poszczególnych lat zapytania jednostkowe.

Współpracę realizuje także Biblioteka PWSTiF, uczestnicząc w imprezach ogólnouczeniowych - festiwalach i konferencjach. W tym roku dyrektor biblioteki Elżbieta Jędraszczyk- Jedynak wygłosiła referat „Internet Polish Movie Database – An attempt to create the national filmography” na konferencji „Conference on Film Databases and Film Restoration” w Budapeszcie zorganizowanej przez Węgierską Filmotekę Narodową i Węgierskie Muzeum Filmowe.

Biblioteka utrzymuje kontakty z licznymi instytucjami m.in. praską FAMU, moskiewskim WGIK, paryskim IDHEC, szkołami niemieckimi - w Ludwigsburgu,

w Babelsbergu, Hrvatską Kinoteką w Zagrzebiu, Hamburgisches Centrum für Filmforschung Cinegraph. Prowadzi z nimi wymianę informacji w zakresie filmu oraz wymianę materiałów konferencyjnych.

Współpraca ma charakter okazjonalny, wynika z bieżących potrzeb i możliwości.

Współpraca w dobie stosowania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych

Współczesne środowisko informacyjne, edukacyjne i społeczne podlega szybkim przemianom i cechuje je wielka różnorodność. W związku z tym szczególnie cenne są rozwiązania, które zachowując dotychczasowe osiągnięcia, potrafią elastycznie wzbogacić je o elementy nowatorskie mające na celu zaspokajanie nowych potrzeb i pozostające w zgodzie z najnowszymi trendami. Zjawisko przeobrażeń dotyczy zwłaszcza bibliotek naukowych. Większość z nich osiągnęła obecnie etap rozwoju biblioteki hybrydowej, która łączy w sobie dwa światy: rzeczywisty z wirtualnym⁷. Biblioteka hybrydowa wykorzystująca zarówno elementy wirtualne jak i fizyczne oraz oferująca dostęp do drukowanych i elektronicznych źródeł jest w stanie optymalnie zaspokoić oczekiwania współczesnych użytkowników, zapewniając im nową jakość w dziedzinie usług biblioteczno-informacyjnych. W takim aspekcie rozwoju nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i Internetu rozszerzyły się również możliwości i charakter współpracy bibliotek.

Pojęcia współpracy międzynarodowej nie można obecnie określić jednoznacznie. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia wyraźnie ono ewoluuje. Mówiąc o współpracy, trudno jest uchwycić granicę między współpracą, a zwykłą globalizacją produktów. Kontrowersyjna jest kwestia dostępów konsorcyjnych do baz, czasopism elektronicznych, portali tematycznych, jak chociażby portale medyczne czy innych zasobów. Należy w tym momencie postawić pytanie czy jest to zwykła komercja, czy też biblioteki podjęły, jak to trafnie ujęła autorka referatu, „próbę partnerskiej współpracy strategicznej,”⁸ aby zapewnić swoim użytkownikom dostęp do elektronicznych źródeł informacji naukowej? Biblioteki polskie pełnią ciągle rolę biorcy i ciągle pozostają słabszym partnerem, który jest „skazany na ciągłe porównywanie i zapożyczenia”⁹. Dlatego trudno jest mówić o pełnej obustronnej współpracy. Problematyka ta jest jak najbardziej aktualna w obliczu niekwestionowanych trudności w zakresie

⁷ Grażyna Piotrowicz: Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://bg.p.lodz.pl/konferencja/pelne_teksty/piotrowicz.pdf

⁸ Tamże

⁹ Henryk Hollender: Międzynarodowa współpraca bibliotek w warunkach utrwalonej nierówności [Dokument elektroniczny]. W: *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Warszawa, 23-24 września 2002* [Materiały z konferencji]. Warszawa: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, 2002. - Dostępny również w „EBIB” Materiały konferencyjne. - Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/HHollender.pdf>

niedoborów finansowych, złej organizacji systemu funkcjonowania bibliotek oraz braku nowoczesnej ustawy o bibliotekach.

Podsumowanie

W referacie przedstawiono najważniejsze formy współpracy w środowisku łódzkim. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia zaobserwowano szczególnie zwiększone zainteresowanie elektronicznymi formami dostępu do baz danych i czasopism elektronicznych.

Problematyka współpracy we współczesnej naukowej bibliotece jest sprawą otwartą. W jakim kierunku będzie zmierzać zależy od wielu czynników: odpowiedniej ustawy o bibliotekach, zwiększenia nakładów finansowych na szkolnictwo i oświatę oraz zaangażowania kadry bibliotekarskiej na różnych etapach działalności od gromadzenia po udostępnianie.

Bibliografia

B e d n a r e k - M i c h a l s k a Bożena: BIBWEB - kurs internetowy dla bibliotekarzy [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/37/bibweb.php>

H o l l e n d e r Henryk: Międzynarodowa współpraca bibliotek w warunkach utrwalonej nierówności [Dokument elektroniczny]. W: *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Warszawa, 23-24 września 2002* [Materiały z konferencji]. Warszawa: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, 2002. - Dostępny również w „EBIB” Materiały konferencyjne. - Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/HHollender.pdf>

K r a w c z y k Małgorzata: Rozwój i znaczenie funkcjonowania wymiany publikacji na przykładzie wybranych bibliotek polskich i zagranicznych [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/2005/62/krawczyk.php>

P a s z t a l e n i e c - J a r z y ń s k a Joanna: Międzynarodowa współpraca bibliotek. *Bibliotekarz* 1998 nr 1 s. 5-8

P i n d l o w a Wanda: Czy studia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa zaznajamiają studentów z problematyką współpracy bibliotek. [Dokument elektroniczny]. W: *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Warszawa, 23-24 września 2002* [Materiały z konferencji]. Warszawa: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, 2002. - Dostępny również w „EBIB” Materiały konferencyjne. Tryb dostępu :<http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/WPindlowa.pdf>

P i o t r o w i c z Grażyna: Model hybrydowy współczesnej polskiej biblioteki akademickiej. [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu:http://bg.p.lodz.pl/konferencja/pelne_teksty/piotrowicz.pdf

Ś l i w i ń s k a Maria: Współpraca bibliotek: więcej korzyści dla „własnych” czy „obcych” użytkowników? [Dokument elektroniczny]. W: : *Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Warszawa, 23-24 września 2002* [Materiały z konferencji]. Warszawa: Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej, 2002. Dostępny również w *EBIB* Materiały konferencyjne. - Tryb dostępu: <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/pw/referaty/MSliwinska.pdf>

V a d e m e c u m Bibliotekarza : praktyczne i aktualne informacje dla bibliotekarzy / zesp. aut. pod red. Lucjana Bilińskiego ; [aut.] Lucjan Biliński [et al.]. Warszawa: Wydaw. Verlag Dashöfer, 2005. Skoroszyt

Mgr Anna Uryga
Kraków – CM UJ

EUROPEAN ASSOCIATION FOR HEALTH INFORMATION & LIBRARIES: WOKÓŁ NOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ ORAZ ORGANIZACJI KONFERENCJI W POLSCE

Streszczenie

Stale podnoszenie rangi zawodu bibliotekarza medycznego i standardów usług prowadzonych przez biblioteki medyczne, polepszanie współpracy oraz wymiana doświadczeń to niektóre z działań podejmowanych przez Europejskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Informacji w Ochronie Zdrowia (EAHIL). Celem tej krótkiej prezentacji jest przedstawienie istotnych zmian w statucie organizacji, które wchodząc w życie z początkiem nowego roku otworzą nowe perspektywy dla bibliotekarstwa medycznego. Na tym tle zasygnalizowane zostaną pierwsze efekty prac związanych z przygotowaniem konferencji - warsztatu, który odbędzie się w Krakowie w 2007 roku. Poprzez ten pryzmat oraz w nawiązaniu do referatu omawiającego wymiary międzynarodowej współpracy jeszcze raz zaproponowane zostaną najistotniejsze działania dla polskich bibliotek medycznych, które w pewnej perspektywie czasowej powinny przynieść dobre owoce i śmiałe sojusze zawodowo-organizacyjne.

Abstracts

Among many activities undertaken by the European Association for Health Information and Libraries (EAHIL) there are some especially worthy of notice: an initiative to permanently raise the professional status of medical librarians and the standards of medical library services and also to improve the co-operation and exchange of experience among librarians. The purpose of our presentation was to discuss the essential changes in EAHIL statute coming into force in 2006. These changes are expected to open up new perspectives in medical librarianship. Referring to these new possibilities we presented the progress of work in the field of the EAHIL workshop-conference organisation (to be held in Kraków in 2007). In conclusion we pointed out that the activities of Polish medical libraries should be intensified in order to create professional and organisational alliances and improve co-operation.

Informacje ogólne

European Association for Health Information & Libraries (EAHIL), w wolnym tłumaczeniu na język polski: *Europejskie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Informacji w Ochronie Zdrowia*, to niezależna organizacja pozarządowa, która jednoczy i motywuje bibliotekarzy, dokumentalistów oraz specjalistyczne kadry informacyjne działające w różnego typu bibliotekach i biurach w obszarze nauk medycznych, farmaceutycznych i zdrowia publicznego na terenie całej Europy.

Organizacja założona została w 1987 roku w Brighton (UK) pod auspicjami Rady Europy. Po osiemnastu latach od swoich narodzin EAHIL liczy ponad 400 członków z 25 europejskich krajów, z coraz większą reprezentacją Europy Centralnej i Wschodniej. Podczas jednego ze spotkań, w Pradze w 1995 roku, EAHIL przyjęła „Strategiczny Program Pracy”, gdzie zostały wyrażone główne cele obejmujące działania na rzecz rozwoju zawodowego bibliotekarza medycznego, rozwijanie wszechstronnej

współpracy i wymiany doświadczeń oraz podnoszenie jakości i standardów świadczonych usług. W 1998 roku został dopracowany (na prawach holenderskich) statut EAHIL, który określił jako główne miejsce siedziby stowarzyszenia Amsterdam, przenosząc ją, po kilku wcześniejszych latach funkcjonowania, z Brukseli. Obecnie *Główny Sekretariat EAHIL* mieści się w Utrechcie. Statutowi EAHIL towarzyszą inne uzupełniające dokumenty takie jak: *Rules of Procedures, Policy Statements, Code of Ethics for EAHIL Members, President's Reports, Draft virtual budget*.

Działalność Stowarzyszenia finansowana jest poprzez składki członkowskie oraz fundusze pozyskiwane od różnorodnych sponsorów na realizację niektórych przedsięwzięć. Dotychczasowy statut wyróżnia członkostwo indywidualne dla wszystkich bibliotekarzy medycznych i reprezentantów różnych grup zawodowych pracujących na rzecz rozwoju informacji w sektorze ochrony zdrowia, członkostwo instytucjonalne dla bibliotek medycznych i ośrodków dokumentacyjnych, członkostwo zbiorowe dla narodowych i regionalnych stowarzyszeń działających na styku wielu działów sektora medycznego oraz członkostwo stowarzyszeniowe dla wszystkich wymienionych wcześniej kategorii spoza Europy. Firmy komercyjne, których zainteresowania są zbieżne z obszarami działań EAHIL mogą funkcjonować na zasadach członkostwa afiliowanego. Składki członkowskie wahają się w granicach 50 Euro dla członków indywidualnych do 397 Euro dla członków afiliowanych.

Organami wykonawczymi EAHIL są 8-mio osobowy Zarząd (*Executive Board*), 30-to osobowa Rada (*Council EAHIL*), złożona z przedstawicieli reprezentujących poszczególne kraje, 7-osobowy Komitet Redakcyjny oficjalnego biuletynu EAHIL (*Journal of the EAHIL*), przedstawiciele dwóch podgrup (*Pharmaceutical Information Group [PHIG]*, *European Veterinary Libraries Group [EVLG]*). Przynajmniej raz na dwa lata odbywają walne zgromadzenia członków Stowarzyszenia (*General Assembly*), które zatwierdzają kierunki rozwoju organizacji, najważniejsze decyzje organów wykonawczych oraz podejmują zasadnicze uchwały. Wszystkie organy Stowarzyszenia są wybieralne demokratycznie. Wybory odbywają się poprzez tajne głosowanie drogą pocztową raz na 2 lata.

Zasadnicza aktywność stowarzyszeniowa wyraża się wydawaniem czasopisma, prowadzeniem własnej strony internetowej (www.eahil.net), organizowaniem spotkań, konferencji i warsztatów, promocją szkoleń oraz prezentacją nowoczesnych narzędzi i rozwiązań, służących zacieśnianiu więzów współpracy zawodowej na poziomie międzynarodowym, narodowym, instytucjonalnym i indywidualnym.

Zmiany organizacyjne

- **procedury elekcyjne**

W 1996 roku EAHIL czekają wybory do najważniejszych organów wykonawczych. Nowe władze stowarzyszenia zastaną zatwierdzone na forum *General Assembly* podczas wrześniowej konferencji w Cluj-Napoca (Rumunia). Obecnie trwają przygotowania

i mobilizacja sił, aby w ciągu najbliższego roku znaleźć i wypromować nowych aktywnych ludzi, którzy zajmą się przyszłym kształtem EAHIL. Duże znaczenie będą posiadać członkowie *Council*, którzy są reprezentantami poszczególnych krajów. Każdy z dotychczasowych członków *Council* powinien wziąć na siebie odpowiedzialność za organizację wyborów nowych przedstawicieli. Na 5-ciu członków stowarzyszenia z danego kraju przypada 1 delegat do Rady. Jeśli grupa narodowa posiada co najmniej 25. członków można przedstawić jednego dodatkowego delegata. Delegaci na członków Rady są wybierani na cztery lata poprzez głosowanie i mogą być wybrani po raz drugi na następną kadencję. Po tym okresie nie mogą zasiadać w Radzie, przez co najmniej następne dwa lata. Członkowie EAHIL z Polski to grupa siedmiu osób, z których ja osobiście, posiadająca najdłuższy staż, zostałam poproszona przez Suzanne Bakker (sekretarza i animatora EAHIL) o reprezentowanie naszej obecności w Radzie. Moja kadencja już upłynęła i jestem teraz zobowiązana do wyłonienia następnego reprezentanta. Przed wyborami swoich przedstawicieli czekają również takie kraje członkowskie Rady Europy jak: Czechy, Grecja, Węgry, Włochy, Szwecja i Szwajcaria.

- **baza członków EAHIL**

Ważną decyzją organów wykonawczych EAHIL jest budowa internetowej bazy danych członków EAHIL (EAHIL Membership Database). Jednym z celów tego przedsięwzięcia jest maksymalna redukcja nakładów pracy sekretariatu Stowarzyszenia. Baza danych (rozwijana i utrzymywana przez University of Oslo Library - Library of Medicine and Health Sciences) ruszyła 26 maja tego roku. Wszyscy dotychczasowi członkowie EAHIL otrzymali hasła dostępu i zostali poinformowani o konieczności samodzielnego uaktualnienia swoich danych we własnym rekordzie wraz z możliwością dołączenia swoich zdjęć. W styczniu 2006 roku baza ta powinna stać się definitywną listą członków EAHIL, a zarazem wspinałym narzędziem do wzajemnej komunikacji (zwłaszcza pomiędzy wszystkimi członkami, a grupami tematycznymi, radą, komitetem redakcyjnym i zarządem). Od 2006 roku wszyscy członkowie będą potwierdzać, co najmniej 1 raz w roku, zgodność danych i podtrzymanie woli bycia członkiem EAHIL. Ważną rolę przypisuje się członkom Rady EAHIL, którzy będą posiadali większe uprawnienia w bazie i będą mogli lepiej integrować swoich kolegów z kraju oraz animować ich pracę na rzecz stowarzyszenia.

- **stowarzyszenie bez opłat członkowskich**

W wyniku prowadzonej w 2004 roku akcji ankietowania (zarówno członków EAHIL, jak i innych profesjonalistów informacji medycznej), co do przyszłego kształtu Stowarzyszenia i jego roli, większość respondentów uznało, że najważniejszymi tematami są edukacja i zawodowy rozwój, czasopismo, strona internetowa wraz z listami dyskusyjnymi, „*wirtualna organizacja*” oraz system akredytacyjny. Natomiast analiza dotychczasowej działalności wykazała, że większość opłat członkowskich przeznaczana jest na koszty administracyjne obsługi sekretariatu

i koszty bankowe, a minimalna część na kształcenie zawodowe lub wspieranie projektów. Prowadzona kontrola kosztów wykazała również, że wydane przez EAHIL czasopismo staje się coraz bardziej przedsięwzięciem samofinansującym się, podobnie jak organizacja konferencji czy warsztatów. Ponadto stwierdzono, że indywidualni członkowie EAHIL są i tak w większości wspomagani finansowo przez swoich pracodawców, przez co stają się raczej osobami zależnymi od swoich macierzystych instytucji, a to niejako kłóci się z ideą pozarządowej i dobrowolnej organizacji. Wszystkie te wnioski złożyły się na decyzję o abolicji płacenia składek, która zapadła na 9-tej konferencji EAHIL w Santander (Hiszpania) w 2004 roku. EAHIL dała sobie co najmniej półtora roku czasu na przeprowadzenie koniecznych zmian organizacyjnych i wprowadzenie nowych procedur minimalizujących wydatki na sekretariat. W związku z powyższym - od 2006 roku - roczne opłaty członkowskie zostają zlikwidowane dla członków indywidualnych instytucjonalnych i studentów, którzy na stałe rezydują w Europie. Opłaty pozostaną jedynie dla wszystkich członków spoza Europy oraz członków afiliowanych. Od 2006 roku każdy rezydent Europy, który jest zainteresowany działaniami na rzecz rozwoju informacji w sektorze ochrony zdrowia, będzie mógł wstąpić bez opłat do EAHIL, po wypełnieniu odpowiedniej aplikacji w bazie danych i po uzyskaniu rekomendacji ze strony dwóch bieżących członków EAHIL, zwłaszcza narodowego reprezentanta.

- **czasopismo i witryna internetowa**

Publikowany od czerwca 1987 roku „*Newsletter EAHIL*” przekształcony został w 2005 roku w czasopismo „*Journal of the European Association of Health Information and Libraries*”. Jest kwartalnikiem, z którego dwa numery poświęcane są określonym tematom, a dwa pozostałe corocznie organizowanej konferencji (lub warsztatów) oraz międzynarodowym relacjom i przedsięwzięciom. EAHIL dąży również do tego, aby w przyszłości coraz więcej artykułów podlegało redakcyjnym recenzjom, przez co zwiększać się będzie merytoryczna wartość publikowanych artykułów. Czasopismo wydawane jest w Cluj-Napoca (Rumunia), gdzie rezyduje redaktor naczelny Sally Wood-Lamont i gdzie koszty druku są stosunkowo niskie. Koszty pocztowe związane z dystrybucją czasopisma do członków EAHIL są sponsorowane przez EBSCO. Ważne miejsce w czasopiśmie zajmuje płatna reklama, która jest dobrym i stałym źródłem dochodów. Te właśnie przesłanki przyczyniły się do tego, że czasopismo EAHIL stało się samofinansujące i będzie jak na razie - pomimo obaw - utrzymany jego druk i kolportaż. Niewykluczone jest jednak, że wraz z potrzebami minimalizowania kosztów, uformuje się z czasem nowa postać czasopisma, tylko w wersji elektronicznej. Również w 2005 roku nastąpiły zmiany w witrynie internetowej. Benoit Thirion (szef projektu CISMef [Catalog and Index of French-language Health Resources] z Centrum Szpitalnego Uniwersytetu w Rennes) zgodził się zostać nowym webmasterem strony domowej EAHIL. Witryna przeniosła się do Francji i zmieniła domenę na „eahil.

net”. Nadal jednak jeszcze listy dyskusyjne zarządzane są przez Karolinska Institute University Library w Sztokholmie.

- **konferencje i warsztaty**

Dotychczas pod patronatem EAHIL zorganizowano 9 konferencji: Bruksela (1986), Bologna (1988), Montpellier (1992), Oslo (1994), Coimbra (1996), Utrecht (1998), Londyn (2000), Cologne (2002), Santander (2004). Pomiędzy konferencjami odbyło się 8 warsztatów: Bruksela (1990), Barcelona (1993), Praga (1995), Budapeszt (1997), Tartu (1999), Alghero (2001), Oslo (2003), Palermo (2005).

W związku z wszystkimi zmianami organizacyjnymi – już od 2006 roku - wszyscy gospodarze konferencji i workshopów będą zobowiązani do wkalkulowania w opłatę konferencyjną stawkę narzutu, która zostanie niedługo oficjalnie ustalona przez zarząd EAHIL. Po zakończonym zjeździe, każdy organizator konferencji będzie musiał rozliczyć się ze Stowarzyszeniem. W zależności od ilości uczestników, operatywności gospodarzy jak i dobrej promocji - dana konferencja pod patronatem EAHIL – będzie mogła się samofinansować i przynosić ewentualny dochód jej organizatorom.

Wzorem lat ubiegłych EAHIL będzie starało się gwarantować kilka grantów szkoleniowo-wyjazdowych ułatwiających niektórym członkom Stowarzyszenia udział w organizowanych przedsięwzięciach. Ustanawiane będą również nagrody za najlepsze wystąpienia: dla najlepszego prezentera przed 40 rokiem życia, dla najlepszej prezentacji podczas konferencji oraz dla najlepszej prezentacji z kraju, który jest gospodarzem konferencji.

Znaczące przedsięwzięcia

- **kodeks etyczny**

W 2000 roku rozpoczęte zostały intensywne prace członków EAHIL nad stworzeniem „kodeksu dobrych obyczajów” dla zawodu bibliotekarza medycznego. Opublikowany w 2002 roku pod nazwą „Code of Ethics for EAHIL members” definiuje role naszej społeczności zawodowej, funkcje naszego zawodu, osobistej odpowiedzialności za kształt naszych zawodowych powinności oraz miejsce w tym wszystkim naszych użytkowników. Według tego kodeksu społeczność związana zawodowo z informacją medyczną, wewnątrz swoich grup zadaniowych, zobowiązana jest do promowania dostępu do informacji dla wszystkich swoich kolegów oraz kreowania i utrzymywania warunków ułatwiających przepływ informacji, służącej podejmowaniu wszelkich decyzji dotyczących opieki zdrowotnej. Bibliotekarz medycznej informacji naukowej dostarcza (najlepiej jak potrafi) dostępną informację klientowi, ażeby nie zawieść zaufania, jakim darzą go pozostali koledzy tej samej profesji. Bibliotekarz używa swojej wiedzy w interesie grup zadaniowych wewnątrz instytucji, której służy biblioteka. Celem biblioteki powinno być ułatwianie realizacji celów instytucji. Bibliotekarz pracuje w interesie klientów i ich potrzeb poprzez utrzymywanie wysokiego poziomu wiedzy w bibliotece i prowadzenie usług adekwatnych, zróżnicowanych, dobrze zorganizowanych i łatwo dostępnych. W relacji

ze sprzedawcami i agentami bibliotekarze muszą zawsze działać w interesie swoich użytkowników i instytucji. Bibliotekarz bierze na siebie osobistą odpowiedzialność za rozwój i utrzymanie zawodowej doskonałości.

- **akredytacja zawodowa**

Z uwagi na to, że po pierwsze, w skład EAHIL wchodzi kraje znacznie różniące się między sobą: bogate i biedne, posiadające sprawnie funkcjonującą od lat strukturę organizacyjną we wszystkich dziedzinach i takie, które te struktury dopiero tworzą. Po drugie, że rozpiętość działań bibliotek i informacji naukowej jest ogromna – od zera do doskonale działających systemów w krajach wysoko-rozwiniętych. I po trzecie – że duże różnice występują w systemach uzyskiwania kwalifikacji zawodowych: w krajach bogatych ustabilizowany, powszechnie znany i akceptowany system zdobywania i potwierdzania kwalifikacji zawodowych we wszystkich dziedzinach (również w dziedzinie informacji naukowej), podczas gdy w krajach biednych brak jest jakichkolwiek struktur w tym zakresie. W tej właśnie sytuacji Rada EAHIL postanowiła zorganizować system wydawania niezależnych, ważnych w całej Europie, certyfikatów uznających kwalifikacje zawodowe osób z różnych krajów, co powinno przyczynić się do usuwania dzielących barier i spowodować większy napływ członków do EAHIL. Opracowaniem wymogów zajęła się grupa członków EAHIL z całej Europy z Liisą Salmi na czele, a w styczniu 2005 roku przewodniczenie tej grupie objął Tony McSean. Obecnie trwają intensywne prace nad przygotowaniem zestawu możliwych scenariuszy i wszyscy członkowie EAHIL mogą przysyłać swoje uwagi. Wszystkie propozycje odnoszące się do akredytacji zawodowej mają być zatwierdzone na *General Assembly* w Cluj w 2006 roku, natomiast same procedury akredytacyjne powinny być gotowe na początek 2007 roku.

- **OPEN ACCESS**

Każdego roku ukazuje się ponad 2 miliony artykułów biomedycznych w ponad 21 tysiącach czasopism, a liczba ta wzrasta każdego roku o około 4%. Aby wiedza ta mogła zostać spożytkowana, służby informacyjne w wielu krajach włączyły się w nurt Evidence Based Medicine i skutecznie, w oparciu o wypracowaną wspólnie metodologię, analizują, przesiewają, porządkują literaturę oraz opracowują specjalistyczne narzędzia i serwisy. Aktualnie koszty opublikowanej wiedzy przekraczają znacznie budżet biblioteki, co oznacza, że wbrew pozorom informacja nie jest łatwo dostępna. Jednocześnie nowe technologie stwarzają możliwości szybkiego dotarcia z informacją tam, gdzie jest ona niezbędna, a lekarze są pod stałą presją dokształcania się i muszą szybko docierać do poszukiwanej informacji. Internet zmienił całkowicie podejście do problemu komunikacji naukowej. Tradycyjne sposoby już nie wystarczają, obecnie kluczową sprawą jest natychmiastowe, szerokie i efektywne rozpowszechnianie wyników pracy naukowej. Cały świat zwraca się więc w kierunku *Open Access Information*, czyli swobodnego dostępu do informacji. Istnieje szereg inicjatyw zmierzających

w tym kierunku tak jak np. OAI, BOAI, SPARC, BioMed Central, gdzie udział członków EAHIL jest bardzo widoczny. Stowarzyszenie, jako znacząca organizacja zawodowa pracowników informacji medycznej, wspiera dwie drogi prowadzące do swobodnego dostępu do publikacji: a/ niekomercyjne czasopisma z wolnym dostępem, w których stosunkowo niewielkie opłaty ponosi autor i/lub instytucja, która prenumeruje takie publikacje oraz b/ niekomercyjne archiwa e-print, w których naukowcy mogą sami sobie wyszukać interesujące ich publikacje. Na łamach swoich list dyskusyjnych oraz czasopisma, EAHIL promuje projekty i aktywuje swoich członków do działań przyspieszających tę transformację. Również w sierpniu tego roku, przy wsparciu kilku znaczących organizacji i instytucji działających w sektorze ochrony zdrowia, odbyło się satelitarne zebranie pt.: *Open access: the option for the future!?*, zorganizowane w ramach konferencji International Federation of Library Associations (IFLA).

Najbliższe wydarzenia

W dniach 19-23 września 2005 roku odbędzie się Międzynarodowy Kongres Medycznego Bibliotekarstwa (9th ICML - International Congress on Medical Librarianship, Salvador, Bahia, Brazil) pt.: *Comittment to Equity* (co należy tłumaczyć: zaangażowaniem w słuszność).

Za rok, w dniach 11-16 września 2006 roku odbędzie się z kolei w Cluj-Napoca (Rumunia) 10th European Conference for Medical and Health Libraries pt. „*Europe as An Open Book*”. I z tego właśnie kraju (a zarazem regionu Transylwanii, gdzie mieszają się kultury, brzmi cudowna muzyka i krążą wampiry), zostało skierowane szczególne zaproszenie dla pracowników informacji medycznej z krajów Europy Środkowo- i Południowo-Wschodniej.

Natomiast za dwa lata, w dniach 12-15 września 2007 roku w Krakowie planowany jest kolejny workshop EAHIL pt.: „*Pathways to New Roles. The Education, Training and Continuing Development of Health Library and Information Workforce*”, do organizacji którego aktywnie się przygotowujemy.

Organizacja konferencji w Polsce

Wstępny sondaż w sprawie konferencji EAHIL organizowanej w Polsce przeprowadziła – w 2002 roku podczas konferencji w Kolonii - obecna na naszym dzisiejszym spotkaniu Meile Kretaviciene z Litwy. W lipcu 2003 odwiedziła nas, korzystając z prywatnego urlopu, Suzanne Bakker wraz z mężem, a następnie w listopadzie tegoż roku - już oficjalnie - Prezydent EAHIL: Arne Jakobsson. Podczas tych spotkań ustaliliśmy, że głównym gospodarzem planowanej konferencji będzie Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie reprezentowane przez dwie jednostki: Bibliotekę Medyczną oraz Zakład Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego z Wydziału Ochrony Zdrowia. Osobami odpowiedzialnymi są:

Barbara Niedźwiedzka (od merytorycznej strony konferencji) oraz Anna Uryga (od strony organizacyjnej).

Podczas konferencji w Santander - na zebraniu *Council* - po raz pierwszy zrelacjonowaliśmy wstępny zarys formuły organizacyjnej. W kwietniu 2005 roku powołany został 17-to osobowy Międzynarodowy Komitet Programowy Workshpu pod kierownictwem Barbary Niedźwiedzkiej. W jego skład weszli: Suzanne Bakker (NL), Andrew Booth (UK), Anne Marie Haralstad (NO), Eve Marie Lacroix (US), Bruce Madge (UK), Giovanna Miranda (IT), Antonia Pereira da Silva (PT), Jarmila Potomkova (CZ), Iona Robu (RO), Livia Vasas (HUN) oraz Anna Grygorowicz (Gdańsk), Ewa Grządzielewska (Poznań), Barbara Mauer-Górska (Kraków), Justyna Seiffert (Katowice) i Lucjan Stalmach (Kraków) z Polski. Założona została lista dyskusyjna, w której wszyscy członkowie Komitetu Programowego mogli się wypowiedzieć co do formuły tematycznej i gdzie starły się poglądy w kwestiach: czy angażować uczestników w coś, co jest bliższe warsztatom, pracom w grupach fokusowych, dyskusji i wypracowywaniu konsensusu, czy też w bardziej tradycyjną formę konferencji, z wieloma referatami i posterami (mniej być może angażującą, ale za to niosącą duży potencjał szkoleniowy). Pierwsze „niewirtualne” spotkanie Międzynarodowego Komitetu Programowego odbyło się podczas workshopu w Palermo (czerwiec’05), na którym zwyciężyła druga koncepcja oraz ustalony został kluczowy tytuł „krakowskiego workshop’u”. Podczas wystąpień plenarnych mieliśmy okazję zaprezentować nasze materiały promocyjne, wśród których znalazł się również 4-minutowy film, zmontowany specjalnie na tę okoliczność.

Film ten chcemy również zaprezentować uczestnikom konferencji pt.: „*Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników*” mając nadzieję, że będzie on nie tylko zaproszeniem do aktywnego uczestnictwa w przyszłym przedsięwzięciu, ale też kolejnym impulsem do zaangażowania się w działania, którym patronuje European Association for Health Information & Libraries. Poprzez ten pryzmat chcemy objąć refleksją całokształt naszych działań i wspólnie z naszymi europejskimi kolegami szukać rozwiązań przyspieszających transformację zawodu bibliotekarza medycznego oraz ewolucję serwisów informacyjnych.

Mgr Ewa Grzędziewska
Poznań – AM

UDZIAŁ BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ AM W POZNANIU W KONFERENCJACH I SZKOLENIACH EUROPEJSKICH

Streszczenie

Śledząc trendy w rozwoju bibliotekarstwa światowego, Biblioteka stanęła wobec konieczności wprowadzenia zmian. Rozwój technik komputerowych przyspieszył ten proces. Zaistniała potrzeba przyjrzenia się organizacji pracy w zachodnich bibliotekach medycznych oraz wykonywanych przez nie usług. W referacie będą wymienione chronologicznie wizyty pracowników BG w europejskich bibliotekach. Przedstawiony zostanie również udział w licznych warsztatach i konferencjach (organizowanych m.in. przez EAHIL). Wyjazdy te stały się później inspiracją wielu działań, podjętych przez bibliotekę na rzecz środowiska

Abstract

Following the new trends in international librarianship development, Main Library in Poznań faced the needs of introducing changes. Development of the computer technologies accelerated this proces. It was necessary to observe how the medical libraries in western countries working and how they respond to the users' needs. In this presentation we will show, chronologically, visits of our librarians in European libraries. We will also present our participation in conferences and workshops (organised i.a. by EAHIL) which became the inspiration for many of our future actions and initiatives.

Na działalność bibliotek wpływają zmiany w systemie edukacji i w zakresie opieki zdrowotnej. Biblioteki stają wobec konieczności śledzenia wszelkich nowych trendów i rozwiązań powstających na świecie. Specyfiką środowiska medycznego jest olbrzymie zapotrzebowanie na aktualną informację bibliograficzną i pełnotekstową.

Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu, świadoma stojących przed nią zmian, korzystała z możliwości wizytowania bibliotek europejskich oraz brała udział w licznych konferencjach i warsztatach.

- **Londyn, 6-10 IV 1987 r.**

W angielsko-polskim seminarium nt. stosowania nowych technik w działalności biblioteczno-informacyjnej uczestniczył ówczesny dyrektor Biblioteki – mgr B. Howorka, który miał możliwość przyjrzenia się po raz pierwszy pełnej automatyzacji procesów bibliotecznych, poczynając od katalogowania aż po wypożyczenie zbiorów i dostęp do informacji bibliograficznej oraz realizacji zamówień międzybibliotecznych z wykorzystaniem technik komputerowych. Na seminarium poruszane były także zagadnienia związane z infrastrukturą techniczną, niezbędną do wdrożenia technologii komputerowych. Program spotkania uzupełniały liczne wizyty w bibliotekach brytyjskich, zarówno publicznych jak i naukowych, w których znalazły zastosowanie nowe techniki (1).

● **Niemcy, 10-14 VI 1996 r.**

Na zaproszenie firmy Swets&Zeitlinger 20-osobowa grupa bibliotekarzy medycznych: pracowników GBL, uczelni medycznych oraz instytutów naukowo-badawczych resortu zdrowia i opieki społecznej, wizytowała niemieckie biblioteki naukowe (2). Program pobytu był niezwykle bogaty i pozwolił zapoznać się z pracą Koncernu Farmaceutycznego Schering AG w Berlinie, Centrum Badań nad Rakiem w Heidelbergu, bibliotek uniwersyteckich w Heidelbergu i Getyndze, Działem Nowych Mediów Wydawnictwa Springer w Heidelbergu. Odwiedzając wspomniane placówki zwracano uwagę zarówno na architektoniczne rozwiązania nowych obiektów, jak i zmodernizowanych, dostosowanych do wdrożenia nowoczesnych rozwiązań informatycznych. W pełni skomputeryzowanie biblioteki zapewniały swoim użytkownikom nieograniczony, pełen dostęp do zbiorów i usług bibliotecznych. W bezpośrednich rozmowach z bibliotekarzami dyskutowano na temat sposobów finansowania działalności bibliotecznej, spraw kadrowych oraz możliwościach współpracy.

Uczestnictwo w imprezach szkoleniowych EAHIL

Kolejne wizyty w bibliotekach zagranicznych związane były z warsztatami i konferencjami EAHIL – Europejskiego Stowarzyszenia Informacji Medycznej i Bibliotek. Celem tego Stowarzyszenia jest:

- poprawa współpracy między bibliotekami medycznymi w Europie,
- umacnianie więzi z bibliotekami medycznymi z krajów Europy Środkowo-Wschodniej,
- podniesienie standardów usług i działań w bibliotekach opieki zdrowotnej i medycznych bibliotekach akademickich,
- zapewnienie bibliotekarzom i pracownikom działów informacji medycznej właściwej informacji zawodowej,
- popieranie doskonalenia zawodowego,
- reprezentowanie bibliotekarzy medycznych w instytucjach europejskich i w WHO.

EAHIL, począwszy od roku 1986, organizuje warsztaty, sympozja, seminaria oraz kursy doskonalenia zawodowego, a co drugi rok odbywa się międzynarodowa konferencja.

Po raz pierwszy przedstawiciele naszej Biblioteki, która wówczas jeszcze nie należała do EAHIL, pojawili się w **Tartu w Estonii**, gdzie **od 30 VI do 2 VII 1999** odbywały się warsztaty zatytułowane „W kierunku jakości w usługach informacji medycznej – sztuka wirtualnej rzeczywistości”. Podczas warsztatów uczestnicy mieli okazję do pogłębienia swojej wiedzy w następujących dziedzinach: MESH&NML Classification Benchmarking, Editing Newsletter, Resources on the Internet, How to set up facilitated group mentoring programme, Evidence Based Medicine. Szkolenia

zostały uwieczniono certyfikatem. W programie imprezy znalazło się także zwiedzanie bibliotek w Helsinkach i Talinie (3).

Od roku 2002 Biblioteka już jako pełnoprawny członek EAHIL uczestniczyła w **8. Konferencji EAHIL**, która odbywała się w **Kolonii (18-21 IX 2002)** pod hasłem „Myśl globalnie – działaj lokalnie. Biblioteki medyczne na przełomie wieków”. Podczas tej konferencji, w sesji tematycznej: „Benefits of cooperation”, zaprezentowany został referat: „Cooperation between Medical libraries in Poland”, autorstwa A. Piotrowicz, E. Grządzielewska, B. Torlińska. Program konferencji był bardzo bogaty, wiele sesji odbywało się równolegle, z tego względu niemożliwe było wysłuchanie wszystkich referatów. W czasie poszczególnych sesji omawiano następujące bloki tematyczne: doświadczenia w ocenie jakości stron internetowych, wsparcie praktyk medycznych opartych na faktach, kwestionowanie doniesień naukowych, korzyści wynikające ze współpracy, transformacja w kierunku biblioteki elektronicznej, rozwój informacji dla pacjentów i praktyki medycznej opartej na faktach. Jeden z referatów dotyczył także bibliotekarzy klinicznych, zaangażowanych w szpitalach i na oddziałach, których praca bezpośrednio przekłada się na jakość świadczonych usług medycznych (5).

Kolejna **9. Europejska Konferencja Bibliotek Medycznych** „Od Altamira do współczesności; drogi transferu informacji” odbyła się w **Santander (Hiszpania)** w dniach **20-25 IX 2004**. Wzięły w niej udział 3 osoby z naszej Biblioteki, prezentując w sesji plakatowej tradycyjne i elektroniczne formy dokumentacji dorobku naukowego poznańskiego środowiska medycznego od 1919 roku (7).

Wykład plenarny „Stare i nowe wyzwania w dziedzinie zarządzania informacją”, wygłoszony przez Fernando Rodrioguez Alonso, dostarczył wielu wskazówek w zakresie bardzo złożonego świata informacji: e-publikacji, e-nauczania oraz informacji cyfrowej. Wszystkie trzy usługi, niezwykle istotne w naszym rozwijającym się zawodzie, łączy jedno słowo kluczowe: komunikacja. To właśnie od niej w obecnych czasach zależy nasz sukces zawodowy.

W trakcie prowadzonych dyskusji uczestnicy dzielili się swoimi doświadczeniami. W sesji „Publikacja naukowa i ewaluacja” entuzjastycznie przyjęte zostało wystąpienie przedstawiciela Centralnej Biblioteki Medycznej w Kolonii, prezentującego internetową platformę dla publikacji naukowych: German Medical Science”, która zmierza w kierunku zapewnienia wolnego i bezpłatnego dostępu do literatury naukowej. Wiele prezentacji było poświęconych edukacyjnej roli bibliotekarzy i obowiązkowym zajęciom z informacji naukowej dla studentów. Nie zabrakło także rozmów na temat przyszłości EAHIL.

Ponowne wizyty w bibliotekach niemieckich

- **Getynga, Hanower, Kolonia 2000**

Bibliotekarze poznańscy po raz drugi odwiedzili biblioteki niemieckie w roku 2000. Droga wiodła od Getyngi poprzez Hannover do Kolonii. Kilku-dniowy pobyt umożliwił poznanie zasad ich funkcjonowania, sposób gromadzenia,

opracowywania i udostępniania zbiorów (4). Od kilku lat obserwowano, nie tylko w bibliotece poznańskiej, zwiększone zapotrzebowanie na dokumenty źródłowe jako efekt coraz szerszego dostępu do bibliograficznych baz danych. Tradycyjne formy przesyłania kopii dokumentów drogą pocztową oraz stale zmniejszający się stan prenumeraty czasopism zagranicznych nie pozwalały na sprawną realizację zamówień, dlatego postanowiono zapoznać się znanymi z literatury systemami EDD – elektronicznego przesyłania kopii dokumentów JASON i SUBITO. System SUBITO powstał z inicjatywy i na bazie katalogów początkowo 22. bibliotek niemieckich, dysponujących tysiącami tytułów czasopism. Wizyta zaowocowała nawiązaniem kontaktów z systemem, który obecnie jest powszechnie znany polskim bibliotekom.

- **Berlin, 1 marca 2001**

Udział w warsztatach szkoleniowych nt. elektronicznego dostarczania dokumentów w systemie SUBITO. Autorka referatu wzięła udział w pogłębionym szkoleniu, uzyskując szczegółowe informacje o serwisie, danych technicznych, regułach zamawiania, formach płatności.

- **Drezno, 22-24 września 2003**

Na zaproszenie organizatorów „Wandeln durch Handel” (Zmiany poprzez działanie) 2-osobowa delegacja z Biblioteki wzięła udział w konferencji Stowarzyszenia Bibliotek Medycznych obszaru niemieckojęzycznego (6). Bibliotekarze niemieccy z zainteresowaniem przyglądali się zmianom zachodzącym nie tylko w ich własnym kraju, ale również w państwach ościennych. W przedstawionym referacie „Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce” zaprezentowana została sytuacja bibliotek i działalność w zakresie informacji medycznej w naszym kraju.. Referaty o podobnej tematyce - o stanie bibliotekarstwa medycznego we własnych ośrodkach akademickich - zaprezentowali także przedstawiciele z Czech i Węgier.

Na oblicze i działalność współczesnych bibliotek akademickich największy wpływ mają zmiany zachodzące w dydaktyce i strukturze uczelni macierzystych. W wystąpieniach kadry naukowej Wydziału Medycznego Uniwersytetu Carla Carusa w Dreźnie szczególnie mocno podkreślono znaczenie bibliotek i bibliotekarzy w kształceniu problemowym.

Niemieckie, austriackie i szwajcarskie biblioteki medyczne z roku na rok odczuwają pogarszającą się sytuację finansową, jednocześnie rosną koszty ich utrzymania. Aby nie dopuścić do pogorszenia jakości świadczonych usług dla użytkowników powołano zespół Task Force, którego zadaniem jest kontrola budżetu przydzielanego bibliotekom ze środków publicznych oraz wypracowanie wspólnej, długofalowej strategii rozwoju bibliotekarstwa medycznego w krajach niemieckojęzycznych.

- **Praga, INFORUM 2005 - 23-26 maja 2005**

W konferencji wzięły udział 3 przedstawicielki Biblioteki AM w Poznaniu (8). W sesji dotyczącej informacji medycznej swoją działalność zaprezentowała Narodowa Biblioteka Medyczna Republiki Czeskiej, która tworzy bazę źródeł medycznych (<http://www.nlk.cz/nlkcz/infozdroj/infozdroj.php> przy współpracy z portalami Helpnet i Medicina.cz oraz zespołem portalu Citmed prowadzonego przez II Wydział Lekarski Uniwersytetu Karola w Pradze. Niezwykle na czasie było wystąpienie Olivera Obsta z Biblioteki Medycznej w Münsterze. Referat „Biblioteka medyczna w przyszłości: bądźcie przygotowani na niewidzialne” dotyczył analizy wykorzystania przez biblioteki czasopism elektronicznych w ramach pakietów prenumerowanych u wydawców oraz kolekcji elektronicznych podręczników. Zaprezentował także nową usługę biblioteczną – wypożyczanie PDA (Personal Digital Assistance) polegająca na udostępnianiu książek w wersji elektronicznej łącznie ze sprzętem komputerowym.

Podsumowanie

Pierwsza wizyta w bibliotekach angielskich przypadała na okres, kiedy Biblioteka Główna Poznaniu była biblioteką tradycyjną. Już po dwóch latach pojawił się w Bibliotece pierwszy komputer, a w 1989 baza Medline. Szybki rozwój technik informatycznych oraz wprowadzenie nowych technologii do bibliotek przyspieszył proces przeobrażania biblioteki z tradycyjnej w nowoczesną. Kolejne wizyty, udział w konferencjach, seminariach czy warsztatach, pozwalały zachować właściwy kierunek dalszego rozwoju, a często stały się inspiracją wielu działań, podejmowanych przez Bibliotekę na rzecz środowiska. Wszystkie procesy biblioteczne zostały zautomatyzowane. Nastąpiło nie tylko poszerzenie zakresu usług, ale także poprawiła się ich jakość. Przy kolejnych wizytach można było już stwierdzić, że odrobiliśmy dzielący nas dystans i poziomem nie odbiegamy od placówek zachodnioeuropejskich.

Nawiązane osobiste kontakty z bibliotekarzami procentują w naszej codziennej pracy. Liczne wizyty zagraniczne pracowników naszej Biblioteki były możliwe dzięki zrozumieniu władz Uczelni i wsparciu sponsorów.

Na naszym stale zmieniającym się i rozwijającym polu zawodowym, oscylującym między technologiami informatycznymi i rosnącymi oczekiwaniami użytkowników, bibliotekarze muszą stale aktualizować swoją wiedzę i poszarzać swoje profesjonalne umiejętności. Konferencje są najlepszą okazją do wymiany doświadczeń a także miejscem nawiązywania kontaktów zawodowych i osobistych.

Bibliografia

1. H o w o r k a Bolesław: Angielsko-polskie seminarium na temat stosowania nowych technik w działalności biblioteczno-informacyjnej. *Bibliotekarz* 1987 R. 54 nr 12 s. 9-15
2. H o w o r k a Bolesław, P i o t r o w i c z Aniela: Sprawozdanie z wyjazdu bibliotekarzy medycznych do bibliotek niemieckich. *Biul. Inf. AM Pozn.* 1996 R. 21 nr 3 s. 76-79

3. Piotrowicz Aniela, Torlińska Barbara: Warsztaty European Association for Health Information and Libraries - Tartu'99. *Biuletyn GBL* 2000 R. 46 nr 362 s. 103-107

4. Grządzielowska Ewa: Relacja z pobytu w niemieckich bibliotekach medycznych. *Biuletyn GBL* 2000 R. 46 nr 363 s. 139-146

5. Piotrowicz Aniela, Grządzielowska Ewa, Torlińska Barbara: Sprawozdanie z 8th European Conference of Medical and Health Libraries. Cologne, September 16- 21, 2002. *Biuletyn GBL* 2002 R. 48 nr 366 s. 117-119

6. Grządzielowska Ewa, Torlińska Barbara: Z wizytą w Dreźnie. *Fakty AM* 2004 R. 5 nr 1/2 s.15

7. Grządzielowska Ewa, Piotrowicz Aniela, Torlińska Barbara: 9. Europejska Konferencja Bibliotek Medycznych. Od *Altamira* do współczesności: *drogi transferu informacji*, Santander, 20-25 wrzesień 2004. *Fakty AM* 2004 R. 5 nr 11/12 s. 19

8. Piotrowicz Aniela, Rosińska B.: Sprawozdanie z Konferencji „INFORUM 2005”, Praga 23-26 maja 2005. *Fakty AM* 2005 R. 6 nr 4 s. 14-15

Mgr Maria Posadzy

Poznań – AM

DOŚWIADCZENIA W ZAKESIE REALIZACJI ZAMÓWIEŃ UŻYTKOWNIKÓW ZAGRANICZNYCH

Streszczenie

Celem referatu jest przedstawienie działalności wypożyczalni zamiejscowej akademickiej biblioteki medycznej w zakresie obsługi użytkowników zagranicznych. Przedstawiony zostanie zakres i statystyka usług. Referat ilustruje zmieniające się formy kontaktów z bibliotekami zagranicznymi i indywidualnymi osobami zainteresowanymi polską literaturą medyczną na podstawie wieloletnich doświadczeń Biblioteki poznańskiej.

Abstract

The aim of this report is to present the activity of the interlibrary loan of academic medical library, according to the service for foreign users. We will show how the forms of the contacts with foreign libraries and individual users (interested in Polish medical literature) has changed. The report is based on the experience of the Main Library of University of Medical Sciences of Poznań.

Niewielkie początkowo zainteresowanie użytkowników zagranicznych polskim piśmiennictwem medycznym, które przejawiało się głównie zamawianiem kopii publikacji bezpośrednio u autorów (rzadziej w bibliotekach), nasiliło się znacznie po pojawieniu się witryn internetowych polskich bibliotek medycznych, prezentujących uporządkowane informacje bibliograficzne w indeksowanych bazach komputerowych. Duży wpływ na zwiększenie liczby zamówień miała również możliwość kontaktów za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Indywidualne osoby z krajów europejskich, zainteresowane polskimi publikacjami medycznymi, zaczęły nadsyłać do polskich bibliotek zamówienia na kopie, głównie

artykułów z czasopism. Dużym zainteresowaniem cieszą się też materiały dotyczące historii polskiej medycyny, związane z działalnością wybitnych postaci lub ośrodków medycznych.

Początkowo zamówienia realizowane były w formie tradycyjnej, na podstawie rewersu IFLA i przesyłane tradycyjną pocztą. Obecnie, zarówno przesyłanie zamówień, jak i ich realizacja, odbywa się za pośrednictwem poczty elektronicznej.

Wszystkie kopie publikacji na zamówienia użytkowników zagranicznych wysyłane były dotychczas bezpłatnie.

Współpraca Biblioteki Głównej AM z bibliotekami zagranicznymi w zakresie realizacji zamówień wypożyczalni zamiejscowej datuje się od roku 1999, od czasu nawiązania kontaktów podczas warsztatów European Association for Health Information and Libraries w Tartu (Estonia). Stałą współpracę nawiązano wówczas z bibliotekami estońskimi w Tartu i Tallinie.

Akademia Medyczna w Poznaniu współpracuje od lat z Uniwersytetem Medycznym w Grodnie i Witebsku. Corocznie odwiedzają naszą Uczelnię, w ramach wymiany, grupy studentów, pracownicy naukowcy i bibliotekarze. Stałym punktem programu jest wizyta w naszej Bibliotece. Przy tej okazji prezentowane są gościom zbiory biblioteczne, serwisy informacyjne i zakres usług.

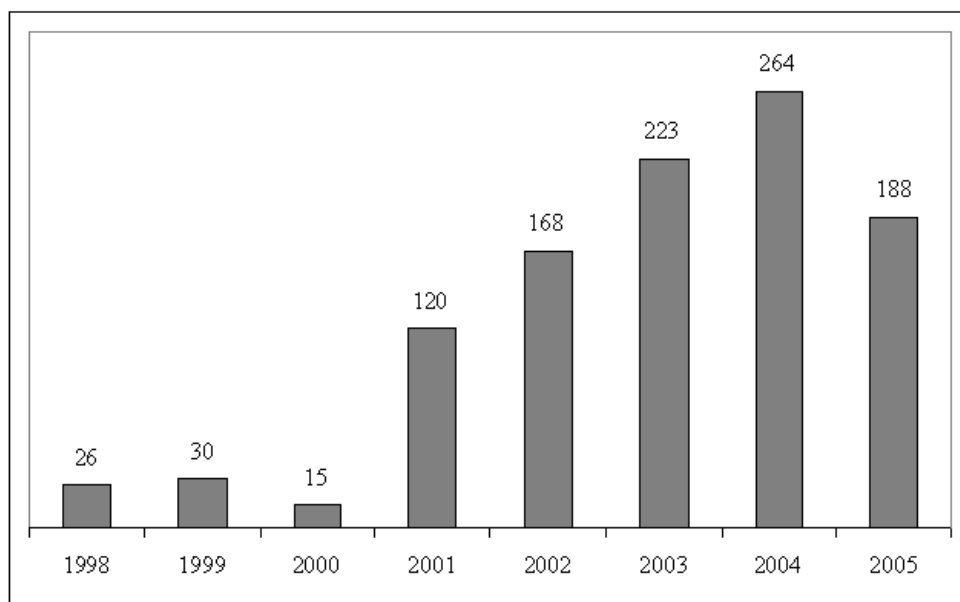
W 2000 roku przebywała w naszej Bibliotece na szkoleniu grupa bibliotekarzy z Uniwersytetu Medycznego w Grodnie. Zapoznali się oni z elektronicznym systemem informacji, z doświadczeniami w organizowaniu dostępu do światowych źródeł informacji i automatyzacją procedur bibliotecznych. Goście wyrazili chęć bliskiej współpracy z naszą Biblioteką, zwłaszcza w zakresie dystrybucji kopii artykułów z czasopism.

Szeroka oferta Biblioteki jest dla odwiedzających nas gości ze Wschodu wyjątkowo atrakcyjna i pokrywa się z ich zapotrzebowaniem na najnowszą informację medyczną. Efektem tego są zapytania oraz prośby o nadsyłanie konkretnych materiałów pełnotekstowych. W odpowiedzi Biblioteka Główna AM, w ramach współpracy uczelni, przesyła nieodpłatnie drogą elektroniczną poszukiwane materiały. Ta forma przesyłania informacji jest bardzo atrakcyjna dla bibliotek zamawiających. Jedynymi problemami są problemy techniczne, np. zbyt mała pojemność skrzynek odbiorcy.

Kolejną biblioteką, często zamawiającą u nas kopie artykułów z czasopism, jest Biblioteka Uniwersytecka w Bratysławie, której zamówienia realizowane są w formie tradycyjnej.

Do Biblioteki napływają również pojedyncze zamówienia bibliotek z całego świata, np. z Argentyny. Tego typu zamówienia realizowane są nieodpłatnie drogą elektroniczną.

Statystyka wypożyczalni międzybibliotecznej w zakresie realizacji zamówień zagranicznych

Z roku na rok liczba zamówień kierowanych do naszej Biblioteki systematycznie wzrasta. Większość zamówionych kopii wysyłana jest pocztą elektroniczną. Jest to bardzo wygodny i sprawny sposób przesyłania kopii dokumentów. Zapewnia szybką realizację zamówień i bardzo dobrą jakość otrzymywanych kopii.

Mgr Aniela Piotrowicz
Poznań – AM

PREZENTACJA SYSTEMU DOC@MED I OFERTA SKIEROWANA DO BIBLIOTEK ZAGRANICZNYCH

Streszczenie

Pierwsze systemy „electronic delivery document” powstały na świecie z inicjatywy bibliotek medycznych. Projekty związane z automatyzacją procedur międzybibliotecznych i wykorzystaniem sieci Internet do przesyłania kopii dokumentów realizowane są w większości krajów europejskich. W referacie zaprezentowany został krajowy system doc@med uruchomiony w 2001 roku, w którym współpracuje aktualnie 8 akademickich bibliotek medycznych. System umożliwia współpracę bibliotek w zakresie udostępniania drogą elektroniczną kopii artykułów z czasopism zgromadzonych

w zbiorach bibliotecznych w formie drukowanej. Kopie artykułów przesyłane są do bibliotek zamawiających w postaci plików w formacie PDF. Baza czasopism, w oparciu o którą działa system, obejmuje aktualnie zasoby 4023 tytułów czasopism (w tym: zagranicznych 3211 i polskich 812) o tematyce biomedycznej. Średni czas oczekiwania na kopie przesyłane za pośrednictwem systemu wynosi aktualnie 4,5 godziny.

System został zaprojektowany na potrzeby krajowych bibliotek i ośrodków informacji naukowej instytucji publicznych. Cieszy się dużą popularnością nie tylko w środowisku medycznym. Duże zainteresowanie dostępem do systemu doc@med przejawiają również biblioteki i instytucje naukowe z innych krajów. W referacie rozważana jest możliwość udostępnienia systemu bibliotekom zagranicznym.

Abstract

The first document delivery systems were made from initiative of the medical libraries. In the most European countries are working projects connected with automation of the procedures of interlibrary loan and using internet for delivering documents.

In this report we present national system doc@med, working since 2001 and cooperating with 8 academic medical libraries. System enables cooperation between libraries in the matter of electronic delivery copies of articles from printed journals (from library collection). The copies of articles are send to the ordering library in PDF files. System works on the base of our collection of journals, which currently contains 4023 titles (3211 foreign, and 812 Polish). The average awaiting for the answer is 4,5 h.

The doc@med was made to fulfil the needs of national libraries and information centers. System is very popular, not only in the medical enviroment. Libraries and scientific institutions from other countries are also interested in access to doc@med. In this report we will think how to organize it in the future.

Wstęp

Jednym z podstawowych zadań bibliotek jest udostępnianie zbiorów. Działalność informacyjna na rzecz użytkowników prowadzona jest w oparciu o własne zasoby biblioteczne oraz materiały pozyskane w ramach współpracy międzybibliotecznej.

W zakresie współpracy polskie biblioteki medyczne mają bardzo długą tradycję (1). Od lat współtworzyły centralne katalogi czasopism, które były niezbędnymi źródłami informacji o zasobach innych bibliotek. Umożliwiały one dynamiczny rozwój działalności związanej z realizacją wypożyczeń między-bibliotecznych. W początkowym okresie wypożyczane były drogą pocztową dokumenty oryginalne, co powodowało okresowy brak materiałów w zbiorach biblioteki wypożyczającej i pociągało za sobą niebagatelne koszty, związane z opłatami pocztowymi. Realizacja zamówienia na artykuł z czasopisma wiązała się z wysłaniem całego zeszytu, a nierzadko grubego, oprawionego tomu. Kolejne zamówienia na artykuły z nieobecnego czasopisma mogły zostać zrealizowane dopiero po zwrocie tomu przez bibliotekę wypożyczającą. Od czasu wyposażenia bibliotek w urządzenia reprograficzne zaprzestano wysyłania do innych bibliotek oryginalnych czasopism, ograniczając się do bezzwrotnego wysyłania kopii artykułów. Czas oczekiwania na realizację zamówienia, pomimo dużego zaangażowania zespołów bibliotecznych, był jednak dla użytkowników bibliotek medycznych wciąż zbyt długi (2). Często

decydowali się oni na poniesienie stosunkowo wysokich kosztów uzyskania kopii za pośrednictwem telefaksu.

Postęp w dziedzinie współpracy międzybibliotecznej stał się możliwy dzięki wdrożeniu technologii komputerowych. Biblioteki zaczęły korzystać w kontaktach międzybibliotecznych z poczty elektronicznej i poszukiwać możliwości wykorzystania sieci do przesyłania kopii artykułów w ramach realizacji zamówień międzybibliotecznych. Z inicjatywy bibliotek medycznych powstały na świecie pierwsze systemy „delivery document”, które obecnie tak chętnie oferują wydawcy i firmy komercyjne. Są to systemy o różnym zasięgu i przeznaczone dla różnych grup użytkowników: ogólnodostępne, międzynarodowe, krajowe, dla użytkowników bibliotek pracujących w tym samym systemie bibliotecznym czy dla użytkowników z kilku ośrodków naukowych (3).

Projekty związane z automatyzacją procedur międzybibliotecznych i wykorzystaniem sieci Internet do przesyłania kopii dokumentów realizowane są w większości krajów europejskich. Powszechnie znany jest system SUBITO, utworzony przez niemieckie biblioteki medyczne, którego „klientami” od kilku lat są również polskie biblioteki.

Powstanie systemu doc@med

System doc@med, stworzony przez polskie biblioteki medyczne w 2001 roku, jest do dziś jedynym takim systemem w naszym kraju. Projekt systemu został przygotowany i zaprezentowany przez Bibliotekę Główną Akademii Medycznej w Poznaniu na XX Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych w Szczecinie-Międzydrojach 6-8 czerwca 2001 roku. Wzbudził żywe zainteresowanie, a we wnioskach z Konferencji uznano jego wdrożenie za priorytetowe zadanie na najbliższy rok.

W lipcu 2001 roku ustalone zostały zasady współpracy bibliotek w systemie, a jego uruchomienie nastąpiło po wstępnych testach 1 września 2001 roku. Początkowo w systemie pracowały tylko 3 biblioteki, w 2002 roku współpracowało w nim już 5 bibliotek, a obecnie już 8 akademickich bibliotek medycznych realizuje zamówienia międzybiblioteczne za pośrednictwem systemu doc@med.

Po uruchomieniu systemu, zgodnie z projektem, za jego pośrednictwem przesyłane były wyłącznie kopie bardzo poszukiwanych artykułów z czasopism zagranicznych. Od 2003 roku do bazy włączono także czasopisma krajowe.

Ponieważ w ostatnich latach biblioteki uzyskały konsorcyjny dostęp on-line do kilku tysięcy zagranicznych czasopism, większość zamówień realizowanych drogą elektroniczną dotyczy starszych roczników, niedostępnych w archiwach elektronicznych wydawców. System doc@med wypełnia tę lukę, umożliwiając znalezienie w bazie zasobowej również roczników sprzed kilkudziesięciu lat.

Charakterystyka systemu

System umożliwia współpracę bibliotek w zakresie udostępniania drogą elektroniczną kopii artykułów z czasopism zgromadzonych w zbiorach bibliotecznych w formie drukowanej. Pliki przesyłane są do bibliotek zamawiających w formacie PDF, zapewniającym zachowanie nienaruszalności treści i formy utworu. Biblioteki przekazują je indywidualnym użytkownikom w formie wydruku lub przesyłają pliki na ich osobiste konta e-mail.

Baza czasopism, w oparciu o którą działa system, obejmuje aktualnie zasoby 4023 tytułów czasopism (w tym: zagranicznych 3211 i polskich 812) o tematyce biomedycznej zlokalizowanych w 8 bibliotekach realizujących usługi w systemie. Baza zawiera podstawowe elementy opisu bibliograficznego czasopisma i szczegółowe informacje o zasobach do poziomu zeszytu. Można się z nią zapoznać przed rejestracją do systemu.

System obsługiwany jest przez oryginalne oprogramowanie, umożliwiające automatyczną rejestrację zamówień, sprawdzanie danych katalogowych, kierowanie zamówień do realizacji do właściwych bibliotek, przesyłanie wykonanych przez nie kopii na adres zamawiającej biblioteki i sporządzanie statystyk wykonanych usług. Oprogramowanie to eliminuje konieczność posiadania specjalistycznych narzędzi przez użytkowników, jak to ma miejsce w innych systemach, opartych np. na oprogramowaniu ARIEL.

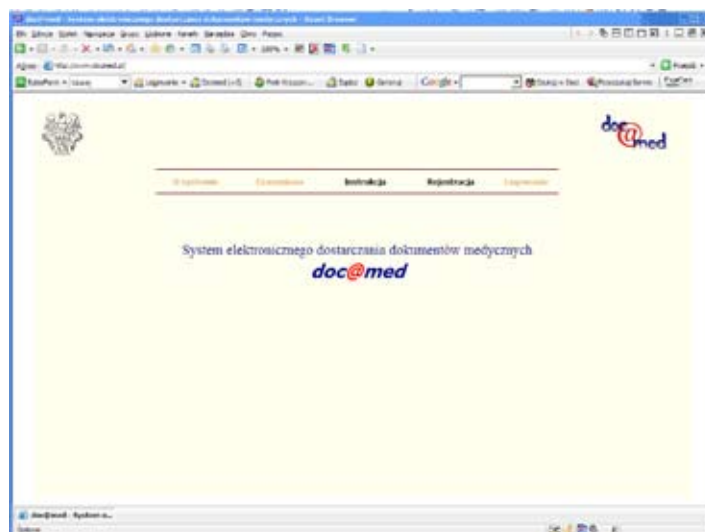
Warunki współpracy zostały sprecyzowane i zaakceptowane przez wszystkie biblioteki tworzące elektroniczny system usług. Przystępowanie kolejnych bibliotek do systemu odbywa się na zasadzie porozumienia, ściśle określającego warunki współpracy, zakres i czas realizowanych usług oraz formy wzajemnych rozliczeń. Założony 48-godzinny czas realizacji zamówień dla niektórych bibliotek jest warunkiem nie do spełnienia. Biblioteki współpracujące w systemie obsługują zamówienia znacznie szybciej, skracając czas realizacji nawet do pół godziny. Średni czas oczekiwania na kopie wynosi aktualnie 4,5 godziny.

Na uruchomienie systemu biblioteki nie otrzymały żadnej dotacji. We własnym zakresie stworzyły bazę informującą o zasobach czasopism oraz wyposażyły się w urządzenia skanujące, a z oprogramowania korzystają na zasadzie licencji. System zarządzany jest przez firmę informatyczną PK.com Piotr Krzyżaniak, twórcę i właściciela oprogramowania i narzędzi informatycznych. Zajmuje się ona administracją i rozbudową systemu oraz automatyczną ewidencją finansową. Odpłatność użytkowników obejmuje wyłącznie zwrot kosztów ponoszonych przez biblioteki wysyłające kopie za pośrednictwem systemu.

Prezentacja systemu

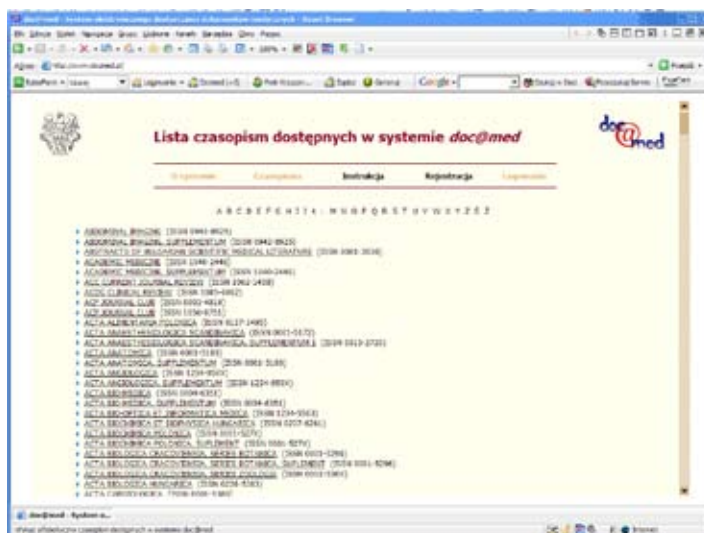
System doc@med jest zlokalizowany na serwerze Biblioteki Głównej AM w Poznaniu pod adresem: <http://www.docmed.pl/>. Po uruchomieniu przeglądarki

internetowej i wpisaniu powyższego adresu załadowana zostanie strona tytułowa systemu doc@med.

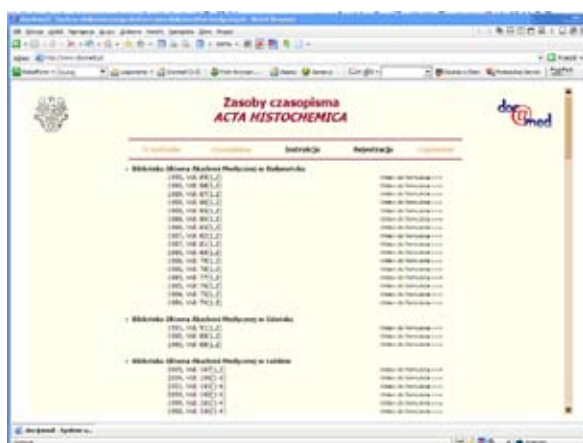
Ryc. 1. Strona główna systemu doc@med

Z opisem systemu można się zapoznać korzystając z opcji „O systemie”. Natomiast opcja „Czasopisma” umożliwia zapoznanie się z zawartością bazy czasopism systemu doc@med.

Ryc. 2. Strona z bazy czasopism systemu doc@med

Prawidłową identyfikację czasopisma ułatwia numer ISSN. Dostępne są szczegółowe zasoby każdego tytułu czasopisma w bibliotekach współpracujących w systemie.

Ryc. 3. Strona prezentująca zasoby czasopisma w różnych bibliotekach

Do systemu istnieje dostęp autoryzowany. Dzięki temu zamówienia mogą przysyłać jedynie zarejestrowani użytkownicy, nie istnieje też zagrożenie dokonywania zamówień na cudze konto. Rejestracja odbywa się na podstawie internetowego formularza. Po jego nadesłaniu system przesyła na podany w formularzu rejestracyjnym adres e-mail informację o dokonanej rejestracji i identyfikatorach (nazwa użytkownika i hasło).

Dostęp do systemu uzyskuje się po identyfikacji użytkownika. W tym celu należy wybrać z paska w górnej części okna opcję „Logowanie”. Wyświetli się poniższa strona:

Ryc. 4. Autoryzacja użytkownika w systemie

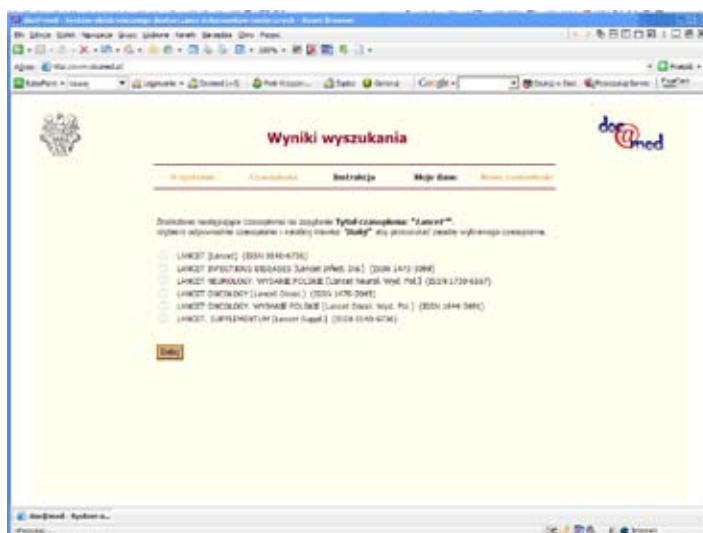
Po prawidłowym wpisaniu identyfikatorów, użytkownik uzyskuje dostęp do formularza wyszukiwawczego, do którego wprowadza się podstawowe elementy opisu bibliograficznego (tytuł czasopisma, rok i wolumin można wprowadzić bezpośrednio z bazy czasopism):

Ryc. 5. Formularz wyszukiwawczy w bazie czasopism systemu doc@med

Pola oznaczone symbolem "*" muszą być obowiązkowo wypełnione. Jeżeli pozostaną puste, to wyświetlony zostanie komunikat o błędzie.

Ryc. 6. Przykładowo wypełniony formularz wyszukiwawczy

Po naciśnięciu przycisku „Szukaj” wyświetlony zostanie ekran przedstawiający wyniki przeszukiwania:

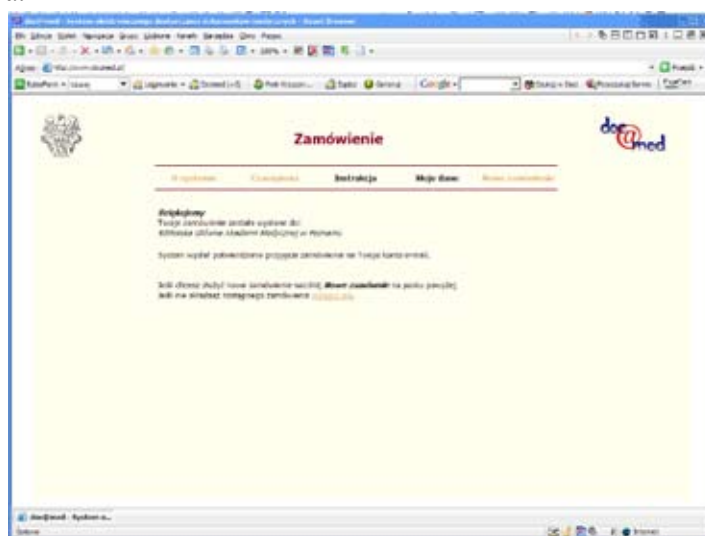
Ryc. 7. Przykład wyniku wyszukiwania według początku tytułu czasopisma

Po zaznaczeniu wybranej pozycji i wciśnięciu przycisku „Dalej”, pokazana zostanie lista bibliotek, które posiadają wybrane przez użytkownika czasopismo, wyszukane za pomocą fragmentu jego tytułu.

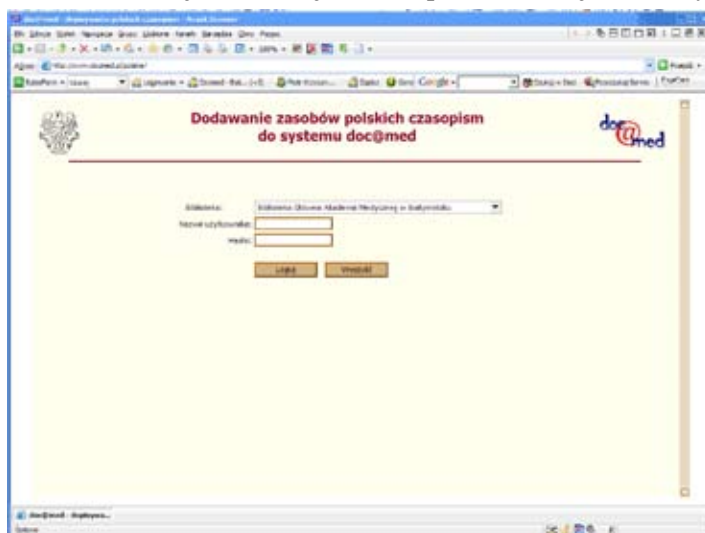
Ryc. 8. Wygenerowana przez system lista bibliotek posiadających poszukiwane czasopismo

Po wybraniu określonej biblioteki przy użyciu klawisza „Zamów” wysyłane jest zamówienie do systemu, który wyświetla potwierdzenie, zawierające nazwę adresata zamówienia.

Ryc. 9. Potwierdzenie przyjęcia zamówienia i przesłania go do realizacji

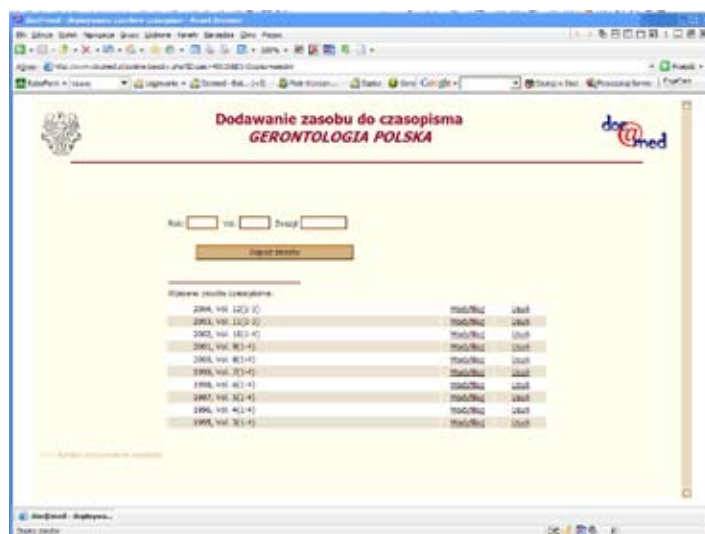
Uzupełnianie danych o zasobach czasopism odbywa się również na podstawie autoryzowanego dostępu do formularzy internetowych. Każda z bibliotek współpracujących w systemie może wprowadzić do bazy czasopism nowy tytuł oraz jego zasoby, jak też dokonać aktualizacji informacji o czasopismach zarejestrowanych w bazie.

Ryc. 10. Autoryzowany formularz do zdalnego uzupełniania danych w bazie czasopism

Ryc. 11. Wybór opcji uzupełniania zasobów lub dodawania nowego tytułu czasopisma

Ryc. 12. Formularz umożliwiający dopisywanie zasobów i ich modyfikację

System automatycznie generuje szczegółowe statystyki związane z realizacją zamówień przez każdą z bibliotek, informujące o treści zamówienia, jego nadawcy oraz czasie wykonania usługi.

ID	Data wystąpienia zamówienia	Data wykonania
1	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
2	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
3	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
4	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
5	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
6	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
7	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
8	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
9	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00
10	2007-07-09 09:00	2007-07-09 09:00

Ryc. 13. Szczegółowa statystyka zamówień skierowanych przez system do Biblioteki Głównej AM w Poznaniu

Generowane są również ogólne statystyki systemu, informujące np. o liczbie i średnim czasie usług wykonanych przez poszczególne biblioteki lub o liczbie usług wykonanych dla poszczególnych użytkowników.

Użytkownicy systemu

System został zaprojektowany na potrzeby krajowych bibliotek i ośrodków informacji naukowej instytucji publicznych. Jest to uwarunkowane przepisami prawa autorskiego, o których szerzej traktuje referat B. Howorki „Prawne uwarunkowania działania systemu doc@med w kraju i za granicą”. Oznacza to, że do systemu nie są rejestrowani użytkownicy indywidualni ani żadne instytucje niemające statusu instytucji publicznych. Użytkownicy indywidualni, uprawnieni do otrzymania bezpłatnej kopii artykułu z biblioteki do celów naukowo-dydaktycznych (pracownicy naukowo-dydaktyczni, studenci, doktoranci, doksztalający się lekarze itp.), muszą być weryfikowani przez biblioteki w swoich środowiskach, które znają ich dane osobowe. W przypadku instytucji innych niż biblioteki (np. instytuty naukowe) weryfikacji dokonuje biblioteka nadzorująca działalność systemu. Tylko w taki sposób możliwe jest działanie zgodne z ustawą o bibliotekach, przepisami prawa autorskiego i dyrektywami Unii Europejskiej.

System doc@med cieszy się dużą popularnością nie tylko w środowisku medycznym. Jego użytkownikami są także biblioteki uniwersyteckie, biblioteki akademii wychowania fizycznego, akademii rolniczych, wyższych szkół pedagogicznych oraz politechnik. Indywidualnym użytkownikom trudno pogodzić się z koniecznością korzystania z systemu za pośrednictwem bibliotek. Jeszcze trudniejsze są dyskusje z firmami farmaceutycznymi, które zarzucają bibliotekom ograniczanie dostępu

do informacji. Pomimo zastosowania przejrzystych kryteriów udostępniania kopii artykułów z czasopism, również w naszym kraju powstał spór z wydawcami, którzy uważają, że udostępnianie przez biblioteki bezpłatnych kopii artykułów narusza ich interesy. Zjawisko takie od wielu lat obserwuje się w innych krajach europejskich. Głośna była kilka lat temu sprawa wystąpienia na drogę sądową przeciwko systemowi SUBITO. System ten, po niewielkiej korekcie kryteriów rejestracji użytkowników, obronił się jednak i działa nadal z wielkim pożytkiem również dla naszego środowiska naukowego.

Dostęp do systemu dla użytkowników zagranicznych

Duże zainteresowanie dostępem do systemu doc@med przejawiają również biblioteki i instytucje naukowe z innych krajów. Najwięcej zgłoszeń napływa z Republiki Czeskiej. W obrębie Unii Europejskiej obowiązują ujednoczone przepisy prawa autorskiego oparte na dyrektywie Parlamentu i Rady Europy 2001/29/WE z 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym. Nie udało się uzyskać oficjalnych informacji z Departamentu Prawnego Ministerstwa Kultury na temat regulacji w tym zakresie u naszych wschodnich sąsiadów, a z dotychczasowych kontaktów wiadomo, że istnieje tam duże zainteresowanie współpracą międzybiblioteczną w zakresie obsługi użytkowników ze środowiska medycznego.

Nie naruszając obowiązującego prawa, trzeba rozważyć umożliwienie dostępu do systemu bibliotekom z sąsiadujących z nami krajów. Można się w tym zakresie wzorować na systemie SUBITO, który powstał jako system krajowy, a następnie umożliwił dostęp bibliotekom z innych krajów i obecnie posiada już współpracujących partnerów zagranicznych – biblioteki w Wiedniu i Zurichu (4). Decyzja o rozszerzeniu dostępu do systemu doc@med dla bibliotek zagranicznych wymagać będzie jednak wypracowania odpowiedniego sposobu weryfikacji użytkowników, zaakceptowania zasad realizacji zamówień oraz rozliczeń kosztów przesyłania kopii drogą elektroniczną.

Bibliografia

1. Piotrowicz Aniela, Grządzielewska Ewa, Torlińska B.: Współpraca akademickich bibliotek medycznych w Polsce. W: Konferencja nt. Współpraca bibliotek naukowych w zakresie obsługi użytkowników. Warszawa, 23-24 IX 2002. [Warszawa, 2002] s. 1-12. [Wersja na CD-ROM]
2. Piotrowicz Aniela: Udostępnianie zbiorów w bibliotekach uczelni medycznych. *Biul. Gl. Bibl. Lek.* 1996 R. 42 nr 354 s. 49-63. – XII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych. Łódź 1995 r.
3. Piotrowicz Aniela, Grządzielewska Ewa, Krzyżaniak Piotr: Koncepcja krajowego systemu elektronicznej dystrybucji kopii dokumentów dla środowiska medycznego. *Biul. Gl. Bibl. Lek.* 2001 R. 47 nr 365 s. 73-85 il. - XX Jubileuszowa Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych. Szczecin-Międzyzdroje, 6-8 VI 2001. Referaty i prezentacje
4. Subito – who's participating? [Internet - dostęp 29.07.2005] <http://www.subito-doc.com/>

Mgr Bolesław Howorka
Poznań – AM

PRAWNE UWARUNKOWANIA DZIAŁANIA SYSTEMU DOC@MED W KRAJU I ZA GRANICĄ

Streszczenie

Ustawowym zadaniem każdej biblioteki, mającej status zakładu publicznego, jest udostępnianie materiałów bibliotecznych zgodnie z obowiązującymi przepisami ustaw: o bibliotekach i o prawie autorskim. Autor referatu omawia niektóre związane z tematem postanowienia, odnosi się także do regulujących te sprawy przepisów dyrektyw UE. Wskazuje na to, że polskie prawo autorskie nie ogranicza możliwości świadczenia usług bibliotecznych użytkownikom innej narodowości.

Abstract

The access to the library collection is the statutory duty of each library as a public institution (according to the acts about libraries and copyright). The report discuss the legal rules and EU regulation of the access. The conclusion is that library collection is open to foreign users on the same conditions as for Polish.

Ustawowym zadaniem każdej biblioteki, która ma status zakładu publicznego¹ jest obsługa użytkowników², udostępnianie im we wszelkich dopuszczalnych przez prawo formach (prezencyjnie, w drodze wypożyczeń, wykonując dla nich kopie dokumentów - materiałów bibliotecznych i in.) zbiorów materiałów bibliotecznych, prowadzenie na ich rzecz działalności informacyjnej, zarówno w oparciu o zbiory własne, jak też i zbiory innych bibliotek. Pojęcie „materiały biblioteczne” zostało zdefiniowane w ustawie³, warto tu tylko przypomnieć, że są to w szczególności dokumenty zawierające utrwalony wyraz myśli ludzkiej, przeznaczone do rozpowszechniania (a więc dokumenty, utwory, które za zgodą twórcy zostały w jakikolwiek sposób udostępnione publicznie⁴).

Udostępniając swoje zbiory, a także, w ramach współpracy międzybibliotecznej, materiały biblioteczne pochodzące z innych bibliotek, każda biblioteka musi szanować

¹ Nie należy mylić tego określenia z określeniem „biblioteka publiczna”; status zakładu publicznego mają m.in. wszystkie uczelnie publiczne, a więc taki sam charakter mają ich biblioteki – jednostki organizacyjne zakładów publicznych. Patrz także: B. Howorka: „*O statusie prawnym biblioteki – zakładu publicznego*” *Bibliotekarz* 2004, nr 3 s. 16-19

² Art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o bibliotekach

³ Art. 5 ustawy o bibliotekach

⁴ Art. 6 pkt 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych; materiały, które nie zostały rozpowszechnione w rozumieniu powołanej ustawy, to najczęściej materiały wchodzące w skład zasobów archiwalnych, udostępniane w innych zakładach publicznych (w archiwach), w oparciu o przepisy innej ustawy (nie ustawa o bibliotekach, ale ustawa o archiwach)

autorskie prawa osobiste⁵, zasady zobowiązujące do wyraźnego określenia, kto jest autorem dzieła. Dla bibliotekarzy najważniejsze są prawa osobiste twórcy wyrażające się: 1) prawem żądania, aby osoby trzecie wiedziały i uznawały to, że jest on autorem utworu oraz 2) prawem twórcy do zachowania nienaruszalności treści i formy utworu oraz jego rzetelnego wykorzystania. Przestrzegając tych praw twórcy nie wolno dopuścić do sytuacji, w której np. kopiując utwór stanowiący fragment publikacji periodycznej – artykuł, dokona się „podziału”, przekaze użytkownikowi artykuł w częściach i w ten sposób naruszy jego treść i formę, dopuści do nierzetelnego korzystania z utworu (artykuł z zasady jest utworem krótkim, którego każda część jest ważna, nie wolno oderwać, kopiując, informacji o autorach i skąd oni pochodzą, jak i tytułu od właściwej treści i kończącej dzieło bibliografi).

Tu warto przypomnieć (także niektórym wydawcom) treść art. 11 ustawy o prawie autorskim, przepisów mówiących, że prawa majątkowe do utworu zbiorowego, m.in. do publikacji periodycznej (domniemywa się, wg ustawy, że także prawa do tytułu), przysługują wydawcy, natomiast autorskie prawa majątkowe do poszczególnych części tego wydawnictwa, mających samodzielne znaczenie (a więc do poszczególnych artykułów) przysługują ich twórcom.

Bibliotekarzowi nie wolno także naruszyć praw majątkowych twórcy⁶, jego wyłącznego prawa do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji⁷ oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu (monopol autorski). Twórca ma zagwarantowane przepisami ustawy⁸ prawo do wynagrodzenia. Tylko on może wyrazić zgodę, poprzez stosowny zapis w umowie, na to, by przeniesienie autorskich praw majątkowych lub udzielenie licencji nastąpiło nieodpłatnie. I co jest tu bardzo ważne: „*Jeżeli w umowie nie określono sposobu korzystania z utworu, powinien on być zgodny z charakterem i przeznaczeniem utworu oraz przyjętymi zwyczajami*”⁹ (podkreśl. BH). A jaki jest charakter korzystania z dzieła naukowego? Jakie jest przeznaczenie artykułu w czasopiśmie naukowym? Jakie przyjęte zwyczaje obowiązują podczas korzystania przez naukowców z tych utworów? Na takie pytania łatwiej na pewno jest odpowiedzieć bibliotekarzowi – pracownikowi biblioteki instytucji naukowej bądź też pracownikowi nauki, niż prawnikowi. Bo też o tych sprawach muszą decydować korzystający, a nie prawnicy, czy też wydawcy i twórcy.

⁵ Czym się te prawa wyrażają – o tym stanowi art. 16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

⁶ Art. 17 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych: „*Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, twórca przysługuje wyłączne prawo do korzystania z utworu i rozporządzania nim na wszystkich polach eksploatacji oraz do wynagrodzenia za korzystanie z utworu*”

⁷ Art. 50 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

⁸ Art. 43 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

⁹ Art. 49 ust. 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Ustawodawca przewidział możliwość ograniczenia monopolu autorskiego, obowiązująca ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych¹⁰ stanowi o licencjach ustawowych na rzecz określonych osób (przepisy o użytku osobistym – art. 23), a także instytucji (m.in. instytucji naukowych i oświatowych – art. 27, jak bibliotek, archiwów i szkół – art. 28 oraz ośrodków informacji i dokumentacji – art. 30), w końcu również z uwagi na ich przeznaczenie (m.in. „prawo cytatu” – art. 29 oraz korzystanie na uroczystościach, imprezach i w czasie ceremonii – art. 31, jak i dla dobra osób niepełnosprawnych – art. 33).

Trzeba wyraźnie podkreślić, że prawo państwa do ograniczenia monopolu autorskiego znajduje swoją podstawę w umowach międzynarodowych, w prawie unijnym. Należy tu wskazać na art. 9 ust. 2 Aktu paryskiego Konwencji berneńskiej dopuszczającego do tego, by ustawodawstwo państwa – sygnatariusza tej konwencji mogło zezwalać na reprodukcję pewnych dzieł w określonych, szczególnych przypadkach, ale jednocześnie zobowiązywało to państwo do stworzenia odpowiednich warunków nie pozwalających na wyrządzenie szkód w normalnym korzystaniu z dzieła, na przyniesienie nieuzasadnionego uszczerbku wynikającym z przepisów prawa interesom twórcy.

Szczególnie ważne są dla nas dyrektywy Unii Europejskiej, a przede wszystkim dyrektywa Parlamentu i Rady Europy 2001/29/WE. W preambule do tego aktu wskazano na możliwość wprowadzenia w ustawodawstwach krajów członkowskich wyjątków i ograniczeń w monopolu autorskim – dla celów edukacyjnych, a także naukowych, ograniczeń na rzecz instytucji publicznych, takich, jak biblioteki i archiwa, do cytowania, na użytek osób niepełnosprawnych i in. (wymienionych w pktcie 34 preambuły). W tej preambule, a pktcie 40¹¹, dopuszcza się wprowadzenie wyjątków i ograniczeń na rzecz niektórych instytucji non-profit, takich, jak ogólnodostępne biblioteki lub inne analogiczne instytucje (np. archiwa).

Art. 5 omawianej dyrektywy dopuszcza do odstępstw od monopolu autorskiego, o którym stanowi art. 2 tego aktu. Przepisy te dopuszczają (w ust. 1) do wprowadzenia ograniczeń w monopolu autorskim w odniesieniu do czynności, które mają charakter

¹⁰ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. J.t. w Dz.U. 2000 nr 80, poz. 904; zmiany w Dz.U.: 2001 nr 128 poz. 1402, 2002 nr 126 poz. 1068 i nr 197 poz. 1662, 2003 nr 166 poz. 1610, 2004 nr 91 poz. 869 i nr 96 poz. 959

¹¹ „Państwa Członkowskie mogą uwzględnić wyjątek lub ograniczenie na rzecz niektórych instytucji non-profit, takich jak ogólnodostępne biblioteki lub inne analogiczne instytucje, jak również archiwa. Jednakże powinno to być ograniczone do niektórych szczególnych przypadków objętych prawem do zwielokrotniania. Taki wyjątek lub ograniczenie nie powinien obejmować korzystania w ramach dostarczania przez Internet utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną. Artykuł 2 dyrektywy mówi o prawie do zwielokrotniania utworu, podkreślając zasadę monopolu autorskiego: „Państwa Członkowskie przewidują wyłączne prawo do zezwalania lub zabrania bezpośredniego, tymczasowego lub stałego zwielokrotniania utworu, przy wykorzystaniu wszelkich środków i w jakiegokolwiek formie, w całości lub częściowo: a) dla autorów, w odniesieniu do ich utworów; ...”.

prześciowy lub dodatkowy, „które stanowią integralną i podstawową część procesu technologicznego i których jedynym celem jest umożliwienie:

- a) transmisji w sieci wśród osób trzecich przez pośrednika, lub
- b) legalnego korzystania z utworu lub innego przedmiotu objętego ochroną i które nie mają odrębnego znaczenia ekonomicznego, będą wyłączone z prawa do zwielokrotniania określonego w art. 2”.

W ust. 2 tego artykułu znajdują się postanowienia zezwalające Państwom Członkowskim na wprowadzenie wyjątków i ograniczeń w monopolu autorskim, m.in.:

„b) w odniesieniu do zwielokrotniania na dowolnych nośnikach przez osobę fizyczną do prywatnego użytku i do celów ani bezpośrednio ani pośrednio handlowych, pod warunkiem, że podmioty praw autorskich otrzymają godziwą rekompensatę (podkreśl. BH), uwzględniającą zastosowanie lub niezastosowanie środków technologicznych, określonych w art. 6 (stanowiącym o obowiązkach Państw Członkowskich do przewidzenia ochrony prawnej dla środków technologicznych – uwaga BH), w odniesieniu do danych utworów lub przedmiotów objętych ochroną;

c) w odniesieniu do szczególnych czynności zwielokrotniania dokonywanych przez ogólnodostępne biblioteki (podkreśl. BH), instytucje edukacyjne i muzea lub przez archiwa, które nie są skierowane na osiągnięcie bezpośredniej lub pośredniej korzyści gospodarczej lub handlowej (podkreślenia - BH)”. Ust. 3 art. 5 stanowi, że odpowiednie wyjątki i ograniczenia mogą dotyczyć takich przypadków, jak: „a) korzystania wyłącznie w celach zilustrowania w ramach nauczania lub badań naukowych tak długo, jak źródło, łącznie z nazwiskiem autora, zostanie podane, poza przypadkami, w których okaże się to niemożliwe i w stopniu uzasadnionym przez cel niehandlowy, który ma być osiągnięty”. Dyrektywa w art. 5 ust. 5 stanowi, że wyjątki i ograniczenia w monopolu autorskim mogą być stosowane „tylko w niektórych szczególnych przypadkach, które nie naruszają normalnego wykorzystania dzieła lub innego przedmiotu objętego ochroną, ani nie powodują nieuzasadnionej szkody dla uzasadnionych interesów podmiotów prawa autorskiego” (podkreślenia - BH).

Licencje ustawowe ustanowione przepisami obowiązującymi w krajach członkowskich UE nie powinny naruszać normalnego korzystania z utworu, nie powinny powodować nieuzasadnionych szkód twórcom.

Jestem przekonany, że postanowienia dyrektywy zostały we właściwy sposób implementowane do ustawodawstw wszystkich państw członkowskich UE. Uważam, że tak, jak i u nas, dopuszcza się tam do korzystania w zakresie własnego użytku osobistego (dyrektywa – art. 5 ust. 2 lit. b), a także przez ogólnodostępne biblioteki, instytucje edukacyjne, muzea oraz archiwa (dyrektywa - art. 5 ust. 2 lit. c). Problem „godziwej” rekompensaty (patrz wyżej, podkreśl. BH), o którym wspomina dyrektywa w cytowanym wyżej art. 5 ust. 2 lit b), wymaga rozwiązania, ale zadanie znalezienia właściwych rozwiązań nie jest zadaniem bibliotek bądź innych instytucji publicznych

umożliwiających czytelnikom korzystanie z utworów w ramach „własnego użytku osobistego”, jest to zadanie dla właściwych organów Państw Członkowskich UE, które muszą zająć się tym problemem, są zobowiązane do podjęcia stosownych działań w porozumieniu z organizacjami zbiorowego zarządzania prawami autorskimi¹².

A jak wygląda sprawa usług naszych bibliotek na rzecz użytkowników osób fizycznych z krajów spoza UE? Dążenie do udzielenia stosownej pomocy pracownikom nauki, osobom doskonalącym się zawodowo, jest na pewno działaniem godnym pochwały i wsparcia. Takie działania mieszczące się w ramach „własnego użytku osobistego” i zgodnie z art. 23 naszej ustawy o prawie autorskim mogą być podejmowane, ale zakres tej pomocy nie może przekroczyć granic określonych przez nasze przepisy, granic ustawowych licencji, postanowień o dozwolonym użytku chronionych utworów, a przede wszystkim granic określonych powołaną tu dyrektywą unijną. Można się tu odwołać nawet do postanowień naszej Ustawy Zasadniczej¹³, która zobowiązuje m.in. instytucje publiczne do jednakowego traktowania wszystkich, tak obywateli naszego państwa, jak i cudzoziemców¹⁴. Zobowiązuje ona do stwarzania wszystkim warunków do korzystania z dóbr kultury¹⁵. W końcu Konstytucja zapewnia każdemu wolność badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury (art. 73¹⁶), dóbr, do których zaliczają się także zbiory biblioteczne. Należy także tu wskazać na art. 3 ustawy o bibliotekach, który stanowi, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, że biblioteki mają obowiązek organizowania i zapewnienia dostępu do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej, a prawo korzystania z bibliotek ma charakter powszechny.

Przypomnę obowiązujące bibliotekarzy przepisy prawa – ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

1. Art. 23 ustawy zezwala na nieodpłatne korzystanie, bez zezwolenia twórcy, z już rozpowszechnionego (udostępnionego publicznie) utworu - w zakresie własnego użytku osobistego. Przepisy te pozwalają także na korzystanie z elektronicznych baz danych spełniających cechy utworu, jednakże tylko w takiej sytuacji, kiedy dotyczy to własnego użytku naukowego niezwiązanego z celem zarobkowym. Zakres własnego użytku osobistego obejmuje wyłącznie korzystanie z pojedynczych egzemplarzy

¹² Art. 104 i nast. Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

¹³ Na konstytucyjne uwarunkowania związane z tym problemem zwrócił mi uwagę radca prawny Min. Kultury – mec. Rafał Golań

¹⁴ Art. 32 ust. 1 Konstytucji stanowi: „*Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne*”

¹⁵ Art. 6 ust. 1 Konstytucji mówi: „*Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju*”

¹⁶ Art. 73 Konstytucji stanowi: „*Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury*”

utworu. Przepisy te nie ograniczają objętości kopiowanego egzemplarza, tak, że dopuszczalne jest skopiowanie nawet całego utworu.

Powstaje pytanie, kto może korzystać z utworu w zakresie własnego użytku osobistego? Czy użytek „dla własnych celów zawodowych” można uznać za mieszczący się w granicach „własnego użytku osobistego”? Autor komentarza do ustawy¹⁷ wyraża zdanie, „*że fakt, iż osoba dokonująca zwielokrotnienia dzieła (np. lekarz wykonujący odbitkę z czasopisma fachowego) wykorzystuje wiadomości z niego uzyskane w celach zawodowych, objęty jest zakresem działania przepisu o dozwolonym użytku osobistym. Istotne jest bowiem, że z uzyskanej odbitki lekarz ten nie będzie korzystał poza kręgiem osób określonych w art. 23 ust. 2*” (podkreśl. BH). I dalej: „*Użytek wewnątrz zakładu pracy nie jest użytkowaniem osobistym i nie podlega przepisowi art. 23. Zakład pracy, który dla swoich pracowników wykona określoną liczbę egzemplarzy dzieła w celach szkoleniowych, powinien na taki użytek uzyskać zezwolenie, chyba że jest to instytucja naukowa lub oświatowa (art. 27)*” (podkreśl. BH). A jaki charakter ma biblioteka naukowa, jaka instytucją jest szkoła wyższa?

Znowelizowana ustawa (nowelizacja z dnia 1 kwietnia 2004 r. ogłoszona w Dz. U. Nr 91, poz. 869) stanowi w art. 23 ust. 2, że: „*Zakres własnego użytku obejmuje korzystanie z pojedynczych egzemplarzy utworów* (podkreślenie – BH) ...”. Z tych znowelizowanych postanowień art. 23 ust. 2 ustawy wynika, że nie wolno skopiować, dla jednego zamawiającego użytkownika biblioteki, większej liczby egzemplarzy utworu, że jeden użytkownik ma prawo tylko do jednej kopii.

Nie jest użytkowaniem osobistym korzystanie z utworu w szerszym kręgu osób, niż to dopuszcza ustawa, np. w obrębie zakładu pracy. Użytek profesjonalny, dla własnych celów zawodowych, to korzystanie związane z poszerzaniem kwalifikacji użytkownika (np. sporządzanie kopii artykułów z czasopism w celu poszerzenia własnej wiedzy), uzyskania stopnia naukowego, tytułu naukowego, specjalizacji. Takie korzystanie nie stanowi naruszenia ustawy, niezależnie, czy dotyczy to obywateli polskich, obywateli Państw Członkowskich UE, czy też obywateli innych państw. Inaczej może przedstawiać się sprawa, kiedy określone działania mają charakter zarobkowy, m.in. w takim rozumieniu, że stanowią przedmiot umowy o dzieło z jednostką nie mającą charakteru instytucji naukowej, przedsiębiorstwa, jednostki prowadzącej działalność gospodarczą. Zalecałbym tu, aby na zamówieniach kopii utworów, przede wszystkim składanych przez użytkowników – obywateli państw spoza UE, znajdowały się oświadczenia użytkowników, że kopie te nie będą wykorzystywane dla celów związanych z działalnością gospodarczą. Niedopuszczalne jest wykorzystywanie przepisów o korzystaniu z utworu w zakresie własnego użytku osobistego dla celów jednostki organizacyjnej, pod pozorem opłacania wykonania kopii dla pracownika,

¹⁷ Janusz Barta, Monika Czajkowska-Dąbrowska, Zbigniew Cwiakałski, Ryszard Markiewicz, Elżbieta Traple: „*Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*”, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1995 s. 17

tworzenie swoistej „biblioteki zakładowej” z odbitek artykułów czasopism dla „ośrodka badawczego (!)” zakładu płacącego za sporządzenie kopii itp. działania (np. w Stanach Zjednoczonych słynna sprawa Texaco¹⁸), korzystanie z fragmentów opublikowanych utworów przez ośrodki informacji naukowej lub dokumentacji tych zakładów. Ustawa, w art. 30, zastrzega, że w takich sytuacjach twórca (organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi), ma prawo do stosownego wynagrodzenia.

Trzeba także wspomnieć, że zakres własnego użytku osobistego obejmuje, obok osoby zainteresowanej, także inne osoby pozostające z nią w związku osobistym, w szczególności w związku pokrewieństwa, powinowactwa lub stosunku towarzyskiego (a więc nieformalnego, co wyklucza korzystanie z licencji ustawowej przy stosunkach profesjonalnych, formalnych, gdy występują wyłącznie powiązania wynikające np. ze stosunku pracy).

2. Wspomniana tutaj nowelizacja ustawy dodała nowy artykuł (art. 23¹), który stanowi o nowej formie dozwolonego użytku chronionych utworów. Nowe przepisy pozwalają na zwielokrotnienie utworów, bez zezwolenia twórcy, jeśli działanie takie nie ma znaczenia gospodarczego, a ma charakter przejściowy lub przypadkowy (incydentalny) oraz stanowi integralną część procesu technologicznego i ma na celu wyłącznie umożliwienie: *1) przekazu utworu w systemie teleinformatycznym pomiędzy osobami trzecimi przez pośrednika lub 2) zgodnego z prawem korzystania z utworu.*

3. Instytucje naukowe i oświatowe mogą w celach dydaktycznych korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu, a także sporządzać dla tych celów egzemplarze fragmentów rozpowszechnionego utworu (art. 27 ustawy). Dodajmy, że mają takie prawo także w celach związanych z własną działalnością badawczą. Z przepisów tych nie wynikają, wprost, wnioski odnoszące się do użytkowników zagranicznych. Wykładnia literalna tego przepisu (art. 27 ustawy) zezwala instytucjom naukowym i oświatowym na korzystanie z rozpowszechnionych utworów w celach dydaktycznych lub do prowadzenia własnych badań. I tylko w tym zakresie można sporządzać egzemplarze fragmentów (np. artykułów stanowiących część publikacji periodycznej – w rozumieniu art. 11 ustawy o prawie autorskim)

¹⁸ Sąd Apelacyjny w Nowym Jorku (w związku z pozwem Centrum Przestrzegania Praw Autorskich – Copyright Clearance Center – CCC, w wyniku rewizji pozwanego, jako II instancja) orzekł w 1985 r., że duża, bogata i znana firma Texaco systematycznie narusza zasadę rzetelnego korzystania (*fair use*), narusza przepisy prawa autorskiego kopiując setki artykułów z czasopism naukowych, a następnie rozpowszechnia je wśród zatrudnionych w firmie pracowników naukowych, którzy tworzą „biblioteczki odbitek” służące nie tylko im, ale także innym osobom. Sąd stwierdził, iż zasada *fair use* zezwala wyłącznie na bieżące korzystanie i orzekł, że pracownik instytucji prowadzącej działalność komercyjną nie ma prawa nadużywać zasady rzetelnego korzystania (np. przez tworzenie zbiorów kserokopii), a instytucja ta ma obowiązek prenumerowania odpowiedniej liczby egzemplarzy potrzebnych czasopism naukowych bądź też zobowiązana jest do nabycia od CCC stosownej licencji na kopiowanie. Szerzej na ten temat: Bolesław Howorka: *Prawo autorskie. Konwencja berneńska i polska ustawa*. Przegląd Biblioteczny 1997 nr 2/3 s. 180-181

rozpowszechnionych utworów. Jednakże warto się zastanowić, czy sporządzenie wspomnianych w art. 27 ustawy egzemplarzy fragmentów rozpowszechnionego utworu nie jest określeniem także takich działań, które polegają na sprowadzeniu przez uprawnioną do tego bibliotekę – z innej biblioteki, także zagranicznej, stosownej kopii utworu. Ale realizując takie zamówienie nie wolno zapomnieć o postanowienia dyrektywy UE nr 29 z 2001 r. (tu cytowanej); tu trzeba mieć gwarancję, że zamawiająca instytucja działa non-profit. I jak to już powyżej stwierdziłem, nie jest to istotne przy rozważaniu tego problemu w aspekcie współpracy z placówkami zagranicznymi, bowiem rozstrzygające sprawę będą tu postanowienia art. 28 ustawy, stanowiące o uprawnieniach bibliotek.

4. Przepisy art. 28 ustawy zezwalają bibliotekom, w zakresie ich zadań statutowych, na nieodpłatne udostępnianie egzemplarzy utworów, które zostały rozpowszechnione, tzn. za zezwoleniem twórcy w jakikolwiek sposób udostępnione publicznie. Trzeba tu zwrócić uwagę na zwiększenie możliwości biblioteki związane z zamianą w tym artykule wyrazu „opublikowanych” (utworów za zezwoleniem twórcy wielokrotnionych, których egzemplarze zostały udostępnione publicznie¹⁹) na wyraz „rozpowszechnionych” (utworów za zezwoleniem twórcy w jakikolwiek sposób udostępnionych publicznie⁴).

Biblioteki, szkoły i archiwa mogą sporządzać lub zlecać sporządzenie pojedynczych egzemplarzy utworów rozpowszechnionych w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów.

Nowelizacja (pkt 3 – nowy w art. 28 ustawy o prawie autorskim) pozwala bibliotece (archiwum, szkole) na udostępnianie zbiorów dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na terenie tych jednostek.

Przepisy art. 28 odnoszą się także do podmiotów zagranicznych (nie ma w tej sprawie przepisów ograniczających w ustawie – nie wolno nam jednak, nigdy zapominać o prawie unijnym, w szczególności o postanowieniach dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/29/WE – wielokrotnienie dokonywane przez ogólnodostępną bibliotekę nie może być „skierowane na osiągnięcie bezpośredniej lub pośredniej korzyści gospodarczej lub handlowej”²⁰).

Publiczne biblioteki, szkoły i archiwa, instytucje działające non-profit, zakłady publiczne mogą prosić nasze biblioteki o sporządzenie pojedynczych egzemplarzy utworów rozpowszechnionych – w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów. Jednak uważam, że celowe byłoby upewnienie się przed zrealizowaniem zamówienia, jaki jest „status” zamawiającego, czy naprawdę jest instytucją non-profit.

¹⁹ Art. 6 pkt 1 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

²⁰ Art. 5 („Wyjątki i ograniczenia”) ust. 2 lit c) Dyrektywy 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym

Najlepszym rozwiązaniem byłoby nawiązanie współpracy między odpowiednimi systemami biblioteczno-informacyjnymi, konsorcjami, organizacjami, bibliotekami centralnymi. Trzeba tu także odpowiedzieć sobie na pytanie, jaki ma sens zamawianie artykułów i innych dokumentów zagranicą w sytuacji, kiedy odpowiednie czasopisma, materiały są w bibliotekach danego państwa. Dlatego wiarygodny i sprawdzony pośrednik z zagranicy byłby dla nas gwarantem, że nie naruszamy przepisów naszej ustawy i przepisów dyrektywy UE 2001/23/WE.

5. Artykuły 34 i 35 ustawy o prawie autorskim określają warunki korzystania z utworu w ramach dozwolonego użytku. Każde korzystanie z utworu w ramach dozwolonego użytku chronionych utworów jest możliwe pod warunkiem, że zamieszczona będzie informacja o twórcy oraz o źródle. Wymienienie twórcy to podanie jego imienia i nazwiska bądź jego pseudonimu lub poinformowanie o tym, że utwór został udostępniony anonimowo (art. 16 pkt 1 i 2 ustawy). Podanie informacji o źródle to wymienienie danych pozwalających na dokładną identyfikację utworu, miejsca opublikowania bądź też rozpowszechnienia. Informacja ta może być pominięta lub niepełna, jeśli nie istnieją możliwości jej ustalenia.

Tu zawsze trzeba pamiętać o przepisach zakazujących naruszenie treści i formy utworu, nakazujących rzetelne z niego korzystanie²¹. Nie wolno dokonywać „podziałów” utworu np. artykułu w czasopiśmie naukowym), jeśli prowadziłoby to do naruszenia autorskich prawa osobistych.

Twórca ma prawo do wynagrodzenia związanego z korzystaniem z utworu w ramach omawianych licencji ustawowych tylko wtedy, gdy o tym stanowi ustawa.

Mgr Beata Chodzicka
Warszawa – Wydaw. Lek. PZWL

DLACZEGO STUDENCI KSERUJĄ PODRĘCZNIKI?

Streszczenie

W wystąpieniu omówione zostały zarówno historyczne przyczyny kopiowania książek, jak i współczesne powody kserowania podręczników lub ich fragmentów przez studentów akademii medycznych. Ponadto zostały podane również dane dotyczące kwot przeznaczanych miesięcznie przez studentów na kserowanie podręczników z rozbiciem na kierunki studiów: Lekarski, Farmacja, Stomatologia i Pielęgniarstwo.

²¹ Art. 16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Abstract

In the speech there have been discussed both, historical reasons of photocopying of the books, and also causes of copying of the handbooks or their fragments by students of Medical Universities. Furthermore, there have been reported informations about amount of money that students allot for copying of handbooks, with the division into fields of study: Medicine, Pharmacy, Dentistry and Nursing.

Z roku na rok pogarsza się sytuacja wielu wydawców z powodu masowego kserowania książek. Szacuje się, że rocznie kopiowanych jest ok. 5 miliardów stron z książek i czasopism, z czego ponad 70% to publikacje o charakterze naukowym.

Rozwój techniki sprawił, że kopiowanie książek, muzyki, filmów czy programów komputerowych jest bardzo proste i stosunkowo tanie. Jest jednak duża różnica w postrzeganiu problemu kopiowania książek a kopiowania muzyki, filmów czy programów komputerowych.

Ponieważ płyty, kasety video czy gry są produkowane w olbrzymich nakładach przez producentów reprezentujących wielkie międzynarodowe koncerty, a straty z tego tytułu są olbrzymie, spowodowało to bardzo silną konsolidację tych podmiotów w walce z nielegalnym kopiowaniem utworów. Lobby producentów i dystrybutorów spowodowało, poprzez silną kampanię medialną częściową zmianę postaw: konsumentów – z jednej strony oraz organów ścigania – z drugiej strony. Piraci, kiedyś widoczni w wielu punktach miast, teraz musieli niejako „zejść do podziemia”.

Ale zmiana, która zaszła w postawach odbiorców, a zwłaszcza mediów była spowodowana również faktem, że zarówno muzyka, jak i film czy gra komputerowa służy rozrywce. I dlatego za rozrywkę powinno się płacić.

Inaczej jest z książkami, bo książki służą nauce. I to jest zasadnicza różnica. Istnieje społeczne przyzwolenie na kopiowanie książek, ponieważ służy to, w powszechnym odczuciu „zbożnemu celowi”. Powielane są wszakże głównie książki i czasopisma naukowe. W dodatku to kopiowanie jest silnie uwarunkowane historycznie. Nigdy wcześniej kopiowanie nie było uważane za coś niewłaściwego. Jeszcze zanim wynaleziono druk, przez wieki książki były przepisywane ręcznie.

Wracając do problemu kopiowania książek naukowych. Nasze Wydawnictwo w 2004 roku przeprowadziło Badanie Rynku Podręczników przy współpracy z Instytutem Badawczym IPSOS. W badaniu wzięło udział 600 studentów z 11 Akademii Medycznych wybranych losowo. Wcześniej jednak, aby badanie było maksymalnie obiektywne i miarodajne, skontaktowaliśmy się z dziekanatami wszystkich uczelni, zebraliśmy informacje o strukturze, liczbie studentów i dopiero te dane były podstawą do skonstruowania próby, według której było przeprowadzone badanie.

W oparciu o dane podawane przez studentów Akademii Medycznych biorących udział w badaniach, oszacowano przybliżoną wartość **miesięcznych** opłat związanych z kopiowaniem podręczników lub ich fragmentów. Jest to kwota **1 milion 380 tysięcy zł.**, z czego 870 tysięcy złotych (63%) to wartość kopiowanych fragmentów podręczników

a pozostałe 510 tysięcy zł. (37%) to wartość kopii całych podręczników. Różne są natomiast proporcje pomiędzy kopiowaniem całych podręczników a ich fragmentów. Najwięcej całych podręczników kopiują studenci Wydziału Pielęgniarskiego (49%) a najmniej Wydziału Farmaceutycznego (tylko 18%). Ale i tak 9 na 10 studentów kseruje podręczniki, z czego blisko 30% kopiuje je w całości.

Kopiowanie podręczników odbywa się najczęściej w:

- specjalistycznych firmach - 57% badanych. Cena 1 strony w zależności od punktu i ilości stron waha się pomiędzy 35 a 10 gr.
- na uczelni - 35% badanych
- u znajomego albo rodziców w pracy, pozostałe - 7% respondentów.

Jednak punkty kserograficzne kopiują nie tylko na zlecenie ale również z własnej inicjatywy i z własnego oryginału. Znając zapotrzebowanie, przygotowują kopie tytułów cieszących się największym powodzeniem. Firmy te działające w pobliżu wyższych uczelni mają często gotowe komplety już oprawionych podręczników. W Szpitalu Klinicznym w Zabrze (obok Akademii Medycznej) pracownicy naszego Wydawnictwa odkryli we wrześniu 2004 roku całą piracką księgarnię skopiowanych podręczników PZWL. Tytuły można było zamawiać również przez e-mail, a dla stałych klientów był nawet zorganizowany konkurs promocyjny w którym główną nagrodą był rower. Ale i bez roweru różnica między ceną książek pirackich a firmowych była zachęcająca, bo np. *Stomatologia zachowawcza* kosztowała tylko 30 zł (cena katalogowa 72 zł) a *Biofizyka* 36 zł (katalogowo 98 zł).

Wezwana policja zamknęła punkt i zarekwirowała kserograf, ale właściciel zakładu i tak wznowił działalność, ponieważ został ukarany tylko niewielką grzywną. Z tego punktu pochodzi przywieziony przez nas podręcznik *Histologii* prof. Sawickiego. Ponieważ wszyscy Państwo na pewno go znają, bardzo proszę obejrzyć przywiezioną przez nas piracką kopię i porównać jakość ilustracji z oryginałem. Mikrofotografie w tym przypadku są zupełnie nieczytelne, a są one elementem niezbędnym do zrozumienia dużych fragmentów tekstu. To powoduje, że tak naprawdę ten podręcznik jest bezużyteczny i nie jest wart nawet tych 36 czy 40 złotych.

Biorąc pod uwagę ceny kserowania, przy ilości 1000 odbitek cena 1 strony w punkcie xero kosztuje 10 gr. Faktyczny koszt takiej odbitki wynosi ok. 3 groszy. Zatem podręcznik *Biofizyki* liczący 864 strony to dla właściciela punktu koszt ok. 25 zł. nie licząc czasu pracy.

Przebadani studenci zapytani o powód kopiowania na pierwszym miejscu podawali wysokie ceny podręczników (67%) a w następnej kolejności konieczność używania tylko fragmentów tekstu (30%). Nie mają oni też poczucia popełniania przestępstwa i trudno im się dziwić. Do tej pory raczej byli i są zachęceni przez wielu wykładowców do korzystania z odbitek wykorzystujących fragmenty artykułów, a czasem wręcz prowadzący zajęcia sami przynoszą materiały skopiowane z prasy fachowej.

Straty wydawnictw z tego tytułu są ogromne, jednak w obecnej chwili nie ma skutecznych sposobów walki z piractwem i nie ma też, jak w przypadku międzynarodowych koncernów muzycznych silnych nacisków na ustawodawców, by tę sytuację zmienić. Przyjęta stosunkowo niedawno nowelizacja ustawy o prawie autorskim, która przewiduje pobieranie opłat od urzędzeń reprograficznych nie rozwiązuje tego problemu.

Istnieje jednak nadzieja, że tak jak w przypadku utworów muzycznych być może upowszechni się w przyszłości system sprzedaży podręczników w formie plików udostępnianych użytkownikom po dokonaniu opłaty on-line. Wymagałoby to oczywiście wprowadzenia do umów z autorami nowych zapisów o polach eksploatacji, jednak może będzie to system na tyle atrakcyjny, by wydawcy, stworzyli wspólną platformę i spójny standard dostępu i zechcieli go wprowadzić. Na zachodzie istnieją już podobne systemy, więc może jest to tylko kwestia czasu...

Meile Kretavičienė
Lithuania – KU

TRANSFER OF KNOWLEDGE: A NORDIC-BALTIC COOPERATION PROGRAMME FOR MEDICAL LIBRARIES

Abstract

Within the framework of the Nordic-Baltic partnership programme, Norway and Lithuania have established a special bilateral programme for 10 years. In year 2005 the partnership programme was finished. The evaluations of results and mutual benefits during 10 years period of cooperation are described in the presentation. Results of the cooperation programme and positive and negative factors for successful cooperation of this experience are emphasised.

Communication is all-important in partnerships - to share information, develop professional skills and awareness, and promote the interchange of ideas. To be successful and sustainable there must be a two way process! (Jean Shaw, UK. EAHIL Newsletter, 1996, 36.).

This spring we celebrated a 10-year anniversary of Nordic-Baltic partnership programme. Now the programme is finished and I would like to present you evaluation, results and mutual benefits we gained during 10 years period of cooperation and share our experience.

The Baltic and the Nordic countries have always been closely linked geographically, climatologically and culturally. After the Baltic countries became independent, it was natural to establish Nordic-Baltic relations in many fields including medical librarianship.

Background

The Nordic/Baltic health libraries programme was initiated in 1994 when 4 Lithuanian librarians thanks to Nordic government grant attended EAHIL Conference in Oslo and met colleagues from Nordic Association for Medical and Health Information there.

Within the framework of the Nordic-Baltic partnership programme, Norway and Lithuania have established a special bilateral programme. In order to become acquainted with our new partners and to plan future activities, SMH, the Norwegian medical library group, visited Kaunas and Vilnius for the first time in 1996.

Partnership with Norwegian Library Association SMH

The aim of the first project was to provide Lithuanian libraries with up-to-date medical textbooks according to priority lists from Kaunas and Vilnius medical libraries.

As a result, our libraries received a good collection of new medical textbooks from Norwegian libraries and publishers.

Norwegian colleagues understood our great demand for full text journal articles and suggested free article copy service for Lithuania over NOSP web page. SMH invited Norwegian medical libraries to join this program and now 40 libraries participate in the programme by sending free copies.

Since 1997, we receive on the average 1000 copies per year from various Nordic Libraries. We appreciate this help very much.

During this period, our librarians were supported to attend EAHIL, NAMHI meetings and workshops. Due to this support, we could gain access to the latest information on new library technologies and implement this knowledge at home after return. We also received an invaluable opportunity to get acquainted with and to talk to colleagues from various countries.

As a part of this support, the EAHIL membership fee is paid for 2 persons. Our representatives are even involved in EAHIL and NAHMI Board activities as board members. (Scandinavian colleagues are well organized and always put on the list our person for board elections).

Study tours

SMH arranged a 1-week study tour for 6 medical librarians from Lithuania. This tour was a good chance for our librarians to visit medical libraries and interlibrary loans, which are providing free article copies, meet their colleagues and improve professional knowledge. We gave presentations about our libraries and made acquainted with a lot of Norwegian librarians. This meeting contributed in fulfilling our aim of mutual educational programme Transfer of Knowledge.

Oslo University Library invited 1 librarian from our university for 1-month duration traineeship.

6 Librarians from Lithuania had possibility to participate in EAHIL Baltic-Nordic workshop in Oslo that has been organized by Nordic Library Association, SMH.

Transfer of Knowledge I, II, III

A valuable part of the partnership program is the transfer of professional knowledge. It is a very useful mean for the professional development of our staff, because other courses and seminars, which were held in Lithuania, did not meet the specific requirements of medical library information services.

Under the co-operation between the Norwegian Library Association Section for Medicine and Health, Union of Danish Librarians and the Kaunas University of Medicine Library the 5-day continuing education, courses "Transfer of Knowledge" were held at Kaunas University of Medicine in March 2000. The courses were free and open to Medical Librarians from Lithuania, Latvia and Estonia.

These courses became possible thanks to the grant from Nordic Council of Ministry. They were held by experienced lecturers from Norway, Denmark and Sweden on the topics which were considered hot for medical librarians: Evidence Based Medicine /Cochrane Library, Reference Manager, searching PubMed, Medical Internet Resources.

The documentation was translated into the three Baltic languages. The purpose of translating was both to facilitate the learning for the course participants and make the material accessible for others. The material was published on the libraries' homepages

All participants' forms pointed out in their feedback the usefulness of the courses and expressed wishes to continue this educational program in the future. As a result "Transfer of Knowledge II" courses under the same program were organized in 2002 and "Transfer of Knowledge III" in 2004. The main subjects were on Evidence Based Health, Evidence Based Librarianship, and Health resources on the Net, Cooperation between Libraries.

With a help of courses run by ourselves, we can spread newly acquired knowledge among other Lithuanian librarians who were not able to take part in the educational program.

Though educational programme is over, we continue to cooperate with Norwegian colleagues in other programme - Transfer of Knowledge to Russia. We want to build on the experience and the network developed so far with the Nordic-Baltic countries. Our knowledge of Russian language and culture is in great value. In June this year, educational courses were organized in St.Petersburg for medical librarians where our experience with the Transfer of Knowledge played role as good facilitator and as a mediator between Russia and Europe.

Evaluation

Positive results of Partnership Program

Inspired by Scandinavian educational programme and having good back-ground of medical information knowledge we started our user-training programme, this was very popular among physicians and other medical professionals. We held 2440-hour courses on health information searching for 2200 people from Kaunas and its surroundings.

As a result of educational activities, beginning with 2001 informatics has been included as a new subject into the University study program for Public health students.

On the other hand, user training naturally encourages staff to take greater responsibility for their own personal development. It is very important in present situation when the importance of the role of medical librarian in medical community is continually increasing.

The community of medical librarians is rather small in Lithuania and other Baltic countries. This is the reason why we have no national association for medical Librarians. Inspired by successful partnership between Norwegian and Lithuanian medical libraries we decided to establish Baltic Association for Medical Libraries (BAML), this has been formalized last autumn.

Our representatives are elected to the NAHMI and EAHIL boards.

Negative factors for partnership

The main obstacles, which prevent our cooperation to become even more efficient, are:

- Language problems. Most of people had acquired basic English or German at schools or universities. Nevertheless as a rule, their practical skills were very limited. Only scarcely, they could communicate fluently enough, especially the older generation. At present, the language situation tends to gradually improve and it is not so urgent for the younger generation.
- Financial problems. Due to the lack of appropriate funding we are not capable of participating in various events as equal partners in financial terms
- Psychological barriers to communicate. Both of the factors mentioned above cause certain psychological communication barriers. In spite of a friendly environment people usually feel uncomfortable and experience a lack of self-confidence in situations when they are dependent and cannot share organizational burden or equally contribute to discussions

Factors for successful partnership

- Long-term partnership program is one of the main factors for achieving good results. The partnership between Norwegian and Lithuanian health libraries already lasts for 9 years.

- Partnership between national associations rather than between twin libraries allows involving much more people into activities.
- Mutual analysis of needs and mutual program creation. Joint efforts are necessary both in the analysis of needs and collaborative program creation. "Transfer of Knowledge" is a good example of such approach. It was based both on our requests and proposals of the Norwegian party on relevant topics in European librarianship.
- Priority for professional development. It is a backbone for Library modernization and service improvement process.
- Support to attend conferences and workshops. It is a useful factor for professional development
- Involving into activities of professional associations (EAHIL, NAMHI). Participation in professional associations is very useful in establishing international contacts, acquiring new friends.
- Both sides' personalities (activeness, friendliness, ability to communicate...)
- Very good social programmes (during study tours we stayed in the private houses of our colleagues, we have many opportunities to communicate in informal parties and joint travels in Fjords or in Lithuania.

Conclusion

The partnership program between Baltic and Nordic medical libraries and the knowledge gained from Nordic colleagues has contributed very much to our professional achievements. The close collaboration between SHM and Lithuanian medical libraries remains to be an important stimulus for our future activities.

I have started my presentation with quotation from Jean Shaw, where she says, that cooperation is a mutual thing. The TK project has been a very mutual thing.

*Mgr Teresa Górecka-Kleijs
Aalsmeer – EBSCO*

BIBLIOTEKI MEDYCZNE WOBEC WYZWAŃ GLOBALIZACJI

Streszczenie

Według przewidywań wielu ekspertów na rynku wydawniczym do 2020 roku nastąpi odejście od wydawnictw drukowanych na rzecz elektronicznych. W zakresie nauk medycznych i ścisłych zmiany te najprawdopodobniej nastąpią jeszcze szybciej. Wraz z zadaniami w zakresie wspierania procesów ustawicznego kształcenia w społeczeństwie opartym na wiedzy stawia to przed bibliotekami wiele wyzwań w zakresie udostępniania zasobów elektronicznych.

Rynek elektronicznej informacji naukowej jest jedną z najszybciej rozwijających się dziedzin gospodarki w Europie. Konsorcja biblioteczne utworzone w ostatnich latach w Polsce przyczyniły się do ogromnego wzrostu źródeł elektronicznych dostępnych dla użytkowników i wypełnienia luki w zasobach informacji naukowej w stosunku do Europy Zachodniej i USA.

Duży wpływ na wzrost ilości dostępnych w Polsce czasopism pełnotekstowych miało utworzone 6 lat temu konsorcjum eIFL-EBSCO. Wraz z postępującą globalizacją i rozwojem technologii informatycznych rola zawodu bibliotekarza ewoluuje w kierunku specjalisty d/s informacji naukowej, eksperta w zakresie teorii, technik i technologii zdobywania informacji.

Abstract

Many experts predict a switch from print to digital publishing by the year 2020. Most probably these changes will take place even sooner in the scientific, medical and technical publishing. Next to the tasks in supporting of the lifelong learning process in the knowledge society they will bring new challenges for the libraries in providing access to the electronic resources.

The market of online scientific information is one of the fastest growing sectors of the European economy. The library consortia organized in the last couple of years in Poland have contributed to the tremendous growth of electronic resources available for the users and filled the gap in scientific information sources as compared with the countries in Western Europe and USA. The eIFL-EBSCO consortium organized 6 years ago has played a big role in the increase of the number of full text journals available in Poland. In the age of globalization and development of the information technologies the role of librarian is evolving towards a specialist in the scientific information, an expert in the theory, techniques and information technology.

Informacja w erze globalizacji

Rynek informacji jest jedną z najszybciej rozwijających się dziedzin gospodarki w Europie. Według raportu opublikowanego w czasopiśmie *Research Information* sprzedaż elektronicznej informacji naukowo-technicznej w Europie (nauka, technika, medycyna) w 2004 roku wzrosła w stosunku do 2003 roku o 16% w cenach bieżących i osiągnęła wartość 1,03 milarda Euro. Cały sektor informacji obejmujący zarówno wersję elektroniczną jak i drukowaną wzrósł tylko o 4% w cenach bieżących i osiągnął wartość 1,87 miliarda Euro. Wzrost rynku informacji elektronicznej nastąpił więc głównie wskutek rezygnacji z wersji papierowej na rzecz wersji elektronicznej. Rok 2004 można przy tym nazwać historycznym, gdyż po raz pierwszy sprzedaż produktów i usług w wersji online była wyższa niż publikacji drukowanych osiągając udział w wysokości 55% w całym rynku informacji w porównaniu z 42% w roku 2002. Według przewidywań wielu ekspertów udział wersji elektronicznej w całkowitym rynku informacji naukowo-technicznej w Europie przekroczy do końca tego roku 60%, a do 2020 roku nastąpi odejście od wydawnictw drukowanych na rzecz elektronicznych. W zakresie nauk medycznych zmiany te nastąpią najprawdopodobniej jeszcze szybciej.

Postępująca globalizacja i rozwój społeczeństwa informacyjnego, w którym wiedza jest głównym czynnikiem napędowym rozwoju gospodarczego i dobrobytu państwa oraz pomyślności osobistej obywateli wymusza na europejskich instytucjach kształcenia konieczność zreformowania procesów edukacji i rozwijania

ambitnych programów nauczania. Mówi o tym Deklaracja Bolońska podpisana 19 czerwca 1999 roku przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe w 29 krajach europejskich i szereg innych inicjatyw podejmowanych przez państwa europejskie.

Ważną rolę do odegrania w tym procesie mają biblioteki naukowe, które oprócz tradycyjnych zadań obsługi programów dydaktycznych i badań naukowych uczelni i instytucji naukowych powinny wspierać procesy ustawicznego kształcenia w społeczeństwie opartym na wiedzy, winny być centrami udostępniania zasobów informacyjnych, kształcenia umiejętności poszukiwania wiedzy i posługiwania się nowymi technologiami i technikami teleinformatycznymi. Winny być instytucjami otwartymi dla użytkownika i jego potrzeb wspierając misję zdobywania wiedzy przez każdego użytkownika w każdym czasie i w każdym miejscu.

Trendy na rynku wydawniczym

Amerykańska firma Outsell Inc. przewiduje w swoim raporcie opublikowanym we wrześniu br. następujące tendencje na rynku wydawniczym informacji naukowej:

- publikowanie informacji przez autorów w coraz większym stopniu z pominięciem czasopism uznanych wydawców w źródłach bezpośrednio skierowanych do użytkownika np. we własnych portalach,
- publikowanie bezpłatnie na stronach publicznie dostępnych np. Google, Yahoo, Groxis – użytkownicy oczekują bowiem, że informacja winna być bezpłatna, model płatnej subskrypcji nie jest już jedynym modelem,
- tworzenie się zagregowanych portali mieszanych zawierających treści dostosowane do potrzeb danej grupy użytkowników np. portale z materiałami edukacyjno-szkoleniowymi, gdzie można zamawiać zarówno książki, jak i artykuły z czasopism, video itp. np. SafariU <https://www.safariu.com/>,
- publikowanie recenzowanych prac naukowych w źródłach publicznie dostępnych typu „open access” – model publikacji, gdzie sami autorzy lub ich uczelnie/instytucje płacą, aby móc publikować recenzowane artykuły i prace naukowe, które są natychmiast publicznie dostępne np.:
 - BioMed Central <http://www.biomedcentral.com> - portal recenzowanych naukowych czasopism biomedycznych
 - WikiNews http://en.wikinews.org/wiki/Main_Page – użytkownicy mogą nie tylko czytać ale i sami dostarczać informacje z pierwszej ręki, zapewnia to bezpośrednią wymianę doświadczeń między naukowcami
- dotychczasowy model publikacji ulega zmianie – system komunikacji naukowej przekształca się w bardziej społeczny. Przewiduje się większą bezpośrednią współpracę między naukowcami na rynku informacji naukowo-medycyńsko-technicznej, a inne segmenty informacji będą w przyszłości podążać za tymi tendencjami,

- idą za tym przemiany w bibliotekach – biblioteki nie są już miejscem składowania informacji, archiwami czy repozytoriami, ale koncentrują się na dostarczaniu informacji cyfrowej bezpośrednio do użytkownika na jego komputer. Fizyczna przestrzeń biblioteki jest natomiast przekształcana w pomieszczenia do komunikowania się, wspólnej pracy i wymiany doświadczeń. Biblioteki stają się w coraz większym stopniu przedłużeniem sal wykładowych i centrami informacyjnymi. Większy nacisk kładzie się na wymianę doświadczeń niż na wyszukiwanie i pozyskiwanie informacji. Użytkownicy stają się bardziej wirtualni, a biblioteki przekształcają się w centra naukowo-szkoleniowe. Biblioteki akademickie są w czołówce tych przemian,
- publikowanie staje się procesem coraz bardziej uspołecznionym - model typu Wikipedia zmienia dokument z niezmiennego wyrazu opinii o określonym autorstwie we wspólny projekt będący rezultatem współpracy i wymiany opinii. Publikacja przestaje być drogą jednokierunkową, ale wywołuje reakcje, np. portal hybrydowy The Northwest Voice, w którym wolne publikacje mieszają się z tradycyjnymi, czytelnicy przesyłają artykuły, wszystko jest publikowane, ale redakcja czuwa nad jakością dostarczonych materiałów <http://www.northwestvoice.com>,
- tradycyjni wydawcy literatury naukowej zaczynają akceptować modele publikacji pozwalające na dystrybucję wycinków i modułów zawartości dostosowanych do potrzeb danych grup użytkowników np. Newsweek włącza komentarze przesyłane od użytkowników odnośnie publikowanych artykułów: <http://www.msnbc.msn.com/id/3032542/site/newsweek/>, BBC Backstage - otwiera swoje archiwa dla zainteresowanych ich włączeniem do innych materiałów.

Publikowanie staje się coraz bardziej procesem interaktywnym, co bardziej odpowiada otwartemu modelowi komunikacji naukowej.

W wyniku rewolucji informatycznej i technologicznej ilość informacji publikowanej zarówno w formie tradycyjnej drukowanej jak i w formie elektronicznej udostępnianej w sieci internetowej rośnie przy tym w ogromnym tempie. Przykładowo przeglądarki typu Google, Yahoo, Groxis indeksują obecnie około 8 miliardów dokumentów publikowanych na świecie, ale ocenia się, że duża część informacji naukowej zawartej w specjalistycznych płatnych bazach danych jest poza ich zasięgiem.

Dostęp do informacji nie stanowi więc obecnie problemu. Natomiast nieustannie wzrastająca liczba informacji i ciągle rozrastające się bazy danych wymagają coraz większej wiedzy technologicznej, czasu, doświadczenia i umiejętności posługiwania się technikami wyszukiwania i selekcji informacji. Powodują, iż śledzenie zmian zachodzących nawet w bardzo wąskich dziedzinach jest coraz trudniejsze i bardziej czasochłonne.

Rola i zadania bibliotekarza w bibliotece medycznej

W szczególności w naukach medycznych dostęp do bieżącej informacji odpowiedniej jakości ma ogromne znaczenie. Wiedza lekarza musi być aktualna i oparta na wiarygodnych danych, a te trzeba umiejętnie wyszukać i wyselekcjonować z gąszcza dostępnych informacji. Sytuację tę ilustrują następujące liczby: w bazie MEDLINE jest obecnie indeksowane ponad 4.800 czasopism biomedycznych, w 2003 roku opublikowano w nich 19.575 oryginalnych artykułów na temat leczenia i 16.701 takich artykułów na temat diagnostyki. Ocenia się, iż lekarz winien przeczytać codziennie przynajmniej 19 artykułów, aby być na bieżąco poinformowany o dokonaniach w uprawianej przez siebie dziedzinie.

Dodatkową przeszkodą w bieżącej aktualizacji wiedzy jest fakt, iż tylko niewielki odsetek informacji zawiera wiarygodne dane.

Bogactwo zasobów informacji naukowej grozi więc paradoksalnie kryzysem informacji. Witryny elektroniczne bibliotek są przeładowane informacjami tak, że dotarcie do właściwych danych znacznie się wydłużyło. Studenci i naukowcy narzekają na szum informacyjny, są przytłoczeni ogromną ilością danych. Może to prowadzić do sytuacji, że informacja naukowa kupowana wielkim nakładem środków będzie wykorzystywana tylko w pewnym stopniu z uwagi na trudności w dotarciu do niej.

Problem ten jest opisywany zarówno w literaturze polskiej jak i zagranicznej. Według raportu firmy Outsell Inc. badania wśród pracowników naukowych w USA wykazały, że na przestrzeni ostatnich 4 lat czas, jaki poświęcają oni na znalezienie i opracowanie informacji wzrósł średnio z 8 do 11 godzin tygodniowo. Co gorsze, proporcje pomiędzy czasem poświęconym na wyszukanie informacji a czasem poświęconym na jej przeanalizowanie i zastosowanie w badaniach uległy odwróceniu w porównaniu z rokiem 2001 i obecnie pracownicy poświęcają więcej czasu na znalezienie odpowiedniej informacji niż na jej zastosowanie. Powoduje to więc znaczne obniżenie efektywności pracy naukowej i otwiera duże pole do działania dla bibliotek. Użytkownicy oczekują bowiem, iż bibliotekarze mający wiedzę i doświadczenie w zakresie identyfikowania właściwych źródeł informacji powinni zająć się selekcją informacji, zorganizowaniem dostępu do niej zarówno w przestrzeni fizycznej jak i wirtualnej biblioteki w sposób gwarantujący wysoki poziom kształcenia.

Wyzwania, jakie stoją przed bibliotekami są więc ogromne – pojawiają się nowe, nieznane uprzednio rodzaje źródeł, rozliczne modele zakupu informacji, problemy autoryzacji użytkowników do dostępu do tych źródeł i problemy związane z zarządzaniem informacją. Rynek informacji to ciągle zmieniający się świat zarówno dla bibliotekarzy jak i wydawców i agentów prenumeraty czasopism.

Sukces bibliotekarza w nowej roli zależy od jego przygotowania do zawodu, wiedzy o źródłach informacji, umiejętności badawczych oraz wiedzy specjalistycznej

w danej dziedzinie pozwalającej mu nie tylko wyszukać informację ale krytycznie ją ocenić i zweryfikować. W związku z rozwojem technologii informatycznych i wzrostem znaczenia źródeł elektronicznych coraz mniej bibliotekarzy jest potrzebnych do prac technicznych związanych z rejestracją, archiwizacją a coraz więcej potrzeba bibliotekarzy o wysokim stopniu przygotowania zawodowego i szerokich kompetencjach. Im więcej jest bowiem różnych źródeł informacji, tym większa jest potrzeba ich selekcji, interpretacji i oceny. Bibliotekarz winien więc na bieżąco badać zachowania i potrzeby użytkowników, aby móc im lepiej służyć.

Bibliotekarz przyszłości w bibliotekach medycznych to doradca d/s informacji, infobroker, bibliotekarz dziedzinowy i specjalista w zakresie medycyny opartej na dowodach. Specjalista ten jest pośrednikiem między zasobami informacji, a ludźmi i instytucjami, którzy ich potrzebują. Służy pomocą w fachowym wyszukiwaniu, wzbogaconym o analizę i opracowanie.

Wymagania stawiane lekarzom i pracownikom opieki zdrowotnej rosną bowiem z roku na rok, a wraz z nimi rośnie zapotrzebowanie na informacje dotyczące diagnozowania, rokowania, zapobiegania i leczenia chorób. Lekarz musi codziennie podejmować decyzje, jakie badanie wykonać w celu rozpoznania choroby, jakie leczenie zastosować, czy refundować określony lek lub finansować daną procedurę itp. Od lekarzy wymaga się już nie tylko, aby leczenie było skuteczne i bezpieczne, ale również aby było szybkie i opłacalne ekonomicznie. Coraz większego znaczenia nabiera więc medycyna oparta na dowodach (MOD).

Medycyna Oparta na Dowodach (Evidence-Based Medicine, EBM) to sposób oceny wiarygodności i rzetelności doniesień naukowych w oparciu o wybrane kryteria, co umożliwia wybór najlepszych badań klinicznych zgromadzonych w medycznych bazach danych.

Praktykowanie według zasad Medycyny Opartej na Dowodach (MOD) wymaga jednak posiadania nowych umiejętności zarówno od lekarza jak i od bibliotekarza – opracowanie strategii wyszukiwawczej, trafność doboru źródeł, umiejętność pozyskania informacji, krytycznej jej oceny i porównania.

Lekarz musi na co dzień wykorzystywać narzędzia pomagające mu w podejmowaniu decyzji klinicznych takie jak standardy, wytyczne czy doniesienia naukowe dotyczące uprawianej przez niego dyscypliny. Musi umieć ocenić wiarygodność i użyteczność informacji zgodnie z zasadami medycyny opartej na dowodach naukowych i oczekuje pomocy w tym zakresie od bibliotekarza.

Dlatego medycyna oparta na dowodach naukowych jest potrzebna:

- wielu pacjentów umiera z powodu możliwych do uniknięcia błędów medycznych np. w USA liczba ta oceniana jest na 50.000 do 98.000 pacjentów rocznie,
- korzystanie z najlepszych z możliwych dowodów medycznych poprawi leczenie i zredukuje koszty leczenia i ochrony zdrowia,
- zajęci lekarze chcą korzystać z „łatwych i szybkich w użyciu narzędzi”.

Rola konsorcjum eIFL-EBSCO w rozwoju źródeł elektronicznych w Polsce

Firma EBSCO wspiera biblioteki medyczne w ich działaniach oferując zarówno specjalistyczne bazy danych jak i serwisy zintegrowanego udostępniania wszystkich źródeł bibliotecznych takie jak lista alfabetyczna AdoZ i LinkSource. Lista alfabetyczna AdoZ pozwala połączyć wszystkie zasoby elektroniczne dostępne w bibliotece na jednej platformie i przeszukiwać je na poziomie tytułów czasopism. Natomiast LinkSource jest narzędziem opartym na technologii Open URL i umożliwia zintegrowany dostęp do informacji poprzez połączenie zasobów informacyjnych za pomocą hiperłączy na poziomie artykułów. Łączy informacje online z bibliograficznych i pełnotekstowych baz danych, katalogów bibliotecznych, portali czasopism elektronicznych, stron internetowych wydawców, źródeł publicznie dostępnych typu „open access”, przeglądarek i wszelkich innych źródeł informacji. Oba serwisy pozwalają oszczędzić czas i nakład pracy bibliotekarzy.

Oferta baz medycznych w ramach konsorcjum eIFL-EBSCO obejmuje takie bazy jak:

- MEDLINE – baza ta jest wyposażona w automatyczne hiperłącza do pełnego tekstu do około 1.700 czasopism dostępnych w bazach Academic Search Premier i Health Source/Nursing-Academic Edition,
- Academic Search Premier – multidyscyplinarna baza pełnotekstowa dostępna w ramach konsorcjum EIFL-EBSCO, w której znajduje się ponad 1.500 czasopism pełnotekstowych indeksowanych w MEDLINE,
- Health Source Nursing-Academic - zawiera około 600 czasopism pełnotekstowych oraz abstrakty i cytowania z ponad 800 czasopism z nauk medycznych, a w szczególności z zakresu pielęgniarstwa i ochrony zdrowia,
- Health Source - Consumer Edition - zawiera pełny tekst około 300 czasopism, ponad 1.000 broszur oraz 140 informatorów z zakresu ochrony zdrowia, medycyny ogólnej, medycyny sportowej, żywienia, zdrowia rodzinnego, zdrowia dziecka i in.

Ponadto firma EBSCO oferuje kilkanaście baz z zakresu medycyny i nauk pokrewnych:

- CINAHL – baza z zakresu pielęgniarstwa, biomedycyny i nauk pokrewnych oferowana zarówno w wersji bibliograficznej podstawowej z archiwami od 1982 r. jak również w wersji CINAHL Plus z archiwami od 1937 r. oraz w wersji z pełnym tekstem
- Cochrane Collection – baza bibliograficzno-faktograficzna z zakresu medycyny opartej na dowodach Evidence Based Medicine (EBM) opracowywana przez The Cochrane Collaboration

- DynaMED – baza pełnotekstowa z zakresu medycyny opartej na dowodach stworzona przez lekarzy dla lekarzy i zawierająca opisy przypadków klinicznych z 1.800 grup tematycznych
- bazy z zakresu psychologii jak:
 - Psychology and Behavioural Sciences Collection (największa baza pełnotekstowa z zakresu psychologii i psychiatrii zawierająca ponad 550 czasopism pełnotekstowych), PsycINFO (baza bibliograficzna), PsycARTICLES (baza pełnotekstowa), PsycBOOKS (baza książek), PsycCRITIQUES (baza obejmująca przeglądy i recenzje książek), PsycEXTRA (baza zawierająca raporty rządowe, materiały konferencyjne, broszury, biuletyny itp.) i wiele innych baz z zakresu nauk medycznych, farmacji, ochrony zdrowia i zarządzania służbą zdrowia.

Zgodnie z oczekiwaniami użytkowników EBSCO umożliwia przy tym dostęp do baz nie tylko w sieci uczelni ale również spoza niej. Uprawnieni użytkownicy mogą korzystać z baz EBSCO z domu czy miejsca pracy niezależnie od lokalizacji komputera.

Sposobem zapewnienia dostępu na szeroką skalę polskich uczelni do światowych źródeł informacji naukowej wspomagających proces kształcenia oraz prace i badania naukowe stały się w ostatnich 5 latach ogólnokrajowe konsorcja biblioteczne, z których największe konsorcja, do których należą biblioteki medyczne to eIFL-EBSCO, ScienceDirect/Elsevier, SpringerLINK, Ovid, ProQuest.

Podliczenie ilości udostępnianych czasopism tylko z w/w 5 konsorcjów o ogólnokrajowym znaczeniu pozwala stwierdzić, że polskie biblioteki medyczne, które należą do wszystkich 4 konsorcjów mają łącznie dostęp do ponad 15.000 zagranicznych publikacji pełnotekstowych, w tym do ponad 10.000 czasopism. Oprócz w/w zasobów elektronicznych biblioteki akademickie prenumerują indywidualnie lub w ramach pozostałych konsorcjów od kilkudziesięciu do kilkuset zagranicznych czasopism pełnotekstowych.

Z analizy stron internetowych bibliotek uczelni medycznych w Polsce wynika, że udostępniają one od kilku do kilkunastu tysięcy czasopism zagranicznych w zależności od wielkości i charakteru uczelni. Nigdy przedtem w historii uczelnie wyższe nie miały dostępu do tak bogatych źródeł zagranicznych. Własne źródła EBSCO wskazują, że uczelnie wyższe w krajach Europy Zachodniej i USA mają dostęp do podobnej ilości pełnotekstowych czasopism. Tak więc biblioteki w Polsce nadrobiły z nawiązką różnicę w zasobach elektronicznych, jaka dzieliła je jeszcze kilka lat temu od bibliotek naukowych w krajach Europy Zachodniej i USA. Rozwój nowych technologii informatycznych i globalizacja rynku wydawniczego znacznie przyspieszyły te procesy.

W bardzo dużym stopniu do wzrostu ilościowego dostępnych w Polsce czasopism pełnotekstowych przyczyniło się konsorcjum eIFL-EBSCO.

Ilość czasopism pełnotekstowych zawartych w największej bazie Academic Search Premier dostępnej w ramach konsorcjum eIFL-EBSCO indeksowanych w poniższych serwisach i bazach według danych z września 2004 podaje poniższa tabela.

ISI Web of Science	1.897
ISI Science Citation Index	806
Biological Abstracts	522
Chemical Abstracts	274
MEDLINE	1.521
PsycINFO	778

Charakterystyka informacji zawartej w bazach EBSCO

Bazy EBSCO są komplementarnym źródłem informacji w stosunku do pakietów czasopism elektronicznych wydawców. Zawierają zarówno abstrakty, indeksy jak i czasopisma pełnotekstowe wielu różnych wydawców i obejmują bardzo szeroki zakres dziedzinowy. Nie służą do zastąpienia prenumeraty czasopism elektronicznych u wydawców, ale mają na celu wzbogacenie zasobów uczelni o nowe źródła elektroniczne za umiarkowaną cenę. Nierzadko bowiem czasopisma z nauk ścisłych zawarte w bazach w wersji pełnotekstowej podlegają okresom embarga. Jest to związane z polityką wydawców, którzy obawiając się utraty dochodów z bieżącej subskrypcji tych czasopism nie udostępniają aktualnych artykułów przez pewien czas. Zazwyczaj opóźnienie we włączeniu zawartości aktualnych zeszytów w wersji pełnotekstowej do baz wynosi od 3 do 12 miesięcy. Cena prenumeraty jednego czasopisma u wydawcy może bowiem sięgać kilkuset czy nawet kilku tysięcy USD podczas gdy cena tego czasopisma w bazach wynosi zaledwie kilka USD. Jeśli więc wszystkie biblioteki anulowałyby prenumeratę bieżącą danego czasopisma, to wydawca uzyskałby zbyt małe dochody z wydawania danego czasopisma i nie mógłby pokryć kosztów związanych z jego publikacją.

Okresy embarga nie dotyczą wszystkich czasopism udostępnianych w bazach. Ponad 2.000 czasopism pełnotekstowych w bazie Academic Search Premier, w tym znaczna część czasopism wydawanych przez towarzystwa naukowe jest włączona do baz EBSCO bez okresu embarga. Jednak nawet w takich przypadkach biblioteki nie powinny kierować się tym w swoich decyzjach zaprzestania prenumeraty, ponieważ wydawca po otrzymaniu wielu anulacji może wprowadzić restrykcje odnośnie udostępniania pełnego tekstu danego czasopisma. Decyzje o anulowaniu prenumeraty winny być podyktowane wnikliwą analizą, czy dane czasopismo powinno znajdować się w podstawowej kolekcji zasobów biblioteki z uwagi na kierunki kształcenia na uczelni i prowadzone prace badawcze i naukowe.

Nawet jeśli część czasopism w bazach EBSCO jest dostępna z okresem embarga czy też wyłącznie w formie abstraktów lub indeksów to dzięki temu, że bazy te są wyposażone w hiperłącza do pełnego tekstu, użytkownik jest kierowany przy pomocy

odsylaczy z abstraktu lub cytowania w bazie do pełnego tekstu poszukiwanego artykułu posadowionego na serwerze wydawcy, serwerze ICM czy w innym miejscu w zbiorach biblioteki. Narzędzia dostępne w bazach EBSCO pozwalają również tworzyć hiperłącza do katalogów OPAC, serwisów wypożyczeń międzybibliotecznych i serwisów dostawy dokumentów, wyszukiwarek (np. Google Scholar czy Scirus) czy portali czasopism elektronicznych.

Użytkownicy bibliotek, które mają dostęp za pośrednictwem EBSCO do baz bibliograficznych takich jak CINAHL, MEDLINE, PsycINFO czy innych mogą również korzystając z tej samej platformy i narzędzi wyszukiwania dotrzeć z baz bibliograficznych poprzez automatyczne hiperłącza do pełnego tekstu artykułów dostępnych w bazach pełnotekstowych EBSCO.

Powyższe narzędzia są odpowiedzią EBSCO na powszechne już od kilku lat wymagania użytkowników, aby informacja naukowa była udostępniana w zintegrowanych systemach umożliwiających dotarcie do poszukiwanych danych w jak najszybszy i najprostszy sposób. Jest to również zgodne z zaleceniami Międzynarodowej Koalicji Konsorcjów Bibliotecznych ICOLC (International Coalition of Library Consortia), aby wydawcy rozwijali technologie umożliwiające łączenie ze sobą elektronicznych zasobów informacyjnych pochodzących z różnych źródeł i od różnych wydawców, a nie zasklepiali się w rozwiązaniach dotyczących ich własnych serwisów.

Reasumując konsorcjum eIFL-EBSCO przyczyniło się w bardzo istotny sposób do rozpowszechnienia informacji naukowej w uczelniach medycznych w Polsce. Dla wielu uczelni wdrożenie tego projektu oznaczało dostęp do czasopism wcześniej nieosiągalnych. Oferowane przez EBSCO bazy, serwisy jak i narzędzia udostępniania informacji naukowej wspierają biblioteki medyczne w ich działaniach związanych z selekcją właściwych źródeł informacji i organizowaniem dostępu do nich w przejrzysty zintegrowany sposób gwarantujący wysoki poziom kształcenia i oszczędność czasu użytkownika.

Bibliografia

B o w e n Jennifer, B r i d e n Judy, B u r n s Vicki, L i n d a h l David, R e e b Brenda, S t o w e Melinda, W i l d e r Stanley: Serial Failure, The Charleston ADVISOR, styczeń 2004 Vol. 5 nr. 3 [on-line] [dostęp 16 września 2005]: <http://www.charlestonco.com/features.cfm?id=146&type=ed>

B r o o k s Sam: Academic Journal Embargoes and Full Text Databases, The Library Quarterly, University of Chicago Press, July 2003 Vol. 73 nr 3 s. 243-260

B r o o k s Sam: Doświadczenia EBSCO w rozpowszechnianiu informacji naukowej w oparciu o oferowane bazy danych, czasopisma elektroniczne i nową technologię połączeń LinkServers [on-line] [EBIB Nr. 9/2003 (36)] [dostęp 16 września 2005]: <http://ebib.oss.wroc.pl/2003/49/brooks.php>

I C O L C Guidelines and Preferred Practices for Selection and Purchase of Electronic Resources [on-line] Wytyczne ICOLC grudzień 2001 [dostęp 16 września 2005]: <http://www.library.yale.edu/consortia/2001currentpractices.htm>

I - M a r k e t FutureFacts: Information Industry Outlook 2006, raport firmy Outsell Inc., USA, [on-line] raport 2005 [dostęp 16 września 2005]: <http://www.outsellinc.com/subscribe/FutureFactsIndustryOutlook.htm>

L a s o ń Wojciech, W a l e c k i Piotr, S a r a p a t a Krzysztof, R o t e r m a n - K o n i e c z n a Irena: Nauczanie medycyny z wykorzystaniem paradygmatu Medycyny Opartej na Dowodach Naukowych (Evidence Based Medicine) [on-line] [dostęp 16 września 2005]: <http://www.ap.krakow.pl/ptn/ref2005/lason.pdf>

M o r t David: Research Information Special Report 2005, IRN Research: [on-line] raport specjalny 2005 [dostęp 16 września 2005]: <http://www.researchinformation.info/special2005stmonline.html>

N i k i s c h Jan A.: Jakiego konsorcjum potrzebujemy i jakie mamy? Z doświadczeń Poznańskiej Fundacji Bibliotek Naukowych [on-line] [*EBIB* Nr 7/2002 (36)] [dostęp 16 września 2005]: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/nikisch.php#do06>

S z c z e p a ń s k a Barbara : Broker informacji - zawód z przyszłością czy zawód z przyszłości? [on-line] [*EBIB* Nr 11/2002 (40)] [dostęp 16 września 2005]: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/40/szczepanska.php>

W a l c z a k Marian : Poglądy na status edukacyjny bibliotekarza i specjalisty informacji naukowej w bibliotece [on-line] [dostęp 16 września 2005]: http://www.ml.put.poznan.pl/2005/pdf/6_1.pdf

Dr Helena Bouzková

Dr Eva Lesenková

Praha – NML

PUBLIC INFORMATION SERVICES IN HEALTH IN THE CZECH REPUBLIC IN THE YEARS 2005-2010

Abstract

The national network of medical libraries providing access to information services in the Czech Republic is shortly described. The core of the information services provided by the most medical libraries covers circulation, interlibrary loans, document delivery services, information retrieval from medical databases and electronic fulltexts and training of end –users and librarians is mentioned. It is also presented in brief the process of creation of the advanced service system in the years 2005-2010 for health by the form of flexible approach the special information sources from any working places of public information services in health.

Health Care in the Czech Republic

The Czech Republic having 10,3 millions of population i.e. density of 131 inhabitants per km² belongs to small European States.

We can characterize the Health Care by data on total expenditures in the Czech Republic in the year 2003. Total expenditure on health (without expenses in sectors other than that of Health) increased from the preceding year by 17 904 million CZK and their amount in 2003 was 186 424 million CZK, i.e., 18 274 CZK per 1 inhabitant. This total expenditure on health represents 7,36% of the GDP in 2003. Public expenditure, i.e., that of public budgets and of the public health insurance system, totalled

170 367 million CZK, more by 16 301 million CZK than in the preceding year. The total number of persons working in health care in the Czech Republic by the end of 2003 was 241 143, of that 97.7% in sector of Health. The relative number of physicians increases every year and there were 40.9 physicians per 10 000 inhabitants . As of 31.12.2003 there were 37 260 physicians in the Registry. The 7 medical faculties had a total of 11 929 students. From January 2003 (by Act No.290/2002) the most health establishments so far administered by District Offices (financed by central government) were transferred to competence of Regional (locally elected) administration, a small part of competence of Ministry of Health or cities and municipalities. Only 272 out of the total 26 655 registered health establishments have been newly registered, almost entirely independent specialists' offices and pharmacies.

Net-structure of Medical Libraries of the Ministry of Health CR and Other Departments

Medical libraries are built in medical and educational organizations with the aim to ensure the information support at first for science, research and education.

National net-structure of public information services in health is formed on principles of: regional centres, centres for integral work of faculties of Medicine and teaching hospitals, special learning, research and sanitary preventive workplaces with the incontestable role of the National Medical Library. These work places create mature centres of net structure, which are able to give delegate services to others, in the scope of similar define services cooperative work places of the net-structure.

The act follows with enactments accredit the National Medical Library (NML) as a special library in the field of health. NML is a public library, the state organizational component established by the Ministry of Health. It assures an informational support of science and education in the field of medicine and related disciplines, builds and administers collections of domestic and foreign information sources subsidize by state with the responsibility of a national depository function. It provides coordination, special, information, learning, analytical, research, methodical and reference services for the field of health information. It fulfils the roles of the national medical bibliography and branch union catalogues, administration of museum collections of the Medical Museum, WHO Documentation Centre.

The net-structure of medical libraries coordinated by NML shows to 31.12.2003 following parameters: 149 medical libraries, 95 000 users, library holdings in number of 2 850 000 items together with 3 426 foreign periodicals and 14 639 items of Czech periodicals (multiple) and 1 090 000 loans. Medical libraries participating in the Public Information Services in Health – net (PISH) are established by: the Ministry of Health, the Ministry of Education, Youth and Sports, the Ministry for Regional Development, the Ministry of Defense, private and ecclesiastic subject, law and physical persons, non-profit organizations and other institutions.

Public library and information services defined in article 4 of Act No 257/2001 Coll. (Library Act) include:

- Accessing library documents from own and other libraries
- Providing bibliographic, reference fact information and retrievals
- Providing information from other information sources
- Enable the access to the sources by the telecommunication technology.

The commission of PISH is to make accessible special medical information (SMI) and accommodate special health public with library and information services using a modern information and telecommunication technology (ICT), support the access to this information for keeping up and improving a life quality of inhabitants. To help on with medicine development and help to do the medical policy by an adequate access to medical information, it will allow everybody to do an informed decision about his health. Medical library (ML) which fulfils standards for support of science, research and education is an integral part of the first-rate medical care system using the way to fulfil the vision.

National Medical Library

National Medical Library has the important position in the net PISH. The year 1999 marks the emergence of REGLEK, a NML-based consultation group for the development of regional centres of medical libraries. REGLEK addresses issues concerning the activities of medical libraries and the development of their mutual co-operation in providing services to the users. In cooperation with the regional centres of the NML's activities are to a great degree affected by cooperating with the below-listed libraries and information institutions in the Czech Republic, which collect, process and provide access to literature from the field of biomedicine and related branches.

Main activities of NML are:

- Purposeful acquisition, maintenance and access to primary and secondary collections by means of circulation, document delivery and via Internet (<http://www.nlk.cz>)
- Maintenance of the complete collection of the Czech medical and health publications
- Creation and access to information files on the Internet
- Build-up of union catalogues of medical literature
- Creation of the national medical and health bibliography
- Retrieval services (Bibliographia Medica Čechoslovaca, EMBASE, MEDLINE, Web of Science, HFO, Full text databases: EIFL Direct, ProQuest, Science Direct, Springer Link, Lippincot Williams and Wilkins, Wiley etc.)
- Lending services, international interlibrary loan centre
- Publishing activities
- Advisory service, consultations

- Organisation of learning sources for librarians and end-users
- Conduct of functions by virtue of a national documentation centre
- Administration of the Health Care museum collections.

In the 1992, the National Medical Library became the WHO Documentation centre in the Czech Republic.

The main aim is to provide library information services based on the WHO information that is delivered to the Czech Republic from the WHO European Regional Office, seated in Copenhagen or from the Geneva based headquarters. NML closely co-operates with WHO offices in the Czech Republic – WHO documents are available in the NML's Customer Services Department and in the Department of Scientific Information at the Ministry of Health Care.

Development of the Public Information Services in Health in the Czech Republic in the years 2005-2010

Realization of Changes in Present Net of PISH corresponding to the Conception of the Health Care System includes following aims to adopt more effective control of the PISH net on 2 levels:

- Operational proceedings and coordination of the finance – constitution of the Committee attached to the Department of Science, Education and Recognition of Doctors, Dentists and Pharmacists MH CR
- Consultation services and strategic proceedings – constitution of an constitutional council of the National Medical Library

For Realization of the Transfer of Medical Libraries to the Modern Hybrid Type of Working Places is necessary: to realize the innovation of the present model of medical libraries (hybrid libraries) by the assistance of using net sources, services from online sources.

To change the present finance system of the development of medical libraries by this way – from the beginning of the 90th each year given „Allowance to Science Medical Information“ (with an intense drop tendention of the financial volume), will be completed to „Program of public information services in health“ (cont. only „program PISH“) which is dedicated to projects of any medical library, which access public information services in health and which is registered by the Act no. 257/2001 Coll. Prefer the realisation of project focusing in information support of systems of health learning and medical science development in the model of „hybrid library“.

It is also necessary to intensify the Quality of the Creation and Elaboration of Library Holdings and Information Sources.

In this connection will be created an acquisition scheme of health literature holdings for the work stations of PISH serving for removing an undesirable purchase duplicity and for development of standardized selective tools with respect to the international compatibility (MeSH, „Conspectus“ method etc.). It is further necessary to reach a maximum compatibility and unification of library processes and to support the

cooperation of PISH work stations in acquisition, cataloguing, maintenance and protection of holding, in a creation of the national reference holding. Important is also using the digitalization for the maintenance and protection of rare holdings. And last but not least it is necessary to develop methods of an personal bibliography and quotation analysis for support of science publications and research activities of workers in the health.

Quality of Services Supply and Their Accessibility for Health Services

Using modern electronic integral library systems allows the quick and precise registration of a holdings dislocation and an access as far as to the full texts of register documents. The installation of more effective methods of searching for information (to analyze the situation of catalogues, to receive the strategic decision how to reach their integration into the virtual union catalogue very quickly). Creation of the national branch catalogue of periodicals with the possibility of online access to full texts. The consecutive creation of thematic gates on Internet for the quality searching for electronic sources. Development of the modern type of interlibrary loan services. To support the cooperation with active working institutions with similar service concentration also outside of the Ministry of Health CR department.

Creation of the Infrastructure for a High-Quality Selection of Workers for PISH Working Places, the System of Specialization and Life-Time Education

According to the conception will be supported the process of definition of the profession qualification , the installation of the modern technologies ICT and a creation of quality standards of PISH. To this goal it is proposed to install the Department of research and methodology of the PISH net in the National Medical Library. It is necessary to work on the proposition of the content of a special training and life-time learning for the PISH workers, to project them to the proposition of the select procedure for placing head positions on PISH work stations.

International Cooperation

The NML and other medical libraries are members of several Czech library associations:

SDRUK (*Czech Republic Library Association*) is an association of legal entities of the same interest, the goal of which is the development of intellectual values in relation to securing democratic approach to information stored in the stocks of specialised and scientific libraries.

SKIP (*Association of Library and Information Professionals*) is grassroots voluntary professional organisation of library and information specialists. The Association is a member of IFLA.

The Czech Republic Library Association of Czech Libraries is an association of legal entities. In line with its Article of Association, it vocalises economic, legal, professional and other requirements and interests of libraries as employers and

promotes these in relations to governmental institutions and trade unions in cooperation with others sections and associations in the Union.

In terms of international cooperation, the most important thing to be pointed out is the membership of the NML and other medical libraries in *the European Association for Health Information and Libraries* (EAHIL). This association was formed in 1986 with the aim of improving library and information services of all medical professions through mutual cooperation and exchanging experience within the European region. Its activities are coordinated by the Council and Board, where the Czech Republic is represented as well. The association regularly organises conferences and symposia, and the Czech medical libraries actively participate in these actions. The European Association for Health Information and Libraries (EAHIL) organises world-wide and European conferences and workshops. EAHIL's Newsletters provide continuous professional training and education and plays the role of a forum for debate.

References:

B o u z k o v á Helena, L e s e n k o v á Eva, J a r o l í m k o v á A.: Project of Medical Virtual Library (MEDVIK) in the Czech Republic. The 8th European Conference of Medical and Health Libraries. Thinking globally – Acting locally. Cologne, September 16-21 2002

N a t i o n a l Medical Library: Medical Information Centre. Prague: NML, 2001. 32 p. ISBN 80-238-8055-1

M e d i c a l Libraries in the Czech Republic. Prague: Department of Science and Education of the Ministry of Health of the Czech Republic, 1999. 7 p. ISBN 80-85047-12-8

Dr Jolanta Przyłuska
Łódź – IMP

CENTRA DOKUMENTACJI WHO/EUROPE W BIBLIOTEKACH MEDYCZNYCH

Streszczenie

Jednym z przykładów współpracy bibliotek medycznych w Europie są Centra Dokumentacji Światowej Organizacji Zdrowia (DC WHO/EUROPE). Biuro Regionalne WHO z Kopenhagi powołało 51 Centrów Dokumentacji przy bibliotekach lub innych instytucjach związanych z ochroną zdrowia w różnych krajach Europy. Zadaniem ich jest gromadzenie i udostępnianie dokumentów, raportów i innych materiałów WHO. Celem referatu jest przedstawienie centrów działających w Europie i omówienie zasad współpracy z innymi bibliotekami.

Abstract

An example of activities for cooperation between European libraries of medicine is the establishment of the Documentation Centres of WHO Regional Office for Europe (DC WHO/EUROPE). Thus far,

51 DCs have started to operate at libraries of medicine or other health care institutions in Europe. Their goal is to collect, categorize, and make accessible the variety of WHO/EUROPE reports, documents, and information and other material. The paper introduces the already operating DCs and discusses the principles of their cooperation with national libraries of medicine.

Rys historyczny i zadania WHO w zakresie informacji medycznej

Wraz z rozwojem techniki i postępem wiedzy we wszystkich dziedzinach nauki wzajemna wymiana informacji i ścisła współpraca naukowa o zasięgu międzynarodowym stały się niezwykle istotne już na początku XX wieku. Dążenie do poprawy jakości życia i ochrony zdrowia w ujęciu globalnym, zwalczanie chorób zakaźnych, rozwój szkolnictwa i oświaty zdrowotnej zainicjowały w 1945 r. na Konferencji Narodów Zjednoczonych w San Francisco powołanie Światowej Organizacji Zdrowia (World Health Organization – WHO). Organizacja ta z siedzibą w Genewie rozpoczęła działalność w 1948 r. Jej wielostronne funkcjonowanie skupiło się na kilku zasadniczych kierunkach:

- unifikacja i koordynacja metod leczniczych i badań naukowych
- zapobieganie rozprzestrzenianiu się chorób (szczepienia ochronne)
- zapobieganie wypadkom i urazom oraz zapewnienie szybkiej pomocy w przypadku katastrof i kataklizmów
- promowanie zdrowego stylu życia
- podnoszenie poziomu służb zdrowia publicznego.

Zgodnie z konstytucją WHO najwyższym organem decyzyjnym jest Światowe Zgromadzenie Zdrowia (World Health Assembly), które wybiera Radę Wykonawczą. W strukturze WHO utworzono 6 Biur Regionalnych [1, 2]:

- Regional Office for Africa (Brazzaville, Kongo)
- Regional Office for Europe (Kopenhaga, Dania)
- Regional Office for South-East Asia (New Delhi, Indie)
- Regional Office for the Americas/Pan-American Health Organization (Waszyngton, USA)
- Regional Office for the Eastern Mediterranean (Kair, Egipt)
- Regional Office for the Western Pacific (Manilia, Filipiny).

Obecnie organizacja ta zrzesza 192 państwa. Polska należy do jednych z pierwszych sygnatariuszy konwencji WHO. W 1992 r. utworzono Biuro Łącznika w Polsce, które jest integralną częścią Biura Regionalnego WHO/Europe. Instytut Medycyny Pracy od 1975 r. współpracuje z WHO w dziedzinie medycyny pracy. W 2002 r. IMP uzyskał status WHO Leading Institution on Integrated Workplace Health Management. W Bibliotece Naukowej IMP funkcjonuje jedno z Centrów Dokumentacji WHO/Europe. W 2003 r. przedłużono jego działanie na kolejne 5 lat do 2008 r. Takie samo centrum działa w Głównej Bibliotece Lekarskiej w Warszawie.

Wobec procesów integracji europejskiej metody współpracy wypracowane przez WHO zostały wykorzystane do ustalenia nowych zadań w dziedzinie zdrowia publicznego. Historia współpracy Komisji Europejskiej z WHO sięga obustronnej wymiany dokumentów o współdziałaniu w latach 1972 i 1982. Ponowna wymiana listów w 2000 r. zintensyfikowała prace w zakresie ustalania zasad współpracy. Określono wówczas priorytetowe obszary działań włączając w nie rozwój informacji w dziedzinie zdrowia, zapobieganie chorobom zakaźnym, badanie skutków zdrowotnych palenia papierosów, zanieczyszczeń środowiska i zapewnienie zrównoważonego rozwoju krajów. Od 2000 r. miały miejsce regularne spotkania Komisarzy UE odpowiedzialnych za politykę zdrowotną z Dyrektorem Generalnym WHO (kwiecień 2001 r. – Genewa, czerwiec 2002 r. - Bruksela) oraz spotkania robocze i seminaria dotyczące kluczowych problemów zdrowotnych w Europie (październik 2001 r. – Bruksela, październik 2002 r. - Kopenhaga, czerwiec 2004 r. - Budapeszt). W Kopenhadze określono dalsze zasady współpracy obu organizacji, ustalono nowy program w dziedzinie zdrowia publicznego, nadzoru nad chorobami zakaźnymi i zagrożeniami ze strony bioterroryzmu, opracowania zasad żywienia i chorób przewlekłych w poszerzającej się Europie [3, 4].

We wrześniu 2002 r. Parlament Europejski i Rada Europy przyjęły decyzję ustanawiającą program działania w dziedzinie zdrowia publicznego na lata 2003-2008, którego jednym z celów jest rozwój i koordynacja systemu informacji zdrowotnej [5]. Realizacja tego programu wspierana jest przez organizacje międzynarodowe działające w dziedzinie zdrowia, w tym przez WHO. Jako obszary priorytetowe określono opracowanie i koordynację informacji o zdrowiu, poprawę dostępu do danych i przekazywania ich - portal zdrowia publicznego UE, Wspólnotowy Program Statystyczny, rozwój ujednoczonych platform publikowania danych, serwis internetowy e-Zdrowie. Współpraca z Siecią Ewidencji Danych Zdrowotnych (Health Evidence Network - HEN), przygotowywaną przez europejski region WHO umożliwi współdziałania w zakresie tworzenia i wykorzystania baz danych, w celu dostarczania porównywalnych narzędzi do analizy systemów zdrowotnych w Europie [6]. Kwestie dotyczące zdrowia odgrywają znaczącą rolę przy ustalaniu działania Wspólnoty Europejskiej, co znalazło potwierdzenie w sformalizowaniu strategicznego partnerstwa z WHO [7].

Ważniejsze adresy:

WHO Geneva - <http://www.who.int/>

WHO Europe - <http://www.who.dk/>

European Commission - Public Health - http://europa.eu.int/comm/health/index_en.htm

Centra Dokumentacji WHO/Europe

Podejmowane działania UE oparte na współpracy z WHO zajął się z działalnością wcześniej utworzonych centrów dokumentacji. W celu zwiększenia

dostępności do materiałów informacyjnych, książek, czasopism, baz danych, wydawnictw elektronicznych Biuro Regionalne WHO z Kopenhagi w 1989 roku powołało pierwsze centrum dokumentacji w Europie. Obecnie funkcjonuje 51 centrów dokumentacji przy bibliotekach lub innych instytucjach związanych z ochroną zdrowia w 37 krajach objętych działalnością Europejskiego Biura Regionalnego. Zadaniem takich centrów jest gromadzenie, udostępnianie i promowanie dokumentów WHO. Wszystkie publikacje udostępniane są bezpłatnie na miejscu dla osób zainteresowanych problematyką zdrowia na świecie, opracowaniami statystycznymi z zakresu zdrowia, zapadalności na różnego rodzaju choroby, zagrożeniami zdrowotnymi w wielu regionach świata [8]. Co kilka lat przedstawiciele ośrodków spotykają się ustalając zasady dalszej współpracy.

Kraje, w których działają Centra Dokumentacji WHO/Europe:

Albania	Irlandia	Słowacja
Armenia	Islandia	Słowenia
Belgia	Izrael	Szwajcaria
Białoruś	Kirgistan	Szwecja
Bułgaria	Litwa	Tadżykistan
Chorwacja	Łotwa	Turcja
Czechy	Macedonia	Ukraina
Dania	Niemcy	Uzbekistan
Estonia	Norwegia	Węgry
Finlandia	Polska	Wielka Brytania
Francja	Portugalia	Włochy
Gruzja	Rumunia	
Hiszpania	Rosja	

Wszystkie publikacje, bazy danych, informatory, raporty, dane dotyczące zapadalności na różnego rodzaju choroby w poszczególnych krajach i w ujęciu globalnym, opracowania statystyczne, udostępniane są bezpłatnie dla osób zainteresowanych problematyką zdrowia.

Centrum Dokumentacji WHO powołane w Bibliotece Naukowej IMP podobnie jak inne centra:

- Gromadzi i kataloguje publikacje WHO
- Udostępnia i rozpowszechnia dokumenty źródłowe
- Udostępnia tłumaczenia wybranych materiałów związanych z medycyną pracy i zdrowiem publicznym.

Oprócz książek z dziedzin związanych z zagrożeniami zdrowotnymi, raportów technicznych otrzymywanych na bieżąco z WHO w Bibliotece IMP udostępniane są:

wydawnictwa ciągłe

- Bulletin of the WHO. The International Journal of Public Health

- World Health Forum
- WHO Technical Reports Series
- Environmental Health Criteria
- WHO Regional Publications, European Series
- Health Care Systems in Transitions. European Observatory on Health Care Systems
- The Health and Safety Guide Series
- The Concise International Chemical Assessment Document Series
- Reports WHO Regional Office for Europe
- WHODOC – Current Bibliography of WHO Documentation,

tlumaczenia dokumentów WHO (1997-2004)

- *Promocja zdrowia w chorobach przewlekłych. Odkrywanie nowej jakości zdrowia*, red. A. Kaplun, 1997.
- *Kontrola nadciśnienia*, C. Pałczyński, 1998.
- *Służby zdrowia środowiskowego w Europie. Przegląd działań praktycznych w latach dziewięćdziesiątych. Opcje polityki zdrowia środowiskowego. Profile zawodowe*, B. Peplowska, M. Mikulski, A. Cybart, M. Staniszewka, Z. Durasiewicz, 1997.
- *Badania nad menopauzą w latach 90*, T. Stetkiewicz, 2001.
- *Podstawy epidemiologii*, red. N. Szeszenia-Dąbrowska, 2002.
- *Kryteria Zdrowotne Środowiska*, przekłady monografii WHO za lata 1982-1998.

Informacje o dokumentach WHO zgromadzonych w IMP można otrzymać za pomocą zamówienia na adres e-mail: library@imp.lodz.pl lub odnaleźć na stronach internetowych:

<http://www.imp.lodz.pl/biblioteka.htm>

(katalog biblioteczny, lista nowości książkowych)

<http://www.imp.lodz.pl>

(zakup wydawnictw poprzez Oficynę Wydawniczą IMP).

Serwisy internetowe

Centra Dokumentacji w poszczególnych bibliotekach regionu europejskiego tworzą sieć współpracujących ośrodków. Powstałe z inicjatywy WHO serwisy internetowe zapewniają informacje o działających centrach we wszystkich krajach, o możliwości dotarcia do książek, czasopism, raportów technicznych i innych wydawnictw w postaci elektronicznej lub wydruków:

- WHOLIS – <http://disei.who.int/>
Baza indeksująca wszystkie publikacje WHO od 1948 r., artykuły z czasopism wydawanych przez WHO, raporty techniczne od 1985 r. Udostępnia wersje on-line wybranych dokumentów.
- WHODOC – <http://www.who.int/library/database>

Bieżąca bibliografia dokumentów WHO za lata 2003, 2002, 2001 wraz z publikacjami IARC- International Agency for Research on Cancer i CIOMS – Council for International Organizations of Medical Sciences.

- WHOSIS – <http://www3.who.int/whosis/menu.cfm>
Statistical Information System - serwis zawierający dane epidemiologiczne, statystyki danego kraju, zapadalności na poszczególne choroby, Międzynarodową Klasyfikację Chorób.
- Serwisy biblioteczne:
LNK - Library and Information Networks for Knowledge,
<http://www.who.int/library/>
ECEH Rome - Library of the European Centre for Environment and Health,
http://www.euro.who.int/InformationSources/Publications/20020619_1
Gromadzi materiały związane tematycznie z wypadkami, transportem, zdrowiem dzieci, środowiskiem, żywnością, oceną zdrowia w ujęciu globalnym oraz jakością wody.
- HINARI – Health InterNetwork Access to Research Initiative, <http://www.healthinternetwork.org>
Serwis zapewniający dostęp do pełnych tekstów czasopism biomedycznych w krajach rozwijających się.

Wobec faktu rozszerzenia granic Unii Europejskiej wypracowane zasady współpracy z WHO wiążą się z upowszechnianiem i udostępnianiem wspólnie wydawanych materiałów. Dokumenty te można wyszukać zarówno poprzez serwisy związane tematycznie z UE jak też poprzez Centra Dokumentacji WHO/Europe.

Bibliografia:

1. *The New Encyclopaedia Britannica*. Vol.12. Chicago 1991
2. L e o s k i Jerzy: *Polityka zdrowotna a zdrowie publiczne. Ochrona zdrowia w gospodarce rynkowej*. CeDeWu, Warszawa 2004
3. *World Health Organisation (WHO)*. [on-line, dostęp 6 lipca 2005]. http://europa.eu.int/comm/health/ph_international/int_organisations/who_en.htm
4. *Health Reports*. [on-line]. [dostęp 6 lipca 2005]. http://europa.eu.int/comm/health/ph_information/reporting/reporting_en.htm
5. *Dziela i nie Wspólnoty w dziedzinie zdrowia publicznego (2003-2008)*. [on-line, dostęp 6 lipca 2005]. <http://www.bpz.gov.pl/dokumenty/basi.htm>
6. Z o l l e r Henryk: *Wizja polityki zdrowotnej według dokumentu Zdrowie 21, W: Zdrowie publiczne w zmieniającej się Europie i w Polsce/red. Jan Nosko, IMP Łódź 2004*
7. B y r n e David: *Zdrowie w polityce innych resortów, W: Zdrowie publiczne w zmieniającej się Europie i w Polsce/red. Jan Nosko, IMP, 2004*
8. *Fourth meeting of the WHO Documentation Centres in Euro: a new approach to new challenges. Report on a WHO meeting. Vienna, Austria, October 2002, WHO 2003*

Prof. Alexander N. Kosinets
Prof. Valery P. Deikalo
Prof. Valery A. Taller
Vitebsk – SMU

**EXPERIENCE OF ESTABLISHMENT
OF THE ELECTRONIC LIBRARY IN VITEBSK STATE ORDER
OF PEOPLES' FRIENDSHIP MEDICAL UNIVERSITY**

Abstract

The article tells about the experience of establishment of the electronic library in Vitebsk State Medical University on the bases of the Department of Information Technologies. Its creation gave the possibility to increase the availability of information of different kinds and themes, to enlarge the quantity of users while advancing and transferring to electronic resources by expansion of possibilities in delivering the information, to eliminate the restrictions in time of sending the inquiry for information and time-period of getting it back.

The Department of Information Technologies with the course of electronic library was founded on the initiative of the Rector of VSMU, Professor A.N. Kosinets on the 21st of December, 2002 with the purpose of providing medical students with the quality training in the sphere of information technologies, and also for the organization and development of modern and up-to-date forms of information supply in the educational process of the University.

Foundation of the Department was caused by the following reasons:

1. The necessity of organization of non-interrupting training of students and specialists of practical medicine in the field of informational technologies;
2. Creation and supply of the effective working of the system of access to the information with using of the high technologies in communication and modern carriers of information;
3. Creating, informational and technical supply of the electronic library of VSMU;
4. Introduction of the electronic aids of training into educational process and technical supply of the high technological forms of studying process (multimedia and Internet-technologies, computer testing, distant education);
5. Carrying out of the scientific work in the field of informatization of the educational process, methods of teaching to the medical information science, using the informational technologies in medicine and medical education.

Technical supply of the chamber consists of four computer classes and electronic library. Electronic library is intended for the self-directed working of users with electronic resources on different carriers, including CD and DVD-ROM.

Electronic library represents a computer class with a row arrangement of the ergonomic working places, equipped with modern personal computers with LCD monitors, corresponding to the world standards. In September 2005, 3 computer classes are being introduced, where about 100 users can work at the same time.

It is also organized a high-speed access to Internet, that let students and officials get quick and well-timed access to the modern sources of medical information.

With the help of the chamber the introduction of the automatic informative library system MARC-SQL has being conducted. It provides over-all auto-matization of all library's proceeding: completing of the literature, creating and book-keeping of the electronic catalogue, systematization, working up of the coming literature, inquire and informational service, service of readers, registration of the library resources. With the help of the program the informational resources of the university are integrated and precondition for access from Internet is created. The possibility of creation of the topical electronic collections, which include different types of electronic resources such as complete text information, multimedia, teaching systems, stores of information let improve understanding of the studied material by the students and intensify the process of studying. For the users of the library we also suggest different studying and methodical materials of our chamber, auto reports of different thesis, articles from scientific magazines and VSMU collections of scientific articles. Reference to the complete text of a document may be done with the help of the reference of the electronic catalogue to URL of the document.

Electronic library on the base of MARC-SQL will allow improving of the quality of informational supply of the teachers and students, make available information of any kinds.

It will also enable to increase the quantity of users at transferring to electronic resources because of the widening of the possibility to deliver the information right to the student's or a teacher's working place in class, working place of a doctor or pharmacist at home. It will definitely eliminate the restrictions of asking for information and period of its receiving, i.e. will supply working 24 hours a day including Internet.

Mgr Danuta Dąbrowska-Charytoniuk
Białystok – AM

DYSERTACJE ON-LINE – DOŚWIADCZENIA BIBLIOTEK EUROPEJSKICH

Streszczenie

W połowie lat dziewięćdziesiątych, biblioteki akademickie rozpoczęły prace nad projektami prezentowania dysertacji w wersji on-line. W wielu krajach przeznaczono znaczne dotacje na wdrożenie projektów pilotażowych. W referacie przedstawiono praktyki w zakresie elektronicznego edytorstwa prac pisanych na stopień naukowy w wybranych krajach europejskich.

Abstract

In the middle of 1990s, academic libraries have started working on projects of presenting dissertations in online version. In many countries considerable grants have been assigned in implementation of pilot projects. This paper discusses practices in the area of electronic editorship of works that are written on scientific degree in selected European countries.

Pojęcie elektronicznych tez i dysertacji (ETD) po raz pierwszy było omawiane w 1987 r. na spotkaniu w Ann Arbor, zorganizowanym przez University of Michigan, w którym wzięli udział przedstawiciele Virginia Polytechnic Institute and State University (Virginia Tech.) SoftQuard oraz ArborText. W następstwie tego spotkania, na Virginia Tech. zdecydowano o sfinansowaniu pierwszych prac związanych z ETD. Od 1991 r. do projektu włączono problemy wytwarzania i archiwizowania tez w środowisku elektronicznym¹.

W Europie pierwsze próby elektronicznego edytorstwa prac pisanych na stopień naukowy rozpoczęto w połowie lat dziewięćdziesiątych.

Holandia

W Holandii początki elektronicznego edytorstwa dysertacji sięgają 1994 r., kiedy kilka bibliotek uniwersyteckich rozpoczęło przechowywanie pełnych tekstów w środowisku elektronicznym.² Uniwersytet w Groningen w pierwszym etapie skoncentrował się na dysertacjach i innych uniwersyteckich publikacjach naukowych. Od stycznia 1994 r. kandydaci na stopień doktora otrzymali pozwolenie na dostarczanie rozpraw naukowych w wersji elektronicznej, zamiast pięćdziesięciu egzemplarzy drukowanych, które musieli złożyć w bibliotece, dla zrealizowania wymiany międzybibliotecznej. Biblioteka uniwersytecka w Groningen przyjmowała

¹ Networked Digital Library of Theses and Dissertations. [online]. [dostęp 10 czerwca 2005] <http://www.ndltd.org/>

² Alex C. Klugkist: Electronic dissertations in the Netherlands. *LIBER Quarterly* 2000 Vol. 10 nr 1 s. 41

prace pisane w dowolnym edytorze tekstu. Pracownicy biblioteki opracowali ulotkę informującą jak tworzyć elektroniczne wersje dysertacji oraz organizowali kursy elektronicznego edytorstwa, poza tym biblioteczne centrum komputerowe udzielało indywidualnych konsultacji. Na początku, każda elektroniczna dysertacja była przechowywana na serwerze w formacie POSTSCRIPT, razem z wersjami ASCII bibliograficznych danych, streszczeniami i spisami treści. Wkrótce PDF i HTML stały się normą. Z tego powodu, kilka lat później strona tytułowa i spis treści dysertacji Uniwersytetu w Groningen zostały przekształcone na HTML, a pełne teksty na PDF. Dostępne przez Internet dysertacje mogą być zapisywane lub drukowane z wyjątkiem tych, które są chronione prawem autorskim, ponieważ całe lub ich części były publikowane wcześniej przez wydawcę, który jest właścicielem praw autorskich. W takich wypadkach rozprawy mogą być jedynie czytane, bez prawa drukowania i zapisywania. Użytkownicy, którzy wolą drukowaną wersję dysertacji mogą ją zamówić, wypełniając elektroniczny formularz zamówienia. W 2000 r. w bazie zarejestrowano pięćset dysertacji.³ Aktualnie dysertacje Uniwersytetu w Groningen są dostępne na stronie <http://www.ub.rug.nl>

Wkrótce większość bibliotek uniwersyteckich w Holandii, za przykładem Uniwersytetu w Groningen, rozpoczęła umieszczanie na swoich serwerach dysertacji uniwersyteckich. Zdecydowano się sprecyzować i ujednoczyć procedury oraz usługi elektronicznego edytorstwa uniwersyteckich publikacji na poziomie krajowym. Przystąpiono do realizacji projektu PICA.⁴ Wszystkie elektroniczne publikacje z różnych uniwersytetów są indeksowane i dostępne poprzez wspólny katalog Holenderskiej Biblioteki Cyfrowej - Dutch Digital Library, zawierający dane bibliograficzne i abstrakty. Pełne teksty dokumentów są przechowywane na serwerach bibliotek uczestniczących w projekcie. Dostęp do elektronicznych dysertacji jest możliwy również za pomocą lokalnych katalogów on-line poszczególnych bibliotek i holenderski metakatalog PiCARTA - katalog indeksujący wszystkie rodzaje zbiorów (drukowane, elektroniczne, video, audiowizualne itp.). Kopie wszystkich elektronicznych publikacji gromadzone są również przez Bibliotekę Królewską w Hadze.

Finlandia

W 1995 r. Grupa robocza Ministerstwa Edukacji opracowała wytyczne, dotyczące rozpowszechniania dysertacji doktorskich w formie elektronicznej.⁵ Ustalono m.in., że:

³ Tamże s. 42

⁴ Tamże

⁵ Esko Hakli, Henna Lehtinen: Doctorial dissertations in the Internet: a good start in Finland. *LIBER Quarterly* 2000 Vol. 10 nr 1 s. 16

- prac tych nie należy drukować przed uzyskaniem stopnia doktora. Dopiero po obronie można rozprawę doktorską wydać w całości lub zaprezentować jej główne tezy w formie artykułu;
- instytucje zobowiązane do gromadzenia dysertacji mogą je archiwizować w dowolnej formie (drukowanej, elektronicznej lub na mikrofilmie);
- każda uczelnia decyduje jak dużo kopii jest potrzebnych dla procesu zatwierdzenia;
- dodatkowe kopie prac należy wykonywać na zamówienie poprzez usługę druku na żądanie;
- biblioteki akademickie zobowiązano do umieszczania bibliograficznych opisów dysertacji zarówno we własnych katalogach, jak i w międzynarodowych bazach danych prac doktorskich;
- w najbliższym czasie drukowane rozprawy doktorskie nie będą przedmiotem wymiany międzybibliotecznej.

Początkowo wytyczne przyjęto z mieszanymi uczuciami, gdyż zobowiązywały one uniwersytety do organizacji procesu elektronicznego publikowania i udostępniania tej usługi wszystkim studentom studiów doktoranckich. Kandydaci na doktora dość szybko zaakceptowali nową formę publikacji. Zdecydowały o tym względy ekonomiczne. Dotychczas, przed obroną, doktorant musiał przekazać od 100 do 300 egzemplarzy swojej rozprawy. Część - dla recenzentów, część - dla społeczności akademickiej, pozostałe kopie pozostawały w bibliotece macierzystej uczelni lub były przekazywane do innych bibliotek w ramach wymiany międzybibliotecznej.⁶

Pierwsze uniwersytety, które w 1997 r. podjęły próby elektronicznego edytorstwa rozpraw, współpracowały z projektem ELEKTRA, który był finansowany przez Ministerstwo Edukacji i koordynowany przez Bibliotekę Uniwersytetu w Helsinkach. W projekcie uczestniczyła Biblioteka Uniwersytetu w Oulu, która testowała umieszczanie rozpraw doktorskich w środowisku elektronicznym. Pod koniec 1999 r. na Uniwersytecie w Oulu osiemdziesiąt procent rozpraw miało wersję drukowaną i elektroniczną. Dwadzieścia procent autorów nie wyrażała zgody na umieszczanie swoich prac w Internecie.⁷ W związku z zadaniami wynikającymi z udziału w projekcie ELEKTRA na Uniwersytecie w Oulu powołano Grupę ds. przygotowania planu uniwersyteckich działań dla elektronicznego edytorstwa, która zdecydowała, że zostanie utrzymane publikowanie rozpraw w wersji drukowanej i elektronicznej. Bibliotekę zobowiązano do katalogowania, dystrybucji i archiwizowania elektronicznych publikacji. Postanowiono, że metadane będą tworzone w formacie Dublin Core.

⁶ Tamże

⁷ Tamże

W programie ELEKTRA przyjęto zasadę umieszczania pełnych tekstów rozpraw doktorskich na okres dziesięciu dni przed publiczną obroną. Program zezwalał jedynie na czytanie publikacji, bez prawa drukowania i kopiowania. Po tym okresie w bazie pozostawiano jedynie abstrakt.⁸

Pod koniec 1999 r. Uniwersytet w Helsinkach przystąpił samodzielnie do tworzenia innego programu - E-thesis.⁹ W tym projekcie przewidziano, że wersja elektroniczna będzie pierwotną, jedyną formą rozprawy naukowej. W związku z tym, że Uniwersytet nie zwolnił kandydatów na doktora z obowiązku dostarczania dla procesu zatwierdzenia wersji drukowanej rozprawy, a jedynie zmniejszył liczbę kopii ze 160 do 30, w programie E-thesis wprowadzono usługę druku na żądanie. Dla rozpraw elektronicznych przyjęto format PDF i HTML.

W 2000 r. doświadczenia w elektronicznym publikowaniu też miało wiele innych wyższych uczelni w Finlandii.

Aktualnie niemal wszystkie fińskie szkoły wyższe mają swoje własne programy elektronicznego edytorstwa. Zwykle biblioteki są odpowiedzialne za proces elektronicznego publikowania. Wg relacji Jyrki Ilva w Uniwersytecie w Helsinkach około 75 procent wszystkich dysertacji jest publikowana w formie elektronicznej. Uniwersytety wciąż żądają od kandydatów na stopień doktora składania wersji drukowanej rozprawy. Zmniejszono jedynie liczbę kopii. Zaniechano natomiast międzynarodowej wymiany dysertacji w wersji drukowanej. Większość fińskich uniwersytetów stosuje format PDF dla przechowywania rozpraw doktorskich. Jedynie Uniwersytet w Oulu stosuje XML/SGML. Wszystkie inne uniwersytety zdecydowały, że to rozwiązanie będzie wymagało zbyt wiele technicznego doświadczenia i będzie zbyt kosztowne.¹⁰

Ostatnio na poziomie krajowym są podejmowane próby stworzenia programu do wspólnego przeszukiwania dysertacji wszystkich uniwersytetów.¹¹

Przykłady baz ETD fińskich wyższych uczelni:

- University of Helsinki:
<http://ethesis.helsinki.fi/>
- Helsinki University of Technology:
<http://lib.tkk.fi/Diss/>
- University of Joensuu:
<http://joypub.joensuu.fi/joypub/index.php?setLanguage=englanti>
- University of Jyväskylä:
<http://kirjasto.jyu.fi/showtext.php?lang=eng&keyword=kokoelmat-opinnaytteet>

⁸ Tamże s. 21

⁹ Tamże s. 18

¹⁰ Korespondencja osobista z Iyrki T. Ilva z dnia 31 maja i 2 czerwca 2005 r.

¹¹ Tamże

- University of Oulu:
<http://www.kirjasto.oulu.fi/english/julkaisutoiminta/elektroniset/>
- University of Tampere (Publication Centre):
<http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/julkaisukeskus/indexengl.html>

Wielka Brytania

W Wielkiej Brytanii od 1971 r. przy British Library funkcjonuje British Thesis Service, rejestrujący brytyjskie tezy z około stu szkół wyższych. Rocznie baza jest wzbogacana o siedem tysięcy nowych opisów.¹²

W 1994 powołano University Theses Online Group (UTOG), której zadaniem było zbadanie technicznych, kulturowych i administracyjnych kwestii, związanych z magazynowaniem i dostarczaniem tez w formie on-line.

Główne cele postawione przed UTOG

1. Zbadanie w jaki sposób dotychczas korzystano z tez w uniwersytetach.
2. Organizowanie warsztatów promujących tezy on-line wśród społeczności uniwersyteckich.
3. Stworzenie narodowej bazy bibliograficznych opisów wszystkich tez wraz z autorskimi abstraktami.
4. Ustanowienie magazynu tez w formie cyfrowej.
5. Udostępnienie tez użytkownikom w formie cyfrowej.
6. Rozpoznanie problemów związanych z bezpieczeństwem publikowania elektronicznego, intelektualnych praw własności, standardowych formatów itp.¹³

Wstępny przegląd wykorzystania tez w Wielkiej Brytanii przeprowadzono w 1996 roku na Uniwersytecie w Edynburgu. Badaniami ankietowymi objęto: 2203 autorów, którzy ukończyli tezy doktorskie do października 1996 r., 1740 promotorów i 125 bibliotekarzy.¹⁴ Badania wykazały, że zarówno autorzy jak i promotorzy chętnie korzystają z tez. Zaskakujące okazało się, że kadra naukowa do tez docierała poprzez osobiste kontakty, a nie przez biblioteczne serwisy. Autorzy wyrazili aprobatę dla sieciowego rozpowszechniania prac pisanych na stopień naukowy. Po wstępnym badaniu przeprowadzonym w jednym uniwersytecie, UTOG zdecydowała o rozszerzeniu dyskusji na temat sieciowego udostępniania tez na całą wspólnotę szkolnictwa wyższego Wielkiej Brytanii. W lipcu 1997 r. zorganizowano seminarium, na które zostali zaproszeni rektorzy wyższych uczelni, archiwiści, bibliotekarze, organizacje studenckie oraz przedstawiciele Joint Information Systems Committee (JISC).

¹² Anna M a t h e s o n : Digital dissertations in the United Kingdom. *LIBER Quarterly* 2000 Vol. 10 nr 1 s. 63

¹³ Tamże s. 64

¹⁴ Tamże

University Theses Online Group intensywnie działała do 1998 roku i nie doprowadziła do stworzenia magazynu tez.

Od 2002 r. w Wielkiej Brytanii powrócono do promowania na szeroką skalę idei sieciowego rozpowszechniania publikacji naukowych. Za sprawą JISC uruchomiono Fokus on Access to Institutional Resources, w ramach którego powstało kilkanaście programów. Bezpośrednio z tezami wiązały się:

1. **DAEDALUS** (Data Provides for Academic E-content and the Disclosure of Assets for Learning, Understanding and Scholarship). W ramach projektu bada się możliwości zastosowania pakietów software'u dla różnych kategorii materiałów, włączając preprinty, postprinty, dokumenty administracyjne i ETD-s. Projekt realizowany jest na Uniwersytecie w Glasgow.
2. **Theses Alive** - projekt prowadzony jest przez Uniwersytet w Edynburgu i obejmuje system przedkładania tez i zarządzanie nimi w sieci Web.
3. **Electronic Theses** - prowadzony przez The Robert Gordon University w Aberdeen. W realizacji projektu uczestniczy ponadto: Biblioteka Brytyjska, Uniwersytet w Cranfield, Biblioteka Uniwersytetu w Londynie. Projekt Electronic Theses na lata 2002-2004 otrzymał fundusze z JISC. Założono dwuetapową realizację projektu.¹⁵

Pierwsza faza projektu

1. Zidentyfikowanie najlepszych praktyk, które mogłyby zostać przyjęte w środowisku informacyjnym Wielkiej Brytanii.
2. Ocenienie metod stosowanych na arenie międzynarodowej dla tworzenia, przechowywania, porządkowania, zarządzania i dostępności elektronicznych tez.
3. Stworzenie modelu lub modeli przenoszenia tez z wersji papierowej na elektroniczną.
4. Stworzenie modelu cyfrowych tez umożliwiających autorom prezentowanie ich badań w formie dynamicznej.
5. Opracowanie wskazówek dla przechowywania, porządkowania i zarządzania kolekcjami e-tez.
6. Stworzenie modelu dostępu do tych kolekcji.
7. Udział w konferencjach i organizowanie seminariów związanych z sieciowym edytorstwem, dzielenie się wiedzą i rozpowszechnianie wyników prac badawczych projektu.

Druga faza projektu

1. Stworzenie składu e-tez z zastosowaniem programu EPrints.
2. Stworzenie składu e-tez przy użyciu programu DSpace.

¹⁵ Susan Copeland, Andrew Penman: The development and promotion of electronic theses and dissertations (ETDS) within the UK, *The New Review of Information Networking* 2004 Vol. 10 nr 1 s. 22

3. Przetestowanie integracji danych zarejestrowanych w programie EPrints oraz DSpace
4. Ocenienie różnic między archiwizowaniem w EPrints i DSpace.
5. Opracowanie metod umieszczania audiowizualnych zasobów i materiałów interaktywnych w pliku e-tez.
6. Opracowanie metod dostarczania e-tez na instytucyjnym i krajowym poziomie.¹⁶

Informacja na temat postępu osiągniętego w każdym z powyższych obszarów jest dostępna na stronach Web projektu. Zamieszczane wskazówki mają pomóc uniwersytetom Wielkiej Brytanii w zakładaniu elektronicznych składów e-tez. Promocja elektronicznego edytorstwa skierowana jest do pracowników naukowych, studentów oraz bibliotekarzy. Personel bibliotek jest na bieżąco informowany o międzynarodowych osiągnięciach w tym zakresie oraz o planach własnych instytucji. Społeczność akademicka jest zapraszana na seminaria, na których przedstawia się zalety elektronicznego rozpowszechniania wyników badań naukowych. W 2004 r. w Londynie odbyło się seminarium, którego celem było zorientowanie akademickiej i bibliotecznej wspólnoty, co do postępu projektów e-tez. Przeprowadzone wśród uczestników seminarium badania ankietowe, potwierdziły duże zainteresowanie tworzeniem składów e-tez. Koncepcja założenia krajowego centrum tez spotkała się z pozytywnym odzewem. Prawdopodobnie brytyjskie tezy w pełnym tekście wkrótce będą dostępne w sieci Web.

Szwajcaria

Toczące się na uniwersytetach szwajcarskich dyskusje na temat elektronicznych dysertacji, ujawniły, że przepisy dotyczące publikowania rozpraw doktorskich znacznie się różnią, nie tylko między różnymi szkołami wyższymi, ale nawet między wydziałami tej samej uczelni.¹⁷

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych pojawiają się pierwsze inicjatywy pojedynczych uniwersytetów, które miały wskazać drogę do powszechnych rozwiązań. W 1999 r. na Uniwersytecie w St. Gallen wdrożono prototyp programu elektronicznych dysertacji – EDIS.

Głównym motywem wdrożenia systemu była oszczędność miejsca w magazynach biblioteki oraz szybki dostęp do wyników badań środowiska naukowego. Szukano rozwiązania, które nie spowoduje wzrostu kosztów funkcjonowania biblioteki oraz nie zwiększy w znaczący sposób pracy ze strony kandydatów na doktora.

Podstawowe składniki EDIS

a) moduł publikowania elektronicznych tez:

¹⁶ Tamże s. 22

¹⁷ Ulrich Niederer, Ulrich Weigel, Marie-Pierre Gillieron-Garbeur, K. Böhrler: Electronic Theses: Swiss Perspectives. *LIBER Quartely* 2000 Vol.10 nr 1 s. 51

- opcja ręcznego tworzenie pliku PDF
- plik pomocniczy do wypełniania formularza metadanych
- plik pomocniczy dla właściwego formatowania tez doktorskich

b) moduł indeksowania plików PDF

c) moduł wyszukiwania:

1. opcja pełnotekstowego poszukiwania całego pliku
2. poszukiwanie numeru identyfikacyjnego
3. przeglądanie rozmaitych kategorii (autor, tytuł itd.)
4. software Aprobat Distiller do tworzenia pliku PDF

d) informacje na temat projektu EDIS (podstawowe dane, pomoc, krótki opis itp.).¹⁸

System został tak zaprojektowany, aby kandydat na doktora mógł samodzielnie wprowadzić swoją pracę do środowiska EDIS. Pierwszy krok to przekształcenie pliku tekstowego na plik Postscript, który następnie jest przetwarzony na plik PDF. Kandydat na doktora potwierdza autentyczność elektronicznej wersji dysertacji i sporządza metadane poprzez wypełnienie formularza, który zawiera dane bibliograficzne, abstrakt, słowa kluczowe oraz dane formalne (język tezy doktorskiej, forma itp.) i administracyjne (promotor itp.). Słowa kluczowe wybierane są z listy. Następnie teza doktorska jest dołączana do metadanych. Cały plik jest umieszczany na serwerze EDIS. Następny krok to kompletne indeksowanie dokumentu PDF i pliku metadanych przez moduł indeksujący.¹⁹

W Swiss Federal Institute of Technology (ETH) w Zurichu od 1999 r. zainteresowano się możliwościami tworzenia elektronicznych dysertacji. Dokonano analizy dostępnych rozwiązań sieciowego udostępniania prac pisanych na stopień naukowy. Testowano również kilka programów. Z informacji uzyskanych od Karla Böhlera wynika, że aktualnie w ETH istnieje kompletna baza elektronicznych tez dostępna ze strony domowej biblioteki (http://www.ethbib.ethz.ch/index_e.html). Zdecydowano się na zlecenie zewnętrznej firmie skanowania wersji papierowej do pliku PDF. W opinii Karla Böhlera wybrana przez nich droga okazała się skuteczna i mało kosztowna, a co najważniejsze bardzo dobrze przyjęta przez autorów i użytkowników.²⁰ W ETH autorzy w wyjątkowych sytuacjach odmawiają umieszczenia dysertacji w elektronicznej bazie. Wiąże się to zwykle z trwającą procedurą patentową. Autor ma również zagwarantowane prawo do wycofania swojej pracy z bazy, o ile uzna to za stosowne.²¹

¹⁸ Tamże s. 52

¹⁹ Tamże s. 53

²⁰ Korespondencja osobista z K. Böhlerem z dn. 6 i 27 czerwca 2005 r.

²¹ Tamże

W Szwajcarii nie wypracowano jednolitego modelu dla elektronicznych dysertacji. Każda wyższa uczelnia realizuje swój program. Elektroniczne wersje prac pisanych na stopień naukowy stały się bardzo powszechną praktyką.²²

Do dysertacji można dotrzeć poprzez katalogi poszczególnych wyższych uczelni lub przez wspólny katalog: http://www.hbz.unizh.ch/index.php?option=com_nxtlinks&catid=253&Temid=131

Dania

Jak pisała Elizabeth Arkin, na łamach "Liber Quarterly," w 2000 r. nieliczne uniwersytety duńskie zaangażowane były w tworzenie pełnotekstowego archiwum dysertacji. Pewne doświadczenia w tej materii miało kilka wyższych uczelni.

W 1998 Biblioteka Uniwersytetu w Aalborg założyła zbiór elektronicznych dysertacji pod nazwą Elektroniczna Biblioteka Uniwersytetu w Aalborg. Pracownicy Uniwersytetu bardzo niechętnie przekazywali swoje rozprawy do rozpowszechniania w środowisku elektronicznym. W 2000 r. baza zawierała jedynie 24 dysertacje.²³

W 1999 r. władze Uniwersytetu zdecydowały o elektronicznym rejestrowaniu wszystkich badań prowadzonych na Uniwersytecie. Oczekiwano, że baza zapewni dostęp do uniwersyteckich dysertacji, trwających badań (pełne teksty roboczych artykułów) oraz naukowych projektów. Uznano, że nowa baza usprawni proces zarządzania uczelnią oraz uprości proces zasilania duńskiej naukowej bazy danych (Danish National Research Database). Założono, że udostępnianie w Internecie pełnych tekstów dokumentów z prac badawczych Uniwersytetu, zwiększy wykorzystanie wyników badań w przemyśle i biznesie.

Za zasilanie bazy danymi odpowiedzialna jest biblioteka uniwersytecka. Każdy wydział ma obowiązek zawiadamiać bibliotekę o otwartych przewodach doktorskich. Autor dostarcza abstrakt i słowa kluczowe oraz elektroniczną wersję dysertacji sporządzoną w edytorze tekstu. W bibliotece ta wersja jest przekształcana na plik PDF. Władze uniwersyteckie podjęły decyzję, że zgłaszanie projektów naukowych i informacji o dysertacjach jest obowiązkowe, co gwarantuje, że system będzie kompletną kolekcją. Każdy pracownik naukowy osobiście wpisuje dane bibliograficzne i opisowe informacje do systemu za pomocą formularzy dostępnych w sieci. Informacje te są następnie sprawdzane przez program i przenoszone do specjalnej bazy danych, gdzie pracownik biblioteki weryfikuje dane bibliograficzne i przenosi do naukowej bazy danych uniwersytetu.

Strona Aalborg University Electronic Library dostępna jest pod adresem: <http://www.aub.auc.dk/phd/mainpage.html>

²² Tamże

²³ Estie Arkin : Digital dissertations at Aalborg University Library. *LIBER Quarterly* 2000 Vol. 10 nr 1 s. 8

Szwecja

Uniwersytet w Uppsala w 1998 r. podjął prace nad elektronicznym publikowaniem. Za pełnotekstową bazę dysertacji i tez odpowiedzialne jest Electronic Publishing Centre.

Główne zadania Centrum:

- stworzyć techniczne rozwiązania i dobrze funkcjonujący przebieg pracy dla elektronicznego wysyłania i pełnotekstowej publikacji tez doktorskich, egzaminów pisemnych, roboczych prac pisemnych i innych rodzajów publikacji naukowych;
- obserwować rozwój elektronicznego edytorstwa na świecie.

Stworzona baza rejestruje tezy od 1998 r. Poza typowym aparatem wyszukiwawczym strona oferuje:

- wykaz rozpraw doktorskich, których obrona się zbliża (dostępne tylko streszczenia);
- tezy zamieszczone w ciągu ostatnich trzech miesięcy;
- ranking najczęściej oglądanych prac.

Baza dostępna jest pod adresem: <http://publications.uu.se/epcentre/index.xsql?lang=en>

W 2000 r. Uniwersytet w Uppsala zaangażował się w realizację projektu cyfrowego archiwum naukowego - **DiVA**.²⁴ Głównym zadaniem było opracowanie zasad i technicznych rozwiązań dla elektronicznego publikowania tez doktorskich w pełnym tekście na Uniwersytecie w Uppsala. Po przeanalizowaniu istniejących praktyk uznano, że należy stworzyć nowy system, przyjazny dla użytkownika i wszystkich zaangażowanych stron. W 2003 r. uruchomiono DiVA Publishing System. Autorzy dostarczają swoje prace w szablonach, osobnych dla pliku pełnotekstowego i metadanych. Strukturalne dane do systemu są wprowadzane tylko raz i następnie wykorzystywane w tworzeniu innych produktów. Różne formaty metadanych, takie jak: rekordy bibliograficzne MARC, Dublin Core czy rekordy będące w obiegu Open Archives Initiative (OAI), części pełnotekstowej publikacji (okładka i strona tytułowa) czy prezentacja w sieci Web, wszystkie są tworzone wprost z danych dostarczonych przez autora. DiVA może obsługiwać metadane dla różnych rodzajów dokumentów, zarówno drukowanych, jak i elektronicznych. Preferowanym formatem dla metadanych i plików pełnotekstowych jest XML. Jednak ze względu na brak rozwiązań dla matematycznych formuł i tabel, większość pełnotekstowych plików jest wciąż przechowywana w formacie PDF.

Projektem DiVA zainteresowały się inne szwedzkie uniwersytety, a od 2003 r. do współpracy przystąpiła Biblioteka Uniwersytecka w Århus w Danii. W ramach tej

²⁴ DiVA Portal [dostęp 10 czerwca 2005] <http://www.diva.portal.org/about.xsql>

współpracy stworzono wspólny portal, umożliwiający jednocześnie przeszukiwane prac doktorskich we wszystkich współpracujących uniwersytetach.²⁵

Kolejnym projektem jest finansowany przez Szwedzką Bibliotekę Królewską – SVEP.²⁶ Projekt ma na celu promowanie, koordynowanie i wspieranie elektronicznego publikowania w szwedzkich uniwersytetach. Program funkcjonuje od września 2003 r. i jest finansowany przez Szwedzką Bibliotekę Królewską. Uczestniczy w nim dziewięć szwedzkich bibliotek uniwersyteckich oraz Biblioteka Narodowa. Projekt składa się z pięciu pakietów roboczych, kierowanych przez Bibliotekę Uniwersytetu Lund i Bibliotekę Uniwersytetu Uppsala.

Pakiet 1 INTEROPERACYJNOŚĆ

Harmonizacja opisów i formatów dla elektronicznego publikowania prac naukowych.

Pakiet 2 ZABEZPIECZANIE

Techniczne rozwiązania dla archiwizowania elektronicznych publikacji ze szwedzkich uniwersytetów

Pakiet 3 SERWIS TEZ

Budowanie krajowego portalu dla szwedzkich tez studenckich i prac dyplomowych stosując Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI-PMH) ze wspólnym modelem metadanych i ustaloną strukturą dla lokalnych składów. Od listopada 2004 r. serwis jest dostępny pod adresem:

<http://uppsok.libris.kb.se/sru/uppsok> (tylko po szwedzku)

Pakiet 4 SZERZENIE E-PUBLIKOWANIA

Ten pakiet stworzy przegląd software'ów instytucyjnego składu, który wspiera OAI. Zapewnia również wsparcie eksperckie dla szwedzkich uniwersytetów w ich pracy nad lokalnym e-publikowaniem i instytucyjnymi archiwami.

Pakiet 5 WARSZTATY

Jednym ze środków szerzenia elektronicznego publikowania będzie organizowanie warsztatów związanych głównie z wyborem software'u.

Francja

Prace doktorskie były przechowywane w wersji papierowej, a dla potrzeb wymiany międzybibliotecznej od 1985 r. sporządzano kopie na mikrofilmach i przesyłano do współpracujących bibliotek.²⁷

W 1999 r. wiele instytucji pod egidą Ministerstwa Edukacji, Badań i Techniki, m.in. ANRT (Atelier national de reproduction des thèses raphique de l'enseignement sup) w Lille, ABES (Agence bibliographique de l'enseignement supérieur) i CINES (Centre

²⁵ Tamże

²⁶ SVEP [dostęp 10 czerwca 2005] <http://www.svep-projekt.se/english>

²⁷ Christine O k r e t : La numérisation des thèses en France: pour une meilleure valorisation de la recherche scientifique française. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 27

informatique national de l'enseignement) uzgodniło zasady utworzenia wspólnego serwera do przechowywania dysertacji i rozpoczęło realizację projektów przenoszenia ich na formę cyfrową.²⁸ Przed umieszczeniem pracy w bazie, autor musiał wyrazić zgodę na rozpowszechnianie pracy w Internecie oraz zatwierdzić formę prezentacji. Zdecydowano się na format PDF do rozpowszechniania, a do celów archiwizacyjnych XML.

W tym samym czasie również inne biblioteki francuskie przystąpiły do tworzenia baz prac doktorskich w środowisku elektronicznym. Najbardziej znaczące programy to: realizowany przez INSA (Institut national des science appliquées) w Lyonie oraz Uniwersytetu Lyon 2.²⁹ W pierwszym skoncentrowano się na aparacie wyszukiwawczym oferującym wiele kluczy dostępu oraz na współpracy z innymi centrami dokumentacji w zakresie tworzenia wspólnych baz, z jednolitą prezentacją dokumentów. Drugi projekt od początku zorientowany był na współpracę międzynarodową. Uczestniczyły w nim Uniwersytet Lyon 2 i Uniwersytet w Montrealu. Założono bazę francuskojęzycznych dysertacji z nauk ścisłych i humanistycznych od 1902 r.³⁰ Dokumenty opatrzone identyfikatorem URL. Głównym celem projektu było opracowanie strategii archiwizacji i udostępniania dokumentów sieciowych w oparciu o formaty SGML, HTML i XML. Ważnym aspektem programu były metadane.

Aktualnie program jest kontynuowany jako Cybertheses. Poza Uniwersytetem Lyon 2 oraz Uniwersytetem w Montrealu do projektu dołączyło wiele innych uniwersytetów.³¹

Sieć Cybertheses funkcjonuje jedynie jako sposób dystrybucji. Cybertezy tworzą wspólny portal, pozwalający dotrzeć do wielu badań naukowych, przechowywanych na różnych uniwersyteckich serwerach, za pomocą zapytania złożonego na stronie: <http://www.cybertheses.org/cybertheses/cybertheses.html>

Niemcy

W Niemczech w 1996 r. naukowcy z dziedziny chemii, informatyki, matematyki i fizyki podpisali formalne porozumienie o współpracy przy rozwijaniu i wykorzystaniu informacji cyfrowej i technologii komunikacyjnych (ICT).³²

Ustalono główne cele współpracy na różnych poziomach:

- **na poziomie lokalnym:** połączyć działania indywidualnych, i często osobnionych, badaczy i nauczycieli uniwersyteckich z różnych dziedzin akademickich

²⁸ Tamże s. 27

²⁹ Tamże s. 28

³⁰ Tamże s. 29

³¹ Cybertheses [dostęp 8 czerwca 2005 r.] <http://miror-fr.cybertheses.org/annuaire.php>

³² Peter Diebold: "Dissertationen Online"- The ETD project of the German learned societies. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 31

- na poziomie państwowym: połączyć wysiłki w wyrażaniu potrzeb naukowych autorów i czytelników wobec placówek edukacyjnych, bibliotek naukowych, wydawnictw i środków masowego przekazu itp.
- na poziomie światowym: wykorzystać rozległe międzynarodowe kontakty społeczności naukowych dla wymiany pomysłów.

W krótkim czasie, do porozumienia dołączyli naukowcy z innych dziedzin. Przez pierwsze trzy lata projekt był finansowany przez Federalne Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych, które sfinansowało organizację czterech spotkań z udziałem międzynarodowych ekspertów oraz wielu specjalistycznych warsztatów.

W ramach ICT wyodrębniono kilka Grup:

- metadanych i klasyfikacji;
- czasopism elektronicznych;
- rozpraw online DissOnline;
- Global Info – projekt ustanowienia niemieckiej wirtualnej biblioteki cyfrowej.

Dysertacje online

Działania Grupy DissOnline doprowadziły do stworzenia międzydyscyplinarnego programu przedstawiania rozpraw doktorskich w wersji on-line, w realizację, którego zaangażowało się pięć uniwersytetów. Program wystartował w 1998 r. i był sfinansowany przez Niemiecką Narodową Fundację Nauki (DFG). W marcu 1999 r. zorganizowano konferencję w Jenie, która była podsumowaniem rocznej realizacji projektu. DFG zdecydowała o dalszym przyznaniu środków na kontynuację projektu. Tym razem do współpracy włączono biblioteki i centra komputerowe uniwersytetów oraz Die Deutsche Bibliothek (DDB), która jest zobowiązana do gromadzenia wszystkich niemieckich rozpraw doktorskich. Ogólna wysokość dotacji, na dwuletni program, osiągnęła siedemset tysięcy dolarów.³³

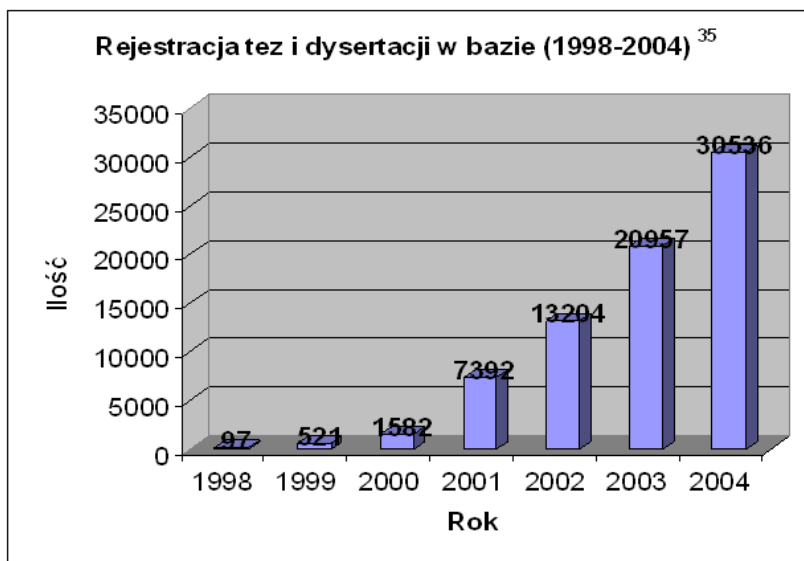
Projekt wywołał szeroką dyskusję między naukowcami i bibliotekarzami, która przyczyniła się do rozpropagowania zalet elektronicznego edytorstwa rozpraw doktorskich. Uznano, że archiwizowanie pracy naukowej w elektronicznej formie, podobnie jak wyszukiwanie naukowych informacji przez metadane z cyfrowych źródeł, wymaga aktywnego udziału i współpracy między społecznościami naukowymi, bibliotekami i kandydatami na stopień doktora, jak również wydziałami wyższych uczelni, centrami komputerowymi i wydawnictwami.

Zgodnie z zaleceniami wypracowanymi w projekcie DissOnline, od lipca 1998 r. DDB gromadzi dysertacje on-line i jest odpowiedzialna za format metadanych MetaDiss i interfejs dysertacji on-line. Biblioteka jest również zobowiązana do

³³ Tamże s. 33 http://deposit.ddb.de:8080/cocoon/xml-xsl/homepage/texte-neu-engl/kdo_e.xml

zapewnienia długoterminowego dostępu do elektronicznych publikacji. Do realizacji tych zadań w 2001 r. powołano Coordination Agency DissOnline.³⁴

Pierwsze tezy i dysertacje zostały zarejestrowane w bazie w 1998 roku. W następnych latach te elektroniczne wydawnictwa stały się coraz bardziej powszechne.³⁵

Szybkie przejście na elektroniczne wersje prac pisanych na stopień było możliwe dzięki decyzji podjętej w 1997 r. przez Konferencję Ministrów Kultury, że wymóg publikowania dysertacji może zostać spełniony przez przedłożenie wersji elektronicznej.³⁶

Dysertacje i tezy z niemieckich uniwersytetów są dostępne ze strony: http://elib.uni-stuttgart.de/opus/gemeinsame_suche.php

Hiszpania

W 1975 r. stworzono bazę bibliograficzną hiszpańskich dysertacji – TESEO. W wyniku przeprowadzonych na początku 1999 r. badań okazało się, że baza nie rejestruje wszystkich rozpraw pisanych na stopień doktora. Tylko niektóre uczelnie

³⁴ Tamże

³⁵ Tamże

³⁶ Remedios M o r a l e j o - Á l v a r e z: Doctorial dissertations in Spanish Universities-bibliographic control and access. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 44

przekazują do bazy informacje o wszystkich doktoratach, niektóre robią to wybiórczo, a jeszcze inne nie przekazują żadnych danych.³⁷

8 września 1999 r. na mocy porozumienia szkół wyższych Katalonii uruchomiono projekt Digital University in Catalonia 1999-2003.³⁸

Dla prac doktorskich powołano Online Doctorial Thesis Server (TDX) - zarządzany przez Consortium of University Libraries of Catalonia (CBUC) i Supercomputing Centre of Catalonia (CESCA). Przedsięwzięcie finansowane jest przez Department of Universities, Research and the Information Society of the Generalitat of Catalonia.³⁹

Główne cele serwisu:

- publikowanie w Internecie wyników uniwersyteckich badań;
- oferowanie autorom tez narzędzi gwarantujących publiczny dostęp do ich pracy;
- usprawnienie katalogowania;
- zachęcanie do elektronicznego publikowania i korzystania z cyfrowych bibliotek;
- pobudzenie naukowej produktywności.

Aktualnie w projekcie uczestniczy czternaście uniwersytetów:

- Universitat de Barcelona
- Universitat Autònoma de Barcelona
- Universitat Politècnica de Catalunya
- Universitat Pompeu Fabra
- Universitat de Girona
- Universitat de Lleida
- Universitat Rovira i Virgili
- Universitat Oberta de Catalunya
- Universitat Jaume I
- Universitat de les Illes Balears
- Universitat de València
- Universitat Ramon Llull
- Universidad de Cantabria
- Universidad de Murcia

Wszystkie tezy są przechowywane na serwerze TDX. Aktualnie program zawiera tezy od 2004. Planuje się w ciągu kilku najbliższych lat zdigitalizowanie i umieszczenie w bazie wcześniejszych tez. Przeszukiwanie można prowadzić – we wszystkich uniwersytetach jednocześnie lub tylko w wybranych - wg różnych kryteriów: autora,

³⁷ Online Doctorial Thesis Server (TDX) [dostęp 10 czerwca 2005] http://www.tdx.cesca.es/index_tdx_an.html

³⁸ Tamże

³⁹ stan na 30 czerwca 2005 <http://thesis.research.uj.edu.pl/>

tytułu pracy, dziedziny wiedzy, uniwersytetu na którym praca została napisana, słów kluczowych. W TDX zarejestrowano 2752 tezy z roku 2004 i 2005.⁴⁰ System generuje wiele statystyk, które pokazują stopień zaangażowania uczestniczących uniwersytetów w zasilanie bazy elektronicznymi tezami. Z ich analizy wynika, że różna jest aktywność poszczególnych wydziałów uniwersyteckich w elektronicznym publikowaniu tez. Statystyki pokazują również jak często tezy są czytane. Do najpoczytniejszych rozpraw można dotrzeć przez top listę. Tezy ze wszystkich uniwersytetów uczestniczących w projekcie dostępne są pod adresem: http://www.tdx.cesca.es/index_tdx_an.html

Polska

W Polsce nie ma szerszych inicjatyw związanych z elektronicznym publikowaniem prac pisanych na stopień. Ośrodek Przetwarzania Informacji (OPI) tworzy jedynie centralną bazę bibliograficzną prac doktorskich i rozpraw habilitacyjnych. Opisy bibliograficzne są uzupełnione abstraktami i informacjami adresowymi autorów. Baza rejestruje prace od 1990 roku.

Biblioteki akademickie różnie postępują z doktoratami, rozprawami habilitacyjnymi i pracami magisterskimi. Niektóre prowadzą odrębne bazy, inne włączają opisy do ogólnych katalogów bibliotecznych. Jeszcze inne nie gromadzą ani prac magisterskich, ani licencjackich.

W bieżącym roku Uniwersytet Jagielloński uruchomił pełnotekstową bazę prac doktorskich. Na mocy zarządzenia rektora UJ z dnia 21 lipca 2004 r. osoby składające przed obroną ukończone rozprawy, dostarczają dodatkowo ich wersję elektroniczną, zapisaną w formacie PDF lub edytorze tekstu umożliwiającym prostą zamianę pliku na PDF. W bazie zarejestrowano 295 prac z lat 2004-2005. Zgodę na umieszczenie pełnego tekstu rozprawy wyraziło 153 osoby, co stanowi 51,9 %. W przygotowaniu jest baza prac magisterskich.

Tworzenie bazy prac pisanych na stopień planuje Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych oraz niektóre biblioteki akademickie. W Akademii Medycznej w Białymstoku od 2005 r. prace doktorskie, magisterskie i licencjackie do Biblioteki są przekazywane w formie elektronicznej, zapisane w pliku tekstowym. W Bibliotece są przetwarzane na pliki PDF. Sądzę, że w najbliższym czasie pełnotekstowe bazy prac pisanych na stopień staną się powszechne na innych polskich uczelniach, a biblioteki akademickie będą odpowiedzialne za organizowanie dostępu do tego rodzaju wydawnictw.

Od 1999 roku inicjatywy szkolenia personelu i budowania elektronicznych bibliotek tez i dysertacji wspiera UNESCO. Te inicjatywy są dzisiaj skonsolidowane wokół Networked Digital Library of Theses and Dissertations (NDLTD). Jest to międzynarodowa organizacja, skupiająca ok. dwieście uniwersytetów na całym świecie, która promuje udoskonalony dostęp do tez i dysertacji

⁴⁰ Tamże

w Internecie. NDLTD pracuje nad stworzeniem modelowej, cyfrowej biblioteki prac pisanych na stopień naukowy.

Istnieją również wiele inicjatyw komercyjnego tworzenia e-publikacji pisanych na stopień. Należą do nich między innymi UMI Dissertation, Amazon Com., Open Repository.

Bibliografia

- Aalborg University [online]. [dostęp 10 czerwca 2005].
<http://www.aub.auc.dk/phd/mainpage.html>
- Arkin Estie: Digital dissertations at Aalborg University Library. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 6-13
- Baveen John: Digital dissertations. Keeping low-tech backups of your online thesis collection will help prevent problems when formats change. *American Libraries* 2004 August s. 46-47
- Copeland Susan, Penman Andrew: The development and promotion of electronic theses and dissertations (ETDS) within the UK, *The New Review of Information Networking* 2004 Vol.10 nr 1 s. 19-32
- Diepold Peter: "Dissertationen Online"- The ETD project of the German learned societies. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 31-40
- DIVA Portal [dostęp 10 czerwca 2005]
<http://www.diva-portal.org/about.xshtml>
- Edminster John, Moxley John: Graduate education and the evolving genre of electronic theses and dissertations. *Computers and Composition* 2002 Vol. 19 s. 89-104
- Hakli Esko, Lehtinen Henna: Doctorial dissertations in the Internet: a good start in Finland. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 14-25
- Januszko - Szakiel Aneta: Archiwizacja publikacji elektronicznych jako wyzwanie dla bibliotek- zarys problematyki
- Klugkist Alex C.: Electronic dissertations in the Netherlands. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 41-44
- Moralejo - Álvarez Remandios: Doctorial dissertations in Spanish Universities- bibliographic control and access. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 44-50
- Matheson Anna: Digital dissertations in the United Kingdom. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 63-65
- Networked Digital Library of Theses and Dissertations. [online]. [dostęp 10 czerwca 2005]
<http://www.ndltd.org/>
- Niederer Ulrich, Weigel Ulrich, Gillieron - Garbeer Marie-Pierre, Böhrer K.: Electronic Theses: Swiss Perspectives. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 51-62
- Okré Christine: La numérisation des theses en France: pour une meilleure valorisation de la recherche scientifique française. *LIBER Quarterly* 2000 Vol.10 nr 1 s. 26-30
- Online Doctorial Thesis Server (TDX) [dostęp 10 czerwca 2005]
http://www.tdx.cesca.es/index_tdx_an.html
- SVEP [dostęp 10 czerwca 2005]
<http://www.svep-projekt.se/english>
- Tennant Reed: Digital Libraries. Accessing electronic theses: progress? *Library Journal* 2000 Vol.15 s. 30

Dr Jolanta Przyłuska
Łódź – IMP

WSPÓŁPRACA AMERYKAŃSKICH BIBLIOTEK MEDYCZNYCH W DZIEDZINIE INFORMACJI TOKSYKOLOGICZNEJ

Streszczenie

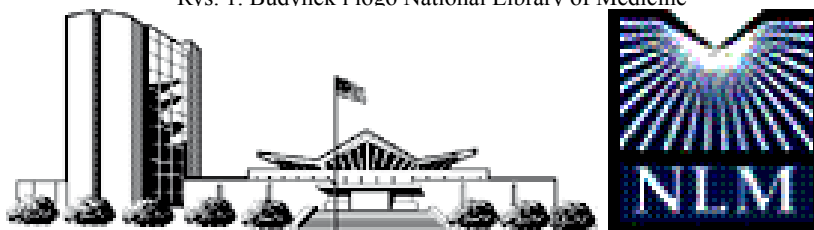
Współpraca bibliotek medycznych i centrów informacji w Stanach Zjednoczonych koordynowana przez National Library of Medicine (NLM) jest podstawą działania National Network of Libraries of Medicine (NN/LM). Celem NN/LM jest zapewnienie szerokiego dostępu do informacji biomedycznej, w tym także wiedzy związanej z toksykologią i zdrowiem publicznym. W ramach Toxicology and Environmental Health Information Program (TEHIP) są udostępniane on-line bazy bibliograficzne i faktograficzne z dziedziny bezpieczeństwa chemicznego, toksyczności substancji chemicznych i zanieczyszczeń środowiska. Publiczny dostęp do serwisu stwarza możliwości korzystania z dostarczanych informacji dla specjalistów z całego świata.

Abstract

The US libraries of medicine and information centres, coordinated by the National Library of Medicine, have formed the National Network of Libraries of Medicine in a joint effort to increase accessibility of biomedical information, including toxicological and public health data. Under the Toxicology and Environmental Health Information Program (TEHIP), they provide on-line access to reference and subject-specific databases regarding chemical safety, toxicity of chemicals, and environmental hazards. Public access to this service makes it possible for professional seekers worldwide to gain fast, complete and updated information.

1. Zadania Narodowej Biblioteki Medycznej Stanów Zjednoczonych

Rys. 1. Budynek i logo National Library of Medicine

Narodowa Biblioteka Medyczna Stanów Zjednoczonych (Rys. 1) jest największą biblioteką medyczną na świecie. Położona w kampusie Narodowego Instytutu Zdrowia (Bethesda) w miejscu dawnej medycznej biblioteki wojskowej od 1836 roku gromadzi literaturę biomedyczną. W 1956 roku została przemianowana na National Library of Medicine. Zbiory jej sięgają ponad 7 milionów woluminów: książek, czasopism, raportów technicznych, rękopisów, mikrofilmów, fotografii. Posiada dużą kolekcję zbiorów historycznych i rzadko spotykane dzieła medyczne.

Do zadań NLM należą [1]:

- gromadzenie, rozpowszechnianie i wymiana informacji z zakresu nauk medycznych
- świadczenie usług bibliotecznych jako centralny ośrodek informacji dla specjalistów oraz publiczne udostępnianie określonych zasobów
- rozpowszechnianie informacji o zbiorach, usługach, bazach danych
- wspieranie rozwoju bibliotek medycznych poprzez szkolenia bibliotekarzy i specjalistów informacji medycznej
- tworzenie źródeł tematycznych w dziedzinie biologii molekularnej, biotechnologii, toksykologii, czy zdrowia środowiskowego
- pomoc techniczna i konsultacje dla użytkowników serwisów.

NLM 125 lat temu rozpoczęła wydawanie Index Medicus – miesięcznego przeglądu artykułów, obecnie z ponad 4000 czasopism, zamieszczanych w bazie MEDLINE, która stanowi główny składnik bezpłatnego bibliograficznego serwisu internetowego PubMed. Na początku lat 60. ubiegłego stulecia NLM rozpoczęła automatyzację sortowania opisów bibliograficznych i tworzenia indeksu dla ułatwienia druku Index Medicus. Dzięki temu uruchomiono również funkcję wyszukiwawczą w Index Medicus. W 1966 r. powstał MEDLARS (Medical Literature Analysis and Retrieval System), który stopniowo przekształcił się w system dostępny on-line – MEDLINE [2]. W miarę rozwoju usług zaczęły powstawać specjalistyczne serwisy obejmujące toksykologię, zdrowie środowiskowe i biologię molekularną. Nowe usługi informacyjne umożliwiły dostęp do pełnych tekstów i poruszanie się między cytowanymi publikacjami w zależności od posiadanych uprawnień.

W 1988 roku powołano National Center for Biotechnology Information (NCBI) jako centralny ośrodek zasobów informacyjnych dla biologii molekularnej. NCBI rozpowszechnia GenBank - kolekcję wszystkich poznanych sekwencji DNA, nadzoruje też dostęp do danych Human Genome [3]. Serwisy te dostępne są na stronie internetowej NLM.

Rozwijane są też działania z zakresu informatyki medycznej, biotechnologii. Planowane jest wsparcie dla budowania szybkich sieci komputerowych na użytek nauk medycznych.

Ważniejsze adresy:

National Library of Medicine - www.nlm.nih.gov – strona główna biblioteki;

National Network of Libraries of Medicine (NN/LM) - <http://www.nlm.nih.gov/network.html> - sieć bibliotek medycznych;

PubMed – www.pubmed.gov - bezpłatny dostęp do bazy MEDLINE, zawiera linki do artykułów związanych z danym tematem, baz danych, pełnych tekstów u wydawców;

MEDLINEplus – www.medlineplus.gov - przeznaczona dla prywatnych użytkowników informacji medycznej, zawiera MEDLINE, informacje o lekach, encyklopedie, słowniki, nowości medyczne;

LoansomeDoc – www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/loansome_doc.html - elektroniczne zamawianie pełnych tekstów dokumentów wyszukanych w bazie MEDLINE;

ClinicalTrials.gov – www.clinicaltrials.gov - umożliwia dostęp do ponad 7000 opisów badań klinicznych;

Locatorplus – www.nlm.nih.gov/locatorplus - dostęp do katalogu biblioteki;

TOXNET – www.toxnet.nlm.nih.gov - szeroka kolekcja informacji dotycząca własności i działania substancji chemicznych na organizm człowieka;

ToxTown – www.toxtown.nlm.nih.gov - interaktywny przewodnik popularyzujący wiedzę o substancjach toksycznych spotykanych w życiu codziennym;

Images from the History of Medicine - <http://www.ihm.nlm.nih.gov> - baza zawierająca około 60000 ilustracji z historii medycyny.

2. Współpraca amerykańskich bibliotek medycznych

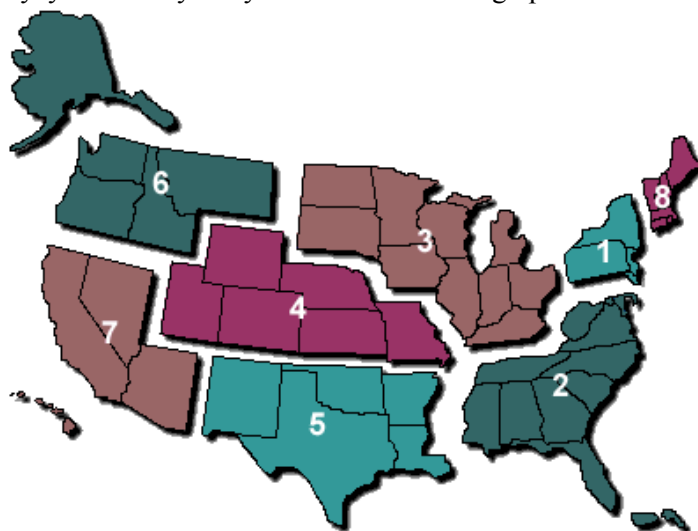
Rys. 2. Logo National Network of Libraries of Medicine

U podstawy współpracy amerykańskich bibliotek medycznych leży idea zapewnienia optymalnego dostępu do wiedzy dla czytelnika w dziedzinie nauk biomedycznych. Wobec rozwoju sieci komputerowych istotne stało się dla bibliotek rozproszonych w całym kraju zorganizowanie dostępu do materiałów zgromadzonych w dowolnym miejscu i współdzielenie zasobów innych bibliotek [2]. Początki obecnej sieci amerykańskich bibliotek medycznych sięgają programu regionalnej współpracy bibliotek w zakresie tworzenia informacji biomedycznej (Regional Medical Library Program), który funkcjonował przez blisko dwadzieścia lat. W 1965 roku na mocy ustawy Medical Library Assistance Act powołano National Network of Libraries of Medicine (NN/LM) działającą w oparciu o biblioteki lokalne, regionalne i National Library of Medicine (NLM). Jednym z pierwszych zadań krajowej sieci bibliotek medycznych było założenie centrów

systemu MEDLARS dla jak największej grupy odbiorców. Szkolenia w zakresie obsługi systemu odbywały się w NLM.

Sieć bibliotek medycznych obejmująca cały rejon Stanów Zjednoczonych powstała w celu zapewnienia równego dostępu do wiedzy biomedycznej dla wszystkich specjalistów medycznych, poprawy usług informacyjnych i zorganizowania publicznego dostępu do informacji o zdrowiu [4]. Skierowana była do wielu odbiorców od specjalistów z nauk medycznych, nauk pokrewnych, studentów, kadry zarządzającej opieką zdrowotną, lekarzy pracujących w różnych środowiskach, specjalistów zdrowia publicznego do innych grup społecznych, pełniąc ważne zadania edukacyjne. Skupiła ponad 5000 bibliotek członkowskich w tym akademickie biblioteki medyczne, szpitalne, farmaceutyczne, wiele bibliotek publicznych posiadających zbiory medyczne.

Sieć administrowana jest przez NLM. Składa się z 8 bibliotek (Regional Medical Libraries) koordynujących zadania w poszczególnych regionach (Rys. 3). Zapleczem bibliotek regionalnych jest ponad 140 bibliotek w uczelniach medycznych i około 4700 bibliotek szpitalnych. Biblioteki regionalne organizują wystawy i promują działalność i usługi NLM w swoich regionach. Prowadzą szkolenia i konsultacje, koordynują wypożyczenia międzybiblioteczne, rozpowszechniają dostęp do bazy MEDLINE, PubMed i innych serwisów NLM. Realizują wspólne programy edukacyjne np. dostarczanie dokumentów elektronicznych w regionie New England [5], czy współpraca specjalistów zdrowia publicznego w środowisku wiejskim Greater Midwest Region [6]. Wprowadzają nowe technologie i systemy informacyjne takie jak telemedycyna oraz wykorzystanie elektronicznego przetwarzania obrazów.

Rys. 3. Krajowa Sieć Bibliotek Medycznych Stanów Zjednoczonych

- **Region 1: Middle Atlantic:** Delaware, New Jersey, New York, Pennsylvania
- **Region 2: Southeastern Atlantic:** Alabama, Florida, Georgia, Maryland, Mississippi, North Carolina, South Carolina, Tennessee, Virginia, West Virginia, District of Columbia, Puerto Rico, U.S. Virgin Islands
- **Region 3: Greater Midwest:** Iowa, Illinois, Indiana, Kentucky, Michigan, Minnesota, North Dakota, Ohio, South Dakota, Wisconsin
- **Region 4: MidContinental:** Colorado, Kansas, Missouri, Nebraska, Utah, Wyoming
- **Region 5: South Central:** Arkansas, Louisiana, New Mexico, Oklahoma, Texas
- **Region 6: Pacific Northwest:** Alaska, Idaho, Montana, Oregon, Washington
- **Region 7: Pacific Southwest:** Arizona, California, Hawaii, Nevada and the U.S. Territories in the Pacific Basin
- **Region 8: New England:** Connecticut, Massachusetts, Maine, New Hampshire, Rhode Island, Vermont

3. Serwis toksykologiczny

W Narodowej Bibliotece Medycznej wyodrębniono Oddział Specjalistycznych Serwisów Informacyjnych (SIS), którego zadaniem jest tworzenie źródeł informacji w wąskich obszarach wiedzy takich jak toksykologia, zdrowie środowiskowe, zdrowie pracujących, chemia i leki, zatrucia, ocena ryzyka zdrowotnego (Rys. 4). Jednym z działów SIS skierowanym do określonych grup społecznych jest Office of the Outreach and Special Populations zajmujący się określoną tematyką zdrowia danej populacji, np. Arctic Health, American Indian Health, Asian American Health.

Informacja toksykologiczna realizowana jest poprzez serwis Toxicology and Environmental Health w oparciu o Toxicology and Environmental Health Information Program (TEHIP). Początki TEHIP sięgają 1967 roku kiedy zaczęto wdrażać program informacji toksykologicznej (TIP) mający na celu skoordynowanie rozproszonych źródeł informacji związanych z toksykologią, utworzenie baz danych i rozwój serwisów informacyjnych [7]. Obecnie misją programu TEHIP jest tworzenie i udostępnianie on-line baz danych, rozpowszechnianie specjalistycznej informacji, kreowanie nowych źródeł wiedzy, współpraca z instytucjami rządowymi [8]. Program ten na początku skierowany był głównie do toksykologów, obecnie zwraca się do szerszej grupy użytkowników.

The screenshot shows the homepage of the Environmental Health and Toxicology (EHT) service. At the top, there is a blue header for the National Library of Medicine (NLM) with a search bar and navigation links. Below this is a green banner with the text 'Environmental Health and Toxicology' and 'SIS Specialized Information Services'. The main content area is divided into several sections:

- Topics:** A list of subjects including Chemicals and Drugs, Diseases and the Environment, Environmental Health, Occupational Safety and Health, Poison Control, Risk Assessment and Regulations, and Toxicology.
- Especially for:** A list of target audiences including The Public, Researchers/Scientists, Health Professionals, Students/Educators, and Emergency Responders.
- Reference Tools:** A list of resources such as A to Z List of Resources, Database Manual, News, and Calendar of Events.
- More to Explore:** A list of related services and links including Tox Town, Enviro-Health Links, WISER, Toxicology Tutorials, and Toxicology Web Links.
- TOXNET®:** A section for searching hazardous chemicals, toxic releases, and environmental health. It includes a search bar with 'aspirin' entered and a list of databases: ChemIDplus, IRIS, CCRIS, ITER, DART, TOXLINE, GENE-TOX, TOXMAP, Haz-Map, Household Products, and HSDB.
- TOXNET FAQs:** A link to frequently asked questions.
- Featured Site:** A link to a featured resource on indoor air pollution.

Rys. 4. Strona główna serwisu Environmental Health and Toxicology

3.1. TOXNET- Toxicology Data Network

Podstawą serwisu Toxicology and Environmental Health jest **TOXNET** — zintegrowany system baz obejmujących toksykologię i zdrowie środowiskowe, udostępniany bezpłatnie w Internecie [9]. Poprzez TOXNET można przeszukiwać następujące bazy: TOXLINE, HSDB, CCRIS, GENE-TOX, IRIS, TRI, DART/ETIC, ChemIDplus, ITER.

TOXLINE – jest główną bazą bibliograficzną (Rys.5). Zawiera ponad 3 miliony rekordów obejmujących publikacje z farmakologii, biochemii, toksykologii leków i substancji chemicznych. W większości opisów zawarte są abstrakty i nr CAS identyfikujący dany związek chemiczny. Składa się z dwóch podbaz: TOXLINE CORE i TOXLINE SPECIAL, które można przeszukiwać jednocześnie. TOXLINE CORE dotyczy podstawowego piśmiennictwa toksykologicznego i można ją przeszukiwać także z poziomu PubMed, odpowiednio ograniczając zbiór (subset: „toxicology”). TOXLINE SPECIAL indeksuje dodatkowe czasopisma specjalistyczne, raporty techniczne i zbiory archiwalne oraz dane pochodzące z bazy DART (Developmental and Reproductive Toxicology), CIS opracowywanej przez International Labour Office i RISKLINE tworzonej przez Swedish National Chemical Inspectorate.

The screenshot shows the TOXLINE Special Search Results page. At the top, there is a navigation bar with 'About', 'Contact', and 'Search' links, along with the 'SIS' and 'NLM' logos. The search results are for the query 'aspirin'. The page indicates 'Items 1 through 20 of 5334' and 'Page 1 of 267'. A sidebar on the left contains buttons for 'Save Checked Items', 'Sort', 'Details', 'History', 'Download', 'Modify Search', 'Basic Search', 'Browse Index', 'Help', and 'TOXNET Home'. The main content area displays a list of references, each with a 'Select Record' checkbox and a 'Reference' title. The references listed are:

Select Record	Reference
☐	ASPIRIN DESENSITIZATION IN HYPERPLASTIC SINUSITIS BORISH L Crisp Data Base National Institutes of Health [CRISP]
☐	Preparation and evaluation of enteric granules of aspirin prepared by acylglycerols Watanabe Y ; Kogoshi T ; Amagai Y ; Matsumoto M Int. J. Pharm.; VOL 64 ISS Oct 30 1990, P147-154, (REF 17) [IPA]
☐	Comparison of aspirin with placebo in patients treated with warfarin after heart-valve replacement Turpie AG ; Gent M ; Laupacis A ; Latour Y ; Hirsh J ; et al N. Engl. J. Med.; VOL 329 ISS Aug 19 1993, P524-529, (REF 24) [IPA]
☐	Alcohol, aspirin & shortened gestation: is aspirin beneficial? Martier S; Sokol R; Ochotny M; Abala M; Ager J Alcohol Clin Exp Res 1998 May;22(3 Suppl):106A [DART]
☐	Fetal growth in women using low-dose aspirin for the prevention of preeclampsia: effect of maternal size. Goldenberg RL; Hauth JC; DuBard MB; Copper RL; Cutter GR J Matern Fetal Med 1995 Sep-Oct;4(5):218-24 [DART]

Rys. 5. Wynik wyszukiwań z bazy Toxline

DART/ETIC - Developmental and Reproductive Toxicology/Environmental Tera-tology Information Center – baza bibliograficzna dokumentująca od 1950 roku piśmiennictwo z zakresu teratologii i toksykologii wieku rozwojowego.

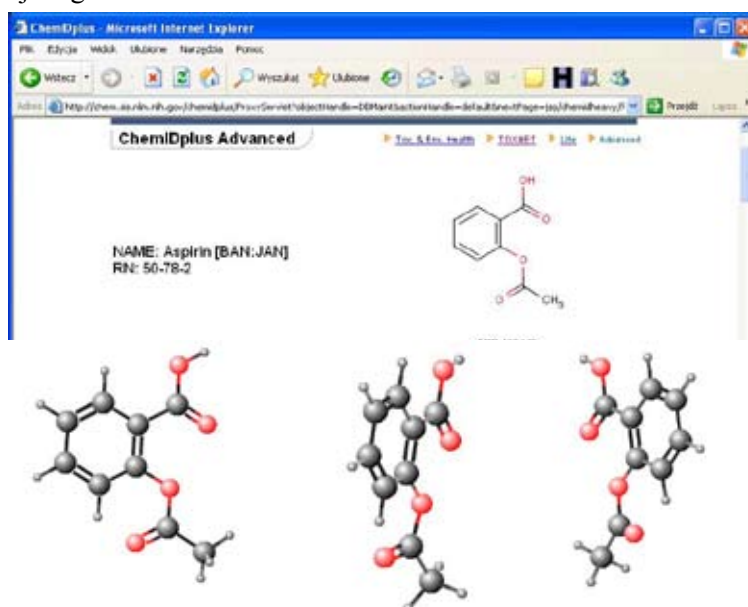
HSDB – Hazardous Substances Data Bank jako baza faktograficzna stanowi podstawę serwisu do wyszukiwania informacji toksykologicznych dla około 4800 niebezpiecznych związków chemicznych. Dane wprowadzane są do prawie 150 pól a następnie grupowane w odpowiednie kategorie: skutki zdrowotne oddziaływania na ludzi, pierwsza pomoc medyczna, efekty toksycznego działania na zwierzęta, metabolizm, toksykokinetyka, własności fizyko-chemiczne, synonimy, normatywy higieniczne, metody oznaczania.

CCRIS - Chemical Carcinogenesis Research Information System tworzony przez National Cancer Institute zawiera dane dotyczące rakotwórczości i mutagenności.

GENE-TOX – baza opracowywana przez Environmental Protection Agency (EPA), zawiera informacje o testach genotoksyczności dla ponad 3000 substancji chemicznych [10].

IRIS – Intergrated Risk Information System tworzony również przez EPA, zawiera informacje dotyczące szacowania ryzyka zdrowotnego, klasyfikację czynników rakotwórczych.

TRI – Toxic Chemical Release Inventory – dokumentuje przypadki przedostawania się toksycznych substancji do środowiska, informuje o rodzaju związku chemicznego, miejscu zdarzenia, skażeniu środowiska (powietrza, wody, gleby) i sposobach neutralizacji zagrożenia.

Rys. 6. Wyniki wyszukiwań z bazy ChemIDplus

ChemIDplus – umożliwia dostęp do danych o strukturze i nazwie 368000 związków chemicznych cytowanych w bazach NLM. Przedstawia ponad 235000 wzorów strukturalnych (Rys. 6).

ITER – zawiera dane pomocne w ocenie ryzyka zdrowotnego. Opracowywana przez Toxicology Excellence for Risk Assessment (TERA), obejmuje ponad 600 rekordów. Porównuje sposoby oceny ryzyka w różnych instytucjach na świecie, zawiera linki do dokumentów źródłowych.

3.2. Dodatkowe źródła informacji toksykologicznej

Serwis toksykologiczny zawiera także informacje skierowane nie tylko do specjalistów. Dla szerszej grupy użytkowników opracowano dodatkowe bazy: TOXTown, Household Products Database, TOXMAP.

TOXTown – interaktywny przewodnik dotyczący najczęściej spotykanych substancji w danym środowisku działających toksycznie na zdrowie. Zastosowano

w nim animację, dźwięk i kolory tak, aby wyraźnie pokazać specyfikę środowiska miejskiego, przemysłowego i przedstawić czynniki szkodliwe dla zdrowia. Przewodnik ten ma duże walory edukacyjne, skierowany jest do nauczycieli, uczniów, osób niezawodowo zainteresowanych toksykologią.

Household Products Database – dostarcza informacje na temat potencjalnych szkodliwych skutków zdrowotnych substancji chemicznych występujących w produktach codziennego użytku domowego. Bazę można przeszukiwać według nazwy produktu lub kategorii zastosowania: kosmetyki, środki czyszczące, pestycydy, farby, środki do pielęgnacji zwierząt (Rys. 7).

TOXMAP – strona pokazująca mapę Stanów Zjednoczonych z wypadkami chemicznymi. Tworzona jest w oparciu o bazę TRI.

Rys. 7. Strona główna Household Products Database

Podsumowanie

Współpraca amerykańskich bibliotek medycznych opiera się na wieloletnich doświadczeniach, wypracowany przez lata system wykorzystuje najnowsze technologie integrując pod względem organizacyjnym i w zakresie działań ogromny obszar Stanów Zjednoczonych. Podstawowe założenie kładące nacisk na kumulowanie źródeł wiedzy, tworzenie bloków tematycznych, włączanie do współpracy instytucji specjalizujących się w wąskiej dziedzinie pozwoliło zgromadzić i udostępnić poprzez jeden centralny serwis pod nadzorem NLM szerokich zagadnień wykorzystywanych w biomedycynie. Publiczny dostęp do serwisu, kumulacja tematyczna, bieżąca aktualizacja informacji,

realizowanie usług skierowanych do określonej grupy odbiorców stworzyły bibliotekę szeroko dostępną. W dziedzinie toksykologii zgromadzona wiedza stanowi największy zbiór informacji bibliograficznej i faktograficznej. Docelowo NLM planuje utworzenie biblioteki toksykologicznej dostępnej poprzez portal internetowy dla użytkowników z dowolnego miejsca na świecie.

Bibliografia

1. *N a t i o n a l Library of Medicine Functional Statement*. [on-line]. [dostęp 21 czerwca 2005]. <http://www.nlm.nih.gov/about/functstatement.html>.
2. F o r t n e y Lynn M.: Status bibliotek medycznych w Stanach Zjednoczonych. *Biuletyn GBL* 1997 R. 355 s. 67-82
3. *T h e National Library of Medicine Fact Sheet*. [on-line]. [dostęp 21 czerwca 2005]. <http://www.nlm.nih.gov/pubs/factsheets/nlm.html>.
4. H u m p h r e y s Betsy L., R u f f i n Angela B., C a h n Marjorie A., R a m b o Neil: Powerful connections for Public Health: The National Library of Medicine and the National Network of Libraries of Medicine. *American Journal of Public Health* 1999 Vol. 89 nr 11 s. 1633-36
5. G o l d s t e i n Mark, S i b l e y Debbie: The Maine electronic document delivery project: a cooperative project of Maine hospital libraries and the NN/LM New England Region. *Medical Reference Services Quarterly* 2000 Vol. 22 nr 3 s. 53-62
6. W a l t o n Linda J., H a s s o n Seana, R o s s Faith, M a r t i n Elaine Russo: Outreach to public health professionals: lesson learned from a collaborative Iowa public health project. *Bulletin of the Medical Library Association* 2000 Vol. 88 nr 2 s. 165-71
7. W e x l e r Philip: The U.S. National Library of Medicine's Toxicology and Environmental Health Information Program. *Toxicology* 2004 Vol. 198 s. 161-168
8. W e x l e r Philip, P h i l i p s Scott: Tools for Clinical Toxicology on the World Wide Web: Review and Scenario. *Journal of Toxicology - Clinical Toxicology* 2002 Vol. 40 nr 7 s. 893-902
9. W e x l e r Philip: TOXNET: An evolving web resource for toxicology and environmental health information. *Toxicology* 2001 Vol. 157 s. 3-10
10. P o o r e Linda Millen, K i n g Gefry, S t e f a n i k Karen: Toxicology information resources at the Environmental Protection Agency. *Toxicology* 2001 Vol. 157 s. 11-23

Mgr Piotr Sobolewski
Mgr Marcin Jung
Białystok – PCIE

NARODOWY PLAN ROZWOJU – PROGNOZA PROGRAMÓW OPERACYJNYCH NA 2007 – 2013

Streszczenie

Polska zaczęła opracowywanie dokumentów pod nowy okres programowania 2007-2013 już w 2004 roku. Na początku tego roku sformułowano założenia do Narodowego Planu Rozwoju. Po bardzo szerokim procesie konsultacji w styczniu 2005 roku Rada Ministrów zaakceptowała Wstępny Projekt NPR, który został poddany kolejnym konsultacjom. Do września 2005 roku powstał dokument w postaci projektu oraz propozycje programów operacyjnych w oparciu o szczebel centralny i regionalny.

Abstract

Poland has started preparation of the documents for the new period of programming for 2007-2013 in 2004. At the beginning of the year, the presumptions of National Development Plan were formed. After the process of consultancy in January 2005, Council of Ministers has accepted preliminary project of NDP, which has been taken under further consultancy. Till September 2005, the document in shape of the project and the propositions of operational programmes, both regional and central, were prepared.

Narodowy Plan Rozwoju - na lata 2004-2006 zostanie zastąpiony przez wersję nową, obowiązującą na lata 2007-2013. Działania w ramach Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006 są współfinansowane ze środków funduszy strukturalnych i z Funduszu Spójności. Z kolei całokształt działań rozwojowych zawierających się w Narodowym Planie Rozwoju na lata 2007-2013, realizowany jest ze środków unijnych, jak i wyłącznie krajowych.

Zintegrowany Pakiet Wytycznych, po zatwierdzeniu przez Radę Europejską i Komisję Europejską, staje się podstawą aktów określających zasady Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybackiej. Polityka Spójności jest fundamentem opracowania Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO), w oparciu o Strategiczne Wytyczne Wspólnoty i zatwierdzenie przez państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Podobna zasada kształtuje Narodową Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich, wynikającą z regulacji Wspólnej Polityki Rolnej, opartą na strategicznych wytycznych UE dla Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich, zatwierdzaną przez państwa członkowskie UE. Schemat powyższy znajduje zastosowanie w opracowaniu Narodowego Planu Strategicznego dla Rybołówstwa, przedstawianego państwom członkowskim. Wspólna Polityka Rybacka bowiem jest podstawą legislacyjną, źródłem określenia Strategicznych Wytycznych dla zrównoważonego Rozwoju Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich, na których opiera się NPSR. Ze Zintegrowanego

Planu Wytycznych, oprócz trzech wyżej wymienionych aktów i wynikających z nich narodowych planów (indywidualnych dla każdego z państw członkowskich), przy pozytywnym rozpatrzeniu ze strony Rady Europejskiej i Komisji Europejskiej, wynika również Narodowy Program Reform.

Na Narodowy Plan Rozwoju składają się wytyczne dotyczące wyżej wymienianych polityk. A zatem, ze Zintegrowanego Pakietu Wytycznych, wynika Narodowy Program Reform, a ten następnie jest składową Narodowego Planu Rozwoju. Podobnie Strategiczne Wytyczne Wspólnoty dają w wyniku Narodowe Strategiczne Ramy odniesienia, również prowadząc do NPR. Ze strategicznych Wytycznych UE dla Polityki Rozwoju Obszarów Wiejskich, wynika Narodowa Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich, która również wchodzi w skład NPR. Podobnie Strategiczne Wytyczne dla Zrównoważonego Rozwoju Sektora Rybołówstwa i Nadbrzeżnych Obszarów Rybackich, z których wynika Narodowy Plan Strategiczny dla Rybołówstwa.

Na kształt Narodowego planu Rozwoju mają wpływ akty legislacyjne Unii Europejskiej - rozporządzenia ogólne dotyczące funduszy strukturalnych, zintegrowany pakiet wytycznych, strategiczne wytyczne wspólnoty (oraz strategiczne wytyczne UE dla Rozwoju Obszarów Wiejskich i Sektora Rybołówstwa). Pozwalają one określić zasady konstruowania projektu Narodowego Planu Rozwoju. Z kolei w oparciu o akty krajowe - Narodową Strategię Rozwoju Regionalnego, określającą wojewódzkie SRR, koncepcję Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i Strategii Sektorowych, otrzymujemy niejako krajowe oblicze NPR. Komasyjąc zasady wskazywane z obu biegunów, możemy zakończyć rozważania w temacie źródeł norm kształtujących NPR, określając tym samym prawną genezę powstania. Narodowy Plan Rozwoju zaś, w oparciu o Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, umożliwi wypracowanie Programów Operacyjnych, bezpośrednio przekładających się na wnioski aplikacyjne i projekty.

Na ostateczny kształt Programów Operacyjnych mają wpływ dwa kierunki działań – krajowe i wspólnotowe. Wstępny projekt NPR, po okresie konsultacji, może przedstawić projekty programów operacyjnych. W odniesieniu do projektów Strategii Wytycznych Wspólnoty, po konsultacjach UE, określone zostają Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia. W oparciu o nie, projekty Programów Operacyjnych, nad którymi już od 01.02.2006 mają zacząć się końcowe konsultacje, nabierają ostatecznego kształtu.

Proponowane przez NPR Programy Operacyjne (dane z sierpnia 2005 r.) mają na celu wzmocnienie potencjału rozwojowego regionu i przekształcenie strukturalne obszarów wiejskich. Samorządy wojewódzkie realizują regionalne programy operacyjne korzystając ze środków publicznych, takich jak Fundusz Pracy, EFS, EFRR. Regionalny Program Operacyjny Spójność Regionalna i Konkurencyjność Regionów, zarządzana jest przez ministra do spraw rozwoju regionalnego, przy możliwości wykorzystania środków płynących z budżetu państwa i takich środków publicznych,

jak EFS, EFRR. Programy Operacyjne Europejskiej Współpracy Terytorialnej, realizowane przy wykorzystaniu środków ENP, EFRR oraz budżetu krajowego, zarządzane są przez właściwego ministra do spraw rozwoju regionalnego. Programy Operacyjne Rozwoju Obszarów Wiejskich są zarządzane przez ministra właściwego do spraw rozwoju wsi, zaś środki publiczne na ten cel są organizowane z budżetu państwa oraz EFRROW. Minister właściwy do spraw rybołówstwa jest instytucją zarządzającą w sprawach programów operacyjnych dotyczących zrównoważonego rozwoju sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich. Środki w ramach tego PO pochodzą z budżetu państwa i EFR.

Programy Operacyjne odnoszą się także do infrastruktury transportowej i zasobów naturalnych. Instytucją zarządzającą jest minister właściwy do spraw transportu. Realizacja programów operacyjnych dotyczących infrastruktury drogowej, opiera się o środki krajowego funduszu drogowego, budżetu państwa i EFRR oraz EFS. Z kolei przy realizacji programów operacyjnych dotyczących infrastruktury transportu alternatywnego, korzystać będzie można ze środków publicznych takich jak EFRR, budżet państwa, oraz EFS. Program Operacyjny Środowisko, zarządzany przez ministra właściwego do spraw środowiska, ma środki organizowane z budżetu państwa, EFRR, EFS, NFOŚ, WFOŚ.

Programy Operacyjne dotyczące inwestycji w przedsiębiorstwach to programy operacyjne Innowacja – Inwestycja – Otwarta Gospodarka oraz Program Operacyjny Nauka, nowoczesne technologie i społeczeństwo informacyjne. Instytucją zarządzającą pierwszego z nich jest minister właściwy do spraw gospodarki, a środki publiczne na realizację tego programu pobierane są z budżetu państwa i EFRR. Instytucję zarządzającą drugi program stanowi minister właściwy do spraw nauki, a środki na realizację tego programu również zapewnia budżet państwa i EFRR.

Programy Operacyjne znajdują odniesienie także w kwestii rozwoju zasobów ludzkich i kapitału społecznego. Programem Operacyjnym Wykształcenie i Kompetencje zajmuje się minister właściwy do spraw oświaty, a środki publiczne na jego realizację zapewnia fundusz pracy, EFS oraz budżet państwa. Minister właściwy do spraw pracy jest instytucją zarządzającą w programie operacyjnym Zatrudnienie i Integracja Społeczna, a środki realizacji pokrywa EFS, fundusz pracy, PFRON oraz budżet państwa. Programem Operacyjnym Społeczeństwo Obywatelskie i Sprawne Zarządzanie zarządza KPRM, zaś środki pochodzą z EFSu i budżetu państwa. KPRM zarządza również Programem Operacyjnym Administracja Prawna i Służebna, i środki realizacji w tym przypadku pobierane są z tego samego źródła. Program Operacyjny Pomoc Techniczna zarządzany jest przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, a środki publiczne zapewnia budżet państwa i EFRR.

W Programach Operacyjnych na lata 2007-2013 zawiera się 16 regionalnych Programów Operacyjnych. Zakłada się, że każdy z programów operacyjnych będzie miał podobny układ priorytetów – natomiast ich zawartość (w tym zawartość działań)

i środki finansowe będą określone na poziomie regionalnym. Cele priorytetów będą określone na poziomie programów operacyjnych w odniesieniu do specyfiki każdego z województw.

Programy Operacyjne 2007- 2013, zawierają w sobie cztery priorytety:

Priorytet 1:

Rozwój infrastruktury wzmacniającej konkurencyjność regionu (np.: wzmocnienie funkcji najważniejszych placówek infrastruktury społecznej).

Priorytet 2:

Stymulowanie wzrostu inwestycji w przedsiębiorstwach i wzmocnienie potencjału innowacyjnego (np.: wspieranie kultury, turystyki, innowacji i zastosowania nowych technologii w przedsiębiorstwach).

Priorytet 3:

Rozwój regionalnych zasobów ludzkich (np.: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu).

Priorytet 4:

Wspomaganie procesów restrukturyzacji i rozwój współpracy terytorialnej (np.: wyrównywanie szans rozwojowych obszarów).

Na Programy Operacyjne 2007- 2013 składają się Program Operacyjny Innowacje – Inwestycje – Otwarta Gospodarka (z działaniem Wspieranie innowacji w przedsiębiorstwach – 63,45% środków) oraz Program operacyjny Nauka, Nowoczesne Technologie i Społeczeństwo Informacyjne (z działaniami Wzmocnienie potencjału nauki – 53,2%, Wsparcie rozwoju społeczeństwa informacyjnego - 9,1%).

PO Wykształcenie i kompetencje (m.in.: Kształcenie i wychowanie jako podstawa integracji społecznej), PO Zatrudnienie i Integracja Społeczna (np.: Wzmocnienie adaptacyjności zasobów ludzkich gospodarki i poprawa jakości pracy, Innowacyjne formy zwiększania zatrudnienia), PO Społeczeństwo Obywatelskie (np.: Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne, silne organizacje pozarządowe w dobrym państwie), PO Administracja Sprawna i Służebna (np.: Wysoka jakość i dostępność usług publicznych).

RPO Spójność terytorialna i konkurencyjność regionów mają na celu wsparcie infrastruktury ochrony środowiska o znaczeniu ponadregionalnym na terenach problemowych, rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej służącej rozwojowi funkcji metropolitalnych, wzmacnianie rozwoju funkcji metropolitalnych, urbanizację i rewitalizację obszarów miejskich, oraz wsparcie dla obszarów, których rozwój jest ograniczony specjalnymi regulacjami prawnymi.

W ramach priorytetu III udostępnione zostaną środki na realizację dużych projektów dotyczących między innymi: infrastruktury edukacyjnej szkolnictwa wyższego o znaczeniu krajowym, umożliwiającej prowadzenie badań międzynarodowych, kultury i dziedzictwa kulturowego o znaczeniu narodowym i ogólnoswiatowym (sieć

UNESCO), oraz placówek ochrony zdrowia o znaczeniu krajowym obejmujących swoim zasięgiem kilka województw.

Program Operacyjny „Wykształcenie i Kompetencje” przedstawia się następująco: celem głównym strategii edukacji jest podniesienie poziomu i jakości wykształcenia całego społeczeństwa, czyli wyposażenie jednostek w kompetencje kluczowe zwiększające ich konkurencyjność na rynku pracy oraz przygotowanie ich do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym i w kulturze. W programie tym zawarte są również trzy priorytety.

Priorytet I

„Kształcenie i wychowanie jako podstawa integracji społecznej” (np.: Podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa, Narodowy Program Stypendialny).

Priorytet II

„Edukacja na rzecz zatrudnienia, konkurencyjności i wzrostu” (np.: Programy rozwoju szkół wyższych/ośrodków akademickich o znaczeniu ogólnokrajowym i międzynarodowym).

Priorytet III

„Efektywne zarządzanie systemem edukacji – wysoka jakość kształcenia” (np.: Kompleksowa informatyzacja systemu edukacji).

Finansowanie realizacji programów operacyjnych na 2007- 2013 w mln Euro (dane z 29.06.2005), przedstawia się następująco: 16 Regionalnych Programów Operacyjnych – 40322,8 mln, z czego alokacja Unii Europejskiej wynosi 21601,5 mln (51,5%). Program Operacyjny Innowacja- Inwestycje- Otwarta Gospodarka: 9327,7 mln, Program Operacyjny Nauka, Nowoczesne Technologie i Społeczeństwo Informacyjne ma pulę środków określoną na 5927,3 mln, Program Operacyjny Wykształcenie i Kompetencje: 5845,9 mln. Program Operacyjny Zatrudnienie i Integracja Społeczna: 5312,5 mln, Program Operacyjny Społeczeństwo Obywatelskie 650,7 mln, Program Operacyjny Administracja Sprawna i Służebna: 780,5 mln. Program Operacyjny Spójność i konkurencyjność regionów: 7248,0 mln.

Na łamach Programów Operacyjnych 2007- 2013, realizowany jest Program Sąsiedztwa INTERREG IIIA/ TACIS CBC Polska- Białoruś- Ukraina, oraz Polska-Litwa- Federacja Rosyjska (ob. Kaliningradzki). Celem tych programów jest wspieranie współpracy transgranicznej na wschodniej granicy Polski, stanowiącej jednocześnie zewnętrzną granicę Unii Europejskiej (UE). Program Sąsiedztwa INTERREG IIIA/ TACIS CBC jest współfinansowany z linii budżetowych - ERDF i TACIS.

W latach 2004-2006 strona polska przeznaczy na Program Sąsiedztwa P-B-U 37,8 mln EUR ze środków ERDF. Łączna alokacja TACIS CBC dla Białorusi i Ukrainy w tym samym okresie sięgnie 8,0 mln EUR. Na Program P-L-R przeznaczone będzie 4,2 mln EUR, a strona litewska 12,3 mln EUR. Alokacja TACIS dla Obwodu Kaliningradzkiego w tym samym okresie wyniesie 9,5 mln EUR.

Dr Katarzyna Czabanowska
Mgr Ewa Nowak
Kraków – CM UJ

TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE PODSTAWY PISANIA PROJEKTU DO FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ. WYBRANE ZAGADNIENIA

Streszczenie

Współpraca zagraniczna jest lub powinna być jedną z podstawowych aktywności szkolnictwa wyższego. Jest ona możliwa dzięki uczestnictwu w różnych programach lub projektach. Współpraca międzynarodowa stanowi wyzwanie i potrzebę na drodze rozwoju bibliotek uczelni medycznych. Celem artykułu jest: przedstawienie możliwości aplikowania poprzez wskazanie dostępnych funduszy i programów oraz omówienie najważniejszych problemów związanych z pisaniem projektu o charakterze europejskim. Autorzy przybliżają takie pojęcia jak: problem, cele, rezultaty, wartość dodana, transferowalność, innowacyjność, upowszechnianie i waloryzacja.

Słowa kluczowe: fundusze europejskie, projekt, strategia

Abstract

International collaboration is or should be one of the core activities of higher education establishments. It is facilitated by the participation in various programs or projects. International collaboration is a challenge and need on the development way of Polish medical libraries. The goal of the article is to present the possibilities of applying to accessible funds and programs and discuss the main problems connected with preparing a European project proposal. The authors focus on such concepts as: problem, goals, results, added value, transferability, innovation, dissemination and valorization.

Key words: European funds, project, strategy

Współpraca zagraniczna jest lub powinna być jedną z podstawowych aktywności szkolnictwa wyższego. Jest ona możliwa dzięki uczestnictwu w różnych programach lub projektach o charakterze europejskim lub międzynarodowym. Podstawowe korzyści, jakie płyną dla instytucji to przede wszystkim: a). Rozwój kadry poprzez umożliwienie jej uczestnictwa w treningach, szkoleniach oraz wymianie doświadczeń z partnerami zagranicznymi, b). Tworzenie nowej wiedzy w ramach wspólnie prowadzonych badań, analiz bądź przeglądów, c). Zmiana sposobu myślenia, szersze, uniwersalne postrzeganie rzeczywistości, d). Większa integracja pracowników, zakładów oraz wiedzy, poprzez interdyscyplinarne i wielokulturowe podejście do wspólnych problemów, e). Poznanie nowych sposobów zarządzania, w tym, bardzo istotnego elementu, jakim jest poprawa jakości, poprzez uczestnictwo w programie czy projekcie międzynarodowym, w którym konieczne jest ciągle monitorowanie i ocena działań na różnych etapach: realizacji, wdrażania i ewaluacji programu.

Współpraca międzynarodowa stanowi wyzwanie i potrzebę na drodze rozwoju polskich bibliotek medycznych, co zostało wyraźnie podkreślone na XXIV Konferencji Problemowej Bibliotek Medycznych „*Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników*” w Białowieży.

Niniejsze opracowanie jest rezultatem spotkania naukowego przedstawicieli tychże jednostek w celu wypracowania wspólnego stanowiska odnośnie możliwości i konkretnych działań, jakie należy podjąć, aby wejść na drogę wspólnego pisania projektów i pozyskiwania funduszy.

Celem tego artykułu jest: przedstawienie możliwości aplikowania poprzez wskazanie dostępnych funduszy i programów oraz omówienie najważniejszych problemów związanych z pisaniem projektu o charakterze europejskim na podstawie doświadczeń autorów.

Fundusze

Fundusze Unii Europejskiej podporządkowane są ściśle określonym celom oraz priorytetom polityki UE i bazują na postanowieniach traktatów. Polska jako kraj członkowski ma obecnie dostęp do większości funduszy. Każdy z funduszy posiada instrumenty realizacji, jakimi są konkretne programy, które stwarzają szeroki wachlarz możliwości ubiegania się o wsparcie finansowe na realizację różnorodnych przedsięwzięć/projektów.¹

Z punktu widzenia potrzeb bibliotek medycznych, ich rozwoju i współpracy międzynarodowej dzięki dostępnym funduszom z Unii Europejskiej można doskonalic kadre, zbudować nową lub przebudować istniejącą bibliotekę, wyposażyć ją i zakupić sprzęt komputerowy z oprogramowaniem, utworzyć w bibliotece punkty dostępu do Internetu, wprowadzić elektroniczny obieg dokumentów oraz digitalizację i konserwację zabytkowych księgozbiorów i archiwaliów.

Środki na wsparcie tego typu inicjatyw można uzyskać z głównych funduszy UE:

- Fundusze strukturalne i spójności (Structural and cohesion fundus)
- Inicjatywy wspólnotowe (Community initiatives)
- Programy wspólnotowe (Community programs)

Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności² to główny instrument UE wsparcia społecznej i ekonomicznej restrukturyzacji w Europie, promowania spójności ekonomicznej i społecznej w UE, redukcji nierówności pomiędzy regionami i grupami społecznymi. Fundusz ten jest rozdzielany i wypłacany beneficjentom przez regionalne władze poszczególnych krajów członkowskich. O fundusze te występować można indywidualnie a nie w konsorcjach. Spośród czterech funduszy strukturalnych należy zwrócić uwagę w kontekście bibliotek medycznych na Europejski Fundusz Rozwoju

¹ http://www.europa.eu.int/grants/index_en.htm

² <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl>

Regionalnego a z programów operacyjnych tego Funduszu na Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR) o następujących priorytetach:

- Priorytet I: Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów
- Priorytet II: Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach
- Priorytet III: Rozwój lokalny

Warto wspomnieć tu również o nowych źródłach bezzwrotnej pomocy zagranicznej, z których Polska może korzystać po przystąpieniu do Europejskiego Obszaru Gospodarczego. Możliwości te oferuje rynek wewnętrzny UE dla najmniej zamożnych państw UE. Te źródła to: Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG) oraz Norweski Mechanizm Finansowy. Są one godne uwagi ze względu na:

- szeroki zakres kosztów zaliczanych do kwalifikowanych (np. zakup nieruchomości, przygotowanie terenu, budowa, sprzęt i wyposażenie, wynagrodzenia, koszty ekspertyz, opłaty, podatki);
- priorytetowe obszary m.in.: opieka zdrowotna, promocja zdrowia, wyposażenie szpitali w nowoczesny sprzęt medyczny, kształcenie kadry medycznej, ochrona środowiska, transport publiczny, odnowa miast, ochrona zabytków;
- bezzwrotne dotacje - 85% dla jednostek budżetowych.

W celu rozwoju międzynarodowej współpracy bibliotek medycznych i realizacji projektów ponadnarodowych można sięgnąć po środki **Inicjatyw Wspólnotowych**, czyli programy pomocy bezzwrotnej organizowanej przez UE dla określonych środowisk i grup społecznych. Godną polecenia jest Inicjatywa INTERREG III, która wspiera współpracę transgraniczną, międzyregionalną i międzynarodową.³

Biblioteki medyczne mogą być również beneficjentami kilku spośród kilkudziesięciu Programów Wspólnotowych, które wspierają działania w różnych sektorach. **Programy Wspólnotowe** to narzędzie wsparcia dla zintegrowania polityki Wspólnoty Europejskiej. Mają na celu wzmocnienie współpracy między krajami członkowskimi pod względem polityki Wspólnoty dzięki wdrażaniu przez międzynarodowe konsorcja wieloletnich projektów. Programy te zarządzane są na poziomie Unii Europejskiej przez Komisję Europejską, a na poziomie krajowym przez Krajowe Agencje Programów utworzone w każdym z państw uczestniczących. Oznacza to, że ostateczne wnioski aplikacyjne składane są w Brukseli. Konsorcja, które ubiegają się o współfinansowanie w ramach Programów Wspólnotowych są zazwyczaj bardzo rozbudowane, od kilku do kilkunastu partnerów. Poniżej przedstawiono kilka wybranych dla potrzeb bibliotek medycznych Programów Wspólnotowych:

³ <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl>

CULTURE – kultura narodów Europy: promocja i rozwój dialogu kulturowego: wspieranie wspólnotowego dziedzictwa narodowego o znaczeniu europejskim, z uwzględnieniem archiwów i bibliotek;

ECONTENT - produkcja, użytkowanie i dystrybucja europejskiej treści (content) elektronicznej: poprawa dostępu do Internetu oraz jego wykorzystania: stymulacja rozwoju treści publikowanych i udostępnianych w sieci (2-gi priorytet: zintegrowana informacja biomedyczna dla lepszego zdrowia oraz dostęp, ochrona i digitalizacja zasobów kultury i nauki);

ETEN – sieć telekomunikacyjna w Europie: wspieranie budowy transeuropejskich sieci przekazu danych elektronicznych i ich udostępnianie (eHealth, eHealthcare, eLearning);

LEONARDO DA VINCI - działanie programowe wdrażające politykę wspólnoty europejskiej dot. kształcenia zawodowego: doskonalenie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego;

FP6 – SIXTH FRAMEWORK PROGRAM – SZÓSTY PROGRAM RAMOWY: główny instrument finansowania badań naukowych i rozwoju technologicznego w Europie.

Dwa z tych programów 6. Program Ramowy i Leonardo da Vinci zostaną omówione bardziej szczegółowo.

Celem **6. Programu Ramowego** jest rozwój europejskiej, wyposażonej w najlepsze umiejętności i *know-how*, społeczności naukowej oraz wspieranie prac naukowych i technicznych najwyższej jakości prowadzonych w ramach ponadnarodowych projektów, z wykorzystaniem mobilności naukowców. W ramach tego programu wyodrębniono siedem kluczowych obszarów, czyli priorytetów tematycznych. Dwa z nich przedstawione poniżej wspierają między innymi działania leżące w kręgu zainteresowań bibliotek medycznych:

P2 (IST) TECHNOLOGIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

- Systemy „inteligentnego otoczenia” umożliwiające udział w społeczeństwie informacyjnym wszystkim obywatelom; interaktywne systemy w dziedzinie zdrowia, mobilności, dostępu do dziedzictwa kulturowego
- Zarządzanie informacją i interfejsy: narzędzia tworzenia, organizowania, przeglądania, odzyskiwania, wymiany, zachowywania i rozpowszechniania treści cyfrowej

P7 (SOC) OBYWATELE I SPRAWOWANIE WŁADZY W SPOŁECZEŃSTWIE OPARTYM NA WIEDZY

- Obywatelstwo, demokracja i nowe formy sprawowania władzy, zwłaszcza w kontekście rosnącej integracji i globalizacji oraz z perspektywy historii i dziedzictwa kulturowego

- Ustanowienie i wykorzystanie na skalę europejską infrastruktur badawczych oraz baz danych i baz wiedzy⁴

Głównym założeniem programu **Leonardo da Vinci**⁵ jest wspieranie działań, które prowadzą do poprawy jakości i promowania wymiaru europejskiego w systemach kształcenia i szkolenia zawodowego, oraz dostosowaniu systemu edukacji do potrzeb rynku pracy. Program stwarza ramy do współpracy międzynarodowej poprzez następujące typy projektów:

- Projekty wymian i staży
- Projekty pilotażowe
- Projekty językowe
- Tworzenie międzynarodowych sieci instytucji
- Badania i analizy

Dokumenty konkursowe, gdzie i kiedy złożyć wniosek projektowy

Wnioski projektowe należy na ogół składać w odpowiedzi na konkretny konkurs (call for proposals) lub przetarg (call for tenders) ogłoszony w dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich (Official Journal of the European Communities). Treść projektów musi odpowiadać celom wyznaczonym w poszczególnych priorytetach, a partnerzy zaangażowani w projekt muszą spełniać wszystkie kryteria dopuszczalności. W celu prawidłowego wypełnienia i przygotowania formularza zgłoszeniowego (application form) trzeba zapoznać się z przewodnikiem dla składających wnioski (guide for proposers), bądź przewodnikiem dla promotorów projektu (general guide for project promoters). Przed przystąpieniem do konstruowania budżetu należy sięgnąć po przewodnik administracyjno – finansowy (administrative and financial handbook). Wszystkie te dokumenty można znaleźć na stronach internetowych Krajowych Agencji poszczególnych programów. W przypadku funduszy strukturalnych i spójności należy śledzić ogłoszenia o konkursach publikowanych przez poszczególne instytucje zarządzające funduszami w kraju oraz zapoznać się z podręcznikami ogólnymi dla potencjalnych beneficjentów programów realizowanych z udziałem funduszy strukturalnych (patrz: składanie wniosków oraz podręczniki ogólne na stronie <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl>).

Jak widać jest wiele możliwości i można wybrać fundusz, który pozwoli nam na napisanie i realizację projektu, który będzie odpowiadał na potrzeby bibliotek medycznych i służył podniesieniu jakości świadczonych usług przez biblioteki. Na początek bardzo przyjaznym i dającym duże możliwości programem jest program Leonardo da Vinci. W dalszej części artykułu autorki omawiają uniwersalne aspekty

⁴ <http://www.6pr.pl> Krajowy Punkt Kontaktowy 6. Programu Ramowego Unii Europejskiej

⁵ <http://www.bkkk-cofund.org.pl> Krajowa Agencja Programu Leonardo da Vinci na stronach Biura Koordynacji i Kształcenia Kadr

pisania projektu, ale w znacznej mierze odnoszą się do kryteriów jakościowych i formalnych tego programu.

Pisanie projektu o charakterze europejskim

Podejście

Kiedy uznamy, że jesteśmy gotowi do napisania projektu, bądź że jest to konieczne dla poprawy wizerunku naszej instytucji, lub jest to koniecznością na drodze naszego rozwoju mamy do wyboru dwa podejścia:

1. Dokonujemy przeglądu dostępnych funduszy, zaznajamiamy się z ich celami programowymi i priorytetami, porównujemy je z celami naszej organizacji, a następnie dokonujemy wyboru funduszu i konkretnego projektu w ramach tego funduszu, który najbardziej odpowiada naszej specyfice i potrzebom.
2. Identyfikujemy najważniejsze problemy/problem i sposoby ich rozwiązania, nakreślając plan projektu, który nas interesuje, a następnie szukamy funduszy, których cele odpowiadałyby naszym priorytetom i mogłyby stać się odpowiednim instrumentem pozwalającym na rozwiązanie nakreślonego przez nas projektu.

Następnym etapem jest bliższe zapoznanie się wybranym przez nas instrumentem i dogłębna analiza dokumentów programowych i konkursowych. Należy przeglądać dostępne dokumenty dotyczące polityki Komisji Europejskiej, które znajdują się na tronie: www.europa.eu. Jest to nieodzowny element pracy nad pisaniem aplikacji projektowej, który pozwoli nam umieścić swój projekt w głównym nurcie polityki Unii Europejskiej i powołać się na konkretne dokumenty w uzasadnieniu naszego projektu.

Projekt

Pisząc projekt, należy pamiętać, że jest to plan, struktura i strategia, która pozwala otrzymać odpowiedzi na postawione cele, pytania lub problemy. Projekt powinien być kompletnym schematem działania i zawierać zarys tego, co należy zrobić, od zapisania jasno sformułowanych celów i ich operacyjnych implikacji, do ostatecznego przedstawienia uzyskanych wyników bądź rezultatów. Jest to procedura, którą zakłada przyszły wykonawca, aby zrealizować postawione cele w sposób systematyczny, rzetelny, obiektywny, dokładny i ekonomiczny. Jest to też opis warunków, w jakich ma przebiegać proces tworzenia nowej jakości w sposób, który ma na celu połączenie zgodności założeń z oszczędnością stosowanej procedury, dla dobra różnych udziałowców w projekcie.

Problem

Zgodnie z przedstawionymi wcześniej podejściami centralny problem projektu możemy identyfikować a priori lub później po zapoznaniu się z celami i priorytetami wybranego funduszu. „Problem”, może być nam już wcześniej znany lub staramy się znaleźć coś nowego, co wymaga rozwiązania, analizy bądź interwencji i możliwe jest

dzięki określonemu funduszowi. Twórcy projektu szukają wtedy „niszy” i uzasadniają potrzebę jej wypełnienia.

Problemem może być kwestia istniejąca w literaturze przedmiotu, teorii, bądź, z którą spotykamy się w praktyce, a pod wpływem, której rodzi się potrzeba działania. W projektach badawczych „problemem” nazywamy to, co jest przedmiotem wysiłków badawczych, czyli po prostu to, co orientuje nasze przedsięwzięcia poznawcze. W projektach edukacyjnych lub szkoleniowych problemem może być brak pewnych kompetencji lub wiedzy, którą należy uzupełnić poprzez odpowiednie programy edukacyjne. W projektach inwestycyjnych problemem może być brak odpowiedniej infrastruktury itd. Problemem może być sytuacja, jaką można przewyciężyć przez zbiorowe działanie, czasem szeroko pojęte działanie wielośrodkowe, na które pozwala zawiązane w tym celu partnerstwo projektu.

Partnerstwo

Dobrze dobrane partnerstwo to podstawa funkcjonowania projektu, która pozwala na wypracowanie tzw. wartości dodanej, w oparciu o umiejętności, wiedzę oraz inne zasoby poszczególnych instytucji, które będą zaangażowane w realizację projektu. Dobierając partnerów do konsorcjum można opierać się na starych sprawdzonych kontaktach lub pozyskiwać nowe instytucje, oczywiście sprawdzając ich możliwości, odpowiedzialność i zaangażowanie. Dobre partnerstwo powinno mieć charakter różnorodny pod względem instytucjonalnym jak i geograficznym. Różnorodność może zapewnić włączenie do partnerstwa: MŚP, instytutów badawczych, partnerów społecznych, przedsiębiorstw, instytucji szkoleniowych, szkół wyższych itp. Dobrze jest postarać się o to, aby te instytucje były dobrze ulokowane geograficznie reprezentując kraje stowarzyszone w UE. W partnerstwie międzynarodowym powinny uczestniczyć minimum trzy kraje, reprezentujące różne strony wspólnej Europy. Przy doborze partnerów bierzemy pod uwagę ich zasoby, doświadczenie, kompetencje oraz korzyści, jakie dla projektu może wnieść ich uczestnictwo. W aplikacji projektowej należy przedstawić komplementarność i adekwatność partnerstwa, jego reprezentatywność, rację bytu i potencjał, który pozwoli na dalszą kontynuację działań po zakończeniu projektu. Partnerzy wyrażają wolę uczestnictwa w projekcie *listem intencyjnym*, w którym zobowiązują się do wykonania konkretnych zadań.

Analiza potrzeb i uzasadnienie realizacji

Każdy dobrze przemyślany projekt powinien zaczynać się od rzetelnie przeprowadzonej analizy potrzeb, która stanowi uzasadnienie potrzeb beneficjentów. Analiza potrzeb często stanowi małe badanie przeprowadzone na różnych grupach udziałowców, do których adresowany jest projekt, pozwalające na sformułowanie jasnej definicji potrzeby. Przy pomocy różnych metod ilościowych lub jakościowych staramy się odpowiedzieć na pytanie czy istnieje problem i potrzeba jego rozwiązania, a jeżeli

tak to, do kogo należy ten problem i na czym on polega. Poprawnie przeprowadzona analiza potrzeb daje solidne podstawy i podkreśla zasadność aplikowanego projektu. Czasami analiza potrzeb może mieć charakter przeglądu literaturowego.

Podsumowując, należy sprecyzować, kto jest wyrazicielem potrzeby, gdzie i kiedy, następnie uzasadnić adekwatność potrzeb względem priorytetów i celów programu jak również pokazać szerszą strategię, związek/i z przeszłymi, teraźniejszymi i przyszłymi działaniami dla wspierania rozwoju instytucji, sektora bądź regionu. Przy uzasadnianiu, identyfikacji i analizie potrzeb powinno się podkreślić udział konsultantów/beneficjentów w opracowaniu projektu, udział grup uprzywilejowanych oraz ich konkretne, rzeczywiste, pilne dla wszystkich partnerów potrzeby, które należy zrealizować we wszystkich krajach partnerskich.

Cele

Jasno i zwięźle sformułowane cele projektu to połowa sukcesu. Cele powinny być realistyczne, ułożone według hierarchii ważności i odzwierciedlać ustrukturyzowany program pracy, tak, aby można było połączyć cel z konkretnym punktem planu pracy, który w projektach nazywa się „pakietem roboczym”.

Formułując cele powinno się pamiętać, że wyrażamy je używając czasowników wskazujących konkretne działanie jak: opracowanie, analiza, zbadanie itp. Dla jasności przejrzystości naszych zamierzeń precyzujemy cele pojedynczo. Musimy pamiętać, że nasza aplikacja projektowa jest oceniana przez ekspertów, którzy muszą być w stanie podążać za naszym tokiem myślenia i zostać przekonanymi, że proponowany przez nas projekt układa się w logiczną całość, która jest wykonalna i ma dużą szansę zakończyć się sukcesem.

Należy jeszcze wspomnieć, iż w zależności od charakteru projektu cele mogą być poprzedzone pytaniami. Pytanie jest bardzo istotnym elementem w projektach o charakterze badawczym, ponieważ sposób, w jaki zadajemy pytanie ukierunkowuje naszą strategię i plan projektu. Rodzaje pytań badawczych mogą zaczynać się od słów: *kto, co, gdzie, jak i dlaczego*. Jeżeli badanie koncentruje się wokół pytania: co to jest to:

- a) Pytanie eksploracyjne/poszukiwawcze, wtedy można korzystać ze wszystkich strategii badawczych,
- b) Pytanie o wynik, wtedy preferowana jest strategia ankietowa i analiza dokumentów.
- c) Jeżeli pytamy „*jak?*” i „*dlaczego?*” to preferowaną strategią może być studium przypadku, historia lub eksperyment

Rezultaty projektu

Dobrze zdefiniowane cele projektu powinny w naturalny sposób przekładać się na rezultaty, tworząc logiczną, jasno powiązaną całość. W szczegółowym planie pracy dobrze jest przedstawić rezultaty etapowe i końcowe, co systematyzuje proces

planowania przedsięwzięcia, jakim jest projekt i nadaje strukturę przewidywanym działaniom. Rezultaty muszą być realistyczne i precyzyjnie określone. Warto wspomnieć o tym, jaki będą mieć wpływ na beneficjentów bądź innych udziałowców jak również podkreślić ich planowaną wysoką jakość w kontekście kryteriów programu

Wartość dodana i wymiar europejski

Współpraca europejska w ramach proponowanego projektu powinna odzwierciedlać formalizację charakteru europejskiego, pokazując, w jakim stopniu jest to problem europejski, a jakim stopniu tylko polski, w jakim stopniu problem wymaga europejskiego wsparcia i współpracy. Praktycznie podchodząc do tego elementu aplikacji projektowej pokazujemy, że produkty i narzędzia będą wypracowane przez wszystkich partnerów za pomocą wspólnie opracowanych metod w oparciu o zasadę podziału odpowiedzialności. Nie mniej ważny jest aktywny udział beneficjentów (grup docelowych) w pracy nad projektem i w upowszechnianiu wyników. Zróżnicowana, unikalna wiedza partnerów i ich doświadczenie pozwalają na opracowanie rezultatów, które nie mogłyby powstać w takiej formie i wymiarze bez współpracy wszystkich ośrodków opierającej się na konsensusie merytorycznym. „Wartość dodana” to nowa jakość, która może powstać tylko przy odpowiednio zaplanowanym projekcie realizowanym przez kompetentne, transdyscyplinarne partnerstwo instytucji europejskich.

Innowacyjność, transferowalność i kontynuacja

Projekt jest instrumentem pozwalającym na opracowanie, utworzenie bądź generowanie nowych pomysłów, idei, produktów lub procesów, które poprzez wprowadzenie w życie dają praktyczne rozwiązanie jakiegoś problemu. Nowa technologia staje się innowacją wówczas, gdy ma praktyczne zastosowanie i przynosi korzyści. Jednakże warto pamiętać, że pojęcie innowacyjności można zastosować do różnych etapów projektu takich jak: planowanie, wdrażanie i ewaluacja w odniesieniu do: proponowanego podejścia, metod pracy, rezultatów, grup beneficjentów, zasięgu projektu, składu partnerstwa i form jego współpracy. Często innowacyjność jest powiązana z możliwością przeniesienia bądź zastosowania powstałych produktów czy technologii w innych dziedzinach lub sektorach odzwierciedlając ich wszechstronność i transferowalność. Dla zilustrowania może to być: myśl, teoria, metoda, instrument, program, którego oddziaływanie nie kończy się wraz z zakończeniem prac projektu; wprost przeciwnie to „coś” w formie częściowo adaptowanej do innych potrzeb, zmienionej lub udoskonalonej stanowi bazę do budowania nowych innowacyjnych przedsięwzięć, które dzięki transferowi stanowią nową wartość. Autorzy projektów zazwyczaj widzą możliwość kontynuacji przedstawionego zamierzenia i często widzą projekt jako wstępny etap jakiegoś większego przedsięwzięcia, ale *fenomen kontynuacji* to coś więcej. Jest

on nierozzerwalnie związany z prawidłową realizacją projektu, zgodnie z planem i w oparciu o priorytety i założenia programu w ramach, którego prowadzony jest projekt. W procesie realizacji pojawiają się gotowe tematy, pomysły lub problemy, które same w sobie stają się nowym pomysłem projektowym będącym potrzebną i naturalnie rodzącą się kontynuacją. Natomiast *fenomen kontynuacji* polega na tym, że zazwyczaj te pomysły odpowiadają celom i priorytetom następujących po sobie edycji programowych.

Upowszechnianie, waloryzacja

Dla każdego projektu ważnym jest, aby opracowane produkty lub osiągnięte rezultaty nie były ograniczone tylko do zapisu w formie raportu lub publikacji, do których nie zawsze docierają wszystkie zainteresowane grupy, ale żeby znalazły się w głównym nurcie szeroko pojętej praktyki europejskiej, a wynikające z nich wnioski i rekomendacje miały wpływ na formułowanie polityki i związane z nią podejmowanie decyzji. Autorzy projektu, wykonawcy i badacze mają obowiązek upowszechniać fakty pochodzące z dobrze przeprowadzonego projektu. Dlatego też upowszechnianie to aktywny i systematyczny sposób docierania różnymi metodami do różnych zainteresowanych odbiorców zmierzający do powiększenia ich wiedzy, zbudzenia świadomości i potrzeby. Efektywne upowszechnianie opiera się na uczciwości i przejrzystości opracowanych dokumentów, które to w formie pisemnej lub ustnej muszą dostarczać informacje, które pozwolą odbiorcom zrozumieć w oparciu, o jakie dane i informacje zostały wysunięte wnioski i konkluzje oraz czy zostały opracowane przy zastosowaniu odpowiednio dobranych metod. Opracowując strategię upowszechniania dla projektu planujemy ją równoległe z aktywnościami udzielając odpowiedzi na pytania: *Kiedy, Jak, Do kogo, Jakimi metodami* dostosowując je do odbiorców. Strategia upowszechniania powinna odzwierciedlać wielowymiarową strukturę pozwalającą na trafną identyfikację i rzetelne zaplanowanie kontaktów na trzech poziomach: mikro, mezo i makro dostosowanych do wybranych kręgów odbiorców. Kontakty te mogą przybierać różne formy np.: komunikacja internetowa, profesjonalne kontakty, spotkania, prezentacje, artykuły, programy radiowe i telewizyjne, warsztaty, konferencje, raporty itp. Najlepiej, kiedy autorzy projektu są w stanie tak zaplanować strategię upowszechniania, aby przedstawić konkretne, realne wydarzenia i działania. Wiarygodność strategii jest większa, kiedy niektóre lub większość działań zbiegają się w czasie lub mają miejsce podczas corocznych, strategicznie ważnych dla celów projektu profesjonalnych lub naukowych spotkań. Ostatecznym celem upowszechniania jest umożliwienie praktycznego wykorzystania nowej wiedzy i rozwiązań a jest to łatwiejsze, gdy wiedza ta i rozwiązania stają się jednym z priorytetów w budowaniu europejskiej polityki.

Jednakże upowszechnianie to nie wszystko. Trwałości i wartość rezultatów projektu zależy od prawidłowo prowadzonej waloryzacji, która polega na **tworzeniu kapitału**, jakim jest wykorzystanie osiągnięć, znalezienie synergii i powiązań między

rezultatami, a teraźniejszymi i przyszłymi potrzebami odbiorców, sektorów lub branż. Takie rozumienie pojęć, jakimi są: upowszechnianie i waloryzacja pozwala nadać wartość twórczemu wysiłkowi i zapewni jego trwanie niezależnie od ograniczeń czasowych projektu.

Projekt to zarządzanie zmianą

Realizując cele projektu i cele programu, stosując się do jego zasad zwykle wprowadzamy zmianę w organizacji. Zmiana ta nie ma charakteru liniowego, zmiana, pojawia się zniwnacka i odnosi się do rozmiaru oraz zasięgu przedsięwzięcia. Zmiana ta może być:

- a) rozwojowa lub transformacyjna,
- b) planowana i przemyślana (jest produktem świadomego rozumowania i działania, aktywności prowadzone są zgodne z planem zadań przedstawionych w aplikacji),
- c) zmiana spontaniczna (pojawiająca się w sposób spontaniczny i niezaplanowany).

To od nas zależy, czy naszym zamiarem jest wprowadzanie zmiany w organizacji poprzez samo aplikowanie i realizacje pozyskanego projektu, jak również, kto i jak będzie mógł z tej zmiany skorzystać.

**WNIOSKI I POSTULATY Z XXIV KONFERENCJI PROBLEMOWEJ
BIBLIOTEK MEDYCZNYCH**

**„Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się
potrzeb użytkowników”**

Białystok-Białowieża, 7-9 IX 2005 r.

1. Nawiązanie współpracy bibliotek medycznych w celu tworzenia wspólnych projektów finansowanych ze środków unijnych.
2. Promowanie dokonań polskich bibliotek medycznych poprzez publikacje w specjalistycznych czasopismach o zasięgu międzynarodowym.
3. Podjęcie działań na rzecz wznowienia wydawania czasopisma bibliotek medycznych
4. Podjęcie prac nad powołaniem stowarzyszenia na rzecz rozwoju informacji w ochronie zdrowia.
5. Zachęcanie bibliotekarzy poszczególnych bibliotek medycznych do uczestnictwa w europejskim stowarzyszeniu bibliotek medycznych EAHIL.
6. Włączenie się bibliotek medycznych do przygotowania warsztatów EAHIL Kraków 2007.
7. Stworzenie konsorcjum bibliotek medycznych w celu prowadzenia zakupów elektronicznych źródeł i narzędzi informacyjnych.
8. Przygotowanie się do rozwiązań mających na celu utworzenie centralnej bazy polskich dysertacji medycznych.
9. Ujednolicenie zasad wymiany międzybibliotecznej dysertacji medycznych.
10. Przedstawienie władzom poszczególnych uczelni problemu dotyczącego punktacji Index Copernicus i zasadności jej stosowania.
11. Kształtowanie świadomości użytkowników bibliotek korzystających z usług kserograficznych w odniesieniu do uszanowania praw autorskich i wydawniczych.

MEDYCZNE OFICYNY WYDAWNICZE

<p>Alfa – Medica Press ul. Cygański Las 11 43-309 Bielsko-Biała e-mail: poczta@alfamedica.pl</p>	 <p>http://www.alfamedica.pl/strony/</p>
<p>Elsevier Urban & Partner ul. Kościuszki 29 50-011 Wrocław e-mail: biuro@elsevier.com</p>	 <p>http://www.elsevier.pl/</p>
<p>Horyzont ul. Gospodarcza 6/46 93-335 Łódź e-mail: biuro@h-t.pl</p>	 <p>http://www.h-t.pl/</p>
<p>Medipage ul. J. Bruna 32, 02-594 Warszawa</p>	 <p>http://www.medipage.pl/</p>
<p>Via Medica ul. Świętokrzyska 73 80-180 Gdańsk e-mail: marketing@viamedica.pl</p>	 <p>http://www.viamedica.pl/vmed.phtml</p>

<p>Wydawnictwo Czelej ul. Skrajna 12-14 20-802 Lublin e-mail: wydawnictwo@czelej.com.pl</p>	 <p>http://www.czelej.com.pl/</p>
<p>Wydawnictwo Kwintesencja ul. Różana 75 02-569 Warszawa email: wydawnictwo@kwintesencja.com.pl</p>	 <p>http://www.kwintesencja.com.pl</p>
<p>Wydawnictwo Lekarskie PZWL ul. Domaniewska 41 02-672 Warszawa e-mail: pzwl@pzwl.pl</p>	 <p>http://www.pzwl.pl/</p>
<p>Wydawnictwo Medyczne Borgis ul. Ekologiczna 8 lok. 103 02-798 Warszawa</p>	 <p>http://www.borgis.pl/index.php</p>
<p>Wydawnictwo Medyczne Górnicki ul. Grunwaldzka 90 50-357 Wrocław e-mail: m.gornicki@gornicki.pl</p>	 <p>http://www.gornicki.pl/</p>

WYDAWNICTWO LEKARSKIE PZWL

Mając już za sobą niemalże 65 lat tradycji, należy pokusić się o wiele podsumowań. Udało się Wydawnictwu przetrwać wszystkie transformacje gospodarcze i polityczne Polski powojennej, czego nie dokonało wielu spośród powstałych tuż po wojnie wydawców.

Kilka wspaniałych pokoleń lekarzy uczyło się i poszerzało wiedzę zawodową właśnie z książek naszego wydawnictwa. Specjalizujemy się w wydawaniu książek dedykowanych dla środowiska medycznego – literatury zawodowej dla lekarzy, stomatologów, farmaceutów i średniego personelu medycznego oraz podręczników akademickich i licencjackich. Oferta wydawnictwa zawiera również opracowania monograficzne, słowniki, leksykony, encyklopedie oraz materiały dydaktyczne.

Wracając do naszej historii: Wydawnictwo zostało powołane do istnienia w roku 1945 przez Ministerstwo Zdrowia w ramach Wydziału Naukowo-Wydawniczego jako Lekarski Instytut Wydawniczy. Od 1949 r. działało już samodzielnie, jako Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, wydając książki i czasopisma naukowe, poradniki i filmy. W 1993 roku zostało przekształcone w spółkę pracowniczą – Wydawnictwo Lekarskie PZWL, a od 1998 roku należy do Grupy Wydawniczej PWN.

Wydawnictwo Lekarskie PZWL współpracuje z najlepszymi polskimi lekarzami, naukowcami, autorami i tłumaczami, aby zachować wysoką jakość merytoryczną swoich publikacji. Medycyna, jak wiele zawodów wiążących się z powołaniem, poczuciem misji życiowej do wypełnienia, jest wielokrotnie „wysysana z mlekiem matki”. Współpracują z nami, pisząc i redagując publikacje całe rodziny, wręcz pokolenia autorów. Wśród nich pojawiają się tak dobrze znane lekarzom i studentom uczelni medycznych nazwiska, jak: Adam Bilikiewicz, Włodzimierz Januszewicz, Franciszek Kokot, Wojciech Noszczyk, Witold Jan Orłowski, Edward Rużyło, Jan Tatoń. Utrzymujemy stały kontakt z najważniejszymi placówkami naukowymi, m.in. z Instytutem Onkologii, Instytutem Kardiologii, Instytutem Matki i Dziecka, Centrum Zdrowia Matki Polki, Centrum Zdrowia Dziecka, Instytutem Żywności i Żywienia, szkołami i uczelniami medycznymi, akademiami wychowania fizycznego oraz największymi wydawnictwami literatury medycznej na świecie, m.in. Masson z Francji, Georg Thieme Verlag, Springer-Verlag, Schattauer z Niemiec, Elsevier z Holandi i Wielkiej Brytanii, McGraw-Hill i Lippincott Williams & Wilkins z USA oraz Blackwell Publishing i Oxford University Press z Wielkiej Brytanii. We współpracy z polskimi placówkami i stowarzyszeniami naukowymi powstają serie książek zarówno specjalistycznych („Praktyka Lekarza Rodzinnego” wydawana pod patronatem Kolegium Lekarzy Rodzinnych w Polsce, „Biblioteka Położnej” pod patronatem Polskiego Towarzystwa Położnych) jak

i popularnonaukowych, adresowanych do szerokiego grona odbiorców. Są to serie „Centrum Zdrowia Dziecka poleca”, „Instytut Żywności zaleca”, „Pokonać raka” – wydawana we współpracy z Polskim Komitetem Zwalczenia Raka.

Wydawnictwo Lekarskie PZWL wydało do 2009 roku ponad 14 tys. tytułów w łącznym nakładzie przekraczającym 320 mln egzemplarzy. Ponadczasowym bestsellerem oficyny jest *Anatomia człowieka* Adama Bochenka i Michała Reichera (ponad 700 000 egzemplarzy), a wśród poradników – *Domowy poradnik medyczny* napisany przez zespół autorów pod redakcją Kazimierza Janickiego (ponad 500 000 egzemplarzy). W roku 2005 Stowarzyszenie Autorów Książek Medycznych – skupiające najznakomitsze autorytety w dziedzinie medycyny – uznało za najlepsze książki medyczne XX wieku dwa dzieła wydane nakładem Wydawnictwa Lekarskiego PZWL: *Naukę o chorobach wewnętrznych* Witolda Orłowskiego oraz wspomnianą już *Anatomię człowieka* Adama Bochenka i Michała Reichera. Rozpoznawalna marka zobowiązuje, więc co roku czujemy się zobligowani do zaprezentowania nowych tytułów.

Nasza oficyna wydawnicza wciąż rozbudowuje swoją sieć dystrybucyjną, by Czytelnicy mogli szybko i w komfortowych warunkach zapoznawać się z ofertą wydawnictwa i nabywać interesujące ich tytuły. W ramach współpracy partnerskiej funkcjonuje już 30 księgarń medycznych i naukowych w całym kraju oraz dwie księgarnie firmowe: w Warszawie i w Bydgoszczy. Coraz większą popularnością cieszy się również księgarnia internetowa.

Wydawnictwo Lekarskie PZWL wciąż się rozwija i podąża za aktualnymi trendami w edukacji oraz komunikacji. Rozbudowuje portal internetowy www.pzwl.pl, dodając wciąż nowe użyteczności dla internautów związanych z medycyną. Pod tym adresem znajdą coś dla siebie i studenci medycyny i praktykujący lekarze, a także pielęgniarki i położne. Uruchomiono również nowy serwis www.forumzdrowia.pl, zawierający bogatą bazę ciekawych artykułów o sposobach walki z dolegliwościami, popularyzujących rozsądną dietę i zdrowy tryb życia. Można też skorzystać z poradni on-line, w której dyżurują współpracujący z Wydawnictwem lekarze specjaliści. W marcu 2009 odwiedziło ten serwis ponad 300 tys. unikalnych użytkowników, generując prawie milion odsłon strony. Eksperti e-poradni forum.zdrowia.pl odpowiedzieli na ponad 300 pytań, związanych ze zdrowiem.

Multimedialne materiały dydaktyczne – płyty CD z filmami, audycjami lub programami komputerowymi stanowią doskonałe uzupełnienie zawartości wydawnictw książkowych. Wraz z innymi wydawcami Wydawnictwo Lekarskie PZWL uruchomiło również internetową czytelną *ibuk.pl*. To pierwsza w Polsce czytelnia on-line podręczników akademickich i literatury naukowej z oferty czołowych polskich wydawnictw naukowych. Może z niej korzystać każdy zarejestrowany indywidualny internauta, lub instytucja (np. biblioteka uczelniana). Użytkownik instytucjonalny, wykupując dostęp do ibuk.pl, daje czytelnikom swojej sieci

komputerowej bezpłatny dostęp do materiałów tam zamieszczonych. Dostęp to nie tylko możliwość przeczytania książki na ekranie komputera, ale również opcja wielokrotnego korzystania z materiału, możliwość wydrukowania interesujących fragmentów oraz funkcjonalna wyszukiwarka, ułatwiająca pracę. Obecnie w ibuku można korzystać już z pełnej treści 28 tytułów Wydawnictwa Lekarskiego PZWL, a do końca 2009 roku liczba ta się podwoi.

Często uczestniczymy, bądź sami organizujemy akcje prozdrowotne i edukacyjne. Podczas Krakowskich Targów Książki w 2008 roku około 1 000 osób oddało krew. To plon akcji „Książka za krew”, w trakcie której krwiodawcy nagradzani byli darmowym biletem wstępu na targi oraz kuponem, uprawniającym do bezpłatnego odbioru dwóch książek z oferty wydawnictw z grupy PWN. Wydawnictwo Lekarskie PZWL zorganizowało również cykle badań diagnostycznych (pomiar ciśnienia, poziomu cukru, zawartości tkanki tłuszczowej, mammografia i badanie cytologiczne), którym w sumie poddało się ponad 600 osób.

Wydawnictwo Lekarskie PZWL cieszy się zaufaniem liczного grona stałych i wiernych Czytelników. Dołożymy wszelkich starań, aby ta grupa rosła i czerpała niesłabnącą satysfakcję z naszej oferty wydawniczej.

Kontakt

Wydawnictwo Lekarskie PZWL sp. z o.o.
ul. Donatowska 41 (bud. Saturn), 02-672 Warszawa
Spółka zarejestrowana w Rejestrze Przedsiębiorców prowadzonym przez
Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy,
XII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego,
Warszawa, ul. Barska 23/30, NIKRS 0000124932
NIP: 526-015-17-67, regon 010155284
Kapitał zakładowy: 150 000 złotych

ADRES DO KORESPONDENCJI:
00-950 Warszawa 1, skr. poczt. 379

Sekretariat Zarządu

tel. **(48) 0 22 695 44 00**

fax. (48) 0-22 695-40-32
pzw@pzw.pl

Prezes: Krystyna Rejzbuśka

Redaktor Naczelna: Agata Góra

Dyrektor ds. Handlu i Marketingu: Marek Kąbowski

Dyrektor ds. Finansowo-Administracyjnych: Miroslaw Chodań

Dyrektor ds. Produkcji: Barbara Zukowka

Pion Handlu i Marketingu

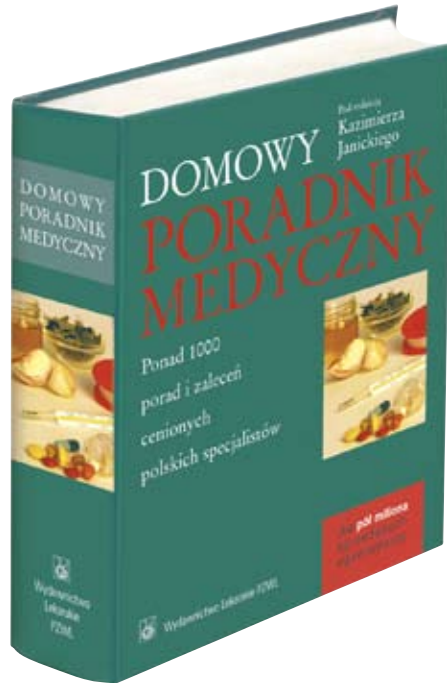
Pion Redakcji

Księgarnia Wysyłkowa:
00-950 Warszawa 1, skr. poczt. 379
infolinia: 0 800 141 000
tel. **(48) 0 22 695 44 00**
fax (48) 0-22 695-44-87
e-mail: wstr@kowna.com.pl

Księgarnie firmowe:
Warszawa, ul. Długa 23/25, tel. **(48) 22 831 42 83**
Bydgoszcz, ul. M. Skłodowskiej-Curie 9, tel. **(48) 52 31 11 11**

Dział Współpracy z Zagranicą:
Anna Czyżewska - kontakty z wydawnictwami zagranicznymi
(foreign rights)
tel./fax **(48) 0 22 695 44 00** e-mail: anna.czyzewska@pzw.pl

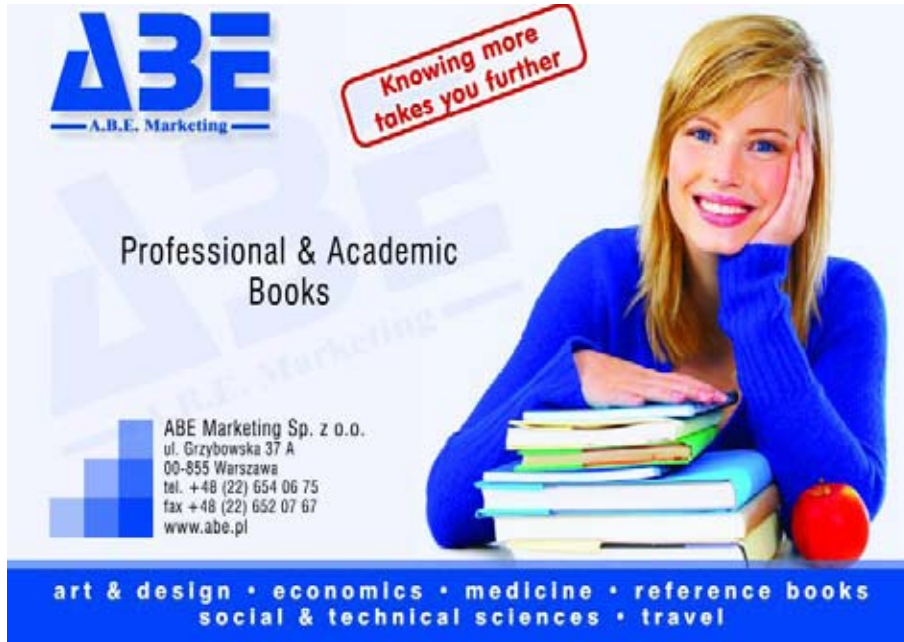

POŚREDNICY W GROMADZENIU ZBIORÓW

<p>ABE Marketing 00-855 Warszawa ul. Grzybowska 37A e-mail: info@abe.pl</p>	 <p>http://www.abe.pl</p>
<p>Ars Polona ul. Obrońców 25 03-933 Warszawa e-mail: sekretariat@arspolona.com.pl</p>	 <p>http://arspolona.eactive.pl/</p>
<p>BKW Bookseller ul. Powstańców Wielkopolskich 2B 61-895 Poznań e-mail: info@bookseller.com.pl</p>	 <p>http://www.bookseller.com.pl/index.php?site=index</p>
<p>EBSCO Piekna 46 lok. 126 00-672 Warszawa</p>	 <p>http://www.ebsco.pl/</p>
<p>Garmond Press ul. Lubicz 3 31-034 Kraków e-mail: biuro.krakow@garmond.com.pl</p>	 <p>http://www.garmond.com.pl/</p>

<p>IPS – International Publishig Service ul. Piękna 31/37 00-677 Warszawa e-mail: books@ips.com.pl</p>	 http://www.ips.com.pl/
<p>Kolporter ul. Zagnańska 61 25-528 Kielce</p>	 http://www.kolporter.com.pl/
<p>Press – Import Wydawnictw Naukowych ul. Polna 24 m. 18 00-630 Warszawa e-mail: presswa@press.com.pl</p>	 http://www.press.com.pl/index.html
<p>Ruch ul. Wronia 23 00-958 Warszawa e-mail: ruch@ruch.com.pl</p>	 http://www.ruch.com.pl/
<p>Suweco Klečákova 347 180 21 Praha 9 e-mail: suweco@suweco.cz</p>	 http://www.suweco.cz/pl/default.asp
<p>The East European Project Limited 25c Cavesham Road London NW5 2DT 07951 318806 e-mail: gabriel.march@kcl.ac.uk</p>	

ABE MARKETING

ABE
— A.B.E. Marketing —

Knowing more
takes you further

Professional & Academic
Books

ABE Marketing Sp. z o.o.
ul. Grzybowska 37 A
00-855 Warszawa
tel. +48 (22) 654 06 75
fax +48 (22) 652 07 67
www.abe.pl

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

ABE
— A.B.E. Marketing —

Knowing more
takes you further

Kim jesteśmy?

- A.B.E. Marketing to wiodący na rynku polskim dostawca zagranicznej literatury naukowej.
- Poprzez ścisłą współpracę z czołowymi zagranicznymi wydawnictwami w ofercie ABE znajduje się ponad :
- 160 000 tytułów, z czego 35 000 dostępnych natychmiast
- na podstawie bibliograficznej bazy danych obejmującej 8 milionów tytułów, przyjmujemy zamówienia na te pozycje, których obecnie nie ma w magazynie, także na egzemplarze antykwaryczne

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

ABE

Books

- organizujemy wystawy w bibliotekach, instytucjach naukowych, podczas kongresów i zjazdów specjalistycznych.
- nasi przedstawiciele są obecni na targach (m.in. Międzynarodowe Targi Książki w Warszawie, Targi Książki w Krakowie, Wrocławskie Targi Książki Naukowe), licznych konferencjach (43 Congress of The European Society of Surgical Research, 26 Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych, 9 Naukowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Ultrasonograficznego) i sympozjach

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

ABE

Gdzie można nas znaleźć?

A.B.E. Marketing Sp. z o.o.
Biuro, Księgarnia Akademicka
ul. Grzybowska 37a
00-855 Warszawa
tel.: (+48 22) 654 06 75
fax: (+48 22) 652 07 67
Infolinia: 0 801 777 223
e-mail: info@abe.pl
www.abe.pl

Dział Czasopism/Przetargi
Małgorzata Zdanowska
e-mail: malgorzata.zdanowska@abe.pl
Tel. 022 654 06 75 wew.21

Dział Produktów Elektronicznych
Bogdan Czubak
e-mail: bogdan.czubak@abe.pl
Tel. 691 940 012

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Przedstawiciele Regionalni

Trojmiasto:

Al. Niepodległości 767

81-868 Sopot

tel.: +48 58 550 0936

Tel. kom.: 608 520298

e-mail: trojmiasto@abe.pl

Kraków:

ul. Legionów Piłsudskiego 17

30-509 Kraków

tel.: +48 12 296 3336

tel./faks: +48 12 296 3337

e-mail: krakow@abe.pl

Gliwice:

ul. Gorzołki 17A/1

44-100

poniedziałek - piątek 8.00 - 16.00

tel. +48 32 3355 235

tel. +48 32 2352 843

faks. +48 32 3355 234

e-mail: gliwice@abe.pl

Kijów

03150 Ukraina Kijów - 150

skr. poczt. 101

tel./faks: +380 44 3906599

e-mail: ukraine@abe.pl

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

A.B.E. Marketing jest oficjalnym przedstawicielem na Polskę:

Ebrary

www.ebrary.com

Platforma zasobów elektronicznych oraz biblioteka tekstów online. Zawiera ponad 120 000 książek, czasopism, map, raportów, itd. z nauk ścisłych i humanistycznych. Korzysta z nowoczesnej technologii, dzięki której statyczne pliki PDF zamieniają się w dynamiczną bazę dokumentów, z możliwościami przeszukiwania i linkowania. Umożliwia archiwizowanie oraz udostępnianie własnych treści elektronicznych, tj. rozprawy i dysertacje, raporty, manuskrypty oraz jakiegokolwiek inne dokumenty w formacie PDF. Doskonale integruje się z bibliotecznymi systemami oraz innymi zasobami elektronicznymi i informacją w sieci www.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Elsevier Urban & Partner
www.elsevierdirect.com

wydawnictwo Medyczne Elsevier Urban & Partner założone w 1992 roku, publikuje atlasy i podręczniki dla studentów oraz książki i czasopisma specjalistyczne dla lekarzy z różnych dziedzin medycyny. Sprzedaż książek w języku polskim oraz angielskim. Od 2002 roku część międzynarodowego koncernu medialnego Elsevier.

ABC Marketing Sp. z o.o.
ul. Przemysłowa 17-18
01-650 Warszawa
tel. +48 22 550 50 50
www.abc.pl

Georg Thieme Verlag
www.thieme.com

wydawca czasopism i książek naukowo medycznych. Wydawnictwo Thieme dostarcza wiedzy fachowej między innymi z takich dziedzin jak: neurochirurgia, dentystryka, tomografia komputerowa, medycyna niekonwencjonalna, obrazowanie rezonansu magnetycznego i wiele innych

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Lippincott Williams & Wilkins
www.lww.com

wydawca specjalistycznych książek, czasopism, slajdów, obejmujących najbardziej zaawansowaną i najnowszą medycynę

ABC Marketing Sp. z o.o.
ul. Przemysłowa 17-18
01-650 Warszawa
tel. +48 22 550 50 50
www.abc.pl

Macmillan McGraw Hill
www.mcgraw-hill.com

Wydawca podręczników, publikacji referencyjnych również w wersji elektronicznej o tematyce: biznes, informatyka, inżynieria, medycyna McGraw Hill to również bazy medyczne:

- AccessAnesthesiology
- AccessMedicine
- AccessSurgery
- AccessPharmacy
- AccessEmergencyMedicine
- Harrison's Practice
- Scriver's OMMBID

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

nature publishing group

Nature Publishing Group
www.nature.com

Professional & Academic

publikacje NPG z dziedzin biologii, chemii, fizyki oraz z zakresu badań klinicznych służą naukowcom i lekarzom na całym świecie.

Oferta NPG zawiera **Nature**, wielodyscyplinarny i najczęściej cytowany w naukowych źródłach tygodnik oraz czasopisma z grupy Nature Reviews, dotyczące najnowszych badań, serię Nature Clinical Practice, prestiżowe akademickie publikacje i źródła metodologiczne

Oxford University Press

www.oup.com

oprócz publikacji ponad 4,600 nowych książek rocznie, Oxford University Press dostarcza elektroniczne źródła danych dla bibliotek i osób prywatnych na całym świecie. Kolekcje i bazy danych internetowe zawierają encyklopedyczne wydania z szeregu dziedzin oraz słowniki językowe

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

wiodący wydawca publikacji naukowych dla szkół wyższych i biznesu. Oprócz tradycyjnych książek, podręczników i czasopism wydawanych w formie papierowej w ofercie znajdują się obecnie 64 tytuły czasopism dostępnych online z następujących dziedzin:

- Farmaceutyka
- Zarządzanie
- Ekonomia
- Finanse
- Marketing
- Informatyka
- Politologia
- Nauki Społeczne
- Architektura
- Edukacja

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Pharmaceutical Press
www.pharmpress.com

jest brytyjskim wydawcą książek,
czasopism i produktów elektronicznych o
tematyce farmakologicznej

Science
www.sciencemag.org

Science- jedno z najważniejszych
czasopism dotyczących najnowszych
badań.
W 2006 roku zostało utworzone Polskie
Konsorcjum Science Online,
administrowane przez ABE Marketing.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Springer
www.springer.com

książki, periodyki oraz media
elektroniczne w zakresie medycyny,
psychologii, farmacji, biomedycyny,
biologii, matematyki, chemii,
inżynierii, fizyki, geologii, ochrony
środowiska, ekonomii, prawa oraz
techniki komputerowej

Wolter Kluwer Ovid
www.ovld.com

dostarcza rozwiązania zarządzania i informacjami
dla firm, uczelni, bibliotek, instytucji
medycznych,
proponuje narzędzia i usługi umożliwiające łatwe
proste i szybkie wyszukiwanie potrzebnych
informacji

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Thomson Reuters/ MICROMEDEX

www.thomsonreuters.com

jest wiodącym światowym źródłem informacji dla profesjonalistów i biznesmenów.

Thomson Reuters, jako obdarzona największym zaufaniem wśród odbiorców firma informacyjna, łączy ekspertyzy przemysłowe z innowacyjną technologią, aby dostarczyć najważniejsze wiadomości osobom podejmującym kluczowe decyzje w dziedzinie finansów, prawa, księgowości i zasad opodatkowania, a także nauki, opieki zdrowotnej oraz rynku mediów.

Micromedex

jest światowym liderem w przekazywaniu niezależnej, bieżącej i pogłębionej informacji z zakresu farmakologii, toksykologii, leczenia chorób oraz informacji dla pacjentów, informacji o regulacjach zdrowotnych i środowiskowych oraz o bezpieczeństwie i medycynie środowiskowej.

MICROMEDEX oferuje bazy danych własnego opracowania oraz innych wydawców. Wszystkie są okresowo regularnie aktualizowane – z reguły co kwartał - i są dostępne na dyskach CD-ROM oraz coraz częściej także na DVD oraz on-line poprzez Internet

Od 1996 stała się członkiem grupy Thomson Healthcare Information, a następnie Thomson Scientific, Reference, and Healthcare koncernu Thomsona – wydawcy kolosa zrzeszającego ponad 100 firm.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

ABE współpracuje z:

- **Pharmaceutical Press** wydaje wszelkiego rodzaju książki oraz czasopisma, zarówno flagową pozycję jaką jest *Martindale* jak i książki dla studentów. Wydane w 2007 r. *Stockley's Drug Interactions* i *Herbal Medicines* (w wersji drukowanej i online) zostały dobrze przyjęte na rynku.
- Chiny są w centrum zainteresowania zarówno wydawcy Pharmaceutical Press jak i towarzystwa RPS. Tytuły wydawane przez Pharmaceutical Press są co roku przedstawiane na targach książki w Pekinie (Beijing Book Fair). Ta inicjatywa wzbudziła również zainteresowanie Międzynarodowej Federacji Towarzystw Farmaceutycznych (International Pharmaceutical Federation)
- Obecność wydawcy w Ameryce Północnej (siedziba w Chicago) wzrasta poprzez działania marketingowe i udział w konferencjach naukowych.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

MedicinesComplete

Knowing more takes you further

- Platforma MedicinesComplete, na której posadowione są wszystkie publikacje elektroniczne, pozwala na wspólne przeszukiwanie. Platforma jest przeznaczona dla farmaceutów, farmakologów, lekarzy-klinicznych, toksykologów, analityków chemicznych, oraz pozostałych osób o profesji lekarskiej, pracujących zarówno w ośrodkach akademickich, agendach rządowych jak i firmach farmaceutycznych.
- Zainteresowanie publikacjami na platformie MedicinesComplete jest tak duże, że wzrost coroczny wynosi ponad 70%
- *MedicinesComplete jest platforma, na której udostępniane wiodące światowe publikacje: Martindale: The Complete Drug Reference, AHFS Drug Information, Stockley's Drug Interactions, Pharmaceutical Excipients, British National Formulary.*
- I Inne

Więcej na stronie: www.medicinescomplete.com

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more takes you further

British National Formulary & Academic

Przygotowywana na podstawie badań klinicznych cykliczna publikacja *British National Formulary* (BNF) zawiera aktualne informacje na temat sposobów przepisywania, stosowania, przeciwwskazań oraz efektów ubocznych leków stosowanych w Wielkiej Brytanii. Publikacja jest aktualizowana, co 6 miesięcy. Została opracowana we współpracy z *British Medical Journal*

Information on this title can be found at
www.bnf.co.uk
or contact your librarian at
bnf@abes.co.uk
or call 01223 326479

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- **British National Formulary for Children**

- Publikacja przygotowana przez Royal Pharmaceutical Society of Great Britain we współpracy z British Medical Association, the Royal College of Paediatrics, Child Health, and the Neonatal and Paediatric Pharmacists Group.
- BNF for Children (BNFC) udostępnia praktyczne informacje (evidence based) dotyczące przepisywania i sporządzania leków, monitorowania terapią farmakologiczną u dzieci.
- Informacje zawarte zostały autoryzowane przez Paediatric Formulary Committee.
- W odróżnieniu od innych źródeł BNFC zawiera wskazówki stosowania leków (licencjonowanych i nielicencjonowanych oraz "off-label") u dzieci do 18-go roku życia.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- **Clarke's Analysis of Drugs and Poisons**

- Publikacja Clarke's Analysis of Drugs and Poisons jest przeznaczona dla naukowców, zajmujących się identyfikacją przyczyn zatruc oraz kwalifikacją leków, badaniami obecności szkodliwych substancji w organizmie pacjenta, jak również analizą zawartości produktów farmaceutycznych i przemysłowych.
- Ponad 1,700 monografii dotyczących leków i trucizn, opisujących właściwości fizyczne substancji, stosowane metody analityczne, oraz zawierające informacje na temat farmakokinetyki, spektrum masy, ultrafioletu, podczerwieni, oraz lecznicze i toksykologiczne dane leków i trucizn.
- W 31 rozdziałach została zawarta informacja na temat procedur analitycznych, stosowanych w toksykologii. Między innymi omawiane są takie tematy jak: alkohol a prowadzenie pojazdów, leki a sport, testowanie leków w miejscu pracy oraz toksykologia postmortem.
- Publikacja ma zasięg międzynarodowy – nie ogranicza się do specyfiki konkretnego kraju.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- Jest to jedyną publikacją na świecie zawierającą tak pełne dane z zakresu toksykologii analitycznej i sądowniczej.
- Zespół redakcyjny: - Anthony C Moffat, Uczony Naczelny, Royal Pharmaceutical Society of Great Britain oraz Professor odwiedzający, The School of Pharmacy, UK
- M David Osselton, Konsultant ds. Medycyny Sądowej, UK Forensic Science Service, UK
- Brian Widdop, Konsultant ds. Toksykologii, Medical Toxicology Unit, Guys Hospital, London, UK

ABE Marketing Dept
100 Brookline Ave
Boston, MA 02118
Tel: +1 617 252 8100
www.abe.org

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- **Dietary Supplements**
- Dietary Supplements zawiera szczegółowe, sprawdzone w praktyce (evidence-based) informacje o efektywności, skutkach ubocznych większości witamin (72), minerałów i suplementów diety.
- Publikacja autorstwa Pamela Mason, Niezależny Konsultant ds. Farmakologii, UK

ABE Marketing Dept
100 Brookline Ave
Boston, MA 02118
Tel: +1 617 252 8100
www.abe.org

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

• **Herbal Medicines**

- Publikacja zawiera naukowe, klinicznie potwierdzone (evidence-based) informacje na temat leków pochodzenia roślinnego;
- 152 monografie z danymi fitochemicznymi, farmakologicznymi oraz klinicznymi leków zielarskich
- Zalecane i bezpieczne dawki środków zielarskich
- Opisy działań oraz możliwych interakcji z lekami konwencjonalnymi
- Zespół redakcyjny:
 - Joanne Barnes, Professor, Medycyna zielarska, School of Pharmacy, University of Auckland, New Zealand
 - Linda A Anderson, Główny Inspektor ds. Farmaceutycznych, Medicines Control Agency, London, UK
 - J David Philipson, emerytowany Professor, Centre for Pharmacognosy and Phytotherapy, The School of Pharmacy, London, UK

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

• **Martindale: The complete drug reference**

- Martindale: The complete drug reference jest renomowanym źródłem informacji farmaceutycznej od ponad 120 lat. William Martindale był londyńskim farmaceutą i prezesem Towarzystwa w latach 1899 – 1900. Pierwsze wydanie opublikowane w 1883 r., jako **'The Extra Pharmacopoeia'** miało 313 stron.

Books

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- Dzisiaj zespół **RSP** kontynuuje działo Martindale. Każde nowe wydanie zawiera:
 - Ponad 6.000 monografii leków w tym ponad 200 leków pochodzenia zielarskiego
 - 124.000 składów leków
 - 32.000 odnośników
 - 12.000 producentów
 - Sposoby leczenia ponad 600 chorób
- Publikacja zawiera również informacje na temat leków weterynaryjnych, środków diagnostycznych, radiofarmaceutyków, trucizn, esencji olejowych, itd.
- Autorzy szczególną staranność przykładają do zamieszczenia systematycznych przeglądów badań, meta-analizy oraz wytycznych potwierdzonych klinicznie (evidence-based guidelines).

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

• **Pharmaceutical Excipients**

- *Pharmaceutical Excipients* – publikacja zawiera informacje na temat farmaceutycznych nośników i jest skierowana do osób zajmujących się rozwojem, wytwarzaniem oraz kontrolą środków leczniczych. Zawarte są również:
 - Właściwości fizyczne
 - Mikrofotografie
 - Informacje na temat bezpieczeństwa użytkowania oraz możliwej toksyczności
 - Lista producentów
 - Wykaz nośników wraz z oznaczeniami 'E' i 'EINECS'
 - Wykaz wag molekularnych poszczególnych nośników
- Publikacja przygotowana przez 120 ekspertów farmaceutycznych (American Pharmacists Association) oraz Pharmaceutical Press. Aktualizacja kwartalna.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

• **Handbook on Injectable Drugs**

- Publikacja autorstwa American Society of Health-System Pharmacists
- Handbook on Injectable Drugs (wydanie 14-te). Użytkownikom jest zalecane zapoznanie się najpierw z rozdziałem 'How to Use the Handbook', gdzie można oswoić się z organizacją publikacji, zawartością, strukturą, strategią streszczeń, sposobem interpretacji przedstawianych informacji.
- Handbook on Injectable Drugs jest zbiorem streszczeń literatury nt źródlowych farmaceutyków stosowanych w leczeniu szpitalnym. Publikacja opiera się na 2623 źródłach.
- Zasoby zawarte w Handbook on Injectable Drugs są obszerne i kompleksowe. Jednakże publikacja nie rości sobie prawa do bycia podstawową; właściwa interpretacja przez użytkownika zawartych informacji wymaga rozważenia ich i oceny rezultatów. Co więcej, informacje nt komponentów leków, właściwości komponentów (szczególnie PH), wiadomego zachowania leku źródłowego (substancji generycznej) muszą być każdorazowo szczególnie dokładnie przemyślane.

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

• **Stockley's Drug Interactions**

- *Stockley's Drug Interactions* zawiera profesjonalne informacje kliniczne z zakresu interakcji między lekami terapeutycznymi a lekami pochodzenia roślinnego, lekami a żywnością, pestycydami, narkotykami itd.
- Publikacja jest przygotowana w oparciu o tysiące artykułów i raportów z badań klinicznych i zawiera serie zwartych i szczegółowych monografii, umożliwiając szybkie i wygodne odnajdywanie potrzebnych informacji. Każda z monografii zawiera badania kliniczne, opis działania, istotę działania, sposoby dawkowania oraz podsumowanie.
- Ponad 14,000 interakcji i 2,800 monografii
- 17,600 odnośników
- Zawartość publikacji nie jest ograniczona do jednego konkretnego kraju
- Specjalny słownik terminów, pozwalający na szybki dobór odpowiednich haseł poszukiwawczych
- Publikacja autorstwa Ivan H Stockley, BPharm, PhD, FRPharmS, CBiol, MIBiol, przygotowana we współpracy z zespołem Martindale, Royal Pharmaceutical Society of Great Britain

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- **Stockley's Interactions Alerts**

- *Stockley's Interaction Alerts* jest oparte o publikacje *Stockley's Drug Interactions*. Obszerność *Stockley's Drug Interactions* została zminimalizowana do krótkich i zwięzłych informacji o lekach i ich interakcjach. *Interactions Alerts* zawiera ponad 40,000 interakcji: lek-lek, lek-alkohol oraz lek-żywność.
- Publikacja przygotowana przez Stockley Editorial Team

ABE Marketing Sp. z o.o.
ul. Słowackiego 11A
01-614 Warszawa
tel. +48 22 254 60 00
www.abe.pl

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

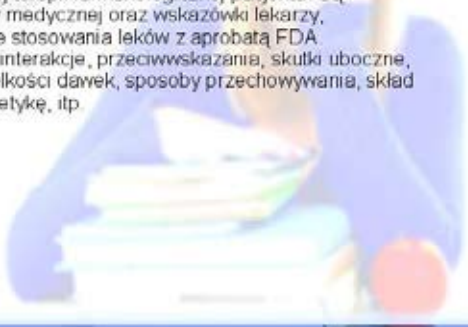

- **American Society of Health-System Pharmacists (AHFS)**

- Od przeszło 40 lat American Society of Health System Pharmacist udostępnia informacje nt najbardziej odpowiedniej terapii farmakologicznej pacjenta. Są streszczenia i pełen teksty z literatury medycznej oraz wskazówki lekarzy, farmaceutów, farmakologów odnośnie stosowania leków z aprobatą FDA. Poszczególne monografie zawierają: interakcje, przeciwwskazania, skutki uboczne, toksyczność, prognozy lecznicze, wielkości dawek, sposoby przechowywania, skład chemiczny, farmakologie, farmakokinetykę, itp.

ABE Marketing Sp. z o.o.
ul. Słowackiego 11A
01-614 Warszawa
tel. +48 22 254 60 00
www.abe.pl

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- **Rules & Guidance for Pharmaceutical Manufacturers & Distributors (Orange Guide)**
- Jest to ukazująca się od 1971 r. publikacja przeznaczona dla Regulatory Affairs Managers (Qualified Persons and Responsible Persons).
- Orange Guide jest na bieżąco aktualizowanym źródłem dokumentów legislacyjnych Unii Europejskiej i Wlk.Brytanii w zakresie wytwarzania i dystrybucji leków. Zawiera ona aktualne zmiany.
- Wprowadzone przez Unie Europejską w zakresie "dobrej praktyki wytwarzania"
- Wprowadzone przez Unie Europejską w zakresie „Dyrektywy produktów medycznych dla ludzi”
- W zakresie „The new Directive on the Principles and Guidelines on Good Manufacturing Practice of Medicinal Products for Human Use”
- Publikacja opracowywana i aktualizowana przez Inspection and Standards Division, Medicines and Healthcare products Regulatory Agency (MHRA), London, UK.

100 Brookwood Drive
West Nyack, NY 10994
Tel: +1 201 351 3500
www.abe.org

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Knowing more
takes you further

- **The Merck Index**
- *The Merck Index* zawiera ponad 10,000 monografii, 28 tabel oraz 450 nazw reakcji organicznych. Monografie opisują ponad 18,000 substancji:
- Leków dla ludzi oraz zwierząt
- Organicznych związków chemicznych
- Roślin zielarskich, produktów pochodzenia naturalnego
- Związków toksykologicznych
- Związków chemicznych używanych w rolnictwie takich jak pestycydy, herbicydy
- Suplementów diety, dodatków do żywności
- Innych związków takich jak: kosmetyki, barwniki, itp.

Każda z monografii zawiera:

- Strukturę chemiczną oraz numer CAS
- Formułę molekularną, wagę oraz skład procentowy
- Własności fizyczne i toksykologiczne
- Referencje
- Zastosowanie lecznicze i handlowe
- Informacja o środkach ostrożności

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

• **Stability-Indicating HPLC Methods for Drug Analysis – Nowość!**

- jest jedynym zbiorem na temat metod analitycznych (1,028) stabilności chromatograficznej (high-performance liquid chromatographic - HPLC). Publikacja pomocna w znalezieniu odpowiedniej, wcześniej potwierdzonej metody HPLC i uniknięciu przeprowadzania drogich i czasochłonnych legalizacji metod nieznanymi specyfików, które mogą okazać się niestabilne.

• **Kluczowe zagadnienia:**

- Zbiór 1,028 HPLC metod analitycznych, które zostały opisane w literaturze opublikowanej
- Informacje na temat 572 różnych jednostek lekowych zaprezentowanych w formie złożonych monografii zawierających 30 elementów
- Bardziej dogłębny i wyczerpujący opis analiz HPLC prezentowanych w literaturze, niż inne szkice i zarysy, które pojawiły się gdziekolwiek indziej
- Unikalne w skupieniu się na metodach HPLC, zawiera specjalny podzestaw wszystkich metodologii HPLC

Praca autorstwa:

- Quanyun A. Xu, PhD, Research Scientist, Pharmacology Research Laboratory Division of Pharmacy University of Texas M.D. Anderson Cancer Center Houston, Texas
- Lawrence A. Trissel, FASHP, Research Consultant TriPharma Research Ponte Vedra Beach, Florida

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

KARGER

Knowledge makes you better

• **Karger**

- www.karger.com
- niezależny wydawca książek i czasopism drukowanych, książek elektronicznych i czasopism on line we wszystkich dziedzinach medycyny.
- Początki wydawnictwa sięgają roku 1890, kiedy Samuel Karger postanowił założyć w Berlinie firmę wydającą czasopisma przeznaczone dla lekarzy i naukowców. Obecnie wydawnictwo z siedzibą w Bazylei liczy ponad 200 osób oraz posiada doskonale rozwiniętą sieć własnych przedstawicielstw i oddziałów dystrybucyjnych. Wydawanych jest blisko 80 tytułów czasopism i około 150 serii książkowych.
- **W Polsce od 2 lat ABE Marketing oferuje na prawach wyłączności dostęp do czasopism w ramach konsorcjum.**

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Wybrane tytuły czasopism w ofercie wydawniczej Karger

Acta Haematologica

'Acta Haematologica' jest dobrze znanym międzynarodowym czasopismem obejmującym zrównoważony i szeroko obejmujący zasób bieżących badań z dziedziny hematologii. Bogaty zasób informacji o takich chorobach jak anemia, leukemia, limfonia, szpiczaka wielokrotnego, zaburzenia dziedziczne, krzepliwość krwi, czynniki wzrostu, hematopeia i różnice, są zawarte w pierwszorzędnych i podstawowych materiałach klinicznych. W szczególności to czasopismo stało się specjalistyczną platformą zawierającą ważne uwagi raporty o praktycznej wartości dla hematologów. Są one uzupełniane krótkimi specjalistycznymi komunikatami, recenzjami i korespondencją jak również okazjonalnymi specjalnymi wydaniem poświęconymi 'gorącym tematom'.

www.karger.com/AHA

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Annales Nestlé (English ed.)

Powyzsze czasopismo pediatryczne jest publikowane regularnie od roku 1942. Obecnie pojawia się trzy razy w roku w czterech językach. Czasopismo to zawiera najświeższe informacje dotyczące badań i praktyk klinicznych. Każde wydanie koncentruje się na jednym wybranym temacie, takim jak medycyna sportowa, genetyczne podstawy zaburzeń umysłowych, choroby mięśniowe jak również sposoby karmienia w wieku dziecięcym. Wszyscy profesjonalści zajmujący się sprawami zdrowia u dzieci jak również pediatrzy będą mieli dzięki temu czasopismu regularne aktualności i nowinki z najnowszych badań w tej tematyce.

www.karger.com/ANE

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

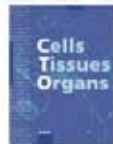

Blood Purification

Praktyczne informacje na temat hemodializy, hemofiltracji, dializy otrzewny i filtracji osocza są zawarte w tym czasopiśmie. Zdając sobie sprawę z ważności sprzętu i procedur, szczególny nacisk został położony na raporty, sporządzone w wielu zakresach i opisujące techniczne zaawansowanie i ulepszenia w metodologii. Artykuły odzwierciedlają poszukiwania oszczędnych rozwiązań, które zwiększą nie tylko szanse pacjenta na przeżycie, ale także złagodzą efekty niepożądane w czasie zabiegu. Zaawansowanie w dostępie do naczyń krwionośnych i w antykoagulacji krwi, problemy związane z poddaniem krwi czynnikom obcym i dotkliwej nefrologii, włączając w to ciągłe terapie, są ważnymi tematami poruszonymi w czasopiśmie. Nefrologowie, interniści, lekarze intensywnej terapii jak również pracownicy szpitali biorący udział w dializach, transfuzjach, immunoadsorcji w ostrych i chronicznych niewydolnościach organów odnajdą to pismo użyteczne i pełne informacji.

www.karger.com/BPU

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Cells Tissues Organs

'Cells Tissues Organs' ma na celu przełamanie różnic pomiędzy biologią komórkową a biologią rozwojową a także pojawiającą się medycyną regeneracyjną (biologia komórek pnia, inżynieria tkankowa, sztuczne organy, systemy in vitro i biologia transplantacyjna). Zawarte są tu wysokiej klasy dokumenty z bardziej tradycyjnych dziedzin biologii eksperymentalnej. Cells Tissues Organs oferuje najnowsze i rzetelne recenzje. W sekcji *Patent Watch* (nowe wnioski o patent i już przyznane patenty) - wyszczególnione są i skrótkowo opisane. Specjalne wydania na poszczególne tematy, całe wydania poświęcone pojedynczym tematom badań w zakresie związanym z czasopiśmie są publikowane kilka razy do roku.

www.karger.com/CTO

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Cerebrovascular Diseases

Coraz szybciej rozwijające się zagadnienie, jakim jest wylew i badania na temat naczyń mózgowych, jest unikalne ze względu na fakt, że problematyka dotyczy wielu specjalizacji takich jak neurologia, medycyna wewnętrzna, chirurgia, radiologia, epidemiologia, kardiologia, hematologia, psychologia i rehabilitacja. 'Cerebrovascular Diseases' jest międzynarodowym forum, które zaspokaja coraz większe zapotrzebowanie na bieżące informacje naukowe na temat danych klinicznych, testów diagnostycznych, i zagadnień terapeutycznych zajmujących się wszystkimi aspektami dotyczącymi wylewu i chorób naczyń mózgowych. Czasopismo to zawiera oryginalne prace, recenzje niektórych tematów i badań klinicznych, ostatnie raporty ze spotkań i prace w toku jak również dyskusje na tematy kontrowersyjne. Wszystkie aspekty związane z postępami klinicznymi są rozważane.

www.karger.com/CED

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Chirurgische Gastroenterologie

To multidyscyplinarne czasopismo w sposób unikalny obejmuje temat gastroenterologii i chirurgii trzewnej, zarówno w praktyce jak i w badaniach. Podczas gdy nadestane recenzje i suplementarne wydania szeroko informują czytelnika o ważnych tematach, artykuły i raporty z przypadków definitywnie pokazują bardziej specyficzne przypadki w ogólnej chirurgii, przed i po operacyjnej terapii oraz minimalnie inwazyjnej chirurgii. Lekarze gastroenterolodzy, interniści, radiolodzy, chirurdzy ogólni, chirurdzy naczyniowi, chirurdzy brzuszni znajdą tu odpowiedzi na pytania pojawiające się 'multidyscyplinarnych dyskusjach'. Dzięki tym działaniom czasopismo dostarcza ważną i rozwijającą się wiedzę na temat chirurgii brzusznej.

www.karger.com/CGA

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Current Urology

'Current Urology' jest nowym międzynarodowym czasopismem dostarczającym praktyczne, ponadczasowe i najświeższe osiągnięcia w badaniach klinicznych i doświadczeniach w dziedzinie urologii.

Czasopismo to zawiera wszystkie aspekty podstawowych badań urologicznych, chirurgicznej i medycznej onkologii, radiologii, patologii, kamicy nerkowej, andrologii, chirurgii rekonstrukcyjnej, urologii pediatrycznej, urologii kobiecej i urodynamiki, zaburzeń erekcji, bezpłodności, infekcji dróg moczowych i zapaleń, endourologii i przeszczepów. Każde wydanie zawiera recenzje, oryginalne artykuły, techniki chirurgiczne, raporty z przypadków, recenzje książek i korespondencję. Urologowie, onkologowie, patologowie, radiologowie i naukowcy są zapraszani, aby wnieśli swój udział i stworzyli z 'Current Urology' międzynarodowe forum na temat najnowszych odkryć w badaniach i praktykach dotyczących urologii.

www.karger.com/CIUR

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Digestive Surgery

'Digestive Surgery' prezentuje wszechstronne spojrzenie na polu chirurgii jamy brzusznej. Interdyscyplinarne w zagadnieniach, czasopismo uświadamia specjalistom postępy we wszystkich dziedzinach związanych z udoskonalaniem diagnostyki i leczenia chorób jamy brzusznej. Szczególny nacisk kładziony jest na artykuły, które nie tylko oceniają ostatnie osiągnięcia kliniczne, szczególnie próby kliniczne i techniczne innowacje jak na przykład nowe procedury endoskopowe i laparoskopowe, ale także związane z tym badania. Każdy wkład w tej dziedzinie jest dokładnie dopasowywany do potrzeb chirurgów układu pokarmowego. W związku z tym, to czasopismo jest ważnym składnikiem kontynuowania edukacji medycznej chirurgów, którzy chcą, aby ich praktyka szła w parze z korzyściami i znajomością nowej wiedzy we wszystkich wymiarach.

www.karger.com/DSU

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

European Neurology

'European Neurology' publikuje oryginalne dokumenty, recenzje i listy do redaktora prowadzącego. Dokumenty prezentowane w tym czasopiśmie obejmują kliniczne aspekty chorób systemu nerwowego i mięśni, jak również ich podstawy neuropatologiczne, biochemiczne i elektrofizjologiczne. Nowe sondy diagnostyczne, leczenie farmakologiczne i chirurgiczne są oceniane na podstawie dowodów klinicznych i ogólnych badawczych studiach. Czasopismo zawiera także oryginalne prace i recenzje na temat historii neurologii, i jest otwarte na krótkie raporty, które skupiają się na specyficznych, mało popularnych zagadnieniach, aby dostarczyć forum publikacji z interesujących przypadków.

www.karger.com/ENE

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Fetal Diagnosis and Therapy

Pierwsze czasopismo, które skupia się na płodzie jako pacjencie, 'Fetal Diagnosis and Therapy' dostarcza specjalistom biomedycznym duży zasób unikalnych pojedynczych źródeł raportów skierowanych na ulepszaniu i/lub zapobieganiu wrodzonym zaburzeniom, włączając w to terapię komórek pnia. Oryginalne dokumenty obejmują zarówno podstawowe badania, jak również kliniczne badania dotyczące wszystkich aspektów diagnozy płodu prowadzące do terapii, a w tym odpowiednich technicznych postępów i procedur. Ze swoim naciskiem na prezentowanie eksperymentalnych protokołów z leczenia i zapisu wczesnych klinicznych doświadczeń na w miarę nowym polu, to czasopismo ma za zadanie odgrywać główną rolę w przygotowaniu tempa badań w przyszłości, w takich dziedzinach jak terapia komórek pnia i genów w macicy. Dużo uwagi jest też poświęconej zagadnieniom kontrowersyjnym, psychologicznym, moralnym i etycznym poświęconym interwencjom wewnątrzmacicznym, prawom płodu i nowymi koncepcjami zachowań płodu.

www.karger.com/FDT

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Gerontology

'Gerontology' odpowiada na potrzeby problemów starzenia się społeczeństw poprzez zbieranie eksperymentalnych informacji z różnych dyscyplin medycznych, biologicznych i zachowawczych, aby dostarczyć podstawowe źródło dokumentów o wysokiej jakości obejmujących wszystkie aspekty starzenia się u ludzi i zwierząt. Ostatnie badania na tematy kliniczne starzenia się i zastosowanie w praktyce rezultatów laboratoryjnych jest także ujęte, aby wesprzeć fundamentalne cele aktywnego przedłużania życia i polepszania jego jakości. Pełne informacje recenzje i sekcje zajmujące się stymulacją otwartej debaty, dyskusyjne artykuły niosą ze sobą duże poparcie czytelników. Prace kliniczne omawiają takie tematy jak etiologia, patogenetyka, zapobieganie i leczenie chorób starzenia. W szczególności aspekty kardiologii, immunologii, jak również chorób zakaźnych są bardzo interesujące.

www.karger.com/GER

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Gynecologic and Obstetric Investigation

Czasopismo zawiera najbardziej aktywne i obiecujące obszary w sferze badań ginekologicznych i położniczych. Dostarczane, dobrze opisane recenzje przez ekspertów, pozwalają czytelnikowi być w kontakcie z ogólnym zarysem i kierunkami w studiach międzynarodowych. Oryginalne prace relacjonują wybrane, eksperymentalne i kliniczne doświadczenia we wszystkich dziedzinach związanych z ginekologią, położnictwem i reprodukcją. Krótkie komunikaty są publikowane, aby pozwolić na natychmiastową dyskusję dotyczącą nowych danych. Międzynarodowy i interdyscyplinarny charakter tego periodyku dostarcza ścieżek do mniej dostępnych źródeł jak również do światowych badań dla badaczy i lekarzy.

www.karger.com/GOI

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

International Archives of Allergy and Immunology

Publikowany teraz już po raz 57, 'International Archives of Allergy and Immunology' dostarcza forum do bazowych i klinicznych badań na temat nowoczesnej molekularnej i komórkowej alergologii i immunologii. Pojawiające się co miesiąc czasopismo publikuje oryginalne prace na tematy alergii, immunopatologii, immunogenetyki, immunofarmakologii, immunoendokrynologii, immunologii guzów, odporności mukozalnej, transplantacji i immunologii chorób zakaźnych i łącznotkankowych. Oprócz oryginalnych dokumentów czasopismo dostarcza krótkie komunikaty, recenzje, mini recenzje, komentarze i opinie. Poparte nowymi teoriami online i dokładnie przejrzanymi systemami, zespół międzynarodowo uznanych i zaangażowanych edytorów gwarantuje uczciwy proces oceny, wysoką jakość naukową i szybkie rozpowszechnienie ważnych i nowatorskich prac.

oficjalne czasopismo WAO

www.karger.com/IAA

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Journal of Vascular Research

Czasopismo 'Journal of Vascular Research' publikuje wysokiej jakości oryginalne artykuły i recenzje naukowo dotyczące biologii naczyniowej i makronaczyniowej, fizjologii i patofizjologii. Zadaniem tego czasopisma jest objęcie szerokim spektrum badań na temat naczyń i węzłów, włączając w to strukturę naczyń, funkcje naczyń, hemodynamikę, mechanikę, sygnalizację komórkową, komunikację międzykomórkową, wzrost i zróżnicowanie. Co dwa lata nagroda jest przyznawana autorom najlepszego artykułu opublikowanego na łamach czasopisma, a co za tym idzie zachęca to młodych naukowców zajmujących się dziedziną biologii naczyniowej aby publikowali swoje odkrycia.

www.karger.com/JVR

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Neonatology

To uznane i często cytowane czasopismo jest głównym źródłem informacji w obszarze badań dotyczących płodu i noworodków. Oryginalne dokumenty prezentują badania na temat wszystkich aspektów nauki o noworodkach, medycyny płodu i biologii rozwojowej. Te dokumenty zawierają zarówno podstawowe zagadnienia naukowe jak również badania kliniczne włączając w to przypadkowe próby, studia obserwacyjne i epidemiologię. Podstawowe badania naukowe obejmują biologię molekularną, genetykę molekularną, fizjologię, biochemię i farmakologię w życiu płodowym i niemowlęcym. Dokumenty przekazujące rezultaty doświadczeń ze zwierzętami powinny bazować na hipotezach, które związane są z procesami rozwojowymi lub zaburzeniami ludzkiego płodu i noworodków.

www.karger.com/NEO

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Neurodegenerative Diseases

Neurodegenerative Diseases jest wielodyscyplinarnym czasopismem pojawiającym się co dwa miesiące, i publikującym postępy w zrozumieniu chorób neurozwyrodnieniowych, stwardnienia bocznego zanikowego, choroby Huntingtona i związanych z tym neurologicznych i psychiatrycznych zaburzeń. *Neurodegenerative Diseases* publikuje rezultaty z programów podstawowych i klinicznych badań naukowych zaprojektowanych aby lepiej zrozumieć normalne funkcjonowanie genów i protein zaangażowanych w choroby neurozwyrodnieniowe, aby scharakteryzować ich rolę w mechanizmach chorób patogenicznych, aby stworzyć model ich funkcjonowania u zwierząt i aby odkryć ich rolę w diagnostyce, leczeniu i zapobieganiu chorobom neurozwyrodnieniowym. Bardzo mocno wierzymy, że pomysłne strategie w leczeniu nerek w chorobach neurozwyrodnieniowych pojawi się dzięki inteligentnej integracji podstawowej neurobiologii z nauką kliniczną. Dlatego też *Neurodegenerative Diseases* będzie przyjmować wysokiej jakości dokumenty z szerokiego spektrum badań naukowych na tematy takie jak biologia molekularna i komórkowa, neurologia, farmakologia, genetyka i nauki kliniczne.

www.karger.com/NDD

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

Neuroendocrinology

Learning more
and further

Neuroendocrinology publikuje dokumenty dostarczające oryginalnych badań zajmujących się podstawową i kliniczną neuroendokrynologią. Czasopismo odkrywa skomplikowane interakcje pomiędzy siatkami komórek nerwowych i gruczołami endokrylnymi (w niektórych przypadkach także immunokomórkami) zarówno w centralnym jak i obwodowym układzie nerwowym. Oryginalne materiały obejmują wszystkie aspekty w tym polu, poczynając od molekularnej i komórkowej neuroendokrynologii, fizjologii, farmakologii, i neuroanatomii systemu neuroendokryncznego a kończąc na neuroendokryncznym wzajemnym zachowaniu, klinicznej neuroendokrynologii i neuroendokryncznym raku. Czytelnicy skorzystają także z recenzji uznanych ekspertów, które wyszczególniają szczególnie aktywne obszary bieżących badań, jak również szczególne wydania skupiające się na konkretnych zainteresowaniach.

www.karger.com/NEN

art & design • economics • medicine • reference books
social & technical sciences • travel

SUWECO

SUWECO CZ, s.r.o.

SUBSCRIPTION AND MANAGING AGENCY

**Informacje o ofercie systemu elektronicznego SUWECO ONLINE SERVICE
(www.suweco.cz)**

Kim jesteśmy

Spółka **IMPORT PRASY PRAGA – SUWECO CZ** jest obecnie jednym z największych w republikach Czeskiej i Słowackiej dostawców periodycznych czasopism naukowych, książek oraz administratorem konsorcyjnego dostępu do baz online z całego świata.

W republikach Czeskiej i Słowackiej, jak również w innych krajach Europy Wschodniej i Zachodniej już od 1993 r. bibliotekom, instytucjom państwowym i spółkom prywatnym zapewniamy obsługę w zakresie dostawy prasy, a także innych tradycyjnych, jak również w trybie online źródeł informacji.

W naszej ofercie posiadamy:

- ponad 300 000 tytułów periodyków z całego świata, prasę fachową i wszystkie dzienniki światowe,
- 4 000 000 tytułów książek i CD-ROM-omów
- tytuły online w sieci Internet

Dążymy do stałego poszerzania zakresu wyboru tak publikacji drukowanych, jak i nowoczesnych nośników informacji, pragnąc dzięki temu zapewnić odpowiednią jakość wyboru, a następnie szybką dostawę, zgodną z Państwa życzeniem.

Obecnie możecie Państwo wybrać tytuły periodyków z katalogu online, który zawiera 36 000 najczęściej poszukiwanych pozycji, wybranych z istniejącej bazy tytułów periodyków. Tytuły są podzielone na ponad 300 działów tematycznych. Można jednak zamówić którykolwiek, interesujący klienta tytuł.

Dobrą opinię zyskaliśmy także w zakresie importu i sprzedaży książek. Z bazy *Bookfind*, która obejmuje 4 000 000 pozycji książkowych, zapewnimy Państwu wszystkie dane bibliograficzne, które ułatwią wybór i zamówienie żądanych tytułów.

Sposoby dostarczania periodyków

Tytuł jest dostarczany przez centrum dystrybucji Importu Prasy Praga:

Przy tym typie dostawy zapewniamy realizację zamówienia i płatności dla wydawcy, czasopismo jest dostarczane na adres naszego centrum dystrybucji, tutaj zostaje skontrolowane, zaewidencjonowane, a w razie konieczności niezwłocznie zostanie zgłoszona reklamacja u wydawcy, o czym Państwa natychmiast poinformujemy. Czasopisma wysyłamy na podany przez Państwa adres jako przesyłkę poleconą (przesyłki ubezpieczymy).

Tytuł jest przesyłany bezpośrednio od zagranicznego dostawcy na adres zamawiającego

W tym przypadku zapewniamy realizację zamówienia i płatności dla wydawcy; czasopismo po korzystniejszej cenie jest od wydawcy dostarczane bezpośrednio na podany adres.

Cena zostaje obniżona o opłaty za ekspedycję oraz o koszty transportu z centrum dystrybucji do miejsca przeznaczenia (opłaty pocztowe, ewentualnie za usługi kurierskie). Ale ten sposób wymaga uważnego śledzenia dostawy czasopisma. W przypadku, gdy odbiorca go nie otrzyma, zgłosi reklamację do nas. Nasza spółka zrealizuje reklamację u wydawcy. Większość wydawców przyjmuje reklamacje jedynie do trzech miesięcy od daty wydania czasopisma lub otrzymania wadliwego egzemplarza. Także w tego rodzaju dostawie zapewniamy automatycznie przeclenie czasopisma.

Podstawowe informacje

Prawa do dostępu

Chcąc uzyskać dostęp do niektórych stron, należy się zalogować /autoryzować (podać nazwisko użytkownika i hasło) bądź na poziom **CLIENT**, bądź **ADMIN** (dla dostępu do danych handlowych i aplikacji). Autoryzacja **CLIENT** jest zapisywana w informacjach przeglądarki (cookies) lub automatycznie przenoszona zgodnie adresem IP i podczas powrotu na strony SUWECO przeważnie nie trzeba jej powtarzać. Dla autoryzacji **ADMIN** należy zawsze ponownie podać nazwisko i hasło.

Tytuły on-line

Jeśli znacie Państwo niezbędne dane (nazwa, ISSN, kraj pochodzenia, adres www, ewentualnie również wydawcę) możecie przy pomocy formularza zamówienia indywidualnego tytułów online dołączyć swoje zlecenie do koszyka zakupów.

Periodyki

Zamówienia w trybie on-line z katalogu periodyków Importu Prasy Praga

Zamówienia periodyków w trybie online można złożyć bezpośrednio podczas przeglądania katalogów IMPORTU PRASY PRAGA w ten sposób, że wybrane pozycje z odpowiedniej strony katalogu zostaną dodane do koszyka zakupów.

Podczas końcowej kontroli koszyka zakupów można ustalić liczbę zamówionych egzemplarzy i sposób dostawy (bezpośrednio lub przez centrum dystrybucji).

Zamówienia z innych katalogów

Gdy poszukiwanego periodyku nie ma w katalogu IMPORTU PRASY PRAGA, a znacie Państwo potrzebne dane (nazwa, ISSN, kraj wydania, ewntualnie wydawcę) możecie swoje zamówienie dodać do koszyka zakupów, wykorzystując formularz indywidualnego zamówienia periodyku.

Podczas końcowej kontroli koszyka zakupów można ustalić liczbę zamówionych egzemplarzy i sposób dostawy (bezpośrednio lub przez centrum dystrybucji).

Książki

Zamówienie na książki możecie Państwo wygodnie złożyć przy pomocy naszego formularza online, podając niezbędne dane identyfikacyjne. Po naciśnięciu klawisza możecie Państwo swoje zamówienie dodać do koszyka zakupu książek (przez ponowne użycie formularza zamówienia włożycie do koszyka większą liczbę zamówionych tytułów).

Indywidualne zamówienie książek

Podczas końcowej kontroli koszyka zakupów można ustalić zamawiającego oraz liczbę zamówionych egzemplarzy.

SUWECO ONLINE SERVICE
Do waszych źródeł informacji

LOGOWANIE: hasło:

Strona Główna | Kto jesteśmy | Kontakt | Wyszukiwanie | Mapa witryny | Podpowiadanie | RSS

Czech | Słowacki | English | Magyar | Lietuvių

Spotkania, promocje, nowości i aktualne oferty

- [PaŃstwo otrzymał nowości](#)
- [PaŃstwo otrzymał aktualnych ofert](#)

Spotkania, promocje, nowości

- [Planowane akcje 2009](#)

CZASOPISMA ELEKTRONICZNE, BAZY DANYCH, KONSORCJA

- [Taylor & Francis eCollections](#)

Książki

- [Global Monitoring Report 2009: A Development Emergency](#)
- [World Development Indicators 2009](#)
- [Bulletin "Sesialki edition European elections"](#)
- [Dada's european companion 2009](#)
- [NEW European public affairs directory 2009](#)

Czasopisma zagraniczne

- [New Journal African Research](#)
- [New Journal Middle East Journal of Culture and Communication](#)
- [New Journal Journal of Postgraduate Studies](#)
- [CZASOPISMA I KSIĄŻKI WYDANE W EUROPIE](#)
- [ARGUMENTY WYSTĘPIA](#)
- [DOMINIKI AUTORSI](#)

Czeskie czasopisma

- [„KMH” – siennik na czeskim rynku czasopism akademickich, biznesu](#)
- [Wiosna czasopism dla informacjonistów](#)
- [TIGIS akcje](#)

Co znajdziecie Państwo u BUS

Oferty specjalne

Aktualne nowości i atrakcyjne oferty promocyjne wydawnictw...

Spotkania, promocje, nowości

Seminaria, wykłady, konferencje oraz inne możliwości spotkania z nami i zapoznania się z naszymi nowymi usługami...

Centrum Obsługi Klienta

Problemy i niezgodności – od wysyłki zamówień i dostawy produktów, usługi zamówienia przez telefon, e-mail, a także aktualizowanie tytułów online po interakcyjnym Centrum Klienta...

Mój profil

Biogram klienta, wykloniona przeszłość tytułu i informacji i usług z listy 100 tytułów dostarczonych na żądanie...

Tytuły online, bazy danych

Tytuły w formie elektronicznej, to online Konsorcja, naukowe licencje, programy badawcze tytułów online, Consorcio, umowy, kontrakty...

Czasopisma

Stwierdzanie z informacji o nowych usługach do promowania, wdrożenie z katalogów wydawnictw elektronicznych, raporty do tytułów na żądanie, zamówienie i dostawa. Proszę o kontakt z nami online poprzez interakcyjny Centrum Klienta...

Książki

Wszystko o nowych usługach, katalogi wydawnictw elektronicznych, programy, wykazy... I dużo więcej!

* Back * w górę naверх

Copyright © SUWECO CZ, spol. s r.o.s. Praha, 1997 - 2008 | Kontakt...
Ver | Design by: AUNE, 1997-2005

KSIĘGARNIE

<p>Internetowa Księgarnia Medyczna Ikamed.pl ul. Świętokrzyska 73 80-180 Gdańsk e-mail: ikamed@ikamed.pl</p>	 <p>http://www.ikamed.pl/</p>
<p>Internetowa Księgarnia Medyczna www.medin.pl ul. Majakowskiego 42 54-317 Wrocław e-mail: medin@medin.pl</p>	 <p>http://medin.home.pl</p>
<p>Internetowa Księgarnia Sportowo-Medyczna www.ksiazki-awf.pl Hala Wielofunkcyjna AWF Stadion Olimpijski Al. J.I. Paderewskiego 35 51-612 Wrocław e-mail: sklep(@)ksiazki-awf.pl</p>	 <p>www.ksiazki-awf.pl http://www.ksiazki-awf.pl</p>
<p>Książki medyczne.pl ul. Skierniewicka 16/20 lok.250 01-230 Warszawa e-mail: medyczne@ksiazkimedyczne.pl</p>	 <p>http://www.ksiazkimedyczne.pl/</p>
<p>Księgarnia Internetowa Aktyka.pl ul. Św. Mikołaja 56/57 50-127 Wrocław e-mail: firma@aktyka.com.pl</p>	 <p>http://www.aktyka.pl</p>

<p>Księgarnia Medyceusz ul. Śniadeckich 33 80-204 Gdańsk e-mail: ksiegarnia@medbook.com.pl</p>	 <p>http://www.medbook.com.pl/ medhome/medicine.php</p>
<p>KsięgarniaMedyczna.pl Góralska 6/18/10 01-112 Warszawa e-mail: biuro@ksiegarniamedyczna.pl</p>	 <p>http://www.ksiegarniamedyczna.pl</p>
<p>Księgarnia Medyczna MediBooks.pl ul. Jana Rosoła 58/60 02-786 Warszawa email: biuro@islander.pl</p>	 <p>http://www.medibooks.pl</p>
<p>Księgarnia Medyczno-Psychologiczna Medicon ul. Gen. Stefana Grota Roweckiego 4A 80-108 Gdańsk e-mail: medicon@medicon.pl</p>	 <p>http://www.medicon.pl/index.php</p>
<p>Księgarnia Wysyłkowa Wydawnictwo Naukowe PWN ul. Postępu 18 02-676 Warszawa e-mail: wysylka@pwn.com.pl</p>	 <p>http://ksiegarnia.pwn.pl/</p>

FIRMY KOMPUTEROWE

<p>Akme Archive ul. Niemcewicza 26 / 17 02-306 Warszawa e-mail: kontakt@akmearchive.pl</p>	 <p>http://www.akmearchive.pl/</p>
<p>Aleph Polska ul. Kossaka 7 01-576 Warszawa e-mail: biuro@aleph.pl</p>	 <p>http://www.aleph.pl/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1</p>
<p>Avernet ul. Roosevelta 7 90-056, Łódź e-mail: info@avernet.pl</p>	 <p>http://www.avernet.pl/</p>
<p>ITS - Info Technology Supply ul. Koński Jar 2/38 02-785 Warszawa</p>	 <p>http://www.its.com.pl</p>
<p>Max Elektronik ul. Dąbrowskiego 12 65-021 Zielona Góra</p>	 <p>http://www.prolib.pl/PROLIB</p>

<p>Ovid 333 Seventh Avenue New York, NY 10001 e-mail: sales@ovid.com</p>	 <p>Ovid</p> <p>http://www.ovid.com/site/index.jsp</p>
<p>Piotr Krzyżaniak ul. Gen. Kutrzeby 1/72 62-010 Pobiedziska e-mail: piotr@krzyzaniak.pl</p>	 <p>pk.com zarządzanie bazami danych</p> <p>http://www.krzyzaniak.pl/index.php</p>
<p>ProQuest The Quorum Barnwell Road Cambridge CB5 8SW, UK</p>	 <p>ProQuest</p> <p>http://www.proquest.co.uk/en-UK/</p>
<p>Sokrates-software ul. Mołdawska 18 61-614 Poznań</p>	 <p>Sokrates SOFTWARE</p> <p>http://www.sokrates.pl/</p>
<p>Splendor Systemy Informacyjne ul. Cegielskiego 27/5 62-020 Swarzędz k. Poznania e-mail: splendor@splendor.net.pl</p>	 <p>SPLENDOR</p> <p>http://www.splendor.net.pl/</p>

PROQUEST

The Importance of Evidence-based Nursing and Non Journal Content in Aggregation

With an increased focus on healthcare quality and rising costs, evidence-based education has been strongly supported by leading authorities in Nursing

INTEGRATING EVIDENCE-BASED PRACTICE
INTO A PEDIATRIC NURSING COURSE
Debra Ann Mills, RN, M.S.
Brigham Young University College of Nursing
Provo, Utah

Purpose/Aim: To describe how evidence based nursing practice concepts were integrated into an undergraduate pediatric nursing course.

Rationale: Recommendations from various nursing organizations/projects such as the American Association of Colleges of Nursing, National League for Nursing Board of Governors and the National Nursing Education Study (funded by the Carnegie Foundation) continue to emphasize the need for nurse educators to integrate evidence-based practice into nursing curriculum. Critical thinking, personal reflection, and reflective writing linked to nursing practice, are integral components in understanding and using evidence based nursing practice concepts.

Description of the Undertaking: A variety of strategies were considered when planning

As a result, evidence-based curriculum has become widely accepted as crucial to quality nursing programs

Nursing 317

Evidence Based Practice. N205, N217, N221, N313 (Semester I courses); Concurrent N345, N405. (2). Lecture.

The primary goal of this 2-credit core course is to promote an evidence-based approach to nursing practice. Evidence-based

NURS 360 Concepts, Processes and Skills for Evidence-based Nursing (3 lecture credits; 1 lab credit).

Pre-requisite, admission to program. This course focuses on understanding basic nursing concepts. The development of communication, teaching, and psychomotor skills are emphasized in conjunction with nursing process.

T NURS 403 Introduction to Research in Nursing (3) QSR

Describes the systematic steps of the research process. Introduces approaches, frameworks, and concepts for identifying and solving nursing problems. Emphasizes integration of research findings to establish evidence-based nursing practice. Required background: introduction to statistics; prerequisite: T NURS 350.

NUSC 322	Introduction to Nursing Research and Statistics for Evidence-Based Practice	4
----------	---	---

What is gained from evidence-based practice?

Industry Benefits

- Utilisation reduces the overall variability of practice (based on following best practices)
- Cost savings (which flow from appropriate product use and best health outcomes)
- Improves healthcare outcomes in general

User and Student Benefits

- Users can develop more effective discussions of current approaches to nursing practice
- Builds the ability to better critique current nursing strategies
- Gives users skills to assist in clinical audits for quality improvement
- Resource familiarity allows for better use of online evidence-based programs
- Maximises users leadership potential in nursing

What does The Joanna Briggs Institute (JBI) say about Evidence-Based Nursing?

“Simply defined, **evidence-based nursing** is the combination of individual clinical or professional expertise with the **best available external evidence** to produce practice that is most likely to lead to a positive outcome for a client or patient.”

“The **core** of evidence based practice is the **systematic review** of the literature on a particular condition, intervention or issue.”

What constitutes a high quality evidence-based systematic review?

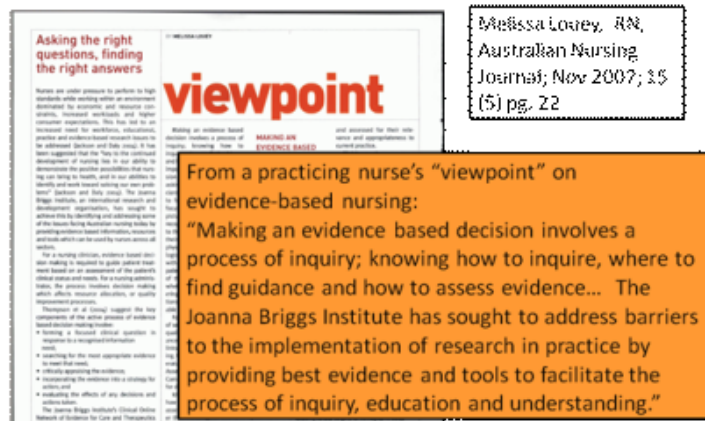
According to JBI systematic reviews use the following steps:

1. Developing a rigorous proposal or protocol
2. Stating the questions or hypotheses to be pursued in the review
3. Identifying the criteria to be used to select the literature
4. Detailing a strategy to identify all relevant literature
5. Establishing how the quality of primary studies will be assessed or critically appraised and any exclusion criteria based on quality considerations
6. Detailing how data will be extracted from the primary research regarding the participants, the intervention, the outcome measures and the results
7. Setting out a plan of how the data extracted will be

Why the Joanna Briggs Institute makes a difference

- Academic libraries requirement for evidence-based nursing resources:
 - “Every curriculum is now focusing on information that is evidence-based”
 - “Our nursing library has just been reaccredited...evidence-based resources are required for accreditation”

- Difficult to find information that thoroughly evidence-based and focused on nursing and allied health:
 - “There are several databases which focus on evidence-based medicine, but it is hard to get good evidence-based nursing information.”
 - “We have been looking for evidence-based nursing resources, but haven’t found anything appropriate”

Other Resources Available from JBI

ProQuest users are also be given access to two tools on JBI's own platform:

RAPid is an on-line critical appraisal of evidence training program

SUMARI is a developing software package designed to assist health and other researchers and practitioners to conduct systematic reviews.

Users are authenticated through to the JBI platform by clicking on a JBI logo provided on the ProQuest Nursing & Allied Health Source database

Cultural Competency Case Studies

An registered nurse is treating a 3 year old Laotian boy for an asthma attack discovers round abrasions on the child’s chest and trunk and asks the parents how they occurred - the parents are silent. The nurse suspects abuse and files a report with Child Protective Services.

Using the cultural competency reports from CultureVision on ProQuest, we can determine:

Hmong/Laotian

Concept of Health
Beliefs, Religion & Spirituality
Language & Communication
Family Traditions
Gender Roles
Diet & Nutrition
Health Promotion/Disease Prevention
Illness-Related Issues
Treatment Issues
Labor, Birth & After Care
Death & Dying

Hmong/Laotian

Treatment Issues > Traditional Treatments

- Traditionally the Hmong and Lao will call on Shamans, herbalists, and/or "soul callers" to restore the souls of a sick person.
- Some Hmong Lao do not understand Western concepts of mental illness and will instead attribute the patient's behavior to the presence of evil spirits. A Shaman will be used to drive out the evil spirits (Goetz 2001).
- Generally, Hmong and Lao eat hot/warm foods when ill.
- **Traditional treatments**
 - Hmong herbalists make teas or poultices out of plants, and treat a variety of illnesses, including: impotence, joint pain, abdominal pain, headaches and diarrhea (Tier 2004).
 - Hmong and the Lao use **therapeutic massage** and pushing to cure common ailments such as muscle aches and fevers. Like herbalists and shamans, massagers are highly skilled (Tier 2004).
 - **Coining** An oiled coin is heated and rubbed on certain parts of the body to release the "wind" that causes illness and is used to treat nausea, loss of appetite, headache, muscle soreness, and dizziness. It is not unusual for the process to leave welts on the body (Moore 2005).
 - **Lapping** Using vacuum inside a glass cup to bring energy to an area.

Some of the traditional treatments may leave marks that might be misinterpreted as abuse.

Vietnamese women at a hospital in Michigan were continually becoming severely dehydrated shortly after giving birth despite the fact that nurses were dutifully bringing them ice chips and cold water.

Using the cultural competency reports from CultureVision on ProQuest, we can determine:

CultureVision

Concept of Health
Beliefs, Religion & Spirituality
Language & Communication
Family Traditions
Gender Roles
Diet & Nutrition
Health Promotion/Disease Prevention
Illness-Related Issues
Treatment Issues
Labor, Birth & After Care
Death & Dying

Vietnamese

Labor, Birth & After Care > Birth Recuperation

- The postpartum period is considered to be a very important time in life for a woman called "lying-in" period (O'Hara 2003).
- The postpartum period may be considered a "cold" state, and new mothers may believe it best to
 - stay in the house
 - avoid cold foods and drinks*
 - avoid wind or cold air/drafts
 - not bathe or shower
 - not use ice packs
 - abstain from physical work and excessive pleasurable activities (e.g., sex)
- The mother-in-law may be very involved with the new infant and the new mother's recovery. She should be included when caring for the mother and during education sessions.
- Some women do not have sexual intercourse for months following birth, believing that it is best to allow their bodies to recover and heal from pregnancy.

*Note: Not wanting cold beverages may have implications in preventing dehydration in new Asian mothers. It is important to inquire about preferred temperature of beverages.

High Impact Content

Imagine if all of this Nursing information could be reinforced with video training.... now it can... with exclusive newly added video training in ProQuest Nursing & Allied Health Source

Enhance your student learning with training videos for Nursing from Medcom-Trainex and HCPro

- Meets the call for video resources in Nursing
- 300+ videos provide visual support for more efficient and effective training
- Bridges the gap between theory and practice
- **Available exclusively on aggregation to libraries through ProQuest!**
-

Nursing Reference Ebooks

- Over 40 nursing reference ebooks from Springer Publishing Company and HCPro including:
 - Encyclopedia of Nursing Research (2006 *AJN* Book of the Year Award winner)
 - Evidence-Based Protocols for Managing Wandering Behaviors (2007 *AJN* Book of the Year Award winner)
 - Teaching Cultural Competence in Nursing and Health Care: Inquiry, Action and Innovation (2006 *AJN* Book of the Year Award winner)
 - Teaching Evidence-Based Practice in Nursing: A Guide for Academic and Clinical Settings (2006 *AJN* Book of the Year Award winner)
- Presented on ProQuest in book chapters

ProQuest Nursing & Allied Health Source delivers more resources than any other Nursing database.

**For a FREE 30 DAY TRIAL of ProQuest Nursing & Allied Health Source or any other ProQuest database including ProQuest Hospital Collection:
QUOTE marketing reference code AD 889 09
EMAIL marketing@proquest.co.uk**

What do our customers say?

- *This resource is **invaluable for my students...***
- *Those who are off-campus...can **easily gain access to full textarticles** without having to visit the library*
- *...on-campus students ...**don't have to wade through printed journals** to find the information they need*
- *...**very easy resource to use...***
- *...**little training is require...***
- *many of my students are mature people [with]...little recent experience of education...not very confident with IT*
- *...academics in the School of Health Studies also use this resource, and are **happy to recommend it to their students.***

Shirley Ward, Subject Librarian for Health Studies,
Bolton University, England

"It is incredibly comprehensive and easy to use. I found the use of the term, paths, to be very applicable as I clicked on different menus and found much more than I had expected. This is a resource that would be infinitely valuable for students and educators ..."

Associate Dean, Faculty of Nursing,
Canadian University

"I am very happy with electronic journal services from ProQuest. We just had a free trial of their product „Nursing & Allied Health Source... We are long-time subscribers to Health & Medical Complete, and my library users are very happy with the product..."

My contact with the sales and service reps has been a pleasure, compared to some vendors. I urge any librarian to review the ProQuest products, contact their sales rep, and set up a free trial to review products from ProQuest."

"We also subscribe to ProQuest Nursing Journals database - it has a lot of full-text journals and we have it linked to LinkOut as well. "

<http://listserv.buffalo.edu/cgi-bin/wa?A2=ind0702a&L=medlib-l&T=0&P=19911>

SPLENDOR

Expertus – 15 lat rozwoju systemu

Ponad 170 baz danych, udostępnianych w Internecie lub sieciach intranetowych w Polsce i za granicą. Stała współpraca z użytkownikami w bibliotekach różnych specjalności.

Użytkownicy

- biblioteki naukowe i działy nauki
 - uczelni i instytutów medycznych, technicznych, wojskowych i rolniczych
 - akademii wychowania fizycznego
 - uniwersytetów
 - uczelni artystycznych, ekonomicznych i pedagogicznych
 - administracji rządowej
- ośrodki informacji naukowej firm prywatnych
- wydawnictwa

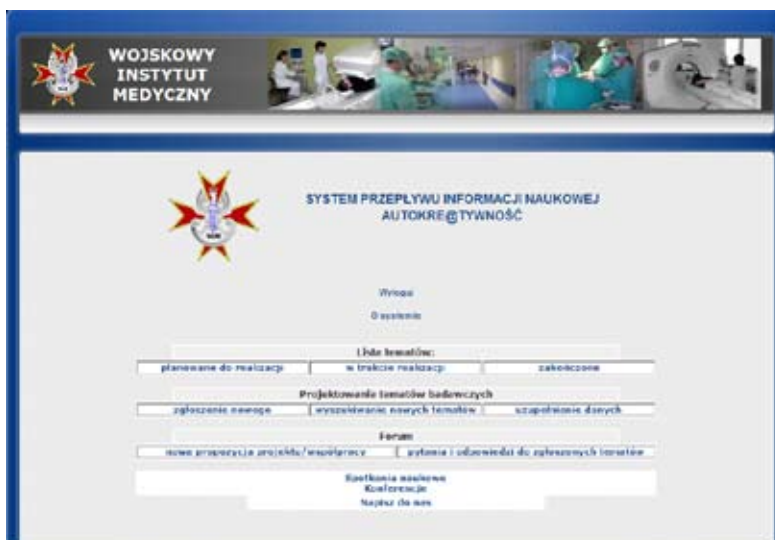
Zastosowania

- bibliografie dorobku naukowego
- sprawozdawczość, bibliometria
- bibliografie dziedzinowe
- tezaury
- bazy prac licencjackich i magisterskich oraz rozpraw doktorskich i habili-tacyjnych
- systemy informacyjne
- integracja przepływu informacji naukowej
- archiwa cyfrowe
- cyfryzacja obiegu dokumentów

Funkcje

- rejestracja danych dowolnego typu
- współpraca z tezauresem, kartotekami haseł
- załączanie linków do pełnych tekstów
- załączanie pełnych tekstów prac
- integracja z repozytoriami cyfrowymi
- indeksowanie po każdym słowie opisu i pełnego tekstu
- udostępnianie rekordów bibliograficznych wyszukiwarkom internetowym (np. google).
- zapis historii przeszukiwania
- dostęp z urządzeń mobilnych (PDA, nowoczesne telefony komórkowe)
- rozbudowane moduły analityczne; statystyka i sprawozdawczość
- konwersja pomiędzy różnymi formatami

Nowości i usprawnienia

Expertus Cytowania - tworzenie bazy cytowań pracowników jednostki naukowej na podstawie bibliografii dorobku naukowego i bazy Science Citation Index (lub innych źródeł tego typu). Ponumerowany wykaz prac cytowanych oraz wykaz i łączna liczba cytowań autora lub jednostki w podanym zakresie lat. Indeks Hirscha.

Expertus Punktacja – podział pracy pomiędzy bibliotekę i działo nauki (bibliografia – punktacja).

Expertus Ankieta – automatyczne przekazywanie danych do systemu Ankieta Jednostki OPI.

Expertus Aut – rozbudowany moduł komunikacji biblioteki z autorami prac.

Expertus SPIN - zintegrowany system przepływu informacji naukowej w uczelni/instytucie dokumentujący pełne dane o badaniach naukowych realizowanych w jednostce, takich jak: działalność statutowa, badania własne, projekty habilitacyjne, promotorskie, projekty celowe, badawcze rozwojowe, inicjatywy projektowe wewnętrznych oraz finansowanych z funduszy strukturalnych. Wspomaganie konstruowania, realizacji i rozliczania tematów badawczych. Powiązanie projektów badawczych i publikowanego oraz niepublikowanego dorobku naukowego będącego efektem badań.

Expertus Lektury – system dostarczania informacji o lekturach (książki, fragmenty książek, czasopisma specjalistyczne i wybrane artykuły z czasopism) zgłoszonych przez prowadzących zajęcia. Wyszukiwanie dla studentów wg: przedmiotu, wykładowcy, roku studiów, roku akademickiego. Moduł analityczny dla bibliotekarzy.

Splendor® Systemy Informacyjne

- **Expertus®** - system tworzenia bibliografii dorobku naukowego (analiza bibliometryczna, rankingi, ocena parametryczna, cytowania) (wydanie Inspeci Fidei, 1992 - 1994)
- **Bazy CD/ISIS w Internecie - Expertus®/WWW** (kompleksne rozwiązanie dla bibliotek oraz engine dla programistów)
- **Wzrostka bazy danych CD/ISIS do postaci XML** (Automatyczne konwersje danych bez danych CD/ISIS do postaci XML)
- **Wyszukiwanie internetowe dla baz katalogowych CD/ISIS** (Wielkie wyszukiwanie i natychmiastowe porażki Internet)
- **Bazy CD/ISIS na płytach CD-ROM - Expertus®/CD-ROM**
- **Porządkowanie i konwersja danych katalogowych**
- **Konwersja danych z edytora tekstu do internetowej bazy danych komputerowe systemy obsługi i przetwarzania tekstowych baz danych**
- **Systemy mobilne**
- **Wykaz instalacji wg. baz danych**
- **Informacje o firmie i publikacje o systemie Expertus**
- **Expertus version**

Eksport danych z Expertusa do systemu Ankieta jednostki OPB (dane za rok 2007) - instrukcja z 2 czerwca 2008.
Czas zastosowań systemu Expertus

Bibliografia w systemie Expertus | Biblioteczni i Bazy CD/ISIS w Internetie
Serwis techniczny

splendor@splendor.net.pl Licznik odwiedzin: **035286** od 10 lutego 2000 Ostatnia aktualizacja: 6 maja 2009

Nasza strona w wersji WAP: <http://www.expertus.com.pl/wap.asp>

**Szczegółowe informacje:
Splendor Systemy Informacyjne**

<http://www.expertus.com.pl>
 email: info@splendor.net.pl
 tel.: 0-61 62 47 693, 0-61 62 47 793
 fax: 0-61 62 47 695
 biuro: Cegielskiego 27/5, 62-020 Swarzędz

Expertus[®] jest znakiem towarowym firmy Splendor, zastrzeżonym w Urzędzie Patentowym RP pod numerem 127869

SPRZEDWACY WYPOSAŻENIA BIBLIOTECZNEGO

<p>Arfido ul. Spokojna 67, Baranowo k/Poznania 62-081 Przeźmierowo e-mail: arfido@arfido.com</p>	 http://www.arfido.com/index.html
<p>Check Point Software Technologies ul. Emilii Plater 53 00-113 Warszawa e-mail: info_pl@checkpoint.com</p>	 http://www.checkpoint.pl/index.html
<p>Chris ul. Szwedzka 23/77 30-324 Kraków e-mail: biuro@ramykultury.pl</p>	 http://www.ramykultury.pl/
<p>Constructor Polska ul. Annopol 4A 03-236 Warszawa</p>	 http://www.constructordexion.pl/index.php
<p>Correct ul. Promienista 92/1 60-142 Poznań e-mail: correct@correct.com.pl</p>	 http://sklep.correct.com.pl/index.php

<p>Exell - Systemy Zarządzania Informacją ul. Gizów 6 01-249 Warszawa e-mail: biuro@exell.com.pl</p>	 <p>http://www.exell.com.pl/</p>
<p>Koneser - Artykuły biurowe ul. Grota Roweckiego 6/51 10-693 Olsztyn e-mail: info@biuroservis.pl</p>	 <p>http://www.biuroservis.pl/index.html</p>
<p>Link ul. Lubowska 73 60-454 Poznań e-mail biuro@link.poznan.pl</p>	 <p>http://www.link.poznan.pl/</p>
<p>Polmarci ul. Morska 483 81-014 Gdynia email: biuro@polmarco.pl</p>	 <p>http://www.polmarco.pl/</p>
<p>Przedsiębiorstwo Wielobranżowe Intermeble ul. Stalowa 19 41-200 Sosnowiec e-mail: info@pw-intermeble.pl</p>	 <p>http://www.pw-intermeble.pl/</p>
<p>Wako-Forster ul. Legionów 57 43-300 Bielsko-Biała e-mail: wako@wako.pl</p>	 <p>http://www.forster.com.pl</p>

CONSTRUCTOR POLSKA

www.bruynzeel.pl

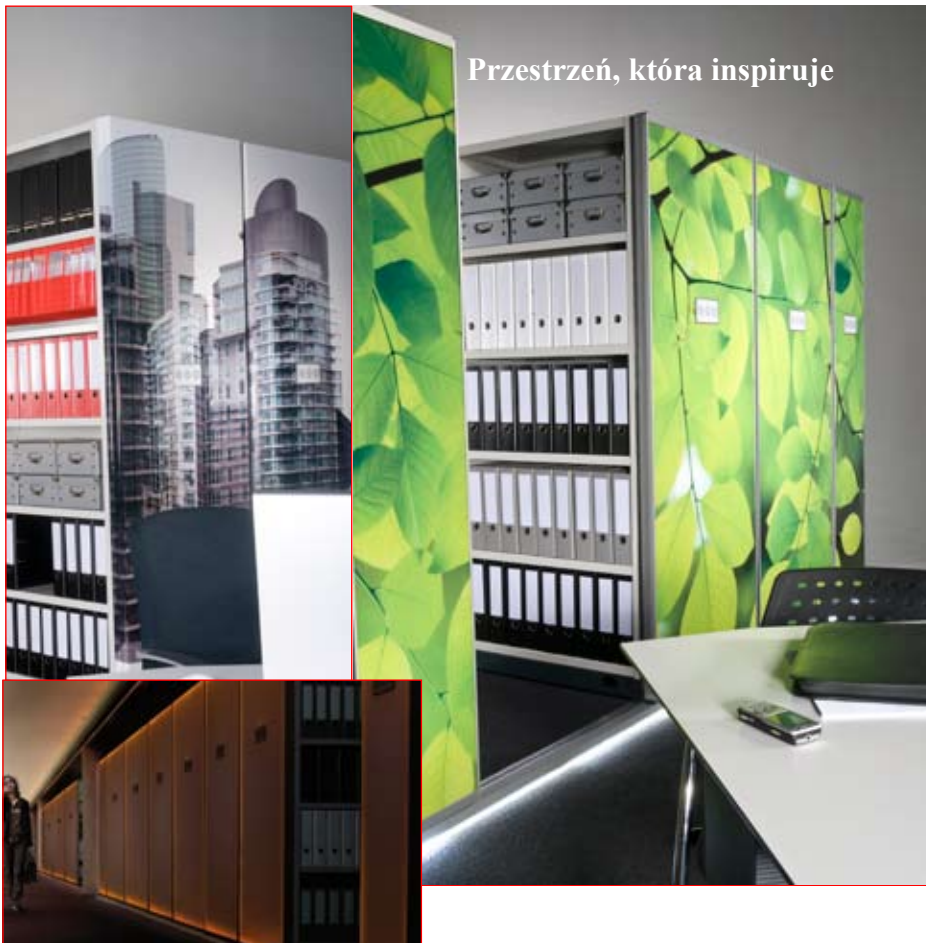

*„...system Compactus® Office Electro jest świetnym przykładem udanej syntezy technologii i projektu architekta. Efekt to więcej niż modernizacja – to źródło inspiracji i dalszego doskonalenia środowiska biurowego”**

*Cytat z oceny jury nagrody za Innowacyjność w Architekturze i Wyposażeniu Biura Orgatec 2006 nt. prezentowanego systemu Compactus® Office Electro

Compactus® Office Electro otrzymał 1 miejsce na targach Orgatec 2006. Projekt nadrukowanych szklanych paneli wykonał holenderski architekt Pim van Wylick.

Przestrzeń, która inspiruje

Twoje biuro to więcej niż miejsce do pracy. To jest dynamiczne środowisko, które pomimo ograniczonej przestrzeni powinno inspirować do efektywnej pracy. Regały Compactus® Office Electro to oszczędność miejsca w połączeniu z komfortem użytkowania

i nowoczesnością. Compactus® Office Electro perfekcyjnie dopasują się do twojej koncepcji biura. Wykończenie systemu regałów przesuwanych dostępne w szkłe, stali, drewnie z kolorystyką dopasowaną do aranżacji twojego biura. Możliwość umieszczenia logo

lub dowolnego wzoru w połączeniu z podświetleniem przypodłogowym LED Lighting stworzą niepowtarzalną atmosferę pracy. Przekonaj się jak inspirujące może być połączenie najwyższej innowacyjności, bezpieczeństwa i ergonomii.

Nacisk na zadowolenie klienta

Firma **Constructor Polska** jest częścią holdingu Constructor Group AS. Constructor Group AS jest nową nazwą holdingu Aker Material Handling Group z wcześniejszą nazwą Dexion Group, powstałego w 1999 roku w wyniku połączenia Constructor Group z Dexion Ltd. Rozpoczęcie produkcji wyrobów stalowych w Norwegii później w Finlandii sięga 1856 roku. Jesteśmy obecni na polskim rynku nieprzerwanie od 1992 roku. W Polsce reprezentujemy takie marki jak: CONSTRUCTOR, BRUYNZEEL, DEXION, KASTEN-HØVIK. Nasze wyroby produkujemy w 5 europejskich fabrykach z zachowaniem najwyższych standardów.

W naszej ofercie działu wyposażenia archiwizacyjnego znajdują się ARCHIWALNE regały: stacjonarne, przesuwne z napędem korbowym lub elektrycznym.

Sysco® jest stabilnym i funkcjonalnym systemem regałów stacjonarnych o szerokim zastosowaniu. Jest on dostępny w wielu wymiarach oraz opcjach. Dzięki mocnej konstrukcji nośność systemu jest bardzo wysoka. Elastyczność systemu Sysco® wynika z łatwego sposobu ustawienia, rozbudowy oraz możliwości przygotowania regałów do zastosowania w systemach przesuwanych w późniejszym okresie.

Compactus®side2side to system w którym regały przesuwne mogą być ustawione bezpośrednio przed już stojącymi regałami stacjonarnymi lub szafkami. Łatwy dostęp do regałów znajdujących się za regałami Compactus®side2side zapewniony jest dzięki możliwości ich przesuwania z jednej strony na drugą bez potrzeby używania dużej siły.

Compactus® Office to funkcjonalny system regałów przesuwanych do biur, małych archiwów, sklepów. Zapewnia efektywne wykorzystanie powierzchni składowania poprzez natychmiastowe jej podwojenie. Dodatkową zaletą systemu jest łatwy demontaż i możliwość przestawienia z jednego miejsca w drugie, dzięki modułowej konstrukcji. Może stanowić rodzaj przegrody dzielącej i zapewnić dostęp do składowanych przedmiotów z dwóch stron. Dostępne jest również rozwiązanie z napędem elektrycznym Compactus® Office Electro zapewnia ogromną wygodę i prostą obsługę. Regały można przesunąć za pomocą jednego dotknięcia pulpitu operacyjnego. Regały poruszają się płynnie co zabezpiecza przedmioty na nich przechowywane przed niekontrolowanym przesuwaniem się w czasie ruchu regałów. Compactus® Office Electro otrzymał:

- I miejsce na targach Orgatec 2006 w Kolonii
- Specjalne wyróżnienie na Targach PRAGOOFFICE 2007 w Pradze.

Compactus® Archive to system regałów przesuwanych do pomieszczeń archiwalnych o dużych powierzchniach, przeznaczony do przechowywania i składowania dokumentów, przedmiotów o dużych obciążeniach. System napędowy zapewnia swobodny ruch regału bez względu na zawartość i ilość regałów w instalacji. Korba o nowoczesnym wyglądzie umożliwia łatwe przesuwanie regałów oraz szybki dostęp do dokumentów.

Dostępne jest również rozwiązanie z napędem elektrycznym Compactus® Power3. Obsługa systemu odbywa się za pomocą pulpitu dotykowego, za pomocą którego można przesuwać poszczególne regały (za jednym dotknięciem pulpitu można przesunąć do 15 ton). Odległość zatrzymania regału jest regulowana, co chroni wystające poza półkę materiały przed uszkodzeniem. Ponadto system wyposażony jest w różnorodne funkcje zapewniające bezpieczne korzystanie z archiwum np. kontrola dostępu poszczególnych użytkowników do danych korytarzy, fotokomórki instalowane w podstawach oraz system monitorowania przepływu prądu dają użytkownikom gwarancję bezpieczeństwa itd.

Compactus® Double Decker jest dwupoziomowym systemem regałów przesuwanych, wyposażonym w środkową konstrukcję podłogi. System ten pozwala na maksymalne wykorzystanie powierzchni w pomieszczeniach wysokich, gdzie wymagana jest duża gęstość składowania przypadająca na m². Jest przeznaczony do składowania dokumentów i różnego rodzaju materiałów w archiwach, fabrykach, magazynach i sklepach o wysokości pomieszczeń powyżej 4,5 m.

ArteStore to innowacyjne rozwiązanie dla muzeów. Istnieją trzy rodzaje systemów przesuwanych siatek do zawieszania obrazów, map czy innych eksponatów.

Nasze systemy regałów zapewniają możliwość dowolnej aranżacji, dostosowanie do rodzaju, usytuowania i wymiarów pomieszczenia oraz elastyczność rozwiązań. Szeroki asortyment dodatkowych akcesoriów tj. szuflady, ramy wysuwane na teczki wiszące, półki wystawowe, półki wysuwane, oparcia, ograniczniki półek itd. umożliwi dostosowanie się do specyficznych wymagań klienta. Oprócz standardowego koloru dostępnych jest wiele dodatkowych. Istnieje również możliwość zamówienia regałów z powłoką antybakteryjną. Wykończenie systemu regałów przesuwanych dostępne jest w szkłe, stali, drewnie z kolorystyką dopasowaną do aranżacji biura. Możliwość umieszczenia logo lub dowolnego wzoru w połączeniu z podświetleniem przypodłogowym LED Lighting. Rozwiązanie takie jak: blokada przesuwu regałów, zamek centralny w korbie czy drzwi przesuwne lub żaluzjowe z zamkiem gwarantują pewność i bezpieczeństwo przechowywania.

W ofercie **Constructor Polska** znajdują się również MAGAZYNOWE regały paletowe, półkowe, automatyka magazynowa.

Elastycznie, estetycznie, wygodnie, oszczędnie, dostępne ... i przede wszystkim trwale na wiele lat!

Nasze produkty posiadają wszystkie wymagane certyfikaty, w tym:

- ISO 9001:2000, ISO 14001:2000
- GS - Zertifikat
- Deklaracja CE

 CONSTRUCTOR

Constructor Polska Sp. z o.o.
ul. Annopol 4A
03-236 Warszawa
Tel: (022) 210 85 00
Fax: (022) 210 85 10
biuro@constructor.pl
www.constructor.pl
www.bruynzeel.pl

RECENZJA

Prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz
Łódź – UŁ

FORUM BIBLIOTEK MEDYCZNYCH (2008 R. 1 NR 2)

W 2009 roku Redakcja czasopisma specjalistycznego pt. *Forum Bibliotek Medycznych (Medical Library Forum)* przygotowała do opublikowania drugi numer tego periodyku za rok 2008, którego edytorem jest Dział Wydawnictw i Poligrafii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Obszerny tom poprzedza krótka Przedmowa Prorektora ds. Nauki i Współpracy z Zagranicą Akademii Medycznej w Gdańsku Małgorzaty Szmitowskiej oraz odredakcyjny tekst pióra Ryszarda Żmudy – naczelnego redaktora pisma.

Nowowydawany periodyk o półrocznej częstotliwości ukazywania się – to cenna inicjatywa dyrektorów polskich bibliotek medycznych – dobrze, że wkrótce jego kolejny tom dotrze do rąk odbiorców.

Wypowiedziom na tematy naukowe i zawodowe bibliotekarzy polskich ksiąźnic medycznych została poświęcona część artykułowa pisma.

Przygotowany numer *Forum* przynosi dziesięć artykułów bibliotekarzy i informatyków z Katowic, Łodzi, Poznania, Szczecina i Warszawy; najliczniej – sześcioma tekstami – reprezentowany jest ośrodek łódzki. Autorzy poruszają najrozmaitsze zagadnienia, zwykle bardzo szczegółowe, wchodzące w zakres zainteresowań bibliotekarzy medycznych, choć są także artykuły odnoszące się do spraw ogólnobibliotekarskich. Z satysfakcją odnotowuję, iż teksty napisane są starannie, dobrze skomponowane, o dużym ładunku merytorycznych informacji. Uzupełnione są przypisami, załącznikową literaturą przedmiotu – profesjonalnie zestawioną i materiałem ilustracyjnym oraz opatrzone anglojęzycznymi streszczeniami.

Na uwagę zasługuje m.in. wypowiedź Jolanty Przyłuskiej pt. „Biblioteka medyczna jako wsparcie intelektualne dla środowiska naukowego” traktująca o roli specjalistycznej ksiąźnicy medycznej na przykładzie działalności Biblioteki

Naukowej Instytutu Medycyny Pracy im prof. Jerzego Nofera w Łodzi, którą Autorka kieruje. Instruktywny artykuł dotyczy punktacji publikacji naukowych (Dagmara Budek ze Szczecina). Dwie autorki z Katowic: Wioletta Dyjas i Justyna Seiffert przygotowały krótki artykuł poświęcony praktycznemu zastosowaniu oprogramowania „wiki” na przykładzie Biblioteki Głównej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego. Bazy cytowań pracowników tej Uczelni zaprezentowały także bibliotekarki z Katowic: Marzena Malajka i Ewa Szczędzina; baza ta jest jedynym w Polsce tego typu indeksem cytowań z dziedziny medycyny powstającym w Polsce – co warto podkreślić. Wykorzystywane bazy danych ACP Medicine i ACS Surgery przedstawiła Roma Hajduk z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. Z ciekawszych tekstów przeznaczonych do zamieszczenia w *Forum* wyróżnić wypada obszerną rozprawkę pióra Agnieszki Czarnockiej zatrudnionej w Bibliotece Centrum Biostruktury (BCB), będącą filią Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Warszawie. Liczący ponad dwadzieścia stron artykuł uzupełniają wykresy i inny materiał ilustracyjny. Brakuje natomiast bibliografii załącznikowej i ewentualnych odesłań do przypisów, które należy uzupełnić. Artykuł mimo tego niedostatku wart jest publikacji, przynosi bowiem wyniki przeprowadzonych badań wśród czytelników BCB, wskazujących na zadania, jakie stawiają przed Biblioteką autorzy przy końcowym przygotowaniu prac naukowych do druku. Problem ten dotyczy zapewne również innych bibliotek naukowych w Polsce, dobrze więc, że został przedstawiony i podjęto próbę omówienia poruszanej kwestii. Starannie merytorycznie, ale też formalnie (opatrzone literaturą w języku polskim i angielskim) przygotowano artykuł Barbary Grali i Witolda Kozakiewicza z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi traktujący o infobrokeringu – nowej roli pracowników medycznej informacji naukowej oraz tekst Bogumiły Bruc przedstawiający system informacji w kanadyjskiej Bibliotece Korporacyjnej Instytucji Farmaceutycznej w Vancouver, będący efektem doświadczeń – Autorki pracującej w tej księżnicy w latach 1999-2005. Natomiast informatycy z Biblioteki Politechniki Łódzkiej Sebastian Krzepakowski i Piotr Szefliński zaprezentowali przetwarzanie katalogów kartkowych na udostępniane on-line.

Warto podkreślić, że przeznaczone do publikacji artykuły – głównie młodych bibliotekarzy bibliotek medycznych w naszym kraju – wskazują na ich szerokie zainteresowania zarówno zawodowe jak i badawcze, poruszają interesujące zagadnienia związane z praktyką bibliotekarską i informacyjną, przynoszą próby rozwiązywania problemów nurtujących środowisko pracowników i użytkowników polskich bibliotek medycznych.

Drugą, także obszerną część kolejnego tomu *Forum* stanowią materiały konferencyjne, będące pokłosiem odbywających się zjazdów naukowych w 2004

i 2005 roku zorganizowanych przez biblioteki uczelniane: Akademii Medycznej w Gdańsku i Białymstoku.

XXIII Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych (21-22 VI 2004 r.) w Gdańsku odbyła się pod hasłem „Polityka gromadzenia i profilowania zbiorów w polskich bibliotekach medycznych w dobie nowoczesnych technologii informatycznych”. W czasie dwudniowych obrad wygłoszono trzynaście referatów i przedstawiono kilka prezentacji. Konferencję zakończyła dyskusja, sformułowano również wnioski wygłoszone przez referentów i dyskutantów.

XXIV Konferencja Problemowa Bibliotek Medycznych (7-9 IX 2005 r.) miała miejsce w Białymstoku i Białowieży. Temat wiodący brzmiał „Międzynarodowa współpraca bibliotek w dobie zmieniających się potrzeb użytkowników”. Na ten bardzo aktualny temat przedstawiono dwadzieścia dwa referatów przygotowanych przez bibliotekarzy naukowych bibliotek różnego typu (nie tylko medycznych), także wystąpienia kilku gości z zagranicy wygłaszanych w języku angielskim. Były także przemówienia okolicznościowe dyrektora Biblioteki AM w Białymstoku i Rektora tej Uczelni. Konferencję zamyka lista wniosków i postulatów.

Każdy referat prezentowany na obydwu konferencjach przeznaczony jest do publikacji na łamach *Forum* poprzedza streszczenie, a kończy zwięzłe podsumowanie oraz spis bibliograficzny wykorzystanej literatury. Teksty opatrzone są z reguły materiałem ilustracyjnym (wykresy, tabele, fotografie itp.), zamieszczono nadto zdjęcia z obrad i towarzyskich spotkań. Trzeba zwrócić uwagę na trud Redakcji włożony w bardzo staranne przygotowanie tych materiałów konferencyjnych – merytoryczne i formalne – do druku.

Trzeci segment półrocznika poświęcono wartościowym i przydatnym informacjom dotyczącym m.in. medycznych oficyn wydawniczych, pośredników w gromadzeniu zbiorów, księgarń, firm komputerowych, sprzedawców wyposażenia bibliotek. Prezentowane są też różnorodne oferty skierowane do dyrektorów i bibliotekarzy księżnic medycznych.

Tak w najogólniejszym zarysie przedstawia się zawartość drugiego numeru *Forum Bibliotek Medycznych* z 2008 roku. Będzie on istotnie forum wypowiedzi bibliotekarzy na rozmaite aktualne problemy naukowe i zawodowe, a także miejscem prezentacji wydarzeń z życia medycznych księżnic, narad i konferencji. Dobrze, że mamy na rynku prasowym ogólnopolski periodyk specjalistyczny, udostępniający swe łamy wszystkim zainteresowanym współczesnym bibliotekarstwem medycznym.

SUMMARY

Lek. Olga Kałużyńska
Łódź – UM

SUMMARY OF THE *MEDICAL LIBRARY FORUM*

At the initiative of Directors of Polish medical libraries, a new periodical “Medical Library Forum” appeared on the publishing market. Ryszard Żmuda, M.A, PhD has been appointed a chief editor. The semi-annual, reviewed by professors, has also its electronic version, available on the website of the Main Library of the Medical University in Łódź. (<http://www.bg.umed.lodz.pl>).

In the second issue of “Forum” of the year 2008, with a preface written by Prof. Małgorzata Szniłowska, M.D.Ph.D, a Vice Rector for Research and International Relations of the Medical University of Gdańsk, 10 articles and 35 reports, presentations and announcements, from 2 conferences addressing to the problems of medical libraries, organized by the directors of university libraries Anna Grygorowicz, MEng. from the Medical University of Gdańsk (21-22nd 06.2004) and Danuta Dąbrowska –Charytoniuk M.A from the Medical University of Białystok (7-9th 09.2005), were presented. Information concerning publishing houses, collection agents, computer companies and library equipment sellers were also included.

The following articles were published in the issue: Jolanta Przyłuska, M.A, Ph.D (Łódź- Institute of Occupational Medicine): “*Medical library as intellectual support for the scientific environment*”, Dagmara Budk, M.A. (Szczecin Pomeranian Medical University): “*Scientific publications scoring in medical universities – an attempt to unify the rules*”, Wioletta Dyjas, M.A, Justyna Steiffert, M.A. (Katowice Medical University of Silesia): “*Exemplary application of Wiki software in a medical library*”, Agnieszka Czarnicka, M.A (Medical University of Warsaw): “*Desktop publishing service model in the offer of university library*”, Barbara Grała, M.A, Witold Kozakiewicz MEng (Medical University of Łódź): “*Infobrokering, Deep-*

Web searching – a new role of a scientific information worker”, Roma Hajduk M.A. (Medical University of Poznań):

”A Textbook base of internal medicine and surgery- ACP Medicine and ACP Surgery”, Marzena Malajka, M.A., Ewa Szczędzina, M.A. (Katowice Medical University of Silesia): *”A citation base of publications by the workers of Medical University of Silesia”*, Anna Radomska, M.A, Jolanta Przyłuska, M.A PhD (Łódź- Institute of Occupational Medicine: *”Ability to build information offer according to the needs of users. Experiences of the Scientific Library of the Nofer Institute of Occupational Medicine”*, Sebastian Krzepakowski, MEng, Piotr Szepliński, MEng, (Technical University of Łódź): *”Card catalogues accessible online”*, Bogumiła Bruc, M.A. (Medical University of Łódź): *”Information system in the Canadian corporate library of a pharmaceutical institution”*.

Conference materials included photographs. Subject matter of the scientific congresses was devoted, in Gdańsk, to: *”The policy of amassing and profiling collections in Polish medical libraries in the era of modern information technology”*, in Białystok-Białowieża, to: *”International cooperation of libraries in the era of changeable users’ needs.”*

The information on medical publishing houses, bookshops, collection acquisition intermediaries, comuter firms and sellers of library equipment was also given.

Prof Hanna Tadeusiewicz, M.A, PhD – the chair of Library Science and Scientific Information of the Medical University of Łódź wrote a “Review” of the first annual journal “Medical Library Forum” 2008 (No2).

AUTORZY – INSTYTUCJE – MIEJSCOWOŚCI

Konrad Żurek
Łódź – UM

WYKAZ AUTORÓW

Spis obejmuje autorów artykułów, referatów, prezentacji i komunikatów, który opracowano w układzie alfabetycznym nazwisk. Podano aktualne nazwy instytucji, a dla osób emerytowanych i tych które zmieniły pracę dawne miejsce ich zatrudnienia. Wymieniono również miejscowości.

Mgr Anna Abramowska – International Publishing Service w Warszawie

Mgr Beata Bator – Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Mgr Renata Birska – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Dr Helena Bouzková – The National Medical Library w Pradze

Mgr Bogumiła Bruc – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Mgr Dagmara Budak – Biblioteka Główna Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie

Mgr Ewa Busse-Turczyńska – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Mgr Beata Chodźicka – Wydawnictwo Lekarskie PZWL w Warszawie

Dr Katarzyna Czabanowska – Zakład Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Mgr Agnieszka Czarnicka – Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Mgr Danuta Dąbrowska – Charytouk – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku

Prof. Valery P. Deikalo – Vitebsk State Medical University

Mgr Wioletta Dyjas – Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Mgr Iwona Fryzowska-Chrobot – Główna Biblioteka Lekarska im. prof. Stanisława Konopki w Warszawie

Mgr Jacek Głębocki – firma Splendor w Poznaniu

Mgr Małgorzata Gorczyńska – Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku

Mgr Teresa Górecka-Klejs – EBSCO Publishing w Aalsmeer

Prof. dr hab. Jan Górski – Akademia Medyczna w Białymstoku

Mgr Barbara Grała – Biblioteka Wydziału Lekarsko-Dentystycznego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Mgr inż. Anna Grygorowicz – Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku

Mgr Ewa Grządzielowska – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Mgr Roma Hajduk – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Dr Henryk Hollender – Biblioteka Politechniki Lubelskiej

Mgr Bolesław Howorka – Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Dr Artur Jazdon – Biblioteka Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

Mgr Marcin Jung – Podlaskie Centrum Informacji Europejskiej w Białymstoku

Lek. Olga Kałużyńska – Uniwersytet Medyczny w Łodzi

Prof. Alexander N. Kosinets – Vitebsk State Medical University

Mgr inż. Witold Kozakiewicz – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Dr Meile Kretavičienė – Library of Kaunas University of Medicine

Mgr inż. Sebastian Krzepakowski – Zakład Akademickiej Sieci Bibliotecznej PŁ, Centrum Komputerowe Politechniki Łódzkiej

Jolanta Lasocka – Główna Biblioteka Lekarska im. prof. Stanisława Konopki w Warszawie

Dr Eva Lesenková – Institute for Postgraduate Medical Education w Pradze

Mgr Marzena Malajka – Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Mgr Kamila Mamorska – Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku

Mgr Mirosława Modrzewska – Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Gdańsku

Dr Barbara Niedźwiedzka – Zakład Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego Wydziału Nauk o Zdrowiu Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Mgr Ewa Nowak – Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Mgr Ewa Nowak – Zakład Informacji Naukowej Instytutu Zdrowia Publicznego Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Mgr Krystyna Nyga – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Mgr Piotr Sobolewski – Podlaskie Centrum Informacji Europejskiej w Białymstoku

Izabela Szczecińska – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Mgr inż. Grzegorz Pietruszewski – firma Splendor w Poznaniu

Mgr Aniela Piotrowicz – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Mgr Maria Posadzzy – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Dr Jolanta Przyłuska – Biblioteka Naukowa Instytutu Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera w Łodzi

Mgr Anna Radomska – Biblioteka Naukowa Instytutu Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera w Łodzi

Mgr Justyna Seiffert – Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Mgr inż. Lucjan Stalmach – Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Alicja Strzelecka – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Mgr inż. Piotr Szefliński – Zakład Akademickiej Sieci Bibliotecznej PŁ, Centrum Komputerowe Politechniki Łódzkiej

Mge Ewa Szczędzina – Biblioteka Główna Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach

Prof. dr hab. Małgorzata Sznitowska – Akademia Medyczna w Gdańsku

Prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz – Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego

Prof. Valery A. Taller – Vitebsk State Medical University

Mgr Teresa Trzciąnowska – Grzywać – Biblioteka Główna Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

Mgr Anna Uryga – Biblioteka Medyczna Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Mgr Irmina Utrata – Biblioteka Główna Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Dr Ryszard Żmuda – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Konrad Żurek – Biblioteka Główna Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

SKOROWIDZE

Izabela Szczecińska
Łódź – UM

INDEKS OSOBOWY I NAZW GEOGRAFICZNYCH

Wstęp

Forum Bibliotek Medycznych/Medical Library Forum jest udostępniane Czytelnikom w wersji drukowanej i elektronicznej.

Pragnąc podnieść wartość informacyjną półrocznika opracowano do wersji on-line dwa skorowidze: indeks osobowy i nazw geograficznych. Pierwszy zawiera w układzie alfabetycznym nazwiska osób wymienionych na łamach czasopisma, a drugi nazwy miejscowości, krajów i innych nazw geograficznych. Zamieszczono również Wykaz skrótów. Skorowidze powinny ułatwić korzystanie z zarejestrowanych materiałów.

Wersja elektroniczna w/w ogólnopolskiego periodyku jest dostępna w pliku pdf ze strony internetowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (<http://www.bg.umed.lodz.pl>). Do jego otwarcia należy wykorzystać program Adobe Acrobat Reader (www.adobe.com/products/acrobat/resdstep2.html).

Wykaz skrótów

al.	– aleja	CKCZ	– Centralny Katalog Czasopism Zagranicznych
AM	– Akademia Medyczna	CM	– Collegium Medicum
AMG	– Akademia Medyczna w Gdańsku	cm	– centymetr
art.	– artykuł	CMKP	– Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego
b.	– była	Cz	– Czechy
BG	– Biblioteka Główna	dr	– doktor
bibliogr.	– bibliografia	ds.	– do spraw
Biul.	– Biuletyn		
br.	– bieżącego roku		

Dz.U.	– <i>Dziennik Ustaw</i>	PAN	– Polska Akademia Nauk
EAHIL	– European Association for Health Information and Libraries	pkt	– punkt
egz.	– egzemplarz	PŁ	– Politechnika Łódzka
GBL	– Główna Biblioteka Lekarska	plk	– pułkownik
godz.	– godzina	portr.	– portret
hab.	– habilitowany	poz.	– pozycja
IF	– Impact Factor	prof.	– profesor
IFLA	– The International Federation of Library Associations and Institutions	pt.	– pod tytułem
il.	– ilustracja	PWN	– Państwowe Wydawnictwo Naukowe
im.	– imienia	R.	– rocznik, rok
IMP	– Instytut Medycyny Pracy	rozdz.	– rozdział
inw.	– inwentarz	s.	– strona
inż.	– inżynier	SCI	– Science Citation Index
IPS	– International Publishing Service	Sum.	– Summary
ISO	– International Organization for Standardization	supl.	– suplement
ISSN	– International Standard Serial Number	ŚAM	– Śląska Akademia Medyczna
itp.	– i tym podobne	SUM	– Śląski Uniwersytet Medyczny
jedn.	– jednostek	T.	– tom
JM	– Jego Magnificencja	tab.	– tabela
k.	– koło	tel.	– telefon
kkk	– komputerowy katalog kartkowy	tyt.	– tytuł
KaRo	– Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich	tzw.	– tak zwany
KBN	– Komitet Badań Naukowych	UJ	– Uniwersytet Jagielloński
lek.	– lekarz	ul.	– ulica
lic.	– licencjat	UŁ	– Uniwersytet Łódzki
ŁASB	– Łódzka Akademicka Sieć Biblioteczna	UM	– Uniwersytet Medyczny
m ²	– metry kwadratowe	ust.	– ustęp
m ³	– metry sześcienne	vol.	– wolumin
med.	– medyczny	WHO	– World Health Organization
MeSH	– Medical Subject Headings	WUM	– Warszawski Uniwersytet Medyczny
mgr	– magister	wydz.	– wydział
np.	– na przykład	wykr.	– wykres
nr	– numer	z.	– zeszyt
oprac.	– opracowane	zł	– złoty
PAM	– Pomorska Akademia Medyczna		

Indeks osobowy

- Abramowska Anna 5, 316
Alberico Ralph 179
Alonso Fernando Rodrioguez 371
Andrzejczak Ryszard 9
Antosiewicz Jerzy 90, il. 90
Arkin Estie 442, 434
Armstrong Edward P. 237
Audunson Roger 236
- Bablok Leszek 2**
Bainton Toby 236
Bakker Suzanne 363, 367, 368
Barnes Joanne 490
Barnes Sherri 207, 217
Barta Janusz 393
Bartkowiak Jacek 10
Batálik Pavol 275, 291, il. 291
Bator Beata 4, 83, 187, 297, il. 297
Beaven John 442
Bednarek-Michalska Bożena 360
Bereściuk Zofia 279, il. 279
Bilewicz Maria 304
Bilikiewicz Adam 472
Biliński Lucjan 249, 349, red. 349
Biliński Szczepan 9
Bingham H. 182
Birska Renata 2, 4, 84, 91, 108, 115, 206, il. 91, 108
Blatner David 48
Bochenek Adam 473
Bohatkiewicz Elżbieta 198
Böhler Karl 432, 433, 442
Bojko Katarzyna 64
Booth Andrew 368
Bostick Sharon L. 179, 255
Boulos Maged Kamel 29
Bouzková Helena 5, 413, 418
Bowen Jennifer 412
- Brandys Jadwiga 299, il. 299
Braniccy 300
Brettle Alison 236
Briden Judy 412
Briggs Joanna 513
Brock Douglas M. 237
Broniek A. 273
Brooks Sam 413
Brown Fiona J. L. 236
Brown Janis F. 236
Bruc Bogumiła 3, 74, 531, 534, port. 74
Bruce Christine S. 236
Budek Dagmara 2, 3, 21, 103, 108, 531, 533, il. 21, 103, 108
Bugajska Barbara 284, il. 284
Bugala Mirosław 273, 282, il. 282
Bugala Tomasz 273, 282, il. 282
Burns Vicki 412
Busch David D. 48
Busse-Turczyńska Ewa 4, 84, 91, 97, 115, 206, il. 91
Byrne David 423
- Cahn Marjorie A. 452
Cempel C. 115
Cendon Beatriz Valadares 78
Chale Darren 30
Chalon Patricia 236
Chao Joseph T. 30
Chen-Chuan Chang Kevin 57
Chiu Cathy 207, 217
Chodzicka Beata 5, 274, 292, 396, il. 292
Chomicka Elżbieta 279, il. 279
Chosia Maria 10
Chyczewski Lech 10, 279, il. 279
Ciechanowicz Andrzej 9
Cieślak Daniel 29
Ciężak Monika 243

- Cohen Sandee 48
 Copeland Susan 431, 442
 Curtis Susan 179
 Cybart A. 422
 Cybulski R. 258
 Czabanowska Katarzyna 5, 275, 287, 458, il.287
 Czajka Barbara 358
 Czajkowska-Dąbrowska Monika 393
 Czarnecka Agnieszka 3, 34, 48, 531, 533, il. 34
 Czerwiński Leszek 289, il. 289
 Czubak Bogdan 273, 281, il. 281
- Ćwiąkałski Zbigniew 393
- Day Joan 262, red. 262
 Dąbrowiecki Stanisław 236
 Dąbrowska-Charytoniuk Danuta 2, 4, 5, 8, 79, 83, 92, 107, 108, 170, 274, 277, 279, 287, 295, 305, 306, 426, il. 92, 107, 108, 279, 289, 295
 DeikaloValery P. 5, 274, 424
 Delvenne Catherine 236
 Derfert-Wolf Lidia 57
 Diepold Peter 442, 437
 Dobrzyńska-Lankosz Ewa 179
 Dorner Daniel G. 217
 Dozier Marshall 236
 Dudziak Danuta 208, 217
 Duława Jan 9
 Dunning Beth 78
 Durasiewicz Z. 422
 Dyjas Wioletta 3, 28, 531, 533, il. 28
 Dyrda Jerzy 2
 Dziubecka R. 273
- Earl Martha F. F. 237
 Edminster John 442
 Eldredge Jeff D. 210
- Eldredge Jonathan D. 217
 Eskew A. H. 237
 Evans Mike F. 237
- Falagas Matthew E. 312
 Feret Błażej 356, 357
 Fiedorowicz Monika 279, il. 279
 Filimoniuk Anna 115, 279, il. 279
 Forte Eric 207, 217
 Fortney Lynn M. 452
 Fryzowska-Chrobot Iwona 4, 85, 238
- Garfield Eugene 64
 Ghali W. A. 237
 Gibson Kenneth E. 237
 Giedroyc J. 20
 Gilchrist Jacqui 274, 284, il. 284
 Gill Norbert 219
 Gillieron-Garbeer Marie-Pierre 442,432
 Gill-Tarnowska Dorota 57
 Głębocki Jacek 105, 273, 289, il. 105, 289
 Godlewski Piotr 277, 284, 290, 292, il. 277, 284, 290, 292
 Goldstein Mark 452
 Gorczewska Magorzata 4, 82, 83, 107, 116, il. 107
 Górecka-Kleijs Teresa 5, 274, 290, 403, il. 290
 Górny Mirosław 115, 179
 Górski Jan 5, 278, 306, il. 278
 Górski Paweł 9
 Grabowska Marta 179
 Grala Barbara 3, 5, 52, 57, 274, 347, 531, 533, port. 52
 Grala Ewa 115, 214, 217,
 Grant Kathryn L. 237
 Grassmann Magdalena 279, il. 279
 Gray William 179
 Grygorowicz Anna 2, 4, 8, 10, 79, 82,

- 83, 87, 89, 91, 107, 108, 11, 116,
368, il.87, 89, 91, 107, 108
Gryguc Ewa 57
Grządzielewska Ewa 5, 180 ,249, 274,
369, 371, 374, 387
Grzelczak Bogumiła 207, 217
Grzeszczyk M. 274
Grzonka Maryla 82
Gupta M. 237
Gwoździńska Agnieszka 2, 10
Gyeszly S. D. 179
- Hajduk** Roma 3, 58, 531, 533, il. 58
Häkli Esko H. 180, 427
Hall Linda 352
Haralstad Anne Marie 237, 368
Harris R. L. 182
Hasson Seana 452
He Bin 57
Hendrick D. J. 182
Hernon Peter 78
Herrier Richard N. 237
Hershman W. Y. 237
Hilska Katja 30
Hirshon A. 180
Hollender Henryk 5, 274, 286,
307, 359, 360, il. 286
Hoover Herbert 358
Howorka Bolesław 4, 5, 85, 89, 100,
108, 218, 274, 288, 297, 369, 373,
386, 388, il. 89, 100, 108, 288, 297
Humphreys Betsy L. 452
Hus Anna 96, il. 96
- Ilva** Jyrki 429
Iwanicka Iwona 243
- Jakobsson** Arne 367
Janicki Kazimierz 473, red. 473
Janiszewska Kamila 187
- Janowicz** Eugeniusz 236
Januszewicz Włodzimierz 472
Januszko-Szakiel Aneta 442
Jarolínková A. 418
Jarvenpaa Sirkka L. 78
Jaskowska Bożena 20
Jaworska Danuta 289, 297, il. 289, 297
Jazdon Artur 4, 115, 255, 262
Jenner-Utrat Krystyna 198
Jędraszczyk Elżbieta 358
Johnston Patricia E. 78
Jung Marcin 5, 288, 453, il. 288
- Kaene** Isabelle 30
Kahler Ove 273, 283, il. 283
Kaliszan Roman 82, 88, il. 88
Kałużyńska Olga 6, 10, 533, port. 533
Kamińska Joanna 20
Kamiński Bogdan 48
Kanczak Agnieszka 57
Kaplun A. 422, red. 422
Karasek Michał 2, 349
Karliński Wiesław 216, 217
Karski Jerzy 243
Katz William A. 74, 78
Kim Sara 237
King Gefry 452
Kleef Erik Jan van 106, 274, 274, 291,
il. 106, 291
Kługkist Alex C. 442, 426
Kłębowski Marek 101, 296, il. 101,
il. 296
Kmieć Zbigniew 82
Kokot Franciszek 472
Kokot Zenon J. 9, 10
Kołodziejcki Piotr 2, 10
Komperda Anna 103, il. 103
Koning Jan de 349
Kordek Radziszaw 9
Koronkiewicz Andrzej 243

- Kosinets Alexander N. 5, 274, 424
 Koszowska Agnieszka 31
 Kot Anna 101, il. 101
 Kozak T. 273
 Kozakiewicz Witold 3, 52, 57, 531, 533,
 il. 52
 Kozuschkiem W. 328
 Kraszewska Elżbieta 107, il. 107
 Krawczyk Małgorzata 360
 Krawczyk Marek 9
 Kretavičienė Meile 5, 274, 367, 399
 Krętowski Adam Jacek 9
 Krog M. 237
 Król Wiesław 63
 Król Wojciech 62, 63
 Krzepakowski Sebastian 3, 69, 531, 534,
 port. 69
 Krzyk Alicja 198
 Krzyżaniak Piotr 379, 387
 Książek Andrzej 9
 Kukawska Joanna 273, 284, il. 284
 Kuklińska Maria 96, il. 96
 Kulik Dorota 103, 280, il. 103, 280
 Kulińska Maria 103, il. 103
 Kupiszak J. 273
 Kurdziel Teresa 82
 Kurek Beata 57
 Kuruppu Pali U. 78
 Kuryś Urszula 279, il. 279
 Kuziela Małgorzata 249
 Kvern Olav Martin 48

 Lacroix Eve Marie 368
 Lambert-Lanning Anita 237
 Lasocka Jolanta 4, 85, 106, 238, il. 106
 Lasoń Wojciech 413
 Laval Józefa de 100, 101, 249, il. 100,
 101
 Lehtinen Henna 180, 427, 442
 Leibiga Justusa 355

 Lenczewska Katarzyna 283, il. 283
 Leonardo da Vinci 339, 340, 461, 462
 Leowski Jerzy 243, 423
 Lesenková Eva 5, 413, 418
 Lewis Dana M. 238
 Lewis R. J. 182
 Lindahl David 412
 Lindberg-Sand Asa 20
 Lis Stanisław 345

 Łepmicka Alicja 279, il. 279

 Maciejewski Ryszard 9
 Madge Bruce 368
 Majewski Sławomir 9
 Makarewicz Eliza 279, il. 279
 Makarewicz Wiesław 82, 88, port. 88
 Malajka Marzena 3, 61, 531, 533
 port. 61
 Malukiewicz-Wisniewska Grażyna 236
 Małecka-Tenderenda Ewa 9
 Mamorska Kamila 4, 100, 107, 116,
 il. 100, 107
 Mandel Lynne S. 237
 Mann Barbara 179
 Maramba Inocencio 29
 Markiewicz Ryszard 393
 Martin Elaine Russo 452
 Martindele William 490
 Matejczuk Małgorzata 279, il. 279
 Materska Katarzyna 20, 53, 57
 Matheson Anna 430, 442
 Mauer-Górska Barbara 368
 Mayerhoff Lukas 90, 283, il. 90, 283
 Mazurkiewicz Maria 2
 Mc Cue Claudia 48
 Mc Sean Tony 366
 Mellon Andrew W. 355, 356
 Michałowska Ewa 82, 87, 107, il. 87, 107
 Mikulska Barbara 2

- Mikulski M. 422
Mileszczyk Monika 280, 290, il. 280, 290
Minor Carolyn 78
Miranda Giovanna 368
Misiukiewicz Anna 277, il. 277
Modrzewska Mirosława 4, 84, 90, 92, 249, il. 90, 92
Moffat A. C. 182
Monnet Jean 355
Moralejo-Álvarez Remandios 439, 442
Morgan Lynn Kasner 238
Mort David 413
Moryś Janusz 9
Moulin Jean 355
Moxley John 442
Müldner-Kurpeta Mirosława 101, 108, il. 101, 108
Murawski Krzysztof 273 280, il. 280
Musioł Karol 9
- Nelson Janet L. 236
Neutens James A. 237
Newcomer A. P. 115
Niederer Ulrich 442, 432
Niedźwiedzka Barbara 4, 85, 89, 228, 237, 368, il. 89
Nierzwicki Krzysztof 2
Nikisch Jan A. 413
Nikliński Jacek 9, 278, port.278
Nilsen Kirsti 78
Nofer Jerzy 4
Nordile Roger 236
Noszczyk Wojciech 472
Nowacki Przemysław 9
Nowak Alina 57
Nowak Elżbieta P. 57
Nowak Ewa[Katowice] 4, 5, 244
Nowak Ewa[Kraków] 85, 275, 287, il. 287
- Nowak Wojciech 9
Nowakowski Marek 281, il. 281
Nyga Krystyna 4, 83, 105, 200, il. 105
- Okret Christine 442, 436
Olson Georgine N. 217
Opiola Monika 2, 10
Orłowski Witold Jan 472, 473
Ostrowska Aurelia 244
Ovaskainen Hannele 273, 280, 290, il. 280, 290
Owczarz-Dadan Anna 48
- Pałczyński C. 422
Parker Keoin R. 30
Paształeniec-Jarzyńska Joanna 350, 360
Patel Mitesh 57
Penman Andrew 431, 442
Pepłońska B. 422
Peters T. A. 180
Philips Scott 452
Philipson David J. 490
Pierzchała Władysław 10
Pietruszewski Grzegorz 105, 273, il. 105
Piłsudski Józef Klemens 304
Pindłowa Wanda 360
Piotrowicz Aniela 2, 5, 89, 108, 180, 249, 274, 277, 292, 371, 374, 376, 387, il. 89, 108, 277, 292
Piotrowicz Grażyna 180, 210, 217, 255, 359, 360
Piotrowska Ewa 80
Poore Linda Millen 452
Popiełuszko Jerzy, ks. 301
Posadzy Maria 5, 274, 374
Potomkova Jarmila 368
Przybylski Wojciech 106, il. 106
Przyłuska Jolanta 3-5, 11, 20, 65, 83, 180, 274, 275, 284, 289, 418, 443,

- 530, 533, il.11, 65, 284, 289
- Quan H. 237
- Radomska Anna 3, 65, port.65
- Radzimiński Andrzej 9
- Rambo Neil 452
- Ratkowska Jadwiga 100, il. 100
- Reeb Brenda 412
- Regulska Krystyna 101, 295-297, il. 101, 295- 297
- Reicher Michał 473
- Richards Daniel T. 196
- Riggs Donald E. 78
- Robu Iona 368
- Roczek Elżbieta 243
- Rosińska B. 374
- Ross Faith 452
- Roszkowska-Blaim Maria 10
- Roterman-Konieczna Irena 413
- Ruffin Angela B. 452
- Rużyłło Edward 472
- Rybarczyk Gabriela 358
- Ryś Andrzej 345
- Sadlak-Nowicka Jadwiga 82
- Saitz R. 237
- Salmi Liisa 366
- Sarapata Krzysztof 413
- Sawicka Urszula 115
- Schaad Douglas C. 237
- Schwartz Candy 78
- Schwartz Diane G. 237
- Schwartz Stanley A. 237
- Scott Craig S. 237
- Seiffert Justyna 3, 28, 64, 368, 531, 533, port. 28
- Seweryniak Renata 2, 299, il. 299
- Shlomi Fish 29
- Sibley Debbie 452
- Siekierski Maciej 358
- Silvada Antonia Pereira 368
- Silverberg Michael 237
- Sławińska Renata 2, 84,108, il. 108
- Smoderek Agnieszka 115
- Snavely Loanne 237
- Sobolewski Piotr 5, 275, 453
- Soteriades Elpidoforos S. 312
- Sridhar Mittanamelli S. 217
- Stalmach Lucjan 5, 274, 332, 368
- Staniszewka M. 422
- Staniszewski Sylwester 273, 282, 288, il. 282, 288
- Stańczyk Zbigniew 358
- Stead William 237
- Stefaniak Barbara 64, 180
- Stefanik Karen 452
- Stefanowicz Bogdan 20
- Stetkiewicz T. 422
- Stępnia Jolanta 180
- Stowe Melinda 412
- Strzelecka Alicja 4, 83, 200
- Sullivant Jean 238
- Swoboda Izabela 64
- Szczecińska Izabela 6, 10, 538, port. 538
- Szczepańska Barbara 57, 413
- Szczędzina Ewa 3, 61, 531, 533, port.61
- Szeffiński Piotr 3, 69, 531, 534, port. 69
- Szeszenia-Dąbrowska N. 422, red. 422
- Szetela Anna 345
- Sznitowska Małgorzata 3, 7, 9, 10, 530, 533, port.7
- Szołtysik Karina 57
- Śliwińska Maria 249, 262, 360, red. 262
- Ślósarska Danuta 279, il. 279
- Świtaj Aneta 107, il. 107
- Tadeusiewicz Hanna 2, 6, 10, 530, port. 530, rec.530

Tafil-Klawe Małorzata 9
 Taller Vadim 274, 288, il. 288
 Taller Valery A. 5, 424
 Tatoń Jan 472
 Taylor S. 237
 Thirion Benoit 364
 Thornton Glenda A. 180
 Tomasik Elżbieta 281, il. 281
 Tomaszewska-Adamarek Aleksandra 48
 Torlińska Barbara 180, 249, 371, 374, 387
 Tovote Christina 237
 Traple Elżbieta 393
 Tretyn Andrzej 9
 Trojanowski Jacek 115
 Trzcianowska-Grzywacz Teresa 96, il. 96

 Uryga Anna 2, 4, 5, 83, 105, 108, 187, 194, 196, 198, 274, 332, 361, 368, il. 105, 108
 Uryga Z. 345
 Utrata Irmina 2, 5, 274, 318

 Valaskaus Edward J. 180
 Vall Michał Du 10
 Vasas Livia 368
 Viragos Marta 238

 Wade Anna 214, 217
 Walczak Marian 413
 Walecki Piotr 413
 Walton Linda J. 452
 Watson Lynn 237
 Weigel Ulrich 442, 432

 Weightman Alison 238
 Wexler Philip 452
 Wheeler Steve 29
 Wilczyńska Halina 102, il. 102
 Wilder Stanley 412
 Williams Robin 48
 Winclawski Włodzimierz 10
 Wojciechowska Maja 20
 Wojciechowski Jacek 20, 115, 187
 Wolanin Elżbieta 97, il. 97
 Wołosz Jan 327
 Wood Richard J. 217
 Wood-Lamont Sally 364
 Wójcik Barbara 101, 108, il. 101, 108
 Wrosch Jacqueline A. 238
 Wysocki Jacek 9
 Wyszynska Ewa 279, il. 279

 Zając Renata 180
 Zajączkowska Barbara 180
 Zhang Zhen 57
 Zieliński Zbigniew E. 30
 Zienkiewicz Teresa 280, il. 280
 Ziętek Marek 9
 Zimek Roland 48
 Zoller Henryk 423

 Żmuda Ryszard 2, 3, 8, 10, 20, 64, 108, 297, 530, 533, il. 108, 297, port. 8, red. nacz. 2
 Żołędowska Beata 20
 Żurek Konrad 6, 10, 535, port. 535
 Życzkowski Karol 64

Indeks nazw geograficznych

- Aalborg 434
Aalsmeer 403
Aarhus 332
Alabama 447
Alaska 447
Albania 421
Aleksandria 12
Alghero 365
Amsterdam 357
Anglia 518
Antwerpia 354
Arabia Sałdyjska 18
Argentyna 18, 375
Århus 435
Arizona 447
Arkansas 447
Armenia 421
Asyria 12
Augsburg 332
Australia 17, 18, 173, 214, 320, 328, 354
Austria 17, 320, 354
Azja 173, 320, 330, 355;-
 Południowo-
 Wschodnia 419
- B**abelsberg 359
Babilonia 12
Bahia 367
Bainton 233
Bamberg 332, 354
Baranowo 522
Barcelona 365, 440
Bejrut 259, 332
Belgia 17, 18, 353, 354, 421
Berlin 291, 332, 370, 372
Białoruś 17, 320, 421, 457
Białowieska Puszcza 299
- Białowieża 4, 271, 273, 275, 277, 308, 459, 469, 533, 534, il. 271, il. 273, il. 275,
Białystok 2, 4, 5, 8-10, 20, 67, 79, 80, 83, 92, 107, 108, 117, 119, 120 122, 123, 125, 132, 133, 136, 137, 139-149, 152-163, 166-170, 175, 178, 211, 271-273, 275, 278-280, 287, 290, 292, 295, 298, 300, 305, 306, 322, 328, 426, 441, 453, 469, 532, 534, il. 271-273, il. 275, il.300
Bielfield 354
Bielsko-Biała 207, 470, 523
Bolonia 365
Bolton 518
Bonn 331
Bordeaux 329, 354
Boston 354, 357
Bratysława 354, 375
Brazylia 17, 18, 367, 419
Brighton 361
Brno 332
Bruksela 319, 353, 362, 365, 420, 460
Brytyjska Kolumbia 74, 76
Brześć 354
Budapeszt 233, 352, 356-358, 365, 420
Bukareszt 329
Bułgaria 233, 312, 320, 329, 421
Bydgoszcz 2, 9, 10, 67, 115, 176, 201, 202, 211, 230, 473
- California 447
Cambridge 511
Cansas City 352, 447

Cantabria 440
 Chiba 352
 Chicago 353
 Chiny 12, 17, 18
 Chorwacja 18, 312, 352, 421
 Clausthal 354
 Cluj-Napoca 364, 367
 Coimbra 365
 Cologne 365
 Colorado 447
 Connecticut 447
 Cranfield 431
 Czechy 5, 17, 18, 233, 320, 329,
 331, 332, 351, 352, 354, 355, 363,
 372, 373, 387, 413-417, 421, 505
 Częstochowa 329

 Dablin 358, 428, 435
 Dania 17, 234, 320, 332, 351, 352,
 419, 421, 434, 435
 Debreczyn 233
 Delaware 447
 Drezno 330, 372

 Edynburg 430, 431
 Egipt 419
 Erfurt 354
 Erlangen 354
 Estonia 320, 332, 370, 375, 401, 421
 Europa 5, 9, 19, 173, 238, 242,
 320, 330, 339, 355, 361, 363, 364,
 366, 370, 374, 375, 419-421, 460,
 461; - Południowo-
 Wschodnia 367; -
 Środkowo-Wschodnia
 338, 367, 370; - Wschodnia
 325, 505; - Zachodnia 234,
 404, 410, 505

 Filadelfia 21, 25

 Filipiny 419
 Finlandia 17, 18, 178, 320, 332,
 352, 421, 427, 429
 Floryda 447
 Francja 17, 18, 320, 328, 330, 331,
 349, 351, 352, 354, 355, 364, 421,
 136, 472
 Frankfurt n. Menem 354
 Frankfurt n. Odrą 332
 Freiberg 354

 Gallaudet 250
 Galveston 352
 Gdańsk 2-4, 7-10, 66, 67, 70, 79-
 84, 87-92, 100, 102, 102, 104, 107,
 108, 110, 111, 114, 116, 117, 119,
 122, 125, 133, 135-137, 139-149,
 152-163, 166-169, 175, 211, 249,
 269, 328, 329, 331, 368, 470, 508,
 509, 530, 532-534
 Gdynia 67, 114, 243, 523
 Genewa 242, 330, 351, 352, 416,
 419, 420,
 Georgetown 249
 Georgia 171, 447
 Getynga 370, 371
 Giessen 355
 Girona 440
 Glasgow 355, 356
 Gliwice 62, 67, 482
 Gottingen 354
 Grecja 17, 18, 234, 363
 Greifswald 354
 Grodno 322, 328, 330, 375
 Groningen 426, 427
 Gruzja 421

 Haga 427
 Halle 332
 Hamburg 354

Hannover 329-331, 352, 353, 371
 Harne 332, 353
 Hawaie 447
 Heidelberg 370
 Helsinki 352, 371, 428, 429
 Hiszpania 17, 18, 234, 32, 331,
 354, 364, 371, 421, 439
 Holandia 90, 290, 312, 320, 328,
 349, 354, 352, 355, 362, 426, 427,
 472
 Hull 356

 Idaho 447
 Illes Balears les 440
 Illinois 447
 Ilmenau 354
 Indiana 447
 Indie 17, 18, 419
 Iowa 447
 Iran 18
 Irlandia 17, 421
 Islandia 421
 Izrael 17, 421

 Japonia 17-19, 25, 328, 351, 352
 Jena 354
 Jessy 353
 Jugosławia 17

Kair 419
 Kalifornii 358
 Kaliningrad 457
 Kanada 8, 17, 18, 25, 74, 76, 233,
 320, 353
 Kassel 354
 Katalonia 440
 Katowice 2, 3, 8-10, 28, 31, 32,
 61, 62, 64, 67, 85, 244, 325, 328,
 331, 368, 530, 531, 534,
 Kentucky 447
 Kielce 479
 Kijów 482
 Kioto 352
 Kirgistan 421
 Klonowo 115
 Kolonia 367, 371
 Kolumbia 250
 Kongo 419
 Konstanz 332
 Kopenhaga 238, 239, 352, 418-
 420
 Korea 18
 Koszalin 67
 Kovnas 352
 Kraków 4, 9, 10, 30, 57, 63, 66,
 67, 70, 83, 85, 89, 105, 108, 114,
 174-176, 187, 194, 202, 203, 208,
 228, 230, 287, 297, 322, 325, 329,
 330, 332, 357, 361, 367, 368, 458,
 474, 478, 481, 482, 522,
 Kreta 357

La Rochelle 354
 Leida 440
 Lion 354, 355, 437
 Litwa 233, 320, 329, 351-353, 367,
 399, 400, 401, 403, 421, 457
 Londyn 280, 328-330, 365, 369,
 431, 479
 Los Angeles 354
 Louvain 354
 Lublin 2, 9, 67, 84, 91, 96, 97, 108,
 117, 119, 120, 122, 125, 127, 128,
 132, 133, 136, 137, 139-149, 152-
 163, 166-169, 175, 203, 206, 208,
 210-213, 328, 331, 471
 Ludwigsburg 358
 Luisiana 171, 447
 Lund 436
 Luxemburg 354

L w ó w 330
 Ł o t w a 320, 332, 401, 421
 Ł ó d ź 1-4, 8-11, 20, 52, 57, 65-67,
 69-72, 74, 83, 108, 117-119, 122,
 125, 127, 136, 137, 139-149, 152-
 163, 166-168, 180, 212, 213, 243,
 284, 289, 297, 328, 330, 347-353,
 355, 356, 358, 418, 443,
 470, 510, 530, 531, 533, 534

 M a c e d o n i a 421
 M a d r y t 328, 331, 354
 M a i n e 447
 M a n i l i a 419
 M a r y l a n d 447
 M a r y m o n t 250
 M a s s a c h u s e t t s 447
 M e d i t e r r a n e a n 419
 M e k s y k 17, 351, 353
 M i c h i g a n 426, 447
 M i n n e s o t a 447
 M i ń s k 322, 330
 M i s s i s s i p p i 447
 M i s s o u r i 447
 M o n t a n a 447
 M o n t p e l l i e r 365
 M o n t r e a l 437
 M o s k w a 352, 354
 M u r c i a 440

 N e b r a s k a 447
 N e j m i g e n 355
 N e u c h a t e l 332
 N e v a d a 447
 N e w H a m p s h i r e 447
 N e w J e r s e y 447
 N e w M e x i c o 447
 N e w Y o r k 447, 511
 N e w c a s t l e 356

 N i d e r l a n d y 17
 N i e m c y 17, 18, 234, 320, 329, 330-
 332, 351-355, 370, 421, 437, 438,
 472
 N i j m e g e n 328, 349, 351
 N o r t h C a r o l i n a 447
 N o r t h D a k o t a 447
 N o r w e g i a 17, 18, 331, 400, 401,
 421
 N o w a A n g l i a 446
 N o w a Z e l a n d i a 17
 N o w e D e l h i 419
 N o w y S ą c z 66, 67

 O h i o 171, 172, 447
 O k l a h o m a 447
 O l s z t y n 67, 115, 331, 523
 O ł o m u n i e c 331, 354
 O p o l e 331
 O r e g o n 447
 O s a k a 352
 O s l o 365, 400, 401
 O s n a b r u c k 354
 O t t a w a 76, 352
 O u l 428-430

 P a c y f i k 171
 P a d w a 354
 P a k i s t a n 18
 P a l e r m o 365, 368
 P a l o A l t o 358
 P a r y ż 329, 349, 351-354, 358
 P a s s u 332
 P e n n s y l v a n i a 447
 P e r g a m o n 12
 P e t e r s b u r g 332, 354
 P o l s k a 5-7, 9, 16-18, 22, 25, 28, 57,
 61, 66, 83, 86, 174, 177, 192, 220,
 224-226, 229, 230, 232, 233, 236,
 242, 266, 313, 314, 316, 317, 319,

- 322, 325, 329, 333, 334, 336, 337,
343, 355, 358, 363, 367, 371, 372,
374, 404, 410, 412, 421, 441, 457,
459, 460, 472, 473, 481, 485, 526,
529, 531, 534
- Pomorz e 211
- Portugalia 18, 234, 421
- Poznań 2, 4, 5, 8-10, 57, 58, 64, 66,
67, 83, 85, 89, 100, 105, 108, 114,
115, 117-119, 122-125, 127, 128,
133, 136, 137, 139-149, 152-169,
175, 176, 200, 202, 203, 211-213,
218, 219, 242, 255, 258, 259, 262,
263, 277, 288, 289, 292, 297, 321,
330, 332, 368, 369, 373-376, 378,
386, 388, 478, 511, 522, 523, 531,
534
- Północna Karolina 172
- Praga 291, 330, 352, 354, 355, 361,
365, 373, 413, 479, 506,
- Przeźmierowo 522
- Puerto Rico 447
- Puławy 67
- Quebec 357
- Regensburg 348, 355
- Rennes 364
- Republika Południowej
Afryki 17, 173, 419
- Rhode Island 447
- Rosja 17, 18, 70, 71, 73, 320, 329,
332, 351, 352, 354, 401, 421, 457
- Rumunia 17, 18, 312, 320, 329,
337, 353, 362, 364, 367, 421
- Ryga 332
- Rzeszów 332
- Rzym 12, 352, 353
- Salvador 367
- Salzburg 354
- San Francisco 419
- Santander 364, 365, 368, 371
- Schmalkalden 354
- Serbia 233
- Singapur 355
- Skierniewice 66, 67
- Słowacja 17, 18, 320, 329, 354,
421, 505
- Słowenia 421
- Sopot 482
- Sosnowiec 66, 67, 242, 523
- South Carolina 447
- South Dakota 447
- St. Gallen 432
- Stany Zjednoczone
Ameryki 17-19, 25, 76, 78,
170-172, 177, 203, 233, 249, 250,
312, 319, 320, 323, 329, 331, 338,
350, 351, 353-355, 358, 394, 404,
410, 419, 443, 445, 446, 451, 472;-
Północnej 17, 76, 173, 234,
330, 355
- Strasburg 354
- Suchowola 301
- Swarzędz 521
- Szczecin 2, 9, 10, 20-22, 66, 67,
70, 103, 108, 289, 297, 330, 378,
531, 534
- Sztokholm 354, 365
- Szwajcaria 17, 320, 332, 351-
353, 363, 421, 432
- Szwecja 17, 18, 352, 354, 363,
421, 435, 436
- Śląsk 211
- Tadżykistan 421
- Tallin 371, 375
- Tartu 332, 365, 370, 375

Tasmania 354
 Teksas 171, 178, 352
 Tennessee 447
 Tokio 352
 Tokushima 328
 Torino 354
 Toruń 9, 61, 67
 Transylwania 367
 Tunezja 18
 Turcja 18, 312, 421, 352
 Tybinga 352

 Ukraina 17, 320, 329, 351, 421, 457
 Uppsala 435, 436
 Utah 447
 Utrecht 354, 362, 365
 Uzbekistan 421

 Valencja 354, 440
 Vancouver 8, 74
 Vermont 447
 Viadrina 332
 Virginia 172, 447
 Vitebsk 242

 Warszawa 2, 4, 9, 10, 22, 34, 35, 57, 64, 66, 67, 70, 73, 85, 90, 101, 102, 106, 108, 117-120, 125-127, 131, 133, 136, 137, 139, 140, 142, 143, 145-149, 152-169, 175, 176, 202, 203, 211, 138, 243, 281, 284, 286, 292, 295, 296, 299, 307, 315, 318, 321, 328, 331, 350, 356, 358, 396, 419, 470, 471, 473, 478, 479, 781, 508-510, 522, 523, 529, 531, 534
 Waszyngton 76, 84, 249, 250, 330, 332, 419, 447
 Wernigerode 354
 West Virginia 447
 Węgry 17, 233, 320, 329, 352, 356, 358, 363, 372, 421
 Wiedeń 328, 353, 354
 Wielka Brytania 17, 18, 243, 319, 320, 329-332, 337, 338, 349-351, 354-356, 421, 430,
 Wilno 302-304, il. 302-304,
 Wisconsin 447
 Witebsk 330, 375
 Włochy 17, 18, 331, 352, 354, 363, 421
 Woburn 78
 Wrocław 2, 9, 66, 67, 70, 72, 84, 96, 103, 108, 114, 117-120, 122, 125, 127, 131, 134, 136, 137, 139-149, 152-163, 166-169, 198, 202, 203, 208, 211, 213, 283, 328, 470, 471, 481, 508
 Wyoming 447

 Zabrze 66, 398
 Zagrzeb 352, 359
 Zielona Góra 510
 Zürich 434